

EDITURA EMINESCU

**EUGEN
BARBU**

INCOGNITO

Coperta : *Done Stan*

București, Piața Scînteii 1

EUGEN
BARBU

INCOGNITO

CINÉ-ROMAN

VOLUMUL IV

EDITURA EMINESCU — 1980

XI. 4 aprilie

ZIUA DE 4 APRILIE A ANULUI 1944 SE ANUNȚA destul de pașnică. Același cer de un albastru adânc, același aer dulce de primăvară, cluburile nautice își scoteau ambarcațiunile proaspăt vopsite pe malurile lacului Herăstrău. Evelyne conducea în setul al treilea, decisiv, în meciul cu suedezul Olaf, cu 4—2. Juca îndârjit, trimițându-l când într-o parte, când într-alta a terenului. Domnul Helldorf privea de pe margine împreună cu Gerda Hoffmann la disputata întâlnire.

— Ce spui ? Frumos bărbat !

Directorul clubului Yodl credea același lucru :

— După felul cum joacă, s-ar părea că e îndrăgostit de doamna Tismana.

— Frumoasă femeie ! admisesese Gerda, privind-i picioarele agere și admirându-i eleganța cu care *smachea*.

Bineînțeles, nu credea că suedezul e un jucător atât de slab ca să poată fi învins ușor, dar așa era elegant, să lase doamnele să câștige ; legea nescrisă a lumii lor. Helldorf privea cerul și femeia era intrigată de această atenție.

— Ce te neliniștește ?

— Am o superstiție, doamnă Hoffmann. Lucrurile perfecte aduc nenorocire. Femeile frumoase, bijuteriile frumoase și chiar zilele frumoase.

— Nu poți să fii mai explicit ?

— Foggia. Ați auzit de această localitate ?

— Da. Este o bază americană din Italia. Și ce-i cu asta ?

— Pe la clubul nostru trec o mulțime de ofițeri. Ei au un nas foarte bun. Vorbesc de bombardarea Bucureștilor.

— Nu cred. Au lovit Sofia, dar era altceva. Sunt adversari tradiționali, pe cînd Bucureștii !

— Doamnă Hoffmann, doamnă Hoffmann, ascultați un bătrîn lup de mare. Vremurile bune au luat sfîrșit, vin cele șapte vaci slabe.

— Și dumneata, domnule Helldorf ? Credeam că ești mai optimist !

— La ce ne ajută optimismul dacă realitatea e alta ?

De cei doi se apropia Armand, cu care Gerda Hoffmann avea întîlnire în această dimineață. Secretarul ministrului Tismana îi sărută mîna Gerdei și directorul clubului se retrase.

— Ești punctual. La români lucrul e mai rar, dar dumneata se cunoaște că ai trăit și în alte locuri. Nu vrei să ne așezăm ? Mai tragem cu ochiul și la partidă pe care se pare că prietena dumitale, doamna Tismana, o va cîștiga în mod sigur, după scorul de acum.

Armand îi întinsese scaunul de răchită și Gerda se așezase. Era îmbrăcată într-o rochie albă, foarte simplă, purta pantofi de aceeași culoare și o pălăriuță de pînză, stil *cambuzier*, și ea de culoarea laptelui, completa îmbrăcăminte doamnei Hoffmann.

— Sunteți încîntătoare, ca totdeauna.

— Dumneata vorbești, domnule Sachelarie ? Vii doar din Argentina. Aud că acolo e un lux nemaipomenit.

Armand îi întinsese un pachet de țigări.

— Nu fumez. Mulțumesc.

— Să știți că într-adevăr argentinienele se-mbracă bine cînd sunt bogate, dar modistele lor au un gust catastrofal. Au rămas la stilul '29. Cele mai pretențioase, de fapt, merg la Paris.

Meciul dintre suedez și Evelyn se prelungea. Olaf egalase și luase conducerea cu un punct. Evelyn devenise nervoasă, greșea des, o supăra și faptul că tocmai acum era dominată, cînd se aflau de față și Gerda și Armand, care-o priveau. Consilierul de presă al Legației suedeze înțelese că ambițioasa lui parteneră se irita din ce în ce mai tare, așa că greși de două ori la rînd.

— Domnule Sachelarie, omul dumitale a ajuns cu bine la locul destinat ?

Lui Armand nu-i plăcuse întrebarea. De sub ochelarii doamnei Hoffmann sclipeau priviri ironice.

— Da, dar de ce întrebați ?

— Jucăm cu cărțile pe față ?

— Dacă vreți !

Doamna Hoffmann își deschisese poșeta și scosese o pudrieră în oglinda căreia se privea, punctîndu-și fața cu gesturi leneșe.

— Ești un tip sentimental ?

— Nu cred.

Femeia lăsase să treacă un minut, urmărind o barcă cu pînze care tocmai pornea dintr-un garaj nautic pe lac.

— Frumoasă zi ! remarcase, ca să schimbe vorba.

Armand n-o slăbi.

— Voițați să spuneți altceva.

— Exact. Doream să te întreb cum se face că un secretar al ministrului Tismana intervine pentru eliberarea din lagăr a unui comunist ?

— Este o chestiune pe care o s-o înțelegeți foarte bine. Pe soția lui am cunoscut-o într-o împrejurare, și ea, știind că am relații, m-a rugat s-o ajut, mai ales că este foarte bolnav, după cîte știu. E vorba de un act umanitar.

Doamna Hoffmann nu părea prea convinsă de cele ce auzea.

— În sfîrșit, dacă ești totuși sentimental, deși o negî, să rămîna așa cum vrei dumneata. Însă, cum știi, totul în viață se plătește. Ne-am înțeles să ne facem servicii unii altora. Cu o singură condiție : să nu ne punem înțrebări. De acord ?

— De acord.

Partida dintre Evelyne și Olaf se încheiase cu victoria doamnei Tismana. Ea aruncase cu racheta în sus, în semn de triumf, și suedezul o culesese de pe zgură, însoțindu-și respectuos partenera de joc spre dușuri. Domnul Helldorf, socotind că poate să apară pentru un minut, îi întrebuse ce servesc.

— Un *Martini* sec, spusese Gerda.

— Un whisky, ceruse Armand.

Directorul clubului Yodl se îndepărtase din nou, lăsându-i singuri.

— Așadar, doamnă Hoffmann ?...

— Nu-ți cer un lucru prea ușor, dar sper că ești atât de amabil încît să mă servești. Maiorul Braun, la cererea unui înalt personaj care se ocupă de situația generală a războiului, ar dori să aibă o listă a vîrfurilor comuniste pe care autoritățile dumneavoastră le țin internate în lagăr. Analizele militare duc la presupuneri mai puțin optimiste ca altădată, așa încît o estimare a forțelor interioare ale inamicului dumneavoastră intern ar fi cît se poate de oportună.

Armand nu răspunsese imediat. Privise siluetele celor doi tenismeni care dispăreau în spatele ușii cabinelor.

— Să știți că într-adevăr nu-mi cereți un lucru foarte lesnicios. Prețul e cam piperat.

Doamna Hoffmann surisese încîntător și își vîrîse pudriera în poșetă.

— Dacă țineți seama că nu suntem la prima și ultima noastră afacere, să zicem că vă rămîn îndatorată.

— Situația e destul de dificilă. În ce mă privește, n-am accesul pe care-l are domnul Tismana unde trebuie și, dacă mă gîndesc bine, nici domnul Tismana nu e în măsură să cunoască numele pe care le doriți. Trebuie găsit un culoar.

— E bine spus : un culoar. Iată ce vă rămîne să faceți : să găsiți un culoar. O.K. ?

— O.K.

Sosise și Helldorf cu băuturile comandate.

— Ce mai spune radioul ? întrebuse doamna Hoffmann.

— *Im Luftraum Rumäniens herrscht Ruhe. Es ist kein Angriff im Raume Rumäniens zu melden.*

— Domnul Helldorf, îl informă Gerda pe Armand, este pesimist. Nu-i place ziua asta și probabil că nici alte zile. De la bombardarea Sofiei, crede că a venit și rîndul Bucureștilor.

— Ei, n-o fi dracul atât de negru, zîmbise Armand și ciocnise paharul doamnei Hoffmann, după care rotise sonda în care se afla whisky-ul ca să audă clinchetul cubu-

rilor de gheață. E o zi splendidă, bună pentru canotaj. Îmi pare rău că n-am să pot să mai întârzii, dar sunt așteptat de domnul Tismana la minister. Altfel, vă spun drept, v-aș fi invitat la o plimbare pe lac.

— A, domnule Sachelarie, nu mă vezi cum am venit îmbrăcată ? Am și eu treburi. Ar fi fost necesar să fi adus cu mine un short, un bluzon, un tricou. Ești foarte amabil, îți mulțumesc. Oricum, să știi, hai să-i zicem „lucrarea“ e destul de urgentă.

— Am înțeles.

Îi zăriră pe Evelyne și pe suedez, îndreptându-se spre locul în care se aflau ei.

— Nu ești gelos pe domnul ăsta ? îl întrebase rituos Gerda.

Armand parase elegant.

— De ce aș fi gelos ? E un bărbat foarte reușit. Un perfect curtezan.

— Îi văd destul de des împreună.

— Evelyne este o femeie care știe pînă unde să meargă cu prietenii ei. Îi place să fie curtată și suedezul face parte din lungul său cortegiu de sigisbei.

Cuvîntul o frapase pe doamna Hoffmann.

— Ce înseamnă sigisbei ?

— E un cuvînt turcesc. Ar fi un fel de însoțitor, de curtezan, un *chevalier servant*.

— Foarte interesant. La noi fetele nemăritate au o mulțime de curtezani. Aici, în Orient, lucrurile stau invers. Se pare că abia după ce se mărită femeile își capătă o libertate deplină.

— Să nu le credeți prea ușuratece, doamnă Hoffmann. Suntem latini, deci vorbăreți. Rudele noastre argentinene, care au sînge spaniol, sunt la fel. Vă rog să mă credeți că îmi trebuia destulă vreme pînă să cîștig încrederea unei doamne. A, cochetărie, mici bilețele, înțîlniri furișe, ochiade la teatru sau la *corride*, asta — da, dar mai mult era foarte dificil de obținut. Sunt foarte sentimentale. Pe urmă, soții lor au un obicei foarte prost : întii trag și pe urmă întreabă. Și cum nu aveam chef să-mi las oasele pe-acolo, vă dați seama că am fost foarte prudent. În ce o privește pe Evelyne, ea este destul de abilă. Dar iat-o că vine.

Se ridicase în picioare, îi sărutase mîna și o întrebase cu un surîs care însemna în același timp și o felicitare :

— E adevărat că l-ai învins pe acest domn, cum spune doamna Hoffmann, și încă la scor ? *Avec les femmes le vrai gagnant c'est celui qui perd.*

— Armand, Armand, în timp ce eu cîștig la tenis, tu cîștigi în grațiile femeilor. Doamnă Hoffmann, fiți atentă, este un mare pezevenghi.

— E al doilea cuvînt pe care-l aud în dimineața asta și pe care nu-l știu.

— Adică un șmecher. Pe Olaf îl cunoașteți, desigur, nu mai e cazul să vi-l prezint. Azi n-a fost în formă și a pierdut.

Domnul Helldorf alerga cu două scaune ușoare de nuiiele ca să le ofere noilor sosiți. Îi întrebă din mers ce doresc să bea. Evelyne ceru o oranjadă și suedezul, un whisky.

— Ce mai e nou în înalta societate bucureșteană ? întrebase doamna Hoffmann, care culegea de cîte ori avea ocazia informații de orice gen.

— Armand știe mai bine ca mine. El se învîrte în toate mediile, îi răspunsese Evelyne. Ia spune, Armand.

— Doamnele mele, ce pot să vă anunț e că lumea pleacă mai devreme la țară anul ăsta din motive pe care le bănuți.

Evelyne, care se amuza de cancanurile bucureștene, nu scăpă ocazia să i-o plaseze lui Armand.

— Dragul meu, am auzit că Mariejeanne vă traduce.

— Adică pe cine „ne” traduce ? întrebase secretarul lui Tismana.

Ochii șireți ai doamnei ministru clipiră ironic.

— Lasă că știi tu. Nu mai face pe prostul.

— Nu, dragă ; să precizăm. Nu e cu Popescu-Grivița acum ? Ce, și de ăsta s-a săturat ?

— Așa spun gurile rele.

— Ei, dacă ne-am lua după ele ! Zău, Evelyne, și tu...

— Sper că ești cu mașina, nu ? Du-mă și pe mine pînă acasă, că am o treabă după masă cu Annemarie Țăranu. I-a trimis Krishnamurti ultima lui carte și i-am

cerut să mi-o împrumute și mie. Poți să-l iei și pe domnul Olaf ?

— Da, cu mare plăcere.

Evelyne se ridicase, consilierul de presă al Legației suedeze îi urma, își luaseră adio de la Gerda, pe care Helldorf o chemase puțin la el în birou pentru că avea ceva să-i comunice, și în momentul acela se auziră sirenele de alarmă.

— Iar exercițiile astea ! Ne-au înnebunit. Vor să ne bage frica în oase, zisese Evelyne. Unde ai mașina ? Hai, că mă grăbesc.

Citroënul era parcat la umbră, în dosul unui garaj nautic.

Nici unul dintre cei trei nu se arătase a fi neliniștit. Erau obișnuiți cu prealarmele și cu exercițiile de coborîre în adăpost, poruncite de autorități, care se așteptau la bombardamente. Motorul mașinii lui Armand dădea rateuri.

— Benzina, zisese, o falsifică pompiștii ăștia. Bagă apă în ea ca să o înmulțească.

Motorul bîzîia și pe urmă se oprea, și secretarul ministrului Tismana se enervase. Trecuseră cîteva minute de la darea alarmei, dar nimeni nu se impacientase. Ziua calmă, cerul senin, de un albastru pur, amiaza strălucitoare, totul era frumos. Nimic din ceea ce avea să se întîmple peste cîteva minute nu se lăsa prevestit de strălucirea zilei de aprilie. Pe lac, yolele erau purtate de vîntul ușor în mișcări prelungi. Niște tineri blonzi, îmbrăcați în shorturi, se aplecau, cînd pe o parte, cînd pe alta, spre a da direcție ambarcațiunilor. Peste drum, pe terasa restaurantului *Pescăruș*, chelnerii se mișcau leneș în jurul meselor, servind pe rarii clienți de la acea oră.

Citroënul tot nu pornise și Armand se enervase de-a binelea.

— Trebuie să-mi duc mașina la mecanicul meu, să vadă ce e cu ea, că îmi face bucată.

Atunci se auziră primele bombe căzînd, una după alta, cu zgomote surde, undeva, în depărtare.

— Asta ce mai e ? întrebases Evelyne.

Armand oprise motorul și, împreună cu suedezul, ascultau încordați.

— *Des explosions, sans doute. Le jeu n'est plus amusant*, exclamase Olaf.

— Sper că glumiți...

Evelyne era palidă și privea înălțimea însoțită în care nu se vedea nimic. Se auzeau motoarele puternice ale bombardierelor. Un uruit funebru, întrerupt de covorul de bombe care se așterneau undeva peste unele cartiere, răsunînd ca o tobă uriașă.

— Nu e nici un fel de glumă, Evelynne.

— Ce facem atunci ?

— Așteptăm. La *Yodl* nu există nici un fel de adăpost antiaerian. Să sperăm că nu or să vină și deasupra noastră.

Cei de pe ambarcațiunile aflate pe lac nu auzeau nimic. Probabil fișiiții pînzelor acoperea sinistrul zgomot repetat al bombardamentului. Dincolo de copacii șoselei Kiseleff începuseră să se ridice trîmbe uriașe de fum.

— Dar e de-adevărat, Armand, uitate ce fum ! Unde lovesc ?

— Spre Gara de Nord, probabil, sau Cotroceni, așa ceva.

— Sărmanii oameni !

Primul val de avioane trecuse ; acum le zăreau, erau grupate, cîte șase, cîte șase, într-o simetrie aproape perfectă. Mici cruciulițe argintii plutind la o înălțime amețitoare. Antiaeriana trăgea repetat. În văzduh proiectilele se desfăceau ca niște baloane, cum ai tăia un pepene în mai multe bucăți, deodată.

— Trag prea jos, nenorociții, apreciasse Armand.

Vînătoarea se ridicase în aer și cîteva aparate rapide care apărau bombardierele primiră lupta. Se auzeau seriile de mitralieră ca și cînd niște muște s-ar fi înfipt într-o apă ; un zgomot repetat, sec, fără eficiență parcă. Pe urmă văzură trei sau patru avioane din acelea explodînd, atinse de antiaeriană.

— I-au lovit, i-au lovit, se bucura Evelynne, bătînd din palme ca la un spectacol.

Dar acum formațiunile de bombardiere se depărtaseră, parcă trase cu o riglă, într-o mișcare egală, fără să micșoreze distanțele dintre ele. Antiaeriana încă scheuna repetat ; urmă o liniște care păru și mai nefirească după acele *serii* de mitralieră și mugete ale tunurilor. Nu se

mai auzea nimic. Probabil că vehiculele se adăpostiseră undeva, sub copacii oraşului şi circulaţia se întrerupsese. Asta ţinu cam zece minute. Yolele trăgeau spre hangarele lor de birne date cu catran. Cineva fluiera ca să le atragă atenţia celor care nu auziseră ce se întâmpla în aer şi să-şi găsească adăpost.

Al doilea val se anunţa şi el cu acelaşi uruit macabru, ca şi cînd o sută de tancuri ar fi trecut peste o stradă pietruită cu bolovani de rîu. Şi, din nou, antiaeriana lovi în serii. Pe cer se iviră iar nouraşi albicioşi, fumurii, pe care un vînt nevăzut îi împrăştia. Totul părea feeric dacă nu ţi-ar fi evocat casele incendiate sau zdrobite şi morţii de sub ele. Bombardierele lansau deasupra oraşului un fel de beteală argintie, nişte serpentine inutile în încrucişarea de focuri.

— Asta ce mai este ?

Suedezul le explicase că e vorba de un sistem de bruiare a antiaerianei.

Al treilea val de avioane îşi făcu şi el apariţia după cîteva minute, în aceeaşi implacabilă geometrie, formînd un uriaş unghi care avea în faţă un echipaj de comandă şi laturile flancate de aparate mai mici de vînătoare. Din toate colţurile oraşului focurile tunurilor se încrucişau. Încă două bombardiere fuseseră atinse şi explodaseră în aer cu un zgomot surd.

După zece minute se auzi semnalul de încetare a alarmei.

— Cu asta s-ar putea spune că am început să simţim războiul şi la noi acasă, spusese amar Evelyn. Mă întreb ce-o să mai urmeze...

De cînd afacerea arhivelor secrete eşuase, pe Mizdrache nu-l mai putea ţine nimeni în frîu. Aparent, îşi vedea de treburile lui, trecea pe la birou, e drept, la ore mai tîrzii, pretextînd că face muncă grea, *de teren*, pentru că sabotajele se înmulţiseră şi cei de la serviciile speciale îl solicitau din ce în ce mai des. Disciplina slăbise, se vorbea de evacuări, unele direcţii fuseseră trimise în provincie şi ideea că ar putea să se trezească, după toate cîte le păţise,

undeva, în vreo urbe nenorocită, adică să renunțe la circumumile și barurile din București, îl făcea să turbeze pe inspectorul șef. De cînd se încurcase cu Marigeta lui Plăpumar, din Dristor, parcă mai întinerise. De vină erau veselia fără motiv, prostioarele pe care le debita femeia și, mai ales, acel trup nesătul, singur în stare să-l scoată din greața pe care o simțea în fiecare dimineață. Dormea la ea, într-un apartament de lîngă Popa Chițu, și fata nu știa ce să-i mai facă ca să-i treacă mahmureala. Avea un patefon pe care-l puneă toată după-masa să-i cînte discuri de-ale lui Cristian Vasile, niște romane leșinate, care-l îmbolnăveau și mai rău pe Mizdrache. O suporta ce o suporta și, pe urmă, se ridica brusc din patul în care ședea, făcea un duș, se bărbiera a doua oară, privindu-se în oglindă, constatînd că în jurul gurii i se săpaseră două riduri, și o auzea :

— Și acuma unde pleci, dragă Gigi ?

— Treburi, nu știi că sunt ocupat pînă peste cap ?

— Și pe Marigeta ta o lași acasă ? N-o scoți și pe ea în lume ?

— Unde să te scot, că am treburi ? Ce, mă duc la bal ? Mă duc după sabotori.

— Lasă că știu eu cum stă chestia cu mușteriii ăștia ai tăi. Cine știe la ce ștoalfă nimerești.

— Se poate, făcea Mizdrache și se bătea cu două degete peste obraz. E-he, nu mai sunt la vîrsta aia ! Acum îmi fac raidul meu, mă mai întîlnesc cu băieții, la cine mă-ntorc eu acasă ? La tine ! Tu ai rămas sprijinul bătrîneții mele. Mă uit ce mîndrețe de fată și mă mir ce noroc a dat peste mine !

Marigeta Plăpumarului se roșea toată, trăgea cîte-o otheadă în oglinda șifonierului, își mai aranja zuluful cu degetele făcute furcă, mai potrivindu-și breteaua furoului pe umărul dolofan.

— Tu, Gigi, vorbești serios ? Că mă știi, pe toate le cred. Eu am mai avut prieteni, ți-am mărturisit, dar un bărbat așa bine ca tine, nu. Și dacă tu mă apreciezi în felul ăsta, nu știu unde o să ajung...

„Tîmpită e !, gîndea Mizdrache, dar, vorba lui Ciripoi, are niște balcoane ! Și cum e croită, domnule ! Cu cine-o

fi brodit-o maică-sa aia, că taică-său e un tăfalog !“ Și pe urmă îi spunea zîbind :

— Mamy, tu fii cuminte. Fă nănel pînă mă-ntorc eu, mai du-te și tu la o prietenă, vezi că e un film bun la cinema *Gloria*, — omoară-ți timpul cum știi mai bine, că mă-ntorc, mamă, mă-ntorc, nu te las eu singurică pe tine, că o fetiță așa proaspătă trebuie păzită.

— Nu-i așa, tu ? se mira ea, potrivindu-și rujul din colțul buzelor cu degetul cel mic. Atunci, du-te Gigi, du-te, dragă, în treaba ta ! Eu o să trec pe la ai mei, pe seară. Vezi, ai grijă să nu-mi vii ca alaltăieri, că erai țeapăn ca un mort și te țineau ăia între ei, ajutorii tăi, de parcă înlemnisei ! Mai mult pe sus te-au adus și te-au băgat îmbrăcat în pat.

— Nu, mămicule, nu mai fac, ți-am promis. M-a luat și pe mine apa. Cunoști cum sunt bărbații. Dar să știi că în seara asta — lampa mică ! Am înțărcat-o. Că nu merge, dragă.

Marigeta își potrivea și colțul celălalt al gurii cu degetul cel mic și se privea în oglinda șifonierului.

— Parcă nu cunosc eu ce-s jurămintele bărbaților !

Mizdrache o săruta în fugă, îi umbla cu mîna în părul cîrlionțat, apucîndu-i năsucul cu două degete și ciupindu-l ușor, după care pleca repede cu un gest de toreador : „Pa ! Pusi, dragă. Pusi ! Mă întorc devreme“.

În dimineața zilei de 4 aprilie, inspectorul șef se afla cu Ciripoi și cu Teică, cu „bătrîna gardă“, la restaurantul *Vînătorul de Munte* din Calea Rahovei, al lui Buțănescu-Mititelu. O apucaseră de cu seară, de pe la șase, avuseseră inspecție mare și-i frecaseră cei de la minister vreo două zile, și, ce se gîndise Mizdrache : Domne, dacă nu-mi refac oamenii, unde ajungem ?...“ Discret, prin semnele lor se înțeleseseră : Adunarea la *Vînătorul de Munte* ; pentru că acolo nu prea băteau caralii lor, să-i mai toarne, ei aveau alte localuri pe unde inspectorul șef, cu ai lui, trecuseră de mult.

— Ce zice înțelepciunea populară ? îi întreba el pe Ciripoi și pe Teică. Pe servitor să nu-l înveți cu bacșiș mare și pe cîrciumar să-l schimbi des, că i se urcă la cap ! Întîi se face preș cînd te vede, nu-ți iese din voie, pe urmă te uită, că are alții mai proaspeți pe care vrea să-i cîștige.

Iată de ce, domnilor, după *Colonade*, după *Fu-Ciang*, după *Virgiliu*, după *Gogoșarul*, zic să băgăm groaza și-n asta, în domnul Buțănescu-Mititelu, că a aflat ce calibru avem.

Păgubosul de Teică își scărpină căpățîna.

— Dom' șef, n-am luat-o noi, așa, cam des ?

— Adică, cum, mă, Teică, cam des ? se oțărise Ciripoi. Știi tu ce e în sufletul lui dom' șef ? Nu vezi că nu mai are liniște, că nu mai are odihnă, că nu mai are somn ; l-a mîncat dușmanul ăla, al lui, nu i-ar muri mulți înainte !

Mizdrache nu suferea să fie compătimit de subalterni, dar acum nu se mai putea stăpîni. Cum apuca la o masă și bea trei șprîțuri își vîra falca-n palmă, se uita în curul lui dracu, cum zicea Teică atunci cînd se afla între patru ochi cu Ciripoi, și ofta :

— Bă, copii, eu vă las, a venit vremea să ies la pensie. Să știți de la mine că orice început are și un sfîrșit. Eu în poliție nu mai rămîn !

— Nu se poate, dom' șef, săreau amîndoi, nu se poate ! Asta ar fi o crimă. Cum să lăsați dumneavoastră bunătate de slujbă după ce ați adus atîtea servicii țării ? Dar cine credeți că o să vă aprobe demisia ?

— Pe mama mea, aia moartă, de la *Sfînta Vineri*, făcea Ciripoi, dacă nu fac memoriu la Mareșal, pentru că nu se poate, domnule, un om atît de capabil să nu fie avansat, să-l dea pe linie moartă, că și domnul Tismana, să ne fie cu iertare, n-a jucat nici el frumos. Adică, dumneavoastră nu v-ați ocupat de cazul ăla ? Adică nu v-ați pus pielea în saramură, adică n-ați *rizicat*, dar ce să facem ? Șacalul de Eugen Cristescu a fost mai tare.

Mizdrache se făcea că nu-i ascultă. Măcar la *Virgiliu* mai cînta Santiago de inimă albastră. E drept că la *Vînătorul de Munte* le făcea un salmingodis de-ți lua gura foc, dar parcă băutura fără lăutari, mai ales pe opăreala asta, nu mergea. Teică simțise că n-or să facă ei pureci mulți la *Vînătorul de Munte*, îl luase pe domnul Buțănescu-Mititelu și-i șoptise :

— Mă, nene, e bine aici la dumneavoastră, loc retras, nu ne vede nimeni, dar, așa, fără un guriș, fără un

țambal ? Șeful nostru e șucărit. I-a căzut bucuria-n scîrbă că nu i-a ieșit o chestie, cu afacerile lui de stat. Nu poți dumneata să dai o ecsivă ? Să aduci o fată sau o baragladină, ceva, să dea pe gură. Să-l mai scoată din amărală, că face urît la supărare.

— Cum nu, domnu', se poate ?

Așa că pe la zece noaptea, după vreo opt kilograme de vin, stropite cu sifon, după formula consacrată 48/52, apăruse o muiere zdrăhoană, cu un pogon de țîțe dinainte, într-o rochie roșie de bumbac, cu picățele, însoțită de un țigan pîrpiriu, cu un țambal pe șoldul stîng, abia cărîndu-l și salutînd cu pălăria pînă-n pămînt pe toată lumea din local.

— Să vă trăiască ce iubiți ! Am onoarea.

— Dar ăștia cine mai sunt, Teică ? întrebuse Mizdrache prin abureala vinului, care începea să lucreze asupra lui.

— Patronul zice că o cheamă Mița a lui Basangiac. A cîntat în Hale, la Obor, acuma e mai dosădită, dar tot le potrivește, că am auzit eu de ea. Merge la nunți. Nu-i mai lasă nici Mareșalul să cînte la local. Aia mor pe front și noi cu lăutarii de gît !

— Și ăsta, ofticosul ?

— Cum te cheamă, mă ? strigase la el Ciripoi. Trage pe dreapta și fă frumos aici, la domn inspector Mizdrache, să vă întrebe de repertoriu.

— Cum nu, cu plăcere. Îmi pare bine, domn inspector. Eu sunt Lache Durdea, ăl mai tare-n țambal !

— Și pe șold ăe ții, dragă ? întrebuse Mizdrache.

— Pianul, domn inspector, pianul. Ăsta e pianul meu.

— Păi, așezați-vă și voi la o masă apropiată, colea, grijiți-vă și pe urmă să vedem ce știți.

Muierea nu prea se îndemna. O făcea pe sfioasa, se lăsa greu și-i șoptea țiganului de lîngă ea :

— Mă, da noi veniram acilea pă gratis ? Ne plătește domnu' Buțănescu ? Sau ăștia de au bîzdic ?

Țambalagiul îi dăduse coate.

— Lasă, Mișo, că se vede că sunt băieți de comitet. Hai să ne așezăm, să băgăm ceva pe sub nas și pe urmă om vedea noi, le punem problema mai încolo. Întii să facem deschiderea.

Peste vreo jumătate de ceas, după ce mîncaseră cîte ceva, Ciripoi clipise discret către cei doi lăutari. Țiganul ciripise nițel pe coarde, cu bețigașele lui învelite în vată și-i întrebasese cu un glas răgușit :

— Să vă cîntăm *Supărare, supărare* sau *Dă, mamă, cu biciu-n mine*, ori *A fugit puiul cu ața* ?

Mizdrache se făcea că nu-i ascultă. El nu se amesteca în vorbă cu lăutarii, el era supărat, ca să se știe, Ciripoi se tocmea.

— Păi, luați-o pe rînd, să nu săriți ceva la-nghesuială.

Mița lui Basangiac trăsesese cu urechea la cîteva acorduri ale țambalagiului și intrase în cîntec fără să mai aștepte vreun semn din partea cuiva. Avea o voce de alto, cam spărtigoasă, ciobită de atîtea șprițuri la gheață, dar tot se ținea bine :

*Fost-am la mama trei frați,
Pe cuțit am fost jurați,
Pe cuțit și pe pistol,
Pe sticlă de monopol,
Pe cuțit și pe pumnal,
Pe ușă de tribunal.*

Asupra lui Mizdrache coborîse întristarea. Cînd auzea astfel de cîntece îl apuca o streche. N-avea boala lui Ciripoi să mănînce pahare sau să-și toarne vin în cap, cum făcea și alde Crăciunescu, dar nu în fața lui, că i-ar fi dat afară din serviciu ; în schimb, lîpea sute pe fruntea guriștilor.

Buțănescu-Mititelu, patronul cîrciumei *La Vinătorul de Munte*, adusese salmingodisul. Ciripoi, care în asemenea împrejurări era pe post de obăr, îl cerceta pe negustor :

— Piper i-ai pus, domnu' Buțănescu ? Față i-ai făcut ? Nu văd rinichii, nu văd momițele. Murăturile sunt cam borșite.

Domnul Buțănescu se șifonase.

— Adică cum vine chestia asta, domn' Ciripoi ? Se poate ? La noi murături borșite ? E drept că s-au mai

afanisit și ele, că suntem în aprilie, dar să spui că sunt borșite, asta nu-i adevărat !

— Lasă omul în pace, mîrîise de la locul lui Mizdrache, că-și cunoaște meseria. Dom' Buțănescu, mai bagă patru proiectile la gheață cu exploziv cu tot, și nu te mai lua după gură spurcată ăsta că-l pedepsesc eu.

Patronul de la *Vînătorul de Munte* se înfoiase de plăcere.

— Ei, vezi, dom' Ciripoi, ce protecție am ? Cum se cunoaște omul fin ?

— Adică noi nu suntem fini ? Noi suntem de la țară. Auzi, mă, Teică !

— Gura ! strigase inspectorul șef la cei doi subalterni. Mîncăți, că se răcește și făceți-i semn guristei să se lipească de noi, să mai dea ceva pe gură.

Mița lui Basangiac se cam codea. Mizdrache scosese un pumn de sute și le fila ca la pocher.

— Trage o carte, să vedem ce iese !

— Se poate, domnu' inspector, se înfiorase țiganka. Cum, adică, să trag o carte ? Păi eu sunt artistă, am cîntat la Hale, la Obor. Cînd mă vedea Maria Tănase îmi zicea : „Mamă, ce faci, mamă Mișo, cînd mă mai înveți un cîntec de-ăla ?“ Noi nu suntem plătiți cu bucata, eu cu Lache. Cîntăm și la nunți, pe cîte zece mii. Unde mai pui că și petrecem în banii ăștia, plecăm și cu resturile acasă, la puradei, bașca că mă culc și cu cavalerii de onoare și mai iese ceva și, dacă se îmbată, îl pun jos și pe nașu'. Așa că fără jigniri !

Mizdrache băgase banii în buzunar și se uitase la cei doi.

— Casă mare, domnule, îmi place. Atunci, coană Mișo, mai zi-i dumneata ce vrei, că ești în problemă !

Cîntăreața îi făcuse un semn lui Lache s-o ia pe cotite și își dăduse drumul :

*Dă-le, Doamne, la țigani
Numai carne de curcani,
Dă-le, Doamne, la nemțoi
Numai bube cu puroi.*

Teică îl trăgea de haină pe țambalagiu :

— Bă, fii atent, că aicea suntem cu poliția, ce, ați înnebunit ? Vreți să ne lege și pe noi ? Loviți în aliați ?

— Lasă-i, mă, în pace, că știu ei ce cîntă, mîriise iar Mizdrache, cuprins de o lehamite care nu-i mai trecea.

Clienții din jurul lor ceruseră socoteala să plece. Ciripoi îi șopti lui Teică :

— Fii atent, copil al durerii, că șeful e matol de-aseară și dacă vine vreunul cu oglindirea, ne face raport, el scapă și noi la *Belu-militar*. Spune-i lu' domn' Buțănescu să tragă obloanele că l-a luat Dunărea pe domn' inspector și nu vrem să-i facem greutăți.

Patronul *Vînătorului de Munte* ieșise afară și trăgea obloanele de fier cu un cîrlig. Mizdrache întrebasese :

— Ce se întîmplă, mă, aici ? Cununăm, botezăm ? De ce-a plecat lumea ?

— Să nu vă deranjeze, domn' șef. Să fie mai intim.

Teică îi strecurase lui Lache o sticlă de vin pe care acela, bătînd numai cu o mîină la țambal, o goli dintr-o răsufolare. Cînd termină, Ciripoi nu se abținu să nu-i spună :

— Parcă erai gornistul de la Grivița ! Ți-o fi fost sete, dar coana Mița lui Basangiac nu bea și ea ceva ?

— Nu în timpul serviciului. După orar !

— Ce să mai punem la grătar, domn' inspector, că mă țineți de-aseară și o să bag schimbul al doilea, pe nevastă-mea, că asta ar fi gustarea de dimineață, și să-mi spuneți pe la prînzisor cu ce să vă mai omenim ? Vreun pui la ceaun cu mujdei, o ciorbă de ciocănele...

— Vedem noi, în orice caz ciorba de burtă să nu lipsească, zisese Mizdrache, și-i mai făcuse semn o dată cîntăreței :

— Ia mai pune o placă, coană Mișo !

Țiganca îi făcu un semn lui Lache, care băgase benzină în el și avea chef de rupt mațele țambalului :

*Nu mi-e milă c-am să mor,
Dar rămîne pușor
Fără milă, fără dor,
Fără nici un ajutor...*

În Ciripoi dase un plîns, cum făcea el cînd se chitrofonea și taman îl apucase, pe la a opta sticlă, sau a noua, că nu le mai ținea nimeni socoteala, deși la fiecare comandă vîra cîte o scobitoare sub farfurie, ca să nu fie cu mega, să-i încarce la plată, că Mizdrache totul răbda : să mai ieși din front dacă te-ai îmbătat, să-i zici pe nume, dar să nu-l încarci la notă, că bacșiș dădea.

Încă de cu seară, Ciripoi, mai șiret decît Teică, beat-beat, dar tot la interesele lui se-ntorcea, o luase ușurel să-i oblojească rănile șefului său care, de la afacerea cu Vesalon, scăpase caii de tot. Mai încercase pe la miezul nopții cînd Mizdrache făcuse o aluzie, dar inspectorul o întorsese ca la Ploiești, nu voia să discute cu subalternii durerile lui nevindecabile.

— Domn' inspector, acum, nu că suntem la un pahar de vin, dar mă uit așa, în sufletul dumneavoastră, ca-n vitrină...

— Ce spui, mă, Ciripoi ? Mă, tu te-ai dat dracu', mă. Mă, tu vorbești ca un filosof. Și ce vezi tu, mă, așa, în sufletul meu ?

— Păi, ce să văd ? Catran. Totu-i negru. Ați hali carne de om !

Mizdrache clătinase o mină prin aer ca și cînd i-ar fi arătat că e cam diliu.

— N-am, mă, nimic, mă. Vi se pare vouă. E și vremea asta spanchie. Dar de ce a tras ăsta obloanele și a făcut întuneric ?

— Păi e soare mare afară, domn' inspector și ne bate în cap și nu e bine. Pe urmă, mai vine unul-altul. Așa că a pus domnu' Mititelu afiș, afară, că e inspecție sanitară. Dar să nu schimbăm vorba, că eram la chestie. Care va să zică, doi mierliți, dosarele, canci, avansarea dumneavoastră la Sfîntu' așteaptă ! Nu-i frumos ! În locul lui domnu' Tismana m-aș fi bătut ca un leu, că numai eu știu cîte nopți n-ați dormit și de cîte ori v-am scos din așternut cînd vă era lumea mai dragă. Și răsplata — paște, murgule, iarbă verde !

— Poate e mai bine, mă, Ciripoi. Tu nu vezi că suntem la spartul tîrgului ? Eu războiul meu mi l-am făcut, sunt

veteran, mă trag în pensie, mă duc la țară, îmi cumpăr o vacă, două oi, o mială, ceva acolo și cine mă mai știe pe mine ? Că frontul se-apropie, rușii sunt la Iași ; cînd or veni înapoi, dragă Ciripoi, dragă Teică, atunci să vă văd.

— Nu vin ei, domn' șef. Facem armistițiu, schimbăm guvernul, de poliție toată lumea are nevoie. Cu cine să facă poliția, dacă nu cu noi ?

Teică, mai spăimos, îl smonea pe celălalt.

— Dom' Ciripoi, lasă-l, domne, să vorbească ! Omul știe ce spune, că de-aia e șef.

Ciripoi se supăraseră.

— Tacă-ți fleanca, Teică, că tu nu cunoști la oameni. Îl vezi tu pe dom' șef lăsînd *Fu-Ciang*-ul, lăsînd *Colona-dele*, lăsîndu-l pe Papastase și, mai ales, fetițele împarfumate, date cu odicolon, să le bei apă din păsărică ? Adică se duce dumnealui la țară și-și ia două miale și le mulge, și vinde lînă de oaie ? Ia te uită ! Se călugărește dracu-n baltă, pardon de expresie, dom' șef ! Țineți minte ce vă spun eu, la anul pe vremea asta suntem în Texas ! Ne cheamă americanii să-i învățăm cum să facă ordine. Că noi știm meserie. Ce tot vă căinați de parcă se scufundă pămîntul ?

De afară se auziră sirenele.

— Magaoaia, nu mai termină ăștia cu exercițiile, dar să fie al dracului care se mișcă de-aicea, făcuse Ciripoi, intrat și el la apă, după inspector. Teică, dacă o încurcăm, de nu mai știm direcția, ține-te tare, să aibă cine să ne ducă acasă.

— S-a înțeles, dom' Ciripoi, suntem aici, veghem ! Eu de mult o țin numai cu sifon, ca să nu vă supăr.

— Așa, băiatule !

De afară se auzeau tunurile antiaeriane din marginea aceea a orașului.

— Ei nu, că azi e cu tiribombe, mîrîise Teică.

— Dumneavoastră auziți ce aud eu, dom'șef ?

— Ce auzi, mă, tu ? Trag ăia în machete, parcă n-ai ști.

— Să vă fie gura aurită, dar parcă s-a-ndesit.

Acum se auzea și uruitul motoarelor bombardierelor.

— Dom' şef, cred că e de-adevăratelea. Parcă e la *Vulcan*, la matrişerie. Auzi cum clănţâne în aer motoarele. Domn' Buţănescu, pe unde ai, domne, o pivniţă, pe-aici ? Ca să ştim şi noi pe unde o luăm.

Patronul *Vînătorului de Munte* le arătase o uşă. Părea şi el cam speriat. Trăgea cu urechea la ce se petrecea în aer. Bombele cădeau undeva pe-aproape, ca şi cînd o turmă de elefanţi uriaşi ar fi intrat în oraş şi-ar fi sfărîmat totul în jur.

— E groasă, dom' şef, făcea Ciripoi, neîndrăznind să se ridice de la masă.

Lache şi cu Miţa lui Basangiac o tuliseră ; Mizdrache, imperturbabil, umpluse cele trei pahare şi turna jumătăţile de sifon deasupra.

— Mă, staţi, mă, liniştiţi, că nu ni se-ntîmplă nimic. Există un Dumnezeu al beţivilor ! De cîte ori nu era să cazi tu, Ciripoi, într-o gură de canal şi ai trecut pe-alăturea ? Eu, ce să mai vorbesc, că m-am dus la un botez, să fie acum vreo patru ani, şi am tras ţeapăn la măsea, ei, şi aşa, pe la ziuă, cînd m-am trezit, că era după o încercare mare, băusem două zile şi două nopţi, simt că mă linge cineva pe faţă. Ei, zic, să ştii că e bruneta aia cu care m-am ochit toată noaptea. Cînd colo, un cîine, săracu', care-mi dădea tîrcoale. Unde credeţi că dormeam ? În troaca lui cu mîncare, alunecasem pe scări şi mă apucase somnul. Şi, dacă mă credeţi, n-am avut nici o scrîntitură, uite-mă zdravăn !

Cei doi nu-l mai ascultau. Trăgeau cu urechea la exploziile repetate de-afară, care se apropiau. Nu îndrăznea nici unul să se ridice de ruşinea şefului. De undeva, din apropiere, sau poate era numai o iluzie auditivă, un calcan de casă pîrîi şi un ropot de cărămizi prăbuşite sau de acoperiş smuls de suflu îi urni pe neaşteptate din locurile lor, zbughind-o drept pe uşa lăsată deschisă de cîrciumar, care fugise şi el.

Mizdrache nu înţelegea nimic. Îl mira numai că rămăsese singur la masă şi în beţia lui turbure nu ştia dacă nu cumva visa. Parcă adineauri erau de faţă şi Ciripoi, şi Teică. Unde dracu' s-au dus, domnule ? Şi afară ce zgomot era ? E nuntă, trag cu artificiiile ? Nu mai înţelegea

nimic. Ia te uită ! Ce i-a găsit pe ăștia de risipesc muniția ? Și cu un ultim licăr de luciditate se prăbușise cu capul pe masă.

În dimineața zilei de 4 aprilie, Ionescu-Tismana constată că la ora opt și treizeci, în afara portarului, a cîtorva dactilografe și a doi funcționari inferiori, plus un agent, nimeni nu putea să-i dea o relație unde s-ar putea găsi un dosar pe care Piky Vasiliu îl cerea insistent încă de la ora șapte. La întrebările lui iritate, Crăciunescu dădea din umeri.

— Domnule ministru, după cîte știu eu, sunt toți pe teren. S-a descoperit o tipografie clandestină și se fac razii puternice în toată țara. Mareșalul, că dumneavoastră doar ne-ați spus, e făcut foc. Ieri iar a deraiat un tren la Teleajen, uitați, am raportul aici ; a ars o fabrică de cherestea la Piatra Neamț, așa că... Toți alergăm care încotro vedem cu ochii.

— Bine, bine, alergați, dar mie îmi trebuie dosarul cu diplomației ăia suedezi și nu știu de unde să-l iau.

— Vi-l găsesc eu, nici o grijă.

— Bine, bine, dosarul îl găsești tu, dar nu-mi place că nu dau de nimeni, domnule, la birou. Țasta nu mai e serviciu, e bulibășeală. Să facă teren atîta timp cît se poate, dar am nevoie de acte. Nu să stau, așa, să bîzii.

Crăciunescu îi acoperea și el cît putea, dar uite că-i prinsese Tismana pe picior greșit. Despre Mizdrache și ceilalți doi știa că sunt la *Vînătorul de Munte* pentru că Ciripoi lăsa totdeauna consemnul, și acela putea să se repeadă cu o mașină sau să dea un telefon, punîndu-i în alertă. Numai că de la o vreme nimeni nu-și mai vedea de treabă, parcă îi apucase strechea. Chiuleau cît puteau. Subalternul ministrului se gîndea ce o să facă la vară, că dădeau căldurile, și, care la ștrand, care prin păduri, pe la Băneasa, pe la Pustnicul...

După o jumătate de oră îi adusese dosarul ; Tismana îl răsfoise, nu era mare lucru. Șmecherii, cu drumurile lor, se făceau că veniseră să trateze cu societățile de construcții și fabricile de ciment, probabil că lucrau cu englezii și făceau o estimare a căilor de acces spre Transil-

vania, care însemna de fapt drumul Budapestei și al Vienei ; spre Timișoara, care era poarta spre Iugoslavia și, mai ales, a drumurilor dinspre mare, Călărași și Giurgiu, pentru că din rapoartele secrete rezulta limpede că englezii și americanii pregăteau o debarcare la Constanța pentru a-i lua pe nemți din două părți : dinspre Atlantic și dinspre gurile Dunării. „Ăștia scapă, sunt diplomați, n-ai de unde să-i apuci. Dacă nu-i prinzi în flagrant delict, n-ai cum să-i bagi la pușcărie.“ Pusese dosarul în servietă și mîriise supărat spre Crăciunescu :

— Și te rog să-i spui lui Mizdrache că nu-mi place ce se întîmplă, că nu mai ține lucrurile în mînă și că asta o să-l coste.

Crăciunescu se codise puțin și, pînă să apuce să trîntească ușa subsecretarul de stat, zisese cu jumătate de gură :

— Domnule ministru, e și el suflet, cred că-l înțelegeți... E supărat foc de la chestia cu avansarea. Omul a muncit, ăe vină are că n-a reușit treaba ?

Ionescu-Tismana n-avea chef să discute cu subalternii, așa că plecase furios. Lăsase dosarul lui Piky Vasiliu, spunîndu-i părerea lui și-l întrebase dacă mai are treabă cu el. Nu avea, așa încît se urcase în mașina care-l aștepta în fața intrării și-și privise ceasul. Era abia nouă și jumătate. Să se întoarcă la birou n-avea nici un rost. Evelyne îl anunțase că se duce la tenis la *Yodl*, se ivise deci o fereastră de care putea să profite, să treacă pe la studenta aia de la *Belle-Arte*, care-i cerea mereu o bursă pentru Italia, nu prea făcea de nasul lui ; dacă l-ar fi aflat Evelyne, și-ar fi bătut joc de el. N-ar mai fi scăpat de gura ei. „Bravo, Puiule, ai ajuns la eleve și la studente ! Se vede bine că îmbătrînești. Pe cînd la nubile, la fetițe de 13 ani ?“ Doctorița Chelbeșiu probabil că era la spital, tăia vreo apendicită sau cine știe ce mai făcea. Ar fi putut să-i dea un telefon și ea să vină peste un ceas și jumătate la locul știut, dar se îngrășase, făcuse gușă. „Uite cît e de a dracului Evelyne, dar nu se lasă. Gimnastică, scrimă, echitație, tenis. Ce fel de tenis o fi făcînd cu suedezul ăla al ei, nu știu, dar nu pune un gram pe ea. Astea, doctorițele, mănîncă mult. E drept că au și o muncă brută, care te îndeamnă la așa ceva, dar dacă te

respecti, te ții.“ Mai rămînea soprana Valeria Cerchez. Ea o fi dormind la ora asta, că așa-s artiste, se trezesc tîrziu. „O scot din așternut, caldă, numai bună. Dar, mai bine să dau eu un telefon, că în materie de femei nu știi niciodată pe cine găsești în locul tău.“ Îl bătut pe umăr pe șoferul Costache. „Oprește, te rog, la Palatul Telefoanelor.“

Șoferul părea mirat ; un ditamai ministru să vorbească de la un telefon public !

— Fă cum îți spun. Nu mă cunoaște nici dracu ! Ai ceva mărunțiș ? Dă-mi două monede. „Aha, gîndea șoferul Costache, iar scapă caii, avem raid astăzi. Parcă mă văd prin cine știe ce bodegă, pe la marginea orașului, și pe urmă așteaptă, Costache, pînă la miezul nopții, nemîncat, nebăut, deși el, săracul, îmi mai zice : Na o sută, aici, du-te și mai ciugulește și tu ceva și, în două ceasuri, să fii înapoi. Dar nu-l ține două ceasuri, o lungeste. Pînă descîntă, pînă pogodește...“

Ionescu-Tismana vorbise cu Valeria Cerchez. Era cam somnoroasă, cam bosumflată. Se făcuse că nu-și amintește de numele lui : „Cum ați spus că vă cheamă ? Puiu ? Puiu și mai cum ?“ „Hai, dragă, lasă prostiile astea, sunt eu.“ „Eu și mai cum ?“ „Cum ?“ Subsecretarul de stat vruse să-i trîntească telefonul, dar se răzgîndise. Era o tîmpenie să se întoarcă acasă. „Valeria, dragă, nu mai mă fierbe atîta. Vreau să te întreb dacă dorești să ieșim undeva, la o boată mai retrasă. E o zi splendidă afară.“ „N-am nici un chef să ies, te rog să mă crezi. M-am culcat tîrziu.“ „Să nu-mi spui că ai avut vreun balerin cu tine azi-noapte, că nu te cred. Țștia sunt toți pederăști.“ „Ei, nu-ți fă atîtea iluzii ! Dacă vrei, o să-ți arăt pe unul într-o zi, pe care poți să i-l recomanzi și nevastei tale.“ (Mereu grosolănia amantelor care vor să-ți amintească că și nevestele au prieteni.) „Să știi că sunt foarte supărat pe tine și nu-mi place cum vorbești.“ „S-a trezit cocoșul din domnia voastră ! Nu suportați ! Am auzit că Evelyne învață tenisul cu un suedez. De ce nu-l aduci la Operă, să-l văd și eu ? O să mă uit prin fanta cortinei, că am auzit că sparge avioane.“ Tismana voise pentru a doua oară să atîrne telefonul în furcă. „Te întreb pentru

ultima oară : vrei să ieșim undeva ?“ „Lasă-mă măcar o oră, să mă machiez. Arăt ca dracu’.“ „Și eu ce să fac în timpul ăsta ?“ „Te privește. Te aștept peste o oră.“ Și-i trântise telefonul.

Șoferul Costache trăsesese un ațifelnic de cinci minute, cum îi zicea el la somn, și întrebasese peste umăr :

— Încotro, domnule ministru ?

— Treci pe la *Athénée Palace*, pe la florărie. Ia niște bani și găsește-mi niște trandafiri frumoși. Îi duci doamnei Cerchez. Cunoști adresa. Dar, întâi, mă lași pe mine la *Clubul diplomaților* și, după un ceas, vii și mă iei.

Șoferul oprise în strada Wilson. Curtea plină de iarbă neîngrijită părea pustie. Holul rece, cu pereții lui galbeni de marmură de Sienna, nu-l îmbia deloc, dar n-avea unde să se ducă la ora asta. Portarul se uitase la el, curios, dar nu întrebasese nimic, îl invitase pe majestuoasele scări în salonul de la etaj.

— Pofțiți.

— E cineva pe sus ?

— Mi se pare că domnul Calomfirescu cu doamna. E și cam devreme, dar mai vine lumea, nu vă-ngrijorați. Bondy, barmanul, e la post. L-am văzut acum un sfert de ceas, spăla *shakerul*. Am avut aseară o reuniune cu niște nemți, au băut șampanie pînă la patru dimineța.

Ionescu-Tismana nu-l mai asculta. Îi lăsase în palmă un bacșiș și, ajuns pe palier, se privise în verzuia oglinzii, Sansovino. Costumul ușor de gabardină îl îngroșa puțin, dar batista proaspătă de olandă și cămașa ușoară de mătase îi dădeau un aer destul de proaspăt. Avea privirea virilă a cincantenarului, încă în putere, și obrazul albastru, bărbierit la sînge, îi dădea o înfățișare cocoșească, cum îi plăcea să se spună despre el. Urcă și a doua jumătate a scării și-i văzu pe soții Calomfirescu la o masă. Îi salută de la ușă, bărbatul îi făcu semn să se așeze lîngă ei, el îi sărută mîna doamnei și, odată instalat, subsecretarul de stat aruncă o frază, ca să spună ceva :

— Cum de vă aflați aici la ora asta ?

— Avem o întîlnire de afaceri și am plecat mai devreme de acasă pentru că ziua era prea frumoasă. Îi aștept pe suedezii ăia, îi cunoști dumneata. Doctorul

Aurelian mi i-a recomandat, nu știu ce afaceri vor să-mi propună.

— Domnule Calomfirescu, ia-o ca de la un amic. Te-aș sfătui să nu te vîri în treburile cu suedezii. Eu îi cunosc, au fost și la mine în casă, dar nu mai sunt vremurile pentru astfel de relații. Nu știu dacă mă înțelegi...

Doamnei Calomfirescu îi căzuse falca, își privea soțul cu îngrijorare. Apăruse și barmanul Bondy care-l întrebase pe subsecretarul de stat :

— Cu ce să vă servim, domnule ministru ?

— Păi, e cam de dimineață. Un vermut alb ar fi cel mai potrivit.

— Sec ? Cu sifon ?

— Cu sifon și gheață.

După ce se îndepărtase barmanul, doamna Calomfirescu îndrăznise :

— Știu că nu trebuie să vă întreb prea multe, din motive binecuvîntate, dar nenorocirea e că soțul meu a avansat niște bani.

— Și nu mai pot fi recuperați ?

— Cît îi cunosc eu, sunt oameni de onoare, zisese domnul Calomfirescu, dar e neplăcut să te retragi dintr-o afacere ca și încheiată.

Ionescu-Tismana făcuse un gest care putea să însemne orice.

— Dumneavoastră faceți cum știți. E o chestie confidențială, în ceea ce mă privește. Nu pot decît să vă sugerez unele lucruri. Atît.

Pe urmă schimbaseră vorba.

— Ce se mai aude, domnule Tismana ? întrebase industriașul. Am impresia că stăm cam prost. Frontul e aproape nemții se laudă cu niște arme secrete, dar pînă nu le vedem, nu-i putem crede. Mai există zvonuri despre niște tratative. N-aș vrea să fiu indiscret, însă o sugestie, vorba dumneavoastră, face mult la casa omului.

— Nu trebuie să vă alarmați. Frontul e destul de lung. Din Finlanda pînă la Marea Neagră. Pe urmă, ai noștri, în sud, mai dau lupte. Nu se știe cum se-ntoarce roata. Tot ce pot să vă spun e că Mareșalul se ține tare. Nu pare deloc înspăimîntat. Se vede mai des cu Hitler de la o vreme, ceea ce înseamnă că pun ceva la cale.

— Și dumneavoastră ? întrebuse doamna Calomfirescu ?

— Am oră la spital, vizitez un prieten care se află internat lângă *Malmaison*. A venit de pe front. E rănit grav. L-am trimis pe șoferul meu să facă niște cumpărături, să-i duc niște cadouri.

— Culant, ca totdeauna, cum vă știe o lume întreagă, zisese doamna Calomfirescu, în timp ce în mintea ei era altceva. „Cunoaștem repertoriul. Costache e dus după flori și dama îl așteaptă la apartament. Care o mai fi acum ? Cu Diby Necșești a terminat-o de mult. Am auzit de una, de o doctoriță, ori de o cîntăreață la Operă, că vorbește lumea. Dar mutul nu răsuflă, nu face confidențe că-l află Evelyne și e jale.“

În salonul deșert, plin de oglinzi, apăruse și doctorul Policrat. Grăsuț, asudat, în haine deschise, tamponîndu-și obrazul cu o batistă mare.

— Ia te uită pe cine găsesc aici ! Toată lumea bună ! Dar ce este astăzi, fraților, de nu mai aveți stare ? Măcar eu am plecat de la spital să mai scap de puroaiele alea, de răniți, de cadavre. Permiteți ?

Se așezase fără să mai aștepte invitația celorlalți și făcuse un semn barmanului Bondy, care tocmai se pregătea să-i aducă vermulul lui Tismana.

— Băiețel, tot ești tu în picioare, un whisky ! Ia spuneți ce mai puneți la cale ?

— Nimic, doctore. Mai bine te ascultăm pe dumneata ; care e situația pe front ? Că numai de un lucru nu te poți plînge : că n-ai ce face !

— Marfă e căcălău. Cară trenurile, ziua și noaptea, deși frontul bate pe loc. Aduc de la Perecop, de la Odessa încoace. Nici nu mai știu de unde-i cară, că eu nu citesc comunicatele de război. Pentru mine, războiul este un lucru viu, nu comunicatele, cifrele și discursurile patriotarde...

Se produsese o tăcere jenantă, pe care Calomfirescu o rupsese intenționat.

— Mi se pare că Mareșalul e *en froid* cu Regele. Vorbește lumea că la întrevvedereea cu ambasadorii a ce-

rut să fie și el de față și Mihăiță l-a pus să stea cu o treaptă mai jos. El, cocoțat pe tron, și ăla la picioarele lui. Îți închipui situație! *Cîinele roșu* s-a umflat și-l ceartă că, deși i-a dat gradul de Mareșal, își uită mereu bastonul, ca și cînd un baston de mareșal ar fi un ciomag. Dar Regele, de-al dracului, îl uită, vrea să-l umilească. Adică, pe de-o parte, o fi el, Antonescu, mareșal, dar el, Mihai, este rege, ceea ce e altă mîncare de pește.

Barmanul le adusese băuturile și Tismana își privea îngrijorat ceasornicul. „E clar că e vorba de o damă“, își zisese în gînd doamna Calomfirescu. „Pare nerăbdător. Numai nu sforăie, ca armăsarul. Că și Evelynne asta, nici ea nu-i mai brează.“ Și, pe urmă, cu surîsul cel mai blînd :

— Ei, ia spune, domnu' Tismana, ce facem cu suedzii ? Dă-ne o șansă.

— Doamnă, singura șansă este să vă retrageți banii. Eu atîta am avut de spus.

Vermutul era rece, gheața clincăia în pahar, cîntăreața probabil că se afla sub duș și subsecretarul de stat îi promitea în gînd cele mai mari răz bunări. „O învăț eu minte, și-a luat nasul la purtare, așa se vorbește cu mine ?...“

La unsprezece și un sfert se afla în apartamentul Vale-riei Cercez, care îl primise destul de rece. Tismana sperase că frumoșii trandafiri, pe care-i vedea într-o glastră albastră, vor mai fi înmuiat puțin din îndărătnicia femeii. Îi sărutase mîna și o îmbrățișase ușor, ca să nu-i dea prilejul să-l respingă, cu acea siluire dulce a bărbatului ce nu vrea să arate nici că se lingusește și că solicită ceva, dar, în același timp, să-și și ceară scuze, atît cît poate fi scuzat un om care este foarte ocupat și care o vedea destul de rar.

Odată încheiat acest prim act al revederii lor, cîntăreața, îmbrăcată într-o *robe de chambre*, cu un *maribou* în jurul gîtului, așezată ostil într-un fotoliu, picior peste picior, căutînd o țigară și aprinzîndu-și singură bricheta, fără să mai aștepte ca bărbatul din fața ei să facă acest lucru, invitîndu-l numai cu un gest să se așeze, îl interogă cu o voce destul de alterată :

— Ei, ce poți să-mi spui despre lunga ta absență ?..

Era înaltă, o Walkirie robustă, roșcată, cu un păr arămiu, care bătea în culoarea castanei. Ionescu-Tismana știa ce o să urmeze. Îi promisese că vorbește cu George Georgescu sau cu Silvestri pentru un angajament la Bayreuth și iată că uitase, se luase cu altele, îi mai telefonase din cînd în cînd, dar pe grabă, invocînd niște ședințe urgente sau convocări la ministrul său. Trebuia să mintă cu seninătate, fără nici o ezitare, că de fapt de asta o căuta, să-i aducă vestea cea mare, că Silvestri îl contactase pe directorul festivităților wagneriene care aveau loc anual, numai că femeia din fața lui nu aveau aerul că este dispusă să asculte orice. „Probabil că e hotărîtă să încheie conturile. Trebuia să mă aștept la asta. Așa sunt toate, imediat ce se creează obișnuința, încep pretențiile.“ Erau momente cînd Ionescu-Tismana avea senzația că trebuia să ia taurul de coarne și acum se ivise un astfel de prilej.

— Valy, dragă, știu ce vrei să-mi spui, începutul a fost făcut. Dar ar trebui să te obișnuiești cu ideea că sunt un om destul de ocupat, tracasat, înfundat în niște afaceri foarte complicate despre care nu pot să vorbesc, dar pe care le bănuiești. Pe deasupra, mai sunt și însurat. Nu este o scuză. Fac ce pot, te rog să mă crezi, doresc să te văd, cît se poate de des, dar, iată, lucrurile se complică, e nevoie mereu de mine, numărul de telefon nu pot să-l las, așa că înțelege ce vrei.

Femeia părea că nu este prea atentă la ceea ce aude. Se aflau la etajul al patrulea dintr-un bloc din centru, vizavi de hotelul *Continental*. Soarele lumina încăperea mobilată cu gust de o femeie care călătorise și avea un simț estetic deosebit. Lui Tismana îi plăcea cel mai mult aici pulberea aurie ce pătrundea prin ferestrele mari ale apartamentului, în special la această oră de prînz. Cele trei încăperi care dădeau una într-alta prin niște uși largi, și ele deschise, lăsau să se vadă mobila sobră, neîncărcată, nu modernă, nu scenografică în sensul în care decoratorii acelor ani, dinainte de război, vedeau interioarele oamenilor cu bani. Aici spațiul juca rolul cel mai mare. O sufragerie foarte încăpătoare, două saloane în care te puteai izola, dormitorul situat într-o altă latură și la care ajungeai printr-un mic birou mobilat cu măsuțe fine franțuzești, *secretaire*-uri

și o mică masă de scris, covoarele în culori stinse, de Smirna, sau de Buhara, vase de aramă prin colțurile odăilor, încărcate cu alte flori, unele mai fanate, strălucind încă patetic în soarele care nu încălzea, dar făcea ca prin fiecare fereastră să intre un fascicol de lumină, dezvăluind totul cu cruzime. Sigur că unei cîntărețe de Operă i se trimit flori de către autorități, de către admiratori, dar ce-l deranja era totuși amănuntul că în acele încăperi existau prea multe garoafe și anume albe, nupțiale, într-o suită care, ca unul care cunoștea cum se procedează, trăda o ceremonie zilnică.

— Ai un florar foarte bun, zisese mușcător subsecretarul de stat, pentru că imediat ce nu-i convenea ceva devenea ironic și necruțător.

— Nu un florar, o florărie...

— Nu o florărie, un adorator.

Valeria Cerchez rîsesese ostentativ.

— Și dacă ar fi mai mulți ?

— Dacă ar fi mai mulți, n-ar trimite același gen de flori. Pe urmă e suspectă și culoarea asta : iarna, liliac alb, în aprilie, garoafe albe, asta seamănă a cerere în căsătorie...

Cîntăreața nu părea încurcată, dimpotrivă, ușoara roșeață din obraz arăta că gelozia bărbatului îi făcea plăcere.

— Și dacă ar fi așa ?

Tismana se ridicase din fotoliu și se apropiase de geamul care dădea spre ferestrele hotelului *Continental*. La etajul al patrulea al clădirii de vizavi, stucaturile erau mîncate de ploi, pe fațadă se zăreau urmele unor diluvii mai vechi. Hotelul părea, din locul în care se afla, mort, neocupat, avea un aer atemporal în acel București cubist, între sinistru siluetă americană, nici măcar un zgîrîenor, a *Palatului Telefoanelor* și clădirea de peste drum de blocul în care se afla, cu balcoane aducînd cu punțile repetate ale unui transatlantic. Desigur că arhitectul care construise hotelul se gîndise să facă din *Continental* un pandant al *Naționalului* aflat în față, clădire clasică, greoaie, ca orice edificiu cultural, dînd înainte de toate impresia de sobrietate și măreție.

— Nu mi-ai răspuns, spusese femeia, aprinzându-și a doua țigară. Vrei să bei ceva ?

— Nu, mulțumesc. Am luat un *Martini* la *Club* pînă te-ai machiat tu.

— Domnul este ironic ?

— E adevărat. Te măriți ?

— Da. Cred că da.

— Și cine e fericitul ?

— Vrei neapărat să știi ?

— Nu neapărat, dar, oricum, cred că merit să-mi spui pe ce lume mă aflu. Din toate lucrurile astea pot să iasă o serie de încurcături. De exemplu, pot să mă întîlnesc cu un bărbat necunoscut, să nici nu știu cine este, să fiu ultragiat sau să-l ultragiez.

Se făcuse tăcere, nu mai aveau nici unul dintre ei să-și spună ceva ; jos, în stradă, se auzeau claxoanele mașinilor și murmurul nedeslușit al trecătorilor.

— Nu vrei să te așezi ?

Se întorsese spre ea și o privea ca pe un obiect, cu o înstreinare pe care nu o juca. Era un sentiment născut chiar în acel moment. Pe altele le iubise și, dacă i-ar fi spus ce-i spusese această femeie, ar fi reacționat cu violență sau ar fi suferit îngrozitor, dar în egoismul lui fără margini își calcula loviturile. Nu lăsa ca iubirile sale să ajungă pînă la acel punct mort care le transformă în plictiseală. Nici nu pleca prea devreme pentru ca să nu sufere după aceea. Cu Mariejeanne greșise termenul. În marele lui orgoliu nu voia să-și recunoască erorile. Prudența întrecuse măsura sentimentelor. Fusese ca o dezertare. În primele două luni de la despărțirea lor crezuse că o va rechema, că se vor revedea, că va urma o împăcare și că vor regreta amîndoi, totul transformîndu-se într-o nemaipomenită revărsare de sentimente, ca între oameni care își dau seama că au pierdut totul și nu pot trăi unul fără altul. Dar, ca totdeauna în cazul lui, acțiunase din nou prudența aceea de care nu se putea dezbăra, care-l măcina mai rău decît crice alt lucru. Era comod, pierduse cîteva femei din cauză că nu avusese chef o lună de zile să le vadă, deși le promisese că le va cultiva. Avea capricii, se îndoia de ideea că e mai bine

să meargă într-un loc decît într-un altul. Ceva, un amănunt, îl oprea din unele elanuri. Dacă la începutul legăturii lui cu Diby îl amînase pînă și pe ministrul său, pretextînd unele solicitări și mai înalte, mințind cu nerușinare și riscînd în felul acesta totul, numai ca s-o vadă un ceas sau două mai tîrziu, atunci cînd norul amenințător al unor catastrofe ipotetice se abătuse asupra lui, prudența funcționase mai sigur decît elanurile lui amoroase. Una este să trăiești cu o femeie chiar măritată cu un om bătrîn, cum era Necșești, legătură pe care lumea o scuză sau o acceptă ca pe o curiozitate sau ca pe un lucru amuzant, și alta să încerci să schimbi tot eșafodajul social implicat în două divorțuri și două căsătorii care ar fi urmat cu siguranță părăsirii lui Evelyne și a fugii de acasă a lui Diby. Pe urmă, un om ca el știa mai bine ce însemna, mai ales în vremurile astea, un asemenea scandal în lumea lor. Mareșalul era sobru, el pătimise destul cu procesul său de bigamie, care probabil că era o invenție a adversarilor săi, se afla și la vîrsta cînd ideea de a intra cu orice preț în istorie îi impunea o inflexibilitate ce nu i-ar fi permis nici un fel de rabat. Moralitatea unui guvern, chiar în forma dictatorială, era o regulă secretă, despre care nimeni nu discuta și n-o impusese, dar de care trebuia să ții seama cu orice preț. Un divorț, cum îi ceruse Diby Necșești, înainte de precipitata ei plecare peste graniță, ar fi însemnat falimentul lui în plan social. Așa încît gîndul unei nebulii în ce o privea se stinsese încetul cu încetul, deși, cum avea să constate peste mulți ani, femeia aceea îl marcase. Pe urmă, adevărul este că Evelyne îi dădea o siguranță pe care nu o înțelegea prea bine, dar de care avea nevoie. Era un om solid, se descurca bine în lume, știa să se impună, de fapt îi datora într-un fel cariera, bănuia ceva în sensul acesta, dar nu o întrebase niciodată nimic. Cînd se mai certau, ea îi făcea unele aluzii, nu mergea însă prea departe. Pentru asta o ura, pentru faptul că îi amintea că îi este îndatorat. Un bărbat ca el nu reușește prin femei. Dacă n-ar fi fost nenorocitul de Raul, vîrît în camarila regală, n-ar fi fost nevoie de atîtea concesii. Numele Slătinenilor ar fi lucrat singur și n-ar fi rămas bun în

rang numai ca subsecretar de stat. Sigur că putea să spere că în viitor, deși războiul ăsta, după toate calculele, avea să se termine prost, ceva s-ar fi putut schimba în ce-l privește și că niște regimuri democrate l-ar fi putut absolve de colaborarea cu Antonescu, pe care el o credea numai un funcționariat tehnic, atît ! (și, vai, cît se înșela !) și, atunci, căile i-ar fi fost deschise. Nu se considera nici atît de bătrîn, așa încît era bine să-și consolideze imaginea unui om sobru, a unui tehnocrat, care nu știe altceva decît datoria, făcînd o singură căsătorie în viață, solid în principiile lui, neaderînd la nici un partid, pentru că dictatorul nu era șeful nici unui partid, era un militar, pur și simplu, și, după orice război, se simte nevoia de oameni cu șira spinării, așa cum se credea el.

Scurta ceartă cu Valeria Cerghez nu-l enervase, îl surprinsese numai rezistența ei, ironia din glas de la telefon. Acuma înțelegea tot. Nu poți să lași atîta vreme o astfel de femeie singură. Ea își găsește imediat un protector, mai ales cînd arată cum arată ea. Dar, paradoxal, pe ea n-o iubise în nici un fel. Era numai o apariție, pretextul de a crede despre el că încă place femeilor, chiar unei femei de 30 de ani, cu o carieră de artistă internațională în față, care își cîștiga singură existența, nu o întreținută oarecare ; într-un cuvînt, o personalitate pe care ești măgulit s-o vezi în intimitate, umilindu-se, pentru că actul amoros are o nesfîrșită umilință în tot ceremonialul lui. Ceea ce i se păruse insuportabil în replicile ei era tocmai dorința de a-l concedia. Totul fusese organizat în acest sens : replicile de la telefon, amînarea vizitei. Nu era o femeie grosolană, nu-l alungase : „Nu veni, nu mai vreau să am de-a face cu tine“, dar probabil că ținea ca înainte de a se despărți să-i spună ce are de spus. Și asta Tismana nu mai suporta. Ar fi fost mai simplu să-i sărute mîna și să plece fără un cuvînt și a doua zi să-i trimită o bijuterie de la *Resch* sau o blănă de la *Djaburov* și cu asta ar fi avut o ieșire elegantă din scenă, nu i-ar fi fost rușine să-și amintească de această dimineată. Numai un masochism inexplicabil sau, mai curînd, speranța că ea va înțelege furia de care era cuprins și că va ceda și el va aștepta să o lase să spună tot, să se autobiciuiască, să recu-

noască că l-a tratat nu cum se cuvenea, ci ca pe un bărbat oarecare, asta îl reținea încă.

Numai că toate cartușele fuseseră trase. Femeia avea în priviri o liniște care-l înspăimînta. Și, văzînd-o în fața lui, fără nimic disperat în priviri, fără acea deznadejde a Mariejeannei, cînd îi spusese cele cîteva fraze nenorocite care o jigniseră, cu aerul omului care te concediază fără să-ți arate drumul pe unde să pleci, numai dintr-o tăcere sau o încordare a feței, Tismana realizează că frumoasa femeie era mai înaltă ca el și, deodată, toată bătoșenia lui interioară, toată acea demnitate scrișnită, exprimată prin maxilarele încordate și un zvîcnet al mușchilor obrazului, prin privirile lui reci care nu o vedeau, se topiră pe neașteptate. Era a doua sau a treia oară în viață cînd acei doi centimetri lipsă de care rîdea și Evelynne, pe care îi suplinea cu faimoasele lui talonete, îi jucau renghiul.

— Cred că ne-am spus tot, deși nu ne-am spus nimic. zisese rece femeia. Puteam să nu te mai primesc, să-ți închid ușa, dar nu e genul meu. Nu-ți reproșez nimic, nu ți-am cerut, ca altele, să divorțezi, să-ți lași nevasta și să mă iei pe mine, știu exact ce-am însemnat pentru tine, vreau să rămînem prieteni. Nu mă dușmăni, eu n-am să-ți port pică. Ești un bărbat care știe să se poarte cu femeile, tandru și generos, ești politicos, cunoști bine femeile, nu m-ai jignit niciodată, m-ai neglijat, dar asta e cu totul altceva, am vrut să te înțeleg, dar n-am reușit. Am 30 de ani și am înțeles că în viața muzicală trebuie să ai pe cineva în spate tot timpul. Altfel riști să nu închei nici un contract, să pieri în anonim. E ceva stupid. Cînd eram mai tînără, la debut, un dirijor de la Operă m-a ocrotit, lui îi datorez cariera. L-am părăsit pentru un partener care era o mare secătură, dar probabil că-mi plăcea la el talentul neobișnuit pe care îl avea. M-a cerut de nevastă, eram nebună de fericire, am stat împreună trei zile. Atît a durat singura mea căsătorie. De atunci m-am jurat să nu îmi doresc nici un bărbat, dar de un protector am nevoie. Altfel risc să devin o tîrfă oarecare și e un preț prea mare pentru mine. Ți-am solicitat o intervenție, probabil că ai uitat de ea. Lucrurile s-au rezolvat de la sine, dar această neglijență m-a mîhnit. Am ținut să ți-o spun. Flecurele îngîinate la telefon erau iscate de mici

orgolii feminine. M-a trădat firea, tu nu meritai asemenea chestiuni ; spune-mi : suntem chit ?

Tismana o privise lung de tot, fără curiozitate. Ar fi vrut să fie furios, să spargă ceva, dar nu reușea să scoată nici un cuvînt. Și atunci înțelesese că din clipa aceea nici o femeie nu va mai fi în stare să-l facă să-și piardă capul, nici statuara, teribila Walkirie care făcea să se miște candelabrele Operei Române în *Kriemhildens Rache* nu-l mișcase. Fusesse numai pretextul nenorocitului său orgoliu care trebuia saturat, rănit, fără asta n-ar fi putut trăi.

Pe la douăsprezece fără un sfert ajunsese acasă. Șoferul Costache nu înțelegea nimic. Bineînțeles că nu întrebese decît unde să-l ducă și ideea că va avea o zi liberă poate, dacă nu se vor ivi alte dandanale, pentru că totdeauna subsecretarul de stat nu știa de fel cînd și unde va fi chemat, îl bucura. „S-a borșit, am știut eu că cu asta nu face pureci mulți. Are și el o vîrstă, nu înțelege. Deși, dacă mă uit bine, se ține, e vînos. Apucă 90, ca Slătineanca a bătrînă, că și aia, mamă-mamă, ce mai instrucție făcea cu servitorii ei !“

Îl lăsase în fața peronului și Tismana urcase agale scările spre apartamentele lui de sus. Ferestrele erau deschise, un vînt ușor umfla perdelele, nu știa ce avea încă de făcut, spera să-l găsească pe Armand acasă, chiar o întrebă pe Marcela care tocmai schimba niște așternuturi :

— Spune-mi, nu l-ai văzut pe domnul Armand ?

— E plecat la *Yodl Club*. Mi-a spus că se întoarce în jurul orei 14. Dacă aveți nevoie de dînsul vă caută la minister.

— Bine, Marcela, mulțumesc.

Odată ajuns în micul său birou care dădea spre dormitor, pusese reșoul în priză, își scosese haina, așezînd-o pe un umerăș, apoi cravata, își trecuse mîna prin părul rar de la tîmple și se privise în oglindă. Nu arăta obosit, nu i se părea că îmbătrînește, avea numai un chip împietrit, ca o mască. „Parcă văd că peste două săptămîni îmi dă telefon, deși astea sunt hotărîte, dar cine știe cum se întorc lucrurile.“ Își caută un pulover în dulapul cu haine și îl găsi. Era un sweater alb din lînă englezească, moale,

cu care se ducea la cricket în parcul casei. Își lepădă pantofii, îmbracă o pereche de teniși, căutându-și crosele. Trebuia să schimbe și pantalonii și o făcu cu lene, din cauza soarelui care începuse să încâlzească mai tare. Așezase din timp ibricul cu apă pe reșou și aștepta să-l audă dînd în clocot. Pe masă, pachetul de ziare cu titlurile subliniate de Armand îl făcu să le privească distrat. „Nimic interesant. Orașul elvețian Schaffhausen fusese bombardat din greșeală de aviația americană ; generalul englez Wigmate murise doborât cu avionul ; Statele Unite opriseră livrările de arme în Turcia ; revoluție în San Salvador, fleacuri.“ Cam mare liniștea. Comunicatul Comandamentului de căpetenie nu dădea nici o știre de pe front, încă se făceau replieri *dinainte stabilite*, conform limbajului lui Goebels, pe care-l împrumutase și domnul Mihai Antonescu... Turnă cele trei lingurițe de cafea în apa clocotită, retrăgînd ibricul de trei ori de deasupra reșoului, turnă caimacul pe fundul ceștii și se apropie de fereastră, așteptînd să se răcească puțin. Pe peluza din fața casei zări silueta lui Raul care ședea la măsuța rotundă din grădină într-un fotoliu împletit, cu nelipsita sticlă de *Courvoisier* înaintea. „Fericită fire are frate-meu ! Țsta și-a trăit traiul. Dacă n-a băut pînă acum prea mult îl provoc la o partidă de cricket.“

Peste zece minute coborîse în curte și tușise ușor ca să-l înștiințeze că sosește. Fostul consilier regal ațipise. Avea pe genunchi un ziar *Universul*, deschis la *Mica Publicitate*.

— Bună, Raul, ce făceai ?

— A, nimic. M-a toropit soarele ăsta. Dar tu ? Văd că te-ai înarmat cu crosele. Nu stai lîngă mine ?

— Credeam că vrei să faci o partidă de cricket.

— Pe dracu ! N-am nici un chef. Am băut azi-noapte pînă la două la *Tunelul Norvegian*, cu alde Lupu Rădulescu și cu gazetărașii ăia de trei parale. I-am găsit la *Athénée Palace*, unde închide la 12 fix, să nu-i prindă nebunul de Marșal, că-i trimite în lagăr, dar crîșmele mai mici sunt mai bine organizate. Mituiesc comisarii și află din timp cînd se fac razii.

— Și ce mai spun boemii tăi ? Cum le mai merge ?

— Prost, cum să le meargă ! Țăla, Vasiliu, cu reportaje de război, vrea s-o-ntindă că i-e frică de ruși și nu știe cum să facă. Șarlele astea mai bătrîne, alde Lupu Rădulescu, alde Mitu Palade, stau toată ziua la Academie. I-a văzut Merdea și mi-a spus.

— Dar ce fac la Academie ?

— Ei, ce fac ? Își taie articolele pe care le-au scris, să nu le găsească comuniștii cînd or veni înapoi. Își iau măsuri băieții, nu sunt proști. Numai că Merdea, de care rîdeau ei că s-a ținut cu o nemțoaică, numai ca să prospîțize, cum zice Dionisie Mocanu, e mai deștept ca ei. I-a pîndit și a văzut unde merg și acuma îi șantajază. „Dacă deschideți gurița că am ținut nemțoaică, vă torn și eu că ați scris la *Sentinela Mareșalului*, la *Chemarea Vremii*, la *Curentul* și la *Universul* și acum umblați cu lama, ca borfașii.“ E o halima cu ei, se ceartă ca chiorii și pe urmă se pupă. „Uniți pînă la moarte, că altfel o pizdim“, îi sfătuiește Marcu Greceanu, care e creierul lor...

— Raul, tu crezi că avem de-a face cu niște fenomene de dezagregare a regimului ?

Raul deșurubase capacul sticlei de *Courvoisier* și-și turnase încă un păhărel.

— Ție nu-ți dau, că ești adventist, nu bei dimineața. Ce pot să-ți spun, dragă Puiu, e că pînă la urmă toate regimurile se dezintegrează. Vezi cazul fasciștilor italieni, care au durat cel mai mult, douăzeci de ani și mai bine. Totul părea perfect acolo, disciplină de fier, eliminarea adversarilor făcută la vreme, o ideologie, lagărele și pușcăriile funcționau fără cruțare, nu mișca nici pasărea. Și totuși, iată, au apărut comuniștii, partizanii, și dictatorul a părăsit scena.

Tismana lăsase croselle și sacul cu mingi lîngă fotoliul de răchită și îl privea pe frate-său. Raul ridicase paharul în dreptul soarelui studiind culoarea *Courvoisierului*.

— Ce vezi tu, Raul, în paharul ăsta al tău ?

— Tradiție, durabilitate, precizie, calitate. Țștia fac coniac de cîteva sute de ani. Cred că gustul *Courvoisierului* nu s-a schimbat de-atunci, de la prima șarjă, niciodată. Probabil că există o dogmă în ce-l privește. Așa ar trebui să fie și-n politică. Tu tot mai crezi că nemții vor cîștiga războiul ?

Subsecretarului de stat îi venea greu să recunoască eşecul unei politici pe care o servise.

— Chiar dacă l-ar pierde, din loialitate, îl voi servi pe Mareşal pînă-n ultima zi. Nu plec decît cînd sunt trimis la plimbare. După cum ştii, cîteva guverne m-au preluat. De fapt, nici nu mă interesează politica, şi-o spun drept.

— Dar o faci, dragul meu, şi făcînd-o se nasc responsabilităţi. Mareşalul are adversari, a reuşit să-i adune pe toţi laolaltă, comunişti, liberali şi ţărănişti, plus nişte independenţi care nu l-au urmat. Pe urmă, mai suntem noi, carliştii, refuzaţii, daţii de-o parte. E cam mult pentru un singur om. Nu uita că nici regele Mihai nu-l iubeşte şi că îl punctează pe unde apucă. Pe urmă, războiul ăsta nenorocit. Ce idee ! Să te laşi şantajat de nemţi, care şi-au luat Transilvania, şi să spui că o vei recîştiga în inima Rusiei ! Horthy, cinic cum îl ştii, a trimis împotriva ruşilor tot români, şi anume pe cei din Ardeal, ca să lupte pe frontul de răsărit. Cu asta a dat două lovituri : pe de-o parte a răspuns chemării lui Hitler de a contribui la război şi, pe de alta, a scăpat de un număr mare de adversari care îi stricau socotelile, cel puţin în statistici. Cifra e, dacă te interesează, că eu stau acasă, dar ştiu mai bine unele lucruri, un sfert de milion, carne de tun. Într-un fel îi admir, sunt deştepti, domnule, dealtfel cred că cinismul în politică este singurul mod de a reuşi.

În clipa aceea se auziseră sirenele sunînd prealarma. Erau obişnuiţi amîndoi cu ultimele exerciţii, aşa încît nu reacţionaseră nici unul, în nici un fel.

— Raul, vreau să te întreb în modul cel mai cîstit, dar să fii sincer, să-mi răspunzi ceea ce crezi. Bănuieşti că o întoarcere a situaţiei şi-ar folosi ? Nu te simţi ameninţat de nimic ?

Raul mai sorbi o înghiţitură de coniac.

— Dragul meu, sunt prea bătrîn pentru a mă mai interesa viitorul. Îmi este indiferent cine va învinge. Am mai avut un război, am înţeles foarte multe lucruri. Unii vor plăti oalele sparte, alţii vor juca pe mormintele aza-zişilor eroi, vor ridica mausolee, vor atîrna tone de decoraţii pe piepturile unor nefericiţi de soldaţi supravieţuitori. Dar crezi că se va face dreptate ? Nu ştiu de ce,

am o bănuială că englezii mei, îmi permit să vorbesc astfel așa cum ai și tu nemții tăi, ne vor trage clapa. Am un miros al meu, dacă mă crezi, sunt înțeleși, domnule. Rușii cu americanii, cu englezii, că pe francezi nu-i bagă în seamă și bine le fac că sunt niște căcăcioși. Lumea n-o să mai fie cum a fost. Nu afirm că am premoniții, dar dacă am fi deștepți ne-am pregăti încă de pe acum pentru cel de-al treilea război mondial. Știi cum va arăta Europa la sfârșitul celui de-al doilea ? Va fi împărțită în două : una pînă la Berlin, de culoare roșie, și cealaltă, lumea occidentală, de la Berlin pînă la Atlantic. Douăzeci sau treizeci de ani se vor țîrgui. Va fi o pace înarmată din care nu sunt excluse grevele, răzmerițele, putschurile, încercările de a submina, și de-o parte și de alta, puterea adversarului. Pe urmă, într-o zi, nu se vor mai înțelege pentru că din toți cei de la masa tratativelor vor rămîne numai doi : rușii și americanii, care vor visa la hegemonia lumii. Cum vor putea ei, cu ce mijloace, să cucerească întregul glob, asta nu mai știu...

— Nu ești prea pesimist ?

— De ce aș fi pesimist ? E o analiză lucidă. Rușii au lăsat prea mult sînge pe cîmpul de luptă, și englezii și americanii îi cred mai proști decît sunt. Sîngele costă, dragul meu, e aurul războaielor. Îl arunci pe masa tratativelor și poți să ceri orice în schimb. Petru cel Mare va fi urmat. Cred că cunoști testamentul său.

Se auzeau primele lovituri ale antiaerienei.

— Dar asta ce mai e ? întrebuse Raul.

— Tragerile lor obișnuite. Am fost avertizați că după Sofia vom urma noi. Dealtfel, raidul de anul trecut de pe Valea Prahovei ar fi trebuit să ne facă să înțelegem că anglo-saxonii nu vor fi sentimentali în ce ne privește.

— E ceea ce spuneam eu mai devreme. Știi ce aș face în locul tău, dragă Puiule ? O demisie frumoasă, sub pretext că ești bolnav, o retragere la țară pe vremea asta, la anul mă vei binecuvînta că mi-ai urmat sfatul. Cred că ai auzit că mai mulți oameni de știință, niște damblagii de-ăștia, de membri ai Academiei, de profesori universitari, umblă cu un memoriu, așa-zis *al intelectualilor*, și vor să-l prezinte Mareșalului, cerîndu-i să scoată țara din război.

M-am întâlnit cu Rosetti, care e un tip curajos, pe care-l cunosc de la *Fundațiile Regale*. Omul lui Carol. El mi-a spus. Și, logic vorbind, dacă niște oameni ca ei, care ar putea să-și vadă de treabă, să-și mănânce pensiunile lor la *Capșa*, au șira spinării și au început să ridice capul, atunci înseamnă că e groasă.

Se auzeau primele bombe căzînd. La început nici unul dintre ei nu realizează ce se întîmpla, dar tropăitul uriaș al covorului de bombe se apropia.

— Cred că de data asta e serios. Ne bombardează.

Tismana se ridicase în picioare și privea cerul palid de aprilie. Valetul Anton și cu șoferul Costache se precipitau spre ei.

— Domnu' Tismana și domnu' Raul, vă rugăm să poftiți în pivniță. Nu e glumă. Se bombardează, spusese valetul.

Tismana îl privise ca pe un necunoscut și pe urmă cercetase din nou cerul. Se vedeau urmele proiectilelor care explodau în aer și siluetele argintii ale avioanelor americane.

— Fii drăguț și adu-mi binoclul din biroul meu, de sus, îl rugase pe valet. Și tu, Costache, pune mașina sub presiune, pentru că trebuie să ne întoarcem la minister. E o chestiune destul de gravă.

Raul nici nu se sculase de pe scaunul său. Își mai turnase un păhărel și se amuza de unul singur.

— Asta-i muzica ce-mi place, cum a zis Carol I la Calafat, strigase el spre Tismana. Începutul sfîrșitului, dragă Puiule. Falimentul. Ce-ți spuneam acum două minute ? Du-te repede și lasă-le hîrtia pe birou și tule-o la Domnești ! Apucă-te de agricultură, să te găsească rușii la coarnele plugului.

— *Tu est vraiment dingue*. Este și timpul să demisionez acum, cînd situația e atît de gravă ! Ți-am spus că voi merge pînă la cap, cu orice consecințe. În familia noastră trebuie să mai fie și unul care să știe ce e demnitatea.

— O, ce vorbe mari ! Dragă, astea sunt fraze pe care le scriu imbecilii de scriitori în romanele lor. Fii serios cu lozincile ! Ce e aia demnitate ? Demnitate înseamnă să nu cazi din șa, să fii totdeauna deasupra. *Au dessus de la mêlée*, cum scria Merdea, îl știi pe Merdea, mîrlanul ăla,

care-l pune pe ta-so să-i scrie scrisori la București, cu ce se mai întâmplă în satul lui și, pe urmă, iscălește 300 de pagini în care, el, copil de 13 ani, și cu încă un pîrlit de văcar desculț, stînd printre căcăreze de oi, vorbesc franțuzește, că, dacă ai băgat de seamă, noi, daco-romanii, vorbim din leagăn franceza, italiana și spaniola.

Bombele cădeau undeva, foarte aproape, sau li se părea lor, pentru că aerul limpede al acelei zile frumoase de primăvară amplifică zgomotele exploziilor.

— Nu crezi, totuși, că ar trebui să mergem în pivniță, cum a zis Anton ? întrebasese Tismana.

— Da de unde ! Ce, ți-e frică ? Ar fi măreț pentru familia noastră să murim amîndoi în acest bombardament și să ne îngroape Mareșalul cu onoruri militare, pe un afet de tun, care să treacă pe Calea Victoriei. Gîndește-te numai ce spectacol ! Toți chelnerii de la *Athénée* și de la *Capșa* cu capetele descoperite, salutîndu-ne pentru ultima dată. Acum, pe tine ca pe tine, dar cum s-ar gîndi ei la bacșișurile pe care le lăsam eu pe masă !

Tismana îi aruncase o privire ironică.

— Tu și bacșișuri ! Dragă Raul, uiți că eu îți plătesc notele prin Armand, la fiecare sfîrșit de lună, și că ele sunt destul de încărcate, crede-mă...

Celălalt își înghiți răspunsul pentru că apăruse vaulul Anton cu binoclul.

— Poftiți, domnule ministru, dar să știți că ați face foarte bine dacă ați merge să vă adăpostiți. Nu e glumă. Radioul și-a întrerupt emisiunea. Auziți cum mai trage antiaeriana !

Tismana îi luă din mînă binoclul și cercetă cu atenție cerul.

— Sunt peste 200, în formații de cîte șase. Vînătoarea noastră atacă laturile, dar timid. Acum au lovit două aparate. E un spectacol, vrei să te uiți ?

Raul făcuse un *puah* ! semnificativ.

— Mă lasă rece. N-am avut niciodată simțul războiului. Dar vreau să-ți răspund la chestia cu bacșișul, acum că Anton a plecat. (Vocea i se înăsprise, poate și pentru că dăduse de dușcă două pahare de coniac, unul după altul, și alcoolul îl făcea mînios.) Tu și cu ticăloasa aia de mama noastră ați hotărît să fii pus sub tutelă ca un înapoiat

mental, ajungînd un tolerat la curtea ta. Vrei să ştii de ce mă bucur pentru ziua de astăzi ? Pentru că e începutul certitudinii. Acest bombardament înseamnă şi sfîrşitul tău, Puiule. Cînd se va semna capitularea, te sfătuiesc, deşi n-ar trebui s-o fac, să fugi cu primul avion, asta numai dacă ai avut prudenţa să-ţi pui nişte bani în băncile streine, să ai ce să cheltuieşti, ca pensionar, undeva, în Elveţia. Pentru că dacă rămii aici, nu te vîd limpede. Cred că ştii cît te urăsc. Dar ura mea nu merge pînă acolo încît să doresc să-ţi trimit pachete la puşcărie, dacă nu cumva te vor socoti criminal de război, cum au anunţat posturile de radio, şi să mă sileşti să-ţi fac pomenile de şapte ani.

Tismana nu-i răspunsese. „Oribilă zi ! gîndea. Acum un ceas, femeia aia care m-a trimis la plimbare şi pentru care nu simţeam nimic, cum nici ea nu simţea nimic pentru mine, şi acum frate-meu spunîndu-mi ceea ce-mi spune. Şi Evelyn, unde naiba o fi Evelyn ? A, cu suedezul ei ! Trebuie să mă obişnuiesc cu gîndul de a rămîne singur, fără nimeni în spate. Omul fără nevoi, iată zeul ! Asta am învăţat-o de foarte tînăr. Fără nici o privire în jur, fără nici o înduioşare, urmîndu-ţi drumul tău, neclintit, trecînd peste cadavre. Ce ar fi făcut nenorocitul ăsta de Raul dacă nu eram eu ? Acum totul ar fi fost lichidat. Nu era în stare de nimic. S-a născut infirm, va muri infirm. E numai un stomac plin cu coniac. Atît. Oare dacă Varvara l-ar fi lăsat pe el, ca frate mai mare, să aibă grijă de averea noastră, ar fi avut altă psihologie ? Ar fi trăit altfel decît trăieşte astăzi, la modul ăsta porcesc ? Este un tip lipsit de voinţă. Nimic nu-l putea schimba...”

Trecuse şi al doilea val de avioane. Lentilele binoclu-lui apropiiau acele cruciuliţe metalice care erau bombardierele. Imaginile mărite şi zgomotul infernal al motoarelor, pămîntul care tremura sub ei, surd, la căderea bombelor, totul ar fi trebuit să-l înfricoşeze. Dar, ciudat lucru, nu simţea nici un fel de teamă. Probabil că şi nepăsarea celuiilalt, a lui Raul, îl ambiţionase. „Ar rîde de mine dacă m-ar vedea plecînd de lîngă el, şi n-am să-i ofer spectacolul ăsta. Ar umple Bucureştiul vorbindu-mă de rău.”

— Puiule, nu-mi mai spui ce vezi acolo, pe cer ?

Tismana nu-i răspunsese.

— Te-ai supărat, eram sigur. Adevărul irită. Treci și tu peste chestiile astea. Știi cât costă un moment de sinceritate, dar nu este primul, în ceea ce te privește. Și dacă vrei, ascultă, repet, sfatul meu. Lasă-i chiar astăzi. Încearcă să dispari.

— Ca să faci tu praf ce-a mai rămas din averea Slătinenilor. Ca să ții mesele de dimineață pînă seara la *Athénée Palace*, ca să dai de băut unor golani care atît așteaptă. Eu, mulțumesc, nu am nevoie de așa ceva.

Se hotărîse. O să plece chiar în minutul acela. Probabil că îl căutau cu telefoanele. Trebuia să-și strîngă oamenii de pe unde se găseau în toată debandada asta care începuse de la sfîrșitul anului trecut. Acum le putea arăta ce poate. Să le demonstreze celorlalți că e o mîină de fier.

— Costache, Costache ! strigă spre garajele care se aflau lîngă o aripă a casei.

— Nu te-aude. Probabil că sunt vîrîți în pivniță cu toții. Du-te și scoate-l de-acolo pe șobolan, rîsese Raul.

— Chiar așa am să fac. Te las. Sper să nu cumva vreo bombă dintr-astea să-ți strice petrecerea. *Au revoir*.

— La datorie, la datorie ! striga Raul, ridicat din scaun.

În ziua de 2 aprilie 1944, pe la ora unsprezece dimineața, într-un orășel din Bărăgan sosise numitul Ciorogîrla, taxator la *Societatea de tramvaie* București, îmbrăcat în niște pantaloni soldățești cu moletiere, într-o bluză de vară de culoare kaki, ieșită la spălat, cu o capelă pusă cam sui pe o sprînceană și o centură lăsată pe șoldul stîng, cu o baionetă. Părea un ostaș venit în concediu de pe front, fără armă, numai cu o lădiță de lemn, de campanie, aducînd cu cele ale ceferiștilor de la macaze, care ungeau liniile la vreo două sute de metri de peron. Era o zi cam încețoșată. Rumbleurile sclipeau mat în lumina turbure. Oamenii se mișcau leneș printre traverse, trecuse o drezină, semnalizîndu-l pe șeful gării. Un macagiu cu șapcă cu calotă roșie trecu pe lîngă el.

— Camarade, zisese Ilie Ciorogîrla, nu ştii matale pe unde-l găsesc eu pe plutonierul Gheorghe Bubulete din strada Arinilor ?

Ceferistul îl măsurase din cap pînă în picioare, fără curiozitate.

— Vii de pe front ?

— Nu tocmai. Am făcut ceva război, dar pe urmă ne-a chemat la noi, la *Setebe*, la tramvaie. Am fost rănit de două ori şi au zis să mai stau la vatră.

— Şi Bubulete asta ți-o fi rudă, neam ?

— Cam așa ceva. M-am gîndit să trec pe la el să mai stau vreo săptămînă să mă odihnesc, că n-am avut conced de vreo doi ani şi mă supără rănile.

Celălalt îşi scosese şapca şi îşi potrivea părul năclăit de sudoare prin furca degetelor.

— Ştiu eu ce să zic ? Oraşul nu-i mare, dar de strada asta n-am auzit. Trebuie să fie vreo fundătură, ceva. Îţi dau un sfat. Mergi așa, drept înainte, pe uliţa din spatele gării, dacă ai bani, ia şi o trăsură că birjarii ştiu mai bine. Dar şi mai sigur e să te opreşti la cîrciumă, la *Toaca*, acolo se adună lumea, nu se poate să nu afli de strada pe care o cauţi. La ora asta, taman bine, sunt la Țuică de dude şi la castraveţi. Cum intri acolo, ceri o drojdie, întrebi, te lămuresc ei.

— Bine, mulţumesc. Așa o să fac. Şi *Toaca* e departe ? Că n-aş mai vrea să dau bani la trăsură, că nu-s așa de cuprins.

— Ei, vreo doi kilometri. Nu-i mare lucru. Într-o jumătate de oră ești acolo. Mai iei aer, bagaje n-ai prea multe...

— Așa o să fac.

După 25 de minute, Ilie Ciorogîrla zărise într-o mică piaţetă, înconjurată de vreo şapte salcîmi, geamurile cîrciumii *La Toaca*, pline de borcane cu castraveţi muraţi şi gogoşari. Un băiat de prăvălie desculţ, cu un şorţ albastru dinainte, bătea într-un lemn cu două beţigaşe, strigînd în gura mare :

— Intră, neamule, că s-a răcit vinul ! Masa, masa ! Țuica la discreție, pe banii dumneavoastră, mizilicul îi oferă casa !

Undeva, în stînga pieții, se afla un fel de obor de vite, plin de balegă, în care țărani își vindeau viței și cite un boulean, tocmindu-se de cu dimineață. Cîteva căruțe cu cai deșeuati, vreo cîțiva pierde-vară, scuipînd semințe de floarea soarelui de anul trecut, prăjite pe cup-tor, un orb cu o flașnetă și un papagal care scotea planete, îmbiind lumea să-și afle viitorul, vreo patru bidinărese care așteptau să fie angajate să spoiască vreo casă, și cam atît. Lume amărită de tîrg de provincie, la care Ciorogîrla privise în treacăt. Băiatul de prăvălie repetase litania lui și scria acum cu creta pe o tablă neagră, bătută în cuie pe ușa de intrare, meniul zilei : *Ciorbă de perișoare, Varză călită cu cărniță de purcel, Tochitură, Drob de miel, Gogoși.*

„E o idee, ar trebui să mănînc ceva înainte de a mă apuca de treabă, gîndise noul sosit. Cine știe dacă-l găsesc pe Bubulete, dacă n-o fi de pază la lagăr și o să trebuiască să pierd cîteva ceasuri pînă vine acasă. Altfel gîndești cu burta plină.” Îl întrebasese pe puști :

— Bă, țică, tu trebuie să știi, că ești de-ai casei, ai auzit de strada Arinilor ? Pe unde o fi asta ?

Puștiul vîrșise crida în buzunarul șorțului și se scutura pe palme de praf.

— Arinilor... Arinilor... ? se mira el.

Era tuns numărul zero, avea niște ochi mirați, nu-i dădeai 11 ani, deși trebuia să fi avut vreo 14. Slăbănog, plin de bube pe la gură, se scărpină în neștire pe un șold.

— Nu știi, nene. Mai bine intră coala, la noi, ia o țuică de dude, castraveții sunt pe gratis, îi dă jupînul, și întreabă-i pe ăia dinăuntru, că ei trebuie să știe.

Ilie Ciorogîrla deschisese ușa cîrciumii. Fum, să-l tai cu cuțitul, vreo douăzeci de inși, care la mese, care la o stănoagă lustruită, despărțînd tejgheaua de tablă unde se serveau băuturile de restul încăperii întunecoase, cu podelele negre, date cu gazolină, pline de coji de semințe de floarea soarelui. Trei becuri chioare, aflate sub niște discuri de tablă, vopsite în galben și pătate de muște, reflectau o lumină palidă, abia dezvăluind niște chipuri de țărani sau tîrgoveți, de văcari sau de lucrători, nu se știa bine ce, vorbind toți deodată, gesticulînd, cîntînd ceva ne-

deslușit, cu glasuri de bețivi. Mai în fundul încăperii se aflau patru sau cinci mese, dintre care una neocupată, la care Ilie Ciorogîrla se așează luînd un scaun greoi și grosolan, tras din bardă de cine știe ce meșter local. Dintr-o parte, pe ușa deschisă a unei bucătării din care veneau în valuri aburi de mîncare cu mirosuri amestecate, se auzea cîte un strigăt :

— Vine ! vine ! Mămăliguța la domnu'... Tochitura, la trei... lui conu' Sîrbulescu. Ai grijă să nu verși sosul. Ia tacîmul și vezi să nu te împiedici.

Pe ușă sosea, cu o tavă pe care o purta deasupra capului, un chelner slab, cu mustață pe oală, mișcîndu-se cu dexteritate între clienții care-i împiedicau trecerea.

— Pardon, domnu', scuzați, domnu'. Măi, nea Mitică, dă-te într-o parte să trec. Fă-mi, domne, loc, că-ți cade ciorba asta-n cap.

Era cel mai dibaci chelner pe care-l văzuse Ciorogîrla în viața lui. Se învîrtea ca un balerin, răsucind într-o parte și-n alta tava cu mîncăruri, reușind să nu verse nici una peste marginile farfuriilor. După ce împărțise porțiile celorlalți clienți, chelnerul se apropiase de masa lui și scosese din buzunarul șorțului un carnețel, interogîndu-l grăbit, după ce așezase tava golită pe masă :

— Cu ce să vă servim, spuneți repede, n-avem timp.

— Păi, o țuică de dudă și o ciorbă, acolo, ce aveți, o varză călită și niște pîine.

— Ceva vin ?

— Nu, mulțumesc.

În secunda următoare chelnerul și dispăruse. Luat repede, Ilie Ciorogîrla uitase să întrebe de strada Arinilor. Lîngă el, copilul care bătuse toaca mai devreme afară ștergea o masă de firimituri, adunînd tacîmurile.

— Pst ! Mă, puștule, găsește-mi pe cineva care să-mi spună unde e strada Arinilor.

— Păi, ce să mai găsesc pe cineva, că știu eu.

— Cum, mă, știi tu ? Păi adineaurea, cînd te-am întrebat, nu știai.

— Ce, eram prost să vă spun ? Mai intrați dumneavoastră în prăvălie ? Mie de ce-mi dă jupînul de mîncare ? Să-i bag clienții înăuntru.

— Mă, tu n-ai să mori prost. Ia, zi-i !

— Acum, că ați făcut comanda, pot să spun. Cum ieșiți de-aici, o luați pe Strada Mare, pe stînga, pe bulevard, cum zicem noi, și o țineți așa vreo 300 de metri. Acolo se face o uliță care duce la cimitir. Cum ajungeți la cimitir, pe mîna dreaptă începe *Arinilor*, taman din poartă. Simplu ca bună-ziuă.

— Brava ! Na 10 lei.

— Să trăiți, mulțumesc. O să vă aduc eu niște castraveți murați, a-ntîia, că acuși e la sfîrșitul sezonului și s-au mai prăpădit.

Și copilul se mișca parcă pe patine, se strecura printre clienți, se cățăraseră pe o ladă, luase un borean din vitrină, se spălase pe mîini la chiuveta din care țîșnea apa cu care se clăteau paharele și, cu gesturi delicate, extrăsese din vasul de sticlă trei castraveci înmuiți în oțet. Din mers, luase și cinzeaca de țuică de dudă comandată de chelner, îi așternuse pe o masă o foaie albă de hirtie cît o batistă mai mare și-i urase poftă bună.

După vreun ceas, Ilie Ciorogîrla bătuse într-o poartă de șipci umezite și rărite de ploii, strigînd ca să fie auzit :

— E cineva acasă ?

Nu răspundea nimeni. Mai strigase o dată.

— Mă, al lui Bubulete ! Ești, mă, acasă ?

Ieșise o muiere în cele din urmă, cu un cap mare de cal, neagră de soare, cu mîini aspre, îmbrăcată într-o rochie verzulie ca prazul și-n papuci.

— Dar dumneata care-oi mai fi ?

— Sunt Ilie Ciorogîrla. Îl caut pe plutonierul Gheorghe Bubulete. Am o treabă cu el.

— E la servici, se întoarce peste vreo două ceasuri. Dar dumneata de unde vii ? Că nu te-am mai văzut pe-aici.

— De la București.

— Intră-n curte. Să-ți dau ceva să mănînci, că ți-o fi foame.

— Nu, mulțumesc. Am mîncat la *Toaca*, la cîrciumă.

— Ei, atuncea vino și stai colea. O să-ți dau o cană de vin. Că acuși pică. Trece vremea cît te-ai șterge la ochi.

Ilie Ciorogîrla intrase în curte, uitându-se dacă nu sunt cîini. Apăruseră vreo două javre care-l lătraseră, dar femeia le gonise în fundul curții. Sub un pom zări o masă cu cîteva scaune la care muierea îl pofti, dispărînd în încăperile spre care urcau cîteva trepte de lemn. Curtea era plină de iarbă, de flori și, de undeva, din spatele casei, se auzeau niște găini cotcodăcind. Omul părea gospodar. Casa, văruiată proaspăt, cercevelele ferestrelor, vopsite. Femeia se întorsese cu o ulcică plină cu un vin tulbure.

— Ești și dumneata concentrat ? Că te văd îmbrăcat soldățește.

— Nu. Dar mi-au lăsat uniforma, că lucrez la o instituție care e militarizată. La *Tramvaie*. Am fost pe front, mi-am făcut datoria.

— Al meu e reangajat. Are leafă bună, suntem mulțumiți. E paznic la lagărul ăla de deținuți. Se scoală de noapte, se duce acolo de-i păzește, vine la prînz, mîncă. Mai îl cheamă după masa cîteodată. L-am mînia pe Dumnezeu dacă am zice că nu e bine. Ne-am făcut căsuța asta. El ar vrea să-i fac un copil, dar dacă nu dă Dumnezeu, nu dă ! Mai avem răbdare. Nu bei ? Că mai am. În spatele casei e o viișoară. Nu-i mare lucru : un pogon, că al meu n-are timp liber decît duminica și de sărbători. Facem un butoi-două, ne descurcăm.

Vinul era acrișor, răcoros, un vin ușor de strugure de nisipuri. Femeia, vorbăreată, îi împuiase capul cu tot ce se întîmpla în orașul lor, cu un popă care venea cu căldărușa în fiecare lună, ca să le aghezmuiască casa, nu ca altădată, de Paști și de Crăciun.

— Nu-i mai ajunge. Ia și de pe vii și de pe morți. Slujește la botezuri, la nunți, la înmormîntări. Și-a dat fata la facultate, e arhitectă. Noi plătim taxele. Tună duminica în biserică să fim cinstiți, să nu înșelăm, să nu mințim. Și el ia șapte piei de pe noi. Zici că ai trecut pe la *Toaca*, pe la cîrciumă. Să vezi ce comedie a fost acum o săptămînă cu domnii ofițeri, că mi-a spus al meu. Au făcut un pariu între ei, care bea mai mult. Au tras bere la metru. Știi dumneata cum e chestia asta ? Pulbere s-au făcut, dar n-ar fi nimic. Că, așa, mai sparg ei, mai se suie pe cîte o casă, dar colonelul, care fusese la București

în misiune, s-a întors tîrziu, a auzit că sunt la *Toaca* domnii ofițeri ai lor și-a intrat călare în cîrciumă.

— Cum, călare ?

— Cum auzi. A dat buzna cu calul. A spart geamurile și s-au trezit cu el în mijlocul lor, dînd cu capul de lampă. S-a dus vestea pînă la București. Era să-i ia gradul domnului colonel, dar și el are rude și-a ieșit cu bine din toată treaba asta.

— Și-al dumitale era de față ?

— Nu, că el nu se amestecă cu domnii ofițeri cînd beau. Țștia țîn nasul sus, au ale lor, dar i-au spus vecinii care erau acolo. Nu mai vrei o cană ?

— Mai dă, că ce naiba să fac pînă vine bărbatul dumitale ?

Plutonierul Gheorghe Bubulete îl băgase într-o odaie curată, cu țoale pe jos, de cum auzise cum îl cheamă.

— Te așteptam. Un om de-al domnului Petroveanu (Colonelul, gîndise Ilie Ciorogîrla) a venit aici acum vreo două luni. Nu știu ce-nvîrtește, dar bănuiesc ca și dumneata că trebuie să-l ajutăm pe un deținut, unu' Tronaru, să scape din lagăr. Nu știe nici nevastă-mea, nu știe nimeni. Omul lui domnul Petroveanu a făcut ce-a făcut, s-a angajat șofer. El se ocupă cu aprovizionarea lagărului. Aduce în fiecare zi alimente. Zarzavaturi, fasole, carne, cît le dă la ăștia. Îl cheamă Aristide Hainăroșie. E dracu' gol. A reușit să-i întoarcă pe toți. Le aduce brînză de Brăila la ofițeri, băuturi, ba le mai bagă și cîte o muiere sub așternut, la cei care nu locuiesc în oraș. Așa că îi are la mînă. Cu el o să lucrăm. Mi se pare că ar trebui ca mîine noapte dumneata să-l preiei.

— Da, chiar așa. Era vorba de o autocamionetă care m-ar aștepta, undeva, în afara lagărului.

— Totul e pus la punct. Hainăroșie o să-ți spună unde o găsești. El, ca să nu fie bănuিত, o să plece pe urmă după marfă, pe la Galați. O să vină astă-seară aici la mine. Vă înțelegeți cum o să faceți și restul vă privește. Eu o să am grijă să-i spun cum să nu se întîlnească cu pa-

trulele. Lagărul e bine păzit. O să-ți zică dumitale în amănunt cum o să-l scoatem. Dacă vă prinde careva, nu mă cunoști, n-ai auzit, n-am vorbit amîndoi. Pe muiere o fac eu să tacă, să sperăm că totul o să meargă foarte bine. Acum aş zice să te culci, sau să faci ce-oi vrea dumneata. Să nu te mai arăți pe-afară, azi şi mâine, toată ziua.

— Bine. Am înţeles.

Dumitru Tronaru se afla în lagăr de la sfîrşitul lui septembrie 1943. Ajuns cu compania colonelului Alexandru Vardaru la Iaşi, după o rătăcire de o lună şi jumătate printre liniile nesigure ale frontului, fuseseră primiţi cu mare pompă de către autorităţile locale care îi întîmpinaseră cu fanfară, cu decorări, cu discursuri, cu un serviciu religios, la catedrala oraşului, în faţa unor trupe proaspete, tocmai bune de trimis pe front, daţi drept exemplu pentru bărbăţia cu care reuşiseră să facă faţă grelelor împrejurări prin care trecuseră şi rămînînd pildă în analele războiului pentru virtutea dovedită. Dar sărbătorile trecuseră repede şi, după banchetele prelungite, vreo trei la număr, pe care le dăduseră autorităţile locale, după găzduirea prin casele oamenilor mai înstăriţi, care, şi ei, la rîndul lor, întinseseră mese şi ţinuseră cuvîntări înflăcărâte despre patriotismul celor întorşi acasă, Tronaru se trezise convocat la Comenduirea Pieţii, poftit într-un birou în care-l aştepta un căpitan care îl rugase să ia loc la o masă şi să dea o declaraţie asupra împrejurărilor în care batalionul lor fusese silit să acţioneze de unul singur, pierzînd legătura cu Comandamentul Armatei.

— Este vorba de o analiză asupra situaţiei frontului în acel moment, îl asigurase el şi dispăruse timp de un sfert de oră din birou, lăsîndu-l singur.

La reparaţie era însoţit de un locotenent care purta sub braţ un dosar.

— Dinsul este locotenentul Răducanu, din Biroul 2 al Armatei, şi vrea să vă pună cîteva întrebări.

— Înţeleg despre ce este vorba, spusese Tronaru.

— Cu atît mai bine. Dumneavoastră ați fost judecat și condamnat pentru activitate comunistă și trimis în Batalionul de pedeapsă, condus de colonelul Vardaru, pentru ca să vă reabilitați. Din declarațiile celorlalți membri ai Batalionului și, în special, a comandantului dumneavoastră, rezultă că ați avut o comportare demnă, lucru pentru care ați și fost decorat cu *Bărbăție și Credință*. Vă felicit. Din punctul de vedere al Comandamentului Armatei, dumneavoastră rămîneți pentru noi o persoană nesigură înșă. Trebuie să înțelegeți exact ce vă spun.

— Da. Vă înțeleg, ripostase Tronaru, privindu-l cu o oarecare veselie ironică, fapt care-l enervase puțin pe locotenent, dar acesta își stăpînise orice reacție.

— Iată de ce vă întreb în calitate pe care o am, dacă în schimbul obținerii reabilitării dumneavoastră ați fi dispus să dați o declarație prin care să vă deziceți de convingerile politice, angajîndu-vă să nu mai întreprindeți nici o acțiune de subminare a statului nostru ?

Tronaru păstrase cîteva momente de tăcere, pe urmă spusese cu un glas alb, destul de limpede, ca și cînd ar fi ținut să fie bine înțeles :

— Aș vrea ca dumneavoastră să-mi spuneți în temeiul cărei legi îmi cereți dezicerea de convingerile mele politice ?

— Ne aflăm într-o stare de necesitate. Dumneavoastră aveți simpatii pentru comuniști și noi luptăm împotriva lor. Cred că lucrul este foarte limpede.

— Domnule locotenent, acest lucru nu pot să-l fac. Ca soldat, am înțeles să nu dezertez și să-mi fac datoria pînă la capăt, deși într-un fel luptam împotriva convingerilor mele politice. Dar, cum spuneati dumneavoastră, ne aflăm cu toții într-o stare de necesitate.

— Probabil că nu cunoașteți consecințele celor spuse...

— Le bănuiesc. Dacă ați fi mai explicit, ar fi și mai bine.

Locotenentul avusese o ezitare foarte scurtă, apoi, cu un gest brusc, aruncase dosarul pe care-l avea în mînă pe biroul căpitanului.

— Vom fi siliți să vă internăm într-un lagăr.

— Vă stau la dispoziție. Puteți să faceți ce vreți cu mine. Probabil că condamnarea mea rămîne mai departe în picioare.

— Cu o nuanță. Dacă nu ați fi luptat, vă aștepta temnița. Regimul lagărelor este ceva mai ușor. Și, cu aceste zise, domnule căpitan, misiunea mea s-a încheiat, oamenii care îl vor conduce pe domnul Tronaru în lagăr se află la ușă. V-aș ruga să menționați în procesul dumneavoastră verbal tot ceea ce ați auzit. Actele necesare în acest caz le voi înainta Comandamentului nostru.

Salutase scurt și părăsise încăperea. Căpitanul Dogeanu, rezervist, profesor la un liceu din Capitală, mobilizat pe timpul răboiului la Iași, vedea pentru prima oară un comunist.

— Domnule Tronaru, mi se întîmplă un lucru neobișnuit : eu sunt un biet slujbaş și, iată, mă aflu pus în fața unui lucru nemaipomenit. Un om este silit să se bată pe front cu oameni pe care nu-i urăște, dimpotrivă, își face datoria, este decorat și la întoarcere este internat în lagăr pentru că nu renunță la convingerile sale.

— Și ce vi se pare atît de curios în treaba asta ?

— V-am privit în timpul discuției cu locotenentul. Aveați aerul că știați ce o să vi se întîmple.

— Da. Am fost numai mirat că nu m-au arestat încă din gară, de la sosirea trenului.

— Spuneți-mi, nu aveți o familie ? Nu vă leagă nimic, de nimeni ?

Tronaru îl privise la rîndul lui cu curiozitate.

— Dar de ce întrebați ?

— Pentru că sunteți un om ciudat. Nimeni nu renunță atît de repede la libertatea lui. Fiecare caută să se salveze cît se poate din neplăcerile unei detenții.

— Vreți să spuneți că, dacă dumneavoastră ați fi avut niște convingeri politice care nu conveneau guvernului, ați fi dat o declarație că vă deziceți de ele, numai pentru a nu intra într-un lagăr ? Vă întreb pentru că aș fi foarte trist să știu că un om ca dumneavoastră ar putea să țină foarte mult la o libertate, care e așa cum e la ora asta, mai mult decît la propriile-i convingeri.

Căpitanul se roşise ușor și nu-l mai privise. După un minut îi întorsese spatele, privind prin fereastra cancelariei militare în care-l primise.

— Domnule Tronaru, puteți pleca, îi spusese în cele din urmă.

Cele câteva luni de detenție trecuseră destul de greu. Aparent, viața din lagăr părea o vacanță pentru oricine, în afară de un om de genul său : mici corvoade pe care trebuiau să le facă cu rîndul, ca menținerea curăteniei, spălarea rufelor, evacuarea gunoaielor, lucrări de săpare a șanțurilor din jurul barăcilor, îngrijitul grădinii de zarzavat pe care iarna îl întrerupsese ; nu se putea spune că duce o viață grea, dar pentru un om activ ca el, tocmai asta constituia pedeapsa cea mai mare. Deprinderea cu ceilalți deținuți fusese destul de anevoioasă și plină de suspiciuni. Știa că în toate lagărele există spioni, oameni care fac rapoarte către comandanții de lagăr, așa încît prudența lui față de ceilalți și a celorlalți față de el îi oprea să se împrietenească foarte repede. Din experiența politică pe care o avea rămăsese cu câteva principii : a nu fi lesne crezător, dar a nu refuza creditul moral nimănui ; a nu face confidențe, a căuta să câștigi încrederea celorlalți, servindu-i și cerîndu-le, fără ca ei să bage de seamă, la rîndul tău, mici servicii, fapt care-ți permitea să-ți dai seama de modul lor de a reacționa. Trăind laolaltă cu câteva sute de oameni, redus în cele din urmă la un grup de prieteni cu care dormi alături sau ești trimis să lucrezi la șanțurile de irigare a grădinii lagărului, să construiești un drum de piatră de șase kilometri pe o arșiță neobișnuită pentru luna aceea de toamnă din anul trecut, cînd sosise aici, investițiile la care erai supus, mereu întrebările : cine ești, ce-ai făcut, de unde vii, cu cine ai fost prieten : toate putînd fi și o capcană, deși cel ce ți le pune voia să afle de la tine din ce rețea făceai parte, la ce acțiuni ai participat, cu cine din afara lagărului aveai legături pentru a putea primi scrisori și pachete (sosind destul de rar), în sfîrșit, ideea de a organiza cursuri de specializare care existau încă înainte de sosirea lui aici, pentru că lagărul

fusesse înființat încă în 1942, de „veterani“ despre care nu se știa dacă trebuie să te ferești sau să li te încredințezi, întrucît dispozițiile primite din partea partidului erau foarte limpezi : nu te împrietenești decît cu cei indicați de către un trimis al Centrului (care avea mijloace să se legitimeze și să-ți spună la rîndul lui care sunt oamenii siguri și care nu). Dar în mulțimea de oameni amestecați, de diferite profesii, de la intelectuali la *lumpeni* care descopereau abia în perimetrul lagărului ce este aceea o existență politică, era greu să aștepți zile întregi fără ca cineva să-ți dea un semn. „Probabil că omul partidului mă studiază, gîndea Tronaru, vrea să se convingă că sunt cel adevărat și nu vreun altul, introdus sub identitatea mea, și că, la momentul potrivit, el se va ivi și atunci lucrurile vor fi foarte clare.“ Așa încît se închisese într-o muțenie desăvîrșită pe care și-o scuza cu o boală pe care o contactase pe front în săptămîinile de luptă orbească, cît aparținuse Batalionului de pedeapsă. Asta nu însemna că, la rîndul lui, nu-i studia pe ceilalți cu atenție, că nu-i asculta, căutînd să deducă din scurtele lor convorbiri ce gîndesc și cum înțeleg să supraviețuiască detenției nelimitate pe care o aveau de suportat.

Între cei ce-l înconjurau și care locuiau cu el în aceeași baracă, doi oameni i se păruseră mai interesați : Virgil Pîrșcoveanu, om la 50 de ani, trecut prin cîteva partide, arestat pentru anecdotele pe care le debita la cafenea împotriva Mareșalului, sub acuzația de *zvonist*, precum și un al doilea, un anume Florea Zăvoianu, un tînar de 27 de ani, student la *Litere*, un tip lung, slab, cu ochelari, bolnăvicios, rău, suspicios, bănuind pe toată lumea, urînd pe toată lumea, din motive pe care le cunoștea numai el. Fostul ziarist care lucrase la Stelian Popescu și la ziarul *Timpul* al lui Gafencu era un fel de hahaleră simpatcă pe care toată lumea o căuta pentru că știa o mulțime de glume și cancanuri, debitîndu-le cu o plăcere nespusă oamenilor plictisiți de lunile de detenție, dornici să se amuze cu orice preț pentru ca să uite lungile ceasuri petrecute dincolo de sîrma ghimpată. Celălalt, Florea Zăvoianu, îl ura de moarte, asta o simțea Tronaru. Era ca și cînd lui i s-ar fi refuzat o satisfacție pe care o merita, dar

pentru care nu făcuse nimic s-o aibă. Deocamdată nu se apropiase de Tronaru, dar văzîndu-l rezervat și mai puțin dispus să se împrietenească cu fostul ziarist, într-una din zile, studentul se apropiase de el, intrînd direct în vorbă, fără nici un preambul :

— Ce spui de cabotinul ăsta ? Cred că e omul poliției și proștii ăștia îl cred. Îi duce de nas cu bancurile lui și seara trimite rapoarte la comandantul lagărului. Am mai văzut eu indivizi de-ăștia. Îmi dai voie să mă recomand (și-i spusese numele). Te observ de mai multă vreme, nu te bagi în ciorba lor, ești un om serios. Pentru ce te afli aici ?

— Activitate antistatală. Dumneata ?

Celălalt îl privise cu niște ochi de dement.

— Cum, n-ai aflat ? Am fost acuzat că instig studențimea la grevă.

Tronaru îl privise cu atenție. Studentul părea un tip labil, minat de o neliniște pe care nu și-o putea stăpîni. „Trebuie să fie puțin nebun.“

— Și de ce îi instigai la grevă ? Învățătura folosește oricui, chiar dacă nu-ți place tot ce spun profesorii la cursuri. Ești antifascist ?

Florea Zăvoianu îl privise cu o uluire totală.

— Nu sunt, domnule, antifascist. Eu îi urăsc pe toți. Legionari, comuniști, fasciști, nu există nuanțe. Eu vreau să schimb totul din rădăcini.

— Ești anarhist ?

— Zi-i cum vrei, dar de la 14 ani lupt pentru statul ideal al lui Platon. Ai auzit de chestia asta ?

— N-am auzit, mărturisise Tronaru. Ce-ar fi statul ideal al lui Platon ?

— Păi, un fel de socialism. Să ne înțelegem. Un stat, după ideile lui Platon, ar fi condus de către filosofi, nu de niște terchea-berchea de muncitori, care nici nu știu să se iscălească.

— De ce ai dumneata o idee așa de proastă despre muncitori ? E drept că burghezia n-a făcut nimic ca să-i învețe pe toți carte. Uite, eu, de pildă, sunt muncitor și visez un stat, nu știu cît de ideal, în care toată lumea să fie alfabetizată, egală în drepturi și așa mai departe, nu vreau să-ți fac o teorie, că ești mai deștept decît mine.

Florea Zăvoianu îl privise ca pe o rîmă aflată sub un microscop.

— Cultura și știința nu-l fac pe om fericit. Dumnezeu l-a izgonit pe Adam din rai, pentru că a vrut să știe mai mult decît era necesar pentru natura omenească. *Eritis sicut Deus scientes bonum et malum*. Cu cît progresăm mai mult, cu atît individul este strivit de instituțiile care-l conduc. Idealul funcționăresc este robotul, nu omul Renașterii. Progresăm, dar pentru cine? În nici un caz, așa-zisul progres nu este în folosul omului.

— Atunci ții ca regimul politic antonescian să meargă pînă la cap. Să te bage pe dumneata în lagăr, să mă bage pe mine în lagăr, fiindcă vrem ca toată lumea să mănînce și să fie egală în drepturi? Vrei să trăim mai departe într-un stat polițist?

— Și cine îmi garantează mie că alții n-or să pună bazele tot unui stat polițist?

Studentul tăcuse o clipă și reluase:

— Sper că dumneata nu crezi în egalitatea tuturor idioților cu un om ca mine, de exemplu. Dumneata știi cîți ani mi-au trebuit pentru ca să ajung la concluziile la care am ajuns? Uită-te, nu am o figură de inspirat, de conducător de mase, într-adevăr, dar mă vezi în fața unei turme de tîmpiți, vorbindu-le despre egalitatea în drepturi a tuturor?

— Ești destul de tînăr, mai ai încă multe de învățat.

Tronaru își dăduse seama că-și pierde vremea cu el, dar în cazuri de-astea e mai bine să-i lași în doaga lor și să-ți vezi de treabă. Numai că agresivitatea celuiilalt creștea odată cu trecerea vremii. De cîteva ori îl atacase direct pe Pîrșcoveanu, pe care-l amenința că o să-l extermine *pentru că n-avem nevoie de impostori și de lăudăroși în lagăr*.

Ziaristul îl privise cu blîndețe, cu lipsa de frică a omului care crede că poate să trăiască chiar lîngă nebuni, fără să-i irite, dar tocmai blîndețea ironică din ochii celuiilalt îl scotea din sărite pe Zăvoianu.

De la o vreme însă, lui Tronaru începuse să i se facă frică. Se trezea noaptea și-l surprindea pe student umblînd printre priciuri și dînd tîrcoale locului unde se odihnea Pîrșcoveanu. Într-o noapte încercase să dea foc saltelei de

paie pe care dormea acesta, cu un șomoioag aprins, dar incendiul fusese stins repede și cercetările făcute de către paza lagărului nu dăduseră nici un fel de rezultat. Dintr-o solidaritate pe care toți deținuții din astfel de locuri o au, declaraseră ori că nu știau nimic, ori că, probabil, focul se aprinsese de la o țigară uitată de cineva. Studentul căzuse de atunci într-o muțenie din care nimeni nu putea să-l mai scoată. Nu dormea, refuza să mănânce, pentru medicul lagărului devenise un caz suspect. „În curînd o să-l pună în cămașa de forță“, pronosticase Tronaru. Curios lucru, Pîrșcoveanu nu se înspăimîntase de ceea ce i se întîmplase. Cînd îl întîlnea pe student îl întreba ce mai face, încercînd să glumească cu el și prefăcîndu-se că nu vede ura din ochii celuiilalt.

Cam la o lună de la primul incident, într-o sîmbătă, la spălător, urmasse a doua tentativă de omorîre a lui Zăvoianu. După baia comună, cînd ceilalți nu fuseseră atenți, studentul făcuse dintr-un prosop un fel de laț și încercase să-l sugrume și acest lucru nu-l mai suportaseră deținuții. Se repeziseră cu toții asupra lui, îl călcaseră în picioare și-l bătuseră măr. Tronaru abia îl scosese însîngerat din brațele lor. Netrebnicul zăcuse două săptămîni oblojit de medicul care nu avea nici un interes să se știe ce se întîmplă în lagăr, ca și comandantul. Peste o lună aflaseră că Zăvoianu își tăiasse venele de la mînă în infirmeria lagărului și murise. Deprimarea celorlalți trecuse după cîteva zile și viața intrase în monotonia obișnuită. Pîrșcoveanu spunea mai departe anecdotele lui, cancanurile despre directorii de ziare la care lucrase, dar parcă nici el nu mai avea hazul de la început. În lumea amestecată a lagărului, formată de așa-zișii sabotori, adică a speculanților de carne și de alimente, a așa-numiților zvoniști, a celor învinovațiți de delict de presă, de imoralitate, de luare de mită, lui Tronaru i se părea foarte greu să organizeze cît de cît un grup care, în eventualitatea că frontul se va apropia tot mai mult, să se opună rigorilor pe care administrația lagărului le-ar fi putut aplica, astfel încît legea principală a celui încarcerat, adică a solidarizării tuturor, era greu de înfăptuit. Pentru unul care trăise în medii muncitorești

unde înfrățirea la bine și la rău exista pe deasupra oricăror considerente, chiar dacă și în rîndul lor existau cozi de topor, oameni gata să colaboreze cu patronii, turnătorii, ei, aceștia din urmă, se aflau în minoritate și puteau fi ușor eliminați, restul acționînd ferm, ca un grup bine constituit, avînd aceleași idei și luînd aceleași hotărîri. Dar cum puteai să te solidarizezi cu niște speculanți care vindeau mălaiul și făina cu prețuri ridicate pentru a face avere și care, mîine-poimîine, s-ar fi putut lăuda că fuseseră arestați și deținuți în lagărele de concentrare pentru atitudine politică sau ca victime ale Mareșalului Antonescu ? Ce ar fi făcut homosexualii aceia care se priveau ca niște îndrăgostiți, ignorînd locul de detenție, cochetînd unii cu alții ca niște curve și pentru care mizeria condiției de deținut în lagăr aproape nu conta ? Cum să te solidarizezi cu hahalerele gata să debiteze bancuri cu ardeleni numai ca să le dai o țigară și care-ți devorau pachetele, dacă le primeai, ca niște termite, prostituîndu-se pentru o bucată de pîine în plus, cerșind favoruri de la paznici și explicîndu-le celor care-i priveau cu un ochi critic, pentru că mai existau și dintr-aceștia, că tot ceea ce fac era numai încercarea de a supraviețui pentru că *ei erau cineva în țara asta* și acești *cineva* trebuiau să scoată după război România din primejdiile care o așteptau. Tronaru nu avea simțămîntul că pe ei, pe muncitori, pe oamenii cu care luptase de atîtea ori împotriva patronilor sau a autorităților, îi aștepta o misiune istorică, ceea ce făcuse el era o datorie, întîi față de conștiința sa și pe urmă față de ceilalți. Întîlnise în diferite locuri oameni pentru care comunismul era o meserie înainte de toate. În afară de a vorbi, de a face teorie, aceștia nu știau nimica. Umblau din congres în congres, invitați de diferite organizații. Năsturescu-Chibrit, omul pe care-l iubise cel mai mult și de la care învățase o mulțime de lucruri, îi numea *porumbei voiajori*. „Uite-te la ei, Tronarule,ăștia n-au bătut un cui în viața lor. Ei se cred reprezentanții clasei muncitoare numai pentru că schimbă un vagon de dormit cu altul. Vorbesc despre internaționalism — și noi ținem la solidaritatea tuturor muncitorilor din lume —, au fost de două ori la Barcelona, de patru ori la Paris, o dată la Berlin și nu știu de cîte ori la Stockholm, dar habar n-au unde-i Perișul. Vin la mi-

tinguri cu aerul unor lideri pe care nu poți să-i deosebești de cei ai partidelor burgheze. Nu spun că trebuie să se înfățișeze în fața clasei lor unși cu catran pe față și cu mâinile pline de bătăături, dar limbajul le miroase a odicolon, nu a sudoare. Mînuiesc fonduri pe care nimeni nu le controlează. De unde vin banii ăștia și la ce folosesc ? Dacă îi întrebi, răspund că are cine să-i tragă la răspundere și vor da odată seama clasei muncitoare. Stau și mă întreb dacă sumele risipite n-ar fi mai folositor să fie împărțite văduvelor celor care au murit de tuberculoză în lagăre și pușcării, copiilor lor, care n-au văzut o franelă și nu-i știu gustul. Ascultă la mine, cea mai mare primejdie pentru comunism este și va fi aristocrația muncitorească. Cum ieșim din ecuația asta, tu știi ce e aia ecuație ? o dăm în bară ! Am cunoscut pe unul din categoria asta, cu care am lucrat, un fel de intelectual ratat, să te ferești de oamenii de genul ăsta ca de dracu, ei nu sunt nici cal, nici măgar. Mai curînd te înțelegi cu un savant care vrea să facă binele celor săraci pentru că e generos, pentru că nu trăiește decît pentru știința lui, decît cu indivizii care n-au asimilat decît pe jumătate lucrurile. Politica este o meserie grea și ea nu se face numai dînd din gură. Aristocrația muncitorească vrea să-și pună o coroană de oțel pe frunte și să aibă în mîna un ciocan, dar mai înainte de toate trebuie să fi folosit ciocanul, să fi intrat în biserica noastră care este uzina. O să te întâlnești cu fel de fel de oameni. O să ți se pară ciudat spunîndu-ți că vor fi împrejurări în care mai curînd o să te înțelegi cu mica burghezie decît cu muncitorii refuzați de partid care au venit spre el pentru a-și depăși condiția. Cunoști vorba : la plăcinte înainte, la război înapoi ? O să avem mult de furcă, nu atît cu cei cu care o să ne batem — pentru că burghezia e condamnată de istorie, ea nu-și dă seama, gîndirea ei e putredă, coruptă, burghezia crede că viața este o pomană, o masă întinsă, dar se înșală —, cît cu ai noștri, cu unii dintre ei, abia după ce vom lua puterea. Va fi mai greu să distrugi suprastructura asta. A guverna în numele ideilor noastre cere înțelepciune, elasticitate, generozitate, lipsă de egoism. O să fim siliți în foarte multe împrejurări la alianțe care nu ne convin, la folosirea unor oameni care nu ne iubesc și pe care nu-i iubim, dar care sunt utili. Aceste lucruri nu le putem evita,

fac parte din tactica noastră. Cel mai mult mi-e teamă de pierderea prospețimii proletare, a romantismului nostru. Când rabzi de foame ești puternic, ai conștiința unui soldat, dar să ne ferească Dumnezeu să ne îmbuibăm și să uităm de unde am plecat. Atenție la oameni, ei sunt atât de fragili, de schimbători, atât de ușor de manevrat...”

Cîtă dreptate avea acel om își dădea seama privind la masa amorfă a celor din jurul său. Cei mai mulți nu voiau să facă nimic, dealtfel nici nu li se cerea nimic. În grupul cu care mergea la grădinărit se găseau și cîțiva țărani care refuzaseră să iasă la munca obștească, impusă de autoritățile antonesciene. Erau bătrîni, pentru că altfel ar fi trebuit să se găsească pe front, habar n-aveau de politică și de înalte idealuri pe care megafoanele primăriei le emiteau după slujba bisericească de duminică, în numele Patriei și al destinului României. Al cărei României ? se întrebau ei, cu mintea lor meticuloasă cu care despicau firul în patru. A domnilor perceptori, a domnilor jandarmi, a domnilor primari care ședeau cu curul pe vatră, a domnilor moșieri care își vedeau de treieratul lor, de culesul recoltei de grîu și de porumb, chipurile, sprijinind frontul, cum o declarau ? Copiii lor erau la studii, nu pe front, frontul îl făceau tot cei din talpa țării. Tronaru încercase să și-i apropie, ei se lăsau greu, păreau foarte suspicioși. Când auzeau de orășeni aveau totdeauna o frică inițială, o reținere. Încercase să înțeleagă de ce, de unde vine refuzul de a sta de vorbă cu un muncitor. Sigur că nu puteai să ceri mult unui țăran din cine știe ce sat de munte sau de cîmpie, care, pe deasupra, mai și fusese adus din post în post și vîrît în lagăr, pentru că refuzase să răspundă chemării de a veni duminica la săpatul șanțurilor, la facearea drumurilor, sub pretextul că banii comunelor erau înghițiți de necesitățile războiului. Pentru acești oameni trecuți de 50 de ani, slabi, bolnavi, un muncitor nu era decît un om de la oraș, un lucrător care vine și-ți lucrează ceva și-ți cere cît n-ai cîștigat într-un an de zile, deci tot un fel de exploatator. Cuvinte ca *alianța clasei muncitoare cu țărănimea*, asta li se părea ceva spus într-o altă limbă. Trebuia foarte multă vreme pînă să înțeleagă că și ei sunt o *clasă*. Se socoteau, pur și simplu, țărani, adică robi, adică cei care aveau cele mai proaste pămînturi, dacă le mai

aveau și nu le vînduseră vechililor și marilor proprietari care profitaseră de sărăcia lor, de nevoia de a-și hrăni copiii numeroși, de a încerca să-i țină prin școli, în ideea să-i salveze de soarta pe care o avuseseră părinții lor. Conștiință politică ? Asta era prea mult ! Există un partid țărănesc, dar din ce țărani era format acest partid ? Domnul Mihalache era proprietar de magazine în *satul model* Topoloveni, făcut cu ce bani ? El umbla în țări, mai ales cînd venea la Parlament, în București, dar era cu adevărat țăran ? Năsturescu-Chibrit spunea că vorbea patru limbi ; pe urmă, nu guvernaseră de cîteva ori țăraniștii ? Și ce făcuseră ei în acești ani cînd se aflaseră la putere, pentru clasa țărănească ? Cîtă răbdare îți trebuia pentru ca să miști aceste conștiințe oarbe ce refuzau, ea și țărani lui, cu care lucra la grădinăria lagărului, să ia cunoștință de propria lor forță politică ! Dacă le spunea că sunt milioane și că fiecare vot al lor ar fi putut schimba soarta țării îți rîdeau în nas. „Ce spui, domnule, poate dumneata nu cunoști cum e la noi în sat ? Cum se fură urnele și te bate jandarmul pînă îți face capul mare, dacă nu-ți ții gura ? Cum te îmbată cu rachiu în duminica votului, mai ales pe cei tineri, promițîndu-le marea cu sarea ? Ce ciomăgeală erau în realitate aceste, așa-zise, «alegeri» ?” Știa, cum să nu știe ; parcă la oraș era altfel, parcă voturile lor, ale muncitorilor, nu erau măsluite ? Voia el să-i îndemne la revoltă ? Le ajungea un '907, îl trăiseră. Frații lor fuseseră împușcați, schingiuiți, bătuiți la tălpi. Era greu să-i mai urnești o dată. „Și atunci vreți să trăiți pînă la moarte cu capul în pămînt, cu spinarea aplecată, să vă ia totul moșierul, primarul și voi să nu faceți nimic, să ziceți numai săru' mîna ?” „Toate-s de la Dumnezeu“, spunea unul, Toader, om de 60 de ani, prăbușit, pe care numai dorul lui de pămînt îl făcea să muncească, pentru că nu-l obliga nimeni. Dădea cu sapa, căra hîrdăul cu apă ca să ude răzoarele, avea un fel de înduioșare față de ceea ce creștea sub ochii lui, un sentiment că ajută ogorul ăla, sărac, ars de soarele nemilos al Bărăganului, să scoată din el ceva, era probabil un fel de a te simți Dumnezeu. Asta, cel puțin, înțelesese Tronaru, privindu-l cum cară bălegarul din grajdurile regimentare ale administrației lagă-

rului. Și atunci în el creștea o și mai mare ură față de cei care întrețineau resemnarea acestor unelte de muncă, lipsite de conștiință, niște mecanisme umane controlate de exploataitori : „Dar Dumnezeuul vostru, al țăranilor, e orb, nu vede ?“ „Nu vorbi așa, se mîniau bătrînii, lepădîndu-și uneltele de lucru, ca și cînd ar fi fost gata să-l ia la bătaie, dumneata n-ai decît să nu crezi, dar noi așa am apucat. Suntem îndătinăți. Știu ce vrei să ne spui, am mai auzit, am mai cunoscut oameni ca dumneata. Că popii ne fură, că sunt bețivi, că preacurvesc, că au case ca niște palate și că noi tot în bordeie stăm, că-și trimit copiii la studii în streinătate și pe-ai noștri îi lasă fără de carte, tot proști, dar noi una avem cu popii, și alta cu Dumnezeu.“ Chip de-i înțelege, de-i scoate din ale lor ! Crucea de dimineață, crucea de seară, crucea de dinaintea mesei, asta îi ținea. Poate din cauza asta erau și mai cinstiți. Poate de aici infinita răbdare de a suporta prea multe și nesfîrșitele nedreptăți, dar cineva trebuia să-i trezească, cineva trebuia să le arate drumul. Nu ajungea numai mila pe care ți-o stîrneau, trebuiau treziți la realitate, trebuiau puși să învețe chiar la vîrsta pe care o aveau. Unde erau învățătorii satelor pe care el nu-i mai apucase ? Generația de tineri entuziaști de după primul război, plecați la sate fără să-i gonească nimeni cu biciul ; duși ca să lumineze cătunele lăsate în întuneric ? O mișcare stîrnită de Nicolae Iorga, care se stinsese de la an la an, din cauza plăgii politicianiste, a tîlhăriei organizate și a corupției. Guvernele rămase la putere cîteva luni sau chiar săptămîni, în care cei care apucau ciolanul voiau să se pricopsească în cel mai scurt timp, asta-i descurajase. Un rege corupt, cu camarila lui nesătulă, cu imoralitatea vieții personale, cu acele amante regale hrănite din aurul stors pe spinarea anoni-milor. *Apostolii satelor* se pierduseră în mîlul social, așa cum mor unele rîuri care înaintează în deșerturi. Se însuraseră, făcuseră copii, rămăseseră prin satele păduchioase, poate se declasaseră ; alții, sătui de atîta idealism fără nici un fel de bază, năvăliseră spre orașe în căutare de sinecure, de poziții sociale înaintate, se avîntaseră în politică, transformîndu-se în oratori de duzină, în cățelandrii partidelor istorice, vorbind cu talent, pentru că se pricepeau la asta, mințind cu dezinvoltură, furînd cu îndemînare și dezgus-

tîndu-i pe alții cu talent de adevărata politică pe care ar fi trebuit s-o facă...

După moartea studentului, Pîrșcoveanu venise să le mulțumească celor care-l salvaseră din mîinile nebunului în împrejurarea aceea care putea să-l coste viața. Nu înțelegea nici el mare lucru. „Ce-o fi avut, domnule, cu mine ? îl întrebase pe Tronaru. Am văzut că cu dumneata a stat de cîteva ori de vorbă.“ „Era nebun, un fanatic.“ „Și doctorii ăștia, să lase nebunii laolaltă cu cei zdraveni ? Vor să ne extermine ? Om fi noi vinovați de multe lucruri, dar nici să ne strîngă de gît damblagiii ! Dumneata, că ești «politic», poți să-mi explici ce se afla în capul lui ?“ „Cred că era un anarhist, unul dintre acei indivizi care urăsc pe toată lumea și care vor să arunce în aer planeta.“ „Păi, atunci sunt de-ai dumneavoastră. Nu vreți dumneavoastră să aruncați în aer regimul burghez, să schimbați totul ?“ „De ce vă aflați aici, în lagăr ?“ îl întrebase, la rîndul lui, Tronaru. „Pentru o prostie. M-am apucat să fac bancuri pe seama domnului Antonescu și a mareșalesei și iată-mă aici. Să fie al dracului, dacă mai înțeleg ceva. Poporul român e un popor vesel. A avut și are umor. Cum, dom'le, în țara lui Caragiale să nu mai tragi un pîrț că se spune că ai răcnit împotriva guvernului ? Păi, dacă e așa de tare dumnealui, ar trebui să știe că un regim politic este puternic dacă rezistă la anecdotă mai întii. Ce, curge sînge ? Ne amuzăm și noi ! Vezi dumneata, domnule Tronaru, parcă așa te cheamă ?“ „Da, Tronaru.“ „Poporul ăsta a supraviețuit tocmai pentru că a urmat frumoasa cale de mijloc. *Est modus in rebus*. De aia n-a prins la noi nici legionarismul și, să nu-ți faci iluzii dumneata, n-o să prindă nici comunismul.“ „E părerea dumitale.“ „Mă rog. Poporul român nu suportă lucrurile definitive, capitale. Pe profeți i-a lapidat, dacă ne gîndim la Iorga, să zicem. Domnitorii noștri, nu toți, evident, dar cei mai buni, erau petrecăreți, aveau ibovnice, ridicau biserici, adică se împăcau și cu Dumnezeu și cu dracu'. Războaiele erau scurte și crunte, purtate cu șiretenie. Inamicul nu găsea nimic înaintea lui, numai niște sate arse și holde culese. Pădurea era tranșeea românului. Cum trecea urgia, o lua de la cap. Atitudinea mea zeflemistă față de autoritățile care m-au internat aici are o explicație foarte logică.

Pe mine mă plictisesc discursurile Mareșalului, limbajul lui bisericesc. Asta îl prindea pe Mussolini care avea în față niște macaronari, pe cei mai proști soldați din lume, vezi Tobrukul, vezi Stalingradul. Urmașilor direcți ai românilor le plac vorbele umflate, răcnetele, dar nouă, nu ! Am fost în *piazza Venezia* unde Ducele le vorbea pînă l-au dat jos. E un loc cam teatral, aduce a decor, dar una era piața *Venezia* și alta stepa rusească. De Hitler ce să mai vorbesc ? El conduce un popor mesianic, căruia i se potrivește limbajul răstit. Pe neamț nu trebuie să-l convingi, lui trebuie să-i dai porunci. De cînd s-a născut, dorește reforme. L-a dat pe Luther, în linie bisericească, și pe Ludendorff, în linie militară. Cei doi poli ai măreției sale i-au arătat drumul. Acuma a venit zugravul ăsta care a găsit exact tonul care trebuia. E ca la operă : tenorul cîntă aria și toată lumea aplaudă. Dar pe românașii noștri cum să-i ții, domnule, în mîna ? Ei au sărbătorile lor, botează, cunună, au nași, au fini, trebuie să se afle totdeauna undeva, în capul mesei, să se cinstească. Și atunci, cum să-i ții în arme ? Noi suntem un popor făcut pentru tratative, pentru discuții. Mai dă, jupîne, mai ia, stăpîne... O mîna spală pe alta ! Parcă nu cunoaștem repertoriul ? !“

Tronaru își amintea iar o vorbă de a lui Năsturescu-Chibrit. „Știi cum suntem noi, măi, Dima, ca infanteristul în groapa individuală pe front. Stai chitit acolo, se trage în tine din toate părțile, capul la cutie, salt înainte ! numai cînd se poate. Există o singurătate cu care trebuie să te obișnuiești, chiar dacă, de fapt, lucrezi cu masele. Prin propriile forțe, prin solidaritatea, prin exemplu propriu. Să știi că și faptele bune se iau, nu numai cele rele. Sigur că oamenii sunt mai curînd dispuși să se descurce cum pot ei mai ușor, fără efort, ba chiar ajungînd să fie și necinstiți. Necinstea celor mari naște necinstea celor mici. Dă-i omului un salariu de mizerie crezînd că așa îl controlezi, și el o să fure pentru că n-are ce face, din necesitate. Are familie, are copii, angarale. Nimeni nu-ți dă pe gratis nimic. Pînă cînd vom reuși să creăm o conștiință muncitorească, ce există de fapt, dar pe care n-o au toți, e un drum lung, plin de obstacole, de renunțări, de deznadejde.“

Un individ ca Pîrșcoveanu era mai greu recuperabil decît proștii săi de țărani. Sigur că avea și el dreptatea lui. Într-un fel disprețul față de oratoria fără fond a dictatorilor pe care Europa îi produsese între 1920 și 1940 îl dezgusta și faptul că o combătea îl făcea simpatic, dar cu ce voia să înlocuiască el demagogia acestor șefi îmbrăcați în cămăși negre, cafenii, verzi sau chiar în costume militare ? Cu o existență fără un scop, cu o supraviețuire de la o zi la alta.

Tronarul crezuse multă vreme că burghezia din care ziaristul făcea parte are un ideal înalt, că de fapt stilpii pe care se sprijinea și cu care se lăuda : biserica, școala, armata, monarhia, erau niște instituții morale mai întii. Dar, vai, pe rînd, ei, acești stilpi, se prăbușiseră. Monarhia ajunsese prin reprezentantul său o forță de mîna a doua ; biserica, cea care ar fi trebuit să reprezinte divinitatea în care acești țărani credeau încă cu înverșunare, era mercantilă și pusă pe pricopseală ; școala ajungea numai pentru unii, un sistem de a bara calea celor fără bani, fără avere funcționa fără greș. Sigur că pretutindeni existau excepții, că printre preoți erau și sfinți și că dintre mili-oanele de țărani se ridicaseră cîțiva care făcuseră o frumoasă carieră prin mintea lor și forța de a învăța. Dar asta era suficient ? Armata ? Ce era ea decît instrumentul de opresiune al diferiților guvernanți. În 1933, la Grivița, soldații omorîseră muncitori, ca să nu mai vorbim că în 1907 același instrument orb de represiune făcuse ceea ce făcuse. Acum, pe front, aceeași supunere la ordine, într-o luptă pe care fiii țăranilor, ai muncitorilor și chiar ai intelectualilor nu o doriseră. Să zicem că de vină era mai întii Istoria, intrigile europene ale marilor puteri, șarlele politice care se întreceau în a vîrî pe alții în foc pentru a-și salva propria piele și că, odată războiul dezlănțuit, nu-l mai putea opri nimeni. Să zicem că singura alternativă era de a încrucișa mîinile, de a refuza să produci arme și mașini de război, dar cum puteai s-o faci cînd cineva te împungea cu baioneta în spate, să ajungi aici, între parii cu sîrmă ghimpată ai lagărului ? Cel mai greu lucru părea a fi să hotărâști milioanele de oameni să facă același lucru într-o bună zi, dar cum să reușești, cînd nu vorbeai aceeași limbă, cînd fiecare națiune trăia într-altfel, după legile ei ? Bă-

trînii idealişti revoluţionari ar fi trebuit să vadă falimentul iluziilor lor. N-ajungea să cînti *Internaționala* la congrese pentru ca muncitorii germani să arunce armele şi să nu lupte împotriva muncitorilor ruşi. Conştiinţa de clasă, da, asta e un cuvînt frumos ! Dar dacă într-un loc se găseşte puţină piine pe masă şi puţin unt, e foarte greu să-l hotărâşti pe cel care a dobîndit aceste lucruri să încrucişeze braţele, ştiind că a doua zi cel care-i aruncă ciosvîrta pe masă o să i-o retragă.

Încurcate lucruri ; trebuia să se obișnuiască într-adevăr cu singurătatea infanteristului aflat în groapa individuală pe front. Sau, cum glumea Năsturescu-Chibrit cîteodată : „Mă, băiete, viaţa soldatului e plină de pericole reale !“ Scrişnind, înjurînd, blestemînd orînduirea asta sub care totul era posibil, chiar faptul de a sta laolaltă cu zvoniştii, speculanţii şi homosexualii. Asta ca să fii umilit, ca să te crezi, la rîndul tău, un borfaş oarecare, chiar dacă delictul tău era un delict de opinie.

Pe urmă, infinitul timp cînd te gîndeşti la viaţa ta personală, care şi așa a fost destul de săracă în evenimente, fără prea multe bucurii, la oamenii care au trecut pe lîngă tine fără să-ţi lase nici o amintire, cîteva baluri sărace, cîteva plimbări cu fetele, Braşovul, cofetăria aceea, uzina de avioane, parchetul în care tăia lemne, boala, ziarele care soseau împachetate într-o hîrtie cerată după trei zile de întîrziere, pădurile, spitalul *Witing*, totul se amesteca. Uzina *Griviţa*, mitingurile, copoi, puşcăria de la Caransebeş, pe urmă fata lui Vrăbiescu, Silvia, podul Morgăi, liftul romantic, care parcă nu ducea nicăieri, lemnele legate cu sîrmă, tăiate ca nişte chibrituri, soba lor din podul împodobit cu poze de vedete, tăiate din *Signal*. La toate astea stînd şi gîndindu-se în nopţile de iarnă, cînd peste barăcile lor ninge cu fulgi mari şi ceilalţi dormeau ! O, cum invidia somnul altora, lung, prelungit, fără vise, somn adînc de bărbaţi, cu sforăituri ! Şi mereu fanta de lumină a reflectorului care ştergea geamurile, incendiind parcă priciurile, o singură secundă. Şi iar penumbra, becul cel chior, dintr-un colţ, strigătul patrulelor care se încrucişau prin nămeţi de dincolo de gardul de sîrmă ghim-

pată, și cite un foc răzleț de armă, tras mai mult ca să intimideze, pentru că nimeni nu încercase să evadeze în cele citeva luni cît stătuse el acolo. Dormea puțin, așteptarea asta îl măcina. După două luni, încă nu se ivise nici un semn. Nimeni nu-i trimisese nici un mesaj. „Dumneata nu primești pachete, n-ai pe nimeni ? îl întreba Pîrșcoveanu. După cite știu eu, sunteți organizați, vă susțineți unii pe alții, cu avocați, cu bani, cu haine. Se vede treaba că te-au uitat.“ „Ce importanță are ? Or să mă ajute ei cînd vor putea.“

Și pe urmă se întreba de unul singur : „Chiar să nu fi aflat ei de la nimeni unde sunt acum ?“ Îi dăduse o scrisoare lui Matei Bogasieru, rugîndu-l s-o trimită prin poștă doamnei Smaranda Robescu — la București. Fostul locotenent se mirase că după ce îi decoraseră pe toți, pe el îl trimiseseră în lagăr, dar Tronaru nu mai avusese cînd și cum să-i explice despre ce e vorba. Să fi pierdut el scrisoarea, să nu fi ajuns ea în mîna Colonelului ?

Timpul trecea greu. Soldații le aduceau ziare pe care Tronaru le citea cu nesăț. Comunicatele *Comandamentului de Căpetenie* erau destul de vagi, dar tot puteai să mai înțelegi cite ceva. Pîrșcoveanu, care nu se ferea de informatorii din lagăr, le spunea seara în dormitorul comun : „Am prieteni afară, mi-au scris. Se dărimă șandramaua, nu mai ține. Ascultați la mine. Țineți-vă bine.“ Dar pentru unul ca Tronaru statul degeaba era mortal. Te îmbolnăveai. Probabil, Colonelul avea greutăți, nu putea să riște pentru că altfel de mult ar fi trebuit să-i trimită un semn. Asta i-ar fi făcut bine, moralicește vorbind. Și iată că prin ianuarie, după Sfîntul Ion, plutonierul Bubulete Gheorghe îl chemase într-o după-masă în cancelarie, la el. Era singur, fuma o *Mărășească*. Îi întinsese și lui pachetul cu țigări. „Ia și tu una !“ Luase. Îi aruncase chibritul. „Aprinde ! Știi de ce te-am chemat ? Ai un prieten afară. Sau mai mulți. Nu mă bag. Tu n-ai auzit nimic de la mine, nici n-aș recunoaște. Pachete nu-ți trimit, dar uite niște bani. Ia-i, ascunde-i, fă ce știi cu ei. M-au întrebat cum te simți, le-am spus că ești sănătos. Voiam numai să afli că nu te-au uitat.“

Tronaru trăgea din țigară cu poftă. „Cum pot să te cred ?“ „Numele de Petroveanu îți spune ceva ?“ „Da, e

o rudă de-a mea mai îndepărtată.“ „Unchiul din America“, rîsesse celălalt. „Zi-i cum vrei.“ „Dacă te întreabă cei din baraca ta de ce te-am chemat, spune-le că ți-am cerut o declarație suplimentară, o vor aia de la București. S-a înțeles, nu ? O să vorbim cît se poate de rar. Dacă nu e nevoie, chiar deloc. Probabil că cineva vrea să te scoată de-aici. Eu nu știu nimic.“

Se ridicase în picioare și-i întinsese mîna : „Nici un cuvînt, nimănui. Cunoști lozinca Mareșalului : «Cine limbă lungă are cinci ani va săpa la sare».“ Și rîsesse complice.

Bineînțeles că-l întrebaseră. Cel dintîi Pîrșcoveanu, care era cel mai curios : „Să nu-mi spui că-ți dau drumul, că mă omor.“ „Nici gînd ! Era vorba de o declarație suplimentară“, o luase el înainte. Fostul ziarist se mulțumise cu atît, dar țărani aiă, în special, cu care lucrase toamna la grădină și care acum se plictiseau de moarte, sperau să afle de la el ceva care să-i încurajeze, cît de cît. „Ia, zi-i, e vreo mișcuație, ceva ? O să ieșim și noi de-aici,ăștia mai proștii ? Ne iartă Mareșalul ?“ „Pe voi poate că da, dar pe mine, numai cînd și-o frînge gîtul !“ „Dar, la o adică, de ce nu vă pocăiți și voi, comuniștii ? Am mai cunoscut unul pînă ai venit dumneata. Acum l-au dus în altă parte, parcă la Tîrgu Jiu. Încă ăsta vorbea mai mult ca dumneata. Că parcă ești mut. Ne făcea teoria cum o să ne împărțiți voi pămîntul, cum o să punem noi mîna pe putere, ai săraci, și cum o să guvernăm ! Auzi, mă vezi pe mine în guvern ?“

Tronaru se prăpădea de rîs. „Nici pe dumneata, și nici pe mine, dar poate pe copiii dumitale. Că ai copii, nu-i așa ?“

Toader, că Toader se numea, clătina capul lui bătrîn și-și privea mîinile muncite pe care le freca una de alta. „Mă, băiete, mă, tovarășe, cum vă ziceți voi, de ce ne mai amăgești ? Nu ne-ajunge cîți ne-au mințit ? De ce mai veniți și voi cu basmele astea ? Nimic nu se va schimba, ține minte ce spun eu ! O să se ducă Mareșalul și or să vină alții, civili sau tot militari. Or să vorbească și ei în piața publică și or să ne promită marea cu sarea. Poate să ne dea și nițel pămîncior, ca Ferdinand după războiul ălălalt, dar ne vezi tu pe noi, pe ai mei, pe ai lui Toader Buică, pe-ai lui Rușinaru, pe ai lui Degeratu, în

guvern ? Păi, ca să fii ministru trebuie să fii frumos, bogat, să ai un nume, domnule. Țasta e nume de ministru ? Ministrul Degeratu ! Ha, ha, ha, auziți, măi, oameni buni, făcea către ceilalți. *Domn ministru Degeratu a primit ieri în audiență pe ai lui Toader Buică. Domnia sa i-a ascultat pe rînd cu ce angarale au venitără la el și le-a promis tot sprijinul.* Na, că-i bună.“ Și iar rîdea în hohote cu ceilalți țărani ai lui, care-și arătau mîinile ca niște lopeți. „Noi cu astea o să ne ținem. Ministerul nostru e cîmpul.“

De la acel semn pe care-l dăduse Colonelul, parcă se mai înveselise. Devenise mai vorbăreț, Pîrșcoveanu nu-l mai recunoștea „Ce-i cu dumneata ?“ „Ce să fie ! Prietenii și-au adus aminte de mine. Mi-au trimis niscai bani. Fac cîinste.“

Dacă dădeai o sută soldatului de planton, ți-aducea o sticlă de rom de la bufetul instalat într-o magazie, în spațele sălii de mese. Acolo puteai să cumperi țigări, biscuiți, mai cîte o cămașă, cîte un nădrag, fructe, te mai ajutai. La asta nu se opuneau gardienii, că le mai ieșea și lor peste leafă. Fostul ziarist nu refuzase, deși lui îi veneau pachete, sticle de băuturi mai scumpe pe care le bea singur, fără să le împartă cu nimeni. Așa, țigări, mai arunca cîteva pachete și celorlalți. Nu era un om rău, dar băutura, pe care n-o împărțea cu nimeni, îl făcea mai vesel și putea să suporte mai bine interminabilele zile de detenție cînd juca poker pe chibrituri cu doi funcționari din Căile ferate, internați pentru sabotaj, care se jurau pe mamele lor că nu făcuseră nimic, și cu un căpitan pensionar de Ață, care făcuse guverne și ascultase *Vocea Americii* și *Radio Londra*. Pîrșcoveanu, care probabil că știa el ce știa despre comuniști, îl mai iscodea, mai mult ca să-și întărească convingerea că lucrurile erau pe sfîrșite. Apropierea rușilor, sabotajele despre care aflase de la prietenii lui care îi scriau pe ascuns, totul îi întărea convingerea că ziua eliberării nu era departe. Așa că nu strica dacă ar mai fi avut și o confirmare din partea lui Tronaru. „Ai mirosit ceva ? Ai vreo știre ? Spune-ne și nouă, că asta ne ține. Speranța în ziua de mîine.“ „Ce să știu, domnu' Pîrșcoveanu ? Ai noștri sunt la pușcărie, n-au timp de tele-

grafie fără fir.“ „Spune, domnule, că nu sunt de la poliție, *parole d'honneur*, crezi că mă duc să te torn ? Aici suntem cu toții frați.“ „Domnule Pîrșcoveanu, dumneata crezi că eu nu m-aș bucura să-ți dau o veste bună ? Că lagărul ăsta nu-i Mamaia sau Carmen Sylva și nu ne distrăm aicea, dar nu știu nimica, domnule.“ Celălalt țistuia din buze și se căina. „Ei, dacă nu v-aș ști eu ! Discreți, dar eu simt, domnu' Tronaru. Eu simt omul după cum se așază pe scaun. Am trecut printr-atîtea ! Dacă fostul meu patron, Stelian Popescu, a tulit-o încă de anul trecut și alde Șeicarau aud că-și face și el bagajele înseamnă că e groasă, domnule.“ „Păi, dacă știi atîtea, ce mai mă întrebi pe mine ?“ Fostul ziarist iar se minuna. „Curios om mai ești, domnu' Tronaru ! Păi, vrabia mălai visează. Și, adică, dacă mi-ai spune o vorbă bună, acolo, chiar dacă ai minți, ai pierde ceva ?“

Unor asemenea oameni ce puteai să le răspunzi ? Voia Pîrșcoveanu să se-îmbete cu apă rece, n-avea decît !

Prin martie, cînd începuse munca la grădini, Tronaru se trezise cu șoferul care de cîtva timp aproviziona lagărul cu alimente, un fel de șoltic de București, pîrpiriu, iute, vorbind repede, amețindu-te, dîndu-ți ocol și căutînd să te convingă cu orice preț că el te poate servi cu orice, bine-înțeles dacă îi lași ceva în palmă. Agita o șapcă roasă pe care se vede treaba că o purtase mulți ani, făcîndu-și vînt cu ea. Părea slugos, dar foarte șiret, declara că scoate bani și din piatră seacă, dacă-l asculți, faci avere. Pe Tronaru tipul ăsta atît de agitat îl indispusese la început. Avea impresia că vrea să-l facă complice la ceva și n-avea chef să se înhăiteze cu el. Nu apucaseră să rămînă niciodată singuri, dar în cîteva scurte minute cît îl întîlnise, ca din întîmplare, la poarta lagărului, umblînd în motorul autocamionetei cu care căra marfa și cerîndu-i un foc ca să-și aprindă o țigară, necunoscutul apucase să-i șoptească pe neașteptate :

— Sunt omul plutonierului Bubulete. O să ne mai întîlnim. Mergi pe blat.

Tronaru îi lăsase un chibrit și plecase cu țărani lui la grădinile lagărului care se aflau la un kilometru de locul

încercuit cu sîrmă ghimpată, neînțelegînd încă de ce îi spusese șoferul că este omul plutonierului. Acesta din urmă nu-i mai dăduse nici un semn. Părea preocupat de treburile lui, se mai întîlneau din cînd în cînd, din întîmplare, prin curtea interioară a lagărului, dar Bubulete se făcea că nu-l cunoaște. În afară de banii primiți, nici un semn de la tovarășii lui, nici o scrisoare (probabil că asta era foarte periculos), nici un pachet. „Poate că e mai bine așa. Clocesc ei ceva.“ Și-și văzuse de treabă în toate cele două luni care urmaseră. Se obișnuise cu munca pe care o făcea, se bucura că trecuse iarna și că putea să stea pe cîmp, chit că erau păziți de doi soldați, dar cu ei se familiarizaseră. Vîntul rece, mai pe urmă căldura soarelui de martie care încropea și, în sfîrșit, ideea că va veni primăvara și că se va bucura de acest anotimp, îl făceau să uite de orice. Săpa la cot cu țaranii aceia, îi asculta cum își povesteau întîmplări din satele lor, despre încuscririle, nunțile terminate cu bătăi, furturile de fete, înmormîntările și arderile de case din răzbunare, și ceasurile treceau repede, nici nu știa cînd se face de prînz și-i aduceau în baraca în care se servea veșnica ciorbă de cartofi, arpacașul și varza fiartă. Din două în două zile, același *menu*, însoțit de un sfert de piine neagră și de apă pe săturate, cum glumeau ei. La patru se întorceau din nou la cîmp, duși de alți doi soldați ; aceștia stînd în capul locului, cu arma între picioare, fumînd și discutînd de ale lor, neuitînd să le amintească în fiecare zi : „Mă, să nu dea dracu' să vă treacă prin cap să fugiți, că vă împușcăm“, dar nimănui nu-i trecea una ca asta prin cap, pentru că locul părea bine supravegheat și dacă n-ai fi avut un ajutor din afară ar fi fost greu să te descurci, gara fiind păzită, precum și barierele.

Iată de ce cînd, în dimineața zilei de 3 aprilie, plutonierul Bubulete Gheorghe îl întîmpinase în fața barăcii, el fiind pe picior de plecare spre grădini, împreună cu tovarășii de lucru, și îl strigase pe nume : „Tronar, mă, n-auzi, Tronarule, vino încoa' nițel !“, se mirase cu bucurie stăpînită, bănuind că de data aceasta va mai primi o veste de la cei de-afară. „Vezi că azi am un transport de făcut, ajută-l la încărcat pe șoferul Hainăroșie. Îl știi pe Aristide ?“ „Cum să nu ? Ăla vorbărețul.“ „Ei, dă-i o

mîna de ajutor, că e și el singur. Lasă-i pe ai tăi să se ducă la grădină și rămîi aici.“

Nu pricepea mare lucru, dar ordinul era ordin, așa că le spuse, lui Tudose și celorlalți :

— Eu rămîn, m-a chemat plutonierul. Are treabă la corvoadă cu mine. Ne întîlnim mîine.

Ceilalți plecaseră la cîmp, el se așezase pe treapta de lemn a unei barăci, scosese o *Mărășească* și începuse să fumeze privind la vînzoleala celor care umblau prin curtea lagărului. Trecuseră vreo cinci minute, Pîrșcoveanu, mirîndu-se că-l vede acolo, îl întrebasese :

— Ce faci, domnule, n-ai plecat la treabă ? Că dumneata nu înțelegi viața fără să muncești. Cum poți să lași să treacă o zi fără să-ți cîștigi existența în mod cinstit ?

Nu-și bătea joc de el, era un fel de a glumi.

— Am o corvoadă de făcut, că tot pe noi aștia, clasa muncitoare, ne pun la treabă. Dumneavoastră, intelectualii, bateți șepticul și puțin vă pasă. Așa lagăr, mai înțeleg și eu !

— Nu-i zice *șaptic*, șefule, *poker* jucăm. *Șaptic* joacă elevii de liceu pe sub bancă. Noi suntem mahări, crema societății.

— Am văzut eu ce fel de mahări. Jucați pe bețe de chibrituri.

Fostul ziarist îl salutase cu un gest neglijent și se îndepărtase. Aristide Hainăroșie apăruse pe la opt și jumătate cu camioneta plină de cartofi. Claxona de mama focului să i se deschidă poarta străjuită de două prepeleacuri de fier în care stăteau de pază soldați cu puști-mitraliere.

— Băi, ostașii Maicii Domnului, ce faceți, dormiți în post ? Deschideți porțile împărăției, că v-a adus Aristide păpica.

Un caporal ieșise din corpul de gardă, alergînd ca să desfacă poarta. De obicei executa un control superficial la marfa adusă, cum făcu și de data asta.

— Ce-ai, mă, aicea ? Să nu fie ascuns vreun tun, că dracii te ia, glumise caporalul.

Se urcase pe oblonul camionetei și răscolea cu o lopată cartofii.

— Ascultă, mă, Hainăroșie — cine dracu te-o fi botezat pe tine așa nu știu —, mai adu și niște zarzavaturi, ceva,

niscai morcovi, niște păstîrnac, să mai punem și noi în ciorbele alea lungi, că ni s-a uscat cerul gurii !

— Ce-mi dați să vă spun că v-am adus un sac de fasole ?

— Aoleu, făcuse caporalul. Unde ai găsit-o, mă, pe vremurile astea ?

Aristide deschisese portiera și-i arătase un săculete plin.

— Cam puțin, cam puțin ! făcuse celălalt.

— Douăzeci de kilograme, numai pentru sufletul gra-daților ! Pîrliților ăstora pe care-i păziți voi nu le dăm așa ceva. Le priesc mai bine cartofii nebărbieriți. Și acum ieși cu un pachet de țigări, că altfel nu dau jos sacul din camionetă !

— La un nasol de caporal în termen ceri tu țigări, nenorocitul, păduche ce ești, care te-ai scutit de front, știi tu cu ce șmecherii, că acum trebuia să fii la Odessa, să te fugărească ăia pe-acolo. Dă jos sacul, că te înțep cu baioneta pe partea aia pe care stai tu mai bine.

Aristide aruncase sacul în țărînă și făcuse un semn cu două degete la obraz.

— Măcar o *Plugară*, mă, că de-astea fumați voi !

Caporalul îi aruncă o țigară pe care șoferul o prinse din zbor.

— Măcar cu atît să mă plătiți ! Taică-meu asta m-a învățat : nu dai un fir de ață la nimeni pe gratis, că te ia de prost.

Pornise iar mașina, opintindu-se să treacă cu ea peste un trunchi de brad care ținea loc de prag. Claxona de mama focului, după obiceiul lui, ca să știe lumea că sosește. Era semnalul de adunare pentru cei care primeau clandestin scrisori, pachete, haine și mici mărunțișuri pe care Aristide le ascundea în pantalonii lui bufanți, pe sub că-mașă, ba chiar în șapca cu care-și acoperea părul rărit, pînă nu începea s-o agite (asta petrecîndu-se după ce distribuise ce avea sub ea).

— A venit poșta, copii ! Iute, pînă nu se prind ăștia, luați ce vă dă nenea, împărțiți frățește și pe urmă veniți cu darul !

Coborîse din mașină și, ca un scamator, într-o secundă scosese dintr-un crac al nădragilor un săculete în care se aflau scrisorile. În celălalt erau pachete cu medicamente,

lucruri de mică trebuință, cum ar fi cîte-o testea de ace pentru cusut, mosorele, cremă de ghetе, pastă de dinți, ba chiar vreo bucată de șuncă, ce nu se găsea la bufetul cantinei, sau o sticlută de rachiu. Pentru toate își avea partea lui, i-o aducea unul spre seară, cînd făcea ultima cursă, el nu număra banii, ca boerii, vîra hîrțiile în nesfîrșitul său buzunar și le spunea celor care-l priveau :

— Nu cumva să lipsească vreun sfanț, să mă trageți în piept, că v-ați ras. Trag oblonul și aici mierliți ! Că pînă am venit eu mureați de inaniție și vă hrăneați numai cu lăturile ăstora.

Tronaru îl văzuse, dar fuma mai departe, stînd pe treapta barăcii. Șoferul îl luase în colimator, cum spunea el cînd era vorba să se laude că nu-i scapă nimic, dar nu-i dădea nici o atenție. Trebuia să termine cu ceilalți. După zece minute trase autocamioneta înapoi și-i spuse prin geamul lăsat al cabinei :

— Mi se pare că pe mine mă aștepți. Tu ești azi de caraulă ? Poftește pe scara mașinii, să te due cu limuzina pînă la magazia bucătăriei, să mă ajuți să descarc cartofii.

Tronaru se urcase pe treapta metalică a vechiului *Ford* rablagit și celălalt îi vîrîse o țigară în gură.

— Bea una de-astea, mai scumpă, că eu fumez *Plugar*.

Conducea cu o mînă, cu cealaltă își aprinsese un chibrit și dăduse foc țigării.

— *Carpați*, cu capul aurit. Mi-a dat-o șeful gării. Ascultă, vezi că la noapte o roim. Taci, nu spune nimic. Cum se dă stingerea, te bagi în etuva aia care e abandonată de doi ani în mijlocul curții. Te învîrți pe lîngă ea, te faci c-o fi, c-o păți, și țuști înăuntru ! Nu miști, nu tușești, nu fumezi. O faci pe mortul. Dimineața, la cinci, cu prima cursă eu o să le arăt ălora de la poartă un ordin al spitalului din oraș care o cere înapoi. Vezi că înăuntru am pus noi din timp niște zdrențe, acolo. Cînd auzi că o ancoroz la camionetă, te bagi sub boarfele ălea și nu sufli. Eu am să ridic capacul pînă n-apucă ei să se uite și o să le trec pe sub nas cîrpele împuțite. Dacă avem baftă, îi păcălim, dacă nu, mîine, pe vremea asta, suntem la Consiliul de Război. Doamne-ajută ! Și, acuma, mucles !

Ajunseseră în fața magaziei în care se depozitau alimentele. Bucătarii, în păr, strigau la el de ce-a întârziat ?

— Acum se vine, nenorocitul ? O să te spunem la comandant. Stăm și te așteptăm pe tine.

Aristide îi luase cu *huido* !

— La oase ! Nu vă e rușine ? Eu mă ocup de mersul trenurilor ? Dacă întârzie ăia, cu vagoanele lor, eu ce vină am ? E război. Să ziceți mersi că vi i-am adus și acum. Într-o zi n-o să vă mai car nimic și o să vă mănânce *politicii* urechile.

Pe urmă se răstise la Tronaru :

— Și tu ce stai, mă, nenică ? Ia pune mîna pe-o lopată și bagă cărbuni ! Nu vezi că nu mai au răbdare băieții ! Li s-o fi făcut de cartofi prăjiți.

Tronaru coborîse, desfăcuse oblonul camionetei, căutase gaura pivniței care se afla sub depozitul de alimente și începuse să arunce cartofii în ea.

Șoferul se certa cu bucătarii. Le mai arunca țigări, se hîrjoneau, se înjurau de mamă, dar cu tandrețe, pe urmă unul dintre ei strigase către cei care lucrau la marmite și dădeau focul :

— Mă, Gheorghe, adu, mă, cafeaua cu lapte lui domnu' Aristide, că i-o fi și lui.

— Da' bagă și o gură de rom, se rugase șoferul.

— Auzi, o gingirle cu rom !

— Două gingirlii ! Una și pentru ajutor, că e și el om.

— Două gingirlii, Gheorghe, că s-a-ndreptat vînzarea. Domnul Aristide și-a tocmit și un ajutor.

Treaba se terminase după un sfert de oră. Hainăroșie îl dusesse pînă în incinta lagărului și se despărțiseră fără un cuvînt. Erau înțeleși.

Ziua trecuse greu. Lui Tronaru i se păruse cea mai lungă dintre toate cele petrecute aici. Cît mai stătuseră împreună în fața bucătăriilor și apucaseră o clipă să fie singuri, șoferul îi spusese :

— Nu iei nimic, nici un lucru personal, ai grijă de așază pătura așa ca și cînd te-ai fi sculat și ești dus pînă afară, ca să nu bage careva de seamă că lipsești. Ar fi bine să le spui la masa de prînz vecinilor de preț că după

amiază te internezi la infirmerie pentru că ai o falcarniță, ceva. Te doare burta, apendicită, nu știu, te privește ce le spui. S-a înțeles ? Și, mai ales, nu te arăta neliniștit, nervos, nu fi mai vesel decît de obicei, nu vorbi mai mult ca altădată. Fă-o pe bolnavul, spune că n-ai chef de nimic. Cît poți, în după-amiaza asta stai pe lîngă alte barăci, ca să se obișnuiască cei cu care dormi cu lipsa ta. Ne-am înțeles ?

Venise seara. Fusesse o zi caldă, zăpușitoare, neobișnuită pentru luna aprilie. Toți erau toropiți. După masă se stropiseră cu un furtun, furat de la grădinari, unii pe alții. Asta le ținea loc de duș. Cîțiva bătuseră mingea în fundul curții, rugîndu-i mereu pe soldați să le arunce balonul care sărea peste sîrma ghimpată. Tronaru făcuse exact ceea ce i se spusese. Se văitase față de Pîrșcoveanu că îl doare apendicele și că, probabil, o să meargă la infirmerie, să rămînă acolo peste noapte, că abia se mai ținea pe picioare, dispărînd după aceea în spatele barăcilor, unde iarba era mai mare, și dormind cu un ziar pe față, ca și cînd ar fi fost foarte obosit. Orele treceau greu, cîte unul îi mai dădea un picior, glumind cu altul : „Asta a băut fără sifon și a tras la umbră“.

În sfîrșit, clipa cea mai grea sosise. Ciudat lucru, se afla de cîteva luni în lagăr, dar nu-și dăduse seama că undeva, în stînga barăcilor, zăcea o etuvă care servise la spălatul rufelor unor militari care fuseseră încazarmați în vechile clădiri, folosite acum de cei din Administrația lagărului, și pe care toată lumea o ignora pentru că devenise o piesă obișnuită în curtea acestui loc încercuit cu sîrmă ghimpată. De cînd i se spusese că trebuia să ajungă fără să fie băgat în seamă de cineva în preajma acelei etuve, să-i ridice capacul de metal ruginit și să stea acolo pînă dimineața, făcuse socoteala care era drumul cel mai scurt și mai prielnic către ascunzătoare. Cel mai aproape de etuvă se afla unul dintre foișoarele laterale ale perimetrului dreptunghiular al curții celei mari. Un șanț adînc de un metru și jumătate despărțea curtea propriu-zisă de gardul de sîrmă ghimpată. Calculase în toate felurile. A se introduce în șanț și a-l străbate în toată lungimea lui era destul de riscant pentru că soldatul aflat în foișor l-ar fi văzut tîrîndu-se și ar fi dat

alarma. Șanțul putea fi folosit după un salt scurt și anume din capul care se termina tocmai sub postul de observație. Odată ajuns acolo, în unghiul mort din punctul de vedere al paznicului, ar fi trebuit să stea nemișcat pînă cînd s-ar fi întunecat bine. Odată cu căderea întunericului, să se strecoare cei douăzeci de pași care l-ar fi despărțit de etuvă părea mai ușor. Ceea ce îl îngrijora era capacul metalic, ruginit, care ar fi putut să scoată vreun zgomot în stare să-l trădeze, dar asta intra în riscul acțiunii.

Se făcuse aproape șapte și jumătate. Lumina încă mai stăruia deasupra cîmpului. Grupuri, grupuri se îndreptau spre baraca în care se servea masa de seară. Cele trei schimburi își așteptau rîndul, din jumătate în jumătate de oră. Primejdia era să nu fie văzut nici de soldați, nici de ceilalți deținuți între care s-ar fi putut să existe unul care să-l trădeze. Își alesese un traiect mai lung, pe lîngă șanțul acela, prefăcîndu-se că se plimbă îngîndurat, neapropiîndu-se prea mult de foișorul la care voia să ajungă. Pîndea un prilej ca atenția sentinelei aflate în prepeleac să fie atrasă de cineva din afară. Știa că la ora mesei mai soseau cîteva autobuze vechi, rechiziționate, care aduceau de undeva, de la o cazarmă din marginea tîrgului, patrurile de noapte. Era momentul cînd soldații schimbau între ei glume deocheate, se înjurau, își aduceau unii altora țigări sau cîte o sticlă de rachiu, nepermisă de regulament, dar consumată în timpul nopții ca să le mai treacă uritul, și tocmai în momentul, cînd la poarta lagărului se auziseră claxoanele autobuzului care căra schimbul de noapte și reflectoarele luminau drumul spre clădirile Administrației, Tronaru se hotărî să simplifice operația imaginată cu cîteva ceasuri mai devreme.

La poartă se crease o vraște, soldații corpului de gardă alergau ca să deschidă și cei din foișoare își strigau pe nume camarazii :

— Bă, Bobîrcă, bă ! Ai adus magiunul ăla care te-am rugat ?

— Alupii, ia-mi, măi, și mie rufele și du-le la spălat !

— Chirică, ai o telegramă de la nevastă-ta. Oi fi lăsat-o iar borțoasă și a născut !

Se auzeau hohote de rîs, șoferul autobuzului claxona de zor, soldații dăduseră de-o parte poarta de sîrmă ghimpată, unii își aprindeau țigările, un murmur surd se auzea din întuneric. Reflectoarele începuseră să măture cu palalor de lumină curtea lagărului.

„Acum“, își spusese Tronaru și pornise drept spre etuva care se afla la zece pași de el, plonjînd sub ea ca să nu intre în fanta argintie care mătura tot cîmpul. Stătu liniștit pînă cînd reflectorul mai făcu o rotație de 360 de grade și pe urmă se ridică. Capacul etuvei era destul de greu, trase de el, reuși să-l miște puțin, dar trebui să se culce iar la pămînt. Fascicolul de lumină mai trecu o dată pe deasupra cîmpului și, la a doua încercare, deținutul reuși să intre în cupa de metal, mirosind a cîrpă mucegăită, cuibărindu-se cu genunchii la gură în pîntecul ei, în care căldura zilei se mai simțea încă.

„Pînă se luminează o să stau cu capacul tras, că altfel mor pînă mîine dimineață. Cum o da o geană de lumină trebuie să-l trag deasupra mea, lăsînd o margine prin care să intre aerul.“

Avea un ceas nemțesc, cu cadranul fosforescent, cumpărat încă din 1941 de pe Lipscani. Îl privise. Arăta opt fără un minut. „Acum intră tura a doua la masă. Or să întrebe de mine. Probabil că Pîrșcoveanu o să le spună că sunt la infirmerie. Sper să nu fie curioși și să vorbească, s-audă careva. Mai sunt nouă ore de stat aici, n-o să fie tocmai ușor. Dacă n-aș avea nervii întinși, aș dormi, dar cine dracu doarme într-o astfel de situație?“ Prin gura etuvei vedea cerul plin de stele, din cîmpul alăturat cîntecul greierilor tăia aerul.

Ascultase toată noaptea glumele sentinelilor care făceau rondul în jurul lagărului și strigătele celor aflați în prepeleacurile metalice din cele patru colțuri ale lagărului. Urmau lungi perioade de liniște. Vîntul culca iarba, cu un zgomot de valuri. Țistuiau insectele undeva, în cîmpul din jur, o lumină difuză făcea să crească umbrele unor copaci mărginași, dar el nu le vedea, vedea numai stelele îndepărtate, clipind albastru. Încerca să așipească, adormise în cîteva rînduri într-un somn scurt și agitat în care

și visase ceva, uitînd imediat ce anume. Pe la patru și jumătate intrase în febra așteptării, privea des minutarul fosforescent și ultima jumătate de oră i se păruse cea mai lungă. La cinci și patru minute auzise motorul autocamionetei. Hainăroșie se certa cu sentinelele de la poartă.

— Mă, care dormi în post, mă, acolo și nu deschizi poarta, că vă spun la comandant, să știți. V-a pus statul să păziți aicea și voi soiliți.

Tronaru auzise mișcarea greoaie a porții de sîrmă ghimpată și căscatul somnoros al celor de la Corpul de gardă.

— Ce ai mai adus aici ? întreba unul.

Aristide îi înjura mărunț, de mamă.

— Nu vă mai trece ? Ce dracu să vă aduc ? Vă car vouă ceapă, zarzavat, să aveți ce crăpa, și mă țineți la poartă. Hai, că am treabă.

Tronaru se acoperise cu zdrențele urît mirositoare. Auzise autocamioneta făcînd un ocol pînă la magazie, apoi glasurile, și ele adormite, ale bucătarilor care se mirau.

— Te sculași de noapte, azi. Ai vreo șustă în oraș ?

— Și dacă am, ce vă pasă vouă ? Ajutați mai bine să descărcăm prazul ăsta sau ce dracu v-a trimis.

Pe urmă, se auziseră glumele obișnuite pe care șoferul le făcea cu bucătarii și ambreiatul motorului.

„Acum e acum !“ gîndise Tronaru.

Autocamionul se apropiase și cel ascuns în etuvă îl auzise pe Hainăroșie înjurînd singur.

— Mama mă-sii, asta mai îmi trebuia mie, să car etuva. O rablă. De ce n-o fi lăsat-o aicea nu știu, dar mai bine s-o fi dat la fiare vechi.

Și printre vorbele astea care erau spuse ca să fie auzite de soldatul din foișorul cel mai apropiat, îl întrebaseră pe șoptite pe Tronaru :

— Ești aici ?

— Da.

— Doamne-ajută !

Ancorase oiștea metalică a etuvei de tamponul autocamionetei și se îndreptase spre poarta cazarmii, claxonînd. Făcea o gură cît o șură ca să-i sperie pe soldații care închiseseră poarta imediat ce intrase înăuntru.

— Deschideți, mă, ce dracu. Părcă năvălesc tătarii peste voi !

— Tu te crezi la Moși, unde te crezi ? Țasta e lagăr, avem și noi ordinele noastre.

Hainăroșie se grăbea, ambreia motorul, părea nervos. Soldații îi urau în glumă :

— Călătorie sprîncenată !

— Vezi să nu ți se dezumfle cauciucurile...

Autocamionul trecuse peste pragul acela de lemn pe jumătate, cînd un sergent strigă la șofer.

— Ia stai, mă ! Asta ce dracu mai e ?

Cu o mișcare de maimuță Aristide sărise de la volan și-o luase cu gura lui mare înainte :

— Ce să fie ? Etuva care stă de doi ani în curte la voi, pe care o cere Serviciul sanitar. Uite hîrtia, citește !

Urmase un lung moment de tăcere, probabil că sergentul acela citea actul prezentat de șofer.

— Pot să mă uit și eu ce e înăuntru ?

Hainăroșie i-o luase iar înainte, trăgînd capacul pe jumătate și smulgînd de-acolo zdrențele murdare și ruginite.

— Niște trențe, ce dracu să fie ? Uită-le, îți plac ? Miroase-le ! Și pînă ce omul care cerceta etuva să se dumirească, aruncase înapoi cîrpele mototolite și trîntise capacul la loc.

— Am plecat, mă grăbesc. Dacă stau după voi, mă apucă amiaza. Mai am de făcut pînă în prînz două transporturi. Salut și n-am cuvinte. Na un pachet de *Carpați* aurite, să ai ce fuma.

Și auzise un plescăit de palme, probabil că soldatul prinsese pachetul de țigări din zbor.

— Să trăiești, bogdaproste, o să împart și la băieți, bă, Aristide, o să mă cer de noapte să-mi dai cîte un pachet de ăsta !

Camioneta se urnise. Etuva scutura al dracului, avea niște roți metalice fără cauciucuri. Timp de o jumătate de oră Tronaru crezu că o să-i scoată sufletul. Ridicase nițel capacul să nu se înăbușe și aștepta să afle ce s-a mai întîmplat cu el. Parcurseseră niște străzi pietruite, probabil că intraseră în oraș, pe urmă șoseaua se strica.

Era un fel de drum vicinal, colbuit. Asta o simțea după praful care urma ca o trenă etuva, aruncat de cauciucurile camionetei. Hainăroșie gonea cît putea, zguduiturile erau și mai puternice, dar nu se mișcă. După trei sferturi de oră autocamioneta intră pe un drum lin și frînă după cîteva minute.

— Scoate capul de la cutie ! se auzi vocea lui Aristide. Gata. Prima parte a mers ca la carte.

Se aflau în curtea unei ferme. Vreo cîțiva cai pășteau dincolo de un gard de lemn de plop.

— Unde suntem ?

— La o fermă. Ajută-mă să ascund etuva sub căpița aia de paie, că n-avem timp de pierdut.

Dintr-o baracă alăturată ieșise un om cu care Hainăroșie se întîlnise cu o zi înainte, pe la prînz, în casa plutonierului Bubulete și pe care Tronaru îl recunoscuse :

— Tu ești ? Ilie ! Mă, Ciorogîrla, mă !

— Eu. Vino cu mine să-ți schimb hainele. Uite, ai niște acte pe numele Pamfil Vrînceanu, ești de meserie turnător la *Malaxa*, citește datele din Biroul populației ca să le înveți pe dinafară. Fotografia, ia să mă uit, aduce nițel, eh, să sperăm că n-o să ne controleze nimenea. Lasă că-l ajut eu pe dumnealui. Du-te și te schimbă în cabana aia.

După un sfert de oră, Tronaru, îmbrăcat într-un costum gri, cu o șapcă de pînză, puțin pătată de ulei, cu o cămașă albastră, fără cravată la gît, în niște pantofi care-l strîngeau puțin, ieșise de sub șopronul acela, privindu-se ca să-și dea seama cum arăta.

Ciorogîrla și cu Hainăroșie încă moșmondeau la căpița de fîn sub care vîrșiseră etuva. După alte zece minute, terminaseră.

— Arăți gigea, spusese șoferul, care nu scăpa o ocazie pentru a glumi. Acum o să ne despărțim. Tovarășul Ciorogîrla te duce la București, eu o iau spre Constanța. La prima stație de cale ferată mă urc într-un tren. Poate ne vedem, cine știe cînd, că așa e în viață.

Tronaru îi strînsese mîna, mulțumindu-i.

— Fără dumneata mă uscam acolo și cine știe ce mai putea să mi se întîmple,

— Noi să fim sănătoși. Să auzim de bine. Noroc !

Se urcase cu aceleași mișcări rapide pe care Tronaru i le știa la volanul autocamionetei și dispăruse într-un nor de praf.

— Acum e rîndul nostru. Am aici un om al Colone-lului, care ne-a făcut rost de un autocamion. Transpor-tăm paie la București, la Regimentul 11 Călărași. Tu ești vărul meu, te-am luat de la o rudă unde ai stat trei zile, că ai avut o înmormîntare.

Străbătuseră o curte largă, acoperită de iarbă, ocolind o clădire în care se aflau birourile fermei. Le ieși înainte un fel de argat, îmbrăcat într-o bluză cu mîneci scurte, pantaloni ofițerești și cizme. Jumătate civil și jumătate militar.

— Gata ?

— Gata.

Le arată un autocamion încărcat cu paie, pe care tre-buiau să-l predea la bariera Constanței unui militar care într-adevăr avea să ducă încărcătura la Regimentul 11 Că-lărași. Ciorogîrla trecu la volan, Tronaru se așeză pe cana-peaua de mușama pleznită în cîteva locuri și-l întrebă :

— Pot să trag un somn pînă mă scoți la lumină, că azi-noapte nu prea am închis ochii ?

— Da. Dormi. Eu o să mă uit dacă mi-au pus ăștia frachturile să n-avem balamuc pe la vreo barieră.

Frachturile erau la locul lor. Îl salutară pe necunoscu-tul care rămăsese în curtea fermei și porniră.

Pînă la București nu-i controlă nimeni. La bariera Constanței, Ciorogîrla întrebă o femeie unde poate găsi strada Răzoare, aceasta le făcu un semn cu mîna, o co-tiră pe o uliță nepavată, plină de iarbă și, ajunși la numărul 21, Ciorogîrla frînă. Claxonă de două ori. În poartă se ivi un soldat care-i salută scurt.

— E-n regulă. Puteți să coboriți. Actele sunt la bord ?

— Da.

— Ați avut controale, ceva ?

— Nu. Nici un fel de control.

— Atunci totul e-n regulă. Noroc !

Ilie Ciorogîrla îl mai întrebă pe soldat înainte de a porni motorul :

— De unde luăm tramvaiul ?

— Mergeți pînă la capătul străzii și pe urmă faceți la stînga, pe strada Fîntînele, și-acolo găsiți tramvaiul.

Pînă la stația de tramvai mai schimbabilă între ei cîteva cuvinte. Ciorogîrla îi dădea ultimele instrucțiuni.

— Ia banii ăștia. Acte ai. O știi pe doamna Smaranda Robescu ? Are un magazin în pasajul *Macca*.

— Cunosc.

— Magazinul are două intrări, una prin *Vilacros* și alta prin pasajul *Macca*. Încerci prin pasajul *Macca*, spui că ești trimis de domnul Petroveanu. Asta-i parola. Dacă poți să te strecoari fără să te vadă cineva e bine. N-o să mergem împreună. Pe aici nu se găsesc taxiuri ; ar fi fost mai sănătos să iei un taxi, dar tramvaiul 6 merge pînă la Gara de Nord. Sau, știi ce, du-te pînă la Teatrul Național și de-acolo traversezi Calea Victoriei și în cinci minute ajungi în locul unde ești așteptat. Eu mai trec pe la cineva pe-aici. Nu e indicat să umblăm împreună. Poate ne mai vedem. Cine știe. La revedere.

Tronaru, ușor amețit de toate întîmplările din ultimele 24 de ore, privea aglomerația unei străzi mari, în capătul căreia ajunsese. „Unde dracu o fi stația aia ?” Cunoștea vag cartierul. Trecu de Bucureștii Noi. În dreapta era grădina lui Bazilescu, cu o biserică în mijloc ; undeva, în față, podul Constanța. Orașul avea un aer pașnic, ca și cînd n-ar fi fost război. Lucrători de la C.F.R. se înghesuiau spre capul liniei unde întorcea tramvaiul 6. Femei cu papornițe vindeau ridichi de lună, salate, mere uscate, strigîndu-și marfa. Setebîștii, cu șepcile lor cenușii, în salopete de aceeași culoare, în sandale cu tălpi de lemn, după moda războiului, părăseau tramvaiele goale, alergînd să-și facă tîrguielile. „Asta e piața Chibrit ! În zece minute sunt în centru.” Se urcă într-un vagon de clasa a doua în care mai erau doi călători, taxatoarea moțăia în capul vagonului, vatmanii tramvaielei care așteptau la rînd se cîsteau la un chioșc, dar Tronaru nu se impacientă. Începea să se obișnuiască cu mulțimea pestriță care se mișca de colo, colo, cu strigătele negustorilor aflați în fața tarabelor și chiar cu ză-

duful zilei de aprilie. Își privise ceasul. Era trecut de zece. Simțea în toți mușchii o oboseală dulce, cît durase drumul ațipise de cîteva ori, dar asta nu se numea somn. „Ajung eu într-un loc să pun capul jos și 24 de ore nu mă mai mișcă nimeni de-acolo. Mi-o fi.“

Se auzi clopotul care anunța plecarea garniturii și tramvaiul se urni pe șine. Vagonul era plin pe jumătate, se mai urcaseră vreo două chivuțe, niște muieri cu copii, taxatoarea înainta cu geanta ei pe pîntece, strigînd plictisită : „Taxa, vă rog ! Dați-mi mărunț că n-am să schimb.“

Tronaru n-avea mărunț. „Acum să te văd, o să te dea asta jos din tramvai.“ Întrebă în gura mare dacă are cineva să schimbe. Un ceferist cu un sufertaș albastru lîngă picioare se căută prin buzunare și-i întinse mărunțișul de care avea nevoie.

— Ia paralele astea de la mine, poate mă mai întîlnești vreodată și mi le dai înapoi.

Tronaru protestase, dăduse să-i întindă o hîrtie de o sută, celălalt refuză, în sfîrșit se împăcară și taxatoarea îi dădu biletul cerut. Ajunseseră la Podul Grant, pe urmă trecuseră de Podul Basarab, pe la Gara de Nord vagonul se umplu cu o mulțime de călători care se îmbulzeau, cu geamantane, strivindu-se unii pe alții. Și să fi vrut să coboare, aici nu se putea. După alte zece minute se afla în spatele Palatului Regal, la celălalt cap de linie al tramvaiului 6. Știa pe unde se afla pasajul *Macca*. Coborî, ocoli o peluză de iarbă pe care se jucau niște copii cu mingea, pantofii îl strîngeau al dracului, dar n-avea ce face, își scosese haina și urcase niște trepte. Ajuns în fața *Telefoanelor*, trecu de hotel *Luvru* și de hotelul *Bulevard*, traversînd în dreptul *Prefecturii*, apucînd pe sub acoperișul de sticlă al pasajului *Macca*. Era o oră de vîrf, lumea se înghesuia în fața magazinelor privind vitrinele sărăcăcioase, cu marfă de război. Tronaru se prefăcu că se uită la covoarele armenesti atîrnate la vedere, din fața unor magazine, pe urmă se opri în fața argintăriei dintr-o altă vitrină încărcată cu inele false, cu tacîmuri așezate în răclițele lor căptușite cu catifea violetă sau roșu carmin. Trecu de magazinele de blănuri ; pe el nu-l interesa decît intrarea pe care scria cu discreție pe o tăbliță mică — „Smaranda Robescu, *Mobile, Obiecte*

de artă". Pătrunse pe un culoar care ducea la intrarea furnizorilor, sună de două ori, apăru o domnișoară care îl întrebă cine este, pe cine caută și-i spuse că e trimis de domnul Petroveanu pentru o comandă și așteaptă pînă ce de dincolo de ușa care se închisese apăru o doamnă îmbrăcată într-o rochie cenușie care-l cerceta cu bunăvoință.

— Sunt trimis de domnul Petroveanu.

— Da. Poftiți. Intrați. Vă așteptam.

Femeia privise dacă cineva îl urmăse pe noul venit, încuiase la loc ușa și-l condusese spre o scară metalică în formă de melc. Ajunseseră undeva, la un etaj de unde se zărea acoperișul de sticlă givrată, de culoare verde, lăsînd o lumină difuză pe mobilele de la parter, lămpile armenesti de bronz, lanternele chinezești și vesela de porțelan așezată într-o vitrină care dădea spre celălalt pasaj, *Vilacros*, către care magazinul de antichități al doamnei Robescu avea o intrare acoperită de o perdea de bile de fildeș sunînd la cea mai mică mișcare.

— Cornelia, o rugase pe ajutoarea ei, ai tu grijă de clienți pînă mă ocup de dumnealui.

În magazin se mai aflau două femei și un bărbat în vîrstă privind o vitrină cu gablonzuri, inele și mici brățări de argint, pandative, bibelouri și colificheturi.

Doamna Smaranda Robescu o luase înainte, urcînd într-o cameră mansardată, aflată într-un pod cu două luminoare. Într-un colț, un pat foarte strîmt, o masă sub un ochi rotund care dădea spre acoperișurile din jur și o ușiță care te scotea spre un balcon pe care Tronaru nu-l vedea. Restul podului era ocupat de mobilă veche, brațe de fotolii, arcuri de canapele, balamale, ținte de fotolii, stucaturi, flori de acant, niște îngerași de ipsos cu cîte un braț smuls, cutii de vopsele și lacuri, depozitate pe podele, în spatele cărora se afla o ușă de metal.

— Te rog să te faci comod. Domnul Petroveanu o să vină pe la prînz. Am să-ți aduc ceva de mîncare. Mi-a spus să am grijă de dumneata. Pînă diseară trebuie să-ți găsească un domiciliu, așa că o să rămîi aici. Dacă ești obosit, poți să tragi un somn. El o să te trezească cînd o să sosească.

Dispăruse cîteva minute și se întorsese cu două farfurii în care se aflau puțină brînză, puțin salam, niște pîine tăiată mărunt, o bucată de pește prăjit și o jumătate de lămîie.

— Nu e un prînz regesc, dar pe vremurile astea să zicem bogdaproste și pentru atît.

— Lăsați, doamnă, că nu sunt pretențios. O să înfulec ceva și o să dorm. Că de unde vin eu...

Femeia nu manifesta nici un fel de curiozitate, după bunul obicei al celor care trăiau în ilegalitate.

— Atunci eu te las, că am mușterii, jos. Ne vedem mai pe seară.

Plecase, pe urmă se întorsese de la mijlocul drumului :

— Am uitat să-ți spun : ușa metalică dă în magazinul de flori, cealaltă, pe un balcon, la capătul căruia sunt niște trepte. De acolo te descurci dumneata mai departe. Asta în caz că se va întîmpla ceva.

— Am înțeles !

Se visa pe un cîmp, fugărit de niște cîini. I se părea că aude focuri de armă și hăituiala unor soldați alergînd în jurul lui. Se sufoca. Zgomote surde, detunături de armă sau altceva. Pe urmă, iar fuga aceea gîfîită, o sufoare insuportabilă, asudase, se trezise brusc. De undeva, de jos, din cele două pasaje acoperite cu sticlă, se auzea trăgîndu-se obloanele de fier. Deasupra acoperișului bubuia ceva. Era ca și cînd pe tabla clădirilor ar fi căzut niște pachete cu cuie : „Schije !” gîndise Tronaru. „Asta ce-o mai fi ?” Sărise drept în picioare și deschisese ușa spre balconușul ce semăna cu un cuib de rîndunică și privise cerul de o albăstrime usturătoare. Nourași albi, plesnete de proiectile care se desfăceau în sute de bucăți, și un triumghi uriaș de cruciulițe argintii. De jos, gazda lui striga din răputeri :

— Domnule, coboară, se bombardează !

Închise ușa la loc și alergă pe scara metalică. Cele două femei trăgeau obloanele care acopereau vitrinele cu niște bastoane de lemn terminate cu o ancoră. Păreau speriate și el o întrebă pe doamna Smaranda Robescu dacă poate să o ajute cu ceva.

— Nu. Mulțumesc. Nu am nevoie de nimic. Ar trebui să coborîm în pivniță. E o pivniță aicea. E mai sigur.

— Dar ce dracu s-a întîmplat? întrebasese Tronaru.

Era încă năucit de somn și nu înțelegea bine unde se află. Pe urmă își aminti brusc de toate lucrurile din dimineata aceea. „Ia te uită ce baftă am!”

— Au sunat întîi prealarma, dar dumneata n-ai auzit-o. Dormeai probabil. Toată lumea credea că e numai un exercițiu, cum fac ei de obicei. Și uite că au venit și avioanele.

Acum se auzeau distinct bombele căzînd, la intervale egale, ca și cum un pahiderm uriaș ar fi călcat peste acoperișurile caselor.

— Fuga în pivniță, nu vă mai codiți, le strigase celor doi patroana magazinului de antichități. Numai de nu ne-ar nimeri, că or să facă zob toate lucrurile.

Geamurile vitrinelor zuruiau din cauza șocului sonic. „Acum pleznesc.” Dar nu se întîmplă nimic. Femeia o luase înainte, coborînd cîteva trepte spre gura unei pivnițe aflate în dreapta culoarului prin care Tronaru ajunsese la ușa dinspre pasajul *Macca* a magazinului.

— Cu grijă, să nu vă frîngeți gîtul, că e o beznă aici!

Căuta cu palma comutatorul din perete, îl găsi. Un bec chior se aprinse răspîndind o lumină roșietică. Din întuneric răsăriră alte mobile vechi, scaune, mese puse unele peste altele în neorînduială. Același miros de lemn vechi, de spirt, de lacuri, de stofă arsă de soare, de talaș, pînze de păianjen care se întrețeseau între picioarele curbate ale unor scaune, trei sau patru covoare făcute sul, rezemate de un perete de cărămidă, un decor confuz, prăfuit ca magazia unui teatru.

— Așezați-vă pe unde apucați, o să treacă și asta, spusese doamna Robescu.

— Aveți multe lucruri și foarte scumpe aici, constatase Tronaru, privind în jur.

— Da. Cornelia, se adresase fetei, fii tu drăguță, dă-mi un pahar cu apă. Urcă puțin pînă la tine că m-am speriat rău cu bombele astea.

Fata urcase în magazin.

— Nu vreau să le ştie pe toate ; e o fată foarte bună, sper că nu bănuieşte ceva, dar cunoşti vorba din bătrîni : în oala acoperită nu intră muştele !

— Am înţeles.

Acum trecea al doilea val de bombardiere. De aici, din pivniţă, zgomotele exploziilor se auzeau mai surd.

— Să sperăm că n-o să cadă vreo bombă.

— Doamne-fereste pînă te nimereşte ! exclamase patroana magazinului de antichităţi. Pe unde l-o fi apucat bombardamentul ăsta pe omul nostru ?

— Cine mai ştie !

— Era ora cînd trebuia să vină. Trebuie să fie pe undeva prin apropiere...

Colonelul se sculase de dimineaţă de tot în acea zi, pentru că avea un program foarte încărcat. La şase şi un sfert fusese la staţia de îmbarcare Colentina, unde se întîlnise cu numitul Vasile Aliman, şeful de staţie, mobilizat pe loc, omul de legătură al Colonelului în transporturi, care dirija convoaiele militare spre celelalte puncte de alimentare şi aprovizionare ale armatei. Înainte de a pleca de acasă îşi controlase actele cu care circula în unele raiduri prin Capitală sub numele de Ion Dumitrescu, inspector în C.F.R., care asigura transporturile militare. În aprilie 1944 locuia pe strada Sabinelor la numărul 16, folosindu-se de un automobil *Adler*, scutit de rechiziţie. Tehnicul grupului cu care lucra avusese grijă să-i repare teracotele care înghiţeau destule lemne, să-i trimită cîteva mobile şi ce-i mai trebuia unui om care lipsea mai toată ziua de-acasă, folosindu-se de aceste încăperi numai pentru a dormi între două drumuri. Singur în curte, avea nişte vecini care nu-l vedeau prea des. Părea un om foarte ocupat, într-adevăr, în acea perioadă, aşa-zisul inginer Dumitrescu era destul de prins de nişte lucruri încurcate cărora trebuia să le facă faţă. Aşadar, plecînd pe la şase fără cinci minute de-acasă, reuşise să ajungă în micul birou al haltei Colentina, unde era aşteptat de Vasile Aliman.

— Bună dimineața, spusese, intrînd prin ușa cu sticlele date cu catran din cauza camuflajului, în biroul în care, ziua și noaptea, ardea un bec. Cred că n-am întîrziat.

— Nu. Luați loc.

Șeful stației, cu o față spîină, uscată, lemnoasă, cam nedormit, cu ochii umflați de nesomn, îi împinsese în față un scaun rudimentar și-l întrebasese :

— O cafea beți ? Bănuiesc că v-ați sculat de noapte.

— Da. Dacă mi-o dai repede. Trebuie să plec în cîteva minute.

— La noi fierbe tot timpul o cafea pe reșou.

Era, cum avea să constate numaidecît, un *Ersatz* nemțesc cu un gust sălcu, care numai a cafea nu aducea.

— Cum stăm cu transporturile ? îl întrebasese pe Aliman.

— S-au mai dezorganizat în ultima vreme. S-au înmulțit sabotajele, liniile sunt mereu în reparație, orarul nu mai e ferm.

— Asta, din punctul nostru de vedere, e și bine, e și rău. E bine că întîrziem transportul munițiilor pe front, dar e rău că în cazul operației noastre putem s-o zbîrcim. Aicea trebuie lucrat la minut.

— Despre ce este vorba mai precis ? întrebasese șeful de stație.

Colonelul își frecase bărbia constatînd că se răsese cam în grabă.

— E vorba de un transport de arme, și anume de un vagon care trebuie uitat în gara asta, exact atîta timp cît putem să-l descărcăm și să trimitem armele mai departe, într-un loc ascuns.

— Asta n-ar fi un cap de țară, dar gara e controlată. Sper că dumneavoastră aveți acte în regulă cu care să justificați transportul în eventualitatea că cineva v-ar întreba unde le duceți.

— Bineînțeles. Numai că ar fi și mai bine ca acest control al actelor să n-aibă loc.

Aliman îi întinsese o cană de tablă în care se afla cafeaua.

— Luați. E puțin cam fierbinte, dar la ora asta e lucrul cel mai potrivit.

De afară se auzeau vagoanele aflate în manevră. O locomotivă lansa semnale. Răzbăteau pînă la ei niște glasuri bărbătești răgușite și pocnetul macazelor schimbate.

— Atunci, cam cînd ar avea loc acțiunea ?

— Data precisă nu pot să ți-o spun. Oricum, nu mai tîrziu de zece zile.

— Asta e ușor. Am un om la stația următoare. O să spună că toate ieșirile din București sunt blocate, că n-are cale liberă. Noi între noi ne înțelegem în astfel de cazuri.

— Perfect. Atunci nu rămîne decît să-ți dau un telefon.

— Ar mai fi o chestie : trenul e păzit de soldați.

Colonelul se gîndise puțin.

— Ai dreptate. Ce-i de făcut ?

Aliman își turnase și lui o cafea din ibricul aflat pe reșou.

— M-am gîndit și la treaba asta. O să pregătim un vagon cu același număr pe care îl are cel în care se află armele.

Își strînseseră mîinile. Inginerul Ion Dumitrescu se urcase în *Adlerul* său cenușiu și pornise în viteză. Peste o jumătate de oră se afla pe o stradă din spatele Școlii de război, într-unul din acele cartiere de locuințe-tip clădite pentru militari, vile cenușii, cu un singur etaj, cu grădiniță în față și cu o curte micuță în spate, unde la vremea asta se băteau covoarele, iar pe balcoane fuseseră scoase cearșafurile la aerisit. Telefonase înainte cu un sfert de oră, din drum, să-i anunțe sosirea maiorului Miriște, aghiotant regal, aflat într-un scurt concediu. Acela îl rugase să-și parcheze mașina pe o stradă alăturată și să sosească pe jos, să intre în curte, să ocolească vila și să sune în spate, unde avea el un birou, sus, la etaj. Necăsătorit, om de 41 de ani, locuind cu o soră a lui cu care împărțea apartamentul, avusese grijă s-o trimită pe aceasta după niște cumpărături, rugînd-o să nu se întoarcă mai devreme de un ceas pentru că avea o convorbire confidențială. Inginerul Ion Dumitrescu, care se mai numea și Petroveanu, pe care alții îl cunoșteau numai sub numele de Colonelul, ajunsese la ora indicată

În spatele vilei, sunase, auzise pașii maiorului care-i deschise larg ușa, strângându-i mîna și poftindu-l să urce o scară de lemn pe care stătea întins un leifer gri cu o dungă roșcată. Urcușul era abrupt ; de-a lungul scării, în niște rafturi cu uși de sticlă se aflau cel puțin 12 perechi de cizme, toate bine lustruite, puse pe șanuri.

Oaspetele fu poftit într-o mică încăpere cu pereții albi, mobilată simplu, cu un birou acoperit cu un cristal sub care se afla cîteva diplome și fotografii de familie. În spatele biroului : o vitrină cu trofee cîștigate de maior la concursurile militare de echitație, cîteva cupe de argint și de bronz, medalii și ecusoane. Un perete era acoperit de icoanele pe sticlă, maramureșene, așezate una lîngă alta, dînd o impresie plastică violentă prin fondul negru și auriu plin de cai ai Apocalipsei, de sfinți Gheorghe învingînd balaurul și de căderi ale îngerilor în gheene în care așteptau balauri cu șapte capete. Pe peretele dinspre ușă, două covoare, și ele maramureșene, în culori negru, roșu și alb, în dungi, întregeau atmosfera de austeritate a locului unde maiorul lucra.

— Luați loc, îl invitase gazda, arătîndu-i un fotoliu de culoarea mierii, puțin ros. Domnule Dumitrescu, de la ultima noastră întîlnire pot să vă spun că s-au petrecut cîteva lucruri semnificative. Majestatea Sa Regele a luat atitudine în cîteva ocazii față de Mareșal, lucru care mi se pare foarte important. El nu se mai lasă dirijat și i-a dat să înțeleagă Conducătorului Statului că nu mai e chiar un copil.

Colonelul îl privea cu o falsă atenție, așteptînd să mai audă de la celălalt unele lucruri care ar fi fost și mai convingătoare. Deocamdată spusese numai atît :

— Domnule maior, grupul de militari pe care îl reprezintă așteaptă de la Majestatea Sa un act de forță. Faptul că a refuzat să ia masa în public cu el și cu Regina mamă Elena, probabil că asta voiați să-mi spuneți, mi se pare cam puțin. Nu de frondă are nevoie armata română. Ea așteaptă o ieșire din acest război care ne-a adus atîtea pierderi de vieți omenești, război care, dacă nu-l încheiem la vreme, trecînd de partea aliaților firești ai țării noastre, poate să ne ducă la un sfîrșit imprevizibil.

Maiorul își scosese un *coupe-papier* cu care se juca nervos.

— Cred că aveți dreptate, dar operațiile de desprindere de forțele germane sunt destul de complicate și periculoase.

— Nimeni nu spune altfel. Noi nu suntem niște aventurieri care să aruncăm țara în foc. Orice mișcare greșită ne poate costa chiar existența națională. Nemții ne-ar trece prin foc fără cruțare dacă ar simți că i-am părăsit. Eu nu cred că trebuie să lucrăm orbește și să ne grăbim.

— Totuși, vreți să-mi spuneți, ca să pot comunica oamenilor cu care lucrez, pe ce vă bazați în plănuirea acestei răsturnări militare? Majestatea Sa se gîndea la o lovitură de palat care ar fi mai simplă.

— Ei, aici este eroarea. România nu este un stat sud-american unde generalii fac din șase în șase luni un *putsch* și-și iau locul unul altuia. Fără o bază de masă, fără concursul întregului popor, am risca să fim zdrobiți.

Celălalt tăcuse cîteva clipe, jucîndu-se încă cu cuțitașul de hîrtie, cîntărind parcă cele auzite.

— Aveți date privitoare la baza de masă a mișcării plănuite?

— Domnule maior, ca și dumneata, sunt militar. Un militar care a părăsit cadrele armatei pentru a nu participa la acest război. Poate din punctul dumneavoastră de vedere sunt un dezertor. Să nu bănuți nici o clipă că nu-mi iubesc patria și că servesc vreo putere streină. Pur și simplu, n-am putut să trec peste convingerile mele politice. În situația mea se află foarte mulți ofițeri români care au făcut fără voia lor războiul. Ei au fost însuflețiți de ideea reîntregirii patriei, dar, în cele din urmă, s-a dovedit că această cîrdășie cu nemții nu este o afacere tocmai curată. Iată-ne la Stalingrad, iată-ne înapoi de la Stalingrad, căutînd să oprim prăbușirea țării. E o șansă unică pentru noi să răsturnăm acest guvern și să trecem de partea aliaților. Cu cît vom face-o mai devreme, cu atît va fi mai bine. Cît despre poporul român, el este sătul pînă peste cap de nemți. Să vă amintesc sabotajele din uzine, să vă amintesc grevele abia mascate, să vă amintesc refuzul de a munci al țăranilor? Despre

intelectuali ce să vă mai spun ? Și atunci, mai aveți vreo îndoială că nu există o bază de masă ?

— Domnule Dumitrescu, Majestatea Sa are contacte cu Maniu și Brătianu. Aceștia îl sfătuiesc să fie prudent. Să așteptăm, cum am făcut-o și în războiul celălalt.

— Dar nu mai e deloc aceeași situație. Dumneavoastră vreți ca alții să ne elibereze ? Atunci vom fi considerați învinși, ceea ce e cu totul altceva. Diplomația este bună la masa tratativelor, acolo Brătianu și Maniu vor fi bineveniți, dacă îi va mai băga cineva în seamă, dar acum trebuie să cîștigăm timp.

— Majestatea Sa are garanții din partea forțelor aliate. După cum știți, se duc tratative în străinătate. Nu vom fi lăsați pe mîna oricui.

Colonelul îl privea cu atenție blazată. Mereu același tip de individ suficient pe care trebuia să-l folosească la nevoie. El credea că dacă stă în preajma regelui știe tot și va fi ferit de orice neplăceri, el și Țara, el și Majestatea Sa.

— Dacă îl iubiți pe rege, dați-i un sfat. În politică nu discursurile, articolele din ziare, garanțiile platonice contează, ci faptele, cantitatea de sînge de pe fronturile de luptă. Dumneavoastră, ca și alții, bănuți că odată cu încheierea unui armistițiu noi vom încheia lupta. Ar fi cea mai mare prostie. Va trebui să luptăm cot la cot cu foștii noștri adversari pentru a ne arăta buna-credință. Asta va costa alte sute de mii de vieți, sau poate mai puțin, aș dori să mă înșel, dar țineți minte ce vă spun, în ceasul victoriei finale va trebui să fim în tabăra învingătorilor.

— Asta înțeleg foarte bine, domnule inginer, dar un rege tînăr are ezităările lui, e mereu pradă unor sfătuiitori care nu mai termină cu lauda lor de sine : ei au făcut România Mare, ei vor scoate la liman națiunea română, ei trebuie să fie ascultați.

— Nu-l lăsați pe rege să creadă aceste prostii. Există forțe mai mari acum, bine organizate, gata de luptă. Există un partid comunist care nu poate să lipsească din această grupare a tuturor forțelor politice românești. Fără el, fără acest partid, nimeni nu va trata cu noi.

— Să înțeleg că dumneavoastră vorbiți în numele partidului comunist ?

— Nu am acest mandat. Eu numai vă amintesc că există un partid comunist în România și că el este organizatorul acestei mișcări după cum o să constatați la vreme. Avem oameni în armată, în uzine, în universități, peste tot, și niște oameni care se bat de 20 de ani pentru ca acest partid să fie legitimat știu ce au de făcut. Poate că cei mai buni sunt în pușcării, ei vor fi scoși la vreme de-acolo și se vor afla în fruntea luptei.

— Nu e puțin cam romanțios ceea ce spuneți, domnule inginer ? L-am citit și eu pe Walter Scott și pe alții. Acum lupta e mai complicată. Credeți că niște oameni care au stat atîția ani în pușcării vor fi în stare să conducă o luptă atît de complexă ?

— Nimeni n-o să-i așeze în fruntea trupelor. E vorba însă de o luptă politică. Și eu nu vă vorbesc acum ca un militar, ci ca un om politic. Poporul român nu poate fi confundat cu o mînă de militari filogermani. Și cum știți, poporul la ora asta este sătul de război, obosit, stors. Noi trebuie să privim înainte, să ne gîndim încă de pe acum la reconstrucție și, mai ales, la o restructurare politică a țării. Să nu vă închipuiți că în viața politică de mîine vor mai încăpea demagogii, hahalerele politice, șmecherii, fabricanții și toată pleava politicianistă care au adus atît de multe nenorociri țării.

Pe fața celuiilalt se citea o vagă dezaprobare, o neplăcere pe care nu putea să și-o ascundă.

— Deci dumneavoastră vedeți în statul de mîine un stat comunist, cu o organizare de genul celei rusești ?

— Nu știu. O va hotărî poporul. Primul lucru la care țintim este o reîmpărțire a drepturilor, a pămîntului și organizarea de alegeri libere. Cred că măcar după tragica încercare a războiului, milioane de români vor ști pe cine să aleagă.

— Nu sunteți puțin cam optimist ? Partidul comunist nici nu are prea mulți membri. Nu e popular...

— Pentru că a fost interzis iar conducătorii lui întemnițați încă de mult ? Nu o să vă vorbesc eu acum despre libertățile pe care ni le-a oferit burghezia. După nume

mi se pare că sunteți fiu de țăran. Poate că e numai o cochetărie. Ca fiu al acestei clase, ar trebui să-i ajutați pe țărani să-și recapete pământurile.

Maiorul surîsesse cu puțină ironie.

— Vă înșelați, domnule inginer. Sigur că, la origine, familia noastră are o sorginte rurală, dar bunicul și părintele meu au fost ofițeri.

— De ce vă scuzați ? Am o părere foarte bună despre ofițerii români. Au fost totdeauna buni patrioți. Dar să lăsăm chestiunile acestea. Ce pot să le spun eu celor care m-au trimis la dumneavoastră ?

— Înainte de a vă răspunde vreau să vă mai întreb ceva. Cum vedeți desfășurarea acestei răsturnări, pentru că ea nu va fi o simplă manevră militară ? Și ce garanții puteți să oferiți Majestății Sale ? Aveți simpatizanți printre militari ?

— Da. Aceste nume sunt cunoscute, dar divulgarea lor nu ar folosi la nimic. La timpul potrivit vom informa pe Majestatea Sa cine sunt oamenii care vor lupta pentru răsturnarea Mareșalului.

— Înțeleg discreția dumneavoastră și n-o să mai insist, dar puteți să-mi spuneți, lovitura de stat va avea loc în toată țara sau numai aici, în București ?

— O răsturnare a situației nu este o lovitură de stat, este o mișcare generală.

— Vreți să-mi spuneți că dumneavoastră aveți atîția oameni încît din punct de vedere militar reușita este asigurată ?

— Pot să vă garantez că acești oameni există și că vor acționa, la un singur semn, în momentul potrivit.

Celălalt rămăsese gînditor. Încă era neîncrezător. Joaca lui cu cuțitul de tăiat hîrtie se întetise.

— Domnule inginer, armata sigur că va acționa ca un singur om, pentru că de aia e armată. Odată întoarse armele și schimbați comandanții, din punctul acesta de vedere vom fi liniștiți, dar trupele se află pe front, știți foarte bine, și în țară au rămas numai niște soldați de garnizoană, destul de prost instruiți, care pot fi foarte ușor bătuți de către nemți. Nu putem să minimalizăm forța lor. V-ați gîndit la asta ?

— Bineînțeles. Există grupuri de patrioți care vor ocupa din prima clipă cele mai importante puncte strategice din fiecare oraș, armatei revenindu-i misiunea de a curăța țara de nemți.

— Domnule inginer, optimismul dumneavoastră mă reconfortează, însă, fără niște situații concrete, fără niște cifre, e greu de discutat. De pildă, puteți să-mi răspundeți la o întrebare : aceste gărzi cu ce vor fi înarmate ? Cine le instruieste sau cine le va instrui ? O răsturnare, o lovitură de stat, cum spun eu, nu-i un joc de artificii, o bătaie cu petarde. Va fi nevoie de cîteva mii de oameni, dacă nu de cîteva zeci de mii.

Fusesse rîndul celuiilalt să-l privească cu o ușoară compătimire.

— Domnule maior, după cum știți, după Stalingrad, s-au constituit grupe paramilitare care sunt instruite de către ofițeri și grade inferioare. Le vom folosi. Ele sunt constituite în vederea unei rezistențe generale, dar vor ști la vremea potrivită cu cine să se bată. A fost ideea unui om de-al nostru. În felul acesta, armele și ceea ce îmi recomandați dumneavoastră, adică pregătirea militară, ne este asigurată pe gratis.

— Sper că nu glumiți.

— Cu asemenea lucruri nu se glumește, domnule maior.

Din nou o tăcere încurcată, gazda își adusese aminte că nu-l tratase cu nimic pe oaspetele său.

— Iertați-mă, am uitat să vă ofer ceva. Beți un rom, un coniac ?

— Nu, mulțumesc. Conduc mașina și mai am foarte multe lucruri de făcut pe ziua de astăzi. Aș vrea totuși să-l anunțați pe Rege că oamenii care m-au trimis la dumneavoastră doresc o întrevvedere cu dînsul.

— O întrevvedere ? Ia te uită, ce idee ! Și unde ar trebui să aibă loc această întrevvedere ?

— Poate chiar la Palat.

Maiorul rîsesese ca de o glumă foarte bună.

— Dumneavoastră credeți că Palatul regal este o grădină publică oarecare, prin care poate trece oricine ? Credeți că Mareșalul nu are spionii lui acolo ?

— Cine vă împiedică să-i scoateți afară ?

— Am scos destui, dar nu-i cunoaștem pe toți.

— Atunci puteți să-mi spuneți de ce trimiși ai domnului Maniu și Brătianu au întrevederi curente cu Majestatea Sa ?

— Dar asta e cu totul altceva. În sinea mea cred că Mareșalul e conștient că războiul nu mai poate dura și că se gîndește la un guvern de coaliție, poate și la o retragere onorabilă.

— Nu-l cunoașteți, domnule maior. E orgolios, va merge pînă la capăt. O moarte la zid l-ar onora.

— Credeți că va ajunge cu inconștiența pînă acolo încît să pună într-un braț al balanței soarta sa și în altul țara întreagă ?

— Da, sunt convins.

— Bine, să zicem că pe reprezentanții vechilor partide politice se face că nu-i vede. Că închide ochii, dar bănuți că vreodată ar accepta ca un picior de comunist să pășească pragul Palatului regal ?

— De ce nu ? Cînd va realiza în ce situație se află țara, cînd va simți că nimeni nu-l mai vrea și că e momentul ori să se împuște, ori să lase pe alții să trateze, probabil că lucrul ăsta nu i se va mai părea atît de extravagant.

— Aflu de la dumneavoastră lucruri absolut noi și cu atît mai surprinzătoare. Oricum, eu am să comunic Majestății Sale conținutul discuției pe care am avut-o cu dumneavoastră, așa încît v-aș ruga să-mi mai telefonați peste două săptămîni, pentru că, probabil, pînă atunci, regele se va consulta și cu alți oameni și va putea să vă dea un răspuns deschis.

— Termenul este acceptabil, îl primesc, vă voi telefona ca de obicei acasă, la ora convenită. Am onoarea.

Se ridicase. Maiorul îl condusese pe scara abruptă pînă la ușă, unde se scuzase că nu-l poate însoți pînă la poartă din motive pe care trebuie să le înțeleagă.

— Nu vă faceți griji, procedați foarte bine în felul acesta. Dacă aveți vreun vecin indiscret el poate să creadă că sunt cititorul de contoar de la Electricitate sau de la Apă...

A treia întâlnire din dimineața aceea avea loc în alte împrejurări și în alt punct al orașului, și anume în Parcul Carol, lângă *Giganții* lui Paciurea, unde îl aștepta Cezar Vlădescu de la *Serviciul Armament* de pe lângă *Statul Major*. Era un ofițer de carieră, unul dintre acei ofițeri rămași buni în grad, care lucrase pe vremuri cu Antonescu, cu care avusese un conflict ce nu se stinsese nici pînă acum. La venirea la putere, Antonescu, după domiciliul forțat de la Bistrița, reușise să-i scoată pe linie moartă pe cei mai în vîrstă decît el. Pretextul era întinerirea cadrelor ofițerești și îndepărtarea celor care ar fi putut, prin plafonarea lor, să compromită instruirea armatei române. Acest lucru nu fusese iertat de cei vreo 6 sau 7 oameni aflați în situația lui Cezar Vlădescu. Vreo doi se aflau în pușcărie pentru că refuzaseră în mod ostentativ pensiile și nu-și ținuseră gura, iar ceilalți fuseseră trimiși în servicii de mîna a doua sau la comanda unor detașamente de lucru. Mișcarea părea dibace, dar asta nu însemna că cei care suportaseră consecințele ei nu așteptau decît un prilej pentru a-și lua revanșa. Pe această rivalitate scontase Colonelul încă de cînd începuseră primele tratative cu militari bănuți că pot să se alăture comuniștilor. Sigur că discuția cu maiorul Miriște nu-l muțumise pe deplin, dar nici nu se aștepta ca toate lucrurile să meargă ușor.

Cei din anturajul regelui aveau o altă mentalitate, pentru că în jurul monarhului se învîrteau dubioșii oameni ai trecutului, gata să trateze cu oricine, gata la orice compromis. Pe cînd cu Cezar Vlădescu lucrurile stăteau altfel. El era un nemulțumit, un om refuzat, care abia aștepta să plătească ceea ce i se făcuse, numai că cel în cauză n-ar fi acceptat măcar o secundă să fie folosit.

Contactul cu el avusese loc cu cîteva luni mai înainte, bineînțeles după ce fusese testat de alți oameni care cunoșteau mai bine situația din armată, într-o familie, cu un prilej oarecare, o aniversare sau altceva și Colonelul nu reținuse decît că trebuie să-l ia pe departe, să nu-i facă vreo aluzie că e și el militar, pentru că asta i-ar fi trezit bănuielile. După ce fusese prezentat de un prieten comun sub numele de Petroveanu, avusese grijă să discute despre orice, în afară de situația politică, lăsîndu-i celui alt pri-

lejul de a aborda subiectul care-l interesa atît de mult. Se aflau într-un cerc de ofițeri mai bătrîni, unii dintre ei mai aproape de Mareșal prin misiunile pe care le aveau, alții aflați în scurte concedii de pe front, avînd psihologii diferite. Multă vreme nu se putuse evita subiectul delicat al situației politice interne și internaționale. Cei veniți de pe front, un locotenent și un căpitan, păreau sătui de război, mărturisind că porniseră cu tot entuziasmul, dar că lupta oarbă și prelungită măcinase rîndurile armatei române, lucru care începea să-i îngrijoreze. Un anume Eusebiu Ghica, lucrînd în Statul Major, un om de aproape cincizeci de ani, destul de virulent în ceea ce afirma cu un glas bine pozat, îi luase la refec pe cei doi ofițeri, folosind și ascendentul gradului pe care-l avea asupra lor.

— Domnilor, dumneavoastră, ca ofițeri, ar trebui să vă controlați limbajul folosit. Nu este numai războiul României, războiul din Răsărit este o cruciadă, este o încercare de a curăța Europa și lumea de bolșevici și de evrei. El poate va fi ultima cruciadă a omenirii și, cînd de la Atlantic pînă la Urali crucea va domni, atunci vom putea să spunem că omenirea a fost mîntuită de cea mai mare primejdie de la ivirea omului pe pămînt.

Locotenentul Irimie, care făcuse frontul de la trecerea Prutului la Stalingrad și înapoi, în stepa cubană, îl întrerupsese :

— Domnule, nu știu dacă ați fost combatant. Pe hărțile de Stat Major lucrurile se văd mult mai frumos, dar cînd aștepți într-o pungă pe care nemții dumneavoastră au inventat-o, în zăpadă pînă la brîu, nemîncat, dîrdîind de frig, ca mîntuirea să vină de undeva de unde habar n-ai că va veni, și după ce ți s-a vorbit de invincibilitatea ostașilor lui Hitler și ai crezut în asta, și-i vezi că fug primii, și le ceri, în calitate de camarazi de arme, să te salveze și pe tine din iadul acela de foamete, frig și foc, și ei te mitraliază ca nu cumva să le întîrzii fuga din fața inamicului, atunci îți vine mai greu să crezi că vreodată acest război va fi cîștigat de către reprezentanții crucii care ar trebui să-și arunce umbra de la Atlantic pînă-n Urali.

Colonelul Eusebiu Ghica nu se așteptase la o asemenea replică. Era furios, dar își înfrînsese reacțiile, căutînd să dea discuției, care se anunța destul de imprevizibilă, o turnură cît de cît acceptabilă.

— Recunosc că poate în situația dumneavoastră aș vorbi la fel. Sigur că unul care a stat în tranșee și a simțit pe pielea lui urgia războiului vorbește altfel. Dar, domnilor, nu este vina mea că eu am luptat în felul meu împotriva acestui inamic, cu mintea, cu știința mea militară. Și aș fi făcut-o și cu arma în mînă dacă era nevoie. Cred că nu vă îndoiiți de acest lucru, dar nu am avut ocazia. Asta nu înseamnă că eu pot să fiu de acord cu defetismul dumneavoastră. Un război nu înseamnă numai o înfruntare fizică. El este, înainte de toate, o înfruntare ideologică. Aici se bat două idei. Dumneavoastră vă puteți imagina cum va arăta lumea dacă plutocrația iudeo-masonică, unită cu bolșevismul rusesc, va învinge? În joc se află, înainte de toate, spiritualitatea creștină. Asta ar trebui să vă intre în cap înainte de toate...

Atunci interveni Cezar Vlădescu, care ascultase atent pe cei care vorbiseră înaintea lui.

— Domnule Ghica, te-am auzit pomenind de spiritualitatea creștină. Vrei să spui că nemții sunt creștini? Că luptă în numele lui Cristos? După cîte îmi amintesc, zvastika nu este o ideogramă creștină. Dealtfel, nici nemții nu susțin că sunt creștini. Hitler, în convorbirile lui cu Rauschning, batjocorește ideea de creștinism, de milă creștină. El se declară un neopăgîn, dorind să facă din german un vînător de capete. Desigur, nu un sălbatic al pădurilor care-și ucide prada cu sulița, ci cu tancul și cu avionul *Stukas*. Este vorba de primatul unui spirit barbar, lipsit de scrupule, care are nevoie de expansiuni, de victorii și care și-a găsit și o ideologie. Ca să extermini alte popoare, le declari inferioare, adică condamnate la a nu se mai perpetua, la dispariție. O singură rasă pe tot pămîntul, rasa superioară a germanilor! Ce are asta comun cu creștinismul care era și este o religie a milei, a toleranței, a înfrățirii umane? Și ce căutăm noi în jocul ăsta?

Eusebiu Ghica îl privise ca și cînd atunci l-ar fi descoperit pe Cezar Vlădescu.

— Și dumneavoastră vorbiți în felul acesta ? Încep să fiu îngrijorat. Ce fel de armată mai avem, ce fel de ofițeri, dacă dumneavoastră, domnilor, gândiți în felul în care gândiți ?

— Domnule Ghica, îi răspunsese Cezar Vlădescu, există o fascinație a muzicii, a războiului, a drapelurilor scuturate în vînt, a tobelor care bat, a pasului de gîscă, a defilărilor masive, a uralelor pe stadioanele mîuncheneze, pe care le-am auzit și eu la radio. Asta poate să te facă să-ți pierzi rațiunea, să te îmbete, să te crezi unsul lui Dumnezeu, dar numai noi, militarii, și dumneavoastră ar trebui să știți la fel de bine ca mine, cun●aștem cu cît sînge, cu cîtă sudoare, cu cîți morți și răniți se fac războaiele. Și atuncea, vă întreb : merită pentru fanatismul cîtorva indivizi să arunci milioane de oameni împotriva altor milioane ? Să-i stîrnești să se ucidă între ei fără cruțare ? Numai pentru ca undeva, într-un manual de istorie, să-ți apară numele, să fii menționat ca învingător sau ca învins ? Cezarismul este o boală veche. Probabil că s-a născut odată cu omul și va pieri odată cu el, dar nu trebuie făcut ceva pentru a-l extirpa ?

Eusebiu Ghica se simțea în inferioritate. Făcuse apel la omul care îi fusese prezentat, dar acesta nu se amestecase pînă atunci în convorbire, la tăcutul domn Petroveanu care-i ascultase cu răbdare, fără să se lase îndemnat de poftirile gazdei care îi ruga să mai bea coniac sau să guste cîte ceva.

— Dumneavoastră ce credeți, domnule ?...

— Petroveanu, îi amintise Colonelul.

— Domnule Petroveanu, nu știu ce meserie aveți. Probabil că ați fost concentrat, ați făcut și dumneavoastră războiul. Ce ne puteți spune în disputa asta a noastră ?

— Vă ascult cu mult interes și nu știu cui să dau dreptate.

— Înțeleg, înțeleg, făcuse ironic Eusebiu Ghica. Dumneata te derobezi. Nu vrei să ai nici o părere. Ești un indiferent.

Colonelul îl lăsase să gîndească ce dorește și se estompase în mica mulțime de invitați care căutau să schimbe

vorba pentru a nu irita și mai mult spiritele, și așa destul de încinse.

După cîteva momente, profitînd că Cezar Vlădescu rămăsese o clipă singur, îl abordase direct :

— Domnule, v-am ascultat cu mult interes. Cred că dumneavoastră aveți dreptate și mi-ar face plăcere să vă revăd. Așa ar trebui să gîndească foarte multă lume în aceste timpuri. Ne aflăm într-o situație destul de neplăcută. Războiul nu ne-a adus decît necazuri. Sigur, eu nu am autoritatea dumneavoastră și nu-mi place să mă angajez în discuții pe care nu pot să le susțin, dar cred, ca și dumneavoastră, că megalomania unor factori care ar trebui să fie mai responsabili ne-a împins într-o aventură din care nu știu cum o să ieșim. Mă învîrtesc în medii diferite, sunt inginer, întîlnesc muncitori, tehnicieni, colegi de-ai mei. Războiul este foarte impopular. Noi nu avem stofă de cuceritori. Dealtfel, părerea mea este că l-am pierdut înainte de a-l începe. Dacă am fi avut niște politicieni lucizi, ei nu ne-ar fi silit să ajungem în situația în care am ajuns. O neutralitate înarmată ar fi fost mult mai recomandabilă. Dar, în sfîrșit, jocurile au fost făcute, acum ar trebui găsită o cale de a ieși din acest război.

Celălalt îl privise atent, ca și cum ar fi vrut să-l cîntărească : Petroveanu părea un om deschis, modest, nu ținea să-ți impună părerile și, pe deasupra, se apropia de vederile lui.

— Domnule Petroveanu, nu vreau să sugerez nimănui că aș dori să mă impun. Sunt militar de carieră. În mod firesc, ar fi trebuit să-mi placă războiul, să fiu mai belicos. Pe urmă, toți partizanii lui, vrei nu vrei, vorbesc în numele patriotismului și este greu să răspunzi la acest argument fără a fi socotit defetist, trădător de țară și așa mai departe, dar eu îl cunosc pe Mareșal. N-o să-i contest calitățile, ar fi un păcat foarte mare. Este foarte bine pregătit din punct de vedere al profesiei sale, un om autoritar care a îndrăznit să se opună regelui Carol al II-lea riscîndu-și viața, pentru că, așa cum l-a curățat pe Codreanu, regele putea să-l ucidă și pe el, dar curajul individual nu trebuie asumat de către toată lumea, nu

trebuie să devină o dogmă. Așa gîndesc eu, luați-mă cum vreți, indiferent de riscuri și de consecințe. Popoarele nu sunt numai niște mase oarbe pe care le conduci prin decrete : în numele nostru și al lui Dumnezeu, etc., etc. Dumnezeu are foarte mult de lucru. Între altele, trebuie să aibă grijă de toate popoarele. Și atunci, degeaba îl implori, pentru că n-are cum să te audă. Se vorbea mai devreme despre cazarism. Este o boală care se ia. Mai mult, toate manualele școlare din lume îl propagă. Nu am nici o antipatie față de cultul eroilor și recunosc că popoarele sunt împinse înainte de marii lor bărbați, că martirii care se jertfesc pentru un ideal mișcă conștiințele, dar să te folosești de ei pentru a instiga la imprudențe, la campanii fără acoperire, să te amesteci în această înfruntare universală din care o să-mi spunei că nu puteam ieși, iată un lucru care cerea o matură chibzuință. Nu sunt atît de necinstit încît să nu spun că fostul meu camarad de arme, pe care l-am admirat atîta vreme cît s-a comportat ca un militar adevărat, nu a avut și ghinionul de a se substitui unui personaj care avea de înfruntat o istorie destul de complicată, dar ăsta era un risc pe care trebuia să-l estimeze cu grijă.

— Vreți să spunei că pentru dumneavoastră el nu mai reprezintă virtuțile adevăratului militar ?

— Nu, nu tocmai asta. Are o răspundere uriașă, evident, dar așa cum s-a împotrivit în unele cazuri lui Hitler putea să-i spună că nu se angajase decît la un război limitat. Poate că era primejdios, poate că era imposibil de spus, dar dacă se credea erou, trebuia să meargă pînă la capăt în acest sens. Pe urmă, am și motive personale să spun că, în ce ne privește pe unii dintre noi, nu a fost loial.

— Nu înțeleg.

— Dar e foarte simplu. În cariera militară, ca-n toate carierele celelalte : în medicină, în diplomatie, în inginerie, există o competiție, o întrecere liberă care începe din momentu' în care dai primul examen școlar. „Cei mai buni să cîștige.“ Sigur că, în ce mă privește, m-am pregătit cît se poate de bine pentru cariera armelor. Am făcut o școală militară în locul liceului, am intrat într-o

școală de ofițeri după aceea. Nu am fost șeful promoției, dar asta nu însemna că nu eram printre primii și că nu puteam să mă bat, în ceea ce privește capacitatea, cu alții. Ei bine, am crezut că odată cu venirea lui în fruntea armatei va avea cavalerismul de a îngădui ca întrecerea noastră să continue cu mijloace egale. Eram mai în vîrstă decît el, ar fi trebuit să ajung general, și nu eram singurul. Un decret, și iată-ne dați deoparte. Buni în grad, repartizați la servicii auxiliare de mîna a doua. N-ar fi nimic, dar pe front cîțiva generali s-au făcut remarcați cu prilejul primelor lupte. I-a decorat, i-a felicitat și atît. Începeau să aibă faimă, și faima asta i-ar fi umbrit-o pe a lui. Nu știu dacă cunoașteți, dar în meseria noastră există un *esprit de corps*, un cavalerism care face noblețea ofițerului. El trebuie să aibă o anumită comportare, să fie demn, să nu decadă. Această regulă tacită a fost încălcată și suntem cîțiva oameni care nu putem să iertăm acestui om cele ce a făcut, asta neînșemnînd că nu ne facem datoria față de țară și că nu executăm ordinele, cît o să i le mai executăm...

Nu părea mînios, era un om echilibrat, vorbind ponderat, măsurîndu-și cuvintele, parcă regretînd că spunea ceea ce spunea, întrucît probabil că o veche admirație față de mai tînărul camarad de arme, ajuns Mareșal, se distingea cu ușurință din cele ce afirma.

„Trebuie procedat cu grijă cu acest om“, gîndise. Intuia că este foarte susceptibil și că cea mai mică greșeală în modul de a-l aborda l-ar fi făcut retractil, bănuitor, după care ar fi fost foarte greu să se mai lucreze cu el. Ceruse *tehnicii* informații; referințele erau bune, dar și de-acolo veneau recomandări destul de îngrijorătoare: Atenție! Fire susceptibilă, capricioasă, încăpăținare, vanitate.

Nu-l pisase, nu-l înghesuisese cu prietenia lui, aflase că e un bun jucător de șah, el nu excela în acest joc, dar își propusese să facă totul pentru ca să poată să-l capteze măcar pe această linie. Se întilneau cîteodată după orele de serviciu ale lui Cezar Vlădescu, îl invita în mașina lui și-l scotea în afara Bucureștilor. Asta se întîmpla pe la sfîrșitul verii lui '43 și în toamna care urmase. Ofițerului îi plăceau plimbările lungi, pe jos, era sufocat de orele de birou. Nu-l întrebasese ce face, el o spusese singur mai tîrziu

cînd se împrieteniseră bine. Lucra la transportul armamentului pentru front. Era un fel de planificator, conducea un serviciu de pierderi, cereri, capturi și recondiționări. Ceva complicat care îl silea să stea mai tot timpul lângă telefoane, solicitînd mereu de la alții materiale și arme. Era vorba de uzinele militare, de livrările ce trebuiau să aibă loc la timp pentru că cererile erau presante și reclamațiile comandanților de armate ajungeau mai întîi la Mareșal și se întorceau ca niște fulgere împotriva celor însărcinați cu ceea ce aceia numeau, eufemistic, „bucătăria războiului“.

— Mulțumesc. Ce ușor e să faci metafore, stînd într-un bordei în spatele frontului și cerînd mereu tunuri, obuze, branduri, mitraliere, puști și muniție. De fapt, marea bătație o cîștigă cel care are o mai bună industrie de război, asta o învățaseră rușii după primele luni de lupte. Războiul celălalt, cu amintirea căruia rămăseseră mai vechii comandanți, fusese uitat. Nemții anticipaseră forma nouă a luptelor. Nu privești niciodată în urmă, ci înainte; vezi, domnule Petroveanu, cînd am citit că la invadarea Poloniei cavaleria poloneză a încercat să oprească tancurile mi-am dat seama cîți ani pierduseră învingătorii de la Versailles. Aceste victorii inițiale ale nemților m-au uimit și pe mine și m-au umplut de admirație la început. Iată geniul german, îmi ziceam. Să cucerești o țară în cîteva zile, alta într-o săptămînă, să dai linia Maginot, de care se făcuse atîta caz, peste cap, cu atîta ușurință, era într-adevăr ceva înspăimîntător. Atunci ignoram factorul surpriză. Recunosc că rapiditatea, ferocitatea și, mai ales, pregătirea în materie de spionaj făcuseră foarte mult. Germanii loveau exact unde trebuia, ceea ce însemna că erau bine informați și acest lucru, din punct de vedere militar, este excelent, dar, te întreb eu : englezii, francezii nu aveau servicii de informații ? Aceste servicii nu-și avertizaseră miniștrii de pregătirile pe care le făceau nemții ? Au crezut că vor putea trata cu sclerații, au crezut că îi vor înduioșa ? Unde erau politicienii lor care ar fi trebuit să fie primii soldați ai acestui război ? Cînd am citit ziarele scriind cu entuziasm despre marea victorie a lui Chamberlain la München, abia atunci mi-am dat seama că Anglia

era pe cale de a pierde războiul. Din fericire, ea și-a găsit oamenii de care avea nevoie și iată-i pe aliații noștri simțind pe pielea lor ce înseamnă o luptă.

— Nu sunteți deloc entuziasmat de finalul acestei catastrofe la care participați împotriva voinței dumneavoastră.

Uneori, Cezar Vlădescu nu mai răspundea. Dacă nu se plimbau, jucau câte o partidă de șah acasă la el, unde-l invita. Locuia pe strada Alecu Russo, într-un bloc, și-l conducea pe balconul care dădea spre o stradă zgomotoasă, plină de mașini și de fum. Partidele de șah îl pasionau nemaipomenit. Uita de toate. Din nefericire, el era un partener care-l scotea din sărite.

— Joci ca un ageamiu, domnule inginer, nu te supăra. Asta e mutare ? Vezi că-ți iau regina.

Altădată, enervat, îi muta vreo piesă, ajungând, în cele din urmă, furios să joace împotriva lui însuși.

Inginerul nu se supăra. Căuta să învețe de la el logica irefutabilă a bunului jucător, chiar făcuse progrese, dar era greu să-l învingă. Pe Colonel nu-l interesa șahul, asta începuse să intuiască și Cezar Vlădescu.

— Domnule, începi să-mi devii suspect deși îmi ești foarte simpatic.

Celălalt făcea o mutră uluită.

— Nu înțeleg.

— Ești prea cumsecade. Nu ai vicii, nu ai mândrii. Mă lași să câștig toate partidele.

— Dar v-am spus că nu am fost niciodată un jucător prea bun și că vă servesc drept partener pentru că știu cât vă plac aceste partide.

Cezar Vlădescu își freca obrazul cu palma, scrutându-l ca și când ar fi vrut să ghicească ce se ascunde dincolo de fruntea partenerului său de joc.

— Nu știu de unde să te iau. Convorbirile noastre au un singur sens. Eu sporovăiesc, ca orice nemulțumit, și dumneata mă ascuți. Unde vrei să ajungi ?

— Nicăieri. Nu urmăresc nimic în ce vă privește. Îmi face plăcere să stau cu dumneavoastră. Meseria pe care o am e atât de plicticoasă !

— Dar nu mi-ai spus nimic despre viața dumitale personală. Ești însurat ? Unde stai ? Nu m-ai invitat la

dumneata acasă. Poate că ești sărac, poate că te jenezi să-ți văd locuința, dar sunt detalii care mă pun pe gînduri.

Era momentul cînd a-l minți mai departe ar fi fost primejdios.

— Domnule Vlădescu, o să vă spun de ce n-am putut să vă invit la mine acasă și de ce nu v-am vorbit despre viața mea personală. Înainte de asta însă, aș vrea să fac o observație. Aș vrea să vă întreb ceva, din pură curiozitate : dacă s-ar fi întîmplat ca Mareșalul să nu facă greșeala de a vă retrograda în mod indirect, punîndu-vă pe linie moartă cu bună știință, ați fi gîndit la fel cum gîndiți acum ? Nu sunteți și dumneavoastră la fel de orgolios ca și el și nu cumva tocmai acest orgoliu rănit v-a aruncat în opoziție ?

Celălalt îl privea dintr-odată intrigat, descoperind un alt om, cu care vorbea o limbă necunoscută pînă atunci.

— Ia spune, că e interesant.

— Vedeți dumneavoastră, de bine, de rău, faceți totuși războiul Mareșalului. Îl serviți. O să-mi invocați disciplina militară. O să-mi spuneți că ați depus un jurămint pe care trebuie să-l respectați, și așa mai departe. V-ați gîndit că sute de mii de oameni, și cînd spun asta mă gîndesc la cei fugăriți acum pe cîmpurile de luptă, pe care poate războiul la început i-a încîntat, trecînd peste orori, îmbătați de niște victorii care au rămas niște amintiri, sunt dezamăgiți ? V-ați gîndit la oamenii care stau în șanțuri și, iată (discuția avea loc pe la sfîrșitul lui octombrie '43), va veni în curînd iarna și ei vor trebui să înfrunte a treia oară înghețul, frigul, deznădejdea ? Ei, acești oameni, ce gîndesc despre războiul orgoliosului nostru comandant ? Ajunge numai atît ca să nu mai fiți de acord cu el ? Este suficient un atît de mic lucru ? Nu trebuie făcut ceva împotriva omului care și-a asumat totul în numele tuturor, și al nostru, al dumatăle, al meu, și al altora ? Nu e cazul să-l hotărîm să sfîrșească războiul *lui*, nu al nostru ?

Cezar Vlădescu înțelesese că i se întîmpla un lucru neobișnuit pentru el : să aibă o mare surpriză. Se aflau în pădurea Băneasa, plimbîndu-se pe una dintre puținele alei asfaltate care duceau spre un mic restaurant. Un val

de frunze măturate de vîntul stîrnit pe neașteptate li se încurca printre picioare. Veneau ca o trombă și curentul de aer le ridica în văzduh, le răsucea și le proiecta în trunchiurile negre ale copacilor din jur. Se făcuse deodată frig, erau amîndoi îmbrăcați în pardesie și-i propusese celuiilalt să bea ceva în crîșma a cărei firmă se vedea pînă la o sută de pași.

— Nu, mulțumesc, nu beau în timpul zilei, spusese inginerul.

— Atunci să ne mai plimbăm puțin, chiar dacă a început vîntul ăsta care ne-aruncă frunzele în față, dar care e plăcut, nu ?

Dincolo de peluză, niște grădinari strîngeau purcoaie-purcoaie resturile acelei veri, frunze de platan, de plop, de stejar care păliseră ceva mai tîrziu și le dădeau foc. Fumul gonea spre ei, adus de vînt, și avea un miros amărui.

— Pot să știu cu ce te ocupi în realitate, domnul meu ? întrebuse Cezar Vlădescu.

— Am să vă răspund cu sinceritate. Nu are rost să mă mai ascund. Faptul că m-am împrietenit cu dumneavoastră nu este întîmplător. Sunt trimis de un grup de patrioți, de opozanți ai Mareșalului. Voiam să știu exact ceea ce gîndiți și am aflat. Să nu credeți că v-am spionat. Sincer vorbind, mi-a făcut o mare plăcere să întîlnesc și oameni care judecă ca dumneavoastră. Iată de ce v-am pus întrebarea de mai înainte.

— Domnule Petroveanu, am înțeles că mă crezi și pe mine un orgolios. Nu-i așa ?

— Sincer să fiu, da.

Celălalt o luase cu cîțiva pași înainte, gînditor, cu mîinile la spate, frecîndu-și degetele, nervos. Nu-i răspunsese cîtva timp, căutîndu-și probabil cuvintele.

— Sinceritatea dumitale m-a dezarmat. N-am să pot să-ți răspund astăzi. Dar, de fapt, ce vrei de la mine, domnule ?

— Aș dori să aderați la o mișcare care țintește să scoată România din război. Nu știu cît ați înțeles din ceea ce am discutat noi doi, în cîteva rînduri, lucrul acesta, dar acum pot să vorbesc deschis. Nu sunteți singurul militar care merge cu noi și nici ultimul. Vreau să vă mai spun că sunt

și eu militar și vă vorbesc ca un militar. Trebuie să facem ceva. E ultima carte pe care o jucăm. Puteți să nu mai îmi dați mâna, să nu mai îmi spuneți un cuvînt. Nu vreau să-mi răspundeți nici la această întrebare azi, trebuie să vă gândiți foarte bine înainte de a spune da sau nu.

Străbătuseră în tăcere kilometrul care îi despărțea de mașina inginerului. Abia cînd motorul *Adlerului* începuse să zumzăie și pornise spre București, Cezar Vlădescu reușise să vorbească.

— Trebuia să bănuiesc ceva, dar aveți o onestitate care mă scutea de orice bănuială. Pe urmă, răbdarea dovedită cu mine. Ați știut probabil că sunt un om singur, nevastă-mea a murit acum doi ani, că n-am prieteni și sunt neîncrezător și susceptibil.

— Exact.

— Domnule, îmi ceri un lucru foarte greu. Una este să nu fii de acord cu Conducătorul statului și alta să i te opui. Sunt militar, nu știu ce fel de militar oi fi fost dumneata sau vei fi fiind, dar odată ce mi-ai spus cele ce mi-ai spus, îți dai seama că nici unul dintre noi nu mai poate da înapoi. Suntem legați de un secret. Te asigur, îți dau cuvîntul meu de onoare, că nu voi vorbi nimănui despre cele ce mi-ai spus, dar nici nu-ți promit, cel puțin acum, că voi colabora cu dumneata și cu prietenii dumitale. Cînd mă voi hotărî am să-ți comunic. Nu vreau nici să par laș și să-ți interzic să ne mai vedem. Angajîndu-te în astfel de acțiuni, probabil că ești urmărit și într-un fel mă primejduiesc stînd cu dumneata. Dar nici să mă fac că nu te mai cunosc nu mi-ar place. Dacă vei fi prins, cred că vei spune adevărul despre dumneata și despre mine. Nu vrei să lăsăm împlinirea să ne ajute? Bănuiesc că ești destul de prudent pentru a nu risca să-i compromiți și pe alții.

Reușiseră să păstreze relațiile bune pe care le aveau pînă atunci și nu se putea spune că Cezar Vlădescu îl evita. Se vedeau mai rar, probabil că și situația frontului, care se înrăutățea, și ultimele ofensive rusești contribuiseră la decizia lui, astfel încît, în cele din urmă, pe

cînd jucau șah în apartamentul lui Vlădescu din strada Alecu Russo, el îi spusese :

— M-am hotărît. Spune-mi ce am de făcut ?

— Deocamdată, nimic. Nu vă cer să-mi dați cifre sau statistici, vreau numai ca vreodată, cînd lucrurile vor fi foarte aproape de actul hotărîtor, să ne ajutați. O singură dată și atît. E vorba de procurarea unor arme. Știm cît este de greu, dar vom avea grijă ca măcar în aparență să nu fiți amestecat. Poate vă gîndiți și dumneavoastră, poate ne gîndim și noi cum să facem ca un vagon de arme și muniție, printr-o eroare sau o neglijență în serviciu, să se rătăcească...

— Despre ce arme e vorba ? Sper că nu-mi cereți tancuri și tunuri, glumise Cezar Vlădescu.

— Evident că nu e vorba de așa ceva. Avem nevoie de niște pistoale-mitralieră cu muniția respectivă, de *faust-patroane*, branduri, grenade și puști. Nici cîteva pistoale nu ar strica să adăugați la toate acestea.

Cezar Vlădescu încă ezitase o clipă.

— Vrei să-mi spui care e destinația acestor arme, cine le va folosi și împotriva cui ?

— Armele vor fi folosite de către patrioții români împotriva nemților.

Celălalt lăsase piesele de șah, măturîndu-le cu palma.

— Astea erau partidele dumitale pierdute ? Noi jucam șah pe altă tablă și nu-mi dădeam seama. Crezi că toți generalii vor întoarce spatele Mareșalului ? Are și el oamenii lui.

— Nu toți. Și nu e vorba numai de generali, e vorba de armata română.

— Siguranța dumitale îmi place, dar tare aș vrea să nu te înșeli.

— Cum, dumneavoastră credeți că mai există, sigur cu excepția unui grup restrîns de oameni, cineva în țara asta care să vrea să meargă pe drumul spre prăpastie ? Nu-mi răspundeți acum, v-am rugat să nu vă grăbiți să spuneți da sau nu. Ați acceptat, noi avem răbdare.

Cezar Vlădescu se ridicase în picioare, silindu-l și pe inginer să facă la fel. Se apropiase de fereastra care dădea spre un bulevard sau o stradă aglomerată. Afară era o zi rece de toamnă. Soarele îi lumina pe amîndoi cu lumina

lui săracă. Caloriferul sfîrîia ca un ceainic, aproape adormitor.

— Priveşte-mă în ochi, domnule Petroveanu, şi spune-mi în numele cui vorbeşti ? Al armatei române sau al altcuiva ?

— Al poporului român.

— Ce curios lucru ! E prima oară cînd văd un exemplar ca dumneata. Eşti un intelectual, domnule. Asta se cunoaşte după felul cum vorbeşti.

— Şi ce vă spune că în rîndul celor ca mine nu există şi intelectuali ? Credeţi că stînga e formată din troglodiţi, tîriie-brîu, golani, lumpeni ?

— Nu cred aşa ceva, dar mi se pare foarte curios cum un ofiţer al armatei române poate să declare cu atîta seninătate că este de stînga. E atît de neobişnuit pentru mine şi pentru oricine ar auzi, încît dă-mi voie să mă mir. Dumneata eşti ofiţer de carieră ?

— Da.

— Atunci e şi mai interesant. Ce te-a putut hotărî să treci de partea cealaltă ? Pentru că am impresia că n-ai făcut nici o zi de război. Probabil că şi numele dumitale e de împrumut şi că nu mi-l poţi spune.

— Numele adevărat nu vi-l pot spune. Ce m-a hotărît să trec de partea cealaltă, cum spuneţi dumneavoastră ? Poate că provin dintr-o familie foarte săracă, poate că o mare nedreptate pe care am suferit-o m-a împins spre comunişti. Sunt multe explicaţii, dar n-are nici un rost acum să vorbim despre aşa ceva...

Şi iată că ziua pe care o aşteptase inginerul sosise. Îl înştiinţase prin telefon că vrea să-l vadă şi fixaseră întîlnirea aceea din parcul Carol, lîngă *Giganţii* lui Paciurea. Cezar Vlădescu fusese punctual. Avea o uşoară febrilitate pe care căuta să şi-o ascundă. Se salutaseră, îşi strînseseră mîinile şi porniseră agale ca doi oameni care fac o plimbare. Rarii trecători cu care se întîlneau erau cîteva bone cu copii, nişte bătrîne, elevi scăpaţi de la şcoală, ba se întîlniseră şi cu doi muncitori de la *Telefoane*, care duceau în taştele lor nişte aparate agăţate cu un fel de cîrlig.

— Ei bine ? făcuse în cele din urmă Cezar Vlădescu.

— Ei bine, este momentul să-mi dați mîna de ajutor pe care v-am cerut-o.

— Eram convins că pentru asta mă convoci. Din punctul meu de vedere, știu ce-am de făcut. Spune-mi numai locul de debarcare.

— Există o haltă : Colentina, la linia de centură, prin care trec garniturile militare. Acolo am niște oameni. Îmi spuneți numai numărul vagonului și specificați că este vorba de o comandă specială, să zicem, de transportarea de material sanitar pentru spitalul de zonă interioară Iași, în așa fel încît să se creadă că vagonul pe care-l trimiteți în direcția aceea nu este încărcat cu arme. Îl sigilați și spuneți însoțitorilor că pe drum se va ocupa cineva de acest vagon. Restul ne privește pe noi.

— Pare foarte simplu. Sper să n-aveți greutateți.

— Greutăți se vor ivi. Dar vor fi greutatețile noastre. Pe dumneavoastră nu vă mai privește. Putem să fixăm și o dată ?

— Stai să mă gîndesc. Viitorul transport ar fi peste vreo cinci zile. Dă-mi un telefon și-ți voi spune numărul vagonului și ora cînd va sosi în halta Colentina. Vom vorbi în așa fel încît să înțelegem numai noi despre ce e vorba.

Și cu aceste zise se despărțiseră. După aceea, Colonelul mai avusese două întîlniri cu doi oameni pe care trebuia să-i consulte tot în problema discutată cu Cezar Vlădescu și către ora prînzului se îndrepta agale spre magazinul doamnei Smaranda Robescu, unde trebuia să-l găsească pe Tronaru, dacă ar fi avut noroc și totul ar fi mers cum trebuie. Ziua caldută, plăcută, cu cerul limpede, faptul că avea la dispoziție cel puțin o jumătate de oră, după socotelile lui, de mers pe jos îi dădeau o bună dispoziție pe care nu o mai avusese de mult. Se afla undeva, dincolo de Podul Grant, spre Calea Griviței, privind dughenele micilor negustori și mulțimea care se îndesa în fața galanterelor. O lume amestecată : țărani, atunci picați din tren din locurile lor îndepărtate, negustori sosiți după afaceri în Capitală, militari în scurte permisi, grăbind spre hotelurile din jurul Gării de Nord unde puteau să găsească cîte o fată deocheată, în sfîrșit acei gură-cască, nelipsiți din preajma pieții, totdeauna plină de lume, năvălind în magazinul Sora, în galanteriile și mezelăriile care vindeau

pînă noaptea tîrziu. I se făcuse foame și intrase într-un birt din fața Podului Basarab ca să ceară niște chifteluțe fierbinți, care se vindeau între două bucăți de pîine neagră, amestecată cu mălai, la botul calului. Se așezase la rînd, privise pe cei ce stăteau la coadă în fața lui, două lăptărese, niște ceferiști și un grup de eleve cu numărul pe mîna stîngă, cusut pe uniformă.

Atunci se auziseră sirenele sunînd prelung. Sergenții începuseră să fluiera, lumea nu prea se înghesuia să intre în adăposturi, obișnuită cu exercițiile din ultimele luni, așa încît nici Colonelul nu se grăbi să se miște de la locul lui. Coada înainta încet, apucase totuși să cumpere două chiftele cu pîine, plătise și apucase agale spre Gara de Nord, cînd se auziră focurile încrucișate ale antiaerienei. Zgomotul exploziilor îi neliniști pe cei cîțiva trecători cu care se întîlnise, femeile, mai sperioase, începuseră să alerge spre locurile indicate cu o săgeată albă și cu litera A înconjurată cu un cerc, arătînd direcția unde se găseau adăposturile.

După încă alte două minute se auziră și bombele căzînd undeva, în față, ca și cînd uriași bolovani ar fi zdrobit asfaltul. Fluierile sergenților se întetiseră, mașinile alergau nebunește înspre marginile orașului, claxonînd furios. Tramvaiele erau oprite între stații și vagoanele se goliseră la repezeală. Se auzeau strigătele amestecate ale unor bărbați și ale unor femei : „Se bombardează !” și iar fluierăturile sergenților. O clipă Colonelul nu știu încotro să alerge. Pe ziduri nu mai vedea săgeata care indicase pînă atunci direcția spre adăpostul cel mai apropiat și înțelesese că depășise acel loc și că trebuie să se întoarcă. De undeva, din față, căderea ritmică a bombelor și, mai ales, şuieratul lor înfiorător se apropia. De data asta era serios. Începu să alerge. Imediat după cinematograful *Lia*, spre Bulevardul Basarab, zări săgeata de var alb și cercul care indica un adăpost aflat sub o clădire cu cîteva etaje. Bombele cădeau foarte aproape. Se auzeau exploziile și zări cu coada ochiului, din fugă, fumul uriaș și flăcările, precum și bucăți de fier, din acoperișul peroanelor.

— Au lovit Gara ! striga cineva. Repede la adăpost ! Repede !

În jurul lui cădeau geamuri și grinzi fărîmate, schije mărunte de fier și bolovani smulși din caldarîm. În fața văzu ridicîndu-se niște vîlvătăi uriașe. Ardeau prăvăliile Griviței dinspre partea cea mai apropiată de șinele de fier.

— Vor să distrugă podul, urla o femeie lîngă el. Ne prăpădim.

Ajunsesese în fața unor scări. Cineva îl trăgea de mîină, în adăpost. Coborî în goană într-un fel de garaj, plin de vehicule pe șasiuri. Nu erau prea mulți înăuntru, vreo 20 sau 30 de oameni care apucaseră să intre acolo. Cineva vorbea agitat, un bărbat galben la față, cu o expresie de spaimă înfiorătoare pe chip.

— Cîte planșeuri are blocul ăsta ?

— Șase, spunea unul dintre șoferii aflați în garajul în care intraseră. N-aveți nici o grijă, n-ajung ei pînă aici.

— Nu se știe, cîrîia altcineva, oricum bombe cad foarte aproape. Trebuia să ne așteptăm la așa ceva. Vor să dezorganizeze transporturile.

Colonelul îl privise. Era un sublocotenent tînăr, cu ochelari, cu un porthart pe șold, ascultînd cu atenție zgomotele exploziilor.

— Au lovit destul de precis pînă acum. Bombele cad paralel cu Grivița, cu o mică abatere.

„Asta mai îmi trebuia, gîndea Colonelul. Acum m-am găsit să-l aduc pe Tronaru la București. Are și el o baftă ! Să-l scoți din lagăr și să-l arunci într-un bombardament. Dar aveam nevoie de el. Cum ne-o fi norocul.“

Primul val trecuse. Urmaseră cîteva minute de liniște deplină. De afară nu se auzea nimic, ca și cum orașul ar fi fost înecat de un val uriaș. Pe urmă iar deslușiră lătratul sacadat al antiaerienei.

— Vin în valuri. Țsta e obiceiul lor, zisese sublocotenentul. Eu i-am apucat la Ploiești. La fel au făcut și-atunci. Dar ai noștri le-au doborît destule aparate. Avem o vîânătoare foarte bună. Nici cu antiaeriana nu mi-e rușine.

— Mama lor ! Cu noi și-au găsit să-și arate vitejia, înjura un șofer plin de unsoare pe mîini, care-și abandonase lucrul la o mașină pe care o reparase pînă atunci.

— Trece și asta, zisese un altul, filosofic, de lîngă el.

— Trece, trece, dar ne face chisăliță.

Acum bombardau în altă parte. Sunetul exploziilor răsună undeva mai la stînga și mai în spate.

— Lovesec sus, în Cotroceni.

Trecuse și al doilea val. Din nou urmasse liniștea aceea încărcată de spaimă. De data aceasta se auzeau sirenele unor ambulanțe care soseau să culeagă răniții. Sergenții fluierau și ei din gangurile Griviței. Deasupra, un murmur uriaș de motoare grele spinteca aerul.

— Al treilea val, catalogă sublocotenentul. Vin tot încoace. Mai au o repriză cu noi.

— Praf se alege de Gara de Nord ! Unde mai pui hotelurile din jur ! Că dacă îi pleznește pe mușterii o să aibă cioclii ce îngropa o săptămînă !

Pămîntul vibra la fiecare lovitură. Căzură cîteva bombe, foarte aproape. Blocul sub care se aflau vibră, pîrîi ca un catarg, dar bomba explodase undeva, în față. Cei aflați în adăpost auzeau numai schijele înfigîndu-se în fațadă și geamurile pleznind și căzînd ca o ploaie de grăunțe pe asfalt.

— A fost foarte aproape ! zisese sublocotenentul. 20 de metri mai încoace și ne cînta *Aleluia*.

— N-ajung ei pînă la noi ! zicea aceeași voce încăpățînată, care-i informase că deasupra lor se află șase planșee de beton.

— Să dea Dumnezeu, spunea o muiere care de nervi mușca dintr-un măr cam terciuit, cumpărat probabil din piața Matache.

Peste un sfert de oră, Colonelul se afla pe stradă. Sunase de mult încetarea alarmei, acum Grivița arăta halucinant. Undeva, în față, ardeau niște acoperișuri. Cîteva clădiri fuseseră spintecate parcă de un uriaș tîrnăcop. Arătau numai jumătăți de apartamente cu mobila ciobită ; cîteva cadavre fuseseră proiectate de suflul bombelor pe caldarîm, numai niște creieri terciuiți și mîini dislocate și bălți de sînge printre bucăți de beton armat, smuls și făcut țandări. Alte clădiri aveau fațadele ciuruite, ferestrele și acoperișurile arzînd încă într-un foc mocnit. Se auzeau prăbușindu-se grinzile, voci amestecate strigau : „ajutor !“, trecătorii buimăciți, abia ieșiți din adăposturi, alergau de colo-colo, fără rost, nemaiînțelegînd unde se află. Cîteva

vagoane de tramvai contorsionate de loviturile proiectilelor arătau ca niște mormane de fier vechi. Sticla geamurilor sfărâmate părea o chiciură albă în soarele care abia pătrundea prin norul negru de fum.

Colonelul n-avea timp să privească sau să se înduioșeze de ceea ce vedea. Pornise aproape alergînd înspre Gara de Nord, ocolind mormanele de ruine încă fumegînd. Praful de mortar îi îngreuna respirația, aproape că nu mai vedea în față, acolo unde ar fi trebuit să fie piața centrală a Gării. Soseau primele mașini de pompieri, clopoțind cu furie pentru ca să-și facă loc prin mulțimea de alte mașini care își căutau un drum lateral, încercînd să iasă din cimitirul de vehicule răsturnate și de cadavre proiectate pe pereți. În stînga lui, cineva arunca cu o găleată cu apă pe un om cu hainele încă arzînd pe el. Era mort, avea o față calcinată, neagră și numai o jumătate de trup. Spectacolul înfiorător îl făcu să se grăbească. Un baraj de camioane militare silea acum pe toată lumea să ocolească spre strada Dinicu Golescu. Cineva înnebunise, nu-și dădea seama dacă este o femeie sau un bărbat. Căzuse după treizeci de metri horcăind. Un grup de copii ieșiți dintr-o grădiniță din apropiere era mînat din urmă de o femeie agitată, speriată și ea de ceea ce se întîmplase, privind mereu spre cer ca și cînd ar fi auzit încă de acolo căzînd bombe. Peste tot pîlnii lăsate de explozii, șine de tramvai smulse și cîțiva stîlpi metalici culcați la pămînt. Înfiorător era tocmai acel urlat unanim, nu numai al răniților, pentru că toată lumea striga, și vaietul se transformase într-un fel de uragan care te făcea să te îndepărtezi de acest loc, lovit de moarte. Una dintre femeile ieșite din gangurile hotelului *Tranzit*, de vizavi de Gară, fuma prostită pe o grămadă de moloz. Era îmbrăcată într-o rochie roșie, tipătoare și lacrimile care-i udao obrazul îi topiseră fardul gros, desfigurînd-o. Purta ciorapi de mătase, poșeta era desfăcută, își pierduse un pantof, nu făcea altceva decît să tragă mecanic din țigară, ca și cînd n-ar fi înțeles nimic. „Poate e lovită și nu-și dă seama, dar n-am timp acum să stau, s-o întreb dacă o doare ceva.“ Se lovea de mulțimea buimacă, încă apăsată de teroare, de tam-tamul bombelor

grele care sfărâmaseră totul în jur. Femei, bărbați, copii, laolaltă, alergau încoace și-ncolo, căutînd un relief familiar pe care nu-l mai recunoșteau pentru că tot acel decor în mijlocul căruia trăiseră era acum altceva : munți de moloz, jumătăți de blocuri, încă arzînd și, mai ales, un strigăt care ieșea din mormanele, parcă vii, de birne calcinate, de sticlă pisată și jumătăți de pereți prăbușiți, de scaune făcute zob sau rămase întregi, pudrate de var, un var ars pe jumătate, de tablouri care stătuseră pe pereții prăbușiți, de rame încadrînd fotografii de familie, totul într-o confuzie nemaipomenită, ca și cînd o uriașă ființă s-ar fi împiedicat de clădirile din jur și ar fi trecut prin ele, despicînd totul, fărîmițînd ziduri și acoperișuri, lăsînd în urmă numai mirosul înecăcios, de lucruri arse.

Mulțimea, încadrîndu-se instinctiv în coloane, mărșăluia orb printre două maluri de moloz, într-un mers hipnotic, căutînd o ieșire din acest labirint, iscat deodată de sub cerul fierbinte al unei după-amieze de aprilie, dintr-o zi începută pașnic, cu un cer de un albastru nefiresc. Pompierii găsiseră gurile de apă și aruncau trîmbe lichide ca o ploaie neașteptată din cerul nemilos care adusese atîta nenorocire. Aerul se umezea. Din față, dinspre Gară, cineva striga printr-un megafon :

— Ferește !

Probabil că se prăbușea fațada unei clădiri și iar se auzeau pașii acelei coloane de oameni înaintînd orbește într-un marș haotic, spre o direcție necunoscută.

— Ferește, mă ! Ferește, mă ! răsunau de pretutindenți strigătele soldaților și ale pompierilor și se auzeau loviturile de tîrnăcop și de cazmale, încercînd să deschidă adevărate coridoare în masa amorfă de beton și de cărămidă, dincolo de care se urla după ajutor. Se iscase un vînt neașteptat care tîra o trenă uriașă de praf, încolo și-ncoace. Soarele se estompase. Era ca o bubă galbenă, ca o libarcă, lăîndu-se și sugrumîndu-se. Avea ceva dintr-un foetus lepădat de apă, pe care valurile îl înghit și îl aruncă mai departe. Aerul devenise irespirabil și ceva apăsător, ca o trapă celestă care cobora peste oraș, necruțător, îi strivea

pe cei aflați sub masa rătăcitoare de var, pietriș și nisip, implacabilă, distrugînd ființa cu o a doua spaimă, și mai îngrozitoare : un amestec de teamă și speranță la gîndul că nu știau ce vor găsi la ei acasă, pentru că această coloană hipnotică de necunoscuți, solidarizați de bombardamentul neașteptat și pornind fără țintă spre o ieșire pe care n-o cunoșteau, avea un singur scop : să-i ajungă din urmă pe cei lăsați undeva, aflați în altă parte, să-i revadă, să fie asigurați de imaginea propriei lor case, ivite din depărtare ca semn că fuseseră cruțați și că locuința lor, rudele lor scăpaseră, nu avuseseră soarta celor de-aici, unii încă urlînd dintre ruine, încercînd să miște, cu ultimele forțe, grinzi și cărămizi, uriașe greutăți căzute peste ei, bucăți de beton care îi apăsau și ei implorau, agitînd niște brațe zdrelite prin confuzia de sfărîmături, avînd încă o ultimă certitudine, că trăiesc, că nu vor fi lăsați de cei veniți în ajutor, soldați în uniformă și necunoscuți care nu pregețau să-i caute. Și tocmai ceea ce-i înspăimînta pe cei porniți spre locuințele lor, aflate în alte puncte ale orașului, într-o grabă fără scop, acele ordine și strigăte, sirene și clopote bătînd, ale pompierilor, tocmai apelurile comandanților soldaților care cereau unora să permită plutoanelor lor să degajeze locul, tocmai această confuzie sonoră de voci, de strigăte de ajutor, venite de sub alte clădiri, dădeau curaj celor care încercau să scape de sub grinzile încă arzînd, de sub uriașa greutate a plafoanelor prăbușite peste ei, care nu reușise încă să-i strivească, pentru că ceva, o altă grindă sau o altă grămadă de cărămizi, le împiedicaseră, și ei mai beneficiau de acel milimetru care le permitea să respire între două uriașe lespezi ce ar fi putut să-i omoare, și deznădejdea lor, acele răcnete neostenite, scoase din gîtlejurile uscate, arse de sete, le dădeau conștiința că trăiesc, că nu sunt morți și că există o speranță că vor fi scoși de-acolo după ce vor fi auziți.

Colonelul înregistra din fugă toate detaliile, gheena necruțătoare pe care o străbătea pentru a ajunge mai devreme spre o țintă care nu știa dacă mai există, cu sentimentul că fără să vrea îl condamnase la moarte pe Tro-naru. O stare turbure de revoltă, de scîrbă, neputința de a găsi un drum mai drept spre magazinul Smarandei Ro-

bescu îl înverșunau și mai tare. Nu mai alerga, era zadarnic, parcă avea în picioare niște ghetete de scafandru cu tălpi de plumb. Nu deznădăjduise și asta părea cel mai important lucru.

Dimitrie Pavlovici Ignatiev se scula de la o vreme mult mai târziu ca de obicei. „Îmbătrînesc“, spunea, deși știa bine că de mult era bătrîn, dar pînă atunci îl ținuse o încredere oarbă într-o tinerețe care ar fi trebuit să nu se mai sfîrșească. Ieșise din iarna aceea mai slăbit, puțin bolnav.

Despărțirea de Irène-Nathalie fusese violentă, după o serie de alte explicații care nu-și mai aveau rostul. Polcovnicul nu înțelegea să fie părăsit ; să părăsească el femeile, asta da, dar să fie lăsat, în ruptul capului, nu ! O ură feroce îl stăpînea pe Dimitrie Ignatiev, mai ales de cînd aflase că Irène-Nathalie este văzută împreună cu secretarul ministrului Tismana. Cît timp știuse că femeia este numai a lui, ea nu însemnase nimic pentru el, dar s-o împartă cu un tînăr frumos, sportiv, cu alura aceea de actor de cinema, asta nu ! O bătuse de cîteva ori îngrozitor, după care Irène-Nathalie zăcuse cîteva zile la rînd în podul casei din strada *Mașina de Piine*. După aceste crize însă polcovnicul devenea un alt om, îi aducea pachete cu bomboane, sticle de șampanie, rochii noi, cumpărate de la italieni, pe care bineînțeles că Irène-Nathalie n-avea nici un chef să le poarte. O îngrijea ca pe o infirmă și tăcerea ei încremenită, muțenia desăvîrșită îl scoteau din sărute. Ea nu-i răspundea la nici o întrebare, refuza să mănînce, el urla, o amenința. „O să te arunc pe fereastră. Dacă mă întreabă cineva ce s-a întîmplat, o să zic că te-ai sinucis. Cît o să-ți mai meargă ?“ Totul era o agonie nesfîrșită. O adusese apoi în casă și pe Molka. Trăiau toți trei, lalolaltă, în podul plin de despărțituri, de perdele și de mobilă desperecheată. Irène se prefăcea că nu-i aude, dar polcovnicul dorea din toată inima s-o facă geloasă. Cînd se mai înzdrăvenea, aceasta pîndea un moment cînd fostul junker pleca după treburile lui și dispărea. Dar Dimitrie Pavlovici nu descuraja. Umbla pe la Mogoșoaia, întrebînd pe cei

de-acolo dacă n-au văzut-o. Pe urmă trecea prin strada *Mecet*, pe la *Palatul de Iarnă*, interogînd pe vecini ce s-a întîmplat cu ea, dacă au mai zărit-o, și aceia nu știau ce să-i răspundă : „Probabil că stă la vreo prietenă“. „Se ascunde de mine, dar o găsesc eu“, își zicea, turbat de furie. Voise de cîteva ori să-l interpeleze pe Armand, dar nu îndrăznea și, pe urmă, i s-ar fi părut vulgar să-i ceară socoteală altui bărbat. Era ca și cum i-ar fi cerșit-o și el nu concepea că a pierdut-o. De vreo două ori o găsise în iarna aceea cu sagacitatea lui necruțătoare, întrebînd din om în om și aflîndu-i adresele. O dată la o fostă croitoreasă a Marthei Bibescu, pe strada Luigi Cazzavilan, într-o mansardă coșcovită unde năvăliseră în stilul său impetuos, urlînd pe scările înguste și lovind cu bastonul în ușa care-l despărțea de Irène. „Sunt aici, nu te mai ascunde ! Dau foc casei dacă nu ieși afară !“ Vecinii năvăliseră din încăperi și-l văzuseră pe bărbatul îmbrăcat în palton lung, cu o blană de lup la gît, cu o căciulă de ris pe cap, înalt de un metru și optzeci, cu ochii lui verzi, teribili și cu monoclul cu ramă de aur, înfipt sub o sprînceană, lovind în ușa care nu părea că va rezista mult. „Ieși afară, nu te mai ascunde !“ striga Dimitrie Pavlovici. Și pe urmă se întorsese spre cei de pe palierul mansardei. „Voi ce vă uitați așa la mine ? Am venit să-mi iau femeia.“ De dincolo de ușă se auzea plînsul ei înăbușit. Irène-Nathalie știa că aceste scandaluri o sileau de fiecare dată să părăsească ascunzătoare găsită și că nimeni n-ar fi suportat o a doua venire a acestui nebun. Îi deschisese resemnată, spunîndu-i rugător : „Ce vrei de la mine ? De ce nu mă lași în pace ? Nu-ți ajunge cîte mi-ai făcut ? Vrei să mă distrugi de tot ?“ Polcovnicul își smulsese căciula de pe frunte și craniul ras îi dădea o înfățișare sălbatică. Bărbia tăiată îi tremura furios și dincolo de geamul monoclului scînteia un ochi de gheață, verde, care o fulgera. „Ia-ți repede lucrurile și vino ! Altfel te voi tîrî de păr pe scări, ca pe o servitoare. M-am săturat să mă rog de tine !“ Îl urmase fără nici o împotrivire. O aruncase într-un taxi și o cărase în strada *Mașina de Piine*, unde îi aștepta pe amîndoi Molka. Fata nu mai avea figura ei nevinovată de vulpiță. Devenise o femeie geloasă, silită să primească o altă femeie în patul uriaș cu polog, în care polcovnicul dormea între

amîndouă. Dimitrie Pavlovici avea grijă să tragă scara aceea pe care urca și cobora și să o lege bine cu frînghii, în așa fel încît, dacă Irène ar mai fi încercat să fugă, ar fi simțit-o. Noaptea, în somn, pipăia cu mîna dacă sunt amîndouă acolo, tresărind speriat dacă nu o găsea pe vreuna dintre ele, aprinzînd furios lumina și privindu-le. Irène nu mai vorbea cu Molka. Erau două fiare întăritate. Polcovnicul le silea să bea și le îmbăta, obligîndu-le să se împace, să-și vorbească și începea un joc grotesc, iscat de o veselie forțată, totdeauna terminat cu bătăi și asta îl amuza teribil. Cînd lucrurile mergeau prea departe, Dimitrie Pavlovici apuca frînghia cu care cobora mobilele din podul lui și le lovea sălbatic pe amîndouă, strigîndu-le : „Tîr-felor, nu vă mai astîmpărați odată ? Gata !“

Altă dată, Irène fugise la o verișoară a lui Basarab Brancovan, care locuia pe strada Paleologu, lîngă Biserica Armenească. „Aici nu mai mă găsește el“, își spusese Irène-Nathalie, dar probabil că cineva din familia prințului se lăudase că îi oferise adăpost și după trei săptămîni se trezise cu el la ușă, repetînd imperios scena din podul casei din strada Cazzavilan.

Pe urmă, se întîmplase un lucru neprevăzut : Molka ră-măsese gravidă și deodată Dimitrie Pavlovici Ignatiev se transformase într-un om blînd, căzut, un fel de bunic al amîndurora. Își lăsase afacerile baltă, umbla pe la doctori, întrebîndu-i ce să facă, ca nu cumva Molka să piardă sarcina. Îi aducea medicamente, cadouri, obligînd-o pe Irène să stea ziua și noaptea lîngă micuța poloneză, care rîdea răutăcios, sfidînd-o : „Tu n-ai fost în stare să-i faci un copil, eu am să-i fac !“ și izbucnea în hohote de rîs, prostește, deși Irène-Nathalie nu mai simțea nici un fel de gelozie. Căzuse într-o stare de prostrație din care nu mai reușea să iasă. Bătrînul junker căra pentru Molka sticle cu lapte și șampanie, flori și pelenci, adusese un leagăn găsit în magazinul Smarandei Robescu, cine știe din ce pod pescuit, un fel de scrînciob din lemn de chiparos, cu sculpturi, închipuind o vegetație luxuriantă din liane împletite la infinit, răsucite în torsade, cu un polog ciuruit, călugăresc, un fel de prapur, pe care îl urcase cu mare atenție în podul său, privindu-l ca pe un trofeu. La Irène-Nathalie nu se mai uita. Adormea

cu capul pe pîntecul Molkăi, pîrîndu-i-se că aude viața neștiută a copilului său. Fata se îngrășase, avea o față lăptoasă, ochii i se măriseră, avea o privire hipnotică, șampania îi dădea un fel de euforie blîndă, voia să se reîmprietenească cu Irène, dar placiditatea acesteia o scotea din sîrite. „Mă urăști, o simt, mă urăști că eu i-am făcut un copil și tu nu.“ Irène dădea din umeri și-și vedea de treabă. Dimitrie Pavlovici n-o lăsa pe Molka nici să se miște. Ea îi spăla rufe, ea îi făcea mîncare, ea trebuia să vegheze asupra gravidei. „Dacă i se întîmplă ceva, te omor pe tine, o amenința polcovnicul. Să o veghezi ca pe o soră. Ai înțeles ?“ Irène-Nathalie nu-i răspundea. Rămîneau singure cît timp el alerga după margarină, pentru că unt nu se mai găsea, după un cozonac de cofetărie sau cîteva portocale, cine știe tocmai pe unde găsite, pe la vreun diplomat, nemaștiind ce să mai scornească pentru a-i face plăcere. Cele două femei se priveau fără un cuvînt ceasuri întregi, Molka veghind ca un sfînx cu spatele rezemat de cîteva perne în mijlocul uriașului pat comun și poruncindu-i cu răutate, din cînd în cînd : „Fă-mi o limonadă !“ sau : „Adu-mi lămiile alea ! Mișcă-te mai repede, că te spun lui Dimitrie cînd se întoarce.“ Și Nathalie executa toate ordinele, fără un cuvînt, simțind cum crește în ea o ură nemaipomenită. Molka se rotunjea văzînd cu ochii și un amestec de invidie și de frică o silise să inventeze un lucru îngrozitor. Găsise într-o rochie a gravidei un număr de telefon, pe cel al lui Sașa, prietenul Molkăi, și-i spusese că amica lui dorește să-l vadă. Și acela sosise însoțit de Vladimir și de Wanda, încărcăți cu sticlele lor de vodkă cu ardei pisat și ea, Irène-Nathalie, le pregătise *cocktailul Molotov*, cum spunea pe vremuri careva dintre ei că se numește teribila băutură cu care se îmbătau în strada *Mecet*, în *Palatul de Iarnă*. Cuprinsă de o euforie mînioasă, încărcată de ură, Irène-Nathalie îi încurajase : „Să ne îmbătăm ca porcii, să ne găsească Dimitri dansînd, o să-i facă plăcere“, spunea ea. Și o siliseră și pe Molka să bea. Și, într-adevăr, polcovnicul îi găsise pe toți beți morți și pe gravidă vomitînd în patul lor. Și cînd prințul înțelesese despre ce e vorba îi trezise cu lovituri de baston,

bătîndu-i sălbatic pe toți și amenințîndu-i că îi aruncă de-acolo, din pod, și pe Sașa, și pe Vladimir, și pe Wanda. Și aceia abia scăpaseră cu fuga și cînd rămăseseră singuri, numai ei trei, Irène-Nathalie, Molka și Dimitrie Pavlovici, acesta vrusese s-o omoare. „Ticăloaso, știu ce-ai urmărit. Am să teucid, înțelegi, am să te distrug !” Și o bătuse cu frînghia pînă ce Irène-Nathalie leșinase sub privirile Molkăi, care, trezită din beția teribilă, se bucura văzînd cum o strivește fostul junker și cum îi crestează carnea și o umple de sînge. „Așa, bate-o, bate-o, Dimitri, pentru că mă urăște ! Ticăloasa ! Dă-o afară, în zăpadă, să rămînem numai noi doi !”, țipa micuța păpușă, umflată parcă cu șampanie, cu un trup aproape oval. Dar Dimitrie Pavlovici nu asta voia și, după ce o trezise din leșin, o îngrijise cu o duioșie de frate mai mare, ștergîndu-i urmele de sînge și spălînd-o ca pe un copil, dînd cu spirt sanitar peste teribilele răni de pe trup și pe urmă posedînd-o în fața Molkăi care urla, căutînd briciul polcovnicului ca să le taie beregata la amîndoi.

De toate aceste scene teribile Dimitrie Pavlovici își amintea foarte vag. Lui i se păreau niște lucruri obișnuite. Pe micuța tîrfă gravidă o potolise cu un dos de palmă, smulgîndu-i briciul pe care de atunci îl ascunsese. Pe urmă se împăcaseră, așteptau miracolul acela, dar timpul trecea greu, Molka se simțea din ce în ce mai prost. Începuse să bea pe furiș, amestecînd vodka cu șampania. Stările de greață se înteteau, dar răzbunarea Irènei-Nathalie încă nu se desăvîrșise. Ideea îi venise în ziua cînd îi văzuse pe toți laolaltă, în podul lor sordid. Și, într-o dimineață, cînd Dimitrie Pavlovici o mîngîia pe pîntec, înduioșat, murmurînd plîngăcios „*milaia maia*, ce ai tu aici ? Spune-mi tu ce ai aici ?”, Irène-Nathalie izbucnise într-un rîs nestăpînit ca și cînd ar fi înnebunit brusc. „Ce să aibă ? Are copilul lui Sașa !” Și iar rîsesse isteric. Polcovnicul se ridicase teribil de lîngă Molka și o fugărise prin tot podul, dărîmînd mobilele din jur, lovind scaunele, furios, călcîndu-le în picioare și apucînd ca pe un rețevu un braț de fotoliu cu care o urmărise pe Irène-Nathalie pînă o înghesuise într-un colț. „Să-mi spui, acum să-mi spui, ce-ai vrut să zici ?” Și Irène-Nathalie dorise să moară, să fie ucisă în clipa aceea și strigase din toate puterile : „Ade-

vărul adevărat, asta am vrut să-ți spun. Tu, țăp bătrîn, crezi că mai ești în stare să-i faci un copil Molkăi ? Sașa i l-a făcut !” Micuța poloneză striga din pat, nu striga, urla : „Nu-i adevărat, Dimitri, te minte, n-o crede, nu-i adevărat !” Și polcovnicul le privea uluit pe amîndouă, neștiind ce să mai creadă și o izbise de cîteva ori pe Irène-Nathalie cu brațul de fotoliu, gata-gata să-i spargă craniul. „Jură că nu-i adevărat, spune-mi că ai mințit, altfel te omor.” Dar Irène-Nathalie îi rîdea sfidător în față, ferindu-se cît putea de lovituri, și urlînd : „Ba-i adevărat, e adevărat ! Eu știu mai bine ca tine. În fiecare zi cît lipseai tu, se ducea la Sașa. A trăit și cu Vladimir, dacă te interesează. Și cu el s-a culcat, copilul e al lui Sașa. Vladimir e un nevolnic.”

Crezuse că polcovnicul va înnebuni, pentru că, deodată, căzuse pe podele ca trăsmit. Molka striga din patul ei : „L-ai ucis, nu vezi că l-ai ucis ! Ajută-l să se ridice.” „Să crape ca un cîine, puțin îmi pasă ! Ajută-l tu, dacă poți.” Și gravida, într-adevăr, se tîrîse din patul ei, căutase o căldare cu apă ca să-l ude și o aruncase peste el, dar Dimitrie Pavlovici abia mai răsufila. Făcuse o spumă albă la gură și trupul îi zvîcnea ca al unui cîine otrăvit. Irène-Nathalie rîdea în neștire, văzîndu-l neputincios, tîrîndu-se pe podele, între viață și moarte. Molka îi striga să o ajute să mai umple o căldare cu apă, dar ea nu făcea nimic. Spectacolul bărbatului prăbușit pe podele o încînta. „Lasă-l să moară, să crape, să crăpați amîndoi.” Gravida îl tîrîse de umeri, polcovnicul era greu și o implora pe cealaltă s-o ajute, dar ea rîdea întruna. După o jumătate de oră de-abia reușise să-l așeze, cu greutate, rezemat de tăblia patului, pălmuiindu-l ca să-l trezească, dar Dimitrie Pavlovici nu-și revenise decît spre seară. Era moale ca o cîrpă, numai firea lui puternică îl salvase de la un infarct. Avea o față congestionată și nu înțelegea nimic din ceea ce i se întîmplase. Le privea pe amîndouă ca pe niște necunoscute. Molka îi dădea apă cu zahăr într-o cană, silindu-l să bea și el întreba cu glas stins : „Ce-i cu mine ?” Irène-Nathalie se uita de la fereastra podului la viscolul de-afară. Era ultima ninsoare din acel an și știa că va pleca de-aici și nu se va mai întoarce niciodată și că nici el nu o va mai căuta. Spre seară, Molka avortase, Irène-Nathalie chemase un

doctor și o duseseră la spital cu Salvarea. Polcovnicul nu se mișcase o lună de zile din podul lui. Molka îl găsisese zăcînd sub îngrijirea unei infirmiere, plătită de Nathalie. Era palid, slăbit și cînd o zărise la capătul scării mișcătoare înțelesese grozăvia. Micuța poloneză arăta tot ca o școlăriță. Nu mai avea nimic dintr-o femeie. Era palidă și încercănată, într-un paltonaș scurt, doar picioarele îi erau umflate, avea niște genunchi rotunzi ca niște pernuțe, în ciorapii transparenți de mătase și cizmulile italienești, cumpărate de el, îi dădeau și mai mult înfățișarea unei fetițe care nimerise din întîmplare în podul lui. „Ce faci, Molka ?” o întrebuse. „Bine, Dimitrie Pavlovici. Am trecut amîndoi pe lîngă moarte.” „Crezi, copila mea ?” „Da, Dimitrie Pavlovici. Cel puțin eu era să mor cu adevărat.” „Copilul nostru ?” „Era o fetiță de cîteva luni.” „Îmi pare rău.” „Și mie îmi pare rău.” „De Irène mai știi ceva ?” „A plecat. Ea a trimis o infirmieră care a avut grijă de tine.” „Da, era o fată bună. Știi ce, Molka ? Dacă mă gîndesc bine, tu ar trebui să te măriți. Să nu mai stai lîngă un bătrîn nebun ca mine. De ce nu-l iei pe Vladimir sau pe Sașa de bărbat ?” „De ce-mi spui toate astea, Dimitrie Pavlovici ?” „Pentru că așa e mai bine. Spune-mi, e adevărat ? Era copilul lui Sașa ?”

Molka nu-i răspunsese. O ultimă răutate femeiască, poate regretul că pierduse acel copil, o făcuse să-l mintă pe polcovnic. Știa că acea fetiță era a lui Dimitrie Pavlovici, dar, dintr-o inexplicabilă cruzime, tăcuse. În aceeași seară își strînsese puținele lucruri și plecase și ea din podul casei din strada *Mașina de Pîine*.

Astfel Dimitrie Pavlovici rămăsese singur. O furie a afacerilor îl apucase, poate ca o compensație a neplăcerilor pe care le avusese în ultima vreme. Iarna se isprăvisese pe neașteptate. Un martie sec, friguros îl mîna de colo-colo, de la o adresă la alta. Căuta prin poduri vechiturile lui scumpe, scaune englezești în formă de strană, lăzi, cufere, mese italienești, fotolii *Empire* sau *Restoration*, refăcîndu-le cu ajutorul tîmplarului lui pe care-l ținea toată ziua în podul casei, aducîndu-i de mîncare și de băut și mereu încurajîndu-l : „Nu te lăsa ! Acum dăm lovitură !

Dacă vindem toată mobila asta, ne îmbogățim amîndoi ! Se termină războiul și gata, ne pricopsim, ascultă la mine !“ Devenise zgîrcit, pune ban pe ban, nu mai cheltuia nimic. Smaranda Robescu se tocmea cu el săptămîni întregi, nu lăsa din preț, iar cînd vindea o piesă, parcă i-ar fi luat cineva pielea. Relațiile dintre ei deveniseră destul de neplăcute. Proprietăreasa magazinului de antichități nu se sfia să-i spună că a înnebunit. „Nu știu ce s-a întîmplat cu dumneata, Dimitrie Pavlovici, dar parcă ți-ai pierdut mințile. Ceri niște sume ! Cine crezi că mai cumpără mobilă pe vremurile astea ? N-ai decît să le ții acasă și să nu mai mi le-ai aduci mie aici, pentru că eu nu pot să le vînd nimănui. Îmi și ocupi locul.“ „Dar dumneata nu vezi ce *dressoir* am găsit ? Nici în Franța, la ora asta, n-ai da peste așa ceva ! Trei luni am stat în podul Sturdzeștilor ca să-l găsesc printre alte fleacuri. Și cînd ți-l aduc, te faci că nu știi ce piesă ți-am cărat ! Fără două sute cincizeci de mii nu-l dau, așa să știi.“ „Glumești, Dimitrie Pavlovici. Cu banii ăștia îți cumperi un apartament. Dumneata nu mai ai simțul realității.“ „Asta e ultimul preț, dacă vrei să știi. Cu puțină răbdare ai găsi un cumpărător printre streinii care vin prin magazinul dumatăle, dar nu vrei să mă ascuți. Ce, crezi că suntem la piață ? Vindem ridichi de lună sau mobilă stil ?“ Chip de te înțelege cu Dimitrie Pavlovici ! O ținea una și bună. „Nu las un leu ! În definitiv, mobila nu cere de mîncare. Vrei să-ți plătesc locație pentru că-ți ocupă loc aici, în magazin ? N-ai decît, dar cu mine afaceri nu mai faci. Așa să știi dumneata !“ Pe Irène-Nathalie n-o mai căutase niciodată, iar pe Molka o văzuse de cîteva ori cu prietenii ei polonezi și o salutase ceremonios, de departe, dar nu-i vorbise. Prin februarie 1944 se întîmplase un lucru neașteptat. Aducîndu-i doamnei Smaranda Robescu un *chope aux armes du roi*, cu figuri alegorice din gresie de Siegburg, semnată de Hans Hildgers, o piesă de pe la o mie șase sute, pe care ceruse o sumă imensă, cu aceeași inconștientă încăpăținare, rămăsese pironit cu privirea în perete spre un triptic pe care-l recunoscuse. Se roșise brusc, bîlbîindu-se, dăduse ocol magazinului, furios ca și cînd și-ar fi adus aminte de ceva despre care voia să vorbească, pe urmă iar se

oprise în fața acelei piese a regilor poloni din secolul al treisprezecelea, la care privise încremenit cîteva minute, se prefăcuse că nu-i place și mîrîise spre patroana magazinului de antichități : „Dar copia asta nenorocită cine a adus-o ? E o mizerie !” Smaranda Robescu nu înțelegea. „Despre ce mizerie vorbești ?” „Despre tripticul ăsta.” Smaranda Robescu surîsesese ironic deodată. „Dimitrie Pavlovici, te faci că nu-l cunoști ? Nu știi cine mi l-a adus, nu ?” „De unde să știu eu cine-ți aduce dumitale toate fleacurile pe care le ții aici ? Dacă te interesează, magazinul dumitale este plin de nimicuri ! Dacă n-aș fi eu ca să-ți car cîte un lucru mai acătării, ai da faliment.” „Dimitrie Pavlovici, mă crezi o tîmpită ? Tot Bucureștiul știe că ești mort după tripticul ăsta, că ai vrut să-l cumperi de la Irène-Nathalie Mavrocordat și acum te faci că nu-l știi.” „Dar e un fals, ți-o spun eu, este imposibil ca ea să-l fi vîndut.” „Ia-l și privește-l bine și spune-mi dacă e un fals !” Încolțit, polcovnicul recunoscuse. „O fiară ești, nu om ! Dumneata ai habar cît valorează ?” „Da, Nathalie l-a arătat lui Zambaccian care a spus că fără 800 000 de lei să nu-l vîndă.” „Cine mai e și dobitocul ăsta, Zambaccian ?” „Iar minți ? Colecționarul ! Pe urmă, nu i-ai spus dumneata lui Irène că la Paris poate să-și cumpere o casă în schimbul lui ? E o piesă unică.” Dimitrie Pavlovici izbucnise în rîs. „*Mais, madame Robescu, c'était une blague*. Pe vremea aia o iubeam, am vrut să-i fac o plăcere. Cine își închipuie ea că are să dea aproape un milion pe trei scîndurele ?” „Ei bine, dacă te interesează, să știi că am și găsit amatori.” „Nu-i adevărat, mă minți, madam Robescu !” „Dacă vrei, îți dau și numele. E vorba de un diplomat elvețian și de suedezul ăla care e prietenul doamnei Tismana. Ne mai tocmim, dar sunt decizi amîndoi.” Fața lui Dimitrie Pavlovici arăta o stupefacție fără margini. „De cînd își dau seama tîmpiții ăștia de valoarea unor lucruri ? Dumneata mă minți, madam Robescu.” „Nu te mint deloc. Sîmbătă am organizat o mică licitație. Dacă vrei, te invit.” „Nu se poate ! Este incredibil ce-mi spui.” „Sîmbătă la ora 11. Te rog să poștești aici, să fii martor.” „Atunci poți să-mi explici ce-a apucat-o pe Irène să vîndă tripticul ? Cînd am implorat-o să mi-l vîndă, nici nu-i

trecea prin cap așa ceva.“ „Poate are nevoie femeia de bani, ce te miri atît ? Aud că vrea să plece din țară.“ „Unde să plece, doamna Robescu ? Astea sunt vremuri de plecat ? Dacă n-aș cunoaște-o !“ „Are rude în streinătate. Se duce după Martha Bibescu.“ „Fugi, doamnă, de-aicea, că nu se duce după nici o Martha Bibescu. Ea rămîne aicea, în România, are treburi. Vrei dumneata să mă freci, să mă superi.“ „Ia-o cum vrei.“ Realitatea era că patroana magazinului de antichități mințea și că nu era vorba de nici o licitație. Cu Irène-Nathalie Mavrocordat se petrecea un lucru pe care madam Robescu îl bănuia. N-o cunoscuse personal decît în momentul cînd îi adusese piesa s-o vîndă. Era puțin grizată și mirosea a alcool. „Încă una care bea și care lichidează tot din cauza viciului.“ Cînd o întrebasese cît să ceară pe acest triptic, ea invocase cele două nume, al lui Dimitrie Pavlovici Ignatiev și pe cel al lui Zambaccian, care îi spusese că fără un milion să nu vîndă. Dar, adăugase, s-ar fi mulțumit și cu 800 000, că avea mare nevoie de bani. Patroanei i se făcuse milă de femeia care mirosea a băutură, dimineța, și-și propusese să amîne cît se poate vînzarea. De atunci, polcovnicul dădea zilnic tîrcoale magazinului, prefăcîndu-se că are treabă cu patroana, dar trăgînd cu ochiul dacă nu cumva tripticul dispăruse. Trecuse și sîmbăta imaginară a licitației și văzînd că n-avusese loc, Dimitrie Pavlovici mai că nu jucase de bucurie, spunîndu-i tot ce crede despre ea, doamnei Robescu. „Ești o cutră, dacă vrei să știi. M-ai mințit. Credeai că sunt prost. Ia 150 000 ! Ți-i dau acum și gata, facem treaba !“ „150 000 ? Dar ce crezi dumneata, că e un ceainic ? Hei, dacă te interesează, o mulțime de lume mă întreabă despre piesa asta.“ „Una e să întreb, alta să cumperi, madam Robescu. Ia 200 000 și încheiem discuția !“ Văzînd insistența polcovnicului, doamna Robescu își dăduse seama că e vorba de o piesă foarte prețioasă, așa că n-avea de gînd să cedeze nici un leu din suma cerută. După încă vreo cîteva întrevederi, polcovnicul înțelese că n-o va scoate la capăt cu muierea asta încăpățînată. „Nu-mi rămîne decît să-i fur tripticul“, hotărîse Dimitrie Pavlovici. Dar cum să-l furi ? Era o

nebunie. Se întîmpla însă un lucru foarte curios. Cu cît vedea mai des piesa rară, polcovnicul simțea că turbează. „250 000 !“ plusase. „300 000 ! 400 000 !...“ Patroana magazinului de antichități nici nu clipea. „Doamnă, dumneavoastră ați înnebunit. Mă iertați că vorbesc așa. Persistați într-o încăpăținare. V-am oferit aproape o jumătate de milion și nici nu clipiți. Se poate ? Este o sumă, doamnă !“ „Scumpul meu Dimitrie Pavlovici, cu cît insiști, cu atît voi cere mai mult. Înseamnă că dumneata cunoști mai bine decît mine cît valorează tripticul.“ „Dar unde ai să mai găsești dumneata un nebun în stare să scoată atîția bani ? Nici nu-i am, dacă vrei să știi. Îți las toată mobila pe care o am la dumneata în custodie, o calculezi la cît vrei, numai așa aș putea să-ți achit patru sute de mii.“ „Sub 800 000 nici nu discut !“ Polcovnicul realizase că se zbate în zadar. Curios e că nici Irène-Nathalie nu mai trecea pe la magazin, de parcă o înghițise pămîntul, dar doamna Smaranda Robescu mersese și mai departe. Ascunsese timp de o săptămînă tripticul în magazia ei de obiecte puse în vînzare și cînd, într-o dimineață, polcovnicul intrase și nu mai văzuse pe perete Iisusul acela cu tiară de cardinal pe cap și pe Maica Domnului în vestminte bizantine, alături de sfîntul Ioan Botezătorul, în armură de cavaler, simțise că înnebunește. Patroana magazinului de antichități nu se afla în prăvălie, era numai ajutoarea ei, Cornelia, pe care numai că n-o strînsese de gît, repezindu-se asupra sa. „Unde e doamna Robescu ?“ „Se odihnește ! Dar ce aveți cu ea ? Ce sunteți așa de disperat ?“ „Cheam-o imediat, că vă dau foc !“ Speriată, Cornelia o adusese jos pe doamna Robescu. Aceasta coborîse greu, plictisită, întrebînd îngreșoasă : „Tot dumneata erai ? Ce s-a mai întîmplat ?“ Polcovnicul agita bastonul deasupra capului. „Doamnă, să nu-mi spunei că ați vîndut tripticul.“ „Și dacă l-aș fi vîndut ?“ „Doamnă, cu astfel de lucruri nu se glumește.“ „Dimitrie Pavlovici, ce înseamnă treaba asta ? Am dispus să se aranjeze altfel lucrurile și am dus tripticul în magazie pînă schimbăm mobila, căci clienții se plictisesc cînd văd acelaș decor în fiecare zi. Trebuie să le scoți în față alte obiecte pe care nu le văd dintr-odată.“ Polcovnicul căzuse pe un fotoliu, exclamînd cu o mare ușurare. „Doamnă

Robescu, mi-ați luat o piatră de pe inimă. Vă ofer 550 000 ! E tot ce am. Voi fi silit să vînd și apartamentul în care locuiesc.” Smaranda Robescu se făcea că nu-l aude. „Doamnă, am spus o cifră, este ultima ! Mă aduceți în stare de disperare.” Patroana magazinului de antichități îi întorsese spatele. „Dimitrie Pavlovici, fără 800 000 lei nici nu discut !” Polcovnicul se ridicase în picioare și blestemase în rusește : „Doamnă, vă doresc cel mai rău lucru care poate să vi se întîmple ! Să sărăciți ca mine, să vă placă un lucru și să nu puteți să-l aveți. Din ziua aceasta nu mă mai veți vedea. Am onoarea.” Și dispăruse. „Se întoarce el. Îl cunosc”, gîndise Smaranda Robescu. Dar, într-adevăr, din ziua aceea nu-l mai văzuse pe Dimitrie Pavlovici, neștiind ce planuri negre avea acesta.

Timp de o lună și jumătate fostul junker rumegase răzbunarea ce trebuia pregătită cu o mare abilitate. Spărgător nu fusese în viața lui, nu știa cum se taie nici măcar un geam cu diamantul. Prăvălia avea obloane de fier, nu-i rămînea decît să pîndească un moment favorabil cînd n-ar fi fost nimeni în preajmă și nici pe el nu l-ar fi zărit proprietăreasa sau ajutoarea ei. Drept care se instalase de cîtăva vreme în cafeneaua *Colibri* care avea un etaj de unde, de la o masă pe care și-o rezervase contra unui bacșiș, putea să supravegheze magazinul de antichități al doamnei Smaranda Robescu fără să fie zărit. Cerea un mazagran și observa obiceiurile proprietăresei, ora la care mîncă și cînd era înlocuită de Cornelia, ajutoarea ei, cam ce mușterii veneau mai des și, mai ales, cînd slăbea vînzarea și clienții se răreau. Magazinul era închis între unu și cinci după-amiază și vizitatorii lui scădeau pe la 12 și jumătate. O perioadă bună pentru ceea ce își propusese ar fi fost și prima jumătate de oră de după deschiderea magazinului pentru vînzările de după amiază. Asta era un aspect, dar cum să intre fără să fie văzut și, mai ales, cum să iasă cu acel triptic și nu numai cu el, pentru că atunci toate bănuielile s-ar fi îndreptat asupra sa ? Un complice nu putea să aibă, pentru că asta l-ar fi expus la alte neplăceri. Simțea că-i plesnesc creierii. Numai o întîmplare îl putea ajuta și întîmplarea se ivise în ziua de 4 aprilie, cînd, ca de obicei, se instalase la masa de la etajul cafenelei *Colibri* și se prefăcea că citește ziarul

Universul, trăgînd cu ochii la ceea ce se petrecea în magazinul de antichități. Și atunci se produse acel lucru neprevăzut, dar atît de dorit de polcovnic. Se auziră mai întîi sirenele și pe urmă loviturile de tun ale antiaerienei. Lumea de afară și din cafenea nu părea prea agitată, dar cînd primele bombe începură să cadă pe pămînt, Dimitrie Pavlovici își dădu seama că se întîmpla ceva grav. Proprietarii magazinelor din pasajul *Vilacros* trăgeau obloanele grăbiți și cineva strigase: „Se bombardează, intrați în adăpost!” Urmase un moment de confuzie de care polcovnicul profită. Lăsase pe masa cafenelei plata consumației și coborîse în goană scările. Doamna Smaranda Robescu închidea și ea magazinul de antichități. Era întoarsă cu spatele și nu-l zărise cînd se strecurase înăuntru. Odată intrat, dăduse cu ochii de Cornelia pentru care prezența polcovnicului era familiară și ea nu se miră deloc că-l vede acolo. „Nu coborîți în adăpost? întrebasese ajutoarea doamnei Smaranda Robescu, este pe-aicea o pivniță.” El dăduse din cap în semn că primea invitația, dar nu se mișcase din loc. Ședea fascinat în fața acelei piese pe care o visa și noaptea și, la auzul bombelor care cădeau tot mai aproape, smulsese furios tripticul din perete, închizîndu-i capacele cu o mișcare rapidă, strecurîndu-l în servieta pe care o purta de cîtva timp asupra lui, tocmai în vederea acestui furt. Cornelia alerga de colo pînă colo, prin magazin, doamna Robescu trăsese obloanele celor două vitrine și era gata să intre înăuntru. Dimitrie Pavlovici cunoștea bine magazinul și cu o mișcare sigură se îndreptase înspre ieșirea dinspre pasajul *Macca*, așa încît patroana nu-l mai zări pentru că el dispăruse în spatele scării metalice în formă de melc și se strecurase spre ușa care dădea în coridor. Cornelia trăgea și ea obloanele de fier al florăriei, bănuind că probabil coborîse cele cîteva trepte în pivnița unde erau depozitate mobilele nereparate. O încurca și streinul acela care venise s-o caute pe doamna Robescu. În învălmășeala creată, prezența celor două personaje se suprapusese și abia mai tîrziu, peste vreo săptămînă, cînd patroana observă lipsa tripticului, uluită și neînțelegînd cum și cine luase acel prețios obiect, reclamînd la poliție dispariția lui, Cornelia își adusese aminte (și poate nu și-ar fi adus aminte, dacă

o întrebare a comisarului care ancheta cazul și răspunsul patroanei nu i-ar fi readus în memorie prezența polcovnicului în magazin în ziua aceea plină de întâmplări neprevăzute). „Pe cine bănuieți, doamnă Robescu, pentru furtul acestui triptic, cum îi ziceți dumneavoastră ?” „O singură persoană putea să facă acest lucru, răspunsese. Un cunoscut al meu, domnul Dimitrie Pavlovici Ignatiev, ebenist de meserie, cu care lucrez de multă vreme. Era îndrăgostit de obiectul acesta. Dar nu-mi amintesc să-l fi văzut de cîteva săptămîni prin magazinul meu.” „Știți unde-l putem găsi ?” „Da. Cum să nu ? Locuiește în strada *Mașina de Pîine*. Numărul nu-l mai știu, dar dacă vreți pînă diseară îl aflu.” Atunci intervenise și Cornelia care își amintise brusc de prezența lui în magazin. „Dar, doamnă Robescu, în ziua bombardamentului a fost la noi. L-am văzut eu. N-a stat cu dumneavoastră în adăpost și cu domnul acela care vă căutase mai devreme ?” Patroana magazinului de antichități părea uluită de ceea ce auzea. „Doar n-o fi fost duhul sfînt ! Nu l-am zărit. Nu ți s-a părut ?” „Nu mi s-a părut deloc. Stătea încremenit în fața tripticului și pe urmă nu l-am mai văzut. Vă spun sigur că a fost în magazin.”

După trei zile, Dimitrie Pavlovici Ignatiev fusese invitat la circumscripția de poliție din apropierea străzii *Mașina de Pîine*, undeva pe lîngă Filaret. Polcovnicul venise îmbrăcat în mare ținută de vară, într-un costum alb, impecabil, cu monoculul lui cu rama de aur, purtînd mareț bastonul pe care scria *Boje țaria khrani*, cu o pălărie albă de panama, cravată argintie și pantofi de pînză. În buzunarul de la piept al hainei își înfipsea o uriașă batistă de olandă, gălbuie, care se revărsa peste rever. Avea un aer ultragiatic, demn, bățos. Comisarul care conducea ancheta se și intimidase cînd îl văzuse.

- Dumneavoastră sunteți Dimitrie Pavlovici Ignatiev ?
- Așa mă numesc.
- Ce profesiiune aveți ?
- Dar nu mă poftiți pe un scaun ? făcuse și mai uluit polcovnicul în fața acestei impoliteți.

Comisarul roșise, intimidat de neglijență.

— Pofțiți, zisese, ridicându-se de la locul său și oferindu-i-l.

— Mulțumesc, replicase el rece, scoțându-și pipa țigănească de lut, pe care o umpluse cu tutun de Macedonia, cu o atenție exagerată, ca și când ar fi vrut să nu risipească pe-afară nici un fir.

Cînd terminase cu delicata îndeletnicire, își aprinsese tutunul cu aceeași atenție extraordinară. Celălalt îi privea craniul ras pentru că polcovnicul își scosese pălăria și o așezase pe birou. Cînd ridică privirea lui glacială, sporită și de strălucirea monoclului bine lustruit, ebenistul avea o expresie teribilă de indignare. Și comisarul se întrebă dacă nu cumva doamna Smaranda Robescu nu-l băgase într-o mare încurcătură.

— În ce chestiune m-ați convocat aici, domnule ? întrebasese polcovnicul.

— Nu mi-ați răspuns la o întrebare. Ce meserie aveți ? îi replicase comisarul, ușor întărit de ostilitatea celui alt.

— Sunt ebenist. Vă spune ceva cuvîntul ăsta ? Mă ocup de recondiționarea mobilelor. Lucrez cu magazinele de desfacere a acestor articole.

— Atunci o cunoașteți pe doamna Smaranda Robescu ?

— Cum să nu ? Ne leagă o veche prietenie.

Comisarul vîntura în mînă o hîrtie scrisă pe care nu i-o arată, dar pe care o recîti în fața lui cu atenție.

— Am aici o reclamație din partea acestei doamne care vă acuză că în ziua de 4 aprilie, în timpul alarmei aeriene, i-ați fi furat un triptic foarte valoros, aparținînd doamnei Irène-Nathalie Mavrocordat, pe care îl avea în consignație. Ce puteți să-mi spuneți în chestiunea aceasta ?

Polcovnicul căutase o scrumieră pe biroul din fața lui și comisarul, ghicindu-i dorința, îi întinsese un vas de aluminiu grosolan în care își scuturase tutunul încă arzînd din pipă.

— Nici nu v-am cerut permisiunea să fumez, spusese privind-l iar cu ochiul acela, verde, rece. Scuzați-mă.

— Vă întrebasesem ceva în legătură cu un furt care a avut loc în ziua de 4 aprilie în magazinul doamnei Robescu.

— Doamna Robescu trebuie să fie nebună. Nu recunosc nimic. Știu tripticul, am vrut să i-l cumpăr, dar

de-aici pînă la a i-l fura este un drum foarte lung. Dealtfel, n-am trecut prin magazinul ei de multă vreme, după cîte îmi amintesc.

Comisarul trăsesese sertarul biroului și scosese o altă foaie pe care o citise cu mare atenție.

— Am aici o declarație a ajutoarei doamnei Robescu, pe care o cunoașteți, nu ? Doamna Cornelia Izbășescu.

— Sigur că o cunosc.

— Doamna Cornelia Izbășescu declară că în ziua de 4 aprilie v-a văzut în magazin, cu cîteva clipe înainte de începerea bombardamentului și anume chiar în fața obiectului dispărut. Este adevărat ?

Polcovnicul părea că face un efort foarte mare de a-și aminti amănuntele acelei zile foarte tragice.

— Știu eu ce aș putea să vă răspund ? În 4 aprilie am fost în foarte multe locuri. Sunt negustor, intru în contact cu o mulțime de lume. S-ar fi putut să mă fi abătut o clipă sau două și-n magazinul doamnei Robescu, dar de ce m-a văzut numai ajutoarea ei și nu și doamna Robescu ? Nu credeți că aici este ceva neclar ?

Comisarul părea și el încurcat de detaliul acesta.

— Într-adevăr, ar fi trebuit să vă recunoască mai întîi doamna Robescu.

— Păi, vedeți ?

Cei doi se priveau mirați că nu ajung la un punct comun.

— Deci, să recapitulăm, domnule Ignatiev : doamna Izbășescu spune că v-a văzut în magazinul doamnei Robescu în ziua de 4 aprilie, dumneavoastră nu vă amintiți să fi fost acolo, iar în reclamația care ne este adresată, singurul bănuît sunteți dumneavoastră.

— Ei, asta-i bună ! Dar în magazinul doamnei Robescu vin o mulțime de clienți în fiecare zi. De ce aș fi tocmai eu cel care ar fi trebuit să fur tripticul ?

— Este o întrebare, domnule Ignatiev.

— Pe urmă, cum v-am spus, am încercat de cîteva ori să-l cumpăr. Ultimul preț pe care l-am oferit doamnei Robescu a fost suma de 550 000 lei. Un hoț nu vine să facă o ofertă tocmai pentru a atrage atenția asupra unui lucru pe care are intenția să-l săvîrșească.

Comisarul era vădit încurcat de toată întorsătura afacerii așa că nu-i rămase decît să-l invite să dea o declarație scrisă și să cerceteze dacă nu se găsesc alte indicii asupra acestui fapt ciudat.

Multe luni după întîmplările povestite, afacerea furtului tripticului făcu obiectul multor discuții în multe case. Confuzia creată de bombardamentele care se repetară după cîteva zile, dispersarea ministerelor în provincie, precum și evenimentele politice care se precipitau favorizară uitarea acestei foarte încurcate afaceri. Nici doamna Smaranda Robescu nu insistase asupra furtului reclamat întrucît prezența în aceeași zi a lui Dumitru Tronaru în magazinul ei ar fi dus, dacă cercetările ar fi continuat, la lucruri pe care voia să le evite.

Din păcate, cel ce relatează aceste fapte nu este în măsură să spună cititorului ce s-a întîmplat cu acest triptic, întrucît în toamna anului 1945, mai precis în luna noiembrie, un automobil cu număr strein, în care fusese invitat polcovnicul Dimitrie Pavlovici Ignatiev, dispăruse odată cu acest personaj, despre care pînă în zilele noastre nu se mai știe nimic. Se pare că polcovnicul fusese răpit de pe străzile Bucureștiului, dar de cine și din ce motive nu s-a aflat încă.

XII. Frații

BUCUREȘTIUL, ÎNCEPÎND DIN LUNA MAI 1944, era aproape pustiu. Serviciile publice funcționau cu câțiva oameni și asta întâmplător, pentru că ministerele, direcțiile generale și serviciile, cu arhive, funcționari și aparat administrativ fuseseră evacuate în orașe îndepărtate de Capitală și anume în zonele de munte, undeva sub poalele Făgărașilor, pe la Porumbacu, pe la Sîmbăta de Sus și în alte comune bine ascunse. Guvernul se refugiase în vilele din jurul Bucureștiului, pe la Snagov, Cernica, Pustnicul, ca și puținele legații care nu fuseseră definitiv închise și mai funcționau sporadic. În aceste condiții, vechile locuri de petrecere ale comisarului Mizdrache și ale oamenilor săi erau și ele abandonate și toată lumea se aciuisse pe lângă câteva localuri improvizate în preajma lacurilor din jurul Capitalei, care nu constituiau obiective militare pentru aviația americană. Dacă pe inspectorul șef nu-l găseai la *Brotăcei* sau la *Bordei* (*Pescărușul* nu funcționa pentru că era prea vîrit în ochii piloților care știau prin spionii lor aflați de mult în București unde se aduna lumea), atunci cu siguranță că dădeai de el la locanta numită foarte sugestiv pentru acele vremuri, *La Refugiatu*, aflată în pădurea Andronache, unde Gogu Istrătescu, care ținuse cîrciumă în Calea Moșilor, simțind cum bate vîntul, se instalase, cu cățel cu purcel, într-un fel de bordei acoperit cu crengi de plop, vîrit în pămînt, căruia i se mai spunea și *Submarinul*, pentru că avea două ieșiri, una spre un lac și alta spre o pădure, în caz de bombardament. Gogu Istrătescu servea cu nevasta și cu un puști pistriuat de vreo 14 ani, scăpat

din bombardamentele din aprilie, de la unul Ștefănescu, cîrciumar și el în Pantelimon, care murise cu familie cu tot, un fel de văr de-al său. Omul, fără să ceară autorizație, fără nimic, defrișase o parte a pădurii, improvisase niște mese din lemn și cîteva scaune rudimentare, își transportase cu autocamionul butoaiile cu rachiu și vin, grătarul și proviziile pe care le mai avea, comunicînd furnizorilor unde poate fi găsit. Avea relații la Abator, cunoștea grădinarii din Ilfov și pe casapii care aduceau turmele de vite la tăiere. Aceștia, de frica bombardamentelor, nu mai intrau cu ele în București, împărțindu-le frățește celor cîteva cîrciumari care, ca și Gogu Istrățescu, deschiseseră în alte păduri astfel de restaurante. Vitele puteau fi văzute păscînd în libertate pe pășunile din apropiere, tăietorii făcîndu-și și ei bordeie în jurul acestor locuri.

Mizdrache aflase întîmplător de la Crăciunescu ce se petrecea în jurul Bucureștilor și îi certase pe apropiatii lui.

— Bine, mă, Ciripoi, mă, ce fel de poliție avem noi, mă, de nu știi tu că e o viață și-un destin la Andronache ?

— Cum adică, dom' șef ? O viață și-un destin ? Păi, cu bombardamentele astea, ce viață și ce destin să mai fie ?

— Mă, voi ați auzit de unul *Refugiatu* ?

Ciripoi, mască la Teică, cu ochii bleojdiți :

— Teicuță, tu ești cu gazele în București.

Ăla, și el afiș !

— Ce gaze, dom' Ciripoi ? Ce umbli, dom'le, cu vorbe de-astea de nu te mai înțelege omu' ?

— Păi, tu n-ai auzit ce zice dom' inspector șef ? Cică în pădure, la Andronache, la *Pustnicul*, s-ar fi deschis, așa, o instituție...

— Ce fel de instituție ?

— Păi, una de-aia unde se schimbă banii pe vin, pe drojdie. Pe ce-i trebuie omului ca să trăiască și el în timp de război cînd cad bombe.

— A, cîrciumă, vreți să ziceți matale, dom' Ciripoi !

— Ei vezi, mă, că ai înțeles ? Vezi, mă, că vii de-acasă ? ! Ia fă tu repede o cercetare să nu bîjbîim și să nu-l ducem pe dom' șef cine știe unde.

Și clipise din ochi. Mizdrache avea treabă cu evacuarea dosarelor. Striga la Crăciunescu și la ceilalți care încărcau arhivele în autocamioane.

— Bă, să nu pierdeți vreun act, cevașilea, că vă ia mama dracului. Astea sunt secrete de stat. Ochii cît sarmaua !

Ciripoi îl trăsese de-o parte pe Teică și-l îmbrobodea :

— Teicuță, fii atent ! Vezi că lu' dom' Mizdrache numai de treabă nu-i arde. Acum, cu bombardamentele astea, o să facem noi servicii cum mă vezi și cum te vād. Așa că dacă mai ținem seama și de greutatea familiare pe care le are...

— Ce greutate familiare, dom' Ciripoi ?

— Păi, tu nu vezi, mă, că e făcut cocă după Marigeta ?

— Da, și ce dacă ? Chestie veche ! S-a brînzit.

— Nu s-a brînzit deloc. Află că asta îl joacă în trei dește. Umblă un hăndrălău după ea și ăla e mai tînăr, un fante de ăsta de mahala, că să fie al dracului, dacă nu-l ia în concentrare, eu nu știu cum fac ăștia de scapă, dau șpagă la comisarii ăia de la *Mobilizare* și scapă, domnule, scapă de front, fac zulă, caramangeală, nimeni n-are treabă cu ei, bani ca la turci și, pe deasupra, mai necăjește și pe omul nostru care e pîinea lui Dumnezeu. Și asta ne mai trebuie, să-l șucărim ! Nu e el șucărit destul !

Teică țîția a compătimire.

— Și cum, dom' Ciripoi, zici că e cu vînzare ? Cu mega ? Păi, se poate ? Ce, Marigeta e nebună, a mîncat lauri ? Vrea s-o calce tramvaiul 20, în față, la Bufet, și s-o lase, Doamne ferește, doar cu un picior ?

— Domne, asta e chestiunea. Eu spun ce știu. Așa că noi, ca devotați ce-i suntem șefului, trebuie să-i găsim de toate pentru toți, cum zice la radio, la emisiunea aia, de la două după-masa, duminica, adică să-l mutăm, domne, aicea, lîngă *Refugiatu*, în pădure. Că vorba aia : bombardamente, bombardamente, noi ce să facem ? Ministerul s-a evacuat, dar din dispozitiv nu ne-a scos. Se numește că suntem tot în București. Trebuie numai să vorbești tu cu cineva de la Telefoane, să ne tragă un fir la *Refugiatu*,

să fie numai al nostru. Să zicem că e biroul domnului Mizdrache, undeva, pe front.

— Cum adică, undeva, pe front ? întrebare Teică.

— Așa vine vorba, pe front, de sanchi. Ce, parcă Bucureștiul nu-i pe front acuma ? Trag ăia cu bombe, ne fac chisăliță. E mai rău ca pe front. Știi câți au mierlitără aviatorii și câți am îngropat noi în ultima lună. Adică nu noi, ăia cu treburile astea.

— Bine gîndit, dom' Ciripoi. Dacă înțeleg eu bine, ar trebui, așa, o casă țărănească, un cuibușor de nebunii, unde să-l tragem pe dom' Mizdrache cu a lui, cu Marigeta, s-o smulgem din ghearele derbedeului. Dar cine e, domnule, cum îl cheamă ? Că-l iau eu în evidență.

— Gasparone. E unul Gasparone. A fost un film sau o operetă, că am auzit eu de numele ăsta. Pe el îl cheamă altfel, dar ca să nu-l știe poliția s-a poreclit așa. Bate al dracului, are și o bandă a lui, e greu cu ăștia, dar pune și tu pe alde Crăciunescu, pe cineva să-i mai strîngă întîi pe ăia de se are bine cu ei și pe urmă îl găbjim noi și pe Gasparone ăla, că n-o fi frate cu dracu'. Deocamdată, însă du-te, fă prospecție, vezi ce e la *Refugiatu*, să n-avem vorbe și, mai ales, nu uita de casă.

Teică mersese în pădurea Andronache, cercetase și se întorsese să raporteze lui Ciripoi :

— Cum e, mă ?

— Aer, aer ! Pădure, pădure ! Tot Abatorul s-a mutat acolo, taie vite, nu mai miroase pădurea decît a mujdei de usturoi. E o viață ! Care nu stă pe la vile, pe la ei, pe la Snagov, ori pe la Cernica, vine cu mașina pe linia de centură, se așază la masă, că are ăla niște mese așa în stil țărănist, făcute din lemn de plop, a mai cărat de prin satele din jur niște blăni, trîntește mămăligi peste mămăligi, care are bea și mănîncă. Ascultă la mine, dom' Ciripoi, Gogu Istrătescu o să facă avere numai în vara asta. E dotat cu de toate, dom'le. Vin la el ca la mama acasă, a adus și niște țărănci care cresc pui ; toată ziua cu orătăniile, le dă grăunțe, ți se apleacă de atîta friptură de vacă, sucește gîtul la un pușor, îl bagă în țepelușe sau la ceaun, ți-e mai mare dragul...

Lui Ciripoi îi ploua în gură.

— Teicuță, lasă descrierea terenului că nu suntem pe front. Spune-mi ce ai făcut ? Casă ai găsit ?

— Dar cum ? Două camere, cu pridvor ; în spate, să mă scuzați, e privata, că ăștia o au în curte, dar am găsit unul mai pricopsit ; pe urmă, știindu-l pe șeful nostru coconos, l-am întrebat pe ăla, e un țăran, Țîru, pe proprietar : „Doamne, dar apă corentă ai ?“ „Adică cum, corentă ?“ a întrebat el. „Păi, să-ți curgă la țăturoi.“ „Țăturoi n-avem, dar am o fîntînă în curte și un jgheab de lemn. Scoți matale apă cu găleata, torni pe jgheab și se numește că ai apă corentă, cum zici dumneata !“

— Ete, ai dracului ! Mă, Teică, dar nu putem, mă, lăsa chestia asta așa, că îl știi că se parfumează în fiecare dimineață, se bărbierește, are nevoie de un duș, mă.

— Păi, duș de unde, dom' Ciripoi ? Că nu-i canalizare. Să facă și domniile lor, dom' Mizdrache cu alde Marigeta, baie în lac, că e vară.

Ciripoi clătina-se din cap amarnic.

— Nu merge, Teică, ascultă la mine. Trebuie să-l servim pînă la cap pentru că e șeful nostru și pe urmă ne ia misia. Am eu o idee. Dar spune-mi : obloane are la ferești ?

— Obloane ? Țăranii ăștia n-au obloane, dom' Ciripoi. Țăștia au niște transperante de-alea, niște speteze, că am văzut eu. Tragi de-o sfoară, se face întuneric de zici că e noapte.

— Bun, să zicem că cu asta am nimerit-o, dar așa, cînd i-o veni lui bîzdîcul să nu meargă la *Refugiatu*, are și el o bucătărioară, ceva, să pregătească haleala la botul calului ?

— Păi, eu zic că da. Am inspectat totul, există o sobă de lut, dar bună, cu două ochiuri, bași acolo niște găteje, să vezi, dom' Ciripoi, dacă n-o să trăim ca niște cercetași. Ai citit matale *Cei trei cercetași* ? O să avem pèripèții.

— Pèripèții ne trebuie nouă, Teică ? Încolo am terminat cu treburile ? O să vezi ce-o să ne frece. El o să stea la răcoare, în pădure, și noi o să alergăm pe autobuze, dacă le-om mai găsi. Adu aia, adu aia ! Cu telefonul cum ai făcut ?

— Am trecut și pe la Telefoane. Am vorbit cu un inspector. A mai strîmbat din nas, dar cînd a auzit că este

vorba de Siguranța Statului n-a mai zis nici pis. Cică pune niște prăjini, face el ceva, ne leagă un fir special, să n-avem nici o grijă. Într-o zi jum'ate, vorbim și cu Parisul.

Ciripoi părea mulțumit. Se mai freca pe frunte cu palma stîngă, cugetînd să nu scape vreun amănunt.

— Bă, Teică, dacă am fi deștepți, am mai face ceva.

— Ce-am face, dom' Ciripoi ?

— Păi, am profita de înghesuiala asta și am rechiziționa o mașină pentru sufletele noastre.

— Cum adică ?

— Cum auzi ! Eu îl cunosc bine pe dom' Mizdrache. E pretențios, domnule. Parcă-l auzi : ba că n-are aia, ba că n-are aia. Te trimite după săpun, după odicolon. Înțelegi tu ce-o să pătimim ? Că și Marigeta asta, o cunosc eu, ce-o să-l mai frece : „Gigi, dragă, adu-mi cutare, adu-mi cutare, n-am bigudiuri să-mi pun părul pe moațe, n-am forfecuță de unghii, n-am oă...” Și noi de unde să le scoatem ? Ce-o să stăm pe Calea Victoriei ? Caută oă în pădurea Andronache, caută odicolon, caută săpun *Palmolive*, că altfel îi pute, și atunci să te vād eu pe tine, Teicuță, cum faci cross pînă la prima stație de tramvai și aștepți de-ți ies ochii din cap pînă catadicsește vatmanul să te ia la clasa a doua.

Teică își dădea palme, obiceiul lui cînd voia să arate că-i plăcuse ceva.

— Dom' Ciripoi, cum le știi dumneata pe toate ? Fie al dracului dacă-mi dădea mie una ca asta prin cap. Păi, aveți dreptate. Fără un taximetru de-ăsta suntem ca și morți.

— Dacă e așa, ce mai aștepți ? Vorbește repede cu Crăciunescu să-ți tragă o ștampilă, să-ți bage un număr de înregistrare și vezi unde găsești o mașină, mai parădită, cum o fi, numai să umble.

În patru ceasuri Teică se înființase și cu mașina, și cu șoferul, unul Bîzu, care avea un fel de autocamionetă cu care transportase morții din bombardamente. De la 4 aprilie pînă la sfîrșitul lui mai se umpluse de parale, că trebuia curățat orașul de cadavre. Crăciunescu, care avea legătură cu cei de la *Economic*, îi vînduse pontul.

— Teică, spune-i lui dom' Ciripoi că se face. De mult am pus eu pleopa pe unul Bîzu. Într-o lună jumate a

făcut 80 de înmormântări. Are în saltea numai mii. Acum, să mai lucreze și pentru stat. Ia ordinul ăsta și du-te în Dristorului 12, bate la poartă, nici nu-l lași să respire. Îl pui să spele mașina cu furtunul cu apă, să nu pută a mort, s-o vopsească, s-o dichisească, s-o ungă, să-și ia piese de schimb, că de-acum e al nostru. Dacă face gît, spune-i că are de ales : ori pe front, ori la Siguranța Statului. Să pună prelată, că are și prelată, că eu cunosc, să nu se prindă lumea ce transportăm noi acilea, unde o să ne refugiem. Diseară, te prezinți la dom' Ciripoi cu băiatul ; să-și ia rufe de schimb, să-și pupe copiii, că nu se știe dacă-i mai vede, pe ei și pe nevastă-sa și pe urmă dă-mi telefon. Dacă face gît, îi spui doar atît : că știm cîți a înmormîntat primăvara asta și că dacă îl punem la impozite, îl împușcă Mareșalul cînd o auzi că a trăit din cadavre.

Teică asta aștepta. L-a mai rugat pe Năstase de la *Moravuri*, cu care se avea bine, să vină și el, să facă o echipă puternică, s-a înființat în Dristorului 12, a bătut la poartă. Țăla, Bîzu, prin curte. Ungea osiile, umfla cauciucurile, treburi de-ale lui, de șofer.

— Alo, domnu' au strigat de la poartă.

Șoferul s-a uitat la ei. Părea cam somnoros, cam muncit, se vedea că avea treabă multă.

— Dar dumneavoastră cine mai sunteți ?

— Siguranța Statului !

Năstase o luase înainte, scosese carnetul și i-l vîrîse sub ochi.

— Fără întrebări, că n-avem timp. Teică, arată-i Ordinul de rechiziție. Dumneata vii cu noi, ești mobilizat pe loc. Stare excepțională. Mașina e în bună stare ?

— Păi, să vedeți, domnu' inspector...

— Nu sunt inspector, sunt Năstase de la *Moravuri*. Dumnealui este domnul Teică de la *Urmăriri*. Avem o sesizare. Dumneata ai făcut înmormîntări cu mașina asta fără autorizație. Alege, ori mergi pe front, ori mergi cu noi ? În cel mai bun caz, lagărul te așteaptă.

Celălalt, c-o fi, c-o păți. Năstase, nimic.

— Ia piese de schimb, pune prelată pe mașină, spal-o, să nu miroasă a mort. Așa a zis, Teică, dom' Ciripoi ?

— Așa a zis !

— Unge-o. Dă-i cu smac, cu ce trebuie, ia-ți așternuturi, ia-ți ceva de ploaie, ai copii : pupă-i, ai nevastă : spune-i *bai-bai*. De-acum ești mobilizat. Fără vorbă, că n-avem vreme. Noi stăm colea și așteptăm pînă-ți faci bagajul...

Luat repede, omul nu mai întrebasese nimic. Pînă seara, făcuse două transporturi, cărînd din apartamentul lui Mizdrache saltele de lînă, așternuturi, un radio, un patefon, haine, două lăzi cu băuturi fine, luate în treacăt de la Papastase, pentru care semnaseră un bon. „Banii, de Sfîntul Haralambie, gîndise restauratorul, că e vreme de război.“ Pe urmă trecuseră și pe la Marigeta lui Plăpumar. Aia, numai într-un furou, că era cald, cu sfîrcurile afară, să-i îmbolnăvească pe alde Teică și pe alde Ciripoi :

— Da' ce-i cu voi ?

Ciripoi, care se avea bine cu ea și o cunoștea mai de mult, o luase scurt :

— Marigeto, pune-ți harnașamentele, bagă țîțele alea în colivie, fă-ți geamantanele, că ne evacuăm.

— Ce faaaace ? strigase Marigeta. Unde ne evacuăm ?

— Nu întreba. Îl știi pe nebun. Ne-a trimis să te aducem urgent, nu vrea să te vadă moartă pe caldarîm, cu creierii pe asfalt.

— Ce moartă, Ciripoi ? Ce creieri pe asfalt ? Ce, ai înnebunit ?

— N-am înnebunit deloc. Te vrea vie și perversă, cum scrie în romane. Diseară ești în pădurea Andronache. Lasă-i lui tac-tu trei rînduri. Să nu creadă că ai fugit cu Gasparone ăla, că noi știm tot, și dacă mai sufli, te torn lui domn' inspector și ți-ai văzut fericirea cu ochii.

Marigeta roșise toată, își pusese un halat pe ea, da din colț în colț.

— Dar, Ciripoi dragă, am și eu treburi, să mă pregătesc, cum să mă duc așa ? N-am aia, n-am aia.

— Nu mai discuta. Aruncă ce găsești la îndemînă într-un geamantan. De restul ne ocupăm noi. Dom' Mizdrache atîta ne-a spus : mă, nenorociților, acum sunt vremuri grele. A venit războiul și la noi în casă, evacuăm toate bunurile naționale : tablouri de preț, bijuterii, Palatul Regal, ministerele, curvele...

— Ei, și eu oi fi Palatul Regal ?

— Nu rîde, că n-avem timp. Îmbracă ceva pe tine. Unde ai lucrurile, să le strîngem noi, boarfe, pantofi, dedesubturi de-astea de-ale voastre, muiereschi ? Teică, se adresase celuiilalt : deschide șifonierul ăla, scoate tot afară, cu ce nu încape în geamantane fă un balot mare. Dacă mai e nevoie, mai facem un transport.

Marigeta îl luase cu binișorul pe Ciripoi.

— Ciripoi, drăgălașule, ne cunoaștem de atîta vreme, că tu ești nașul nostru, tu m-ai aruncat în brațele pierzaniei. Lasă-mă pînă mîine. Nu înțelegi ?

Ciripoi înțelegea, dar n-avea timp.

— Marigeto, eu moartă-coaptă, diseară trebuie să i te aduc în așternut. Am închiriat două odăi, cu baie, cu tuta-leguul, tot, nu mai crîcni că n-avem vreme și mai lasă-l în aia a mă-sii pe Gasparone ăla al tău, și să nu te prind că scapi o vorbă unde te ducem noi, că nu-l mai vezi. Tu știi unde lucrăm ! Sile Constantinescu l-a făcut pe ta-su săpun, așa ți-l facem și noi pe gagicul tău. Leagă cățeaua și suie-te în mașină așa cum ești, că mă uit la ceasul ăsta, cum trece vremea și noi tot stăm de vorbă.

Pe seară, cînd scăpăta soarele, pădurea Andronache arăta ca o biserică cu toate luminările aprinse. Soarele lumina frunzele de un verde proaspăt, care se mișcau somnoroase la un vînticel răcoros. Trunchii negri ai arborilor arătau adîncimea aceluia loc atîta vreme neumblat. O iarbă grasă, mustuoasă, umedă, care dă în albastru la prima încenușare a zilei, stătea culcată pe o parte după o ploaie repede căzută, pe neașteptate, la prînz. O ciocăni-toare bătea toaca undeva, spre lac. Apa se zbicea la primul vînt de seară. Vreo doi țărani, cu o lotcă pescărească, trăgeau virșe în care se zbăteau pești argintii spre malul de lut în care valurile mici clipoceau adormitor. Un stuf des, ce încă nu începuse să pălească, ascundea alte bărci, și ele pline cu pește. În lintița verde, groasă ca un caimac, orăcăiau brotaci abia iviți pe lume. Dăduseră lotușii cu niște frunze cerate cît o ureche de elefant și flori albe, cu un miros dulceag ce parfuma aerul. Soarele cădea

dincolo de turla unei biserici, mai aruncînd un jar roșcat pe prundul debarcaderului.

— Mă, al lui Samoilă, mă ! striga careva din marginea unui cătun aflat la vreo patru sute de metri de lac.

Al lui Samoilă nu răspundea, era dus pe baltă, nu-l auzea pe vecinul sau pe ruda aia, a lui.

De undeva, din pădure, sosea într-un mers leneș o turmă de vaci, bălegîndu-se. Erau umflate ca niște desagi uriași, se mai opreau din cînd în cînd. Un băiat cu o nuielușă le lovea pe spinare, mîinindu-le spre casă. Mugea undeva un taure, spărgînd liniștea aceluia amurg, pe urmă se auziră căldările cu care pescarii goleau lotcile și alegeau pe o pînză de sac peștele prins. Mai săreau niște obleți ca niște cuțite în ultima lumină a zilei, pe urmă cădeau cu burțile în sus. Femeile îi prefirau, despicîndu-i și aruncîndu-le mațele într-o parte și-n alta, icrele. Mirosul greșos se amesteca cu cel putred al pădurii umezite de ploaie.

Dinspre *Refugiatu* se auzea scîrțîitul unei viori. Țărăncile asudaseră de atîta cărat găleți cu apă și de despicat peștii. Vorbeau acum între ele.

— Auzi, fa ! A venit greierele ăla borșos de lăutar. Le dă marșul.

— Ce mai război o fi și ăsta ? Unii crapă la București și alții beau și cunună aici, la *Refugiatu* !

— Lasă, fa, că e bine. Dacă nu era negustorul ăsta, noi din ce trăiam ? Cum a venit el mai vindem și noi un pește, mai un ou, mai o pasăre... Ce, e rău ? Uite, cu banii cîștigați luna asta o să-i fac pomană lu' al meu de șapte ani. De unde scoteam banii de colivă ? Ce să mai zic de prosoape și de covrigi ! ?

— Așa-i, fa !

Pe la opt și un sfert, cînd se îngîna ziua cu noaptea, sosise și Mizdrache, cu Marigeta în automobilul lui, privind șoseaua care lăsase o trenă uriașă de praf în urmă. Ciripoi sta în față, lîngă șofer, și-l ametea vorbindu-i.

— Sper să vă placă, domn' inspector șef. Că și eu, cu Teică, am pus suflet și am alergat, și dacă nu v-o place, să ne dați afară. Că numai în împrejurările mari ale vieții se cunoaște omul capabil.

— Ia te uită la el, a început să cugete ! făcuse Mizdrache. Bă, gînditorule, Ciripoi, să nu te deochi !

— Nu mai glumiți, domn' șef, că noi v-am iubită ră, cum știți. Deși, la drept vorbind, ne-ați făcut figura aia urîță.

— Ce figură, mă, care figură ?

— Păi, cu trimiterea pe front. Ce, am uitat ? Că nici la cutremurul din '40 nu ne-am speriat așa. Eu, barem, îmi făcusem testamentul. Mă și vedeam cu iarba-n gură.

— Ei, nu exagera și tu, Ciripoi ! V-am speriat eu așa, ca să vă mai treziți, că v-o luaserăți în cap. Și, după cîte văd, acum funcționați ! De unde să visez că la noapte dorm în pădure la Andronache pe brațele cui mi-e drag ?

Inspectorul șef o privise pe Marigeta cu înduioșare și, țoc ! țoc !, o sărutase pe gură. A lui Plăpumar, bosumflată, bosumflată.

— Dar ce ai, dragă ? Ți s-au înecat corăbiile ? Mă, Ciripoi, ce are, mă, fata asta ? Ori ați jignit-o cu ceva ? Că odată întorc foaia.

— Se poate, domn'șef ? Am îndrăzni noi să facem una ca asta ? Păi, eu, ca să zic așa, îi sunt ca un părinte. Cine v-a adus-o, ofrandă ? Că nu știa, mititica, ce e pe lumea asta. Fată modestă la părinți. Și i-am zis : spune, tu, Marigeto, dacă nu-i așa, mă, fata neichii, hai să-ți fac cunoștință cu un barosan. Stai ca proasta în prăvălia lui tac-tu și te uiți după vreun mucos care o să-ți sucească gîtul în loc să intri în rîndul lumii. Așa e, Marigeto ?

— Așa e, făcuse a lui Plăpumar.

— Atunci ce ai, dragă ? Parcă ai plîns. Ai ochii umflați. Te-a supărat taică-tu, cumva ?

— Da' de unde ! se amestecase în vorbă Ciripoi. Omul a zis bogdaproste că o duceți la adăpost și că e în siguranță cu dumneavoastră.

Ciripoi știa de unde se trage supărarea Marigetei, dar mai bine și-ar fi tăiat limba cu cuțitul decît să sufle ceva.

— Ei, așa sunt fetele, domn' inspector. Pînă se obișnuiește cu așternutul cel nou. Acasă la ea știa unde a pus aia, unde a pus aia, dar în două zile se dă pe brazdă.

Mizdrache îl întrebasese pe șofer :

— Mai e mult ? Că s-a întunecat de tot.

— Acuși ajungem, se băgase iar Ciripoi în vorbă. E la doi pași. Se simte după mirosul de apă.

— Și ați pus și voi ceva, acolo, la grătar ? Ați făcut sfeștania cum se cuvine ?

Ciripoi rîsese în gura mare.

— Ha, ha, ha, auziți dumneavoastră ! Păi, dar cum ? V-am dus toate lucrurile, cum ne-a fost vorba. Aveți radio la cap, patefonul, așternuturile, hainele. Am tras fir electric, că n-avea țăranul, de la stîlpul din șosea. A lucrat o echipă ieri și alaltăieri, de-a zis bogdaproste și *Refugiatu*, că lucrase la lampă cu gaz, la *Petromax*, pînă acum. I-am spus să camufleze bine becurile, să facă niște pălării, de-alea, cum scrie la carte, să nu se vadă de sus, să ne dea americanii cu o bombă în cap. Că mai nou, cum ați băgat de seamă, vin noaptea.

— Bine, bine, dar mă gîndeam așa, la ce mîncăm noi astă seară.

— Aoleu, domn' șef, așa mă cunoașteți pe mine ? Că lucrăm de atîta vreme împreună. V-a lipsit ceva, cîndva ? Ați avut vreo problemă ? Teică n-a dormit de 24 de ore. De cîrciumar ce să mai vorbim ? O să vedeți. Dacă nu vă place, mă dați afară, că de cînd vreau eu să se întîmple și chestia asta.

Ajunseseră, mașina făcuse un ocol și oprise în fața unui fel de podium de lemn pe care se aflau cîteva mese acoperite cu un frunzar. Se auzea scîrțîitul unei viori și un armonist dădea primele măsuri la „Mulți ani trăiască !”

— Să nu mai spuneți că nu v-am primit ca pe Majestatea Sa, zicea cu glas plîngăcios Ciripoi. Auziți-i pe frații Cucurigu, așa le zice. Cu ei o să ne petrecem zilele și nopțile. Cîntă ca orchestra simfonică a lui Theodor Rogalski, să fiu al dracului, șefule !

— Mă, Ciripoi, mă, ție o să-ți crape capul de atîta deșteptăciune. Oi fi fost la Ateneu în timpul liber și nu mi-ai spus.

Gogu Istrătescu le ieșise înainte cu soția, numai plecăciuni și urări de bun venit.

— Să fie într-un ceas bun, dom'inspector șef. Ca la casă nouă ! *Refugiatu* vă întîmpină cu un bun venit. Poftiți ! Pe-aici, pe-aici.

Și le arătase podiumul de lemn și cele cîteva mese acoperite cu o pînză curată de in, fiecare cu cîte-un lămpaș argintiu de skior pe masă.

— Cu ce să vă servim ? Pește doriți ?

— Pește în pădure ? se mirase Mizdrache.

Ciripoi, în picioare, lîngă el, îi luase vorba din gură cîrciumarului.

— Se poate, domn' șef ? Păi, lacul e la doi pași de-aici. E drept că peștele nu crește în pădure, dar are balta pește !

— O pană de somn, ceva, un oblete, un crăpcean ? Fript ? Saramură, de la mama lui, cu mămăliguță ?

— Marigeto, tu ce vrei ? Vrei un pește ? o întrebase Mizdrache.

Ea, tot bosumflată, buzată, cu privirile în pămînt.

— Ce-o fi acolo !

— Avem și pui la ceaun. Fripturi de vacă, de porc. Dacă vreți, vă tai și-un purceluș de lapte. Suntem dotați.

Nevasta lui Gogu Istrătescu o luase pe Marigeta mai de-o parte.

— Dar de ce sunteți supărată ? Nu vă e bine ? Sunteți cumva în poziție ? Că mă uit la matale, frumoasă mai ești ! Și domnu' inspector, un brad de bărbat, nu altceva. Așa o pereche n-am mai avut noi. Te ține cu cununie ?

Ciripoi o trăsese de-o parte.

— Lasă, cocoană Sultano, că e o fată delicată. N-o mai întreba atîtea, nu e bine !

Marigeta voia să se spele pe mîini. Privea în jur, îi era frig, nu știa unde o să doarmă în noaptea aia, se mai gîndea și la celălalt, la Gasparone al ei, care tot avea s-o găsească, chit că nu-i lăsase vorbă unde se duce. Oamenii ca el se descurcau repede în viață.

— Nea Vasile, du-mă și pe mine unde o să dormim, ca să văd cum mă aranjez. E departe de aici ?

— Da' de unde, fata neichii ! O zvîrlitură de băț. Păi, ce, te lăsam eu să-ți rupi pantofii ? Totul e gîndit cu doxă. Pe urmă, a mai trebuit să țin seama și de șef. Că-l cunosc, el cînd apucă, mai ales cînd dă de aer curat, se împipotează, așa, și stă mai mult. Tu ești fată subțire, trebuie să te mai obișnuiești. Așa că hai să-ți arăt.

Îi ceruse voie lui Mizdrache să se ducă s-o „acomodeze“ pe Marigeta. Gogu Istrătescu tot nu terminase cu comanda.

— Păi, v-aș pune, așa, o pană de somn, cu nițică lă-mîie, pe urmă un pui la ceaun cu mujdei și, mai încolo, cînd se crapă zorile, că noi noaptea nu dormim, că ni se apleacă, să bată nevastă-mea cu ciocănelele un sfert de metru de vacă, acuș o tăiem, e în pădure încă, paște, și s-o pregătim cu piper și ce mai trebuie, dacă nu vă veți linge pe degete, să-mi ziceți mie : Refugiatule, să n-ai parte de ce ai mai scump !

Se ivise și un puști pe care Mizdrache îl cunoștea de undeva, dar nu avea de unde să-l ia :

— Mă, tu al cui ești, că te știi. Tu m-ai mai servit pe mine ?

— Sunt al lui Ștefănescu și Compania, ăl de-a murit în 4 aprilie, la bombardament.

— Cum ai scăpat, mă ?

— A vrut Dumnezeu. Eram cu tîlva în pivniță, trăgeam la sticle. A căzut bomba, l-a lăsat pe domnu' Ștefănescu lat, pe trotal, cu mușterii cu tot, că mai era cu vreo trei. I-a tăiat gîtul schija, ca la frizer. Eu l-am cules de pe jos. Avea capul într-o parte, trupul, într-alta.

— Taci dracului din gură, nu mai pomeni de chestiile astea. Mai bine du-te și adu niște gheață și bagă vinul ăla. Ori n-aveți gheață ?

— Se poate ? se mirase Refugiatu. Dar cum scrie la carte ? Primul lucru pe care-l face un cîrciumar cu cap e să-și sape o ghețarie. Am o groapă în pămînt, am adus paie, gheață aveau pescarii ăștia de cu iarnă, că noi am venit mai tîrziu, după bombardament. O să înghețe mațele în dumneavoastră. Și să vă dau un vin de Panciu, domn' inspector ! Să-l bei dimineața, la prînz și seara. Grijanie, nu alta. Vin de împărțășanie !

— Păi, atunci dă-i drumul, ce mai stai ? Dar pînă se răcește ce pui pe masă ?

— O drojdioară, un salam de Sibiu, nițică brînzică cu o roșie, cu ceva ?

— Fă dumneata ce trebuie și spune-mi ce lume mai vine pe-aici ?

— Apăi, toată crema ! Care mergea la *Athénée*, care la *Capşa*, care la *Cina*, care la *Papastase* s-au tras încoace. Acum s-a înălzit, înainte veneau la prînz, acum o lună. Ăştia erau pionierii, primii care au plecat din Bucureşti. Pe domnul Calomfirescu îl ştiţi, pe doctorul Policrat îl cunoaşteţi. Pe alde Corfirotu, pe alde generalul Dobrescu. Numai lume bună. Ziua fac baie pe la vilele lor şi se uită pe cer să nu pice americanii şi seara trag încoace cu maşinile. Mai mă vinde cîte unul, alde doctorul Policrat, că el are clientelă şi mai trage şi la alţii, că mai sunt cîrciumari pe-aici prin pădure, dar nimeni nu-i dotat ca mine. Peşte — peşte, pui — pui, fripturi — fripturi, aoleu, că uitai să vă spun, nu bag şi nişte mici ?

— Bagă, domnule, zisese Mizdrache, că n-o să murim din chestia asta.

Gogu Istrătescu îşi notase în carneţelul lui şi mai întrebasese.

— Serveşte şi dom' Ciripoi masa cu dumneavoastră ?

— Ştiu eu ce să zic ? Săracu', el s-a omorît. Pune-i şi lui, acolo, că ştie cînd să se retragă. Să stea cu noi.

— S-a înţeles, să trăiţi !

Şi pe urmă, se răstise la Ştefănescu.

— Şi tu, ce stai şi te uiţi ca proasta-n tîrg ? Adu trei drojdii băgate în gheaţă, înţepă nişte salam de Sibiu cu scobitoarea respectivă şi taie brînză aia mărunt, şi nişte roşii, şi aruncă oleacă de ceapă, acolo, să nu te prind că bagi în gură, că te miroso, te-ai făcut al dracului, te-ai îngrăşat de cînd eşti la mine. Ai auzit, şterge-o !

Ştefănescu şi Compania dispăruse. Mizdrache simţea de undeva răcoarea apei şi mirosul de peşte proaspăt. Unde mai pui boarea pădurii şi foşnetul abia auzit al frunzelor ! „Uite cum trăieşte lumea, şi noi, ca proştii, în birourile alea ! Noroc cu bombardamentele, că ne coceam ! Numai să meargă telefonul, că altfel dracii ne iau. Să ne cheme cine trebuie, cînd trebuie, dar şi noi în timpul liber să stăm colea şi să ne bucurăm de vieţişoară.“

Fraţii Cucurigu, unul cu vioara, unul cu armonica, aşteptau ca inspectorul şef să le facă un semn.

— Gata, copii !

Dar lui Mizdrache îi trecuse chefu de lăutari.

— Du-i de aici, să nu-i văd ! îi spusese subalternului.

— Uș ! făcuse Ciripoi spre țigani, atunci picat.

Și aceia se făcuseră nevăzuți. „Na, c-a mirosit-o !“ își spusese „nașul“ Marigetei.

La mesele din jur începuseră să vină alți mușterii. Erau vestiți de duduital motoarelor și de portierele care se trînteau și de risetele vesele ale femeilor. Gogu Istrățescu alerga înaintea lor. Avea o lanternă cu care le arăta drumul, plus un repertoriu de vorbe :

— Pe-aici, să nu vă rătăciți, că la noi e beznă în subteran. Țineți stînga să vă arătăm și *Submarinul* unde avem poloboacele. Unde vreți ? La separeu, în tranșee, sau afară, sub umbrar, să auziți cînd se dă alarma și să stingeți iute felinarul ?

— Aștia care sunt, mă țică ? îl întrebasese pe Ștefănescu și Compania care așeza halbele cu cinzecurile pe masă.

— Dar naiba îi mai știe, că abia începe balul, să vedeți mai la miezul nopții ce chiloman ! E ca pe bulevard, nici la domn' Ștefănescu nu era înghesuială așa. A înnebunit lumea ! încheiasse el filosofic, alergînd repede să aducă și gustările.

Se arătase și Marigeta.

Mizdrache se sculase în picioare, ținîndu-i scaunul.

— Stai și tu, Ciripoi, stai cu noi aicea, că ai muncit. Cum e casa ? o întrebasese pe Marigeta.

Ea, ce să zică ?

— Mi-a plăcut cel mai mult dușul !

— Măi, să fie. Are și duș ?

Marigeta izbucnise în rîs.

— Și încă ce duș !

Ciripoi făcea fețe-fețe.

— Ce se găsește, domn' inspector.

— Adică, cum ce se găsește ?

— Păi, am făcut un duș, așa, la botul calului. Dintr-un butoi de benzină pe care l-am spălat să nu miroasă ; la cep i-am pus un furtun ; în capul furtunului, o pîlnie și, peste pîlnie, o sită. Teică a fost cu ideea, că a făcut două clase la *Industrial*.

Mizdrache se amuza împăratește de cele ce auzea.

— Și apa de unde o aduci, deșteptule ?

— Simplu : o urcăm cu o pompă de grădină și cu un maț ; aprovizionarea de la fântina din curte.

— Romantică idee ! Dar dacă ție, Marigeta, îți place, eu sînt fericit.

Refugiatu adusese vinul brumat, ținut în nisip, în bordeiele lui săpate sub pămînt. Mesele din jur răsunau de voci vesele de femei și de bărbați. Mizdrache trăgea cu ochiul împrejur, doar o recunoaște pe cineva, dar în seara asta nu se ivea nici un cunoscut. Ștefănescu și Compania adusese gustarea, Ciripoi băuse cu înghițituri scurte, ca și Mizdrache, drojdia pusă într-o halbă cu gheață, brînză era proaspătă, roșiile ținute la rece ; se răcorea binișor, Marigeta se cam strîmba, îi era cam frig.

— Dar tu n-ai adus, mamă, cu tine, o flanică, ceva ? Că vād că bați țambalul.

— Acu, vara ?

— Vară-vară, dar aici suntem în pădure.

Ciripoi sărise în picioare.

— Lasă, dom' șef, că mă ocup eu de treaba asta !

Și dispăruse. Pînă să se întoarcă el, Mizdrache, care mai pătimise prin astfel de locuri, îl chemase pe Ștefănescu și Compania.

— Pst ! bă, țică, adu tu la neica vreo trei fețe de masă de-astea, să-i fac eu domnișoarei un pardesiu, că la voi, aicea, în pădure, e cam curent.

Puștiul se și executase. Inspectorul șef le împăturise în două și i le așezase pe umeri.

— Ia să-mi spui dacă mai ți-e frig ?

Îi mai era Marigetei, dar nu-i spuse. Avea brațele dezgolite, ciorapi nu-și pusese, așa că pureci mulți n-avea să facă ea la masă, dar nu voia să-l indispună. Apăruse și Ciripoi cu o blană de oaie, arătînd-o fericit inspectorului șef.

— Acum poate să ningă !

Marigeta își așezase blana peste picioare.

— E mai bine așa.

— Aha, ai venit ca la ștrand, în sândăluțe, mînca-te-ar mama. Ciripoi, mîine, cum se face ziuă, te duci pînă în

oraș și aduci tot ce trebuie. Vezi că aici nu e ca la noi, în bloc. Ai mașină ?

— Dar cum ? se miră Ciripoi. Mașină cu șofer, cu tot. Autodric cu prelată. Cărăm și șifonierul lui Marigeta, dacă e nevoie.

— Mă, voi ați înnebunit de tot ? Ce șofer, ce autodric ?

— Păi, l-am mobilizat pe loc, pe unul Bîzu, că știam că vin timpuri grele, mai trebuie una-alta, de ce să batem noi din buze cînd se ivesc situații de-astea ?

— Bravo, Ciripoi. Mă, tu nu ești prost deloc. Ai doxă, aia îmi place la tine.

Gogu Istrătescu aducea și pana de somn, făcînd semn celor de la celelalte mese că sosește numaidecît și acolo. Țigarii plecaseră pe la alți clienți cîntînd de-ale lor. În momentul acela, se auziră sunete repetate de claxon și din pădure clipiră niște reflectoare, aprinzîndu-se și stingîndu-se. La început, nu băgă nimeni în seamă aceste semnale. „S-o fi rătăcit vreunul prin pădure“, gîndise Mizdrache, dar claxonul suna întruna și farurile clipeau a alarmă.

— Ciripoi, vezi că s-a-ntîmplat ceva acolo. Ia du-te tu și vezi !

Frații Cucurigu și cu cei de la mese tăceau. Vreo doi bărbați se ridicară și-l urmară pe Ciripoi. După un sfert de oră, acesta se întorsese gîfîind.

— Domn' inspector, l-au găsit pe unul mierlit în pădure. Să fiu al dracului dacă nu este Kurt, șoferul maiorului Braun.

— Ce să caute Kurt aici ? Și pe deasupra să mai și moară ?

— Veniți să-l vedeți. O să avem de furcă cu nemții.

— E îmbrăcat militar ?

— Nu. Civil.

— Atunci, fă-te că plouă, că n-am chef să mă apuc de anchete. Să dea Refugiatu telefon la comandatură, să vină nemții să-l recunoască. Nu ne băgăm în ciorba lor. Avem destule pe cap. Vreo rană, ceva ?

— Nu se vede nimic. E scos parcă de la cutie. L-au beregătit probabil și l-au aruncat în drum.

Marigeta se uita la ei speriată.

— Ce s-a întîmplat ?

— Nimica, ce să se întîmple ? A căzut unul dintr-o mașină și și-a spart capul. Mai bine ia și mîncîncă, că în seara asta presimt că o să ne culcăm devreme.

După primul bombardament asupra Bucureștilor, domnul Manfred von Killinger plecase la vila sa de la Snagov, unde primea pe toți subalternii în fiecare zi, la ora 11 dimineăta. Meticuloși, cum sunt nemții, de frica bombardierelor americane săpaseră în trei săptămîni un adăpost antiaerian la 10 metri sub pămînt, turnaseră o placă de beton, îi făcuseră două ieșiri, guri de aerisire, mobilaseră cele două încăperi subterane cu cîteva lucruri, între care o masă, un pat, cîteva scaune, trăsaseră fire electrice și scăpaseră de-o grijă. Maiorul von Braun și cu Gerda îl urmaseră împreună cu tot personalul Legației, ocupînd mai multe case dimprejurul vilei, pe care le închiriaseră cu prețuri foarte mari de la țărani. Viața în aer liber le pria, se simțeau mult mai bine decît la București, înotau, făceau canotaj, jucau volei pe terenurile din preajma lacului Snagov și beau, bineînțeles, bere, la nesfîrșit. Această viață pe care o trăiau laolaltă avea și dezavantaje. Reușiseră să stea grămadă, unul lîngă altul, deși nu se sufereau, formînd două partide rivale. După moartea piticului Blomberg și după afacerea Bussbaum, după scandalul de la *Fu-Ciang*, între ofițerii veniți de pe front și cei atașați pe lîngă Corpul Tehnic german la București, plus personalul Legației, relațiile dintre ei se înrăutățiseră. Cît timp lucrau fiecare pe postul lui, îndeplinindu-și misiunea și ignorîndu-se, totul ar mai fi mers cum ar fi mers, dar acum se împiedicau unii de alții, suspectîndu-se și birfindu-se. Una era să-l vezi pe doctorul Kristofer la spital și alta să dai nas în nas cu el toată ziua-bună ziua. Frații Helldorf aveau avantajul că unul rămăsese la *Yodl*, pe lacul Herăstrău, iar celălalt, violonistul, mai cînta din cînd în cînd cu orchestra de la *Fu-Ciang* pentru diplomați, la vreun *party*. Cînd aveau loc asemenea petreceri, atmosfera era mai bună. Se salutau, glumeau între ei ca și cum ar fi fost prieteni, dar evitau să rămînă în doi pentru că și-ar fi spus lucruri neplăcute. Primeau corespondența venită din Germania

și veștile nu erau prea bune, dar nu îndrăzneau să vorbească despre asta. Oricum, toată lumea evita discuțiile asupra războiului sau comentariile despre situația de pe front. Vedeau împreună filme proiectate pe un ecran improvizat, în grădina din spatele locuinței ministrului plenipotențiar, stînd cîte patru sau cinci la o masă, în fotoliile de paie, desculți în iarba umedă, fără ținuta lor marțială din timpul zilei, într-un fel de camaraderie forțată, dar pe care Killinger o încuraja pentru a-i face să uite starea de tensiune în care se aflau cu toții de cîteva luni de zile. Müller plecase la Berlin, Gerda Hoffmann îl informa săptămînal despre starea celor de-aici cu ajutorul lui Brandl care îi strecura rapoartele confidențiale în corespondența diplomatică. De la întîmplarea aceea cu B.M.W.-ul și internarea ei în spital, Gerda era păzită discret de către barmanul Ernst, omul SS-ului. În mica lor comunitate, singurii neutri erau locotenentul Reinecke și căpitanul Olberg care se fereau ca naiba să țină partea vreunei facțiuni. Cunoșteau cu toții vechea rivalitate dintre Abwehr și Gestapo, nu voiau să fie tîrîți în nici un fel de conflict.

Killinger îi chema pe rînd la raport, iscodindu-i cu discreție și aflînd de la fiecare cîte ceva despre ceilalți. Nu-i plăcea tensiunea pe care o ghicea dincolo de aceste denunțuri, și ele făcute indirect, cu aerul că se spun banalități și lucruri fără importanță, așa că de la o vreme adoptase o altă tactică : în loc să-i stîrnească pe unii împotriva altora, îi consilia pe fiecare în parte asupra necesității unității micului lor corp german în această țară streină. Informațiile pe care le primea nu erau din cele mai bune. El nu se îndoia de loialitatea Mareșalului, îl suspecta numai pe Mihai Antonescu de unele manevre diplomatice, și chiar dacă ar fi vrut să raporteze la Berlin că nu mai este tot atît de sigur cît era înainte cu un an asupra loialității românilor, atît cît îl cunoștea pe Hitler, își dădea seama că acesta ar fi făcut o criză și că ar fi trimis pe cineva în locul lui. Führerul nu admitea că se poate înșela asupra bunei-credințe a unui aliat al său, și a nu ști să lucrezi cu acest aliat însemna să fii un prost diplomat. Pe urmă, din anchetele discrete, întreprinse cu personalul pe care-l conducea, plus convorbirile celor veniți de pe front, reieșea limpede că ofițerii români nu

iubeau pe germani, dar nici pe ruși nu se putea spune că îi așteptau cu brațele deschise. Odată războiul înaintînd pe teritoriul țării lor, problemele se schimbau și puteau să se aștepte la o rezistență îndîrjită din partea celor care voiau să ferească teritoriul României de tăvălugul ofensivei sovietice. Generalul Gotlieb, cu care stătuse de vorbă într-o seară, înainte de incidentul de la *Fu-Ciang*, își manifestase o îngrijorare accentuată în privința lunilor care urmau. „Domnule baron, românii au luptat bine, spre deosebire de italieni și de unguri. Numai finlandezii au fost atît de viteji, dar ei nu sunt soldați de cursă lungă. Au scontat pe un război fulger, pe recucerirea teritoriilor pierdute și pe o pace onorabilă. Ei n-au o viziune imperia-listă. Nu vor să stea nici măcar în Transnistria, care este o invenție a Mareșalului, de fapt un obiect de negociere pentru Transilvania, pe care o doresc cel mai mult. Aici mi se pare mie că greșim noi, germanii, crezînd că putem să-i păcălim. La prima ocazie ne vor întoarce spatele !” „Credeți ?” „Nu cred. Sunt sigur. Îi știu bine. În momentul cînd am trecut peste Cehoslovacia ca un tăvălug, Fûhrerul, în schimbul jumătății date ungurilor din Ardeal, le-a oferit niște sate din Slovacia. Nu le-au vrut. Cînd am ocupat Iugoslavia, le-am oferit Banatul sîrbesc. Au refuzat. Din punctul meu de vedere, fac foarte bine. Nu vor să-și creeze dușmani în plus. Asta trădează și un cavalerism care îmi place.” „Ciudat lucru, spusese la rîndul lui Manfred von Killinger. Din corespondența mea cu Berlinul, rezultă altceva. Fûhrerul este încîntat de Antonescu, în care are încredere ca în ochii din cap.” „Dumneavoastră credeți ce vreți, eu, ca militar, vă avertizez că lucrurile nu stau tocmai așa. Vreți să-mi spuneți că nu știți despre tratativele secrete care se duc la Cairo și la Stockholm, pentru ieșirea României din război ?” Killinger tăcuse cîteva momente, încurcat, pe urmă găsise o scuză. „Poate că în felul acesta căutăm o dislocare a inamicului.” „Nu înțeleg”, făcuse generalul. „Da. Noi, diplomații, l-am sfătuit pe Fûhrer să renunțe la această inflexibilitate militară și să propunem o pace separată cu anglo-americanii, fapt care ne-ar permite continuarea ostilităților numai în Răsărit, în alte condiții. Am putea astfel să concentrăm toate forțele pe acest front, să ajungem a doua oară la porțile

Moscovei și, de data asta, chiar să câștigăm bătălia.“ „Și curvele de englezi ce spun ?“ „Ce să spună ? Au un singur cuvînt : capitularea necondiționată. Au prins curaj de cînd au pus piciorul în Italia și l-au răsturnat pe Mussolini.“ Generalul părușe foarte neliniștit. Era furios. „Dar sunt nebuni, domnule baron, nu au cap politic. Orice alianță cu noi e mai bună decît o alianță cu viitorii lor călăi. Nu-și dau seama că e vorba de două sisteme sociale diferite, care nu se vor împăca în vecii vecilor ?“ „Da, dar e vorba și de niște angajamente, secrete probabil. Oricît ar fi de cinici, cum bănuiesc că este Churchill, el nu poate să treacă peste cuvîntul dat. Englezii l-ar răsturna la prima ocazie, chit că el i-a salvat. Nu te joci cu corpul electoral al Albionului.“ „Greșită judecată ! Își vor frînge mîinile, domnule baron, țineți minte ce vă spun. Cîteodată îmi vine să cred că noi, militarii, am greșit cel mai mult. Trebuia de mult să încredințăm soarta politicii noastre unor oameni ca dumneavoastră, care știu să trateze. Sigur că o armată care a avut succesele pe care le-a avut *Wehrmachtul* poate să câștige toate tratativele la masa discuțiilor, dar vremea victoriilor a trecut.“ Killinger îl privise cu o curiozitate amenințătoare. „Vreți să mă provocați sau nu știți ceea ce spuneți ?“ „Știu foarte bine ceea ce spun, domnule baron, poate s-o afle și Fûhrerul nostru. Oameni ca dumneata și ca alții ar trebui să-i amintească unele lucruri cînd greșește. Și acum, pentru că bănuiesc că sunteți foarte ocupat, îmi permiteți să mă retrag.“ Generalul Gotlieb plecase și ambasadorul rămăsese singur. Era o zi însorită. Se plimbase o jumătate de oră pe promontoriul de marmură al vilei, care cobora în pantă lină spre lacul Snagov. Americanii mai veniseră de cîteva ori și bombardaseră Capitala României, ei, cei cîteva care ocupau casa, se strînseseră în adăpostul construit la iuțală la subsol, dar aviatorii nu lăsaseră nici o bombă prin împrejurimi. Secretara lui, o frumoasă femeie de treizeci și ceva de ani, înaltă, sportivă, cu o privire dură, păstrînd totdeauna cînd erau de față alții distanța dintre ea și șeful ei, îl găsise singur în fața lacului. Nu-l întrebaseră nimic, bănuia ce-l frămîntă, dispăruse tot așa cum apăruse, cu discreție, asta prețuia Killinger la ea, discreția cu care se făcea nevăzută în momente ca acestea. Ar fi trebuit să facă un raport la Berlin.

Desigur, nu un denunț, să descrie în cuvinte bine alese discuția avută cu generalul Gotlieb, poate că cei de-acolo ar fi înțeles câte ceva, dar îl cunoștea bine pe Führer, nu suporta veștile proaste, mai ales în împrejurări ca acestea, așa că renunțase, trimițând o informare generală în termeni destul de evazivi. Numai că toate realitățile care îl îngrijorau și pe el se răsfrângeau în comportarea sa față de oamenii din jur, și ei simțeau că ceva nu e în regulă. Deveniseră irascibili, nu se mai suportau. Despre rivalitatea dintre Gerda Hoffmann și Braun știa multe lucruri, dar bănuia că tot ce auzise despre încercarea de a-i provoca un accident prietenei domnului Göring căruia îi furniza tablouri și covoare de preț prin serviciul diplomatic era numai un zvon al unor răuvoitori. Îi urmărea în timpul acelor *party-uri*, prefăcându-se că discută atent cu ceilalți diplomați, care deveniseră și ei foarte răutăcioși, făcând aluzii la dificultățile pe care Germania hitleristă începea să le aibă pe cîmpurile de luptă. Și doamna Hoffmann, și maiorul von Braun mascau perfect vechea lor dușmănie, iscată nu se știe din ce cauză, pentru că, după știrea baronului, în Polonia lucraseră împreună, ba chiar trăiseră împreună. Mai departe, dacă nu punea la socoteală disputa, și ea amabilă, și bine camuflată, dintre Brandl și Müller, care sosea din cînd în cînd de la Berlin la București pentru a avea convorbiri cu von Braun, adîncimea rivalității dintre cele două grupuri îi scăpa cu totul baronului. La o astfel de reuniune șezuse de vorbă cu amîndoi. Întîi o luase pe doamna Hoffmann de-o parte, plimbîndu-se pe aleile asfaltate din jurul vilei, ca și cînd ar fi vrut să-i arate ca și altă dată o atenție specială, așa cum făcea dealtfel cu toate femeile din colonia germană. Convorbirea bineînțeles că începuse foarte evaziv, cu întrebări despre familia aflată în Germania, despre cunoscuți comuni, atingînd și probleme curente, cum ar fi fost acelea dacă nu era cazul să o ajute cu ceva, dacă totul mergea bine în ce privește cazarea în locuința țărănească pe care o ocupa cu fata aceea blondă — Claudia parcă se chema — o întrebuse, nu era ea un fel de secretară ? Și doamna Hoffmann îi spusese că totul e în regulă și că e foarte mulțumită, că prefera aerul curat de la Snagov, programul neîncorsetat

și larg pe care-l impusese baronul, celui de la București, și nu numai ea era încântată, ci toată lumea, simțindu-se toți ca niște școlari în vacanță. Killinger o privise cu mare atenție, îi plăcea femeia. Dacă n-ar fi fost încurcat de multă vreme cu secretara sa, probabil că i-ar fi făcut de mult o invitație discretă într-o după-amiază, sub pretextul unei discuții confidențiale, dar într-un cadru așa de mic, lucrurile ar fi fost prea vizibile. „Are rasă, tipul arian, buze subțiri, ochii inteligenți, mînă puternică, decizie, o minte limpede.“ Și, într-adevăr, în tot acest farmec viril, distingea lipsa feminității care confirma bănuiala unora că trăiește cu fata aceea, cu Claudia, secretara ei. Dar dacă n-ai prejudecăți, asta era o chestiune absolut particulară care le privea numai pe ele. Avea destule probleme ca să nu se ocupe și de intimitățile personalului. Mai importantă era disputa ei cu maiorul Braun. El, ca diplomat, trebuia să încerce o conciliere între cele două grupuri, mai ales acum, cînd situația militară se agravase și era nevoie de unitate. „Doamnă Hoffmann, cred că bănuieți că plimbarea noastră nu este întîmplătoare. Voiam să vă întreb de mult un lucru care mă frămîntă. Dar nu vă e frig ? Nu vreți să trimit pe cineva să vă aducă ceva să puneți pe spate ?“ „Nu, mulțumesc, nu e nevoie. M-ați întrebat ceva.“ „Da. E vorba despre relațiile dumitale cu maiorul von Braun.“ „A, a ajuns și la dumneavoastră această chestiune ! Am să vă răspund fără nici o ezitare.“ „Am auzit un lucru de necrezut, că ați fi avut un accident foarte grav, un accident provocat de cineva.“ „A, nu, domnule baron, lumea exagerează totdeauna, lucrurile sunt îngroșate pentru a le face mai dramatice. A fost într-adevăr vorba de o defecțiune mecanică a automobilului meu.“ „Cu atît mai bine.“ „Interesant, gîndise baronul, îmi ascund amîndoi dușmănia dintre ei. Dacă l-aș întreba și pe Braun, ar răspunde la fel de evaziv. Totuși, faptele ar trebui lămurite, dar acum existau lucruri mai importante de dus la capăt. Nici în Germania treburile nu mergeau prea bine. Peste tot defecțiuni, psihologia celor învinși. Dar oare suntem cu adevărat învinși ?“

Cu maiorul discuția fusese mai directă. Baronul începuse în alt mod. „Domnule maior, poți să-mi spui ce se întîmplă în mica noastră colonie ?“ Von Braun zîmbise

malitios. „Nu știu ce vrei să spunei.“ „E vorba de rivalitatea dintre serviciile noastre de informații. Nu pot s-o ignor.“ „A, sunt chestiuni de rutină, se întâmplă peste tot. Fiecare vrea să-și arate devotamentul în felul său și atunci e firesc să se întâmple ce se întâmplă.“ „Totuși, puteți să-mi spunei ceva în legătură cu accidentul doamnei Hoffmann? Chiar internarea ei în secția doctorului Bussbaum a îngrijorat pe multă lume.“ Maiorul parase. „Doamna Hoffmann v-a spus ceva sau are vreo nemulțumire în legătură cu tratamentul la care a fost supusă?“ „A, nu.“ „Atunci, poate ceva în legătură cu accidentul?“ „Nu, nici despre accident nu mi-a vorbit. Mi-a spus că a fost vorba de o simplă chestiune tehnică. Totuși, am bănuielile mele. Nu cumva amestecăm patimile prea mult și rezultatele sunt destul de neplăcute?“ „Nu, domnule baron. În general, rivalitățile acestea se tranșează prin împăcări care se termină cu șampanie. Nu trebuie să vă faceți nici o grijă.“ „Atunci sunt mai liniștit“, zîmbise și Killinger la fel de malițios. („În definitiv, dacă vor să se omoare unii pe alții, n-au decît. Există o poliție militară care se ocupă de treburile astea.“)

Dar convorbirea cu baronul îl alertase pe von Braun. Îi făcuse o vizită doamnei Hoffmann în strada Londra după ce o avertizase cu telefonul. Îi deschisese Claudia, lucru care-l indispusese pe maior. „Nu mai termină cu tîrfa asta! Vrea să-mi arate că are mereu de față un martor. E un fel de a se apăra. Îi e frică de mine.“ Doamna Hoffmann îl aștepta în living-room. Nu avea aerul că este grăbită, așa cum se aștepta el, dimpotrivă, foileta niște clișee pe care voia să le trimită probabil revistei *Signal*, vechea ei pasiune de fotografie. Îl întrebase ce dorește să bea. Nu voia decît un ceai, pentru că era puțin înfrigorat de vremea de-afară. Claudia încă se învîrtea în jurul lor. Von Braun se închisese într-o tăcere ostentativă și Gerda înțelesese că este enervat, așa că nu mai întinsese coarda și o concediasse. „Fii tu drăguță și vezi ce-i cu ceaiul ăla, și, după ce-l aduci, lasă-ne puțin singuri că avem ceva de vorbit.“ Cealaltă făcuse botul ei, plin de reproș, o strîmbătură care voia să fie gingașă. După ce dispăruse, doamna Hoffmann îi spusese direct. „Știi de ce ai venit. Baronul m-a întrebat și pe mine dacă între noi

a survenit vreun lucru neplăcut. Sper că ai negat.“ „Da. Cum ai făcut-o și tu, dealtfel. Gerda, ce avem să ne reproșăm ? Cîteodată mi-aduc aminte înduioșat de perioada petrecută împreună în Polonia. Ce naiba s-a întîmplat cu noi ?“ „Știu și eu ce să zic ? Oricum, ai mers prea departe în ce mă privește.“ „Mai mi-ai spus-o, credeam că e un lucru încheiat.“ „Nu e deloc încheiat. Astfel de fapte se pedepsesc.“ „Și ce-ai vrea să fac ? Să-l omor pe Kurt ?“ „Nu ți-am cerut asta, dar puteai să-l trimiți în Germania sau pe front. Îmi este greu să-l văd toată ziua. Ce-mi garantează că nu va încerca și a doua oară să facă ce n-a reușit pînă acum ?“ „Vorbim deschis ?“ „De ce nu ?“ „Tu chiar mă bănuiești pe mine de treburile de-astea ? Logic vorbind, de ce aș fi făcut-o ?“ „Probabil că am devenit incomodă, știu prea multe despre tine, dar, mai probabil, lucrăm pentru doi stăpîni care nu se înțeleg.“ „Și nu e logic să încheiem un armistițiu ?“ Gerda surîsesese, voind să sublinieze un gînd secret. „Din punctul tău de vedere, e logic, dintr-al meu, nu.“ „Pot să fac ceva ca să-ți recîștig încrederea ? De pildă, un serviciu.“ „Nu, mulțumesc. Dacă ai venit să-mi propui o încetare a ostilităților, în ce mă privește, ai toate garanțiile că o să-mi văd de treabă.“

Von Braun nu era convins că lucrurile or să decurgă așa, dar nu putea merge mai departe. Dealtfel, o stare de lîncezeală cuprinsese pe toată lumea în colonia lor, cum zicea baronul, o descurajare latentă lucra pe dedesubt. Nu vorbeau între ei despre mersul războiului, era aproape un consens. Le era și frică să deschidă o discuție de genul acesta. Petrecherile se înmulțiseră, probabil că simțeau nevoia să se vadă mai des împreună, să sugereze unul altuia sentimentul unei false securități, dar nimeni nu se înșela asupra adevărului. Bombardarea Bucureștilor îi surprinsese și pe Killinger și pe ceilalți membri ai Legației. Baronul îi adunase la el în birou înainte de a ordona evacuarea la Snagov și făcuse o analiză a situației politice generale. Nu mai vorbea cu tonul de altădată, infatuat, plin de cifre care anunțau numărul prizonierilor, nu mai făcuse precizări asupra pierderilor inamicului, în tancuri, tunuri și avioane. Killinger recunoștea victoriile aliaților, chiar recomanda renunțarea la o subestimare a potențialului rusesc, în materie de capacitate de a lupta și

chiar de tactică militară. Cerase confirmarea militarilor, care puteau să judece mai bine din acest punct de vedere, dar conchisese cu frazarea lui elegantă că încrederea în potențialul de luptă al Marelui Reich nu trebuia să scadă. Aveau un Führer clarvăzător care îi dusesese din victorie în victorie și nu exista pricină pentru a nu crede că și în viitor vor fi găsite soluțiile cele mai bune în ce privește tactica ce trebuia aplicată de-aici înainte pentru a se obține victoria finală. Sigur că măsurile de evacuare se impuneau de la sine. Nu avea rost să se ignore o primejdie reală care ar fi putut să-i coste viața pe mulți dintre ei. Asta se întâmpla peste tot unde războiul ajungea în asemenea faze. Trebuiau să aibă un moral foarte ridicat, să-și facă datoria fiecare la postul său și să creadă neclintii în viitorul patriei lor.

Cum observaseră și ceilalți, evacuarea Legației la Snagov avea avantajele ei; dispăruse rigiditatea programului, relațiile dintre ei se amelioraseră ca întotdeauna când o primejdie comună reușește să-i adune laolaltă pe toți cei aflați într-o tabără. Iată de ce neașteptata moarte a lui Kurt, care fusese găsit sugrumat în pădurea Andronache, îl surprinsese pe von Braun pentru că sperase ca lucrurile să se oprească la convorbirea aceea pe care o avusese el cu doamna Hoffmann.

Într-o dimineață, Gerda Hoffmann făcuse în așa fel încît să-l întâlnească ca din întâmplare pe Ernst, care, de la închiderea barului *Fu-Ciang*, își petrecea vremea pescuind pe lacul Snagov sau reparînd automobilele Legației dintr-o pasiune mai veche, împreună cu mai mulți șoferi de la care învățase meseria în atîția ani de cînd lucrau împreună. Se plectisea al dracului în „lagărul” ăsta, cum numea el cantonamentul de la Snagov, pentru că altceva era să locuiești în București, unde te puteai pierde ușor dacă voiai să te întâlnești cu Jo-Jo Martineli sau cu vreo balerină și să petreci cîteva ceasuri plăcute, și altceva să stai aici sub nasul tuturor. Locul era prea mic, lipsa de ocupație îl rodea ca o boală neștiută. Petrecerile săptămînale la care își juca rolul mai vechi de barman nu-l

satisfăceau. Mai erau rapoartele confidențiale pe care le trimitea și el, ca și doamna Hoffmann, cu ajutorul colonelului Brandl, dar asta îi ocupa foarte puțin timp, nici să inventeze false probleme nu se putea. Cei din jurul lui învățaseră să-și țină gura, nici măcar nu-și mai povesteau unul altora anecdote sau picanterii despre Hitler și Eva Braun. „Vin vremuri grele, gîndea el, o să vedem noi pe unde scoatem cămașa.“ Și iată că în această monotonie a unei vieți egale, cu aceleași întîmplări zilnice, apăruse propunerea doamnei Hoffmann care-l surprinsese cu totul. Ea îl așteptase la debarcaderul de unde plecau cu bărcile la pescuit, rugîndu-l să o însoțească. Sergenul major bănuia că nu e vorba de o plimbare, așa că nu protestase, oricum nu ar fi protestat, pentru că lucra cu doamna Hoffmann și nu-i putea refuza nimic. Gerda îl lăsase să vîslească mai la larg unde bănuiau amîndoi că nu puteau fi ascultați și, cînd socotise de cuviință, îi spusese : „Poți să lași lopetile. Dragă Ernst, vreau să te rog ceva. Cred că nu e nevoie să-ți amintesc ce am pățit...” „E vorba de accidentul de automobil, nu ?“ „Lucrurile au fost analizate și la Berlin. Maiorul Müller a venit special aici. El consideră că încercarea de a fi suprimată este un lucru deosebit de grav.“ „Și ce-i de făcut ?“ „Trebuie dat un exemplu. După cum cunoști, Gestapoul crede că poate să facă ordine în armată. Or, noi avem o poliție militară care rezolvă toate problemele.“ „Mai precis ?“ „Mai precis, Kurt, care e omul lui Braun, ar putea să pățească ceva.“ „Ah, so ! Pricep, dar știu eu ce să zic ? Asta n-ar aduce alte măsuri din partea maiorului ? De pildă, o încercare de a se plăti celui care l-ar scărmana puțin pe Kurt ?“ „Ar fi posibil și așa ceva, dragă Ernst, dar tu ești un bătrîn soldat care știe să se apere. Nu ți-o cer eu, este vorba de maiorul Müller. De altfel, am lăsat să treacă destul timp. Nimeni n-o să bănuiască, să zicem, că moartea lui ar fi o măsură de represalii.“ „Chiar atît de departe se merge ?“ Gerda Hoffmann îl privise prin ochelarii care-i dădeau o expresie de răutate ce nu putea fi ascunsă. „Chiar atît de departe se merge ! Totdeauna astfel de exemple trebuie să fie violente, altfel nu au nici o eficacitate“. „Pot să mai întreb ceva ?“ „Da, desigur.“ „Și cum s-ar petrece acest lucru“ ? „Ei, nu-i prea

complicat. Imaginăm noi ceva. Te rog numai să-mi răspunzi dacă ești dispus să mă servești. Eu singură n-aș putea să fac acest lucru, pentru că aș fi prima bănuită. Trebuie să pară un accident, o nenorocire neașteptată. De pildă, Kurt s-ar putea îneca la pescuit.“ Celălalt se gândise puțin. „Nu cred că e metoda cea mai bună. E bănuitor, se ferește de mine. Pe urmă, pe lacul ăsta se află atîta lume ! Altceva.“ „Să mă mai gîndesc, Ernst. Am să-ți spun eu cînd trebuie. Principalul este să primești, nu-i așa ?“ „Sigur că da. În serviciul nostru nu se refuză nimic. Sper însă că mă voi alege și eu cu o avansare.“ „Bineînțeles. Maiorul nu uită nimic. El este un om foarte atent cu cei care-l ajută.“

Peste vreo trei sau patru săptămîni de la această convorbire, Gerda Hoffmann o pusese pe Claudia să-l invite pe Ernst la ea, în casa țărănească pe care o închiriasă. „Ce bei ?“ îl întrebă, după ce acesta intrase în încăperea mobilată rustic, într-una dintre cele două camere în care trăiau cele două femei. „Lichior de ouă, spusese barmanul, asta e băutură de femei, dar mie îmi place.“ „Claudia, strigase prietenei sale, noi avem pe aicea o sticlă de lichior de ouă la îndemînă ?“ Cealaltă căutase și strigase din camera ei : „Nu văd așa ceva. Niște *brandy*, dacă vrea domnul Ernst.“ „Bun și ăla“, acceptase barmanul. Și pe urmă, după ce o trimisese pe Claudia la plimbare, doamna Hoffmann îi spusese. „Am găsit ceva. Kurt obișnuiește să meargă la o cîrciumă de pe aici, din împrejurimi. E vorba de o locantă, se numește *La Refugiату*, aflată în pădurea Andronache. Ce ai zice de o recunoaștere ?“ „Asta e ușor de făcut, dar nu văd cum va avea loc operația propriu-zisă.“ „E foarte simplu. Am să aflu cînd se duce la locanta aceea. Tu o să mă lași undeva, în apropiere și ai să intri în pădure. Eu am să mă prefac că nu știu că e acolo, îl voi recunoaște, o să-i propun să facă o plimbare pentru a discuta despre diferendul nostru, propunîndu-i să uităm ce a fost și pe drum am să mă prefac că am uitat șalul, am un șal violet, de mătase, pe care-l voi pierde în pădure, după care o să-l aduc pînă lîngă prietenii lui cu care va sta la masă, ca să fie văzut și o să-l rog să-mi caute *fichu*-ul

acela, timp în care tu ai să faci ceea ce trebuie. Bineînțeles că la plecare voi conduce eu mașina pentru ca tu să nu fii văzut, și cu asta conturile vor fi încheiate. Ce spui?“ „Treaba pare destul de simplă, numai să nu se ivească cineva pe neașteptate, cum se întâmplă uneori.“ „Bineînțeles că într-o asemenea împrejurare amînăm totul. Deci, ne-am înțeles. Da?“ „Ne-am înțeles. Cred că este bine gîndit.“ „În ce te privește, nu trebuie să ai decît o singură grijă : să nu lași urme de nici un fel.“

Pe la sfîrșitul lui mai, într-o după-amiază, pe cînd Kurt, șoferul lui Braun, plecase într-o mică escapadă cu mașina acestuia pînă în pădurea Andronache, acesta avu surpriza s-o vadă pe doamna Gerda Hoffmann sosind singură în fața *Submarinului*, cum îi spuneau ei crișmei lui Gogu Istrățescu, cu un aer destul de încurcat, parcă în căutarea cuiva pe care nu-l găsea. Kurt, care băuse destulă bere pînă atunci, se afla aici de la prînz, împreună cu Geller, prietenul lui, îi spusese acestuia : „Ce zici ce paspeți are *Refugiatu* ? Pe cine caută doamna Hoffmann în pădurea asta ?“ „Hai s-o întrebăm.“ „Eu nu prea am nas. Am motivele mele să nu stau de vorbă cu ea.“ „Parcă erați prieteni.“ „Eram, dar lucrurile se mai schimbă.“ „Lasă că o întreb eu“, spusese fostul boxeur. Și, într-adevăr, se ridicase întîmpinînd-o. „*Guten Tag, Frau Gerda*, căutați pe cineva ?“ „A, domnul Geller, ce plăcere ! Sunteți cu cineva ?“ „Da, cu amicul meu Kurt. Bem o bere. Azi avem zi liberă.“ Gerda Hoffmann se uitase spre Kurt ca și cînd atunci l-ar fi văzut prima oară. El o salutase, ridicîndu-se în picioare. Doamna Hoffmann îi făcuse un semn amical cu mîna, ca și cînd uitase de orice bănuială. „Știi ce, *Herr Geller*, am venit cu mașina după niște provizii. Poate au ceva carne proaspătă aici la restaurant. E o zi foarte călduroasă. Ce ar fi să mă invitați voi doi să bem o bere împreună ?“ „Cu plăcere, *Frau Gerda*. Pofțiți !“ Și o condusesese la masa lui Kurt care îi oferise repede un scaun. „Doamna Hoffman caută niște carne proaspătă, Kurt. Tu îl cunoști pe patronul restaurantului. Cheamă-l să facă comanda.“ Șoferul lui Braun

alergase îndatoritor, îl adusese pe domnul Gogu Istrătescu și doamna Hoffmann îi ceruse două kilograme de vrăbioare de vacă și niște antricoate. „Vă servesc cu plăcere, spusesse restauratorul, numai să aveți grijă să le puneți la ghețarie, dacă aveți așa ceva, că altfel se strică.“ „Am, cum să n-am,“ spusesse doamna Hoffmann și, pe urmă, îl rugase pe Kurt să-i toarne bere într-un pahar, explicându-i și lui că i se făcuse sete după drumul făcut de la Snagov. „E o bere foarte bună, nemțească. *Refugiatu*, așa își spune, are oamenii lui care îi aduc de la o comandă specială tot ce trebie.“ „Cu atât mai bine. Vom bea bere bavareză. *Prosit* !“

Conversația lincezise cîtăva vreme, restauratorul adusese marfa cerută, i-o arătase femeii și ea îl rugase s-o țină la rece pînă pleacă pentru că mai ședea de vorbă cu prietenii săi. „Știi, *Herr* Geller, că eu cu domnul Kurt am avut niște neplăceri. De fapt, l-am bănuît de un lucru destul de stupid, dar acuma lucrurile au trecut și găsesc că n-are nici un rost să-i mai port ranchiună. Așa încît, dragă Kurt, ciocnește cu mine. Să uităm ce-a fost, vremurile nu ne mai permit să fim supărați.“ Șoferul, bine dispus, simțise dintr-odată un val de generozitate față de femeia asta care dorea să uite tot ce se întîmplase. „Alta, în locul ei, mi-ar fi făcut felul, dar se vede treaba că maiorul a convins-o că n-am nici o vină, și că numai *B.M.W.*-ul ăla uzat de atîta întrebuintare era s-o curețe.“ Mai comandase niște bere. Puștiul cu fața pistruiată le adusese o ladă, ca să o aibă la îndemnă. Sticlele erau brumate, abia scoase din ghețarie și naveta acoperită cu un sac, pus peste bucățile de gheață așezate în despărțituri. „Ăsta zic și eu serviciu !“ exclamase Geller pe care îl luase amețea.

Cam la vreo oră de la sosirea doamnei Hoffmann, aceasta îi spusesse lui Kurt : „Dragul meu, ce-ar fi să facem o plimbare prin pădure să mai mă mișc puțin, că am înțepenit. Pe urmă, vreau să-ți spun și niște lucruri confidențiale. *Herr* Geller, dumneata n-ai să te superi, se adresase celuiilalt. Ne întoarcem imediat.“

Kurt avusese un moment de luciditate foarte scurt, cînd o bănuială îi încolțise în minte, dar ce putea să-i facă femeia asta, mai ales că plecaseră și de lîngă Geller. Pe

urmă era și curios, cine știe ce avea să mai afle. Doamna Hoffmann mergea cu pași ușori înaintea lui, părea amețită de bere, îngîna ceva, un fel de cîntec, dansînd cu pași ușori, ținînd brațele deasupra capului și agitînd un batic de culoare violetă. Era arsă de soare, părul i se îngălbenise și mai tare, nu mai avea culoarea de un blond spălăcit din nord. Probabil că-l mai și vopsea cu ceva. Nu lipsea nici o intenție lubrică din mintea lui, dar asta avea să vadă mai încolo dacă mergea sau nu. Deocamdată trebuia să pară rezervat, să-și țină firea brutală pentru că cu astfel de femei te puteai aștepta la orice. Nu-i mai trebuia încă o reclamație, să audă Braun că se îmbată prin păduri și că atacă femeile. Așa încît o întrebă cu jumătate glas, abia reprimîndu-și curiozitatea : „Doamnă Hoffmann, probabil că aveți să-mi spuneți ceva ce Geller nu trebuia să audă.“ „Da, vreau să te rog să-mi mărturisești ce scop l-a determinat pe maiorul Braun să încerce să mă suprimе ? Să știi că dumitale nu-ți reproșez nimic. Nu te consider vinovat deloc. Ai lucrat la comandă, așa că ești absolvit de orice vină.“ „Dar nu e adevărat, vă jur.“ „Kurt, lucrez ca și dumneata într-un domeniu în care nu există mistere. Mă pricep la mecanică, mi-am dat seama chiar în momentul accidentului despre ce e vorba. În sfîrșit, bine că s-a terminat, cum s-a terminat.“ Kurt se trezise de-a binelea. „Atunci la ce v-ar folosi mărturia mea ?“ „Pentru că n-aș vrea să greșesc. Eu pe el vreau să-l pedepsesc, nu pe dumneata. Mi-am zis : dar dacă Kurt a fost pus de altcineva ? Înțelegi despre cine vorbesc ? Pentru că atunci datele s-ar schimba și nu vreau să-mi fac un păcat cu prietenul meu. Tu știi bine că am trăit cu el, am fost toți trei în Polonia, ne-am simțit foarte bine, dar în chestiuni de-astea orice eroare este un păcat mortal.“

Șoferul era foarte încurcat. Dacă mărturisea, sigur că mărturia lui, nefiind alți martori de față, nu putea fi folosită de doamna Hoffmann, dar, în sine, recunoașterea unei asemenea fapte nu era indicată. Încercase să cîștige timp, să găsească o ieșire. „Doamnă Hoffmann, nu este adevărat. Vă asigur că a fost vorba, pur și simplu, de o defecțiune tehnică.“ „Deci nu vrei să mărturisești ?“ „Nu am ce mărturisi.“ „Kurt, păcatul va fi al tău. Acuma știu că o să-i spui șefului ceea ce ai auzit de la mine, dar nu mai are nici

o importanță.“ Se opri se lîngă un copac și abandonase distrată *fichu*-ul violet pe o cracă. „Rămîne așa deci, Kurt ! Nu trebuie să suferim din cauza asta. Tu o ții pe-a ta că n-ai nici o vină, dar eu am să mă răzbun pe omul care te-a instigat. Poți să i-o spui.“ „Nu. În privința asta puteți să contați pe discreția mea ; eu nu mă mai amestec în chestiunile dumneavoastră.“ „Te privește, Kurt, credeam că sinceritatea te va ușura.“

Porniseră încet înapoi, fără un cuvînt, șoferul nedîndu-și seama de manevra femeii. Cînd ajunseseră din nou în fața *Submarinului*, Gerda Hoffmann îi făcuse semn de departe lui Geller. „Hello, cum merge cu berea ? Venim și noi.“

Înainte de a se așeza pe scaunul oferit de fostul boxer, doamna Hoffmann își adusese aminte : „Kurt, fii drăguț, mi-am uitat baticul acela, mi-l aduci ?“

În dimineața zilei de 5 aprilie, Mareșalul făcuse un consiliu de miniștri, ascultînd rapoartele ministrului de Război, al ministrului de Interne și al Înzestrării Armatei. Se stăpînea greu, părea furios, își părăsise scaunul încă de la începutul ședinței, pivotînd în jurul mesei dreptunghiulare la care se aflau ceilalți.

— Incredibil ! Cum de au îndrăznit ? Deși dacă mă gîndesc bine, șocul ăsta o să-i mai trezească ! Sunt sătul de civilii care stau pe vatră cînd locul lor ar fi pe front, scrișnea Mareșalul cu mîinile la spate, cu capul în pămînt, măsurîndu-și pașii și aruncînd din cînd în cînd privirile spre ministrul de Război, generalul Pantazi. Poți să-mi spui ce pierderi au avut americanii ?

— 49 de aparate doborîte și un număr nedefinit, avariate.

— Nu-i o cifră umflată ?

— Puteți verifica.

Mareșalul nu părea prea mulțumit.

— Crezi că vor repeta atacul ?

Ministrul Apărării Naționale se gîndise puțin.

— După logica mea, da !

— De ce ?

— Pentru că chiar dacă au avut pierderi mari, ei scontează pe efectul psihologic al acestor bombardamente.

Mareșalul se întorsese către Mihai Antonescu, care se afla și el de față.

— Spune-mi care este starea morală a populației ?

— Bună, făcuse mecanic cel întreat.

Mareșalul rînjise fioros :

— Cum adică, bună ? Am avut cîteva mii de morți. Cum poți să spui că au o stare morală bună ?

— Domnule Mareșal, bună în sensul că au suportat cum alte popoare n-ar suporta această nenorocire.

— Nu ți-am cerut să-mi vorbești despre virtuțile poporului român. Eu aș vrea să știu dacă, repetate, aceste bombardamente nu ar demoraliza în așa măsură populația încît să ne trezim la o rezistență internă și la o cerere de a ieși din război.

Mihai Antonescu ezita.

— Domnule Mareșal, aici sunt multe de spus. Cred că gîndul la ieșirea din război, desigur într-un mod onorabil, îi încearcă pe mulți. Problema este în ce condiții vom putea ieși.

Ionescu-Tismana, care asista și el, îl privise pe Mareșal cu o curiozitate intensă. „Acum îl plesnește de nu se vede“, gîndise. Dar Antonescu își mușcase numai buzele. Avea o față palidă, începuse să umble mai repede în jurul mesei și, stăpînindu-se cu greu, reușise să spună în cele din urmă :

— Aș dori să nu mai aud astfel de fraze defetiste. Știți ce angajamente mi-am luat și fiți siguri că voi lupta pînă la ultimul soldat. Mareșalul Antonescu își ține cuvîntul dat. Acum este necesar să discutăm despre măsurile urgente pe care le avem în vedere. Planul de evacuare a ministereilor există și mi se pare că a și fost îndeplinit parțial.

— Așa e, acceptase generalul Piky Vasiliu, dar mai sunt încă multe instituții care ar trebui să părăsească Bucureștiul.

— Foarte bine. Ce mai așteptăm ? E aici cineva de la Căile ferate ?

Era. Răspunsese scurt, militărește, cum îi plăcea Mareșalului.

— Măsuri au fost luate încă de ieri. Din nefericire, Gara de Nord e grav atinsă și scoasă din uz pentru cîțva timp. Toate trenurile opresc în gara Chitila.

— Ai destui oameni cu care să lucrezi la deblocarea liniilor și la refacerea terasamentelor ?

— Teoretic, da. Vom folosi și regimentele de jandarmi C.F.R., dar am mai avea nevoie de soldați.

— Soldații sunt pe front, domnule ministru, spusese ritos Antonescu. Ei trebuie să țină piept la Iași și la Odessa. La nevoie, scoate civili.

— Civili au început să se evacueze singuri, în mod neorganizat, intervenise și ministrul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, Constantin Bușilă.

— Cum adică ?

— Așa cum v-am spus.

— Dar asta înseamnă o dezorganizare a economiei. Înseamnă o blocare a circulației pe căi ferate și șosele.

— Domnule Mareșal, se descurcă ei, vă rog să mă credeți. E mai bine să nu intervenim. Asta ar crea o panică și mai mare.

Se produsese o tăcere jenantă. Antonescu încă se gîndea la soluțiile care se impuneau.

— Dar, domnilor, nu înțelegeți că în ce privește prioritățile, ar trebui să ne gîndim întîi la evacuarea fabricilor, care, după cîte știu, și-au și transferat secțiile mai importante pe la Brașov, pe lângă Făgăraș, la Sibiu, la Lugoj. Este adevărat ?

— Este adevărat. Din fericire, am avut această prevedere, răspunsese Piky Vasiliu, dar mai sunt încă multe secții și mașini care ar trebui evacuate. Am vorbit încă de ieri cu domnul ministru al Comunicațiilor, care mi-a spus că parcul de vagoane a fost serios avariat. Așa încît va trebui făcut un efort suplimentar în ce privește repararea și chiar livrarea de noi vagoane.

— Asta vom stabili în consiliul următor. Acum mă interesează măsurile practice care să ne scutească de pierderi de vieți omenești. E o sarcină primordială. Statul trebuie să funcționeze în orice condițiuni și în toate secțiile. Guvernul, cum a fost prevăzut, va fi evacuat în împrejurimile Capitalei, în diferite puncte, tocmai pentru a nu oferi inamicului o singură țintă. Vreau numai să știu dacă ministrul Lucrărilor Publice a luat măsuri pentru restabilirea legăturilor telefonice.

— Au fost luate, domnule Mareșal, răspunsese Constantin Bușilă.

Antonescu se întorsese spre Petre Tomescu :

— Doctore, care e starea sanitară a populației ? Ai medicamente destule ? Medicii își fac datoria ? Există cineva care nu se prezintă la post ? Știi ce dispoziții am dat : să fie împușcați fără nici o ezitare.

Doctorul Tomescu răspunsese cu siguranță că starea medicală a populației era foarte bună și că toți răniții înregistrați la bombardamentul din 4 aprilie fuseseră internați și primiseră îngrijirile necesare. În ce privește medicamentele, aci trebuiau făcute niște derogări.

— Bine. Trimite un raport și înaintează-mi-l mie, personal. Să studiem și vom întreprinde ceva.

După care, Dictatorul se întorsese spre Eugen Cristescu.

— Și dumneata ? Ce poți să-mi spui despre comuniști ? Cum s-au comportat în împrejurările astea ?

— Nu am încă toate rapoartele. Vă voi răspunde la vreme. Oricum, o stare de neliniște există. Deținuților le este frică să nu fie folosiți, ca în alte părți, pe post de ostateci, adică să fie aduși în oraș în ideea că inamicul aflând de acest lucru va întrerupe bombardamentele.

— Asta n-o putem face, spuse Antonescu cu un glas hotărât, deși, dacă mă gândesc bine, atacul asupra populației civile ne-ar putea scuti de asemenea considerații. Atunci, domnilor, mai aveți observații la cele ce-am discutat ? Dacă nu, fiecare la locul său de răspundere și v-aș ruga să fiți un exemplu pentru toți ceilalți. Trăim momente grele, nu este permisă nici o ezitare. Mult calm și, mai ales, curaj.

Părăsise sala de consiliu cu un salut vag, adresat tuturor, lăsându-i să mai discute între ei soluțiile de ultimă oră, pentru că uriașa operație de evacuare a Bucureștilor pe hîrtie era foarte lesnicioasă, dar în realitate presupunea un efort considerabil din partea tuturor.

— Ei bine, Tismana, îl întrebă Piky Vasiliu, ce facem cu deținuții politici ?

— Domnule ministru, cred că transferarea lor în lagăre ar fi o idee foarte bună. Așa cum v-am spus și cu alt prilej, ei sunt o marfă bună de negociat.

În privința evacuării serviciilor, problema era simplă. Trebuia lăsată o echipă restrînsă la minister și, pînă se mai limpezeau lucrurile cu bombardamentele astea, fiecare să-și ia cîte-un mic concediu, să meargă undeva, la țară. După aceea vor vedea ei ce va mai fi de făcut. Lucrul de care trebuiau să se îngrijească cel mai mult era să lase adresele exacte și mai ales să țină legătura telefonică cu ministrul care avea și el un loc bine ales, la Butimanu.

Hotărîrea de a se retrage la Domnești o găsisse pe Evelyn nepregătită. Cîteva zile Tismana mai avusese treabă la minister, lumea era terorizată de un eventual bombardament, dacă nu de mai multe, a rămîne în Capitală nu părea o sfidare numai, era o imprudență. După al doilea bombardament care urmasa la cîteva zile după 4 aprilie, orice întîrziere era exclusă. Evacuarea arhivelor, a dosarelor, a actelor în curs, stabilirea funcționarilor în niște comune de lîngă Făgăraș se terminase. Rămînea deschisă problema dacă la Domnești trebuiau duse lucrurile de preț pentru a nu risca să fie arse sau nimicite de bombe. Evelyn nu părea grăbită.

— Ce ai, dragă ? o întrebasese subsecretarul de stat, tu nu vezi că toată lumea împachetează ? Ce-ai de gînd ? Ori te-ai șocat ?

Dar Evelyn nu-i răspunsese. Își dădea în continuu pasența lui Napoleon, căutînd nu se știe ce dezlegări din cărțile înșirate una sub alta.

— Ce tot îți dai în cărți ? Te-ai babețit rău de tot. Marcela așteaptă să primească ordine și nu-i spui nimic. Dealtfel, a și împachetat, dacă te interesează, a făcut sacii. Strînge-ți bijuteriile, blănurile, nu lăsa nimic mai de preț aici, că nu se știe ce aduce ziua de mîine.

În ultimele zile lipsea cîte o oră jumătate-două, ba la *Yodl Club*, ba la o croitoreasă, cum spunea („Ce nevoie o mai avea de croitoreasă acum ?” se întrebă Tismana), ba la doctorul Policrat, susținînd că o încearcă o migrenă îngrozitoare, dar Tismana punea toate acestea pe seama unei nervozități firești în asemenea împrejurări. Cel mai

calm dintre ei rămăsese Raul, care se oferise să păzească casa, pentru că n-avea chef să meargă nicăieri. „Mai bine, scap de el, am și eu liniște, nu-l mai văd toată ziua cu coniacul în nas. N-are decît să rămînă.“

Al treilea bombardament asupra Capitalei îi găsise plecați. Într-o marți de dimineață, șoferul fusese chemat să încarce bagajele, vreo 15 geamantane cu haine, rufărie, cearșafuri, plus rochiile doamnei, blănurile și toate nimicurile de care nu se putuse despărți. Valetul Anton cu Marcela porneau înainte, să le facă instalarea la Domnești. Ei trebuiau să ajungă abia a doua zi, cînd mașina se va întoarce să-i aducă la conac. Totul decursese în ordine, ministrul îl întrebase pe Costache dacă șoselele nu erau cumva aglomerate și acesta îi spusese că erau, într-adevăr, pline de refugiați și că ar fi fost mai bine să plece noaptea. Vor dormi în mașină, pînă acolo nu era mult ; în cîteva ore, dacă mergeau prudent, ajungeau. Așa și făcuseră. Ministrul îl chemase pe Armand și-l rugase să-i prezinte actele cele mai urgente pe care avea să le studieze pînă la plecarea mașinii, rugîndu-l să se ocupe în vreo două zile de ce mai era de rezolvat la minister cu funcționarii rămași, să țină legătura, după care șoferul Costache să vină să-l aducă și pe el la Domnești.

Pe secretarul lui Tismana, această plecare intempestivă la țară îl încurca foarte mult, dar nu avea ce face. Trebuia să-și joace rolul pînă la capăt. Se întîlnise cu Colonelul într-o cîrciumă, undeva, sus, pe Uranus, în spatele stadionului ANEF. Localul era pe închise pentru că la 4 aprilie fusese bombardat Arsenalul și tot cartierul acela era făcut zob. Proprietarul mai ținea cîteva mese afară, într-o grădină acoperită cu iederă, în care se adunau cîțiva lucrători de la *Bragadiru* și locuitorii din jurul stadionului care scapaseră nevătămați și nu părăsiseră Bucureștii. Colonelul slăbise și Armand crezuse că e bolnav. Nu se văzuseră de vreo cîteva săptămîni și primul lucru pe care i-l spusese acesta lui Armand îl îngrijorase pe secretarul ministrului.

— Te rog să fii foarte prudent. Miros că Eugen Cristescu are toate motivele să fie cu ochii pe tine. Spune-mi de ce m-ai chemat ?

— Pentru că părăsesc Bucureștii, întrucît Tismana se evacuează la Domnești.

— Asta e și foarte bine, și foarte prost. Foarte bine pentru că ieși din raza de supraveghere a Siguranței, și foarte prost pentru că am un om mai puțin. Începe o perioadă foarte grea pentru noi ! Mă bucur că l-am recuperat pe Tronaru.

— E adevărat ?

— Da. A evadat din lagăr.

— E bine să știu unde să-l găsesc ?

— Deocamdată, nu. Nici legătura cu mine să n-o mai faci prin doamna Robescu. S-a-ntîmplat o tîmpenie acolo, un furt. Nebunul ăla de rus, Ignatiev, dacă-l știi, e bănuît că ar fi sustras un triptic sau așa ceva — eu nu mă pricep la chestiuni de-astea — care e foarte valoros. Ne-am trezit cu poliția. Noroc că Tronaru plecase la domiciliul pe care i l-am pregătît din timp. Au scotocit tot magazinul crezînd că poate cineva ascunsese piesa aceea și voia s-o fure mai tîrziu, pentru că bănuîtul a negat totul. I s-a făcut și percheziție la domiciliu și nu s-a găsit nimic. Așa că magazinul doamnei Robescu nu mai e atît de sigur. Îți dau însă un număr de telefon, memorează-l (și i-l spusese). Răspund tot la numele de Petroveanu. *Tehnicul* mi-a asigurat cîteva domiciliu sigure, așa că e bine să mă cauți cam pe la șapte seara. Dacă nu mă găsești, încerci a doua zi, la aceeași oră. Caută să faci cît mai multe drumuri la București, pentru că s-ar putea să se ivească lucruri noi. Intrăm în faza decisivă. Tocmai de aceea, nici o mișcare greșită, nici o indiscreție, totul măsurat. Și acum nu ne mai rămîne să ne spunem decît că ar trebui să ne despărțim. Ține-mă la curent cu tot ce se întîmplă, iar dacă se ivește un caz excepțional îți dau o telegramă. Numai să-mi spui cum s-o semnez, ca să înțelegi că eu sunt.

Armand n-avea nici o rudă, evident, în biografia lui improvizată, așa că alesese ceva mai simplu.

— Cred că cel mai bun lucru ar fi să semnați Irène. Este o prietenă de-a mea, așa încît nu va bate la ochi.

— Am înțeles. Deci pentru tine sunt Irène.

Își strînseseră mîinile și plecaseră din mica grădină de vară cu puținii ei clienți, coborînd printre ruinele caselor bombardate, pe strada Uranus spre Dîmbovița. În fața Arhivelor Statului se despărțiseră. În aceeași seară, Armand își făcuse bagajele în așteptarea sosirii de la Domnești a

șoferului Costache. Pe la nouă, îl căutase Mizdrache cu telefonul.

— Alo, cu domnul ministru Tismana, dacă se poate.

— Cine e, Mizdrache ?

— Da, să trăiți, domnu' Armand. Îl caut pe domnul ministru.

— S-a întâmplat ceva ?

— Nu. Nu s-a întâmplat nimic, dar voiam să știu de unde să-l iau. Să țin legătura cu dînsul.

— E plecat la Domnești. Stă acolo pe bombardamentele astea. Mîine plec și eu. Ai numărul de telefon de la ccnac ?

— Numai puțin, să-l caut în carnetul meu, să vedem dacă l-am notat...

Îl căutase, îl avea, repetase cifrele, erau exacte.

— Atunci, dacă e ceva, vă dau un telefon, nu ?

— Da. Ai mașină și dumneata, avem și noi. Vedem cum facem. Mai știi ceva ? Mai ai vreo știre de ultimă oră, să o comunic ministrului mîine la prînz, cînd ajung ?

— Nimic. E o tăcere suspectă. Nu-mi place. Singura chestie mai bălțată a fost că a fugit din lagăr Tronaru, dacă-l știți, ăla, amestecat în afacerea Vrăbiescu.

Armand se făcuse că uitase despre ce e vorba.

— Tronaru... Tronaru... De unde să-l iau eu pe-ăsta ?

— E unul care a făcut ce-a făcut și-a scos-o pe fata celui cu bomba pe care l-au mierlit nemții, unul de l-au condamnat și l-au trimis pe front ; pe urmă l-au băgat în lagăr, astă toamnă. Cu o zi înainte de bombardamentele de la București, a întins-o.

— Cum așa ?

— Să-i ia dracu, domnu' Armand, că lagărele astea ale noastre parcă sunt niște grădinițe de copii. Comandanții mai închid ochii și-i lasă să primească pachete, pînă la urmă fac blat cu ei, se gîndesc la ziua de mîine. Și uite-ne în situația de a fluiera după unul ca ăsta.

— Și crezi că era ceva de capul lui ?

— De, ce să zic ? Dacă ajunsese el pînă la Vrăbiescu înseamnă că e vorba de o rețea care umblă pe sus, pe la noi, pe-aici. Ăștia au informatori peste tot. Eu nu pun mîna în foc pentru nimeni. Nu m-aș mira să fie cu vîn-

zare — taci, gura mea, că te spurc — chiar unde nici cu gîndul nu gîndim.

Armand îl consolase.

— Lasă, Mizdrache, nu-i nimica. Punem noi mîna pe ei. Fii atent, dacă mai afli ceva spune-mi și mie. Acum trebuie să fim cu ochii în patru.

— Așa zic și eu, dar nu mai am încredere nici în mama.

— Spune-mi : dumneata pe unde te-ai aciuat în timpul ăsta ? îl întrebuse Armand, ca să mai schimbe vorba.

— Păi, ne-am retras la țară, în pădurea Andronache. Stăm la niște țărani. Teică și cu Ciripoi trec o oră-două în fiecare zi pe la minister, iau ordinele, mai dau și eu cîte o fugă la trei-patru zile, să nu fie cu vreo chestie mai spi-noasă, așa că n-aveți nici o grijă. Dacă se mai ușurează cu bombardamentele, ne întoarcem la cuiburile noastre. Să vă las telefonul meu ?

— Lasă-l, Mizdrache, uite, mi-l notez. Nu se știe nici-odată cînd avem nevoie unul de altul. Și-n vremurile astea e bine să ținem legătura cît mai strîns.

— Așa zic și eu, Doamne-ajută !

Și-i dictase numerele de telefon, pe care Armand le notase în bloc-notes-ul său de care nu se despărțea nici-odată.

Peste un ceas, sunase și doamna Gerda Hoffmann.

— Alo, casa ministrului Tismana ?

Armand îi recunoscuse vocea.

— Doamna Hoffmann, v-am recunoscut, probabil că mă căutați pe mine.

— Chiar așa.

— Aveți ceva să-mi spuneți ?

— Nu e important. E vorba de ce te-am rugat eu. Lista aceea.

— Da. Nici o grijă. Să știți că mai am foarte puțin și pot să vă stau la dispoziție. Catalogul cu tablourile care vă interesează e aproape făcut, mai e nevoie de unele verificări ca să nu vi se dea copii sau falsuri, și o să vi-l prezint. Există numai o singură încurcătură, domnul Tismana a plecat de două zile la Domnești, unde trebuie să merg

și eu de mîine, dar asta nu înseamnă nimic. Voi veni săptămînal la București pentru că e nevoie de mine aici, așa că vom comunica. Sper că nu vă grăbiți.

— De grăbit, mă grăbesc eu, domnule Sachelarie, dar n-avem ce face, astea sunt împrejurările. Vreau însă să vă spun că, așa cum probabil știți, mă aflu la Snagov cu domnul Killinger și cu toată colonia germană. Dacă între timp aranjați afacerea noastră, mă căutați acolo și mă găsiți. Aveți mașină, nu vă va fi foarte greu.

— Da, sigur, cu plăcere, nu vă faceți nici o grijă. Totul merge foarte bine, însă trebuie să verificăm tablourile ca nu cumva să se întîmple vreun lucru care v-ar indispute.

— Îți mulțumesc, ești foarte amabil.

Armand răsuflase ușurat. „Pînă la urmă va trebui să scot din burtă numele astea. Cum dracu ies la socoteală cu femeia asta ? Ar fi cazul să vorbesc cu Colonelul. Numai el poate să-mi dea o listă falsă care să o pună pe nemțoaică pe o pistă greșită. La prima întîlnire, o să-i pun chestiunea de încredere.”

Nu îi era somn, era încă devreme, aproape zece seara, casa pustie. Raul cine știe pe unde umbla. Încercă să citească ceva, nu reuși. Luase un roman prost din raft : *La piste du bonheur*, îl aruncă după zece pagini citite, deschise radioul, căută postul de radio Londra care dădea ultimul buletin de seară : „Forțele americane debarcaseră pe insula Biak ; la Alger se făcuse un guvern provizoriu al Republicii Franceze iar în capitala Angliei începuseră convorbiri între Churchill și de Gaulle.” Se auzi zgomotul unei mașini. Se întorcea Raul. Închise radioul și așteptă să-i audă pașii pe scară. Nu părea prea amețit, dealtfel totdeauna se ținea bine.

— Hello, Raul, te-ai întors ?

— Bună, Armand. Ce-i cu tine, n-ai plecat încă ? Îmi ții de urît ? Fricosul ăla de frate-meu s-a dus la moșie. tremură pentru pielea lui. Ce făceai ?

— Ascultam radio Londra.

— Și tu ?

— De ce nu ? Trebuie să fiu informat.

— Și ?

— Nici o veste importantă. Ceva prin Pacific, cu americanii. În oraș ce se mai spune ?

Raul era îmbrăcat într-un costum ușor de vară, gifiia pentru că urcase scările și ceru permisiunea să se așeze pe un scaun.

— Nu te-aș fi deranjat, nu e o oră de vizite, dar am văzut lumină la tine, și pe urmă ai și avut amabilitatea să mă saluți din capul scărilor. Ghici de unde vin ?

— Să nu-mi spui că mai sunt deschise cârciumile din București la ora asta. Mareșalul a fost foarte ferm. A dat ordin ca la ora opt să se închidă toate.

— Ei bine, nu. Nu de la cârciumă vin, vin dintr-o familie. Pe generalul Găvănescu îl știi ? Asta e pensionar încă de pe vremea lui Carol al II-lea. Nu-l înghite nici pe Mareșal, are legături cu Palatul. Vorbea astă-seară de o debarcare iminentă pe continent a anglo-americanilor.

— Eh, dragă Raul, de când aud chestia asta cu debarcarea ! Anglo-americanii se pregătesc de zece ani pentru așa ceva. Or să-i arunce nemții în mare ca la Dunkerque, de n-or să se mai vadă.

— Știi ce, puștiule, nu mai juca teatru cu mine. Dă-mi un coniac că nu mi-am făcut plinul astă-seară. Bătrînii ăștia sunt zgîrciți. Îți dau trei păhărele, îți pun un sandviș în față și asta e tratația.

Armand coborîse în sufragerie și adusese o sticlă de *Courvoisier*, pe care știa unde o pitește de obicei fratele lui Tismana, îi turnase într-un pahar și celălalt se mirase că aflase de unde s-o ia.

— Ce-ai vrut să zici adineauri ? îl întrebase Armand.

— Hai s-o lăsăm încurcată. Sunt șulfă bătrînă, mă, Armand. O să stăm de vorbă odată amîndoi. Acum vreau să-ți povestesc ce am pățit aseară cu prietenii tăi, cu alde Lupu Rădulescu, cu alde Marcu Greceanu și Mitu Palade.

— Mai sunt în București ?

— Dar cum credeai ?

— Fricoșii ăia ! N-au fugit încă unde vād cu ochii ?

— Da' de unde ! O fac pe rezistenții. S-au aciuit pe Sărindar, scot un ziar : *Ecoul*. L-ai văzut, nu ? Bagă pile. Cine știe să citească pagina a doua înțelege tot. Acuma, nu că ți-i torn, dar cred că o fac cu voie de la poliție, pentru că altfel de mult îi umfla Ică Antonescu, dar închide și el ochii, că știe ce vremuri vin. Vor să-i găsească aliații

în tranșee. Au uitat că i-au pupat în cur, și pe nemți, și pe legionari. Vorba românului : vin ai noștri, pleacă ai noștri.

— Și la bombardament unde erau domniile lor, de nu s-au speriat ?

— Unde să fie ? La *Tunelul norvegian*. Băuseră țeapăn. Când au auzit primele bombe căzînd, au ieșit în stradă și strigau : Ura ! Era să-i omoare lumea. Dar asta și doreau, să-i ia la poliție și să le facă vreunul un proces verbal ca să rămîină în acte.

Sorbea din coniac și privea prin fereastra deschisă noaptea parfumată, plină de stele.

— Cum mai miroase teiul ăsta de la Șosea ! Uite, de aia nu plec eu de-aici. E frumos și la Domnești, nu zic nu, dar e ca la țară, că știi și tu. Ai fost acolo. Ba se înfundă chiuvetele, ba uzina aia construită pe timpul Slătinencii celei bătrîne se defectează și ne întoarcem la lampa cu gaz, ca să nu mai zic că apa e sălcie, nu-i ca aicea, orice ai zice. La vremea asta plecam la mare. Ce mai petreceam în tinerețele mele ! Ce vremuri ! Ne scăldam noaptea în mare și beam șampanie. Noi în chiloți, și chelnerii în frac, cu frapierele. Îi duceam pînă în larg, mai-mai să-i înecăm, că unii nu știau să înoate, și cu gălețile alea în mînă, chip de te descurcă. A venit războiul ăsta, s-a dus dracului totul. Cui i-a mai ars de mare, de petrecere, de femei ? Apropo, tu ai băgat de seamă ?

— Ce să bag de seamă ?

— Evelyne.

— Ce-i cu Evelyne ?

— Ascultă, Armand. Nu mai face pe chiorul și pe surdul, că nu sunt tîmpit. Taman acum să i se întîmple una ca asta lui frate-meu !

— Zău dacă știu despre ce vorbești !

Raul avea aerul că absoarbe mirosul fin de coniac.

— Adică, de Olaf ăla nu știi nimica ?

— Da, consilierul. Cum să nu ?

— Ei bine, consilierul. Se pare că Evelyne a căzut pe bec. E lată rău. Cucoanele vorbesc că o să-l lase pe frate-meu și o să plece cu el.

— Fii serios, Raul. Unde să plece ? Renunță ea la situația de-aicea ? Pentru un puști ca ăsta ?

— Ei, tocmai asta e. *Souvent femme varie*. Puiu nu înțelege că viața asta a lor are avantaje și dezavantaje. Au bătut caii fiecare pe unde a putut, dar pînă la urmă, uite că se întîmplă cîte o chestie de-asta și se duce dracului totul.

— Exagerezi.

— Dragă, exagerez, nu exagerez, vom vedea. Eu o cunosc pe Evelyne. Dacă ai băgat de seamă, pînă a urnit-o la Domnești deșteptul ăla de frate-meu a trecut mai bine de o săptămînă. Cînd o femeie ajunge în halul ăsta, să nu-i mai pese nici de viața ei, că doar la București nu mai este nici o distracție, atunci înseamnă că s-a petrecut ceva cu ea, un lucru foarte serios. Dar astea sunt chestiuni care nu ne privesc pe noi. Tu nu bei un păhărel ?

Pe la începutul anului 1956, Raul Ionescu-Tismana locuia în strada Clopotarii Vechi, numărul 7, într-un subsol al unei vechi case boerești, ocupată acum de o familie formată din părinți, bunică și trei copii ai unui muncitor de la *Uzinele „23 August“*, foste *Malaxa*, care îi subînchiriasse încă în urmă cu cîțiva ani fostului consilier regal, contra sumei de 42 de lei lunar, două boxe folosite pe vremuri pentru ținerea cartofilor și a zarzavaturii pe timp de iarnă. Chiria destul de redusă se explica prin faptul că cele două mici încăperi nu aveau încălzire, ceea ce nu-l deranja prea mult pe fratele fostului ministru Tismana, pentru că mai toată ziua era plecat de-acasă, întorcîndu-se aproape de miezul nopții, cînd vîra în priză un mic reșou care mai dezgheța aerul. Cine l-ar fi văzut în timpul zilei umblînd prin București nu l-ar fi găsit prea schimbat. Aceeași alură sportivă, fața ușor emaciată, părul argintiu și privirea exoftalmică ar fi trădat, poate, pentru o privire atentă, încă unele abuzuri alcoolice. Un palton făcut în urmă cu patrusprezece ani la frații Cohn, croitorii regelui Mihai, bine păstrat, dintr-o stofă *cromby*, de culoare gris-perle, pălăria *Eden*, care contrastau destul de vădit cu lodenele mulțimii de trecători, și aerul lui absent îl făceau remarcat de departe. Mănușile din piele

de căprioară, pantalonii bine călcați, de culoare închisă, ghetrele asortate la o pereche de mocasini americani cumpărați prin anul '49, pasul elansat și, mai ales, acea neprivire ostentativă cu care nu-i vedea pe cei din jur îi împrumutau înfățișarea unui „burghez“, cum se numeau în epoca stalinistă foștii proprietari sau latifundiarii acestei țări, fapt care explică de ce intrase de câteva ori în conflict cu oamenii mai necăjiți cu care se înghesuia în vreun tramvai sau autobuz pe timp de ploaie sau de viscol, mergând spre unele cartiere îndepărtate.

De obicei, Raul Ionescu, cum se recomanda în ultimii zece ani, renunțând la numele de familie, Tismana, pentru a nu trezi amintiri neplăcute unor interlocutori, umbla pe jos, străbătând fără grabă cei câțiva kilometri care-l despărțeau de țintele fiecărei zile. Era un om foarte ocupat, cu un program strict, respectat cu scrupulozitate : scularea la ora șase de dimineată când, deasupra sa, se auzeau tropotele chiriașilor principali, plecând fiecare la treaba lor (dealtfel, nici nu mai avea un somn prea bun, adormea cu greutate, folosind somnifere americane trimise de către prietenii săi, puțini, pe care îi mai avea, aflați în relații cu oameni ce și le puteau procura fără mare greutate), după care fostele boxe, nu prea încăpătoare, mobilate sumar, erau măturate cu pedanterie, lucru incredibil la un tip atât de neglijent, obișnuit cu servitori și cu o viață boemă ; dar, cum spunea el însuși, nevoia te-nvață. Urma punerea reșoului în priză, reșou ce devenise piesa principală pentru un individ singuratic ca el, deasupra căruia așeza un ibric măricel în care turna apă dintr-o cană așezată cu grijă într-un loc aflat la îndemână. Când lichidul începea să fumege, scoțând un sîsîit, răsturna cam un sfert din cantitate într-un vas de aluminiu mititel în care își pregătea săpunul de bărbierit, un săpun prost, leșios, mirosind a terebentină și, pînă când clocotea restul de apă rămasă în ibric, își săpunea cu o mare atenție barba crescută în timpul zilei trecute. Privirea stinsă, ștearsă nu-i mai spunea nimic, uitîndu-se într-o oglindă salvată nu se știe cum, după lungi peregrinări prin diferite localități și locuințe din țară, după părăsirea casei din Aleea Alexandru, prin octombrie 1944.

Vechi lame *Gillette*, mereu reascușite pe emailul unei chiuvețe din perete sau folosirea unui brici mînuit cu stîngăcie făceau ca în cîteva minute obrazul lui bătrîn, dar proaspăt în fiecare dimineată după această operație, să capete o înfățișare acceptabilă. Pînă la pregătirea cafelei avea grijă să-și spele obrazul ușor iritat cu spirt sanitar cumpărat de la *Farmacia numărul 32*, din Piața Victoriei, totdeauna livrat în sticle de cîte un litru, bombate, pîntecoase, de un format special care-i plăcea foarte mult și din care extrăgea cîte 200 de grame în foste flacoane de colonie, colecționate o vreme, nu știa nici el de ce. La șase și jumătate, poștașul, căruia îi dădea un bacșiș, îi vîra, în primul său tur, ziarul *Scînteia* pe sub ușă. Raul îl desfăcea cu o curiozitate febrilă, citind în fugă titlurile și oprindu-se, evident, la știrile politice din ultima pagină, pe care le cîntărea cu minuție, comparîndu-le cu mai-bogatele reportaje ale *Vocii Americii* sau ale *Europei libere*, ascultate la radio după ora 23, dacă nu cumva întîrzia în vreo familie, cînd căuta cu înverșunare posturile americane sau engleze ce emiteau pînă spre ora patru dimineța.

După ce își bea cafeaua, scotea cu gesturi negrăbite cămășile, pe care le schimba în fiecare zi, din raftul unui dulap destul de încăpător pentru spațiul avut la îndemînă (dealtfel, în fostele boxe nu se aflau decît un pat pentru o singură persoană, îngust, acoperit cu o miță țărănească, un scaun, o masă, un raft cu cîteva cărți între care Biblia, cartea lui Schliemann despre Troia, un pachet de ziare în care se aflau reportajele despre voiajul lui Carol al II-lea în Japonia, la care participase și el, plus cîteva romane polițiste, în franceză sau engleză, pe care le mai citise, reluate cu plăcere ori de cîte ori simțea nevoia de ceva distractiv. O mică fereastră îngustă dînd spre strada plină de zăpadă, iarna, acoperind jumătate din geam, pe care o condamna punînd bucăți de pîsîă și sac ca să țină căldura, arunca în încăpere, începînd din martie, o lumină difuză, săracă, căzînd pe podelele vopsite în roșu, peste care era întins un vechi covor persan, ros în mai multe locuri. În a doua odăiță, ce-i ținea loc de magazie, se aflau : o ladă cu alimente, o mătură, un fâraș, plus alte nimicuri, totul despărțit de o perdea de mu-

șama, dincolo de care improvizase un duș folosit numai vara și un mic W. C. Strîmta boxă ținea loc de vestibul, de loc de trecere, de bucătărie și, dacă ar fi invitat pe cineva la el acasă, cum o făcea destul de rar, noul sosit nu ar fi încăput decît în așa-zisul „dormitor“, pe îngustul pat sau pe scaunul aflat lingă masă. O veioză cu un abajur de mătase, îngălbenit, îi lumina căpătîiul și lada primitivă din lemn negeluit în care arunca dimineața așternutul și pernele. Deasupra ei, pe un mic raft, se afla *Phillipsul* său de neînlocuit, și el scăpat din multe pribegiri. După o scurtă ascultare a primelor știri de dimineață la *Radio București*, mai prindea un post matinal, *Monte Carlo* sau *Atena*, trăgînd cu urechea la glasul speakerilor în timp ce-și sorbea cafeaua. Odată ieșit din curte, se saluta cu muncitorul Ifrim Tănăsescu, deținătorul contractului de închiriere al cărui subchiriaș era. Acesta, un tip bondoc, *trapu*, tuns perie, cu o mutră de ridicător de haltere, îmbrăcat iarna într-o pufoaică cenușie, în pantaloni matlașați, încălțat cu bocanci, avînd o căciulă brumărie pe sprînceană, îl întreba invariabil cum a dormit și ce mai spun „reacționarii“ lui la posturile imperialiste de radio. „Lasă că te-am auzit eu și azi-noapte, n-ai liniște, domnu' Ionescu, pîriie *Filipsu'* ăla al dumitale de-mi sperie copiii. Și ei au școală, se scoală de noapte ca și mine. O să te spun la Miliție, dar mi-e milă de dumneata.“ Raul îl saluta cu un gest degajat, aruncîndu-i din mers: „N-ai dumneata inima aia, că te cunosc. Și pe urmă, știi ce? Dacă izbucnește al treilea război mondial, măcar s-o afli din vreme, că ai copii, după cum spuneai.“ Mergeau cam douăzeci de pași pînă la prima stație a tramvaielor 19 și 20, înjurînd vremea de-afară dacă era viscol, sau mirîndu-se, într-un fel ipocrit, că vine primăvara. Aveau un fel neafectiv de a se tolera, o necuriozitate care-i făcuse pe amîndoi să nu se viziteze în cei cinci ani de cînd locuiau în aceeași curte. Ifrim nici copiilor nu le dădea voie să-l deranjeze pe domnul Raul Ionescu, spunîndu-le că nu e frumos să între neanunțați în casa unui necunoscut. Vara, în special, băiatul și cele două fetițe ale muncitorului mai trăgeau cu ochiul spre locuința subchiriașului lor, mînați de o cu-

rizitate infantilă de neoprit. Prin iulie sau august, ei ținea ușa deschisă pentru aerisire și atunci se mai trezea cu câte un cap de puști, fixându-l neclintit și ținându-și răsuflarea. „Ce-i cu voi, mă, aici ?” îi întreba, și ei fugeau speriați pînă în fundul curții pe care, din aprilie pînă în octombrie, în timpul liber, Ifrim o săpa și o răsădea într-un mod curios. Locul nu era prea mare, șaiszeci de metri pătrați — sau ceva mai mult — de pămînt, deasupra cărora, toamna, muncitorul de la „23 August” arunca o căruță de bălegar ca să-l îngrășe, pentru ca imediat ce se imprimăvăra să planteze un rînd de crini, care umpleau aerul în timpul verii de un parfum amețitor și un rînd de usturoi sau ceapă care urmau să asigure zarzavaturile familiei. Strania grădină a lui Ifrim îl făcuse să rîdă în primul an cînd se mutase în strada Clopotarii Vechi, abținîndu-se însă de a face vreun comentariu, mai pe urmă, privind la acest amestec de util cu plăcut fără nici o curiozitate. Odată ajunși în stația tramvaielelor 19 și 20, care veneau dinspre Bufet, pe Filantropia, din Piața Victoriei, Raul îl saluta ca pe un vechi prieten și pornea spre Șosea cu pasul lui elastic, urmărit de aceeași frază pe care o auzea de multe luni : „Dumitale-ce-ți pasă, te duci și te plimbi, dar eu intru la ștangă și pînă la prînz las două kilograme de pe mine !” „Ei, nu-i chiar așa, domnu' Tănăsescu, alerg și eu destul, trebuie să-mi cîștig pîinea. Ce, crezi că mi-e ușor ? Dumneavoastră pe-acolo, pe la fabrică, mai aveți vreo cantină, vreun economat, înlesniri, dar noi ăștia, «foștii» : cartelă de mort, nici un drept, cînd ți-e lumea mai dragă vine *sectoristul* și te întreabă ce mai faci. Nu ne mai invidia. Clasa muncitoare e acum la putere, s-au schimbat vremurile !” „Și ce, e rău ?” Întreba Ifrim cu o agresivitate neascunsă. „Nu e rău deloc, e foarte bine. Cît suntem sănătoși și avem ce mîncă și pe ce pune capul, merge. Ce o să fie mîine-poimîine, Dumnezeu cu mila...” Se despărteau, înjurînd fiecare mărunt în gînd. Lucrătorul numărînd sfinții ortodocși din calendar, fostul consilier regal mormăind și el, la rîndul său, o veche amenințare care nu se mai realiza : „O să vedeți voi pe dracu' ! Că v-a murit Tătuca și o să vă belească americanii. Și atunci

să vă țineți !“ „Plimbarea lui la Șosea“ consta de fapt în vizitarea Pieții „1 Mai“, fostă Filantropiei, acolo unde mai târziu, un primar de sector, hazos, avea să numească stația tramvaiului 3, a *Docenților*. Aci, Raul Tismana își făcea din trei în trei zile micile lui târguiești, cumpărînd un kilogram sau două de carne de calitate înții, pe care o ținea vara într-o ladă cu gheață sau în geam, iarna, ca să nu se strice, zarzavaturi și, mai ales, trufandale, pentru că nu renunțase la așa ceva, la puținele feluri pe care și le gătea pe același reșou pe care vara îl pune la priza din vestibul, iar iarna în așa-numitul „dormitor“. Mîncă rar acasă și asta mai ales cînd puținii săi prieteni erau plecați în provincie, la mare sau la munte, prin sindicate sau la persoane particulare. În ultimii cinci ani nu părăsise Capitala, nu pentru că n-ar fi putut — e drept, n-avea nici prea mulți bani —, dar înghesuiala din tren, cu mulțimea nebună, zgomotoasă îl plictisea de moarte. Nu suferea îmbulzeala din compartimente sau de pe culoarele vagoanelor, mirosul trupurilor încinse de soare sau al rufelor neschimbate la vreme, veselie timpă a celor băuți care deveneau agresivi și nu ședea locului nici o secundă ; el, care călătorise numai în frumoasele limuzine ce le schimba din doi în doi ani ca să nu fie silit să le repare prin cine știe ce ateliere provinciale sau la *Leonida*, nu intrase într-un cinematograf de unsprezece ani, singura excepție fiind vizionarea filmului *Hamlet* cu Lawrence Olivier, în grădina cinematografului *Bucegi*, fost *Unic*, de unde ieșise cu hainele ferfeniță după o înghesuială de pomină. La teatru, nici atît nu mersese, deși fata doctoritei Vătămanu, ajunsă actriță la *Teatrul Armatei*, îi adusese două bilete la „De partea cealaltă“, o piesă a cărei acțiune se petrecea în Extremul Orient, ceva cu spionaj, cu ofițeri de CEKA, din care nu înțelesese mare lucru, ațipind pe la mijlocul actului al doilea și părăsind teatrul imediat ce se lăsase cortina. Îi plăcuse din tot acest spectacol, atît cît răbdase să-l vadă, o actriță blondă, frumoasă, cu un nume pe care-l mai reținea, Magda Mărdărescu sau așa ceva și, ca vechi prețaluitor al sexului frumos, își spusese în gînd : „*chapeau bas !*, n-au pierit femeile de rasă din România“. Dar asta pentru el se conjuga la trecut... Odată făcută piața și

lucrurile cumpărate puse într-o servietă diplomatică încăpătoare, se îndrepta spre locuința doamnei Policrat din strada Aviator Sănătescu, aflată în *Parcul Domeniilor*, deci în apropiere, unde câțiva dintre naufragiații vechiului regim, proaspăt eliberați din pușcării sau, pur și simplu, salvați din evenimentele ultimilor ani, se adunau către ora zece la o partidă de *canastă*. Doctorul Policrat murise la prima stabilizare de infarct și, la naționalizare, vila cu douăsprezece camere — parter și etaj — fusese închiriată de către stat mai multor familii, doamnei Policrat lăsându-i-se holul uriaș, pardosit cu marmoră, în care își strinsese mobila *Biedermeier* și ce nu vînduse încă, într-un fel de redută care o izola de ceilalți locatari, traversînd în fiecare zi de cîteva ori acest spațiu uriaș, îndreptîndu-se spre camerele ocupate. Cîteva paravane strînse în timpul zilei de către fosta proprietară a casei, astfel încît colocatarii ei, „sărăcanii“, cum îi numea, să n-aibă impresia că o deranjează, o izolau în timpul nopții de ceilalți : cîteva familii, a unui itebist, a unei vînzătoare la *Alimentara*, o prețaluitoare de la *Consignația*, cu care văduva doctorului se înțelegea foarte bine, vizitînd-o și dîndu-i sfaturi în materie de covoare, bibelouri, bijuterii și lucruri de preț, plus o familie de funcționari la ICSRMC sau așa ceva, care își lepădau de fiecare dată cînd intrau în hol pantofii, purtîndu-i în mînă și umblînd în ciorapi, doi oameni blînzi, iremediabil provinciali, un bărbat în vîrstă și soția lui mai tînără cu vreo cinci ani, întrebînd invariabil pe musafirii văduvei : „Deranjăm ?“, interogație la care nimeni nu răspundea ; nici unul dintre jucătorii de *canastă* nedeniind să întoarcă măcar capul să vadă cine trece. Existau și vreo doi copilași ai itebistului, rău crescuți, agresivi, jucînd fotbal cu o minge de tenis și strigînd în gura mare : „Dă-i-o lui Ozon, dă-i-o lui Apolzan !“ „Pasează, bă, nu te uiți ?“, lovind din cînd în cînd cu șuturi seci mobila prețioasă a doamnei Policrat, dar, ciudat lucru, nici unul dintre invitații văduvei nu tresărea la aceste zgomote și strigăte, ca și cînd ar fi jucat *canasta* sub apă. O ignorare disprețuitoare a „parveniților“ era singurul lor răspuns. Sorbeau cu aceeași absență, moștenită de la părinți, cafeaua surogat, „Delicia“, servită

În cești de Bohemia sau de Mainz, vorbind franțuzește și folosind jetoane colorate, uitate prin buzunare cindva, pe la cazinourile din Biarritz, Sinaia sau Las Vegas. Raul sosea la domiciliul doamnei Policrat înaintea acestor partide la care participa foarte rar pentru că el o cultiva pe gazdă dintr-un interes mai mare. Vreo doi ani ținuse un chioșc de răcoritoare la Reșița unde făcuse bani bunișori pentru că mai vindea și coniac celor care ieșeau în pauza de prînz din uzină, coniac camuflat în sticle de sirop de zmeură. Plecase de-acolo din cauza unui control inopinat, stabilindu-se la Ploiești, la o rudă a Calomfireștilor, profesor de liceu, care îi făcuse în cîteva luni o bună clientelă de elevi pentru învățarea limbilor franceză și engleză, în particular. Trecut în cartea de imobil ca văr al profesorului Zîmbreșteanu, nu avusese mari dificultăți, dar un incident cu părintele unui elev cu funcție mare la *Casa Sindicatelor* îl silise să se reîntoarcă în București unde, timp de o jumătate de an, cam făcuse foamea. Academicianul Modest Bogdanovici, matematician bine cunoscut, soțul, la acea dată, 1956, al Evelyni, îl recomandase prin relațiile pe care le avea să fie angajat la *Serviciul Pavoazări-Alei-Grădini*, deși fusese foarte greu pentru că vîrsta și absența unei *Cărți de muncă*, care să îndreptățască vreodată speranța la o pensie, îi creaseră mari greutăți. Oricum, această intrare în cîmpul muncii îi permisese să se stabilească din nou în București, ca *flotant*, și să-și găsească o locuință în strada Clopotarii Vechi. Pe Raul supravegherea parcurilor din Capitală și discuțiile cu grădinarii și femeile venite de la Snagov sau Buftea cu autobuzele sau cu tramvaiele ca să mai cîștige un ban îl amuzaseră foarte mult. Nu era strein de unele cunoștințe horticole, ba chiar directorul Departamentului îl apreciasse încă de la început pentru ideile pe care le avea și-i declarase că se va lipsi foarte greu de serviciile sale, întrucît cunoștințele botanice, chiar hidraulice ale fostului consilier regal, îl ajutau foarte mult în ceea ce avea de făcut. Numai în materie de pavoazare gusturile lor erau diferite, născînd chiar unele mici conflicte. Ideea de a acoperi fațadele clădirilor cu imensele portrete ale lui

Marx, Engels, Lenin și Stalin nu-i convenea organic bătrînului *reacționar*, așa încît discuțiile deveneau inevitabile : „Tovarășu' Ionescu, dumneavoastră sunteți un om învățat, aș zice chiar că aveți *glagorie*, spunea Vlăducă, șeful *Serviciului Pavoazări-Alei-Grădini*, dar noi aici facem politică, frate, de aia suntem puși de partid. Vine 1 Mai, vine 7 Noiembrie, sunt sfinții noștri ; ce, ne e rușine cu ei ? Dumneavoastră dacă aveți obiecțiuni vă duceți în altă parte...” „Dar de unde, Doamne ferește ! se speria Raul, numai că un oraș îmbrăcat în drapele are ceva funerar. Înțeleg arcuri de triumf, flori, lampioane aprinse, asta da... În Roma antică se aprindeau torțe, învingătorii în care aurite aveau coroane de lauri pe frunte și erau aclamați de mulțime”. „Ei, și dumneata cu Roma antică ! Ce, noi suntem în Roma antică ! ? De unde să luăm care de triumf, cununite de lauri ca la premianți, dar chestia cu lampioanele îmi surîde. Am să vorbesc la Centrală, să le dau ideea. E rost de o primă.” Raul nu-l mai asculta. Totdeauna apărea amănuntul acesta practic : ideea unei avansări, a unei prime. E drept că Vlăducă, la două-trei fraze, întrebuița mereu expresia *materialismul dialectic ne învață*, dar pentru un revoluționar, cum se pretindea, parcă puțin idealism s-ar fi cuvenit... „Tovarășe Ionescu, dumneata ai vrea ca revoluția să se hrănească cu vînt și cu prune uscate. Noi avem o viziune pragmatică («ia te uită, *pragmatică*»), exclama Raul în sinea sa). Vrem întii să asigurăm tuturor oamenilor o locuință bună, hrană și, dacă se poate, și cîte o mașină personală, ca la americani. Că ăia, să știți de la mine, or fi ei capitaliști, dar dacă le-au asigurat la toți cîte un *Ford* vechi, cumpărat de la *cimitirul de mașini*, cum citesc eu în «România liberă», înseamnă că sunt pe drumul cel bun. Iar în chestia asta cu pavoazarea, să știți că vă reclam tovarășului academician Bogdanovici, care v-a susținut să intrați la noi în serviciu, și bine a făcut, că noi avem nevoie chiar de elemente burgheze, dacă sunt progresiste și ajută clasa muncitoare. Să spuneți dumneavoastră că drapelele au un aspect funebru, Doamne ferește ! Adică cum, funebru ? Nu vedeți dumneavoastră, orașul rîde. Ați fost vreodată la 1 Mai la defilare ? Că n-ați fost ! Ce, adică credeți că noi nu avem

care alegorice ? N-avem fete frumoase cu coroane pe cap ? Uite, anul ăsta, de-al dracului, o să mă fac luntre și punte să vă aduc o invitație la tribună. Să stați, să vă uitați și dumneavoastră cum arată clasa muncitoare la ora asta.“ Raul își aducea aminte de seria de întâmplări care-l făcuseră să-l cunoască pe cumsecadele Vlăducă. Pe vremea aceea îl băteau gânduri de sinucidere. Terminase de vîndut ce mai avea de vîndut, puținele lucruri agonisite în camera lui din Aleea Alexandru, unde se simțise totdeauna numai un invitat, un tolerat. Casa era a lui Puiu și a Evelynei, cu suita lor de servitori, de secretari, de șoferi și de bucătărese. E drept că făcea totul ca să treacă neobservat, să nu deranjeze pe nimeni. Singura urmă a prezenței sale în casa fratelui său era consumul de sticle de coniac *Courvoisier*, pe care Marcela le ținea încuiate și pe care trebuia s-o mituiască pentru a-i da unele surplusuri cînd dulcea, îndelungată, nesfîrșita lui beție se cerea întreținută cîteva zile la rînd. Mai existau mesele de seară, unele reuniuni cu lume bună, de la care fugea ca dracu de tămîie, dar de la unele nu putea absenta pentru că i-o cerea imperios Evelyne : „*Fais un peu d'atmosphère, renonce pour un moment à ton Courvoisier, sois aimable avec tout le monde, occupe-toi de Necșești, de général Dobrescu, n'oublie ni les Suédois.*“ Corvoada obișnuită, săptămînală, de care nu putea să scape, dialogurile nesemnificative cu niște oameni pe care îi detesta în fond, pe care nu dădea doi bani, dar nu avea ce face. Dealtfel, asta îl ținea, scîrba permanentă față de societatea în care era obligat să trăiască, antidotul împotriva coniacului care se aduna în stomacul lui și-i dădea o stare *floa*, cum o numea el, de peliculă ce se încurcă în aparatul de filmat și imaginea iese dublă, triplă. Alcoolul era ca un vaccin. De la un moment dat, totul devenea suportabil, acele fețe placide, albe, de înecați, ochii fără expresie, gurile strînse ca ale peștilor, concupiscenta, venalitatea, dorințele refulate, stăpînirea de sine, prefăcătoria subtilă, toate amestecate cu amănunte biografice ce se adunau ca-ntr-un computer ce strînge date : relații de familie, căsătorii între verișori pentru niște moșteniri ce nu trebuiau să iasă din aria arborelui genealogic, sîngele îngroșat care circula în venele lor, asemănarea, la un moment dat, a unora cu alții, luciditatea

ce-i descoperea tot ceea ce rutina vieții ascundea sub o uitare explodată cu *Courvoisier* la aceste reuniuni unde răul apărea ca niște cadavre de pești pe un ocean după o catastrofă submarină. Totul era năclăit, turbure, murdar, puțea. Atunci, în timpul acelor ani, cît trăise în mediul lor corupt (corupînd la rîndul său tot ce întîlnea în cale cu o sete de a deprava ce nu putea fi oprită), simțise o ură, la început inconștientă, pe urmă nocivă ca o substanță care îți intră sub piele, cum erau acelea emanînd din cămășile otrăvite, turburîndu-te, întîi vag ca o mlaștină ce forfotește din cauza propriei putreziciuni și pe urmă se canalizează, țîșnește ca prin gura unor vulcani, irumpe și invadează totul, distrugînd în jurul ei tot ce întîlnește în cale. Și mereu avertismentul secret pe care ți-l dai singur : „Stăpînește-te, stăpînește-te, *de la tenue, monsieur*, poți să-nghiți un butoi de căcat, dar să ai aerul că guști dintr-un bocal cu miere“. Și iar surîsuri, și urări scurte și înflorite, iar mica oratorie de salon, micile complimente, ghiloseala subtilă, privirile complice strecurate între două fraze. El nu avusese apetitul sexual al lui Puiu decît în tinerețe, asta neînsemnînd că nu trăise cu cîteva femei într-o coabitare lungă, pentru că nu avea gustul să le schimbe. Cîteva îi forțaseră mîna, voiseră să-l ia de bărbat, dar cu aceeași politețe ironică le respinsese amabil, le amînase și, în cele din urmă, le părăsise. Erau mai importante pentru el partidele de poker, reuniunile cu prietenii, vînătorile și, mai ales, libertatea de a fi singur cînd voia, de a merge unde dorea, de a se vedea cu cine voia. Tipul de celibatar convins, asta era. Amenințările că vine bătrînețea și n-o să aibă cine să-i pună o pernă sub cap, ironiile Evelynei că atunci cînd o să se boșorogească o să-i trebuiască o infirmieră ca să-i țină plosca îl lăsau rece. Ciudata solidaritate a femeilor care vor să-i știe pe toți bărbații căsătoriți sau măcar obișnuiți cu această obligație de a nu fi singuri, prilej de recomandări ale unor prietene, de relații noi, de obligații din partea celor *serviți*, toată rețeaua infinită de intrigi, de zvonuri, de răutăți, gazetăria mărunță a înaltei societăți pe care o detestase din tot sufletul și, iată, venise deodată sărăcia care nu fusese o surpriză pentru că el anvizajase această stare plină de

noutăți în care trebuia să intre. Citise cărțile care descrieseră soarta nobilimii de după Revoluția franceză și cea rusească, dar nu se socotea nobil, nu intra în această categorie, credea despre aristocrația română că este o aristocrație inventată, scursura Fanarului, a vechilor ușieri și terzimani de la Stambul, a plăcintarilor cu creștetul țesit de cărat tăvile în Constantinopole, ajunși prin intrigi de palat mari demnitari la curțile românești. Ca să nu se mai gîndească la crema de plutocrați, de afaceriști, și ei veniți de cine știe unde, lacomi, nesătui, cu strămoși care puseseră ban pe ban și își supseseră de sub unghie ca să cumpere moșii și titluri sau să intre în camarila regală, și ea, vai ! formată din niște neica-nimeni. Și, la urma-urmelor, și regișorii ăștia din ramura Sigmaringen, săraci ca niște șoareci și veniți aici, în România, puși pe pricopseală, fără scrupule, neodihnindu-se în a strînge, cu amantele lor, cu madam Lupescu, biată nevastă de ofițer provincial, intrînd triumfal în așternutul lui Carol, ca într-o aventură burlescă, terminată cu scene ca-n Victor Hugo și pe care o apăraseră cu trupul său de gloanțele trase de legionari în trenul regal care îi ducea pe amîndoi în exil.

În ce-i privea pe ei, pe el și pe Puiu, cu osul lor de Slătineancă, al harpiei de Varvara, care era un stîlp al națiunii, unul dintre acele menhire pe care istoria le ivește din trecut și le proiectează înainte, în vreme, din teritoriul infinit al timpului, una din acele borne către care toate gîndurile viitorimii sunt silite să se întoarne, să le amintească și să le imite, ei nu se simțeau aristocrați. Dacă Puiu avea scorțoșenia, indiferența și un aer neutral și suveran, afișat cu discreție și numai în rare împrejurări, el, Raul, reprezenta ramura uscată a familiei, ciotul de care te împiedici, obstacolul, piaza rea, mereu amintitul element negativ care coboară reputația vechilor familii, înjosindu-le, scăzîndu-le în ochii celorlalți, el bănuind că tocmai acest lucru o să-l apere în fața celor care veneau flămînzi, goi, plini de dorințe de răzbunare, sau numai însămîntați cu o sete de parvenire, încă nu justițieri, așa cel puțin sperase, dar injustițieri în procesul politic care se desfășurase cu o violență de ne bănuit și în care intrase și el fără să-și dea seama cum. Un spirit strein, ceva rece ca un

crivăţ îngheţase societatea românească prinsă sub un clopot de sticlă de deasupra căruia cineva privea cu un ochi rece milioanele de insecte care erau extrase cu o pensetă nevăzută, uriaşă : ăsta-i bun, ăsta nu-i bun ! Dosare, declaraţii, cercetări, confruntări, apoi *totalul* care se numea *analiza situaţiei*, hotărîrea, scoaterea în afara societăţii, catalogarea simplă ca pe tablele şcolareşti pe care monitorul clasei scrie de-o parte pe cei buni şi de alta pe cei răi. Linie de mijloc nu exista. Ce se întîmpla oare cu acest popor care nu fusese niciodată intolerant, chiar în anii cumpliţi ai războiului, cînd, spre deosebire de nemţi, care ardeau satele şi împuşcau femei şi copii, ofiţerii români erau decoraţi pentru umanitate chiar între liniile frontului de către Stalin, pentru că îi cruţau pe cei ieşiţi în afara legilor războiului ? Acest popor care nu-i dăduse lui Hitler pe evreii săi, iată-l deodată confruntat cu o lege neştiută, aceea a intoleranţei. Societatea împietrise într-o singură zi sau într-un singur ceas, se mortificase în clase, ascensoarele sociale încremeniseră pe cablurile lor de oţel patetic şi cineva se silea să strivească entităţile marcate arbitrar încă, ce nu ţinuseră niciodată seama de diferenţele dintre ele. Bănuiala, delaţiunea, inventarea de crime nesăvîrşite, de păcate ce nu intrau sub nici o incidenţă a legii, şi imaginea apocaliptică a unui loc, undeva, în Dobrogea, unde o sută de mii de oameni ispăseau, mîncînd mămăligă cu ciment, păcatele unei istorii pe care n-o făcuseră decît ciţiva. Arestarea lui Puiu, intrarea lui în plutonul criminalilor de război, judecarea şi condamnarea la 25 de ani de temniţă grea, Aiudul, teribila închisoare despre care auzise, pachetele trimise fratelui ciţiva ani, despre care nu ştia dacă ajungeau sau nu destinatarului şi lipsa oricărui răspuns, iată ce-l mărcase cu o suferinţă pe care o resimţea indirect, secret, apăsîndu-l şi schimbîndu-i vechea nonşalanţă şi cinismul într-o resemnare, nu încărcată de frică, de spaimă, pentru că era împăcat : viaţa lui trecuse, era un capitol încheiat. Ceea ce i se întîmpla acum era numai un dar al lui Dumnezeu. Dar se putea resemna cu ideea că pînă va muri o să stea în boxele din subsolul casei din Clopotarii Vechi ? Să bea *secărică* şi *verde* dintr-o sticlă de *Courvoisier* în care îşi tîrguia litrii lui de alcool numai pentru a-şi crea iluzia că mai

trăia măcar în închipuire bunăstarea de demult ? Că hainele pe care le purta cu mare grijă, demodate acum, îl mai țineau drept și mîndru în mulțimea îmbrăcată pe puncte, în stofe care aduceau cu pînza de sac, necălcate, molfăite parcă de un uriaș darac, între acele șepci și salopete, între lodenele prăzului atît de triste și uniforme, străzile emițînd, ca uriașe elevatoare, mii de oameni în pardesie verzui, grăbiți, mărșăluind prin ploaie și ninsoare, pe scările tramvaielor burdușite, arătînd ca niște armonici deschizate, scrișnind prin viscole cu troleele lor suprasolicitate, aruncînd fuzee electrice în cerul tern, greu, apăsător, negru și totdeauna, înainte sau în urmă, deasupra, sunetul de sirenă care chema, la ore fixe, mulțimea nehrănită, sau hrănită prost, către marile abatoare de piatră, întunecoase, fumegoase, cu hale incendiate sau sparte în bombardamente, pe care furnicarul uman le reparase într-o febrilă și neostenită operație de reconstrucție în care nu existau duminici, sărbători, repaus. Trebuia să fii un imbecil ca Puiu (care credea că masele nu înseamnă nimic, că sunt o entitate pe cale de dispariție de pe scena istoriei, el văzînd în viitor o civilizație a mașinilor, a roboților, a demiurgilor, dar ei, promotorii lumii demiurgice, pierduseră războiul, fuseseră striviți sub șenilele tancurilor) ca să nu evaluezi la adevărata valoare mulțimile neostenite ce-și construiau din temelii o lume a lor. Statul sau ideea politică ce emanase o forță înfricoșătoare asupra tuturor celorlalte state sau idei politice și li se împotrivise, ca un uriaș cocon de foc arzînd sate și orașe cu zecile, cu miile, luînd viața milioanei de oameni, era o amintire a trecutului, o legendă. Undeva, într-un vârtej absorbant, toate detunăturile proiectilelor, toate infernalele explozii și huruitul de tancuri, cîte zece mii, invadînd cîmpiile nesfîrșite, rotind gurile de foc spre cer, spre inamic, fuseseră absorbite într-un hău de dincolo de acest univers care fusese gata să expieze în întregime și acum supraviețuia, își lingea rănilor. Numai oratorii nu tăceau. Ei, cu mașinile lor de cusut din gurile lătrătoare, aruncînd miliarde de cuvinte în văzduh, pe calea undelor, promițînd, mințînd, amenințînd fără odihnă, lăsînd milioane de oameni în sclavia altor milioane de oameni, și asta după ce, urmînd

șuvoaielor de cuvinte, își puneau iscăliturile pe hîrtii secrete și din clipa aceea hălci întregi de pămînt se înstreinau, trecînd cu oameni cu tot în alte teritorii, ca niște moșii vîndute cu suflete cu tot. Și în acest marasm în care totul era incontrollabil, ce mai conta o existență ca a lui, în asemenea împrejurări fiecare înota împotriva curentului, își căuta o mică insuliță pe care să-și salveze viața din naufragiu și atunci nu mai puteai să speri la prietenie, la recunoștință, la generozitate. Era nevoie numai de ingeniozitate, de curaj, trebuia să devii inventiv, să-ți aduci aminte brusc de tot ce ți-ar putea servi în hibernarea impusă, să trăiești din suc propriu, cum glumea cu el însuși Raul. Nu însă lipsurile erau răul cel mai mare. A schimba *Courvoisier*-ul cu rachiuri proaste era numai o mică neplăcere. Ceea ce începuse să-l doară cel mai mult odată cu trecerea timpului era umilința de a nu mai însemna nimic. Puteai să ai o ținută mereu îngrijită, să fii privit cu admirație de cei ce se sileau să nu decadă și vedeau în tine pe unul care reușește să nu se prăbușească sau cu ură de cei mulți, pentru că ținuta îngrijită îi sfida și le părea un trîntor (poate că numai părul lui alb și vîrsta pe care o arăta îl scăpaseră de neplăceri mai mari), dar nu erai cruțat ; auzea ironii spuse în gura mare, pe care se făcea că nu le bagă în seamă. La o coadă la carne, cîtiva îl înghiontiseră cu pumnii fără nici o justificare, nu luase locul nimănui, ba chiar lăsase cîteva femei să treacă înaintea sa, dar asta nu le ajungea celor care-l înconjurau cu priviri mînioase, pline de ură. Aveau sentimentul că un lepros se află între ei și se întrebaseră dacă nu era bine să se îmbrace la rîndul său ca și ceilalți, să-și cumpere un costum pe puncte și un loden, dar, la gîndul că se va privi vreodată în oglindă și-și va da seama că nu se deosebește cu nimic de alți indivizi, osul vechi al Slătinenilor tresărise. Să mori în picioare, pe limba ta, asta era legea lor nescrisă și neînvățată de la nimeni, trecută prin sînge, din generație în generație. Mai bine să fii înghiontit, insultat, decît să accepți ideea că te declasezi. Era umilitor să stai într-o fostă boxă, fără calorifer și fără sobă, să te încălzești la un reșou, să te lași invitat pe la alții la masă, care, în felul acesta, îți plăteau vechi servicii, să dîrdii de frig sub o miță țărănească adusă de la Domnești,

asta se putea îndura, dar a solicita un post, nu cu glasul umil al unui funcționar sau al unui impiegat de birou, ci cam de sus, cu acea mirare și răsteală reprimată a vechiului om de lume căruia nu i se poate refuza nimic, iată răul cel mai mare ! A cere și a fi se răspunde mereu că ești prea bătrîn, că nu se găsește ceva pe măsura cunoștințelor pe care le ai, care sunt și ele prea importante în raport cu cerințele posturilor libere în schemele lor, asta era insuportabil. Mai vechii amici, dacă nu erau la pușcărie, lucrau la depozitele de lemne din periferiile Capitalei, încărcînd și descărcînd camioanele. Unii fugiseră la țară și închiriaseră sau rămăseseră cu mici bucăți de pămînt, făcînd-o pe agricultorii, cun era generalul Dobrescu, care, după ieșirea din închisoare, vindea struguri sau ardei grași în piața Vitan împreună cu soția lui. Pe ei, deși îl înghesuiau sub rogojinile ce-i adăposteau de soare și îi vorbeau franțuzește, traiul în mediul rural îi marcase. Fostul general se îngrășase, parcă mai scăzuse ; din statura-i marțială mai păstra numai cizmele, niște bürgeri zdraveni, plini de noroaiele satelor de unde venea. Purta cămăși cadrilate, cu mîneci scurte, în culori imposibile, triste, de un maron degradat și, pe cap, o pălărie de paie cu borurile ciuruite. Privirea i se înăsprise, îi vorbea mereu de un viitor care nu era departe, de guverne pe care le știa numai el, pe care nu le putea numi, guverne alcătuite în cine știe ce case ale lui Popescu-Grivița, ale Calomfireștilor, ale doctoriței Vătămanu sau ale doamnei Corfirotu, lucru de care Raul rîdea fără jenă. „Domnule general, nu fiți copil ! Mortul de la groapă nu se mai întoarce, ascultați-mă pe mine. Ce americani, ce francezi, ce englezi ? Porcul ăla de Churchill ne-a vîndut, el și cu damblagiul de Roosevelt ne-au dat pe tavă, crede-mă, o mie de ani nu se mai schimbă nimic. Aștia și-au împărțit lumea în trei, și-i doare în fund de noi, de greci, de unguri și de alții.“ „Ei, așa ești dumneata, pesimist, domnule Raul, dar eu nu mă las, eu cred, eu lupt, în felul meu. Nu sunt destul de bătrîn. Mai țin 25 de ani și tot apuc ziua la care visez.“ „Pe dracu, gîndea Raul, e nebun. O să-și vîndă strugurii și ardeii grași pînă la adînci bătrînețe, dacă l-or lăsa aștia...“ Era și sentimentul pe care-l încerca, vîzîndu-i pe cei adunați în casa văduvei doctorului Policrat. Pe ei

nu-i atinsese revoluția decît în parte. Aveau meserii, nu făcuseră parte sau n-aveau rude care să fi făcut parte din guvernele burgheze. Își găsiseră cîte un post de contabil sau de statistician pe la vreun minister. Unii lucrau prin provincie, un an-doi, ca să-și piardă urma, se căsătoreau cu fiice de muncitori ca să-și îmbunătățească dosarul și reveneau spectaculos în București, odată cu socrii lor, cu neamurile nevestelor care îi propulsau în posturi mai bune. Aveau case acceptabile, își schimbau lent și pe neștiute mobila, cărată cu camioanele din vechi poduri de provincie sau magazii, uitate prin curți, în cartiere măr-ginașe, acoperite cu prelate, mai degradate, ce-i drept, dar refăcute de tîmplari și puse iar în valoare, în odăile de bloc, cam strîmte, cam meschine, dar, mă rog, locuințe cu baie, cu calorifer, în care se putea trăi omenește, unde mai pui, situate și-n centru. Se adunau la doamna Policrat, pentru că aceasta era singură și reuniunile lor o ajutau să iasă din strîmtoarea în care se afla. Jucătorii de *canastă* îi aduceau pachete cu cafea, sufertașe cu mîncare, lichioruri proaste, dar asta era situația, plus faptul că fiecare lăsa pe masă un procent la caniotă, cu care văduva își ducea zilele. Locuința din *Aviator Sănătescu* era mai retrasă și atîta lume strînsă laolaltă nu bătea la ochi, cum ar fi bătut într-un bloc din centrul orașului unde un responsabil sau un portar i-ar fi suspectat. Dacă n-ar fi existat interesele care-l legau de cîțiva, reuniunile i s-ar fi părut foarte plictisitoare pentru că pe el nu-l mai atrăgeau veșnicele socoteli asupra viitorului pe care cei adunați aici, la *canastă*, și le făceau de fiecare dată după schimbul de informații asupra mersului războaielor de pe alte continente. Starea de beligeranță de prin alte locuri le dădea senzația că răul armelor se va răspîndi și pe vechiul continent și că, odată început un nou conflict, totul se va schimba. La una din aceste reuniuni, Raul aflase că Evelyne se întorsese de mai bine de un an și jumătate de la Mislea, din pușcărie (asta se întîmpla prin anul 1952 sau '53). „Cum, s-a întors ? Doar era căsătorită cu Olaf ăla, sau cum dracu îi zicea !” „A, să fii sănătos de cînd s-a întors ea din Suedia. De la sfîrșitul lui '45, îl informase doamna Calomfirescu, care le știa pe toate. Dar voi erați

rude, dragă Raul, cum de nu ți-a dat un semn ?” „În vremuri de-astea nici nu mă mai înir, răspunsese fostul consilier regal. Lumea vrea să-și uite trecutul, așa că...” „Dacă te interesează, se numește madam Bogdanovici și e soția academicianului Modest Bogdanovici, matematicianul.” „Nu-l cunosc, n-am auzit de el.” „A trăit la Cluj multă vreme, așa că n-aveai de unde să-l știi. E un tip bine. Vrei să-ți dau telefonul ei ?” „Da, de ce nu ? Poate că nu i-a trecut prin minte că mai trăiesc sau bănuiește că sunt închis. N-am mai văzut-o de la bombardamentele americane din '44.” „Atunci notează-ți”, spusese madam Calomfirescu. O căutase de câteva ori, nu răspunsese pînă în septembrie, probabil că era plecată la mare sau în altă parte. În sfîrșit, pe la jumătatea lunii răspunsese o voce de bărbat. „O caut pe doamna Bogdanovici. Mă numesc Raul Tismana. E cumva acasă ?” „Da. Numai un moment, s-o anunț.” Trecuseră cîteva minute și pe urmă îi auzise vocea, neschimbată, în telefon. „Raul, scumpul meu, ce faci, dragă ? Te credeam pe undeva, pe la pușcărie. Nu știam de unde să te iau. Spune-mi cum te simți ? Ești sănătos ? Ai vești de la Puiu ? (Și pe urmă se auzise mai stins în telefon, spunîndu-i soțului său : Raul e fostul meu cumnat și Puiu fostul meu soț. Ți-am vorbit despre ei.) Scuză-mă, ei, ia zi-i...” „Nu ne putem vedea ?” „Ba da, cu mare plăcere. Nu vrei să vii la mine ? Locuiesc tot în Jianu, numai că străzile și-au schimbat numele : pe Jdanov, numărul 24, e o vilă mică, cochetă, în stil italian. Mi se pare că pe vremuri era a lui Păcălescu. Tu l-ai cunoscut pe Păcălescu ? Ăla cu sondele de la Moreni, care trăia cu verișoara lui Corfirotu.” Raul nu-și amintea de nici un fel de Păcălescu, dar asta nici nu-l interesa. „Te așteptăm pe la șase, diseară.” „Am înțeles, la șase voi fi acolo.” „Suni și-ți deschid eu, chiar în față.” „Numai să ai grijă de un coniac mai bun că m-am săturat de rachiuuri proaste.” „Tot Courvoisier bei ?” „Tot.” „Bine, încerc să fac rost.” La șase punct se afla în fața vilei acoperite cu olane și cu o iederă ce începea să pălească. O grădină plină de trandafiri, o alee cu pietriș bine greblat, o *loggia* prelungită cu o perdea tărcată, în care se aflau două șezlonguri, cîteva trepte sub o pergolă în formă de scoică ; sigur, nu semăna cu casa din Alea

Alexandru, dar nici cu subsolul lui din Clopotarii Vechi. Sunase, și Evelyne, ușor îmbătrînită, cu părul tapat, cu același surîs șiret, îmbrăcată într-o rochie de după-amiază, de culoarea vaniliei, cu un cordon subțire în jurul șoldurilor care îi puneă în valoare corpul îngrijit, i se arătase în ușa. „Cum mă găsești, Raul ?” Îl sărutase iute pe obraji și îl introdusese într-un hol răcoros, pavat cu cărămidă, spunîndu-i din mers : „Soțul meu e încă într-o ședință la Academie, pînă atunci putem să ne spunem totul.” „S-o luăm cu începutul ? Arăți minunat. Dă-mi voie să te asigur că ai rămas aceeași ființă încîntătoare.” Evelyne îi arătase două fotolii îmbrăcate în huse galbene de in, așezate în fața unui fals cămin. Se așezaseră, ea ridicase cu mișcări brusce obloanele de lemn de la ferestre și un fascicul de lumină aurie, de septembrie, se strecurase prin frunzișul rărit de iederă, de afară. „Nici tu nu te-ai schimbat prea mult. Îmi pare bine că te văd. Ți-o spun cu toată sinceritatea, dar ce face Puiu ?” „Nu am absolut nici o veste de la el. Știu că e la Aiud. Pe noi ne-au evacuat în octombrie '44. Pe Puiu l-au arestat în vară. A intrat în procesul lui Antonescu.” „Știu. A luat 25 de ani. Mă întorsesem în țară. Cum am venit m-au luat și pe mine. Am aflat la Mislea cît îi dăduseră. Există vreo speranță de scăpare ?” „Numai o amnistie sau o reducere de pedeapsă l-ar salva. Acum vreo doi ani a ieșit de-acolo cineva care-l văzuse și spunea că rezista binișor. El a fost un om tare totdeauna.” „Aș putea să-l ajut în vreun fel ?” „Știu eu ? E primejdios. Orice relație cu deținuții politici ți-ar aduce prejudicii. Bănuiesc că nu vrei să-i dai dureri de cap academicianului tău.” Evelyne se ridicase și adusesese, scuzîndu-se : „Altceva n-am găsit”, o sticlă de *Martini* pe care o destupase, turnînd în două păhărele. „În sănătatea ta, Raul.” „În sănătatea ta, Evelyne. Spune-mi ceva și despre tine.” „Ce să-ți spun ? surîsesese ea melancolic, ca și cum n-ar fi vrut să-și amintească de niște lucruri neplăcute. Olaf era încîntător, dar bea prea mult. L-am iubit sincer...” „Așa cum ți-ai iubit toți amanții, dragă Evelyne. Ai o consecvență în viciu care-ți face onoare.” „*Pouah, toujours méchant !* Nu-i chiar așa. În cazul lui Olaf a fost o dragoste sinceră. Era mai tînăr

ca mine, sportiv, avea ceva din Armand. Apropo, ce mai face ? De unde să bănuiesc eu că era un agent al comuniștilor ? Oricum, a lucrat ingenios. Cîteodată, ții minte că mai vorbeam noi, aveam o bănuială, dar nimic concret. Marcela, care-l ura pentru că nu se culcase și cu ea, mi-a atras atenția asupra unor lucruri, dar nu le-am luat în seamă. Sper că știi că mă culcam și cu Armand..." „Ba bine că nu. Cred că, în cele din urmă, aflase și Puiu, dar nici cu el nu-mi era rușine. Noi am trăit într-o lume amorală. Lucrurile astea ne deranjau foarte puțin. Asta și explică de ce o să ne ducem dracului. *You comes to your autumn*. Mai bine spune-mi ce ți-a venit să te întorci aici ? Nu știai ce te așteaptă ?" „Ba da, dar cum să rezist acolo fără nici o situație ? Mi-am zis să iau un ministru din ăsta, cu origine sănătoasă, pentru că ei mor după doamne din lumea mare. Numai că nu-și strica nimeni dosarul de dragul meu, așa că mi-am îndreptat atenția spre lumea muzicală, artistică și literară. Din toate lucrurile la care am tentat nu mi-a reușit decît căsătoria cu Bogdanovici care, să știi, este un băiat excelent. E el cam ardelean, așa cum sunt ardelenii, dar altfel simțit, se poartă cu mine cum trebuie, nu-mi lipsește nimic, avem locuința asta foarte bună, un automobil la dispoziție de la Academie, cu cei 4 000 de la catedră și cu alți 5 000 de la Academie, o scoatem foarte bine la capăt. Nu-i de colo, nu-i așa ? Spune-mi ce pot să fac pentru tine ?" Raul băuse trei păhărele de Martini și căpătase o oarecare încredere în forțele proprii. „Evelyne, la drept vorbind, mă descurc. Greu, dar mă descurc." „Nu mă minți ?" „Nu te mint deloc. Am făcut de toate, am vîndut ce-am putut, acum mi-ar trebui o slujbă ca să pot emite, în caz de vreo nevoie, pretenția la pensie și, mai ales, să-mi fac un statut social. Acum, lucrurile s-au mai ușurat. Autoritățile sunt mai blînde, prietenii s-au întors de pe unde erau, unii dintre ei, care de la canal, care de la pușcărie, așa că putem spera într-o soartă mai bună. Deci, în linia asta, dacă s-ar întreprinde ceva. Unde mă duc sunt întrebât cîți ani am. Mai mint eu, dar nu atît cît aș dori. N-am nici un fel de carte de muncă. Le-am spus că am fost consilier regal. Asta nu-i prea încîntă, dar, mă rog, mă întreabă ce știu să fac și nu-mi oferă decît posturi care

m-ar abrutiza, muncă manuală. Să mă fac vidanjour sau să car lemne la basculă ?" Evelyne se gîndise puțin. „Uite ce e, o să vorbesc și cu soțul meu. El cunoaște foarte multă lume. Poate se ivește ceva și te înștiințez. Ai un telefon ?" Raul risese. „Știi că ești nostimă ? De unde telefon ? Dar te mai caut eu din cînd în cînd, pentru că nu vreau să te deranjez. Sper că nu i-ai spus academicianului tău că Puiu este în pușcărie, cît despre mine, nu știi ce fac !" „Ce-s tîmpită ! ? Nu mai bei puțin ? Ori te-ai lăsat ? Dacă cumva se ivește pe neașteptate, nici o vorbă despre micile mele încurcături de altădată sau chiar despre ce ți-am povestit că mi s-a întîmplat în Suedia. Ardelenii ăștia sunt cam boto-cuzi. N-au humor." Raul plecase din vila din strada Jdanov într-o stare destul de ambiguă. Nu era invidie ceea ce simțea, pentru că el nici măcar pe frate-său nu-l invidiase, dar nu putea să se abțină de la gîndul că totuși dacă era vorba de femei, în loialitatea lor nu puteai să crezi pînă la capăt. Erau ca pisicile : cădeau totdeauna în picioare, se duceau unde era mai cald, te lăseau la greu. Degeaba voise ea să motiveze plecarea în Suedia cu Olaf și să o pună pe seama unei iubiri intempestive. Femeile de genul Evelynei nu aveau sentimente, ele erau ca jucătorii de poker : puteai să-ți imaginezi pe unul care-și cruță adversarul numai pentru motivul că e slăbănog sau că are greutăți ? În sfîrșit, în ceea ce-l privea, el își rezolvase problema sa și, la urma urmei, de ce fusese nevoie jucînd pe o culoare, cum jucase Puiu, să sperii că femeia cu care trăise atîția ani se va dovedi în cele din urmă loială ? *Lorsqu'on tombe, c'est toujours le soulier qui a tort !* Poate că Puiu o iubise pe Evelyne, asta era mai mult ca sigur, dar înainte de toate se iubise pe sine, își iubise cariera lui, situația lui. De vină era poate și bătrîna Varvara Slătineanu care îi vîrîse încă de tînăr în cap că el, Puiu, era calul pe care se miza. La ce să se aștepte bătrîna din partea unui chefliu ca el, care, iată, nu reprezenta nimic din moment ce nu-l băgase nimeni în seamă, în sensul că un fost consilier regal pentru noul regim nu însemna aproape nimic. Și un sentiment ciudat îl încerca. Parcă puțină pușcărie nu i-ar fi stricat nici lui,

oricum, ăștia, în cazul unei schimbări în care el totuși nu credea, deveneau eroi, adică se putea spune că au reprezentat partea națiunii care s-a opus revoluției. „Pe dracu ! se contrazicea singur, Puiu sau alții ca el și eroi ! Niște *bese-n cizmă*, parcă nu-i cunosc eu ? Cu panamalele lor, cu rudele lor, cu fiicele lor pe care le băgau în așternuturile regale, cum încercase Malaxa să-i paseze pe fiu-sa lui Mihăiță, că nu-i mai ajungeau fraudele de la C.F.R., cu vagoanele, ar fi vrut să întemeieze o dinastie nouă, dinastia Malaxa, a fierului ! Sunt sătul ! Niște *bezanculiști*, amatori de cururi regale, că altele le put ! Pe mine să mă întrebe domnii comuniști, să le spun eu cum au făcut ăștia averile ! Că dacă m-aș apuca să-mi scriu memoriile, mamă-mamă, le-aș vinde mai bine decît cărțile lui Ionel Teodoreanu...” Memoriile ! De cîte ori nu se gîndise la chestia asta, avea ce povesti, dar pe cine interesa viața la curtea regelui Carol al doilea, aventurile reginei Maria cu colonelul ei, povestea tezaurului, tot amestecul acela de nechezat august în paturile puturoase ale lui Ferdinand, care, și el, se culca cu cameristele ? O dinastie de țapi. Și încă peste asta poți să mai treci, că toți avem vicii, dar să ai tu România Mare, cum a avut-o Carol al doilea, și să nu tragi un foc cînd ți se împarte țara la mezat ? Să stai atîția ani și să o faci pe marele comandant, să te îmbraci în pantaloni scurți de străjer și să aduni copilașii la ANEF, ca să-i vezi făcînd gimnastică suedeză, în loc să te înarmezi pînă în dinți, să construiești o armată de care să tremure Balcanii ! ? Să vedem, mai îndrăznea careva să intre aici ? Am fi fost o Elveție în acest punct, peste care n-ar fi trecut nimeni. Că poporul, cît îl disprețuia el, Raul, atît cît îl cunoștea, era brav, viteaz, răbdător, îl știa din primul război mondial, văzuse țăraniî împutînați de tifos, răniți prin spitale, zăcînd în puroaiele lor, în schilodirea lor, cu același zîmbet serafic, împăcat cu soarta, ca și cînd moartea lor era un tain pe care ei trebuiau să-l dea ; ca și cînd războaiele ei trebuiau să le plătească. Și asta pentru ce ? Pentru ca să vină politicienii veroși și să le ofere o bucată de pămînt, o *litra de pămînt*, cum spuneau ei, cu o încîntare și cu o sfințenie pe care aveau s-o plătească, pentru că în cîțiva ani satele fuseseră năpă-

dite de cetele de cârciumari, de vechili unsuroși și dezgustători, care întâi îi îmbătaseră cu spirt, le violaseră copilele și apoi le cumpăraseră loturile de pământ pe nimica toată. El trăise anii aceia de falsă fericire, de jubilație a robilor care credeau că le-a pus Dumnezeu mâna-n cap dacă au o curte și trei pruni. Fusesse furios toată ziua aceea. Poate în mînia lui exista și nițică invidie, liniștea acelui hol în umbra iederei, bunăstarea, tihna care nu fuseseră turburate, un automobil la scară în aceste vremuri cînd lumea cădea sub tramvaie sau călătorea în autobuze supraaglomerate, două salarii, călătoriile în streinătate... Poate Evelyn merita toate acestea. Fusesse o femeie care știuse ce vrea, avusese totdeauna o mișcare înainte, ca la șah. Cîteva zile nu făcuse nimic. Umblase pe străzi, evitînd mereu partea orașului unde se afla Aleea Alexandru, pentru ca să nu-și amintească de parcul casei Tismana, de pașnicile după-amieze de primăvară sau de toamnă, cînd jucau *cricket* pe iarba tunsă mărunț sau leneveau în balansoarele legate între doi copaci sau în scaunele ușoare, împletite, de paie, cînd valetul Anton și subreta Marcela le cărau oranjade, whisky sau coniac *Courvoisier*, și dinspre bulevardul Aviatorilor venea, în valuri, mirosul subtil de trandafiri *Isabel*, cei mai frumoși trandafiri din București, lăsînd pe iarbă o risipă galbenă de petale, pe care vîntul o purta, la cîte o răbufnire, de colo-colo. Unde erau anii cînd el cu Yvonne Sturdza făceau echitație pe Aleea călăreților ? Era vremea trăsurilor, a echipajelor pe care celălalt veac, trecînd peste sincopa războiului, le-o transmisese ca pe un cadou la care el, Raul, se gîndea cu înduioșare.

Armăsarii lucioși, bine bușumați, birjarii în halatele lor albastre de catifea, cu bice lungi, împodobite cu flori de hîrtie, cu care nici nu-și atingeau animalele, ci numai le făceau aluzii șuierătoare, trăgînd din cînd în cînd din sticla de votcă pe care o țineau între picioare ; *trap-trapul* egal al copitelor, ușoara alunecare a roților cauciucate și spițele negre ale celorlalte trăsuri venind din sens invers, lucind sub dulcele soare al lunii mai ca o roată a norocului... Unde dispăruseră toate astea ? O epocă încheiată care nu se va mai întoarce niciodată. Uriașa lor casă din Aleea Alexandru fusesse cedată unui cămin de copii. Tre-cuse pe-acolo prin '48 sau '49, mînat de o nostalgie inexplic-

cabilă, el care își spunea că este gata să îndure orice, că e pregătit să se lase împușcat în orice minut din viața lui și auzise de dincolo de gardul de ciment foarte înalt, cu grile de fier, strigătele unor ținci. Mersese spre vechea intrare care avea porțile date de perete și nu era păzită de nimeni și văzuse peluzele tunse ca-n urmă cu câțiva ani, când încă mai locuise aici. Grădinarii nu mai erau aceiași. Aleile păreau neîngrijite, dar casa arăta neschimbată. De sus, de la fereastra donjonului unde locuise Armand, o femeie îmbrăcată în halat albastru strigase la grupul de copii : niște gîgilici zgomotoase cu șorțulețe, botfori și șosete albe. Rătăcise mai bine de un ceas prin vechiul parc, amintindu-și de *cotloanele lui*, cum le numea, de acele refugii ascunse de mari tufișuri de merișor, dincolo de care își bea coniacul său la unsprezece dimineața, visînd la întîlnirile din ziua care urma, la prietenii care, acum, la o analiză rece, se dovediseră niște *petambotiști*, niște *petomani* care nu făcuseră nimic într-o viață de om ; ca și el dealtfel, ce să mai vorbim ! Ei, cu toții, credeau că această existență fără scop li se cuvine ; ei erau cei pe care îi iubea Dumnezeu, scutiți să muncească și să aibă ocupații. Numai nebunul ăsta de Puiu se vîrîse în politică. Ce-i trebuia lui politică ? Și acum, uite-l, zăcea într-un fund de temniță și ispășea. Nu fusese el, Raul, mai deștept *că-și băuse viața, că se lăsase trăit de viață* fără să simtă nici o remușcare, fără să-i treacă vreodată prin cap că acest mod de existență va putea fi schimbat de către cineva ? Aici era locul unde jucau *whist* sau *canastă* sau *poker*, de aici o vedea sosind pe Yvonne Sturdza pe care o iubise puțin, cu mersul ei de sportivă, cu picioarele ușor îngroșate la glezne și la pulpe, în costum de jokeu, cu șepcuța sa roșie și galbenă care semăna cu o jumătate de pepene, cu biciușca cu care își lovea cizmele de călărie, cu pantalonii bufanți ce nu o avantajau fiindcă o făceau și mai rotundă, și mai scundă. Era o fată veselă, fără griji, care nu gîndea la nimic. Făcuse studii în Franța și în Anglia, avea două diplome, dintre care una de inginer nautic, de ce dracu îi trebuia ei diplomă de inginer nautic nu putea să-și explice nici acum, dar probabil că voia să intrige pe toată lumea, sau ca un nebun de Sturdzesc, de-al

lor, avea de gînd să uzurpe tronul dinastiei Sigmaringen și să creeze o flotă uriașă ca Petru cel Mare ! „Fata nimicului“, cum îi spunea, „Fata beatitudinii“, rîdea tot timpul, căutînd prilejuri de a se înveseli cu orice preț. Nu o văzuse o singură dată cu o carte în mînă. Locuia în palatul de lîngă Cișmigiu al părinților ei și dădea recepții după recepții, în aceste reuniuni intrînd toată frenezia vieții sale, toată nevoia neostoită de a bria, de a-și arăta bijuteriile și rochiile aduse săptămînal de la Paris, Viena sau Roma. Erau frumoase acele petreceri deșuchate, chiar dacă oamenii nu exagerau prea mult. Poate Bebe Sturdza, care era mai capiu, *căzut de pe cal*, cum îi spunea soră-sa, el mai călca în străchini, dar, în general, formau o grupare omogenă alcătuită din oameni binecrescuți, fii de diplomați, de consilieri, de miniștri ; aceștia din urmă, niște parveniți, cum îi considerau unii. Nu toți, evident, pentru că între ei se aflau și urmași ai veritabilei aristocrații române despre care Raul avea părerea pe care o avea, *aristocrație de Fanar*, dar, mă rog, engleziți, franțuși cu toții, arătîndu-și sipeturile și seifurile secrete în care foșneau hrisoave și documente din care nu lipseau arboarele genealogic, mențiuni ale cronicarilor, tot acel măruntiș nobiliar cu care aici, la porțile Orientului, puteai să iei ochii proștilor. Pe urmă, ceva se schimbase. Intrarea lui în camarilă, prietenia cu Puiu Dumitrescu îi indispuinea pe cei vechi. Începuseră să-l bruieze, să-l uite, să-l ocolească. *Mitocanii de la Palat*, cum li se spunea, nu mai erau de nasul lor. Dar Raul nu suferea din cauza asta. Așa încît, despărțirea de Yvonne n-avusese nimic melodramatic. El nu avea plăcerea sportului ca alții. Călărea din obligație, destul de prost, deși caii îi plăceau. La Domnești, din miradorul conacului, acolo unde se țineau iarna plantele după ce se așezau geamurile în ramele lor, dinainte pregătite, dar un loc deschis din aprilie pînă în octombrie, privea caii Varvarei Slătineanu lăsați în libertate, pe o imensă pășune de care n-avea nimeni voie să se atingă. Bătrîna se certa cu vechilii care o interpelau într-un mod agresiv : „Puteți să-mi spuneți și mie, doamnă, de ce țineți caii ăștia ? Că nu-s de rasă pentru ca să spuneți că-i vindeți proprietarilor de grajduri. Sunt niște cai obișnuiți, care vă mănîncă cîteva vagoane de iarbă și fîn, în

fiecare an. Poate intenționați să-i faceți salam, cîndva“, spunea unul, Ilovici, fost colonel, care murise de cancer în '34, un om aprig, bun administrator, de care bătrîna Slătineancă nu se putuse lipsi și căruia îi răbda insolențele. „Dumneata, domnule Ilovici, nu înțelegi nimic. Ai vrea să scoți bani și din piatră seacă. Vrei să știi de ce țin caii ăștia ? Pentru că sunt frumoși, pur și simplu. Pentru că vreau să-i privesc seara cum se-ncură. Sunt ca niște zei, dacă te interesează. Au fost popoare care s-au închinat cailor. Pentru dumneata însă, un măgar face mai mult, pentru că e un *porteur*, pentru că duce în spinare. Calul e un animal util, dar într-atîta utilitarism un cal în libertate face foarte bine.“ Era adevărat ceea ce spunea bătrîna Slătineancă. O descoperise întîmplător, într-un amurg de iulie, după un treierat, cînd uriașa cîmpie rotitoare din jur era galbenă, reflectînd soarele nemilos. Văzduhul căra vălătuci de abur sau de praf, și ei incendiați, ca baloanele captive de mai tîrziu, din război, plutind deasupra aceluși șes care mirosea a pîine coaptă, a bob scuturat și pe fundalul cerului palid, un neant bleu, fără adîncime, sfîșiat numai de niște cumpene de fîntîni care scîrțiau la rarele izbucniri de vînt, apăruseră caii. Întîi îi auzise. Veneau de departe, de la baltă, unde băuseră apă și se scăldaseră într-un loc aflat mai jos, sosind în trap mărunț, douăzeci sau douăzeci și cinci, cîți erau, pîrînd că anunță o furtună îndepărtată. Și, pe urmă, se ridicaseră de sub orizont, dîndu-i imaginea sferică a pămîntului, sosind din altă emisferă, cu coamele umezite în vîntul creat de fuga lor, cu urechile ascuțite, nechezînd într-un fel particular, cu ceva victorios, jucîndu-se din alergare și frecîndu-și trupurile, unul de celălalt ; un murg înconjurîndu-i pe toți într-un uriaș cerc sau în *opturi*, care-i despărțea în pîlcuri. Era într-adevăr un spectacol și cu siguranță că numai zeii se puteau juca astfel. Treceau peste miriști cu pasul elansat, cu aruncături grațioase de copite, ca-ntr-un film *au ralenti*, cum avea să vadă mai tîrziu la cinema. Și avusese un fel de frison de plăcere neînțeles. Să poți să te bucuri de un astfel de spectacol, să-ți placă jocul fără scop al unor animale aflate în libertate, iată farmecul ! Altădată „herghelia“ Slătinenței devenea placidă. Caii pășteau îndepărtați unii de ceilalți, abia mișcîndu-și

gîturile, amușinînd iarba proaspătă și ridicînd din cînd în cînd capul lor hieratic, rumegînd absenți, cu ochii orbi spre soare. În unele amurguri păreau niște ruguri vii, cu părul bine periat de un grăjdar care și-ar fi dat viața pentru ei ; dacă ploua stăteau ceasuri întregi ca niște statui vii în acea măcinare umedă, pielea lor devenind lucioasă, sclipînd în lumina turbure, pluvioasă. Și toamna, la sfîrșitul lui octombrie, prin ceață, dacă ai fi băut două pähărele de *Courvoisier*, cum o făcea el, ai fi crezut că aleargă pe undeva prin niște nori. Dispăreau și apăreau, se micșorau, nu mai aveau cozi și capete, puteai să-i crezi niște centauri rătăciți în pîrloaga ce fusese cosită a doua oară. Dar teribilele lor împreunări, vegheate de fanaticul grăjdar Iura, ca să nu se strice rasa aia proastă a lor pe care o aveau, cum zicea vechilul, nechezăturile care vesteau triumful armăsăresc răzbătînd de sub grinzile grajdurilor ca și cum cineva ar fi vrut să le facă să explodeze, să sfărîme acoperișurile, și nopțile de nesomn ale Varvarei, asistîndu-l pe grăjdar dintr-o curiozitate și o plăcere de neînțeles pentru el. „Voi, bărbații, nu pricepeți nimic din actul nașterii. Ieșirea dintr-un pîntec în această lume, ah, ce miracol ! Primul strigăt al pruncului care încă e legat de mamă cu cordonul ombilical ! Un mînz umed în placenta lui albicioasă, mai întii ca o bucată de seu uriașă și pe urmă ceva de neînchipuit, imaginea unui cal micșorat care rupe o plasă și iese deodată în băltoaca de pișat a unei iepe, în paieile tocate, putrezite, din întunericul pîntecelui mamei spre spațiile în care existăm !” Slătineanca își făcea o cruce mare, ca și cînd ea însăși ar fi născut un cal, și pe urmă, grupul animalelor se înmulțea, mînzuleții fragili, cu picioarele ca niște bețe de chibrit, amestecîndu-se printre robuste iepe și rapizii armăsari, abia ținînd pasul, emanînd în jur un miros proaspăt de trup tînăr. Mai mureau de *morvă*, de *tignafes*, se umflau pentru că păscuseră cine știe ce plantă otrăvitoare, dar existau, erau o entitate a acelor locuri. Fără ei, Domneștii nu puteau fi concepuți... Acum, probabil că proprietatea Slătinenilor devenise o gospodărie de stat, Raul nu mai trecuse pe-acolo, și foștii lor țărani, pe tractoare, tăiau toamna miriștile cu lama plugurilor. Printre ei mai aveau

fini, după obiceiul pământului, copii ai acestor fini, care veneau la sărbători cu daruri, după servituțile veacului nouăsprezece. Dar de ce se gîndea la toate acestea ? Totul era încheiat, clasat. Nu avea nici un rost să-și mai aducă aminte, trebuia să ia viața așa cum era, fără sentimenta-lisme, pentru că acum, la el, singura problemă care trebuia rezolvată era aceea de a supraviețui...

Evelynne îi răspunsese de cîteva ori la telefon să mai aibă răbdare, că nu l-a uitat. Raul bănuise că e numai o formă politicoasă de a-l respinge prin amînări repetate. Ea îi ceruse adresa pentru ca, dacă vreodată s-ar fi ivit un lucru pe neașteptate, să vină să-l înștiințeze, dar pe Raul lucrul l-ar fi umilit. Nu voia să fie văzut unde și cum locuiește, așa că evitase abil orice precizare : „Lasă, că nu e un cap de țară. Am așteptat atîta, pot să mai aștept, nu te agita pentru mine. Te caut tot eu.“ Femeia înțelesese și nu insistase. Dar iată că într-o zi îi spusese la telefon : „Raul, s-a făcut ! Am găsit ceva. Cred c-o să-ți placă. Bărbatul meu are relații la *Sfatul Popular* și a dubuit pe cineva, pe unul Vlăducă, așa se numește, care e șeful *Serviciului Pavoazări-Alei-Grădini*. Poate că asta nu-ți spune nimic, dar iată despre ce este vorba. Tu te pricepi la grădini că, slavă Domnului, noi tot grădini am avut în jurul caselor. Precis nu știu nici eu ce vor de la tine, dar, după părerea mea, ei caută un sfătuitor horticol, adică un peisagist, cred că au avut așa ceva, dar l-au dat afară și acum i-a pus cineva să aranjeze toate grădinile din București, dar nu se pricep. E o știință și asta. Pomii nu se plantează aiurea, trebuie ținut seama de anotimpul în care se desfrunzesc, e vorba și de desenul aleilor. Ce să-ți mai povestesc, că tu știi mai bine ca mine. Îți convine ?“ „Ba bine că nu.“ „Salariul nu știu dacă e prea mare, dar, oricum.“ „Nu atît salariul mă interesează, cît faptul că pot să intru în cîmpul muncii. Asta e lucrul cel mai interesant. Atunci cum să fac ?“ „Păi, mergi mîine la Expoziția horticolă din parcul Herăstrău.“ „Asta unde mai este, că parcul Herăstrău e mare.“ „E un pavilion lîngă restauran-tul *Pescăruș* și întrebi de tovarășul Vlăducă. O să trec-

și eu pe-acolo.“ „S-a făcut.“ A doua zi, la ora unsprezece, avusese loc deschiderea oficială a expoziției, o reuniune a horticultorilor care livrau flori mediului orășenesc. „O adunare pe țară“, cum îl asigurase Vlăducă, un bărbat agitat, rotofei, îmbrăcat în salopetă și cizme, binevoitor și știind că Raul fusese trimis de oameni cu pile ce puteau să influențeze chiar soarta lui. Își strânseseră mâinile, Vlăducă îi prezentase câțiva funcționari din Ministerul Agriculturii care inspectau parcul floral, ornat cu stînci simulate, butaforie curată, opera cine știe cărui scenograf de la vreun teatru din București. Un pîrîiaș artificial curgea printre ortensii și crini, glicine și trandafiri imperiali. Tot parcul părea prea încărcat ; era prima lui impresie. Un grup de femei se foia de colo-colo. Se auzeau fraze amestecate și spiritele se încinseseră. Apăruse pe neașteptate și Evelyne, însoțită de academicianul Bogdanovici, și se îndreptase direct spre Raul. Acesta ședea de vorbă cu Vlăducă. „Sărut mîna, doamnă“, o salutase șeful *Serviciului Pavoazări-Alei-Grădini*, favoritul dumneavoastră s-a prezentat la serviciu și o să discutăm imediat ce se termină ședința cu cei de la Ministerul Agriculturii, rămî-nînd să vedem ce e de făcut.“ Academicianul îi întinsese și el mîna, cu o privire vag absentă, care voia să însemne că știe despre ce e vorba, că înțelege să-i facă un serviciu lui Raul, dar atît, fără intimități, fără vizite. Trecutul era trecut, nu-l privea, înțelegea să aibă relații sociale cu el, cum ar fi avut cu toți ceilalți. Fostul consilier regal cunoștea genul de oameni din care făcea parte Bogdanovici, așa încît îl lăsă să privească florile, se prefăcu că ascultă numele în latinește pe care matematicianul le rostea cu o încîntare vădită și, după cîteva minute, îl abandonează apropiindu-se de Evelyne : „Am o idee văzînd florile astea. Dragă, așa cum știi, orice revoluție, odată trecută de prima fază, intră în clasicism. Oamenii încep să trăiască mai bine, au copii care trebuie să învețe cîte-o limbă-două streine, își cumpără tablouri, mai sunt și mesele tovărășești, ce strică să învățăm pe unele doamne care n-au avut de unde să știe că îmblînzirea moravurilor vine și de la flori, de la lucrurile inutile ? Iată ce-ți propun : vezi cum te înțelegi cu Vlăducă și dă-mi un telefon, organizează un *jour*

fix de cucoane. Cheamă-le la tine, la un ceai, la cinci după masă, să le fac o demonstrație de *ikebana*. Cred că asta e un mijloc foarte elegant de a supraviețui.” „Asta ce mai e ? Ikebana ?” „Arta de a aranja florile. Ai uitat că am vizitat Japonia ?” „O să mă gîndesc. Știu eu dacă putem transplanta obiceiurile de a cultiva peisajul domestic în societatea noastră care e destul de bizară, ca să nu spun altfel, la ora asta ?” „Dacă îți închipui că gîstul pentru femeile frumoase și inteligente a dispărut, te-nșeli. Nimeni nu vrea să trăiască urît.” Vlăducă terminase cu funcționarii de la Ministerul Agriculturii, care se declaraseră satisfăcuți de întîlnire. Asudase, își ștergea fruntea cu o imensă batistă, își scosese cravata de la gît și bluza salopetei și-l privea interogativ. „Ei ?” Raul nu înțelegea ce dorea de la el. „Ce poți să-mi spui despre parcul ăsta, dumneata care ai văzut atîtea grădini și florării mari din Paris și din alte locuri ?” „Domnule Vlăducă, ce să vă spun ?... Florile sunt frumoase totdeauna, problema e alta : cum le punem în valoare.” „Adică ?” „Păi, după părerea mea, sunt cam înghesuite și efectele se pierd. Niciodată nu se arată mult. Întrînd aici, ești amețit de prea multe culori, de prea multe specii. Sunt flori care se ceartă între ele, nu se suportă. Acum un sfert de veac am vizitat Japonia. Dumneavoastră știți că japonezii au un adevărat cult pentru flori ? Așezarea lor reprezintă o adevărată știință. Sigur că aici e vorba de o expoziție, nu de o aranjare a florilor la rang de artă pe care japonezii o numesc *ikebana*...” Chipul șefului *Serviciului Pavoazări-Alei-Grădini* se lungea vizibil. O curiozitate nestăpînită îl turburase. „Nu știu dacă doamna Bogdanovici v-a spus că am fost consilier regal.” „Parcă”. „Așadar să ne întoarcem la treburile noastre. Sigur că nu se mai poate face nimic acum cu expoziția, dar, dacă mi-ați permite niște schimbări, atunci v-aș putea spune foarte multe lucruri.” „Ce înțelegi dumneata prin «schimbări» ?” „Păi, ce se înțelege, adică mai rărim din straturi și vedem care ar fi cele mai bune criterii, posibile în situația asta ; straturile pot avea mai multe forme geometrice, cu anumite combinații de culori. Decoratorul dumneavoastră sau cel care a desenat

parcul a fost fantezist. Este nepermis. Vizitatorul se zăpăcește.“ Vlăducă îl privea din ce în ce mai intrigat. „Domnu' Ionescu, eu toată viața mea am lucrat la grădinărit. M-am ocupat de flori. Am fost la o fermă, la prințul Știrbey, am avut grijă de sere. Ca să zic așa, nu sunt un ageamiu. Cunoscol bolile plantelor, tot ce trebuie, dar ceea ce aud sunt lucruri noi pentru mine și sunt gata să fac ce-mi spui dumneata.“ „Primul lucru necesar e să rărim exponatele.“ „Asta am înțeles, dar nu prea văd cum o să ne descurcăm. Ce facem cu ce ne rămîne?“ Raul dăduse din umeri. Totdeauna apar detalii care te descurajează. Vlăducă părea încurcat. „Vedeți dumneavoastră, expoziția trebuie privită din unghiul vizitatorului. Un iubitor de flori care intră aici e contrariat de mulțimea și de amestecul speciilor. Oriunde, aiurea, nu numai la noi, ele se grupează pe familii, pe nuanțe, în funcție de anotimpuri. Într-un fel arată primăvara și altfel toamna. Ele, aceste flori, trebuie să traducă un sentiment care este transmis privitorului. De pildă, exuberanța lunii aprilie sau a lunii mai sau melancolia lui septembrie sau a lui octombrie, când afară e urît, plouă și florile încălzesc privirea, mîngîie și nasc nostalgia unui cîmp. Un astfel de loc trebuie să inspire forță sau să te transpună în situația unui om aflat într-un templu. Vedeți că lucrurile nu sunt chiar așa simple, cum par la prima vedere. Așezăm în șir indian 30 de ghivece și anulăm efectul vizual, pentru că există totdeauna un efect vizual. Pe urmă, iertați-mă, butaforia asta...“ „Buta... cum ați spus?“ „Butaforia, cartonul ce vrea să sugereze niște stînci. Nu merge, domnu' Vlăducă. Nu ține, ascultă la mine ! Păi ce, n-avem noi niște pietre adevărate pe-aici ? Niște bolovani ? Ce mare lucru să-i așezăm cum trebuie, în formă de piramidă, ca să scoatem efectele dorite ? Pentru că dacă florile nu sunt puse în acord cu decorul ne facem de rîs. Vor veni și streini. Înțelegeți ?“ Vlăducă nu avea aerul că înțelesese, dar, în schimb, se entuziasmase. „Domnu' Ionescu, mă interesează chestiile astea. Trebuie să-i învățăm și pe tovarăși că grădina este un loc public unde poporul se destinde. Uite, dumneavoastră mi-ați spus niște lucruri pe care nu le

cunoșteam. Să mă iertați, eu sunt un om simplu și la noi, oamenii simpli, o grădină e un loc unde miroase frumos, te uiți la el, ți-e bine și gata. Acum, la prințul Știrbey am mai învățat eu câte ceva, că și dînsul avea plăcerea lui cu grădinăritul. Ehe, ce buchete făceam eu, ce problemă era și asta, că și florile nu se trimit așa, oricum. Păi să-ți aranjez eu unul dumitale, să zici că e tablou, nu alta, din mîțisoari, lalele și narcise înflorite, să mai băgăm și niște lăcrămioare parfumate pe-acolo, să punem o blană de mușchi, așa, și să trimitem într-un coș de paie cuiva... Țsta e un buchet de primăvară. Vedeți că unele lucruri le mai știu și eu. Iarna puneam crengi de brad, licheni și un trunchi alb de mesteacăn, la care mai adăugam niște ciuperci și zambile roz, care sunt o aluzie că vine primăvara. Tot dînsul m-a învățat. Vara, trimiteam gherghine violete, care prevesteau sfîrșitul acestui anotimp. Toamna, ce să vă mai spun, crizantemele erau la mare cinste și așa mai departe, dar pe toate nu le știu nici eu. Am să vă mai ascult. Cum ziceați că e chestia cu grădinile ?...” Raul îl privea la rîndul lui cu o curiozitate pe care nu și-o bănuise. Omul nu era prost și avea multă bunăvoință. De unde să știe el cum trebuie aranjată o expoziție de flori ? „O grădină, domnule Vlăducă, trebuie gîndită din zborul paserii, cum se spune. Adică așa, să-i placă și lui Dumnezeu cînd se uită el de sus, de-acolo. O grădină nu-i numai florile, iarba, boschetele, pomii. O grădină e și desenul aleilor, și havuzurile, unde sunt, și lacul, și insulele astea, cum e Herăstrăul, sălciile de pe mal, statuile. Numai că aici nu știu cine dracu a băgat busturi de ghips pe care le plouă tot anul și primăvara vine *Serviciul* dumneavoastră *Pavozări-Alei-Grădini* și le dă cu var, le spoiește ca pe casele de mahala. Nu e bine, domnule Vlăducă, spune-le și dumneata la o ședință, acolo, să comande niște busturi din marmură, că, slavă Domnului, marmură avem destulă. Păi, dumitale îți place să-i vezi pe Sahia și pe Gorki dați cu var ? Dă-o-ncolo de treabă !” „Dom’le, poate n-au fonduri ?” „Nu se poate, domnu’ Vlăducă, mai deschide-le mintea, că oamenii n-au avut de unde să știe. Nu e nici o supărare, intenția e bună, dar una e să privești un bust de marmură și alta să pui în grădină unul de ghips.”

Prietenia cu Vlăducă, care-l angajase, îi înlesnise să cunoască o altă lume, tăcută, respectuoasă, aceea a grădinarilor îngrijitori ai parcurilor publice. Colindau, el cu șeful *Serviciului Pavoazări-Alei-Grădini*, serele din marginile Bucureștilor, ca să aleagă răsaduri și puieți ; când erau în Cioplea, când în parcul Ioanid, când în Cișmigiu, când în fostul parc Carol I, când în cartiere demolate după bombardamente și care erau transformate în grădini. „Ciu-dat lucru, îi spunea lui Vlăducă. Pe vremea noastră, a burgheziei, cum îi plăcea să se autoironizeze, de parcurile publice aveau grijă primarii numai înainte de alegeri, ca să aducă aminte celor ce trebuiau să-i voteze că sunt harnici. De unde gustul acesta al dumneavoastră pentru verdeață, pentru flori și pentru copaci ?” „Știu eu ce să vă spun, domnu' Ionescu ? Mulți dintre noi au stat în pușcărie și când stai în locuri întunecoase te apucă un dor nemaipomenit de cîmp, de toate cele. Te gîndești la păduri, la serbările muncitorești pe care le făceam noi la Șosea, lângă Arcul de Triumf. Cam asta cred eu că ar fi explicația...” Multă vreme Raul nu dăduse importanță răspunsului lui Vlăducă, trecuse peste el, dar de cînd lucra cu grădinarii, mai ales cu femeile care veneau pentru 15 lei pe zi ca să sape pămîntul, să care pietrișul pentru alei cu roaba, plecînd seara, după ce se spălau la o cișmea sau cu furtunul cu care udau peluzele, vesele, cîntînd ca și cum toată ziua n-ar fi făcut nimic, mentalitatea lui despre țărani se schimbase. Aveau copii care le așteptau, bărbații mergeau direct, de la grădinărit, la cîrciumă ca să bea un rachiu, se urcau în autobuzele care-i duceau în cine știe ce margine de București sau prin comunele învecinate, la Buftea, la Otopeni, prin Dudești, unde, după cum aflase, dacă era vară sau primăvară mai roboteau în grădinile proprii, cultivînd varză, roșii sau salată, pe care le vindeau duminica în piețele apropiate. Erau sfioși, vorbeau puțin, abia le scotea un cuvînt din gură, cu cleștele. Bănuia că bărbații sau femeile acelea erau nemulțumiți că rude de-ale lor lucrau la fermele de stat și că trebuiseră să dea o parte din pămînt la colective. Probabil că, stînd mai aproape de București, se orășenizaseră, adică înțelegeau altfel ce li se întîmpla. „Păi, tovarășe Ionescu, sau domnule, cum

să-ți zicem, noi ne-am obișnuit. Stăm în mahalale de mulți ani. Ne-am tras încoace. E mai ușor la oraș, ai totul la îndemână, intri în prăvălie, îți cumperi ce vrei, numai bani să câștigi. Mai avem un petec de loc în fața casei, ne descurcăm. Dacă muncim cu muierea și aducem două lefi, avem ce da la copii, ei măcar să scape de belele, să învețe carte, să se facă ingineri, doctori, care or putea, care or avea minte. Noi, azi-mîine, ne petrecem. Și, pe urmă, nu vezi dumneata ce vine ? Se fac fabrici peste tot, cartiere noi. Sperăm și noi să ajungem la bloc, că tare ne-ar place să stăm la etaj. Să ne uităm de sus, să vedem oamenii ca furnicile. Am eu un văr, povestea unul dintre ei, ăla de mic s-a băgat la uzină, acum e maistor sau nu știu ce naiba, i-au dat casă pe undeva, pe Filantropia. Mă duc din cînd în cînd la el. Mi-arată dușul, baia, mă scoate pe balcon, de unde se vede restaurantul care se numea pe vremuri *Büfet*, și-acum îi zice *Kiseleff*. O mîndrețe de priveliște. Dacă îmi doresc ceva, baia aia și cu balconul mi le doresc. Că noi tot la pompă ne spălăm, în fața casei, dimineața, iar baie facem sîmbăta, într-o albie mare de rufe, dar nu se mai cade pe vremurile astea, ditamai bărbatul ca mine și ditamai femeia ca muierea mea, să ne scăldăm ca țiganii. Așa că, dacă muncim, poate că o să ne dea și nouă o locuință undeva, la un etaj.“ Femeile erau mai realiste, ele munceau și mai mult, trebuiau să gătească, să spele. Cum ajungeau acasă, dormeau puțin, dar le ținea numai gîndul că nu mai stăteau cîte șapte laolaltă, iarna, într-o odaie, pentru că n-aveau lemne și că, dacă n-apucaseră să moștenească ceva pămînt, se numea că *sunt în slujbă la stat* și că *au drepturi*. „Ei, chestia asta cu *drepturile* să mi-o spuneiți voi mie“, le ațîța Raul. „Ce înțelegeți voi prin *drepturi* ?“ Muierile se dădeau într-o parte, își mai potriveau basmalele, băgau mîinile în buzunarele șorturilor de mușama, date de *protecția muncii*, mai lăsau furtunul și, cîte una, îndrăznește : „Păi, domnu' Ionescu, dumnea-voastră trebuie să știți, că am auzit că ați fost un om mare, noi toată viața am slugărit pe unde am putut. La boer puteai să nimerești cîteodată și bine, că mai erau și din ăștia cumsecade, dar nu puteai *să-ți dai cu părerea*“.

„Cum adică, nu puteai să-ți dai cu părerea ?“ „Păi, dumnealor îți porunceau : du-te colo, du-te dincolo, fă aia, fă ailaltă. Era bine, nu era bine, trebuia să execuți ca la armată. Pe urmă, cei mai mulți erau haini, zgîrciți, Doamne-Doamne, mai ales muierile ! Mai furai o bucată de piine, nițel unt, niscai untdelemn să duci la copii, acasă. Dacă te prindea, te dădea pe mîna poliției. Nu mai vorbesc că nici duminică n-aveam. Că duminica se întreceau să petreacă, să aibă musafiri, să bea și să mănînce. Mai scăpam așa, joia după masă, mai la o tîrguială, nu vă mai spun ce certuri pe capul nostru, ba mai luam și cîte o palmă-două. Or, nu se mai putea. Să bați un om în zilele noastre, ce, e cîine ? Pe cînd acum facem ședințe, ne dăm cu părerea. Mai spunem cîte-un of pe care-l avem, ne-a dat carnet de sindicalist.“ „Dar în partid v-ați băgat ?“ „Ne băgăm noi și în partid, că mai e vreme...“ Începuse să se obișnuiască cu viața asta a lui, se vedea mai rar cu cei din grupul care se aduna o dată pe săptămînă în casa văduvei Policrat, pentru că formarea repetată de noi *guverne* în vederea unei restaurări viitoare începuse să-l plictisească. Degeaba le spunea, cu o convingere care nu le plăcea deloc, că sunt nerealști și că vrabia mălai visează, dar mălaiul a zburat ! „Se vede treaba că te-au șubrezit comuniștii, domnu' Tismana“, făcea Calomfirescu iritat. „Te-am văzut noi, ai luat o slujbă, ești prieten cu de-alde ăștia. Dar noi să știi că facem *liste negre*, cu colaboraționiștii, așa că ai grijă.“ Raul dădea din umeri și-i lăsa să joace mai departe *canasta*. O mai vedea pe văduva doctorului Policrat, pentru că nu renunțase la ideea de a obține vreodată un post mai bun decît cel pe care-l avea acum. I-o spusese și Evelyni, și ea îi promisese că dacă se ivește ceva care i-ar conveni mai mult, o să-l servească cu plăcere pentru că treaba era mai simplă acum. Nu trebuia decît să-și ceară un transfer de la Ministerul Agriculturii și-atît. Monotonia acestei existențe, cu ore fixe, cu plecarea de dimineață în diferite puncte ale Bucureștiului, avea și marele avantaj de a-i permite să trăiască în aer liber,

fapt care-l făcea să se simtă foarte bine. O mai rărise cu alcoolul, cu acele rachiuri nenorocite pe care le băuse în ultimii ani. Mînca și bea bine, o dată pe săptămînă sau de două ori, cînd era invitat în vreo familie. Dealtfel, cercul amicilor săi se mărise odată cu noile relații pe care i le făcuse Evelyne în lumea academicienilor. Doamnele Obogeanu, sau Suditu sau Dașoveanu îl invitau pe rînd în casele lor ca să le vorbească despre știința aranjării florilor. Cercul de cucoane se mărise pentru că se lăudau la alte doamne, cărora le făceau vizite, și acestea, curioase, veneau și ele să asculte. Aveau un singur obicei prost, acela de a înțelege că simpla invitație și faptul că-l tratau cu cîteva *langues de chat*-uri era plata pentru *lecțiile* pe care le dădea. Sperase că Evelyne va înțelege că e strîmtorat și că salariul lui era destul de redus pentru un om învățat să trăiască pe picior mare, dar fostei sale cumnate nu-i trecuse prin cap așa ceva, iar să-i atragă atenția nu se făcea. Oricum, reuniunile îi dădeau iluzia că revenea în lumea din care plecase, uitînd de cele două cămăruțe în care se întorcea seara, obosit și descurajat. La o astfel de sindrofie îi reîntîlnise pe Annemarie Țăranu și pe doctorul Lăcănescu. „Nu te mai vede omul cu anii, zisese femeia. Ce mai faci, domnule Tismana ?” „Bine, mulțumesc.” „Și Evelyne ? Stranie ființă. Eram prietene foarte bune, nu înțeleg de ce nu mai mă caută.” „Am să-i spun. Probabil că nu mai știe ce număr de telefon aveți.” „Ei, dacă vrea ea, mă găsea. Dar probabil că e ocupată cu soțul cel nou. Așa e cînd te căsătorești de multe ori.” „Ce limbă are și asta, își zisese Raul, nu iartă pe nimeni.” Lăcănescu părea mai obosit, chiar îmbrăcămintea era ușor ponosită, cu toată pedanteria ei : costum negru, batistă albă la rever, manșete înghețate, cravata purtată. „Ce faci, domnu' doctor ? Cum merge ?” „Merci, prost.” „Păi cum ?” „Foarte bine. Pe marxiști nu-i interesează Freud și psihanaliza. Ei cred că socialismul este scutit de nebuni, dar nebunii umblă liberi printre noi.” Rîsese amar, cu dantura lui

falsă, strălucitor de albă. „Și atunci ?” „Și atunci m-au pensionat. Mă descurc și eu vînzînd ce pot. Am avut noroc că mi-am cumpărat niște tablouri bune, după care unii se dau în vînt la ora asta. Și dumneata ? Văd că n-ai uitat lecția : relațiile te scapă de necazuri.” Ronțăia fursecurile puse pe masă și bea vinul de măcieșe făcut în casă de doamnele academicienilor, care erau zgîrcite și agoniseau pentru ziua de mîine. Probabil că nici n-ascultau ce le spunea el despre școala *ikenobo* și despre cele *trei elemente principale ale sale : pămîntul sau negativul, cerul sau pozitivul, omul sau adevărul sau principalul și cum acționa grupa : cer în spațiul din jurul sectorului Om, luînd forma care suplinea puterea*. Scandarea cuvintelor *IN, IOH, GIN*, care constituiau *lanțul de forțe*, le făcea probabil somn. Pe doctorul Lăcănescu îl surprinsese de cîteva ori moțăind și-și făcea socoteala că, de fapt, venea la aceste reuniuni ca să-și mai completeze prînzurile lui sărace. În schimb, foarte încîntată de expunerile sale părea, la sfîrșitul lor, Annemarie Țăranu, care îl felicita cu căldură. „Domnule Tismana, ești o mare surpriză pentru mine. Te rog să mă crezi că am să vin și la expunerea viitoare și ori de cîte ori ai să vorbești. Ești un adevărat savant. Să-ți spun drept, nici nu mă așteptam la atîta erudiție din partea dumitale. Pe vremuri, mă ierți, aveai o reputație de chefliu, de *bon viveur*. Ești o revelație, într-un cuvînt.” „Exagerați, doamnă, vă asigur că exagerați. Sunt numai niște mici amintiri dintr-un voiaj întreprins în Japonia cu mulți ani în urmă.” „Ei, mulți voiajează și nu înțeleg nimic din asta.” Dar plăcutele vorbe ale doamnelor îl lăsau rece, așa că ar fi vrut să mai rărească ședințele de *ikebana*, numai că se mai întîmplase un lucru ciudat. Bărbații doamnelor afiașară că fusese consilier al lui Carol al II-lea și erau morți să știe cîte ceva din cele ce se petrecuseră la curtea majestății sale. Așa încît, invitațiile și tratațiile se înmulțiseră. Femeile se retrăgeau în colțul lor, în alte saloane, și Raul era rugat să povestească cancanurile regale. Valentin Obogeanu, membru corespondent al Academiei,

visa în secret să scrie o istorie a Hohenzollernilor, așa că indiscrețiile lui Raul îl interesau pînă peste cap. Nici ceilalți, Vasilescu-Vaslui, biologul Stelian Suditu sau entomologul Cantemir Dașoveanu, nu păreau plictisiți de cele ce auzeau. De la o vreme, aflîndu-i slăbiciunea pentru coniacul *Courvoisier*, mai scoteau cîte o sticlă, tîrguită la magazinul lor special, mai ales atunci cînd îl tachinau, spunîndu-i : „Azi nu ești în formă, domnule. Ia spune chestia aia cu criza tronului, ce, crezi că scapi cu viață de aici ?” Raul se lăsa greu, îi făcea să înțeleagă că ar putea să fie mai puțin economi cu coniacul lor, dar, în cele din urmă, se dezlega la limbă. „Păi, arsesse palatul regal și regele se mutase la Cotroceni. Prințul Nicolae cu Ileana plecaseră în America. Carol, cu lemnul iubirii, lăsase tronul lui Mihai și locuia la Paris cu madam Lupescu. Pe 26 iulie moare Ferdinand. Pe 26 noiembrie ne lasă și Ion Brătianu și-l depun la el, la *Florica*, la moșie. Criză mare. Pînă și baronul Mocsony, mareșalul palatului, cel ce avea să-l înfieze pe fiul unor alți oameni de bine, Stîrcea, și care fusese coleg cu regele Mihai la liceu, sfeterisește o moșie care valora 94 de milioane și pe care expertiza o reduce la 29 de milioane ! Află regina, foc se face, dar mai ia prada din gura mortului dacă poți.” „Cum, domnule, chiar așa ? se mira Dașoveanu. Sper că dumneata nu ne faci propagandă aici, că nu e cazul. Suntem între noi.” „Se poate ? Dacă nu mă credeți, eu nu vă mai povestesc nimic.” „Ba nu, te rugăm, continuă.” Raul se lăsa și mai greu, le făcea nazuri, ei mai schimbau vorba, își dădeau coate. „Permite-i, domnule, să vorbească, de ce îl întrerupeți ? Omul știe ce știe, a trăit acolo, i-a văzut.” Vasilescu-Vaslui, cel mai șiret dintre ei, mai turna un pahar de *Courvoisier* și-l lingusea : „Domnu’ Tismana, acum nu pune și dumneata la suflet, domnule ! Povestești fermecător, de ce nu scrii niște memorii ? Te-ai umple de parale, că ăștia de la edituri plătesc bine, mai ales chestiile politice. Eu, dacă vrei, am relații, vorbesc cu Părăluță, ăla de la *ESPLA*. Să știi că te ia în brațe cît ai zice pește. Pe urmă, te

pui bine și cu partidul și pe vremurile astea e recomandabil să te ai bine cu partidul.“ „Ei, domnule Vasilescu, n-am eu talent să scriu. Așa, la un coniac, *les mots pour le dire arrivent aisément*, vorba lui Boileau.“ Și pe urmă o lua de la cap, spre plăcerea, mai ales, a lui Valentin Obogeanu. „Numai că o altă camarilă, înfometată ca lupii, aștepta la Paris. În octombrie '32, se întoarce Elena în țară, asta după doi ani de la venirea lui Carol, care sosise în '30, pe 8 iunie, că de-atunci i-a rămas lui gustul pentru serbările romane de la ANEF. Regina, nu, că să-i dea copilul, adică pe Mihăiță, să-l ducă la ea, la Atena. sau la Roma unde ședea ; pînă la urmă se înțeleg și o trag așa, tîrîș-grăpiș, pentru că armăsarul nu renunța la Lupeasca, de unde scandalul ce nu mai lua sfîrșit.“ „E adevărat, domnule, că agăța damele pe stradă ? intervenise și Stelian Suditu. Asta am auzit-o de la actorul Puiu Iancovescu. Cică umbla în dîrdori, cu mașina, de nu mai știa prefectul Gavrilă Marinescu ce să mai facă, să nu-l împuște vreunul, și pe care o plăcea, pst ! pst !, ca băieții, o invita în limuzină și bag-o la dormitor !“ „Păi era cam adevărat ; aflase și Lupeasca. Acum, că îți înșeli nevasta, asta e firesc, dar să-ți înșeli și amanta, nu prea se poartă !“ „Și-atunci...“ „Atunci ce să facă și ea, că era la fel de rea de muscă. A pus ochii pe Puiu Dumitrescu. I-a văzut careva la Șosea, plimbîndu-se mîină-n mîină, și l-a vîndut la Majestatea Sa.“ „Eu am auzit că nici Nae Ionescu n-ar fi scăpat de atențiile ei și că s-ar fi înfruptat.“ „Păi, dacă le știți pe toate, domnilor, de ce mai mă puneți pe mine să povestesc ?“ se supăra Raul pentru a-i sili să-i mai toarne un pahar de *Courvoisier*. Obogeanu o lua iar cu ușurelul. „Nu te supăra, domnule Tismana. Una e să auzi de la un actor niște lucruri pe care el nu le-a trăit și alta să discuți cu un om care a stat la curte și nu ne vinde nouă mere putrede.“ Raul se îmbuna, bineînțeles, și primea să fie interogat mai departe. „Și cu afacerea *Skoda* cum a fost, domnu' Tismana ?“ „Păi, regele bănuia că Maniu e amestecat, sau Boilă, în chestia asta, pentru că pre-

mierul căpătase pe Arieș o moșioară de 70 de milioane, care ar fi fost un fel de comision, ca să închidă ochii. Afacerea de fapt era a lui Malaxa, și el, la rîndul lui, pilotat de Wider, un intim al Lupeascăi. Că Lupeasca avea și ea, nu ? cupoanele ei. Dar hoțul de Malaxa lucra cu alt sistem, cred că o știți și pe-asta. La bridge lăsa cocoșei și napoleoni. Se făcea că pierde. Numai că, în schimbul aurului pierdut la bridge, Malaxa primea toate comenzile militare, ceea ce nu era de colea. Nu vă mai spun că Lupeasca ajunsese să numească chiar generali, care și ei, după aceea, deveneau atenți cu ea.“ „Și cine mai erau intimitii ?“ întreba Obogeanu. „Păi, în afară de ăștia, Mirto, Ilasievici, Ghelmegeanu, Tilea, Sorel, Andrei.“ „Nu ne-ai spus cum s-a îmbogățit Malaxa. Știm noi cîte ceva, dar acum, că ne apucărăm să vorbim...“ „Ei, treaba a fost simplă. El a cerut și a primit comanda să echipeze 360 de vagoane cu motoare. Era plătit cu 20 de lei de kilometru parcurs, pe timp de 4 ani, ceea ce părea foarte puțin la prima vedere, dar a încasat în total un miliard și jumătate.“ „Și regele înghițea o asemenea cacialma ?“ „Avea și el ale lui. De pildă, concesiunea jocurilor de la Sinaia, care era a liberalilor. Cînd aceștia se făceau că uită să dea *picușul*, regele schimba guvernele spunînd intimitilor : «Ce cred ăștia, domnilor, că guvernele sunt eterne ?» De treaba cu încasările se ocupa unul, Vintilă Ionescu, prieten de-al meu, care mai avea grijă și de buzunarul lui.“ „Dar pe Lupeasca cine i-a băgat-o sub așternut lui Carol ? Că n-a picat ea, așa, din avion ? !“ „O să rîdeți, Martha Bibescu, care a intervenit pe lîngă Regina Maria s-o primească la curte. Simone Lahovary și Valentina Argetoianu au deconsiliat-o, dar Martha a fost mai tare. Atunci a apărut opoziția, în frunte cu Averescu și Iorga, cu A. C. Cuza și cu Dinu Brătianu. Regele, ca să nu fie singur, îi cheamă la el pe Duca și pe Titulescu. Cu Titulescu se vedea la vila Tabacovici de la Sinaia, pe ascuns.“ „Și chestia cu legionarii cum s-a încurcat, domnu' Tismana, că eu am auzit că Puiu Dumitrescu era combinat cu Ella Manu, care avea legă-

turi cu *Garda de Fier*.” „N-o făcuse de capul lui. O să rîdeți, dar Lupeasca îl pusese pe Puiu să-l primească de cîteva ori pe Căpitan, să-i spună ce are în mațe.” „Și, și ?” „Păi, nici ăilalți nu ședeau de pomană. Mai era profesorul Forțu care era anticarlist, mai era prințul Nicolae, cu doamna Doletti, amanta lui.” „Dar eu, făcuse istoricul, am mai auzit de unul, colonelul Tătăranu, care nu știu ce-a făcut pe-acolo.” „A, da, ăsta a fost dizgrațiat.” „Digrațiat ? De ce ?” „Păi, a furat scrisorile lui Carol către Lupeasca și le-a fotografiat. Probabil că era omul prințului Nicolae, care a și fost trimis în exil la îndemnul Duduii. Tămbălău mare, domnilor. În zece ani, din a doua domnie, Carol a schimbat unsprezece guverne și a făcut trei alegeri generale. Dar sunt multe de povestit, n-avem noi timp. Cînd o să ne mai vedem vă spun eu tot, că povestea e lungă.” Și cum se întîmplă totdeauna, tihna acestei existențe pe care și-o încropise Raul avea să fie turburată pe neașteptate. Într-o marți, în toamna anului 1956, Raul chibița la o partidă de *canastă* în casa doamnei doctor Policrat. Erau toți în păr : Calomfireștii, doctorița Vătămanu, profesorul Zîmbreșteanu, Corfirotu, Frînculeștii, bătînd cîrticica și făcînd strategia politică de rigoare. „Nu cred că mai ține mult, spunea profesorul Zîmbreșteanu, care cîștiga în ziua aia și avea o umoare mai bună. Americanii nu se lasă trași în piept multă vreme, că le-ajunge. Asia e ca și pierdută, or să vie la rînd Africa, America de Sud, că nici ei nu-s făcuți cu degetul. Au arme noi, n-o să-i lase pe ăștia să-i ajungă din urmă.” „E vorba cu cine o să guvernăm, domnilor ? zisese și Corfirotu, plictisit de atîtea idei înalte. Că, să știți de la mine, facem noi guverne, dar chestiunea rămîne deschisă : cine le confirmă, cine le dă binecuvîntarea ? Nu-i uitați pe cei de-afară, de prin America, din Franța. Ce, ei nu trag sforile ? N-au protectorii lor, n-au oamenii lor ? Cum gîndiți ? O să vă treziți cu ei aici.” „Dacă. vă închipuiți că trece cineva peste noi, vă înșelați. Noi am suferit, domnilor, ni s-au luat casele, averile, am ajuns în sapă de lemn, perora Frînculescu. Unii dintre

noi am făcut și puțin pușcărie, alții mai fac. Nu e cinstit să vii la masa pusă și să te așezi. Nu e cinstit, vă spun eu.“ În momentul acela, cineva sunase. Doamna Policrat le recomandase, în timp ce se ducea să deschidă : „Mai țineți-vă gura aia nițel, că cine știe cine mai e la ușă.“ Tăcuseră și auziseră o exclamație de uimire. Pe urmă văzuseră un om cu părul albit, în haine prea largi, cu un mers șovăitor, pe care Raul îl recunoscuse imediat. „E Puiu !“ Doamna Policrat ridicase mâinile deasupra capului : „Ghiciți cine a venit !“ Dar pînă ca ceilalți să răspundă, Raul îi ieșise înainte. „Puiule, ce-i cu tine ?“ Noul venit nu mai avea nimic din aerul lui sever de altădată, distant, din acea superioritate cu care îi îngheța pe interlocutorii pe care nu-i suferea. „Arată ca o epavă“, gîndise Raul. „Cînd ai venit și cum de m-ai găsit ?“ Ceilalți îi făcuseră loc, oferindu-i un scaun. „Stai, domnule, așază-te ! Povestește-ne cum a fost !“ Dar el nu-i asculta. Îl privea numai pe fratele său care îl îmbrățișase cu destulă stîngăcie și destul de încurcat. „Te-am căutat în tot Bucureștiul. Nimeni nu-ți știe adresa. Am avut noroc cu doctorul Lăcănescu, care te întîlnise într-un cerc de doamne. Pînă la urmă am dat și de Evelyne, care m-a trimis aici, fiindcă nici ea nu-ți cunoaște adresa, dar știa că în fiecare marți aveți partide.“ Le strînsese mâinile pe rînd, recunoscîndu-i. „A, domnul Corfirotu, doamna Calomfirescu, doamna doctor Vătămanu.“ Pe Zîmbreșteanu atunci îl vedea pentru prima dată. „Domnul Frînculescu. Ce faceți, domnilor, ce faceți ?“ Voia să pară vesel, fericit că îi revede, dar glasul îi era șovăitor. Avea o mină albă, fără sînge, numai oase. „Pe mine să mă scuzați, o să vi-l răpesc pe Raul, că am lucruri importante de discutat cu el, sper că după ce o să mă întrezmez puțin și o să-mi găsesc vreun rost, o să ne vedem, ori la doamna Policrat, ori în altă parte. Deocamdată, după cum vedeți, nu am o înfățișare prea bună. Doamnelor, domnilor...“ Făcuse un salut general și Raul îl urmase. Era o zi rece de toamnă, nu prea potrivită pentru o plimbare în haină. Raul vruse să-i împrumute balonseidul său, dar celă-

lalt refuzase. „Ei, ia spune, cum a fost, ai pățit ceva ?“ îl întrebase frate-său. „Nu, n-am pățit nimic, îi răspunsese Raul. Am avut noroc. Sigur că după ce te-au luat pe tine m-au chemat de cîteva ori să dau relații, declarații scrise. Dar tu, cum te simți ?“ „Cum se vede. N-a fost ușor.“ „Cum de te-au eliberat mai devreme ?“ „O amnistie.“ „Și-acum ce ai de gînd să faci ?“ „Cum ce-am de gînd să fac ? Am să mă mut la tine, sper că ai să mă ajuți. Mi-au dat o sumă mică la ieșire, dar cu ea nu mă pot descurca. Trebuie să-mi caut undeva de lucru, dar cine se înghesuie să angajeze pe unul picat de la Aiud ? Tu cum stai ?...“ Raul tăcuse un minut lung, care îl neli-niștise pe Puiu. „Dragul meu, vreau să-ți vorbesc deschis, ca între bărbați. Tu vii dintr-o altă lume, nu știi ce se întîmplă și, mai ales, ce se poate întîmpla. Locuiesc într-un subsol în care abia mă pot învîrți, dacă vrei să te convingi te pot duce acolo, să-ți arăt, dorm într-un pat de o persoană, sunt un fel de grădinar la un serviciu hortic. Am un salariu de 600 de lei, am vîndut tot. Înțelege ce vrei din cele ce ți-am spus, dar nu te pot adăposti la mine. Dacă se aude că te-am oploșit pe lîngă mine, îmi stric dosarul !“ Celălalt izbucnise într-un rîs nestăpînit : „Dosarul, zici ? Știi că ai haz ? ! Îți strici dosarul ? Raul, ești formidabil, ca totdeauna. Dar, omule, înțelege : nu mă poți lăsa pe stradă. Culcă-mă pe jos, o zi, două, o săptămînă, pînă găsesc pe cineva care se îndură de mine.“ Raul îl privise cu o milă nesfîrșită, insuportabilă pentru celălalt. „Puiule, crede-mă că ți-am spus adevărul-adevărat. Nu ești vinovat de ce s-a întîmplat, sau ești, asta e o chestie care îi privește pe alții. Dar să mă arunce cineva pe drumuri din nou, să o iau de la capăt, îmi vine foarte greu. Numai nu am cerșit.“ „Nu s-ar zice. Dacă te privesc bine, ești neschimbat.“ „Pot să-ți dau o sumă mică, cîteva sute de lei, care or să-mi lipsească. Du-te la un hotel mai ieftin, nu mă căuta.“ Frate-său îl privise ca un om care simte că este electrocutat. „E ultimul tău cuvînt ?“ „Da. E ultimul meu cuvînt. Caut-o pe Evelyne, ea ți-a fost nevastă, m-a ajutat și pe mine, o să te ajute și pe tine. Și dacă am să fiu vreodată întrebat în ceea ce te privește să știi că am să mă

dezic de tine. Asta nu trebuie să te supere. Așa sunt timpurile. Scapă cine poate.“

Se despărțiseră fără să-și strângă mâinile.

„Probabil că există un Dumnezeu în cer care te pedepsește pentru faptele pe care le-ai săvârșit“, gîndea Ionescu-Tismana după despărțirea brutală de fratele său. Avea, într-adevăr, niște bani cu care s-ar fi putut descurca o săptămînă sau zece zile. Evelyni n-avea să-i mai dea nici un telefon. Dar nici de banii ăștia nu trebuia să se atingă, erau singurul lui capital și cu ei trebuia să ajungă la Domnești. Cînd și în ce împrejurări, încă nu știa. Își recapitulase în gînd toate adresele cunoscuților pînă a-l găsi pe Raul, își dăduse seama că telefoanele lor nu mai erau aceleași sau la ele răspundea altcineva. Ar fi putut să se adreseze unuia dintre cei pe care îi întîlnise în casa doamnei Policrat, dar i s-ar fi făcut rușine ca ei să afle că Raul nu-i dăduse adăpost. De mîine trebuia să înceapă să-și caute un loc de muncă. Știa ce-l așteaptă : mici slujbe umile, plătite prost, dar important era să-și capete o identitate, să arate că dorește să muncească și să reintre în rîndul oamenilor cinstiți. Pe urmă, cu răbdare și multă șiretenie, trebuia să se apropie de vechiul loc al Slătine-nilor, acolo unde avea îngropate, într-un loc sigur, bani, devize, aur. Dar cum să te întorci într-un loc de unde ai fost alungat fără să trezești bănuieli ? La asta mai avea timp să se gîndească. Deocamdată, problema era unde avea să doarmă ? Măcar dacă ar fi luat sutele lui Raul, dar el uitase să i le mai ofere. „Mă urăște. Toată viața m-a urît.“ Pe undeva, prin spatele fostului teatru *Regina Maria*, era *Azilul de noapte*. O știa de pe vremea cînd era subsecretar de stat, de la comisarii lui, Mizdrache și Ciripoi, care căutau și pe acolo pe clienții lor. „Pînă aici am ajuns cu mizeria ?“ se întreba. „Ce mai contează acum ? Ai dormit cu treizeci pe un prici, ai cărat hîrdăul cu rahat, o umilință în plus e un fleac !“ Sosise în urmă cu două zile, cu un tren răpciugos, murdar, plin de ardeleni care veneau la București, strivit între saci cu făină, geamantane cu alimente și damigene cu vin. Ciudat lucru, nu se uitase nici măcar o clipă pe fereastră. Nu-l mai

interesa nimic. Nici Bucureștiul nu-l văzuse în aceste două zile, în care bătuse toate colțurile, de la o adresă la alta. Habar nu avea unde duc tramvaiele și autobuzele pentru că nu călătorise niciodată cu așa ceva, nici măcar nu știa cât costă un bilet. Cei întrebați se uitau chiorîș la el, ca la un picat din lună. „De unde dracu vine ăsta ? Că arată a domn“, se întrebau în spatele lui, în șoaptă.

Evelynne cel puțin fusese deșteaptă la început, dar uite că se întorsese. De ce n-o fi rămas ea în Suedia, nu înțelegea. Avuseseră grijă prietenii comuni să-i spună că e căsătorită cu un academician, dar, merci, una era să trăiești la Roma sau la Stockholm, și alta să trăiești la București ! Probabil că știa ea ce știa, că proastă nu era. Dacă ar fi ascultat-o, pentru că îi spusese de cîteva ori : „Hai, dragă Puiule, să ne facem bagajele“. Își amintea de zilele de la Domnești după ce Bucureștiul fusese bombardat de cîteva ori. Ministerele se goleau de arhive și se evacua. Pretextase că e bolnav și se lăsa consultat din cînd în cînd la telefon în unele treburi mai urgente. Dealtfel, guvernul se afla și el prin satele din jurul Capitalei, la Butimanu, la Snagov, la Cernica, cu servicii cu tot. În Capitală rămăseseră numai funcționarii inferiori, ștabii stăteau pe la vilele ascunse sub frunzișul pădurilor, cu urechea pe aparatele de radio. Nu le mai ardea nici unuia de nimic. Mareșalul era cînd la Predeal, cînd în alte locuri pe care nu le știa nimeni. *Inspecta frontul*, chipurile. Și în toată situația confuză, o singură minte lucidă : cea a Evelynnei. „Haide, dragă, să plecăm, ce mai aștepți ?“ „Sunt ministru, Mareșalul mă pune la zid dacă mă prinde sau dacă află că am intenția să-l părăsesc. Pe urmă, războiul ăsta nu e încă pierdut. Nemții au arme secrete, au și început să bombardeze Londra cu ele. O să-i facă pulbere pe englezi pînă la urmă. Armata noastră se repliază pe linia Galați-Nămoloasa, unde mai putem rezista un an. Mai sunt Carpații care fac o fortăreață naturală. Prea ești pesimistă.“ „Cum vrei, dar să știi că eu n-o să mă las prinsă de ruși și dusă la colhoz, să curăț cartofii ! Te las, dragul meu, să nu te miri de nimic.“ Și-l lăsase. Pesemne că totul era aranjat, ea era hotărîită

de mult, făcuse toate diligențele, își procurase pașaport fals sau cine știe cum avea să iasă din țară. Frumos lucrat ! Și se mai numea că el colabora cu poliția. Să-i împuști, nu alta, pe subalternii ăștia. Dormiseră pe ei sau îl vînduseră ca pe nimic ! Asta da, cacialma ! Înjurase furios și începuse să scotocească prin dulapuri. Bineînțeleș, bijuteriile ei dispăruseră. Își luase tot : blănurile, rochiile cele mai frumoase ; noroc că, după sfatul bătrînei Slătience, avusese prudența de a-și ascunde partea lui. Trimisese ceva în streinătate, nu prea mult, ca să nu bată la ochi, dar, oricum, niște sume cu care s-ar fi descurcat un an cel puțin dacă ar fi reușit să scape din România. Avea acțiuni, bani lichizi, ceva aur, toate încuiate într-un seif secret. „Dar dacă ea știa de acest seif ?“ Cum ajunsese la Domnești, urcase turbat în vechiul dormitor al Varvarei. Exista acolo o firidă bine mascată, în spatele unei icoane împărătești, care nu putea fi deschisă decît de cel care știa cum se face lucrul acesta. Asudat tot, mișcase icoana, operase complicata deschizătoare secretă și răsuflase ușurat. Toate lucrurile se aflau la locul lor : cîteva sute de cocoșei, cîteva sute de napoleoni, dolari, lire sterline, franci francezi, plus o mare sumă de bani românești. Își făcuse o cruce mare și mulțumise răposatei. Ea îi spusese încă de la căsătorie : „Puiule, dragă, cu femeile fii generos, fă-le cadouri de cîte ori ai ocazia, dar nu le spune secretele tale. Dă-le bani, bijuterii, dar ai grijă și de tine. Depune bani în streinătate pe numele tău, nu spune la nimeni parolele. Oprește ceva pentru urgențe. Uite, am aici o ascunzătoare, folosește-o numai tu, să nu știe nimeni de ea. Nici lui Raul nu i-am spus nimic despre ea ; el e un nebun, un ușuratic.“ Se dusesese apoi la mormîntul ei, din curtea conacului, pe care administratorii nu prea îl mai îngrijeau. Pe urmă îl căutase pe preotul satului și-i plătise o slujbă pentru sufletul ei. Acela, bătrînul Iorgulescu, aproape fără vedere, cu ochii lăcrimoși și glas tremurat, îl întrebuse : „Dar cîți ani să fie de la moartea Varvarei Slătineanu, domnu' Tismana, că nici nu mai țin minte ?“ „Parcă eu mai știu ? Dar mi s-a făcut dor de ea și m-am gîndit că o slujbă nu i-ar strica.“ „Ei, bine faci. De morți nu-și aduce nimeni aminte decît cînd pătîmește ceva.

Probabil ca aveți necazuri mari pe-acolo, pe la București, de cînd cu războiul ăsta.“ Îl lăsase să bombăne singur și plecase spre conac. Din momentul acela ar fi omorît pe oricine. O ură sălbatică îl însuflețea. „Se cunoaște că se scufundă corabia. Toți fug. Mai mare rușinea să te lase nevasta, să te compătimească prietenii. Mîine cine știe ce belele ne mai așteaptă. Nebunului de Raul nici că-i pasă.“ El rămăsese la București în Aleea Alexandru. „Trebue să vă păzească cineva averea, dragă, că în vremuri de-astea se fură. Americanii n-or fi nebuni să bombardeze cartierul Jianu, că aici stă toată lumea bună. Mai sunt și Legațiile. Pe urmă, pivnița e construită solid, nu trec bombe prin beton. Unde mai pui că am și băutura la îndemînă.“ Trebue că într-o lună se alesese praful de vinoteca lui, de sticlele de coniac care, probabil, căzuseră, primele, pradă poftelor lui nesfîrșite de a bea.

Pe Tismana, Domneștii nu-l amuzaseră niciodată prea mult. Sigur că acum împrejurările se schimbaseră și o odihnă, chiar forțată, nu i-ar fi stricat. Era obișnuit cu orașul, cu munca lui, cu alergătura de colo-colo în mașină, cu telefoanele, cu orele scurte, furate parcă cuiva, cînd se întîlnea cu iubitele sale în micile garsoniere, dar de data asta locul i se păruse liniștitor. Nu mai era înghesuiala de pe vremea Varvarei Slătineanu, cu prohodul acela de bătrîni, cîte 30—40, năvălind în trapeza conacului, la masă, înfometați, știrbi, bătînd cu lingurile în tăblia meselor, strigînd la slugi, mereu nemulțumiți, acri, certăreți, cu babele matusalemice, ce nu se mai mișcau din balansoarele de lemn, mereu ațipite, dar cu o ureche trează la ce se vorbea în jur și, cînd te credeai în siguranță, auzeai un glas dogit al vreunei mătuși care te admonesta : „Ia nu te mai lua de Tarsița, sau de verișoara Cleo, sau de Hélène, sau de unchiul Benedict, v-au crescut și vă țin prin școli și vă bateți joc că-s bătrîni și le cad dinții ! Numai după ce o să-i înmormîntați o să vă dați seama cît au îndurat pentru voi“. Nu mai erau acele ceremonii de duminică, de la biserica pictată cu sfinți militari,

cînd, cu pașii lor mici, sprijiniți în bastoane sau împinși în cărucioare pe roțile se duceau să asculte slujba popii sau să se bîrfească în strane, unii pe alții, să tragă cu urechea la răspunsurile dascălului, pe urmă să dea iar un ocol bisericii, să-l privească pe Platon, rătăcit între martirii creștini, iar înfometați, iar puși pe ceartă, înghesuindu-se simbăta în fața saunei, sau trăgînd cu ochiul, cățărați pe niște bolovani cînd făceau baie femeile, libidinoși, dîndu-și coate, spunînd vorbe porcoase, amintindu-și de femeile cu care se culcaseră și, pe urmă, urcîndu-se în balconul arhondaricului, pentru că conacul așa rămăsese, aducea cu un arhondaric, și ațipind ceasuri întregi în șezlonguri sau în balansoarele de nuiete, muți, tîmpiți de atîta lene și treziți de Gogoloaia, bucătăreasa șefă, care venea cu chiseaua pe care o ținea o fetiță de 12 ani și așezîndu-le o tavă uriașă dinainte, aruncînd în ceșcuțele de porțelan porțiile de cireșe amare, de dulceață de portocale sau de prune verzi, pe care bătrînii le morfoleau cu aceeași gesticulație amînată, leneșă, amețită, și muștele le bîzîiau în jurul capetelor sure, și ei nu se mai apărau, păreau niște morți în nemișcarea digestiei, și după luarea dulceții, în jurul gurii cîte unuia se așezau roiuri ca o potcoavă neagră, dezgustătoare, dar ei nu se mai fereau, mușchii nu mai reacționau, o lene uriașă luată unul de la altul îi ținea încremeniți, cu mîinile albe, lipsite de sînge, în poală, scurgîndu-se parcă în pămînt, adevărate moaște. Trăiau mult, într-o amînată și euforică existență, lipsită de evenimente, prin euforie înțelegînd plăcerea de a fi serviți, de a fi mutați în cărucioarele lor, de la o masă la alta, de pe un pridvor pe altul, tîrîți de subsuori spre naosul în care dascălul Dumitru sin Marcu dădea răspunsurile prea cuviosului Paisie, prea fericitului Melchisedec, lui Eustratie Caracaleanu, acelui lung șir de dascăli și de preoți al căror nume nu-l mai știau, o dinastie de ecleziarhi, toți, demni, ca niște patriarhi, cu cîrjele lor de argint sau numai cu cîte o nuia lustruită, cu care loveau în porțile țăranilor, la Bobotează sau în postul Paștilor, chemîndu-i pe credincioși la slujbă, în sutanele albite de soare sau de atîta spălat, pline de praf pe la poale, cu marginile roase de umblat prin curtea

pavată cu bolovani de rîu, sau pe ulițele bătute de cîrduri de curci, de rațe și gîște ce zburau dintr-odată drept spre soare, de frica acestor apariții amenințătoare, greoaie, în sandalele lor cu tălpoaie de lemn, legate cu curelușe bătute în ținte, care scoteau zgomote sacadate, ridicînd pulberea deasupra acoperișurilor de stuf. Erau ca niște corbi. Tismana chiar așa le și spunea : „Iar vin păsările de pradă, nesătuii, după pomană“, dar Varvara Slătineanu îl sictirea cu glasul ei gros, amenințător, lovind cu bastonul în podele : „Tu să taci, ticălosule, să nu te mai aud vorbind așa. Sunt sfinții părinți, să te duci să le pupi mîna, ce știi tu !“ Îi apucase pe toți, pe toate acele rude care formau un trib nesfîrșit, legați între ei de interese meschine, jecmănindu-se unii pe alții cînd puteau, deschizîndu-și procese nesfîrșite, plătind acatiste în care își urau unii altora cele mai mari nenorociri sub anonimul frazelor bine știute, pe care preoții le citeau din altar cu glasurile lor înalte : „Și dă-le, Doamne, dușmanilor noștri răul pe care ni-l doresc nouă, și ajută-ne pre noi, și ține-ne sănătoși și în viață, spre slava și cinstea ta !“ Erau aceleași guri care dădeau sfaturi copiilor la miruit, mîngîind gravidele și aruncînd asupra morților miera cuvîntului dumnezeiesc de împăcare, dincolo de această întristată existență, scurtă și nesmerită. Pe urmă, cînd cîte un bătrîn dintre aceștia *se dădea de-o parte*, cum spunea Varvara Slătineanu, adică ajungea în micul cimitir din jurul bisericii, cu crucile lui de lemn, căzute pe o rîină, pe care scria simplu : Rafira lui Sandu ; Ionete Ungureanu, frate cu Stancu ; Vasilica Iorgovan sau Măria mică a lui Tereacă, mici morminte năpădite de ierburi, înfrățite în nepăsarea naturii care invada totul și din trupurile acelea lepădate în pămînt rășărea cîte un liliac, sau cîte un trandafir roz, lipsit de sînge, care se scutura la primul vînt, și ei, acei boeri sau boeroaice, acei bătrîni sau bătrîne, se amestecau în moarte cu fostele slugi, cu rîndașii și rîndășițele de curte care le căraseră dulceturile în găvane de lemn sau de lut, la cinci după masă, vara, și ei îi suduiseră și le spusese : „Puturoși, și leneși, și nespălați !“ și acum, mutul pămînt le înfrătea oasele dezgropate la șapte ani, spălate cu vin și reîngropate după o slujbă preoțească, și

așezate la picioarele unui răposat mai tânăr care lua locul altuia, dus mai de demult, într-o succesiune nesfârșită, se înfrăteau cu acele grămezi umile de oase care ținuseră trupurile pline, sănătoase, ale slujnicuțelor cu care vreun bătrîn din acesta, răpit întru voia lui Dumnezeu de neființă, trăise vreodată, înghesuindu-se în cine știe ce cuhnie, în vreun colț din întunecatele coridoare ale conacului ; ele, acele mici oase fragile, albite, spălate cu vin, care fuseseră odată un trup frumos, și niște sîni, și niște brațe, și-un pîntece care rodise, și un păr lung, negru sau spelb, și niște ochi jucăuși, și o gură din care acei bătrîni mai mușcaseră cu o ultimă patimă, înainte de a sosi și ei acolo, în afinata și neagra țărînă, neînsuflețiți, țepeni, întinși într-un coșciug de lemn, argintat, dintr-o esență mai scumpă și mai puternică pentru a apăra mai multă vreme trufașele trupuri boerești ce trebuiau să rămînă neatinse ; în aceste curți interioare răsunătoare ca niște săli de teatru, pe sub zidurile albe, mereu văruite de Păști, de bidinăresele țigănci, dintr-un cătun de lîngă eleșteul Seaca, aduse cu carul de-acolo, o haită întreagă de muieri nesătule, cu guri pocite, vorbind o limbă zgrunțuroasă și năvălind ca termitile prin magazii și bucătării, ascunzînd pe sub numeroasele lor fuste (cîte șase, cîte opt, o adevărată suită de solzi de cirpe), bucăți de pui sau de pîine albă, măsline legate în șervețele, sau lămîi, cozonaci întregi sau numai resturi de pe mesele bogate, toate aruncate într-un sac fără fund pe care-l duceau după ce-și făceau treaba lor puradeilor și după plecarea lor, curțile rămîneau goale, răsunătoare, anunțînd pașii energici ai Leopoldinei, sora lui Evelyn, cu aerul ei vulturesc ; negricioasă, rapace, semănînd cel mai mult cu bătrîna Varvara, sau sfiosul mers al Mathildei, cea care murise de cancer la 18 ani, frumoasă, stranie, cu niște nări mereu vibrînd, cu lungul ei păr auriu în care parcă în fiecare dimineată răsărea soarele, cu ochii mari basedovici, lacrimoși, nevăzînd nimic, umblînd ca o somnambulă, noaptea, pe sub ferestrele lor, și ei, puștii sau adolescenții de pe atunci, nu-și mai aducea aminte bine Tismana, se întrebau unde mergea ea, cu cine se întâlnea, cu vreun țăran cu mutră năucă, dar frumos ca un zeu, care arunca snopii la arie cu ușurință

în gura mașinii de treierat, gol pînă la brîu, cu niște mușchi împlețiți ca frînghiile, mirosind a sudoare sănătoasă, sau cu grăjdarul chior, țiganul acela care cînta nemaipomenit dintr-un zdrîng, seara, și ei îl auzeau din balconul arhondaricului sau din filegoria în care se sărutau cu verișoarele de 12 ani, micuțele fete fără sîni, liceene, cu cite o gură de lapte, umedă, cu niște dinți mărunți, ascuțiți și albi cu care mușcau și lăsau semne, și cu care recitau în latinește psalmodiînd ore întregi : *Intuli me eumque accubantem exiguo admodum grabattulo et commodum cenare incipientem invenio*, și pe urmă își scriau lungi pagini roz sau albastre, furișate prin servitori de la unul la celălalt, în care copiau versuri de Musset și Lamartine, lungi și melancolice ode funerare, în care vorbeau de sinucidere, de morminte uitate, într-o tragică demență și de neînțelese dorință de a sfîrși viața care li se părea plicticoasă, fără sens, un adevărat martiriu, ce începea cu pedagogii care-i învățau limbi streine de la șapte ani, cu *tetele* lor, femei acrite pretimpuriu, severe, pline de brelocuri și ochelari și de sfaturi, de gesturi titirite, adevărate mumii înghețate în rochiile scrobite, de culoarea cenușii, toate, fete bătrîne, mirosind a mort, inspirînd disprețul față de ceea ce este viu, sănătos, puternic, slugoase cu părinții lor și agresive cu ei, copiii, lovindu-i cu nuiielele de trestie de mare peste degete, corectîndu-le ținuta la masă, pentru că mîncau în reprize, în trapeza conacului, întii copiii și pe urmă părinții și, la sfîrșit, bătrînii care mereu murmurau că sunt lăsați la urmă și li se dau resturile, nemulțumiți, birfindu-și propriii fii, nemîncînd unii dintre ei, dezgustați în fața farfuriilor pline, mereu strîmbînd din nas și cerînd altceva și înjurînd slugile...

Acum era liniște, bătrînii muriseră, se împuținaseră și slugile, vechea trufie a Slătinenilor dispăruse. Ei, cei care urmaseră bătrînilor, nu se mai răsteau la servitori, îi rugau să-i servească, și slugile se schimbaseră. Veneau cu ei de la București, nu erau țărani desculți, tropăind mereu pe scările de lemn, pe podelele cerdacurilor, cu oalele aburind încă în mînă, femeile tinere cu părul legat cu basmale albe, cu un aer de infirmiere, asta pentru că Varvara Slătineanu ar fi omorît pe vreuna dintre ele dacă

ar fi găsit un fir de păr în supă. Și fetele de 18 ani, sau nevestele de 25 sau de 30 se mai lăsau ciupite pe la spate de către o mînă îndrăzneată de bărbat care dădea năvală noaptea prin odăile de sus unde dormeau ele, după ce se înțeleseseră într-un scurt răstimp, undeva în vreun colț de casă, cum să facă să nu-i vadă nimenea, să fie singuri, o, acele colțuri aproape mistice ale conacului, cu umbra lor, cu lumina de vară a nucilor de dincolo de ferestre, o umbră verde, mirosind a iod, o umbră care ocrotea pașii secreți în după-amiezele de august, între două și cinci, cînd tot acel trib de bătrîni, nemulțumit, zgomotos, vorbăreț, se potolea și o liniște aproape nefirească lua locul poruncilor încrucișate, al cererilor neașteptate : careva dorea un pahar cu apă rece, atunci scoasă din fîntîna din mijlocul curții, sau un ziar de alaltăieri în care înconjurase cu un creion roșu un articol care-i plăcuse, sau o pereche de ochelari, și în liniștea înstăpînită pentru cîteva ore, o liniște aproape religioasă, în care nu se auzeau decît muștele izbindu-se de geamuri sau bondarii nebuni sosiți de pe cîmp, și mințiți de galbenul perdelelor, sinucigîndu-se și ei în viteza cu care se loveau de suprafețele givrate, căzînd într-o lungă agonie în mormîntul lor de țărînă sau de iarbă, încă trăind, încă încercînd să se mai ridice, să miște elitrele transparente, cu nervurile lor infinitezimale, înainte de a fi devorate de șopîrlele cu ochii hipnotici, tîrîndu-se pe piatra de rîu a pavajului curții și sosind lacome, cu guri devoratoare, spurcate, șuierînd, aruncînd înainte un lichid otrăvitor care le paraliza trupurile, și așa strivite, puținul lor sînge emanînd chemarea irezistibilă cu care reptilele erau anunțate că insectele fuseseră rănite, prada căzută undeva, în iarbă sau în țărînă, și simțeau de departe o uriașă aspirație lacomă a gurilor rapace, și în acea ultimă secundă de dinaintea morții inspirau cleioasa substanță în care erau învăluite ca într-o gelatină rece și, atunci, o spaimă la fel de mare, uriașă, ca a oricărei ființe, le ucidea înainte de a fi omorîte. Sau liniștea în care urechea lor de liceeni pînditori aștepta să dispară ultimul tîrșîit de papuci al bunicilor și al bunicelor, al slugilor care se

retrăgeau după ce desfăceau paturile bătrînilor și le așezau paturile sub bărbiile tremurătoare, fleșcăite, mirosind vag a hoit sau a parfum grețos de mosc, după ce le așezau brățărilor și cerceii scoși din urechi, pentru că pe bătrîne le dureau lobiile din cauza acelor de argint ce țineau o copcă în care se afla o perlă sau un mic brilliant strălucitor, sau așezau pe cîte un milieuh paharele cu apă în care erau amestecate doctoriile sau somniferele și trăgeau transperantele ca să se facă întuneric în odăi, retrăgîndu-se de-a-ndaratelea, cu pași tîrșiți, să nu turbure începutul de somn, greoaia, plumburia cădere a pleoapelor bătrîne și lăcrimoase — deci cînd totul se stingea, fișitul perdelelor — pentru că la amiază vîntul nu se simțea deloc aici, era un colț apărat, și se instaura o tăcere neclintită ca un bloc uriaș, nevăzut de aer, și puteai să auzi mersul unei furnici alergînd pe un nesfîrșit drum de podele de la o odaie la alta, în căutarea unei firimituri iluzorii, fiindcă Varvara Slătineanu nu tolera nici un fel de rest de mîncare, deși bătrînii, mai ales bătrînele surori sau neamuri sau verișoarele, știau să ascundă, învelite în țiplă, bucățele de prăjituri și cireși, pe care nu mai putuseră să le mănînce la masă, dar neabandonate, ascunzîndu-le în dulapurile de nuc sau în sertarele noptierelor care, odată deschise, evocau vechi mirosuri de scrisori uitate acolo, îngălbenite de soare, sau izul îndepărtat al altor prăjituri, făcute din nuci, un miros de vanilie sau praf de zahăr, îmbătător, deschizîndu-le pofta de mîncare. Și atunci, cînd și secreta închidere a dulapurilor și ușilor se stingea, puteai auzi într-adevăr numai abia ghicita, tîrîta mișcare miriapodică a unei furnici care străbătea în grabă o uriașă distanță între două încăperi, strecurîndu-se prin locuri abia bănuite, în odăile în care visatele firimituri stăteau risipite undeva pe podele, dar mai ales sub paturi, acolo unde slugile le-neșe nu măturau cu atenție și ochii vigilenți ai Varvarei Slătineanu nu băteau ca să vadă infama, răutăcioasă neglijență a rudelor ei, care nu simțeau exasperanta nevoie de igienă a Varvarei Slătineanu — și în acel unic mîmuit cînd totul se stingea și deasupra Domneștilor cădea liniștea, acel bloc de liniște pe care ți-l puteai închipui

ca pe piatra sacră de la Mecca, căzînd asupra locului; terorizînd tot ce era în jur tocmai prin unica, desăvîrșita, indestructibila tăcere pe care, dacă ai fi călcat-o, ai fi fost sancționat, amenințat cu expulzarea din incinta arhondaricului ce moștenise nu numai confortul, dar și nestrămutatele legi ale locului, întoarcerea unei foi de carte, un bufnet al unui obiect scăpat pe podele ar fi fost un sacrilegiu, ar fi alarmat dintr-odată întreg tribul de bătrîni, pe care nu spaima îi alerta și-i scotea din cearșafurile lor proaspete, din giulgiul lor ce-i familiariza cu moartea, ci tocmai neașteptata întîmplare, acea încălcare a legilor nescrise ale Domneștilor. Și dacă ai fi vrut să evadezi, să mergi în odaia fratelui tău sau a unei verișoare, lucrul trebuia făcut cu o infinită prudență. Trebuia să te asiguri mai întîi că ușile nu vor scîrțîi, să rogi vreo fată din casă să-ți ungă clanțele sau balamalele cu pana de gîscă muiată-n gaz, dar asta n-ar fi fost de ajuns, trebuia să umbli în ciorapi, tîrîndu-te ca pe front, cînd soldatul iese din tranșee, pipăind cu mîinile înainte, neîndrăznind să calci lemnul coridoarelor care aveau sunetele lor, ca viorile, sau ca podelele dormitoarelor împăraților chinezi, o șipcă bătută mai mult de soare, uscîndu-se, putînd să scoată un pocnet care era egal cu un foc de pușcă, în neclintita tăcere sacerdotală. Și ei, adolescenții sau mucoșii puști de 14 ani, știau pe dinafară tainica topografie a coridoarelor nesfîrșite, acoperite de umbra verde a nucilor, și ei neclintiți în acel ceas de amiază, fără foșnete, fără nici o mișcare a crengilor, lăsînd urechilor, nu atît de surde, cît pretindeau cîteodată, posibilitatea de a auzi pașii greșiți ai liceenilor ce nu respectau sacrul regulament al Domneștilor, în căutare de aventuri, în lungul, misteriosul drum tîrît, prin fața ușilor ce se puteau deschide pe neașteptate, pînă în cealaltă aripă a conacului, unde stăteau fetele, și ele pîndind într-o dulce așteptare sub cearșafurile vîrîte sub trup, care, de la un moment dat, erau singura lor apărare, ascultînd cu toate simțurile încordate tainica cursă a iubiților lor, acum jucîndu-se parcă de-a indienii, lipindu-se de lemnele podelelor cu rezonanța lor trădătoare și cînd, asudînd deodată, știindu-i în fața odăilor încuiate, gîfîind

ușor, în mesajele scurte ale răsuflării transmise pe sub ușa, într-o chemare irezistibilă, fără vorbe, pentru că acele precipitate răsuflări, repetate, însemnau tot atâtea apeluri : „De ce ai încuiat ușa, vreau să stau lângă tine !“ și ele se prefăceau că dorm, îi lăsau să se chinuie în lungi minute când se puteau deschide celelalte uși care dădeau, toate, spre coridor, într-o repetată geometrie amenințătoare și ar mai fi putut apărea și vreo slugă desculță, grăbită, și ea ferindu-se să turbure somnul celorlalți, la cine știe ce chemare a Varvarei Slătineanu, singura care avea la capătul patului o lentă de mătase care mișca un clopoțel în bucătărie sau în vreo cameră a slugilor, și după numărul smuciturilor clopoțelului trebuiau să știe ce să ducă bătrinei : un pahar cu apă, doctoriile sau vreo dulceață la care poftea pe neașteptate ; dar tocmai acea primejdie a iubiților lor, care puteau fi surprinși în afara odăilor lor, și nu ăsta era cel mai grav lucru, dar faptul că pîneau în fața ușilor fetelor, asta le plăcea cel mai mult verișoarelor crude care îi lăsau să se frămînte pînă cînd, nemaiputînd răbda, ei, băieții aventuroși, zgîriau ușor tăblia ușilor cu unghiile, ca niște pisici, și atunci un paroxism al așteptării, îmbinat cu frica, le urnea de sub cearșafuri, desculțe, numai în cămăși de noapte, răsucind cu infinite precauțiuni cheile în broaște, într-o nesfîrșită încordare a celor de dincolo de tăblia de lemn, după ce întrebaseră inutil și provocator, în șoaptă, cu glasul somnoros, îngînat și promițător : „Cine este ?“ și în locul numelui se auzeau gîfîiturile repezi, băiețești, un șuierat voluptuos și prin ușa, dincolo de care trupul subțire al fetelor încă se mai împotrivea, împingînd pe cel care căuta să se strecoare, grăbit, înfricoșat în odaia cu transperantele lăsate, în cubul de umbră verde, pictînd pereții albi, monastirești, cu pasul și el abia ghicit, cu cearșaful care învelise trupul fetei pînă atunci, mototolit ; și ei, băieții, liceeni excitați, respirînd încă greu, ușurați de spaimă, știind că odată ajunși înăuntru se pot ascunde undeva în vreun dulap uriaș sau sub pat, sau să fugă pe ferestrele care ar fi fost iute deschise și închise la loc, sărînd de-acolo, în iarba înaltă sau în fînul cosit, amortizîndu-și căderea în

mâini și în picioare, și alergînd dincolo de neclintita livadă de nuci, în solemna după-amiază în care încăpeau ca într-o uriașă catedrală de aer ; dar odată cheia răsucită la loc și fata strecurîndu-se pe lîngă ei ca un pește care-ți alunecă din palmă, și ajungînd dintr-un salt în fundul uriașelor paturi cu polog, cu saltele în care te scufundai ca-ntr-o imponderabilă, fulgurantă și infinită mare de puf, și învăluindu-se în cearșafurile de olandă fină ca-n niște marsupii, ele, acele pînze strălucitor de albe, constituind armura și garanția inviolabilității fetelor care știau de mult ceremonialul vizitelor băieților : întîi o așteptare încruntată, priviri care nu spuneau nimic, mâini la spate, pe urmă apropierea ca din întîmplare de marginea perimetrului de lemn de nuc, droturi, saltele, pînză bine călcată, mirosind a ars încă și piramidele de perne în care un cap negru sau blond se pierdea emițînd numai niște priviri pline de ambiguitate, în care puteai să citești orice, o invitație, o frică nemărturisită, un : *vino !*, un : *ia-mă !*, un : *du-te !*, un : *apropie-te*, un : *fugi !*, toată gama silențioasă, concupiscentă a acelei vîrste încărcate de dorinți cum e cerul vara încărcat de trăsnete, priviri în care uneori exista și o batjocură pentru că victima sau agresorul simțeau la celălalt slăbiciunea, timiditatea, lipsa de hotărîre. Și atunci totul se amîna, devenea un joc nesfîrșit de promisiuni, dorinți nesatisfăcute, ură, respingeri și chemări, și iar promisiuni amînate, un *mai încearcă*, *mai trebue să vii o dată*, *nu acum*, *poate mîine*, *poate în altă zi*, turburătorul, plinul de nesațiu joc, ca niște cercuri infinite într-o apă în care ai aruncat o piatră sub care există unde secrete ce se strîng și se desfac magnetic, emanînd una din alta, într-o infinită îndepărtare și apropiere ; drumul pînă la obrazul asudat și pînă la gura ce nu se deschidea, acea luptă cu centimetrii, șireata, infinita trecere a degetelor peste un obraz dur, încordat, peste o față care se smucea și peste care te aplecai și nu o ajungeai, scînteierea electrică a părului pe care-l striveai sub mîină sau sub piept, și mereu alunecătoarea, neîndurata ființă care se absenta devenind rigidă în momentul cînd nu mai avea nici o scăpare, cînd sub trupul

tău era un trup de fată de care te despărteau numai două bucăți de pînă și pînă atunci simțiseși zvîcnetul singelui în arterele celeilalte ființe, o vînă albastră bătînd sub tîmpla dezvelită în cursul tăcutei lupte și, deodată, fata de 14 ani, sau de 13 încremenea, devenea un trunchi neînsuflețit, rigid, și toate celulele acelui trup, altădată diafan, alunecător, cu o piele lustruită, arsă de soare, încă emanînd căldura după-amiezii și a somnului, a trîndăviei sau parfumul îndepărtat al altor zile, mirosul de săpun, de apă proaspătă care biciuise neînsuflețita ființă de acum, mimînd o moarte fizică, un trup dur, de ciment, nerespirînd, neavînd nici o chemare către celălalt trup, al tău, arzător ca o torță, dar neputincios, sărutări pe o față de ghips, și ea rigidă, încremenită ca o mască, în care ochii pierdeau lucirea lor, trădînd dorința, viața, cutezanța, goii ochi de faianță, senzația că trebuie să miști toată acea uriașă păpușă rigidă care nu avea nici un fel de chemare pentru dorința pe care o ghicea, probabil, în celălalt trup. Nu un sloi de gheață, cum se spune, ceva mai rău : o bucată de materie fără de viață, aspră, ne-comunicînd nimic, respingîndu-te tocmai prin nemișcare, prin neaderență, cum ai dormi pe un pat de lemn nege-luit, sub amenințarea că la fiecare mișcare ceva, un solz, ți-ar lua pielea ca lama unei rindele. Și atunci se iveau mîndria, tot ce era bărbătesc într-un tînăr de 14 ani, curajul dezamăgit că ceea ce ți se părea că ai cucerit ți se refuză și că ai de-a face de fapt numai cu un adversar, cu o ființă care nu că te respinge, nu te vrea, și că nu însemni nimic pentru ea, pentru fata atît de femeie, totuși, știind din instinct că tocmai amînarea, lipsa de comunicare cu trupul ei te va îndepărta și că asta te jig-nește și îți juri că vei pleca imediat din odaia plină de umbră, și o făceai smucindu-te, repudiind prin acest gest tot ceea ce credea fata aceea, adversarul neînduplecat din pat, încuiat în giulgiul ei rigid, în marsupiul neîndurător de pînă, dar odată săvîrșit gestul care avea ceva definitiv în el, o neîndurare imediat contrazisă de răzgîndirea lașă de lingă ușa care însemna că ești învins, că n-ai fost destul de șiret și, deodată, ființa îți era invadată de o luminoasă speranță care te făcea să asuzi la ideea

că a doua oară vei învinge, că ființa ce te respinsese era făcută și ea din nervi, din simțuri și că stînd cîtva timp lîngă ea, nemișcat, exasperînd-o tocmai prin lipsa de dorință, îi vei stîrni plăcerea și va veni ea spre tine și te va căuta și tu vei fi cel care o va domina și o vei face să simtă că o disprețuiești și că nu o mai dorești, provocîndu-i bănuiala că mai erau și alte fete cu care această joacă se termina altfel și la care te puteai duce plecînd de-aici, lăsînd-o singură, fără speranța că vei mai reveni, și ea surîdea secret, știind ce gîndești, îți făcea loc alături, în patul fierbinte, mereu despărțită de tine de acel marșupiu, de acea armură de pînză pe care o închidea pe trupul ei, vîrîndu-i marginile mereu sub spate sau sub picioare, și începea o altă chinuitoare așteptare, o pîndă reciprocă, cineva ceda primul, cineva întindea ca din întîmplare un deget pentru ca celălalt să-l apuce, cineva simțea în palma asudată cealaltă palmă asudată, și, apoi, răsuflarea partenerului în pîlnia urechii, o sărutare umedă, agitată, amestec de cuvinte care exprimau dorințele, numele spus gîfîit, venind din fundul ființei celuilalt, o tornadă amețitoare de frînturi de respirație, de scîncete care însemnau cerșetoria subtilă a iubirii sau : *înțelege-mă, de ce nu ai puțină milă, eu nu pot să fac nimic fără voia ta, și nu vreau să te rănesc, vreau numai să ajung cu tine, cu blîndețe, încet, într-un drum infinit, nu vreau să te doară, nu înțelegi, te iubesc*, și totul se învoldura în amestecul de mușcăături mărunte, de *nu, nu-ur*i repetate cu disperare, dar în care o atenție care nu mai era a ta, ci a ființei tale, spunea : *te mînte, vrea și ea, îndrăznește, mergi mai departe*, și atacul își schimba direcția, într-o altă zonă a corpului, o mică parte a pielii, a piciorului se dezvelea și într-acolo porneai cu toată nebulina înfrînării pe care n-o mai puteai stăpîni, și totul se transforma într-un geamăt comun, într-o respirație geamănă, și gurile se căutau *ca și* cînd ar fi vrut să ascundă țipătul de dorință al celuilalt, și trupurile zvîcneau unul sub altul, se aflau la marginea răbdării, a rezistenței lor și o furie oarbă *arunea* dintre ei acele cearșafuri acum mototolite, numai niște pliuri nădușite pe care nimic nu avea să le mai îndrepte decît mașina de

călcăt bine încinsă, furată de la femeia care venea numai miercurea, și ele, fetele, știau unde își ascundeau bucățile lor de fier pe care le încălzeau, ca nu cumva slugile, sau mamele, sau bunicile să le întrebe de ce dorm atât de agitat, și ce-i cu ele? Dar, în acele clipe, nimic nu mai avea importanță decît faptul că găseai, în sfîrșit, un sîn mic, speriat, cu un crug roz, tare ca un vrej, și palma înfierbîntată îl apuca cu lăcomie, și-l frămînta într-o dorință de-a-l zdrobi, și că spre pielea netedă se apropia un cerc de foc, o gură fierbinte, mușcătoare, care urca spre gît sau spre pîntece, într-o căutare dementă și nimeni nu mai ținea seama atunci că cineva putea să audă acele gîfiiuri și spasme și palma lipindu-se într-o mișcare de respingere în bărbia agresivilor băieți, lupta surdă, terminată nedecis într-un spasm secret al fetelor, și în nesatisfăcuta încordare virilă a băieților ce înțelegeau că trebuiau s-o ia de la capăt a doua zi, cu aceeași răbdare, cu aceeași nefericită și neîndemînică strategie de a cuceri ceea ce pierduseră într-o secundă în momentele cînd credeau că totul se putea termina într-o fericită ispășire finală. Uneori toate jocurile înverșunate se terminau cu lovituri, înjurături șoptite, cu amenințări care niciodată nu erau ținute, cu o fugă precipitată la eleșteul îndepărtat în care refuzații băieți se aruncau aproape cu dorința de a muri, de a se lovi de un trunchi de copac uitat în fundul aceluia lac care te-ar fi trimis imediat pe lumea cealaltă ca să uiți lacrimile spălate de apa plină de lîniță și mirosind a pește, pentru ca nimeni să nu vadă că, învins, ai plîns și ai alergat desculț într-o cămașă cu mîneacă scurtă și un pantalon de atletism pe care le-ai aruncat din drum, rămînd gol, ca să simți mai repede răceala apei care te învigoră, te făcea puternic și înotai, bătînd cu brațele rezistența valurilor stîrnite de propria ta cădere pînă la epuizare, pînă te simțeai stors de ceea ce mai aveai viril în tine, ajungînd la mal extenuat, sfîrșit, scîrbit, fără vlagă, înfundîndu-ți bărbia în nisipul aspru, ca un pește aruncat pe uscat, simțind că aerul din bronhii ți se termină. O infinită dragoste de moarte, de a nu mai exista, de a ucide trupul nesatisfăcut, mințit, care dorea ceva atât de îndepărtat..

Și totuși acestea erau cele mai frumoase amintiri, refuzurile, amînările, luptele mute, promisiunile din priviri, palmele, zgîrieturile și ora de așteptare de a doua zi, pînda cînd stăteai cu dinții strînși, cu auzul ascuțit, trăgînd cu urechea la stingerea zgomotelor domestice, unul cîte unul, repetata închidere a ușilor, întîi a Varvarei, pe urmă a celorlalte bătrîne, într-o suită de pocnete oculte, așa cum se închid capacele unui submarin, pe rînd, înainte de imersiune, și pe urmă plonjarea în tăcerea gradată, un ultim tîrșit de tîrlici ai ultimei servitoare care ștergea coridorul cu o cîrpă udă, pe urmă trosnetul pașilor pe scări, coborînd, și în arhondaric rămînea acea egală, voluptuoasă lumină, încărcată de tăcere, nici măcar un cocoș care să spargă liniștea după-amiezei cu strigătele lui, nici un cotcodăcit, doar rar, pe neașteptate, un tunet îndepărtat din cer, unde bătea Sfîntul Ilie anunțînd vreo ploaie care nu cădea niciodată asupra Domneștilor. Și vacanțele treceau, fetele plecau, una cîte una, luate de familii, cu trăsurile sau cu mașinile mai tîrziu, în rochiile lor roz, albastre sau albe, cu fețele arse de soare, sub mari umbrele de mătase, dispărînd în praful drumului care pe atunci nu era asfaltat, cu un ultim surîs de regret însemnînd foarte multe, poate, *mai așteaptă, la anul*, și urmau epistolele nesfîrșite, scrise jumătate în franțuzește, evocînd verile trecute și după-amiezele acelea numai ale lor, știute numai de ei. Vremea se scurgea ; cunoșteau alte femei, doamne mai în vîrstă care le vizitau familiile și-i chemau acasă la ele, dezvirginîndu-i în odăile lor încărcate, pline de mobile, totdeauna cu perdelele lăsate, în care ardeau numai lămpile de noapte. Asta se întîmpla la București sau în orașele de provincie de unde veneau verișorii lui Tismana, cîțiva, vreo trei sau patru, și ei liceeni plini de coșuri pe față, cu gîturi lungi ca ața, famelici, palizi, lăudîndu-se în vara care urma cu ce li se întîmplase pe la Focșani, pe la Birlad sau pe la Buzău, pe unde vreo coloneleasă de 40 de ani, al cărei soț fusese plecat în manevre, îi chemase la ea în zilele pline de lapoviță, cînd viscoalele țineau lumea în casă și ei se strecurau pe la șase seara prin porți dosnice, ca să nu fie văzuți

de vecini, și se trezeau în încăperile uriașe, cu tavane înalte, pline de covoare groase pe care călcai ca pe nisip, și între perne și canapele turcești acoperite cu macaturi, după ce fuseseră îmbățați cu lichioruri și li se dăduseră țigări să fumeze și erau dezbrăcați și striviți sub acele trupuri cărnose, masive, nesătule, de femei care îi trimiteau acasă storși, vlăguiți, pentru că amantele lor de 40 de ani arătau ca mamele lor, și o rușine imensă îi stăpînea cîteva zile, dar pe urmă iar se duceau acolo, chemați cu bilețele, și nu mai simțeau nici un fel de jenă, ba dimpotrivă, aceste cușaje ascunse, tănuite le dădeau un sentiment de bărbăție satisfăcută, și tonul scrisorilor către verișoarele lor se schimba, devenea autoritar, ironic, își băteau joc de întîmplările pe care le știau numai ei, numindu-le copilării, îngrețoșîndu-i acum, și făcîndu-i să rîdă de ei înșiși. Totul scris într-un limbaj ezoteric, dar cu destulă precizie pentru a nu încăpea nici o îndoială că deveniseră bărbați și că în vara care urma ele trebuiau să se păzească, pentru că nu mai erau atît de naivi, de timizi, de nătîngi. Fetele nu se speriau, scriau și ele cu nerușinare că s-au sărutat cu alți băieți cu care probabil se vor mărita, așa încît lăudăroșii să-și ia gîndul că se vor mai bucura de naivitatea unor școlărițe care abia scăpaseră de a fi pîngărite de niște indivizi grosolani ca ei. În alte cazuri, al lui Raul, oficiul de inițiere îl făcuseră cîteva subrete, niște fete frumoase, care purtau ciorapi de mătase și pantofi cu toc, totdeauna rujate și mirosind a săpun bun. Cu el, cu Puiu, fusese mai greu, pentru că era prea serios, înțelegea să se îndrăgostească de o verișoară, de o rudă îndepărtată, de una dintre acele fete eterice, blonde, cu ochi mirați, fără șolduri și fără sîni, cu niște trupuri de androgini, sportive, rasate, tunse scurt, alergînd la arie printre grîne în rochițele lor de vară, albe, străvezii, arătînd ca niște trestii cînd rămîneau în costume de baie și se scufundau în balta aceea, înotînd ca niște campioane, mai bine decît ei, băieții, ridiculizîndu-i, cum îi ridiculizau la dans, seara, după ce puneau plăci de patefon și ascultau cîntece de jazz americane, frecîndu-și pîntecele unii de alții, fără nimic sexual în gimnastica involuntară; dar să te culci cu o cameristă care se prefăcea că îți întinde cearșaful de pat ca

să-ți arate pulpele pînă sus sau să se aplece cînd îți dădea ceaiul de dimineață în așa fel încît să-i vezi rădăcina sînilor, pudrată, emanînd un miros femeiesc care te scotea din sărite — asta nu era pe gustul lui Puiu. Raul, mai mare ca el cu zece ani, îl ridiculiza, spunîndu-i că este onanist, și că ce mai așteaptă ca să se culce cu fetele acelea care erau angajate și pentru așa ceva, pentru ca băieți ca ei, de familie, să nu meargă în bordeluri unde s-ar fi putut culca cu femei bolnave, și să aibă la îndemîină fetele astea curate, îmbăiate în fiecare zi, făcînd dușuri reci, mereu uitînd deschise ușile ca să fie găsite goale, cu sîinii lor tari, plini de stropi de apă, cu trupurile prelungi, bine făcute și cu tufe de păr de la subsuori și dintre picioare, blonde ca niște pămătufuri de pui de gîscă, strîgînd cu o falsă pudoare : *vai*, și încercînd să tragă perdelele de creton pentru a nu fi văzute, cînd deja era prea tîrziu. Dar asta mersese cu Raul care, de la 13 ani, știa ce este amorul și care încercase toate subretele Slătinenilor, pe rînd, trăind cu cîte două sau trei deodată, în asta intrînd și fetișcanele de la bucătărie, țărănuțele cu tălpile crăpate, care le aduceau bătrînelor gavanoasele cu dulceată și tăvile cu pahare de apă rece de la fîntînă, scunde, îndesate, cu sîni pietroși, spunîndu-le de mici, în loc de bună-ziua, *săru' mîna, conașule*, și așteptînd numai un semn pentru a se culca cu stăpînii. Raul n-alegea, pentru el toate femeile erau la fel, nu avea nevoie să le iubească, era lipsit de romantismul fratelui său care așteptase ca una dintre acele fete pe care le pîndea la Domnești și le vizita în camerele lor după atîtea peripeții să-l iubească cu adevărat, și acea primă împreunare cu o femeie să fie altceva decît o banală aventură trecătoare pe care puteai s-o povestești oricui. Cînd ceilalți, verișorii lui, liceenii mai îndrăzneți, acum fără coșuri pe față, siguri de ei, începînd să facă exerciții de echitație pentru a le impresiona pe verișoarele lor, mai împliniți la trup, musculoși, cu o agerime a privirii care devenea agresivitate cînd era cazul, i-o luaseră înainte și se lăudau cu succese la care el încă mai *visa*, și încă asupra unor fete pe care le iubise în urmă cu trei ani, sau doi, pentru că sentimentele lui se schimbau, și dacă Olga sau Martha, sau Florence îi plăcuse pentru un detaliu neînsemnat în urmă cu 365 de zile,

pentru felul cum lungea un cuvînt sau se sîșia, ori pentru că se uita cruciș cînd o ruga să-i citească în palmă, pe urmă nimicul ce-l făcuse să viseze la fata aceea, gîndindu-se la ea zi și noapte, scriindu-i misive interminabile pe hîrtie roz sau bleu, pline de citate franțuzești, în anul care urma nu-i mai plăcea ; una se lungise prea mult, a doua avea picioarele subțiri, a treia i se părea rece, lipsită de orice farmec, și atenția lui se îndrepta spre o alta pe care nu o remarcase anul trecut sau cu doi ani înainte, una dintre acele școlărițe cumiști care nu ridica ochii din farfurie la masă, și nu sorbea cu zgomot supă, atentă la gesturile pe care le făcea, concentrată să nu uite coatele pe masă sau să muște din pîine fără să o rupă. Deodată ființa insignifiantă, pierdută undeva în vreun colț al mesei în formă de potcoavă a trapezei mînăstirești de la conac, între băieți și fete mai mari decît ea, în anul următor se transforma într-o domnișoară care cobora cu un pas de dansatoare din trăsură sau dintr-un automobil, susținută de șofer, sau de un birjar, sau de un frate, în rochii aeriene de gaz, transparente, cu umbrela uitată pe umărul stîng, agitînd mînușile imaculate, o domnișoară răsărită dintr-un copil ca acei nuferi uriași ce se ivesc din alți nuferi, în verile ploioase cînd aceste plante proliferază demential, iscate de soarele violent și de ploile interminabile. Și un *ah* ! reprimat, surpriza aceea manifestată printr-o tresărire a inimii, ca și cînd o gheară i-ar fi oprit respirația : „Dar asta e Colette ! Anul trecut încă doica îi ștergea mucusii de la nas cu batista, și acum iat-o, trebuie să-i sărut mîna.” Și, Doamne, cum mai mirosea de bine ! cum umbla, ca pe arcuri, cu un pas întins, parcă valsînd și rîzîndu-și de surpriza pe care i-o citea pe chip : „Aha, domnul mă crede tot o puștoaică, cu șorțuleț și ciorapi trei sferturi. Ei bine, nu ! Iată-mă !” Și rîdea cu toți dinții strălucitori, albi, cu care mai tîrziu avea să-i muște mîinile, și pieptul, și gîtul, respingîndu-l, cum o făcuseră și celelalte, în alți ani. Dar timpul trecea, avea 17 ani, începuse să se bărbierească, fetele se uitau totuși altfel la el, avea ceva acuzat bărbătesc, o gură dură, maxilare strînse ca ale boxerilor, care sunt gata să pri-mească pumni în bărbie, îl credeau înfumurat și nu mai era numai timid și, cînd își dădeau seama de asta, îl pro-

vocau cu tehnica moștenită de la mamele lor, o tehnică insidioasă, subtilă, deși erau încă niște fete, în care femeia ședea să se nască, să irumpă. Asta se putea citi în priviri, o veste a strîngere de mînă rapidă, violentă, cu unghiile înfipite în antebraț pînă îl sîngerau, într-o mușcătură rapidă a vîrfului urechii în timpul unui dans, într-o singură secundă, cînd nimeni nu apuca să vadă ceva, în semiîntunericul unei bolnițe unde altădată se țînuseră saci cu grîu, și unul dintre ei, mai cu cap, avusese ideea să transforme fosta pivniță într-o sală de dans, podeluind pămîntul și trăgînd un fir electric ce le permitea să lumineze destul de vag cele patru colțuri ale *subteranei*, cum o numeau ei. Acolo stăteau pînă la miezul nopții jucînd gajuri, sărutîndu-se cu gurile încă umede de alcooluri slabe pe care le combinau pe furiș pentru că n-aveau voie să bea, niște băuturi subtile, parfumate, un fel de eter incolor, amestec de lămîie cu lichior sau vreun vin rozé cu gust de muscat, stropit cu sifon. Și toată amețeala amiezilor petrecute pe furiș revenea, sporea, începea să-i înnebunească, dar noaptea nici una dintre fete nu mai îndrăznea să deschidă ușile, pentru că mamele, surorile, mătușile, bunicile lor treceau și le inspectau, le sculau din somn, le obligau să le deschidă ușile, să aprindă lămpile de noapte, prefăcîndu-se că au uitat ceva în dulapuri și scotocind peste tot cu privirile ca să găsească o urmă, un indiciu că cineva se afla acolo cu ele. Cînd erau mai multe, le culcau cîte două, tocmai pentru ca să aibă siguranța că se vor pîrî una pe alta dacă vor merge prea departe, dar nu se pîrau. Dimpotrivă, erau solidare, se protejau, înștiințîndu-se de primejdie, făcînd cu rîndul la ușa, ascultînd dacă vine cineva, trăgînd cu urechea, înfiorate la ascultarea sărutărilor cuplurilor pe care le protejau. Și într-o vară toridă, la Domnești i se întîmplase acel lucru pe care atîta vreme îl așteptase. Nu fusese una din fetele încă fără forme precise ale trupului, nu una dintre iubitele de-o vară care-l chinuiseră în după-amiezele lor de taină, ci profesoara verișoarei lui Odette care rămăsese corigentă la germană și era amenințată de o severă doamnă glacială, îndepărtată, trecînd printre băieții obraznici fără să-i privească. Frumoasă în felul ei, în

vîrstă de 30 de ani, neinspirînd nici un fel de gînd puștanilor care fumau pe ascuns țigări *Plugar* cu grăjdarii sau cu rîndașii și se întînseră și la fetișcanele care ajutau la bucătărie, înghesuindu-le prin hambarele de porumb, urcîndu-le în podurile pline de praf și posedîndu-le pe niște pături puse din vreme acolo. Puiu Tismana nu o băgase în seamă multă vreme. Profesoara aceasta cu nume ciudat, Hilde Schwalb, cu o față de var în care pluteau doi ochi de păcură, acoperiți de ochelari, mioapă, izbindu-se de toate lucrurile, cu un păr negru, și el lung, căzînd peste niște umeri aproape bărbătești, cu un trup drept, fără sîni, cîștigătoarea tuturor concursurilor de înot organizate pe baltă, cu o expresie feroce a gurii cînd rîdea, emanînd nu se știe ce morbiditate și căreia prietenii lui îi spuneau „cadavrul viu“, din răutate, locuia singură într-o aripă a conacului, într-o mansardă tapetată cu hîrtie colorată, lipită direct pe niște scînduri care țineau loc de pereți, într-o încăpere monahală, cu un pat îngust și o masă rudimentară, un dulap de haine și un țol împletit din zdrențe de către bucătărese în timpul liber. Era o fostă cameră de servitori, pe care o acceptase fără un cuvînt, pentru că în afară de concursurile de înot la care participau cu toții, ei o primeau în cercul lor tocmai pentru că îi ambiționa, dorind cu toții să o întreacă la probele scurte de *brass* ori *crawl*, sau cînd călărea vreun armăsar mai nărvaș pe care știa să-l stăpînească cu mîna ei energetică, Hilde nu făcea decît să o pună pe Odette să repete la infinit verbele nemțești și să scrie de cîte 30 de ori niște fraze tip pe care le-ar fi memorat și un prost după atîtea exerciții. Femeia aceasta, nu uscată, nu rea, dar ascunsă, pînditoare, retrasă în ea, necomunicativă, ferindu-se de întrebările bătrînelor care o invitau în cercul lor ca s-o iscodească cu cine trăise, dacă fusese căsătorită și de unde venea, se culca devreme, se retrăgea prima de la masă, iar seara nu apărea la cină, mulțumindu-se cu un ceai pe care și-l făcea singură în odăița ei, de sus, unde se ajungea pe o scară întortocheată ca într-un porumbar. Pe acolo trecuse el într-o zi, în goană, pe un cal tînăr, de doi ani, cam sperios, și animalul îl zvîrlise la pămînt și se trezise în iarbă, gemînd, simțind că-l doare umărul, încă amețit și ridicat mai tîrziu de o mînă energetică, au-

zind o voce gravă, aproape bărbătească, care-l întreba : „Te doare ceva ?“ „Da. Umărul.“ „Ia să vedem.“ Era Hilde, care-și scosese ochelarii încercînd să vadă ce s-a întîmplat cu umărul lui. Îi desfăcuse nasturii de la cămașă și-i trăsese bluza cu mîneci scurte de pe el. Era spre seară, toată cîmpia abia treierată, cu miriștile galbene, păstrînd o ultimă lumină a zilei în tecile retezate, iradia de taină. Femeia era foarte frumoasă fără ochelarii aceia, cu fața de lapte, neverosimil de albă și ochii întunecați, plini de o curiozitate sălbatică, privind cu o mare concentrare osul umărului său, și trăgîndu-l deodată de braț, smulgîndu-l cu o energie nebănuită ca și cînd ar fi vrut să i-l scoată din umăr, și spunînd simplu : „Gata ! A fost o mică luxație.“ Și pe urmă, aplecîndu-se, ridicîndu-i cămașa și făcîndu-i semn să salte mîna ca unui puști pe care-l înveți să se îmbrace, aruncîndu-i de sus blazonul de mătase milaneză, peste cap, ca pe o parașută, rîzînd cu niște dinți albi, sălbatici, de stîngăcia lui, și el spunînd prostește : „Mulțumesc, doamnă !“ Și ea punîndu-și la loc ochelarii și asta îndepărtînd-o brusc de el, ca și cînd în față s-ar fi ivit o altă ființă, nu cea de adineauri care nu mai era o femeie, era o fată cu fața de porțelan, cu ochi negri, rotunzi, scormonitori și acum reapăruse profesoara, cu ochelari cu ramă de baga, cu nasul parcă mai ascuțit, cu părul, nu în dezordinea de adineauri, căzînd numai ca două draperii, și ele negre, pe umeri. „Vreți să vă scoateți ochelarii, doamnă ?“ Și ea, mirată, întrebînd : „De ce, domnule ?“ „Ca să-mi faceți plăcere, doamnă.“ „Și de ce v-aș face plăcere, domnule ?“ „Pentru că sunteți mai frumoasă fără ochelari, dumneavoastră nu știți.“ Și Hilde își smulsese ochelarii cu o enervare pe care nu și-o ascunsese, își scuturase pletele de smoală ca un cal de rasă și întrebase ironic, cu o voce mușcătoare care-l umilea : „Acum e mai bine, domnule ?“ „Acum e mult mai bine, doamnă.“ Îi sărutase mîna cu detașarea obraznică, învățată din familie, cu superioritatea omului care are ascendență asupra ta pentru că tu ești numai meditatoarea unei verișoare de-a nepotului Slătinenței. Și pe urmă constatase uimit că o apucase de braț cu o îndrăzneală pe care nu și-o știa, arătîndu-i scara întortocheată,

primitivă, care ducea în mansarda ei. „Mi se pare că aici locuiți. Într-o vară m-am ascuns în porumbarul ăsta. Mă supărasem pe-ai mei și nu m-au găsit trei zile. Îmi luasem hrană și apă. Au crezut că m-am înecat sau că fugisem de-acasă. Voisem să-i pedepsesc. Ce spaimă le-am tras ! Nu e prea cald acoperișul ? Ține căldura și noaptea. Mi-a fost tot timpul sete cît am stat acolo.” Femeia îl privea curioasă. Pe urmă îi spusese : „Dumneata ai fost și copil ? Ți-au dat tullele. Acum ești un adolescent. Ia te uită !” Rîdea de el, arătîndu-și dinții și-și apropia ochii de fața lui, pentru că nu mai purta ochelari. Și-i pusesese palma pe obraz, în care țepii de păr de dimineată, abia crescuți după toată ziua trecută, îi dădeau o senzație care o amuza. „Spune-mi, vrei să revezi porumbarul dumitale, cum i-ai spus ?” „Dacă nu te deranjează.” „Nu mă deranjează. Pe tine te cheamă Puiu. Nu-mi place numele.” „Spune-mi atunci cum vrei.” „Nu e ușor. Trebuc să-ți găsesc o poreclă. O să mă mai gîndesc. Ia-o înainte. Cînd se urcă o scară bărbații merg înaintea doamnelor.” El întorsese capul cu un rînjit. Simțea nevoia să o necăjească, să-i spună o obrăznicie cum făcea ori de cîte ori careva, vreo servitoare sau vreun rîndaș, își permitea familiarisme cu el, dar auzind-o în spatele său, urcînd grăbită, el sărea cîte două trepte, tinerește, părăindu-i-se că această goană pe scara întortocheată către un loc pe care-l știau numai ei doi era o invitație la ceva nepermis, își reprimă orice insolență, așa încît cuvîntul nu se ivise în mintea lui atunci, dar tocmai faptul că o femeie atît de rece, distantă, silită deodată să-și scoată ochelarii și să devină o ființă aproape neapărată din cauza miopiei, îl ascultase sau el o ascultase pe ea, era un detaliu care putea să-i turbure pe amîndoi. Se născuse o complicitate între ei, ceva de care aveau să-și amintească după ce se vor fi despărțit, chiar dacă răceala programată a femeii avea să-l silească să o salute rece și el, la rîndul său, ca și cînd niciodată nu ar fi petrecut împreună acest prim sfert de oră atît de neașteptat. Ajunseseră sus, în mica încăpere cu plafonul jos, făcut din birnele care susțineau acoperișul, mai mult un colț de casă, aproape romboidal, în care, într-adevăr, era foarte cald, deși ușa era dată de perete și printr-un geam rotund, practicat sub streșină,

se strecura un curent de aer, și el lenevit de căldură, de nemișcarea din jur. Undeva, pe acoperiș, sau sub streășină, sau alături, guruiau niște porumbei, sau o altă pasăre torcătoare, pentru că glasurile acelea gîtuite sunau ca o mașină de cusut. „Mai recunoști ceva din porumbarul tău ?“ El se așezase pe un țol pestriț, rezemat cu ceafa de patul jos, peste care atirna o miță țărănească, albă, moale, de oaie. Asudase, își simțea ceafa umedă, gîdilată de blana periată cu grijă. „Nu mai mi-amintesc de nimic, spusese în cele din urmă. Pe vremea aceea erau aici numai niște lucruri desperecheate, abandonate.“ „Fumezi ?“ îl întrebăse. „Da. Cînd pot. Pe furiș.“ „Aha, făcuse Hilde, ca repetenții.“ „Pe elevii dumitale îi pedepsești dacă-i prinzi fumînd ?“ „În școala unde predau eu nu se fumează. Elevii mei sunt niște fete.“ Căutase, pe bijbuite, pachetul de țigări și nu-l găsisese, dar nici ochelarii nu și-i punea. Pe el îl amuzase această cochetărie și o ajutase, deschizîndu-i ușile dulapului care avea ceva sanitar în el : era alb, lucios, cu rafturi multe, acoperite cu hîrtiuțe givrate, într-o ordine perfectă. „Uite-le“, spusese, și-i întinsese pachetul pe care-l căuta. „Ai și un chibrit sau brichetă ?“ „E o brichetă pe undeva.“ Și tot el o descoperise, întinzîndu-i propriul pachet de țigări, izbind cu unghiile în fundul cutiei de hîrtie ca să împingă afară o țigară pe care i-o aprinsese în aceeași clipă. Fumaseră în tăcere, ascultînd strigătul pasării torcătoare care nu mai înceta. Valuri de aer cald intrau prin ușa deschisă. „E foarte cald aici.“ „M-am obișnuit“, îi răspunsese femeia. „De fapt, de ce ai venit ?“ „Nu știi ? O meditez pe Odette.“ „Nu aveai ceva mai bun de făcut ?“ „Ba da, dar m-a rugat mama ei. Pe urmă, tot trebuia să merg undeva, în vacanță. Ce-ți mai face umărul ? Te mai doare ?“ Strivise țigara într-o scrumieră găsită pe undeva și se apropiase de el. Îi descheiase din nou nasturii cămășii. De data asta fără grabă, unul cîte unul, vrînd parcă să dea alt sens acestei intimități. Îi trăsese pe deasupra capului blazonul și-i privea pieptul nede dezvoltat. „Cîți ani ai ?“ „Optsprezece“, mințise el. Hilde rîsese, ca și cînd ar fi vrut să nu fie observată, să nu-l jignească. „De ce minți ?“ îl mustrase, blînd. Acum e mai bine ?“ Și se apropiase

cu ochii aceia miopi de pieptul lui, sărutîndu-l încet, de cîteva ori, pe pielea netezită și umezită de căldură. Nu mai era lupta de altădată, rugămînta mută din gesturi, solicitarea care întîmpina mereu rezistență. Îl învăluisese cu părul ei lung și negru. Voia parcă să-l ascundă. Simțea o nemaipomenită bucurie, o recunoștință fără margini față de femeia aceasta care îi săruta umărul, spunîndu-i : „Nu-i așa că nu te mai doare ?“ Nu, nu mai era nici o durere, totul se transformase într-un vîrtej. Ochii ei atît de lucioși, de strălucitori, îl scrutau de aproape. Gura îi ajunsese sub bărbie, o căuta pe a lui. Pe urmă, Hilde se desprinsese spunînd simplu : „Trebuie să închidem ușa.“

Și, dintr-odată, toate acele fete liliale, frumoase, blînde, serafice, cu micii lor curtezani care le înconjurau toată ziua, tachinîndu-le sau fugărindu-le prin iarbă, rugîndu-le cu privirile mute, într-o complicitate tacită, reciprocă, și ele mereu dominîndu-i, cu o indignare prefăcută, cu porunca vie a privirii care spunea : „Dar astîmpără-te, că ne vede lumea !“, i se păruseră neinteresante, niște fete neîmplinite, absurde, făcînd lucruri inexplicabile. Și toate relațiile cu verișorii lor, cu prietenii aceia povestindu-și micile intimități, pe care el le știa bine pentru că le trăise, nu mai aveau nici un fel de importanță. Un fel de superioritate, de mîndrie neascunsă, se născuse în el. Îi privea de sus, ca unul care deține un secret inaccesibil pentru ceilalți. Simțeau disprețul, mîndria lui jignitoare pentru ei, îl provocau cu întrebări, îl ironizau, dar nu le răspundea. Era legat de Hilde printr-un jurămint. Ea îi spusese că despre ce li se întîmplase lor nu trebuie să vorbească cu nimeni pentru că dezvăluirea secretului lor ar fi silit-o să plece, să sufere o umilință pe care n-ar fi putut s-o îndure. Îl întrebasese numaidecît după ce se culcase cu el : „Nu-i așa că n-ai mai făcut asta cu nici o femeie ?“ „Da, de unde știi ?“ „O femeie știe totdeauna. Și de ce ai mințit că ai 18 ani ? Ești încă un puști.“ Dar tocmai faptul că i se întîmplase acel lucru neașteptat și încă cu o femeie mai în vîrstă ca el îl făcea orgolios. Din cauza asta se uita la ceilalți cu atîta milă. Ei alergau încă după fetele stîn-

gace și speriate care nu aveau curajul să facă ceca ce Hilde făcuse pentru el. Și cum să le explice ce simțise atunci, dragostea înduioșată față de el, sentimentul că este protejat, inițiat, că i se spun niște cuvinte pe care nimeni nu va avea să le audă niciodată. Erau niște proști, într-un cuvânt, niște oameni care nu aveau să înțeleagă ce înseamnă să fii iubit de o astfel de femeie. Și în mulțimea de copile searbede, neinteresante, apariția ei mereu severă, rece, impersonală îi dădea o și mai mare distanțare față de lumea din jur, o superioritate pe care niciodată fetișcanele acelea n-aveau s-o dobândească și tocmai asta îl făcea s-o iubească și mai mult, s-o urmărească îndrăgostit, ascunzându-se de ceilalți, strecurându-se cu infinite precauțiuni spre locul porumbarului, terorizat de gândul că cineva ar putea să descopere legătura lor. Vara aceea rămăsese pentru el de neuitat. Avea impresia că bătrînele mătuși și chiar Varvara Slătineanu aflaseră ce se întîmplase cu el. Asta deducea din unele cuvinte pe care i le spuneau, cu un fel de tandrețe specială pe care i-o acordau, cu niște aluzii ce-l invitau la o complicitate și, simțind că roșește, le evita, pretextînd că are de învățat, că pregătea un examen și tocmai frica lui, tocmai încurcătura care-l împingea la gesturi neașteptate îl trădau. La București încercase s-o revadă pe Hilde, dar la plecare ea îi spusese să n-o caute. Nu-i dăduse nici măcar adresa, dar pentru un îndrăgostit cum era el atunci asta nu însemna nimic. Odette îi spusese unde predă, la Liceul *Carmen Sylva*, mirată de întrebarea lui. Și el îi spusese că s-a hotărît să se perfecționeze în limba germană pe care n-o cunoaște prea bine, și să nu se mai uluiască atît, și o pîndise cînd ieșea din curtea liceului pe la intrarea profesorilor, urmărind-o, pentru că nu era singură, și acostînd-o cu inima bătîndu-i, speriat, frămîntînd în mînă șapca de licean, ieșindu-i dintr-odată în față, și ea, surprinsă, întrebîndu-l „Ce-i cu dumneata ? Parcă ne-am înțeles să nu ne mai vedem ?” „De ce să nu ne mai vedem ?” „Pentru că trebuie să uiți totul. A fost un joc de vacanță. N-ai înțeles ? Acum trebuie să-ți găsești o fată de vîrsta duminale.” Mergea lîngă ea uluit, umilit, urînd-o, deși, dacă i-ar fi spus un cuvînt bun, ar fi urmat-o pînă la capătul

oraşului. Dar Hilde nu-l privea. Mergea repede, agasată, avînd un aer încurcat, ca şi cînd ar fi vrut să-i facă pe trecătorii cu care se încrucişau pe trotuar să înţeleagă că prezenţa lui o stînjeneşte. Se opri se la o răspîntie de străzi şi-i întinsese cu un gest brusc mîna. „Şi acum, te rog să mă laşi singură. Ai înţeles ce ţi-am spus ? Nu mai mă căuta.“ Îi sărutase mîna rece, uscată, o privise o singură secundă drept în ochi. Hilde nu mai avea nimic din fata fără ochelari, era numai o femeie de 30 de ani, distantă, rece, impersonală, fără nimic din candoarea copilăriei păstrate nu se ştie cum într-o persoană atît de neasemănătoare cu cea de la Domneşti, care alerga goală în jurul lui, învăluită în propriul păr care-i ajungea pînă peste sîni, cu gesturi atît de moi şi de învăluitoare, cu gura caldă, negrăbită, spunînd cuvintele pe care nu le auzise nici mai tîrziu de la alte femei, un amestec de germană necunoscută, plină de diminutive, sunînd ca nişte clopoţei de Crăciun.

Mai tîrziu, peste cîţiva ani, Odette, ca şi celelalte verişoare ale lor, acum nişte domnişoare impudice, deflo-rate, cu amanţi, logodnici sau soţi, slobode la gură, neruşinate, care-l înghesuiau ele pe el prin colţuri, batjocorindu-l pentru lipsa de apetenţă pe care o manifesta faţă de ele, îi spusese : „Ah, Puiule, Puiule, cine-mi eşti ! Fetele, ca timpitele, credeau că eşti îndrăgostit de vreuna dintre noi, şi cînd colo tu erai mort după nemţoaica aia. Ce-oi fi găsit la ea, că era rece, scrobită, nici măcar frumoasă. O bucată de lemn îmbrăcată într-o fustă şi o bluză.“ Negase furios că ar fi avut ceva cu ea sau că ar fi iubit-o. De unde naiba ştia ? Pe urmă îşi adusese aminte. Raul îl luase din scurt într-o după-masă pentru că mai bine de o jumătate de an de la întîmplare umblase ca nebun, nu mai mîncă, slăbise, îl bîntuiau gînduri de sinucidere, şi celălalt ghicise că se întîmplase ceva neplăcut cu el. Îi spusese direct : „Ascultă, Puiule, ce-i cu tine, ai înnebunit ? Arăţi ca un strigoi. Să nu-mi spui că nu-i aşa, eşti îndrăgostit ! Cine e nenorocita ?“ Rezistase. Nu scoase un cuvînt, dar Raul avea metodele lui de a-l face să vorbească. Îl îmbătase fără să-şi dea seama şi atunci, la

o mică petrecere a lor, turnîndu-i mereu şampanie într-un pahar şi luîndu-l pe departe, îi spusese toată tărăşenia. După cîteva zile îi adusese la cunoştinţă că doamna Hilde Schwalb era căsătorită de zece ani cu un profesor, Schwalb, care predă şi el limbile germană şi engleză la liceul *Sfîntul Iosif*. Şi pe urmă adăugase : „Sper că n-ai crezut că este fecioară. Şi dacă vrei să ştii, în materie de femei există o singură metodă : cui pe cui se scoate. Dă iama în ciurda asta de curve care te trag de mîncă şi vor să te ia de bărbat. Culcă-te pe rînd cu fiecare şi o să-ţi dai seama pînă la urmă că una dintre ele o să-ţi placă mai mult decît doamna aceea pe care am văzut-o şi eu şi pe care n-o bănuiam ce face cu tine în vara aceea la Domneşti.“ Fusesse foarte dificil să se obișnuiască cu scurtele, nesatisfăcătoarele întîlniri cu fetele cu care copilărise, pe care le implo-rase în ceasurile lor de taină şi ele nu-i cedaseră şi acum erau chiar prea generoase, făceau lucrul acela la modul sportiv, fără a se lăsa mult rugate ; Collete, sau Odette sau celelalte, nu mai ştia care dintre ele, repetau ca nişte papagaliţe : „Fără sentimente, Puiule, înţelegi ? Asta este ca şi cum ai lua un aperitiv, o chestie care ţine de fiziologie. Cînd o să ne îndrăgostim unul de celălalt, atunci va fi altceva, dar, deocamdată, fără sentimente ! O să ne mărităm după cum vor crede de cuviinţă mătuşile, bunicile, mamele care hotărăsc în locul nostru. Pînă atunci, fără sentimente !“ Erau tinere, proaspete, fragile, încîntătoare, dar nu ştiau ce e aceea dragostea. Credeau că numai actul fizic, simplu, însemna totul. Poate asta îi plăcea lui Raul pentru care femeile erau nişte obiecte de distracţie, un prilej de a glumi, de a căuta cadouri frumoase pentru ele, de a le spune că sunt încîntătoare şi pe urmă de a le bîrfi cu alţi bărbaţi la un mod, nu grosolan, dar oricum trivial în fond, pentru că nu poţi să te culci cu o femeie şi după aceea să-i descrii altora defectele. Dar toate erau acum numai nişte amintiri, nişte lucruri încheiate, depozitate undeva, în memorie. Se căsătorise cu Evelyne, de care fusese îndrăgostit şi mai era, îndrăgostit într-un fel special, oricum sentimentul acela nu semăna cu ceea ce simţise atunci, la 17 ani, pentru Hilde. Apoi urmaseră celelalte, amantele cu care o înşelase pe Evelyne, fiecare un alt gen de femeie, pe care o plăcea din cu totul alte

motive, o lungă suită de personaje mai agresive sau mai blinde, un fel de a crede despre el că mai avea disponibilități, că putea încă să iubească, dar, vai ! totul se termina atât de repede, lucrurile rămîneau undeva la suprafață, fiecare despărțire era dureroasă, pe urmă uita, și tocmai suferința, regretul, într-un fel, o frustrare pe care n-o înțelegea prea bine, senzația că el dăduse mai mult și primise mai puțin, durerea orgolioasă, asta îi întreținea curiozitatea față de femei, dorința de a le schimba, căutarea lui fără scop. Pe urmă, chiar gelozia față de Evelyne, bănuiala niciodată confirmată, pentru că i s-ar fi părut josnic să o controleze, să o facă pe detectivul, că și ea îl înșeală, și această bănuială îi întreținea o febră amoroasă de care avea nevoie. Era un fel de beție, de narcotic, un viciu la care n-ar fi renunțat, starea de incertitudine sentimentală compensîndu-i plictisul unei existențe destul de terne, dacă făcea bine socoteala, fără surprize, o existență aproape mecanică, ce nu-l mulțumea. Credea despre el că merita mai mult și aștepta ca un eveniment neobișnuit să-i aducă ceea ce nu dobîndise încă, dar acel eveniment nu se produsese și iată-l acum la sfîrșitul unei etape, întors la Domnești, în așteptarea unor evenimente decisive. Nu era încă imaginea a ceea ce se putea întîmpla rău, nu se simțea responsabil de nimic, nu credea că are să-și impute ceva, dar asta trebuiau să hotărască alții, nu el. O frică vagă sigur că exista, subcutanat, un fel de neliniște care creștea cu fiecare zi trecută. În definitiv, echipa în care se afla pierdea partida. Ar fi trebuit să facă ceva, să sară în altă barcă, cum îl sfătua Raul, dar nu avea forța de a fi deodată infam, de a renega ceea ce afirmase, de a se desolidariza de oamenii cu care lucrase. Cum nu o făcuse nici Raul cu tot cinismul lui, pentru că frate-său era chiar mîndru că aparținuse camarilei lui Carol al II-lea, asta era un titlu de noblețe pentru el. Și așa cum celălalt suportase atîția ani de zile darea de-o parte, uitarea, neinvitarea în nici o altă echipă, la fel trebuia să fie și el pregătît să fie ignorat, ocolit, pentru că înțelegea să-și asume responsabilitatea pentru actele săvîrșite. Într-un fel, retragerea la țară, aici,

la Domnești, i se păruse la început un exil aducător de plictis și suferință, pentru că îi repugna să stea între țărani și vechili, să facă socoteli, să se lase înșelat cu bunăștiință căci n-avea curaj să se tocmească cu servitorii lui. Putea să se ruineze încetul cu încetul, dar, mare era Dumnezeu ! Un guvern avea să-și aducă aminte de el vreodată, să-l cheme, pentru că în titulatura aceea de tehnician de care se făcea atîta caz intrau multe lucruri. Ei ar fi putut să-l folosească în diplomatie, dar cîte meserii nu ar fi putut să știe la nevoie ! Pe urmă, unde mai pui numele, relațiile pe care le avea, înrudirile nesfîrșite în care puteai să găsești totdeauna un om potrivit la locul potrivit. Vorbind cu Raul despre toate aceste lucruri, el se arătase foarte sceptic. „Știi ce, Puiule ? Ar trebui să te pregătești să duci o cruce mare în spinare. Poate pe mine mă vor fi uitat, dar tu n-ai să scapi. Tu ai să faci lagăre, pușcării. Aștia sunt hotărîți să schimbe lumea, și o vor schimba. Or să ne ia totul și or să ne dea afară din casă, o să adunăm mucuri de țigări de pe stradă, dacă n-o să fim atît de deștepți încît să încercăm să fugim la vreme de-aici. Sigur că acum ar bate la ochi dacă ai converti toată averea ta în valută sau în naiba știe ce. Eu fiind figurantul familiei care primește resturile de la masa voastră n-am astfel de preocupări, dar dacă ți-ar fi milă de pielea ta, la prima ocazie, cum te vor debarca, ar trebui să încerci să-ți muți cuibul, mai luînd de-aici ce-ai mai putea să mai iei.“ „Raul, tu toată viața ai fost un nebun, un aventurier. O țară nu se părăsește peste noapte, numai pentru că un regim politic este schimbat cu un altul. În definitiv, mai sunt și alte partide decît cel al comuniștilor de care faci atîta caz. Vor fi alegeri, probabil că vom avea un guvern format din toate tendințele, cel puțin o vreme. În definitiv, aliații s-au bătut pentru democrație, pentru impunerea sistemului lor de viață în toată lumea.“ Raul izbucnise într-un rîs batjocoritor, îl privea ca pe un infirm, ca pe un prost. I-o și spusese : „Puiule, ești un tîmpit ! Cînd te-aud vorbind de aliați, mă apucă rîsul. Aștia vor vinde tot, pe rînd, ascultă la mine. Imperiul britanic este în descompunere, americanii sunt niște cretini în materie de politică, francezii sunt sfîrșiți, au ieșit din războiul ăsta cu coada între picioare, nici nu vor fi chemați la masa

tratativelor. Rușii vor fi vioara întâi, nu numai în Europa, ci în lumea întreagă. Și numai popoarele mesianice cîștigă în cele din urmă, pentru că au o ideologie, lucru de care aliații dumitale nu dispun. Să ții minte ce-ți spun. În următorii 30 de ani, Europa va dansa cazaciocul și englezii se vor muta în Canada. Alte pronosticuri mai îndepărtate nu-ți fac, că sunt foarte ocupat astăzi.“

Deocamdată, vara anului 1944, atît de suspectă pentru toată lumea, nu-l liniștea prea mult, dar nici nu-i crea spaima pe care avea să o simtă mai târziu. Deocamdată, tot ce era previzibil se întîmpla. În ziua de 6 iunie, americanii și englezii debarcaseră pe coasta franceză, și nu în Balcani, cum spera el și cum ar fi fost, din punct de vedere strategic, mai potrivit. Pe vremea aia, habar n-avea de înțelegerea secretă dintre Stalin, Churchill și Roosevelt, punînd alegerea punctului de debarcare pe seama dorinței de a elibera mai curînd Franța. Oricum, un instinct îi spunea că se contura o anumită politică a zonelor de influență, asta era evident, dar, deocamdată, trebuia să aștepte desfășurarea evenimentelor. Era destul de neplăcută și letargia politică în care intrase guvernul din care făcea parte. Oamenii cu care vorbea la telefon și mai ales Mihai Antonescu îl sfătuiau să nu se neliniștească pentru că se aflau în curs de desfășurare tratative și că pînă la urmă se va găsi o soluție onorabilă prin care toată lumea să iasă cu fața curată. Sigur că Raul n-avea de unde să știe aceste detalii și nici el nu putea să i le comunice, așa încît trebuia numai răbdare.

Dar se petrecuse un fapt neașteptat, care îl prinsese cu totul nepregătit pe Tismana. Plecarea Evelynei, scrisoarea lăsată, gest care la orice analiză nu avea nici o explicație. Ei îi mai plăcuseră mulți bărbați, probabil că se culcase cu ei, dar aici nu era vorba de sentimentalism, era vorba de ceva mai grav. Evelyne se temea de viitor. Pentru ea conviețuirea lor mai departe părea un lucru riscant. Asta înțelesese de la început cu o dureroasă luciditate care îi dăduse insomnii. Sigur că tînărul suedez era încîntător și probabil că-i plăcuse foarte mult, dar

nici nu putea să o creadă atît de imbecilă să nu-și dea seama că intra într-o chestiune absolut morganatică. De fapt, Evelyne fugea de un viitor întunecat pe care, cu simțul ei de femeie, îl intuise mai bine decît el. Asta ar fi trebuit să-i spună foarte multe lucruri. Însă nu aceste considerațiuni îl mîhneau. Era, înainte de toate, rușinea insuportabilă pe care trebuia s-o înfrunte, cînd treburile aveau să-l pună față în față cu prietenii și cunoșcuții care aflaseră de fuga nevesti-sii, sau poate chiar știuseră mai dinainte unele lucruri. Una este să fi părăsit el o nevestă și alta să te lase ea pe tine. O furie neputincioasă îl făcea să se macine. Deveniseră insuportabili și servitorii, i se părea că șușotesc în spatele lui și că-l compătimesc. Ideea că putea fi convocat oricînd pentru o explicație, și fusese convocat în cele din urmă, să dea ochii cu miniștrii aceia care l-ar fi privit ca pe un dezertor, crezînd despre el că-și trimisese dinadins nevasta înainte, acolo, în Suedia, și că o va urma înspăimîntat de viitorul incert care se profila la orizont îl distrugea. Situația sa devenea aproape insuportabilă. Ar fi trebuit să facă ceva în sensul acesta. Să-și dea demisia era imposibil, mai ales în momente ca acestea, pentru că gestul lui ar fi părut o lașitate. Și ce altceva putea să facă ? Nu găsea nici o soluție, totul era incert, fără ieșire. Trebuia să strîngă din măsele și să suporte curiozitatea lor muștrătoare, interogația mută din priviri, acuzațiile nerostite, dar stînd gata să fie spuse de colegii săi. Ar fi omorît-o pe Evelyne dacă ar fi întîlnit-o, fără nici o ezitare, deși ea îl prevenise și-l invitase să plece împreună, dar cum să faci un asemenea lucru ? O dezertare era mai rea decît orice. Numele lui și al familiei ar fi rămas dezonorat în veci...

Zilele treceau greu. Ziarele veneau la Domnești cu o întîrziere de două zile. Asculta radioul, cum n-o făcuse niciodată. Știrile erau din ce în ce mai neliniștitoare. În jurul lui se construia ceva, o amenințare teribilă apăsă asupra vieții lui. Trebuia să stea neputincios, cu brațele încrucișate, fără să facă nimic. Convorbirile telefonice se răriseră, prietenii lui deveneau prudenți, nu mai făceau pronosticuri, căzuseră într-un fel de prostrație, nu mai

aveau idei, nu mai avansau formule optimiste. Și viața părea și mai apăsătoare. Se simțea din ce în ce mai singur. Chiar masa aceea amorfă de țărani care îi lucrau pământurile părea mai neliniștită, mai nedisciplinată. Bărbații munceau în dorul lelii, răspundeau obraznic vechililor, de undeva bătea un vînt al răzvrătirii. Raul îi amintise odată de atmosfera din Rusia de dinaintea Revoluției. Dar aici simptomele erau altele. „Poporul ăsta e răbdător, gîndea el, n-o să facă excese. Totul se va termina printr-un compromis, ca totdeauna. O să li se dea probabil ceva pămînt, iar din locurile astea se va alege praful. O să ia fiecare cîteva hectare și o să-l lucreze cu mijloacele lor primitive, se vor îngloda în datorii și vor începe să vîndă și iar o să apară gașca aia de pricopsiți, a vechililor, a slugilor respectuoase, care jupoaie și pe stăpîn, și pe slugă, îmbogățindu-se fără rușine. Nenorocirea era alta, că sfîrtecarea moșiiilor, după părerea lui, avea să distrugă corpul agrar al țării, dacă nu cumva statul va lua tot pămîntul și atunci vor deveni toți niște salariați ai unei organizații, ai unui aparat care va funcționa arbitrar, în virtutea unor legi pe care el n-avea de unde să le cunoască, cu consecințe, și ele, imprevizibile. Dar Raul avea dreptate. Ar fi trebuit să profite de împrejurări și să transfere toate pămînturile și casele lui în bani lichizi, care, puși lîngă alții, trimiși în bănci streine, să-i asigure cît de cît un viitor. Dar cum să te desparți de tot ceea ce se clădise, generație de generație, de ceea ce sporiseră înaintașii lui, apriga Varvara Slătineanu și ai lor, cu soți și neveste, într-o neîntreruptă osteneală, cu toate slugile lor devotate sau mai puțin devotate, adăugînd acareturi după acareturi, corpuri de casă, strîngînd în magazii recoltele și vînzîndu-le, ca să cumperi din banii dobîndiți mașini moderne de treierat și de cules. Nu puteai să lași ca pămîntul să fie lucrat cu calul și cu plugul de lemn, fără semințe selecționate, fără să te îngrijești de livezi și de vii, fără să cari îngrășăminte pe ogor în fiecare an. Asta cerea capital și o anumită viziune despre agricultură, pe care țăranii analfabetei n-aveau de unde s-o dobîndească. E ușor să spui : facem revoluție și gata ! De mîine, toată lumea la muncă, cu mic cu mare, pămîntul e al tuturor, poftiți la rînd să vă

luați porția voastră zilnică de mâncare. Dar înainte de toate pământul trebuia iubit și cum să iubești ceva ce nu e numai al tău, ci al tuturor, cuvînt atît de vag ? ! Cum aveau să vină țaranii împroprietăriți să lucreze pe o arie în care totul era al tuturor ? Asta însă era o chestiune care-i privea pe ei și, mai ales, un lucru aparținînd acelui viitor imprevizibil.

La sfîrșitul anului 1957, Ionescu-Tismana locuia în strada Puțul lui Crăciun, numărul 17, într-o casă de paianță, cu pământ pe jos, încălzită iarna cu un godin. Era foarte mulțumit de cămăruța răcoroasă vara, cum se dovedise încă din primul an în care se instalase în ea, și călduroasă iarna, cum era prin acea lună decembrie, cînd încă lucra la fabrica de șampanie *Zarea*. Se obișnuise cu viața pe care o ducea, sculîndu-se fără efort la ora șase, spălîndu-se în curte la o cișmea pe care, la începutul acelei ierni, o învelise în paie și-n pînză de sac, ca să nu înghețe, lăsînd să curgă în permanență tuțuroiul care formase sub el un fel de lighean translucid de gheață. Se bărbiera într-o oglindă dată ca reclamă de *Pronosport*, după ce-și încălzea pe godin o crăticioară cu apă pentru un ceai și în cîteva minute se îmbrăca. Mergea grăbit pînă în capătul străzii, lua tramvaiul 6 care-l ducea în 20 de minute la Gara de Nord, de unde, în marș milităresc, apuca pe strada Witing și, depășind fosta arenă *Venus*, ajungea, după ce trecea podul de peste Dîmbovița, luînd-o la stînga, în fața bisericii *Sfîntul Elefterie*. De aci pînă la fabrica *Zarea* mai făcea cinci minute. Era foarte punctual, nu întîrziase niciodată, cu șeful de echipă se înțelegea de minune fiindcă lucra fără să se odihnească în toate cele opt ore, spre indignarea prințesei Mathilde Basarab Brancovan, care stătea la șuetă cu cine se nimerea, *arzînd gazul*, cum ziceau prietenii ei, și era pontată de șeful de echipă, la îndemnul lui Pârvan, omul de la *Cadre*. Relațiile lor, ale Mathildei cu Tismana, fuseseră foarte bune o vreme, dar se stricaseră tocmai din cauza aceasta. Prințesa îl lua peste picior, vîzîndu-l așa de conștiincios. „Ascultă, Puiule, vrei să ajungi fruntaș în producție ? Să te dea la gazeta de

perete ?" El își vedea de treabă, nu-i răspundea. Avea o mare dexteritate în a bate și a îndrepta cuiele acelea mărunte. În materie de normă realiza aproape dublu de cît i se cerea. „Puiule, tu ne strici ploile, îi spunea Mathilde. Vezi că ăștia de la contabilitate or să ne mărească norma. Ești nebun ?" „Mathilde, draga mea, am nevoie de bani. Dacă se plătește la număr, de ce să nu fac, dacă pot, mai mult ?" „Dar tu nu te gîndești și la ceilalți ? Adică mie nu-mi trebuie bani ?" „Atunci de ce nu muncești ?" „Pentru că n-am chef să muncesc pentru comuniști. E forma mea de a rezista." „Pe dracu', rezisti ! Asta-i rezistență ? Oamenii te plătesc după cît faci. În loc să stai de vorbă și să fumezi țigară de la țigară și să te fiții de colo pînă colo, mai bine ți-ai vedea de treabă." De aici și pînă la a-l face *spărgător de grevă* și de *vîndut* nu mai trebuise mult. „*Tu m'emmerdes, salaud !* Lingăule !"

Ionescu-Tismana nu-i răspundea, dar de la o vreme simțise că ceva în jurul lui nu e-n regulă. Înțelegea între ei, ceilalți care lucrau în secția *Navete* îi făceau greutăți. Ba nu erau cuie, ba nu erau șipci noi pentru înlocuit cele vechi, ba îi furau ambalajul metalic, ca să nu mai vorbim că normatorul, adică cel ce socotea cîte navete fuseseră reparate, greșea ca din întîmplare, punîndu-i mai puține și adăugîndu-le altora. Lucrul îl indigna și se dusesese să se plîngă directorului fabricii. Asta umpluse paharul ! Prințesa Mathilde Basarab Brancovan vorbise, bineînțeles, cu prietenul ei, șeful de cadre, care-l chemase pe Tismana într-o dimineată și-l invitasese să ia loc pe un scaun. „Tovarășe Tismana, noi apreciem foarte mult munca dumneavoastră. Chiar ne gîndim să vă dăm o primă trimestrială. Să știți că propunerea a fost înaintată. Dar avem reclamații de la ceilalți. E o chestie de întrajutorare, de prietenie între oameni. Nu toți pot să lucreze ca dumneata. Nu au forță de muncă. Pe urmă, legile financiare ne obligă la niște revizuiți de normă dacă cineva bagă de seamă că există tovarăși în stare să depășească cifra fixată de normator. Poate vă gîndiți bine la treaba asta și faceți ceea ce trebuie." Tismana înțelesese. Unde erau zilele de după întoarcerea din pușcărie ? Azilul de noapte se desființase. Vreo lună dormise în sălile de

așteptare ale Gării de Nord, prin cinematografe, ziua, umblînd noaptea pe la vreun cunoscut de la Aiud, întîlnit din întîmplare, pînă cînd găsise casa din strada Puțul lui Crăciun. Mersese la *Oficiul brațelor de muncă* și aceia îl repartizaseră la fabrica *Zarea* ca reparator de navete. Lucra într-o uriașă magazie în care se depozitau, în stive, lăzile în care erau livrate sticlele de șampanie și de vin către depozitele din țară. Într-o dimineață, de la un banc de bătut ambalajele metalice, fusese strigat de cineva : „Hello, Puiu, *qu'est-ce-que vous faites ici ?* Să nu-mi spui că te-ai angajat la noi, la Întreprinderea de vinuri, rachiuri și șampanizări *Zarea* ? !” Tismana o recunoscuse imediat pe Mathilde Basarab Brancovan, nepoata prințului Brancovan. Îi sărutase ceremonios mîna. Mathilde Basarab Brancovan era îmbrăcată într-o salopetă cenușie, avea părul strîns într-o basma de mătase albastră și îndrepta niște cuie cu un ciocan. „Știi cine mai lucrează aici, cu noi ? ai să rîzi, dragă Puiu, și o să-ți facă plăcere, prietena dumitale, Mariejeanne.” „Nu mă omori ? !” „E adevărul adevărat. O găsești în schimbul de după masă.” Tismana o măsura cu privirea vechiului cunoscător în materie de femei. Se ținea bine. Mai tîrziu avea să afle de la Mariejeanne că se încurcase cu șeful cadrelor. „Eu te credeam la Paris, dragă Mathilde. Cum de n-ai reușit să ajungi acolo ?” „A, se căznește de vreo doi ani Martha să mă scoată. M-a cerut, a dat garanții că am unde locui, că am cu ce mă întreține, dar merge greu. Cunoști.” „Și aici ce faci ?” „*On joue à la mandoline*, tu nu vezi ? Îndrept cuie, ambalez cu centuri metalice navetele, mai pun mîna și la cărat, că nu se poate altfel, am făcut niște mușchi de halterofil. Te înveți cu toate, dragă Puiu. Altele au pățit-o mai rău. Care la Mislea, care la stuf... Păcat că s-au desființat casele de toleranță, că mă făceam o curvă, clasa întîii. Dar asta e piesa ! Și tu ? Bănuiesc că acum ai picat din *vilegiatură*. Am citit în ziare. Ai fost în lotul Antoneștilor. Credeam că te vor curăța, dar ai scăpat ieftin. Dacă fac socoteala, ai pierdut zece ani din viață.” „Mulțumesc lui Dumnezeu c-am scăpat. Noroc c-a murit Părintele popoarelor, că făceam 25 de ani pe muchie. Spune-mi unde mai locuiești, că bănuiesc că ți-au luat casa ?” „Ba bine că nu ! Ai auzit de Drumul Găzarilor ? E o mahala

foarte pitorească. O să te invit într-o duminică pe la mine. Să-mi vezi grădinița din față, pământul de pe jos, lampa. Electrificarea n-a ajuns pînă la noi, dar nici mult nu mai e. Chirie mică ; iarna, lemne de foc. E cam departe, schimb două tramvaie, merge.“ „Lucrezi de mult aici ?“ „De doi ani.“ „Ei, înseamnă că te-ai descurcat, ai avut ce vinde.“ „Slavă Domnului !“ „Măritată ?“ „De două ori, de două ori divorțată.“ „Și acum ?“ „Ocupată, concubinaj...“ „Atunci nu mai întreb nimic. Dar Mariejeanne ?“ „*Aha, on revient toujours...* Nu-i cunosc viața sentimentală, dar să știi că au mai trecut și peste ea niște anișori, să nu te aștepți la cine știe ce.“ Pe Mathilde Basarab Brancovan avea s-o vadă aproape în fiecare zi, cînd se făceau schimbările, dar se întîmplase un alt lucru pe care nu-l prevăzuse. Reîntîlnirea lui cu Mariejeanne îl scosese din apatia care-l cuprinsese de la ieșirea din închisoare. Crezuse că va fi o revedere oarecare, așa cum se întîmplă cînd re-apare o femeie pe care ai iubit-o și simți pentru ea o mare prietenie, dar nu o mai poți iubi din nou. În salopeta cenușie în care o văzuse și pe Mathilde, Mariejeanne nu mai avea nimic din ființa de altădată, atît de stranie. Poate numai ochii melancolici, ochii aceia care lușau, și părul de un negru electric, puțin mai neîngrijit și ascuns de basmaua obligatorie de lucru. Silueta dispăruse, se îngrășase puțin. „Trebue să aibă peste 40. Și-a păstrat numai aerul exotic, straniu, de malaeziană.“ Cînd o văzuse în lumina turbure a unei zile de toamnă a anului '56, ea îl întrebuse simplu, fără nici un fel de emoție, ca și cînd nu l-ar fi văzut decît de o zi : „Ce faci, *darling* ? Bine ?“ Îi sărutase mîna și o privise, nu mirat, nu arătînd vreo surpriză. „Bine. Dar tu ?“ „Cu viața. Iată-ne deci adunați laolaltă de întîmplarea asta, care joacă atîtea feste oamenilor. Cînd ai ieșit ?“ „Păi, de foarte curînd. Tu ai pățit ceva ?“ „Nu prea multe. De femei nu se leagă nimeni, voi plătiți toate oalele sparte. În 1946—'47, mă încurcasem cu un american care îmi promisese că mă duce la Miami. Un golan. A plecat fără să-mi spună la revedere.“ „Păi, parcă erai cu Popescu-Grivița ?“ „Eh, nu știi cum e viața ?“ „Și n-ai găsit și tu un om mai important să te lipești că arăți încă bine ?“

„Mulțumesc pentru <încă>. Nu știi cum sunt bărbații de astăzi ? Spune-mi ce faci tu ? Chestiunea cu Evelyne o cunosc. Te-a lăsat, s-a dus în Suedia, s-a întors. Ea a nimerit mai bine ca noi. Ai unde să locuiești ?” Tismana rîsesse mînzește. „Da. Mulțumesc. Dar tu ?” „Am o mansardă. Putem s-o împărțim amîndoi.” „Mulțumesc, ești foarte drăguță, nu vreau să te deranjez.” „Nu mă deranjezi deloc. Mi-ar face plăcere să te ajut. Să știi că între noi ăștia, care am luat-o la vale, s-a născut o solidaritate pe care n-o bănuiam. Vreo doi ani am tras din greu. Nu mă angajau nicăieri. Am vrut să mă fac dactilografă la Tribunal, nu m-au primit. M-am dus în cîteva case făcînd-o pe menajera. Mă țineau cîte o săptămînă și mă poșteau la plimbare. <Nu sunteți dumneavoastră pentru așa ceva, căutați-vă un post ca lumea. E păcat !> Mi-am vîndut ultimele bijuterii pe care le mai aveam, dar știi cum e în cazuri de-astea : toată lumea vrea să le dai de pomană, mai bine însă să vorbim de lucruri mai vesele. Tu cît ai de gînd să stai aici ?” „Unde ?” „În serviciul ăsta. Să îndrepti cuie și să cari navete.” „Păi, știu eu, cît s-o putea. Pînă o să găsesc ceva mai bun. Deocamdată sunt mulțumit că m-au primit. Mi-au promis și o locuință.” „Eh, locuință. Eu am avut noroc cu mansarda asta. Am păstrat-o mai de mult. Singura mea investiție, am luat-o cu 60 000. O țineam închiriată unei nepoate de-a mamei. Cînd m-au dat afară de unde ședeam cu știi tu cine, mi-am evacuat ruda și m-am mutat în locul ei. De naționalizat nu mi-au naționalizat-o, că nu era mare brînză. Oricum, îmi mențin oferta. Nu-ți cer nici măcar chirie. Ca între prieteni.”

Nu știa bine de ce o refuză. Îl enerva numai ideea de a fi împreună cu ea și la serviciu, și acasă. Nu i se părea un lucru sănătos. Era un fel de autoapărare, o încercare de a conserva amintirea aventurii lor atît de frumoase. „Și aici îți convine ?” o întrebuse ca să nu pară că nu e atent cu ea. „Nu am ce face. Trebuie să mănînc în fiecare zi. Dar tu cum ai să te descurci ?” „A, eu sunt obișnuit din pușcărie. Am împins la vagoane cu cărbuni de mi-au ieșit ochii din cap. Am lucrat și în șut. Știi ce e ăla un

șut ?“ „Nu-i ceva cu fotbalul ?“ Tismana rîsesese. „Ai umor, Mariejeanne. În sfîrșit, vreau să-ți spun că am săpat cu pikhamerul în mină. Este un lucru pe care dacă-l faci o dată, începi să crezi despre tine că ești cineva.“ Trebuia să plece, îi strînsese mîna și îi mulțumise pentru faptul că se oferise să împartă cu el locuința. „Atunci, o să ne vedem aici, să ieșim undeva, în vreo seară, la vreun bufet mai mărginaș, să bem ceva. Trebuie să-mi povestești ce s-a mai întîmplat cu lumea noastră de cînd nu ne-am văzut. Eu sunt ca un înviat din morți.“ Peste vreo zece zile își dăduse întîlnire cu Mariejeanne. Plecase cu ea de-a lungul Dîmboviței, spre Grozăvești, într-o promenadă mai lungă. Era o zi destul de răcoroasă. Se sinîtea ca un licean ieșit prima dată cu o fată la plimbare. Lucraseră de dimineață în aceeași tură ; la ieșire se întîlniseră cu Mathilde, care zîmbise făcîndu-le cu ochiul : „Copii, aveți grijă, fiți cumînți. Să nu vă vadă careva, că se umple Bucureștiul de vorbe. Eu, cel puțin, de-abia aștept să mă duc duminică la un pokeraș să vă torn.“ Se opriseră în fața unei grădini, dincolo de fostele grajduri regale, de unde o lua cu mașina altădată pe Evelyne. Era o zi luminoasă, nu prea frig. La Bufetul *Răzoarele* încă se mai servea în grădină bere la sticlă și mici într-o hîrtie lucioasă, drept farfurie. Aici veneau funcționarii de la Institutul *Cantacuzino* și niște studenți care aveau căminul prin apropiere. Nu era lume prea multă, găsiseră două scaune și o masă liberă, într-un colț mai însorit. „Ai bani ? Ți-au dat vreun avans ?“ îl întrebaseră femeia. „Dacă nu, plătesc eu !“ „S-au cam dus și banii, dar mă descurc încă.“ „Dacă vrei, te împrumut cu ceva.“ „Nu, mulțumesc.“ „Lasă fleacurile. Vorbesc foarte serios. Tot nu vrei să vii să stai la mine ?“ Îi apucase mîna și i-o strînsese ușor, privind-o în ochii melancolici care atît îi plăcuseră odată „Mariejeanne, de ce nu înțelegi ? Tu ești încă tînără, trebuie să-ți găsești un bărbat, te-aș încurca. Pe urmă, locuitul împreună ucide orice prietenie.“ „Prostii. Suntem doi oameni care ne putem ajuta unul pe altul. Să știi că a treia oară nu te mai rog.“ „Bine, nu mai mă ruga.“

Prin 1964, Tismana încă se plimba cu Mariejeanne pe malul Dîmboviței, spre Grozăvești. În mod ciudat, vechiul lui sentiment pentru ea reînnăscuse. Era din nou îndrăgostit. Umblau mină-n mină ca niște adolescenți, în fiecare zi, repetînd același traseu, crezînd probabil că prin aceste locuri era lume mai puțină. Nu locuiau împreună nici acum. El nu mai lucra de mult la fabrica *Zarea* și nici ea. Își găsiseră alte meserii. Tismana era contabil la ICAB și Mariejeanne tundeă cîinii de rasă prin diferite familii, contra sumei de 20 de lei ședința, avînd o mare clientelă, fiindcă în București revenise moda animalelor cu *pedigree*. Cunoscuților cu care se vedea în diferite ocazii Tismana le arăta, cu o mîndrie neascunsă, o fotografie a Mariejeannei de la vîrsta de 30 de ani, în costum de baie, făcută în stațiunea Carmen Sylva sau Mangalia, prin anii dinaintea războiului. „Frumoasă“, spuneau bărbații care nu știau cum arată acum Mariejeanne. Se mai împlinise, deși făcea gimnastică în fiecare dimineață, dar nu părea bătrînă. „Prietena dumitale ?“ întrebau curioșii. „Da.“ „Are rasă, domnule.“ Ionescu-Tismana, încă ținîndu-se și el bine, cu un păr argintiu pe care-l îngrijea, îmbrăcat într-un costum de stofă englezească din pachet, cu obrazul parfumat cu *after shave*, fumînd tutun de pipă pentru că țigări bune nu se prea găseau, nu-și trăda vîrsta adevărată și nu erau puține femeile între două vîrste care păreau tentate să se împrietenească cu el, dar fostul subsecretar de stat respingea orice avans cu o îndîrjire pe care acele doamne n-o înțelegeau. Secretul lui fusese repede descoperit. „E îndrăgostit de Mariejeanne, a făcut o reșută. Dacă este posibil așa ceva ! Să iubești de două ori aceeași femeie ! Dar, mă rog, dacă are măsele tari !“ Cît despre neștiutorii care aduceau vorba despre prietena lui Tismana, femeile, rele de gură, aveau obiceiul să facă precizările necesare : „Dar mai terminați, dragă, cu femeia asta ! Ce aveți cu toții ? Vă uitați la o poză de acum 20 de ani și credeți că e Marilyn Monroe. Mariejeanne arată ca o baldîră, are 80 de kilograme, ca boxerii de la *Dinamo*. A bătut cuie la *Zarea* patru ani și acum tunde cățeii. N-are stil, dragă ! O femeie ca ea, mai bine cerșește decît să pieptene javrele.“ Bărbații îi luau totdeauna apărarea celei ab-

sente și birfite. „Ba, deloc ! Nouă ne place. Și, pe urmă, ce ne băgăm noi în treburile altora ? Dacă Tismana o iubește așa cum este, bravo lui !”

Mariejeanne murise de cancer și fusese îngropată în cimitirul *Sfînta Vineri*, de către Ionescu-Tismana. La înmormîntare erau de față toți prietenii lor, de la inginerul Caranfil pînă la doctorița Vătămănu, de la doamna Policrat pînă la familia Cernat. Nu lipsise Mathilde Basarab Brancovan, care tot nu reușise să ajungă în Franța, nici acum. Nici ea nu mai lucra la *Zarea* de mulți ani, se căsătorise cu un casier de la cinematograful *Patria*, avea doi copii și părea foarte mulțumită.

Peste cîteva luni de la tristul eveniment, luînd de la un chioșc ziarul *Scînteia*, pe care îl citise cam neatent, văzuse un titlu deasupra unei fotografii : *Serele de la Domnești au depășit planul pe anul în curs cu două luni*. Titlul îl intrigase. Crezuse că e vorba de o altă localitate, cu același nume, dar din detaliile reportajului era limpede că la fostul lor conac se făcuseră niște sere. Timp trecuse destul. Ce-ar fi să facă o vizită la fosta lui moșie, să vadă ce se petrecuse în tot acest timp de cînd nu mai mersese pe-acolo ? În definitiv, trecuseră destui ani de cînd nu mai văzuse Domneștii. Probabil că acum țăraniii lor cu care lucraseră pămîntul muriseră sau erau bătrîni ca și el, poate că unii nici nu-și mai aduceau aminte cum arată și ce făcuse. Sigur că apariția sa ar fi stîrnit unele bănuieli, dar cine nu înțelegea că te întorci totdeauna în locurile unde ai trăit ? Îl rugase pe un cunoscut de-al lui care avea mașină să-l ducă pînă acolo. Încărcase portbagajul cu mici cadouri pe care avea de gînd să le dea urmașilor celor pe care-i cununase pe vremuri dintr-o obligație de rutină, finilor și urmașilor acestora și, oricum, apariția lui, coborînd dintr-un *Moskvici*, ar fi liniștit orice suspiciuni. Drumul fusese chinuitor. Cele cîteva ore în care străbătuseră șoseaua asfaltată acum în întregime (pentru că pe vremuri mai existau pînă la Domnești și porțiuni aproape impracticabile) fuseseră un calvar. Își aducea aminte de

casa din Aleea Alexandru, de sunetele ceasornicelor Evelynei, care băteau continuu, fiecare ora lui, de gongurile mărunte, repetate, care umpleau încăperile de o muzică dulce. Îl vedea pe maseurul nevastă-sii, boxeurul acela cubanez, pe care într-o vreme fusese gelos, își amintea de așteptările lui în mașină, la maneaj, când Evelyne, blondă, athletică, cu mersul ei de jokeu, în pantaloni de culoarea oului de rață, în cizme, cu o șepcuță roșie, acoperindu-i pletele și cu o cravașă în mână, încă mirosind a cai și a paddock, îi făcea semne de departe și el o săruta pe amândoi obrajii încălziți. Trecea ca o umbră prin memoria lui subreta Marcela, cu privirile ei lunecoase, îl revedea pe Raul, mereu emanând un discret parfum de coniac *Courvoisier* sau îl auzea hohotind de undeva, de-afară, de pe o peluză de iarbă. Unde erau acele sferturi de oră de dimineață când pe reșoul din micul său birou își pregătea cafeaua dată în trei unde ? Unde verile, la cinci dimineață — de pe atunci nu mai dormea atât de bine —, când vîntul umfla perdelele franțuzești cu un fișuit de frunze tîrîte pe asfalt, și grădinarii vorbeau în șoaptă ca să nu-și trezească stăpînii, unde șoseaua Jianu, explodînd de trandafiri galbeni *Isabel* desfăcîndu-se ca niște nuferi și sfărîmîndu-se leneș pe iarba pălîită ? O singură amintire și-o alunga cu violență, ori de cîte ori se iveau în conștiința lui : aceea a șoferului Costache. Era ca și cînd cineva ar fi tras cu brutalitate un oblon de fier în jurul lui, interzicînd orice acces în acest tainic ascunziș al sufletului său. Monotonia drumului îl făcea să ațipească și se trezea brusc cu sentimentul că în ziua aceea ar fi trebuit să treacă pe la *Djaburov* să achite o *chinchilla* pentru Diby Necșești sau niște nurci pe care, cu trei zile înainte, Evelyne le adusese acasă într-un marsupiu de celofan argintiu care foșnea și lăsa să se vadă prin transparența lui luciul bogat al blănilor, dar realiza că trăia în alt timp. „Mă ramolesc“, își spunea în gînd simțînd răceala aerului intrat pe fereastra *Moskviciului*. Peisajul șoselei nu-i mai spunea nimic. Nu mai recunoștea nici satele, care luaseră altă înfățișare. Dealurile, pe care altădată creșteau numai niște crînguri rare de pomi, erau acum împădurite cu o vegetație deasă de frasinii și mesteceni, cu o frunză de un verde imperios. Curbele șoselei urcau lin, undeva pe deasupra dealurilor și, în

zare, apăreau mici comune risipite de-a lungul unui mal nisipos, cu o apă leneșă, argintie, plină de copii care se scăldau, dar el nu le auzea țipetele din mica nacelă a automobilului, numai le ghicea. Prin parbriz, zărea într-o secundă trecătoare evantaliile de stropi de apă la cîte un plonjeu al puștilor în Argeș. Aveau trupuri mici, tuciurii, erau robuști, tunși numărul zero, se alergau prin niște tufe, totul se întîmpla într-o înaltă zi de iunie, la începutul verii, prea caldă poate pentru data la care se aflau și, deodată, Tismana izbucnise în plîns. Șoferul Glagoveanu, bărbatul doamnei Glagoveanu, croitoreasa Evelynnei care, pe vremuri, îi vindea rochiile vechi ce nu le mai purta, care-l ducea cu *Moskvici*-u. său vechi, cumpărat de ocazie din tîrgul de mașini, nu înțelegea ce se întîmplase cu el. „Ce-i cu dumneavoastră, domnu' Tismana ? Sunteți bolnav, vă doare ceva ?“ Jenat, fostul subsecretar de stat își ștersese ochii cu batista și răspunsese grăbit : „Nimic. O cădere nervoasă. Locurile acestea mi-au amintit de ceva de demult. Am îmbătrînit. Cînd stai la pușcărie cît am stat eu nervii îți mai slăbesc...“ Celălalt tăcuse respectuos, conducînd cu prudență automobilul. Poduri de cale ferată, rețele de fier împletit, iar rîul acela care trecea pe sub alte poduri de piatră, lărgindu-se, secînd din loc în loc în albiile nisipoase din care izbucneau plute albicioase, pline de cuiburi de ciori, și ele explodînd în aer, deodată, ca niște șrapnele negre ; coborîșuri line cu 80 la oră, sate, bariere, gîște, bicicliști... Doamne, ce bine era să fii liber, să umbli sub cerul palid de iunie, să uiți lungile coridoare negre și galeriile mirosind a antracit și a carbid, să nu mai auzi de undeva, din stînga, din dreapta sau de deasupra „Fugiți, mă, că pușcă ! Pușcă, pușcă, că, că, că...“, într-o reverberație nesfîrșită de sunete sau să bați opt ore cuie în lemnul de furnir, cuie pe care mai întîi le-ai îndreptat, să-ți ferești unghiile și degetele de lovitura rapidă a ciocanului, să-ți simți palma tăiată ca de o lamă de ambalajul metalic de tablă subțire ca o foaie de țigară și, pe urmă, să cari 30 sau 40 de astfel de cutii, să le stivuiești, să le așezi una peste alta în uriașe piramide, pînă cînd nu mai încăpeau în magazie și să auzi mereu pe Mathilde Basararb Brancovan glumind grosolan cu lucrătorii necunoscuți din jurul lor, cu care fuma *Naționale* sau *Plugar*, tot din snobism, pentru că

nu de plăcere trăgea ea în piept tutunul acela negru, prost, care-i împruțea salopeta, ci pentru ca să le arate că, prințesă-prințesă, dar știa să fie *populară*, gustîndu-le mîncarea din sufertașele în care ciorbele sau iahniile lor se sleiau, rupînd coltucurile de pîine în două cu ei și împărțindu-le frățește. Asta mai mult ca să tragă chiulul, să nu-și strice mîinile, reparînd navete și rugîndu-i pe ceilalți, pe *amicii* ei, care îi *pasau* fiecare cîte două-trei lăzi în plus ca să-și facă norma. Libertatea călătoriei în fișiiitul fantei de aer care pătrundea prin geamul lăsat, plutirea lină pe asfalt, fișiiitul cauciucurilor îi aminteau de alte călătorii de demult, de incursiunile lui rapide la Predeal sau în alte localități unde-l chemau interesele. Pe vremea aceea nici nu ridica ochii din actele pe care le citea din mers, rapoartele secrete, dosarele pe care le consulta ca să știe ce are de spus cînd va fi întrebat de Mareșal (și trebuia să știe exact care era actul cerut, cine-l întocmise și ce conținea). Nu avea dreptul la nici o ezitare, darămite să se înșele sau să dea o altă hîrtie în locul celei solicitate. Lucrase cu o precizie care, ce-i drept, fusese apreciată totdeauna. Dar asta îl scutise de răspundere ? De acele cîteva mii de nopți și zile petrecute în închisoare, înainte de scoaterea la muncă, de nesfîrșita plimbare din curțile interioare ; nesfîrșită era un fel de a spune, pentru că dura numai o oră pe zi și timpul era scurt, dar picioarele nu te mai ascultau, abia te tîrai, fără să ridici privirea din pămînt, avînd în fața ochilor numai o pereche de saboți și o spinare de bărbat, îmbrăcat într-o zeghe tărcată, aspră, și zgomotul tălpilor de lemn bocănind pe piatra de granit a pavajului ; întîi dilatarea dureroasă a ochilor în explozia luminii de-afară, după întunericul prelungit și, pe urmă, să te întorci din nou între pereții umezi, asudați, unsuroși, simțind pe tot trupul o viscozitate care făcea ca aspra cămașă pe care o purtai să adere la trup, să devină un fel de înveliș care te sufoca supărător, ca un strat de jeg pe care nu poți să-l mai scoți de pe tine ; și încă atunci fusese bine, nu era regimul celular în care erai uitat luni de zile, singur, izolat într-o tăcere perfectă, asurzitoare, care te strivea, cum ai sta sub cușca unui ascensor pe care-l vezi că se prăbușește asupra ta. Nici un reper, dacă e zi sau noapte, aceeași

lumină cenușie, egală, nu venind de-afară, ci de la un bec aflat undeva pe un coridor, un bec de 100 de wați care nu arunca direct lumina lui printre zăbrelele înguste închizături prin care intra și aerul, ca o tăietură de cuțit în stomacul unui pește ; o dîră cenușie, atît, cît vezi cele patru muchii ale pereților. Distanțele între care îți făceai *cursa pușcărișului*, străbătînd într-un sens sau altul cele patru laturi ale unui cub în care totuși existai, la o temperatură mereu egală, nu înghețînd, nu înăbușîndu-te, într-un zăduf umed, și încercai să-ți fixezi în minte spațiile de timp, numărînd de la unu pînă la șaizeci, și iar de la unu la șaizeci, adunînd într-a doua treaptă a memoriei minutele scurse și pe urmă orele, ca și cînd ai fi agonisit vremea într-o infinită socoteală în care te încurcai de la un moment dat și te urai pentru că nu avuseseseși tăria să depozitezi undeva, într-un colț al minții, niște cifre care ți-ar fi permis să știi în ce zi te afli, cînd e luni, miercuri sau sîmbătă... „Cred că am ajuns, spusesese șoferul. Acolo sunt Domneștii ! Am mai trecut de cîteva ori pe aici, cunosc locurile.“ Apăruseră case noi, construite din prefabricate de ciment, simulînd un vag stil rural, cu colonete și arcade ; numai florile îi aminteau de Domneștii de altădată, mușcate roșii în ghivece și grădinițele dinspre ulițe. Ici-colo, cîte-o poartă mare, cît să încapă un car cu boi ; acoperișuri de tablă care luaseră locul șitei, copaci cu coroana uriașă în care bătea vîntul. „Mergi încet, îl rugase Tismana pe șofer, nu mai cunosc nimic pe-aici. Altădată conacul se vedea de la cotitura asta a șoselei, erau și niște plopî, nu-i mai vîd.“ Privea la țărani cu care se încrucișa mașina. Umblau pe biciclete sau pe jos, cam în dorul lelii, cu pălăriile lor negre, lăsate pe ceafă. „Probabil că pe vremea mea erau copii.“ „Oprește, te rog, să-l întreb pe omul ăsta ceva.“ Mașina oprise. „Tovarășu’, ești bun ? Nu știi dumneata unde sunt serele ? Unde a fost conacul Slătîncii, a bătrînă ?“ Oprise în dreptul unuia mai în vîrstă care îl privea fără nici o curiozitate. „Păi, o luați matală la stînga, după podețul ăla și ieșiți taman în față.“ „Pe vremuri era un drum cu plopî.“ „O fi fost. I-au dat jos, au făcut un drum de asfalt. Dar dumneavoastră sunteți de pe aici, de unde știți ?“ „Nu ești al lui Gaie ? Al lui Gaie Surdu ?“ „Ba da. Ei, bată-vă, să vă bată ! Atunci dumneavoastră

sunteți domnul Tismana ! Ia te uită, ați albit de tot, cine să vă mai cunoască ? Păi pe-ai noștri i-ați nășit. Pe Petrică, pe Sandu. Dar ei s-au dus la oraș, nu mai stau aici. S-au făcut lucrători. Am rămas numai noi, ai bătrâni. Lucrăm la cooperativă. Să vedeți casa dumneavoastră, n-o mai cunoașteți, au mai făcut niște odăi, sală de ședințe, cămin cultural. O vreme lăsaseră conacul în părăsire. Pe urmă au venit unii de la raion și au zis că e păcat de bunătatea de clădire. Și au reparat tot, că ploua în filegoria aia, unde stați dumneavoastră, vara. Se spărsese acoperișul și în magazine umblau șoarecii, cît niște cotołani. Acum totul e înțigluit, vopsit, făcut frumos... Și dumneavoastră, cu ce ocazie pe la noi ?“ „Păi, mi s-a făcut, așa, un dor și am venit să-mi aduc aminte de locurile pe unde am trăit.“ „Bine ați făcut. Președinte e unu' Spătărelu, îl știți dumneavoastră. Din ai lui Spătărelu, de n-aveau nici după ce bea apă. S-au băgat, după '45, cu politica și uite-i acum : s-au pricopsit, au case, acareturi.“ „De, cine muncește are !“ șoptise cu un sublim oportunism Tismana, mirîndu-se el însuși de ceea ce spusese. „Asta cam așa e, domnu' Tismana, dar mai trebuie. Oamenii sunt și buni și răi, și leneși, și puturoși, nu se îndreaptă de la o zi la alta...“

Vizita durase puțin. Tismana nu recunoscuse nimic din vechiul lui conac. Îl transformaseră, modificînd arhondaricul și punînd în locul stîlpilor de lemn colonete prefabricate de ciment, îl spoiseră cu un var albastru, de leșie. Vechile trepte de lemn de nuc fuseseră înlocuite cu unele de ciment. Trapeza lor adăpostea acum o cantină, iar în cele două aripi clădiseră niște cancelarii cu ferestre înalte și înguste. În curtea din față, acolo unde altădată se încurau caii cînd scăpau din remize, ridicaseră o clădire nouă cu acoperiș de țiglă roșie și deasupra intrării cineva scrisese cu litere, tot albastre : *Cămin Cultural*. Tismana nu intrase. Cei cîțiva țărani care se aflau pe treptele de la intrare, așteptînd probabil pe cineva, îl priveau fără curiozitate. Îl lăsase pe șofer în *Moskvici* și, cu mîinile la spate, plecase în recunoaștere. Gardul circular de cărămidă nu mai exista. Dintr-o dată avusese senzația că se află în alt loc. Niște alei asfaltate duceau spre cîteva silo-

zuri. Tot cîmpul, pînă în hotar, se unduia în bătaia vîntului. Un grîu bărbătesc acoperea toată zarea. Dispăruseră cei doi stejari care erau reperele lui sau poate se înșela. Umblă încoace și-ncolo, rătăcindu-se, întrebînd mereu pe cîte cineva, vreo țarancă sau pe cîte un țăran, sau vreun copil : „Nu știi dumneata, se afla pe-aici, pe vremuri, un cavou al Slătinecii ălei bătrîne...” Cei interrogați îl priveau curioși, dădeau din umeri. „Noi nu știm. Nu cunoaștem.”

Spera să-l mai întîlnească pe al lui Gaie Surdu, dar acela nu se arăta. „Poate ăștia mai bătrînii să mai știe cîte ceva despre locul unde fusese înhumată Varvara.” Dăduse ocol silozurilor. Dinăuntru venea un miros puternic de cereale macerate. Trecu pe lîngă el un GAZ, condus de un bărbat de vreo 30 de ani, înnegrit de soare, cu pălăria pusă sui, pe o sprînceană, privindu-l cu curiozitate. Mașina oprise mai încolo și tînărul se dăduse jos din ea... „Căutați pe cineva ? Eu sunt președintele fermei.” Tismana schiță un salut rece și îndepărtat. „Da. Sunt o rudă a bătrînei Varvara Slătineanu. Îi caut mormîntul. Era pe vremuri pe-aici un cavou. Lîngă biserica cu sfinți militari.” Al lui Spătărelu îl măsurase circumspect, dar privirile lui trădau bunăvoința. „Știu și eu ce să vă spun ? Conacul a fost lăsat în paragină vreo zece ani, biserica au dărimat-o că se ruînase. Era într-acolo, parcă...” Și-i arată un lan de porumb. „Locurile s-au împărțit la țărani. Pe urmă cei împroprietăriți au căpătat pămînt în altă parte și noi am făcut ferma de stat. Poate că cei bătrîni să mai știe. Nu-mi amintesc să fie pe-aici vreun cavou, că l-aș fi văzut.” Tismana căutase să-l ajute. „Erau doi stejari, unul parcă spre răsărit, cum te uitai dimineața, și altul mai la vreo sută de metri, în stînga lui. Niște copaci falnici...” Șeful fermei se scărpină după ureche, căutînd să-și aducă aminte. „Dacă mă credeți, nu i-am apucat. Nu, că mi-aș fi adus aminte. Întrebați pe cei bătrîni și, dacă găsiți cavoul, atunci o să vă ajutăm. Probabil că vreți să deshumați oasele bătrînei...” „Nu. Voiam numai să-i aprind o luminare la cap.” „Eu mă duc că am treabă. Dacă stați aici vă trimit pe grăjdar că e mai bătrîn. El trebuie să știe.” Un sentiment de

zădărnice îl încerca. Poate că găsiseră banii îngropați și odoarele Slătinenței și se prefăceau că nu știu nimic și se va trezi cu Miliția pe capul lui, luându-l și băgându-l de unde abia ieșise, la pușcărie. Dar o veche lăcomie îl însuflețea. „N-o să mă înec ca țiganul la mal, tocmai acum. Am așteptat atît, puteam să mă spînzur pe unde am stat. Numai pentru asta am trăit, pentru ziua cînd voi ajunge aici. Și am să recunosc pînă la urmă locul de lîngă cavoul Varvarei, de sub stejarul acela : cinci pași înainte și cinci la stînga...” Ea le ceruse s-o îngroape acolo, în umbra unui copac bătrîn. Și iată că totul dispăruse : copaci și cavou și, odată cu ei, și acei bani la care visase ziua și noaptea, atîția ani. Spre el înainta un bătrînel adus de spinare, tîrîndu-și piciorul. Dusesese palma deasupra ochilor și-l privea. „Păi, dumneata oi fi domnul ministru Tismana, nu mă mai cunoști ? Sunt Tudose. Eu vă țineam caii, ați uitat ?” „Ce faci, mă Tudose, mă ? Ai îmbătrînit, mă, și tu ! Și ce bine arătai ! Ia te uită !” „Ei, nici cu dumneavoastră nu mi-e rușine. După cîte știu, sunteți nițel mai tînăr decît mine. Cu ce ocazie pe la noi ?” Tismana îl luă pe departe. „Păi, uite așa. Mi s-a făcut un dor să mai văd locurile astea, că am avut destule necazuri.” „Am aflatără. O, ce urgie s-a abătut asupra dumneavoastră ! Și-acum v-au liberat ?” „Mai demult, dar n-am avut vreme să apuc încoace. Pe urmă, nici nu-mi prea venea să trec pe-aici, să-mi aduc aminte...” Tudose își scosesese pălăria și-și freca creștetul fără nici un fir de păr. „Apoi așa e viața, domnu’ Tismana, azi unii, mîine alții. Să nu vă fie cu supărare, dar ăștia tinerii nu vă mai cunosc. Noi, care v-am apucat, mai vă știm. Aveți vreo trebuință, că mi-a zis președintele să vă dau o mîină de ajutor.” „Da. Venisem cu gîndul pios să pun o lumîinare la capul Varvarei. Era pe vremuri un cavou pe aici. Îl ții minte, nu ?” „Parcă.” Tismana își stăpîni bucuria, așteptînd cu răbdare ca celălalt să-i indice un loc, încotro să se îndrepte amîndoi. Grăjdarul părea încurcat. Se uita cînd în stînga, cînd în dreapta. „Tii, saracan de mine ! Că m-a lăsat și vederea, și mintea.” „Erau doi stejari pe-aicea, lîngă biserică. Îi mai ții minte ?” căutase să-l ajute Tismana. „Chiar așa. Dar încotro ? că nu știu.” „Parcă spre răsărit. Care e răsăritul ?”

Tudose' o luase înainte. „Hai încoa, om nimeri noi.“ Dar locul era întins și grîul ca peria îi dezorienta mai mult decît îi conducea spre un punct. După două ore de mers în mai multe direcții, grăjdarul ostenise. „Uite, parcă așa îmi ia Dumnezeu mințile. Ce-nseamnă bătrînețea ! Că altădată te-aș fi dus ca un cîine la rață, dar acum nu mai înțeleg nimic.“ Se uita spre fostul conac și iarăși își scosese pălăria și-și freca capul fără nici un fir de păr. „Nici de-aici nu mai cunosc. Au schimbat totul ăștia ; au mai făcut silozurile alea, au mai trîntit niște odăi. Nu mai înțeleg nimic.“ Tismana simțea din nou uriașa deznădejde pe care o are înotătorul care se îneacă aproape de mal, părăsit de puteri. Era o nebunie să cauți în tot acest lan de grîu uriaș, fără sfîrșit. Poate după treieriș să mai vină o dată, dar cine te lasă să sapi pe un loc care nu mai e al tău ? Și dacă te lasă, poți să le spui ce cauți ? Simțise din nou plînsul neașteptat care-l apucase în mașina cu care venise. „Nu mă mai pot stăpîni, mi-au slăbit nervii, totul e pierdut. Ce zădărnicie ! Și încă să fiu mulțumit că n-a scormonit careva ca să găsească și restul. Pentru că acum aș fi fost mort.“ Îi mulțumise lui Tudose și îl rugase să se ducă în treaba lui, că el o să mai caute singur. Dacă o avea noroc, bine. Grăjdarul nu se dădea bătut. „Nu te las, domnu' Tismana, nu te las deloc. Președintele mi-a dat voie. Poate găsim mormîntul ăla, să aprinzi și dumneata o luminare la capul răposatei.“ Dar pînă seara nu-l găsiră

XIII. Schimbarea la faţă

INTR-UNA DIN INCURSIUNILE SCURTE ALE LUI Armand la Bucureşti, acesta îi spusese Colonelului că este presat de chestiunea dosarului cu numele comuniştilor importanţi, cerut de Gerda Hoffmann în schimbul aducerii la Bucureşti a *tehnicului* internat în lagărul din Germania.

— M-am gândit în toate felurile. Există o singură soluţie : adevărul, îi răspunsese el. Nu trebuie să ne facem iluzia că nemţii nu vor verifica numele pe care le dăm, aşa că noi vom face o listă globală cu toţi internaţii din lagărul de la Tîrgu Jiu. Evadarea tovarăşilor din lagăr e prevăzută pentru cel mai scurt timp, aşa că nu-i vor mai găsi. Lista o să le-o dăm cînd cei căutaţi vor fi în afara lagărului. Să sperăm că totul va decurge cum trebuie. În ce o priveşte pe doamna Hoffmann, poate ne va furniza şi ea nişte informaţii privitoare la soarta pe care o pregătesc acestor deţinuţi. În legătură cu armele pe care le-am obţinut, lucrurile au mers conform planului stabilit. Rămîne acum de văzut cît timp le va trebui celor care verifică livrarea lor şi ajungerea la destinaţie ca să descopere lipsa lor. De instruirea grupului care va avea cele mai periculoase misiuni se ocupă Tronaru cu Ilie Ciorogîrla şi cu unul, Costică Berbec, un băiat foarte destoinic. Aş vrea însă să nu-ţi spun unde are loc această instruire din motive pe care le bănuieşti.

- Nici n-am întrebat, după cum aţi observat.
- Spune-mi ce mai face ministrul tău ?
- Ei, e foarte necăjit. L-a cam lăsat nevasta.
- Asta-i bună ! Cum adică ?

— Pur și simplu, l-a părăsit. A plecat cu un suedez la Stockholm.

— Femeile au instinct ! Înseamnă că știa ea ceva. Dar în privința dispozițiilor pe care le dă Mareșalul mai poți să-mi spui ceva ?

— Deocamdată face inspecții pe front, vrînd să dea impresia că deține controlul situației. Aș vrea totuși să aflu și eu cînd ar avea loc declanșarea acțiunii.

— Nu știe nimeni. Depinde foarte mult de situația de pe front. În orice caz, după părerea mea, nu ne apucă iarna. Trebuie să fim pregătiți în orice moment.

Vasile Dănacul nu știa nimic despre Colonel, nici un detaliu biografic. Se întîlniseră de mai multe ori, primise dispoziții de la el, îl informase despre unele lucruri care puteau interesa pe cei pe care îi vedea, dar rămînea un strein cu toate acestea. Ce ciudat lucru ! Abia mai tîrziu, dacă primejdioasa și imprevizibila operație va reuși, dacă vor scăpa cu viață, vor putea să știe unii despre alții cîte ceva. Legea de fier a conspirației făcuse din ei niște oameni tăcuți, necurioși, aparent niște roboți care nu executau decît mișcări impuse de logica acțiunilor la care participau. O muncă fragmentată, importantă cu siguranță, dar a cărei finalitate aveau s-o afle mult mai tîrziu.

— Știți la ce mă gîndeam ?

— Nu-mi trece prin cap.

— Că nu ne cunoaștem deloc. Lucrăm de cîtiva ani, poate am făcut împreună ceva important. Suntem brațele aceleiași mașini, dar nu știm nimic unul despre celălalt.

— A, dacă te referi la biografia mea, să știi că nu e deloc interesantă. Am fost militar, am dezertat, am intrat în ilegalitate, am organizat niște sabotaje, am avut o mică dramă personală și cu asta ți-am spus totul. Sunt un om obișnuit. Dacă voi povesti cuiva vreodată ce anume am făcut, va trebui să mă gîndesc înainte de asta foarte multă vreme. Cred că în afară de faptul că îmi schimb foarte des domiciliile, că la un moment dat nici nu mai știu cum mă cheamă cu adevărat și că am cunoscut o mulțime de lume, nici măcar pe numele real, cum nici ei nu știu care este numele meu real, că am umblat foarte mult, conducînd mașini pe care le-am schimbat mereu, și că am în

permanență asupra mea un pistol cu șase gloanțe, dintre care ultimul va trebui să-l trag în mine, pistol pe care nu l-am folosit niciodată și n-aș vrea să-l folosesc vreodată, am dus o viață aparent liniștită, de pensionar aproape. Activitatea mea cea mai importantă a fost să reușesc să fiu mereu singur, să nu atrag atenția cuiva, să mă comport ca un om care nu are nimic extraordinar în înfățișare, în ceea ce face. Asta e tot. Poate e foarte greu, poate alții s-ar fi plictisit, însă trebuie să n-ai vicii, să nu sari peste cal, să pari îndatoritor, binevoitor cu toată lumea, într-un cuvânt, activitatea principală s-ar reduce la un singur cuvânt ; a evita încurcăturile. De câteva ori era s-o pățesc, nu din vina mea, bineînțeles, dar există destui care te vîră în lucruri imprevizibile, încît îți dai seama că-ți trebuie și puțin noroc în viață. Să zicem că pînă acum am avut acest noroc. Restul ar fi o vorbărie fără rost. Și acum mai spune-mi un lucru : ce fac țărani pe-acolo, pe la moșia ministrului ? Simt ceva ? Vorbesc ?

— De mine se fereșc pentru că mă bănuiesc omul stăpînilor, dar cînd mai apuc la cîte o țuică cu ei, că le place să-i bagi în seamă, își mai dau drumul. Propaganda lui Mihai Antonescu a lucrat foarte bine asupra lor. Ei bănuiesc că odată cu căderea Mareșalului vor veni vremuri mai bune, dar au și niște îndoieli. Cei întorși de pe front vorbesc despre colhozuri și asta nu le place. Sigur că au văzut în Rusia și lucruri care le-ar conveni. Și ce le-ar conveni cel mai mult ar fi tocmai dispariția unora ca Tismana. Asta ar fi o revanșă de clasă. Pînă nu demult, li se păreau firești și dijma, și plata puțină pe care o primeau, chiar sărăcia în care au trăit nu-i revolta. „Așa a dat Dumnezeu“, spuneau, cu o resemnare care mă scotea din sărite, dar nu pot să le dau sfaturi. Auziți : „Așa a dat Dumnezeu, unii să aibă, alții să robotească !“ Trudesc toată ziua, din zori pînă-n seară, fac copii, locuiesc ca animalele, mai mulți într-o cameră, n-au lemne, iarna se încălzesc cu coceni de porumb, dacă-i prinde pădurarul că fură lemne din pădure îi bagă la pușcărie. Vedeți, cel mai greu lucru va fi să-i lămurim, să le spunem în ce fel au fost furați, să le distrugem credința nenorocită că sărăcia e dată de la Dumnezeu. Ei vād în boer un fel de patriarh, un fel de naș, un părinte. Dacă unul dintre Slătineni

le-a cununat vreo fată sau le-a botezat vreun copil, ani de zile vin cu ploconul, scot din sărăcia lor ce apucă, taie un curcan, o pasăre, aduc o cămașă lucrată de mână de fiicele lor. Nu cer nimic în schimb, sunt uluitori în privința asta. Adevărații boeri ei sunt, pentru că stăpînii lor, în afară că nu le dau mai mult de un pahar cu rachiu, și ăla prost, îi ascultă cinci minute, povestind un necaz, dar nu fac nimic pentru a-i ajuta. Au daraveli, cum spun, procese pentru niște fleacuri, încălcarea vreunui hotar lăturalnic, se dau în judecată pentru că o vacă a intrat pe locul altuia sau că au luat cîteva căldări de apă de la o fîntînă care nu era a lor, ori că o femeie a rupt picioarele unei găini, aruncînd cu un retevei după ea. Și asta, ani de zile, cheltuiindu-și puținii bani, urîndu-se din generație în generație, transmițînd ura lor ca pe o moștenire, uitînd care sunt adevăratele lor probleme.

— Vom avea foarte mult de lucru în domeniul acesta, spusese Colonelul. Este cea mai neagră misiune pe care ne-o va lăsa burghezia. Eu am trăit între soldați, am fost în sate, i-am văzut în ce sărăcie trăiau, dar lucrul care m-a infuriat cel mai rău și care m-a făcut probabil comunist a fost tocmai *uitarea* celorlalte clase. Cei care învățaseră la Paris și se întorseseră cu niște diplome de ingineri găseau că este normal să lași niște oameni în bezna analfabetismului. Pe cîți nu i-am auzit spunînd cu un dispreț care îmi îngheța sîngele în vine : „Ce rost mai are să-i luminăm la cap ? Ca să nu ne mai asculte ?“ Asta era o judecată, dacă e posibil ! ? Și n-a fost numai asta...

Biografia Colonelului era oarecum banală. Fiu al regimentului, adică unul dintre copiii rămași fără tată (mort în timpul primului război mondial) și luat pe lîngă trupă pentru că acasă mai erau încă șase surori și frați și văduva nu putea să-i țină, să-i hrănească, să-i îmbrace, se trezise în curtea unei cazărmi la zece ani, îmbrăcat în haine militare, pus să măture în fiecare zi la ora cinci dimineata careul, cu un tîrn uriaș, ascultînd goarna ce dădea deșteptarea și privind aprinderea, pe rînd, a luminilor în dormitoarele comune, ascultînd comenzile răgușite ale înche-

ietorilor de plutoane (care își strîngeau oamenii) și ropotul bocancilor cu ținte pe scări, ca o grindină venită de undeva, de sus, de sub acoperișul de ardezie al unei clădiri de piatră și, pe urmă, asistînd în curtea din fața intrării majestuoase, boltite, reci din care, iarna și vara, ieșea un curent care-ți înfrigura pielea, la raportul dat în fața pavilionului de către aceștia ajutorului comandantului regimentului, ascultînd vocile guturale de dimineață ale bărbaților, mereu amestecul de *Să trăiți ! Am înțeles ! Ordonați ! La dreapta ! La stînga-mprejur !, rap-rap-ul* armelor smucite în sus și clănțănitul paturilor de pușcă pe pietrișul peste care, tot el, dimineața, arunca valuri de apă cu un lung furtun, vara, și pe urmă primul pas de defilare, de încălzire al trupei, care lăsa armele în piramide, în fața sălii de mese, sub lumina încă sumbră de dimineață, iarna, sau sub un cer violaceu, vara, spălat de ploi, în aerul iute, tăios ca briciul, în decembrie, cînd îți simțeau obrazii plesnind, sau în dulcea adiere a unui zefir de dimineață, din luna mai, cînd dinspre dealurile din jur venea un miros amestecat de flori și se auzea un muget repetat de vite sosind de la păscut și, în urma lor, rămînea un fel de uger portocaliu, de praf care se destrăma încet printre plopilor din spatele uriașelor clădiri, și ceaiul acela sărman, fără gust, mai mult o apă chioară de dimineață, luat la cot cu ceilalți soldați, la un colț de masă — la fiecare colț de masă existînd cîte-un băiat ca el, slab, rebegit, cu ochii duși în fundul capului, sosit din cine știe ce fund de țară împreună cu vreun unchi, și el abia ducînd o tăgîrță cu haine la spinare și cîte-o pîine veche, tare, pe care le lăsa trupețului, micului omuleț care intra în abatorul de oameni, surprins de la început de sunetele de goarnă de dimineață, de fluier, de comenzi și înjurături, de confuzia sonoră a soldaților alergînd în jurul clădirii, și ei, copiii de trupă, retrăgîndu-se din calea plutoanelor, alergînd vara numai în niște cămăși albe, de in, aspre, țărănești sau în mantale, iarna, cu ranițe în spate, asudînd de sub capelele cu două moțuri, în suduielile plutonierilor, cîte un soldat pierzîndu-și moletierele și încercînd să și le înfășoare din fugă, din nou, în jurul gleznelor, sărind ca păsările betegite și scos la raport, și pedepsit cu zile de carceră *pentru că n-avea ținută în front*, cum spuneau

indignați plutonierii grași, scunzi, bondoci, țigănoși, incizmele lor bine lustruite, duhnind încă a vin sau a rachiu, pentru că băuseră pînă noaptea tîrziu și aveau chef de tăvăleală, și comenzile lor răstite, aruncate cu glasuri spărtigoase răsunau în dreptunghiul de 60 de metri lungime, pe 40 al curții alunecoase iarna, plină de ghețuș, și, după această distracție matinală, ei, copiii de trupă, privindu-i pe soldați în timpul rugăciunii, cam rasolite, spuse cu glas monoton de unul dintre ei, cu palmele adunate pe piept, într-o falsă poziție cuvioasă, toți tunși numărul zero, încă gîfîind și din hainele lor emanînd mirosul soldătesc de neuitat, o sudoare umedă care răzbea din mantalele kaki, și, pe urmă, așezîndu-se și așteptînd bucata neagră de pîine și ceaiul incolor, leșios, fără zahăr, pentru că zahărul îl fura artelnicul, ca să aibă ce da plutonierilor, și nu numai zahărul, ci și zarzavaturile din care se făceau ciorbele lungi, albicioase, de praz ori de cartofi, acei munți de cartofi pe care îi curățase el, cu cei care făceau de serviciu, niște soldați cu ochi spălăciți, încă avînd figuri cristice, de oameni care nu mîncaseră cu lunile, veniți din cătunele cele mai îndepărtate și fericiți că aici cel puțin li se dădeau trei mese pe zi, chiar dacă acele ciorbe nesărate, albicioase, fără gust, cu cîte o bucată de carne, abia găsită prin fundul cazanelor și nimerite din întîmplare în fundul farfuriilor lor, nu era mîncarea cea mai bună de pe lume, dar pentru niște sărmani hrăniți cu corcodușe crude sau cu o bucată de mîlai rece, cu mămăligă mucegăită sau cu cîte un cartof copt la vreun foc de găteje, undeva în vreo văgăună de cîmpie, în vreun ogor în care culegătorii mai lăsaseră cîte ceva pentru păsările cerului, cum scria în *Biblie*, pentru nemîncății, desculții, fugiții de acasă după munca prin haltele din apropiere ale cătunelor, prin gările unde se căuta mină de lucru, la descărcat vagoanele, și asta cînd nu ți-o luase altul înainte ; toată pleava analfabetă care numai de școală nu avea timp pentru că ea trebuia să supraviețuiască, să găsească ceva să-și umple burta și pe urmă să învețe cîteva clase primare și alea luate cu ghionți, cu înjurături, cu robît la învățători acasă, la dîrvală, cărînd lemne și spărgîndu-le ca să li se dea un certificat că au trecut anul, cînd în locul rușinoasei

prestații, femeile mai înstărite obțineau hîrtia aceea cu o găină adusă într-un șervet, după ce fusese prăjită într-un cuptor — acest loc, închis cu ziduri, păzit de sentinele, era raiul. Ieșeau rar în învoiri, umblînd năuci pe străzile pavate cu bolovani de rîu ale unui oraș bucovinean, fără un ban în buzunar, nici atît cît să-și cumpere un covrig sau să bea o limonadă la o dugheană care avea atîrnate în geam trei sticle colorate, făcîndu-ți o sete teribilă și la care priveai ca la poarta raiului și plecai mai departe pînă în grădina publică, umblînd pînă simțeai că obosești și te așezai pe o bancă și priveai la domnii îmbrăcați în negru, cu gulere de celuloid și pălării cu calota tare, și bastoane, și pantofi cu botul ascuțit, ieșiți la plimbare cu soțiile lor, și ele umblînd ca pe apă, nevăzînd pe nimeni parcă, în rochii de sărbătoare și cu pălării ca niște oale întoarse, împodobite cu vreo floare artificială, roșie sau galbenă, și lor, acestor țărani tineri sau copii de trupă, li se părea că vedeau niște regine și niște oameni foarte bogați, trecînd pe cărările pietruite ale parcului, și cînd se întorceau la regiment, acel loc în care unii se sălbaticeau iar alții se deșteptau la cap, li se părea un fel de sanatoriu, un refugiu binefăcător în care existau paturi și păaturi sub care te vîrai odată cu alții 40 de inși la ora 21.30, cum scria în Regulamentul Serviciului Interior, după ce-ți așezai efectele în dulapurile albe, vopsite în fiecare an ca să lucească, așteptînd să treacă inspecția, adică un subofițer care le măsura înălțimea cu un fel de nuia care avea o creștătură și, Doamne-fereste, să fi fost mai înalte sau mai îndesate, că ți le arunca de-acolo pe podele și trebuia să le așezi la loc de cîteva ori pentru că, de obicei, o măsurătoare care nu ieșea bine o dată, nu ieșea bine de mai multe ori, și pentru asta luai trei plantoane ca pedeapsă, iar dacă erai găsit de cîteva ori în șir în situația asta, puteai să rămîi o lună în cazarmă fără să mai ieși duminica, ca să ajungi pînă la catedrala orașului, să privești trăsurile cu birjarii aceia îmbrăcați în mantale negre, bogate, stînd neclintiți pe capră și așteptînd clientela, cu șepci în opt colțuri și cozeroace studențești de mușama, făloși, disprețuitori, abia mișcînd din bice, abia atingînd spinările cailor bine

hrăniți și bușumați, pornind agale spre bulevardele pe care ei, copiii de trupă, nu le străbătuseră niciodată pînă la capăt, pentru că nu știau unde duc și dacă aveau timpul necesar să se întoarcă la vreme. Duminicile, ajungeai la gară, o clădire cu două etaje, înaltă, cu un peron de fier și lume amestecată, și trenuri care intrau și ieșeau într-un val de aburi, încețoșînd totul, grămezi de oameni, geamantane și cufere, ceferiști cu șepci roșii și fanioane cu care făceau semne mecanicilor că pot să plece — și ce feerice erau ferestrele umblătoare, la care necunoscuți mai fluturau încă batiste sau mîini, la fel cu cei de pe peron — și se auzeau scurte plîsete, și strigăte, nume de femei și de bărbați, într-un ultim salut de „la revedere“ sau de „adio“, și pe urmă trenul prindea viteză și pe platforma ultimului vagon mai rămînea un omuleț cu un fanion, și el roșu, strîns, lipit de piept, salutul, trenul, lăsînd în urmă mirosul de cărbune peste care căzuse apa umedă, și în spatele garniturii care dispărea printre dealurile domoale se instaura un gol imens, un hău de linii ce se încrucișau, roșii la amurg, ca niște sirme incandescente și apoi încenușîndu-se, dispărînd ca niște gloanțe trasoare într-un văzduh mohorît. Orele treceau repede și se grăbeau cu toții, venind din toate punctele orașului; pe soldați îi așteptau muierile în poartă dacă erau însurați, la sosirea în învoire, cu cîte o piine și cîteva ouă fierte, cu cîte un pui fript sau niște mere într-o legăturică; ei mergeau, vara, într-un crîng, undeva, aproape de cîmpul de instrucție, într-o pădurice rară, prin care trecea un rîu aproape sec, nisipos, cu o apă cafenie, mîloasă. Acolo își iubeau femeile, ascunzîndu-se prin tufișuri, acolo mînceau, acolo ascultau ce se mai întîmplase în cătunele lor îndepărtate, ce fată mai fugise de la părinți, cum cîte-un popă nu voise să înmormînteze vreun sărăcan pentru că rudele n-avuseseră cu ce plăti slujba, și soldații aceia înjurau crîncen și spuneau că dacă vin în permisie, el, popa acela, o să vadă pe dracu', o să bage baioneta în el, dar pe urmă mînia trecea și era înlocuită de o înduioșare tăcută, femeie și bărbat se priveau cîte o lungă jumătate de oră, fără un cuvînt, nu mai aveau ce vorbi, aflaseră ce aveau

de aflat, că murise un văr de tuberculoză, că unul își ciopîrțise nevasta cu toporul, beat fiind, prinsă cu a'tul sau că la școală copilul lor luase premiu (erau și soldați din ăștia bătrîni, uitați prin registre și pe urmă găsiți de plutonieri vigilenți și iute aduși cu ordine de chemare la regimente), ziua trecea repede, străzile se deșertau, în centru birjarii dispăruseră, pe caldarîmul pieții pavate cu piatră cubică, casată de vreme, nu mai rămîneau decît niște balegi uscate, nici gara nu mai arăta spre seară cum era dimineața sau pe la prînz, de pe la cinci mulțimea de gură-cască, care venea să privească trenurile ca la un spectacol, pornea spre îndepărtatele mahalale, iscodind prin curțile adînci, somnoroase încă, în acel ceas de după-amiază cînd copacii bătrîni pîrîiau de căldură, aruncînd o umbră neagră în iarba necosită a curților imense ale cartierelor cu case clădite pe la 1830—1850 de către boerii cerealieri, cum li se spunea cei care, din daniile lor, ridicaseră Primăria, Regimentul, patru biserici, două licee, vreo cîteva școli primare, un Azil de bătrîni, două spitale și un *stabiliment de curve*, unde se duceau domnii ofițeri, seara, după orele de serviciu, locanta cea mai veche a orașului, moștenită încă de pe vremea austriecilor, unde nopțile nu se sfîrșeau niciodată, iar dimineața obloanele erau lăsate și totul părea mort, în afara unui bătrîn, îmbrăcat ca un mareșal, într-o manta cu epoleți aurii cu franjuri și ei aurii, care moțăia la poartă în uniforma lui în care pantalonii cu lampasuri era piesa principală, și șapca înaltă, și un fel de cîrjă de patriarh cu care bătea de două ori cînd trebuia ca cineva ascuns dincolo de poarta greoaie de nuc să deschidă „domniilor clienți” care fuseseră recunoscuți de ochii vigilenți ai portarului cu buzunarele pline de bacșișuri, lăsate la ieșire de către negustori și ofițeri, de către domni necunoscuți în trecere prin oraș, care dormeau noaptea la *Hotel Imperial*, o altă clădire moștenită de pe vremea austriecilor, aducînd cu clădirea regimentului lor, cu ziduri de piatră și turnulețe, acoperit cu aceeași ardezie cenușie pe care se scurgeau ploile nesfîrșite, toamna, cu burlane de fontă zuruitoare, totul respirînd o inexplicabilă bunăstare, cu o scară monumentală de marmură, în formă de frunză de lotus, acoperită de o pergolă cu nervuri negre, ca urechea unui

urias elefant, ce adăpostea de soare, vara, pe mușteriii hotelului și oprea bătaia viscolelor, iarna. Acolo, ei, copiii de trupă, nu apucaseră să intre niciodată, deși curiozitatea îi rodea ca un cancer, și nici soldații nu pătrunseseră pentru că galonații ăia, doi zdrahoni de la poartă, i-ar fi alungat de la primii pași pe treptele mereu spălate de o ceată de femei, în fiecare dimineată, la prînz și seara. La *Imperial* ajungeai numai cu trăsura, patru băieți îmbrăcați în uniforme cafenii, și ei cu pantaloni cu lampasuri, își luau bagajele din fugă, pînă n-apucau caii să oprească și birjarii trăgeau cîte-un *ptruuu!* sonor care se auzea pînă departe, în așa fel încît roibii lor cu stea să oprească drept în fața uriașei intrări ; nici un centimetru mai departe sau mai îndărăt, și ei să aștepte nemișcați, fără să întoarcă capul, plata cursei, aruncînd numai în dreapta o mînă înmănușată (purtau mînuși albe de catifea) și nenumărînd acele hîrtii pe care le aruncau în fundul largilor buzunare și pe urmă, abia atingînd cu un gest leneș spinările cailor cu bicele lungi, subțiri, ce scoteau un șuielat abia auzit, totul pierzîndu-se în *trap-trap*-ul cailor potcoviți bine, cu grijă, și al roților învelite în cauciuc și apoi, copiii de trupă erau alungați de către nemiloșii paznici care îi întrebau ce caută acolo și de ce nu se duc la regimentele lor de unde erau învoiți ? Totul îi rămăsese în minte cu o precizie de fotografie în relief. Știa fiecare loc din orașul pe care-l bătuse cu piciorul, fiecare casă cu fronton dreptunghiular, sprijinit pe patru colonete, mereu date cu var, lucind alb în nopțile cu lună, cînd, mai tîrziu, era învoit de sîmbăta. seara pînă duminica seara și trecea prin fața lor și-și repeta numele sonore ale proprietarilor : asta e casa lui Vardala, asta a lui Sacher, cea de colo, care arăta ca puntea unui vapor ascuns într-o mare de frunziș, a familiei Nadolski, fiecare casă și curte ascunzînd chioșcuri în care, vara, femei și bărbați își luau dulceața sau fumau, și copii în costume de catifea violetă, cu gulerașe albe se alergau pe sub copaci uriași, arborii scoțînd la vreo furtună un zgomot de cascadă, loviți cîteodată de fulgere și trăsnete, proiectîndu-se pe un cer negru, străpuns de detunături luminoase, părăind că iau foc, rotunde coroane albastre

În lumina electrică, aruncînd snopi de frunze și crengi în torentele de aer ce alergau deasupra orașului. Apăsarea teribilă a norilor clădind etaje babilonice deasupra lor, spulberate într-o singură secundă și căpătînd alte forme, la fel de amenințătoare îi îndemneau să fugă, ferindu-se să stea sub pomii bulevardelor, după sfatul mai vechi al părinților, ca nu cumva să fie trăsniți, și găseau cîte un gang de prăvălie, cîte un culoar muced, plin de resturi, de butoaie cu murături sau de varză, urît mirositoare și de-acolo priveau peste drum curțile dezvăluite în străfulgerările repetate, în haloul electric al furtunii, în adăvurate decoruri teatrale, vîntul smulgînd sau arătînd cîte un colț de casă, cîte un balcon nebănuît și oameni alergînd prin ploaie, servitorii, probabil, căutînd să ajungă undeva, în încăperile de la subsol, cu hainele pe deasupra capului, ca să nu fie udați de torentele nimicitoare de apă, și cînd totul se sfîrșea, furtunile scurte și violente, ieșeau din gangurile mucedate și-și priveau uniforme umezite și bocancii pe care trebuiau să-i facă cu cremă în aceeași seară ca nu cumva, dimineța, să iasă la instrucție cu ei murdari de noroi, grăbind printre rîurile pline de cioturi, de hîrtii, de rămășițe de gunoaie cărate de undeva, de pe niște străzi în pantă, mereu trăgînd cu ochiul la cîte un ceas al unui negustor care repara ornicele și pendulele și calculîndu-și în gînd timpul pe care-l mai aveau pînă la ora Apelului, cînd ultimii soldați soseau în pas alergător, gîfîind de cine știe unde, speriați să nu piardă acel ultim minut cînd, la comenzile rapide ale plutonierilor, se strîngeau în careu și se făcea apelul, comandantii de pluton numărîndu-i de două ori, ca nu cumva să greșescă și mereu întrebînd pe șefii de grupă cine era bolnav, cine era învoit, cine se afla în concediu, cu acea mărunță, atentă contabilitate militară a ceasurilor de seară, cînd comandantului trebuia să-i dai raportul exact, cu numărul de absenți, de învoiți, de bolnavi și, Doamne ferește, și de întîrziați, ale căror nume erau rostite cu glas tare, ca să fie auzite de toți în tăcerea curioasă pe care n-o turbura nimeni, ei își șopteau pedepsele posibile ale celor ce calculaseră prost distanțele sau minutele și aveau să sufere consecințele. Pe urmă, se rostea rugăciunea,

aceeași psalmodiere a câtorva sute de glasuri în ultima lumină a duminicilor, și plutoanele se mistuiau unul după altul, în șir indian, în sălile de mese, în acel mic pas alergător, nu vesel, ci obosit, cu o lene inexplicabilă, poate exprimînd regretul zilei trecute, rezumînd în tîrșitul, în frecarea bocancilor de pietriș, neîmplinirile, amînările unor sărbători nereușite, și atunci cîte un comandant care stătuse toată ziua în curtea regimentului fiind de serviciu își aducea aminte că instrucția plutonului său lăsa de dorit și făcea *la loc comanda*, și porunca un ocol al curții în pas de defilare sau într-o alergare mai vie, ascultînd ca un șef de orchestră răpăitul de bocanci care trebuia să sune frumos, milităros, puternic, bărbătesc, să le însuflețească inimile, să marcheze sfîrșitul de săptămîină cu bucuriile ei și, mai ales, să anunțe luna care venea cu proștețimea, vioiciunea și bucuria pe care o presupunea o învoire, un fel de răsplată pe care o datorai comandantului, locotenenților sau sublocotenenților, ieșind la șapte de dimineață pe poarta regimentului în pas energic, care se putea transforma în pas de defilare dacă trupa arăta moleșită, obosită, într-o splendidă paradă făcută pentru fetele din centru, de la cofetăria *Wexler*, care atunci se deschidea, și ele, în rochii proaspete, cu gulere înghețate, cu șorțulețe tivite cu dantelă, salutîndu-se cu domnii ofițeri, care făceau cîte un semn discret la șapcă, cu un singur deget, sus, la cozoroc, și bătînd cu toată talpa pe caldarîm, în adevăratul pas militar, înfiorînd fetele de 20 de ani care se iubiseră cu ei în cine știe ce seară sau în cine știe ce duminică, în casele lor, închiriate cu luna, dincolo de perdelele lăsate, cu mereu bănuita prezență a proprietăreselor curioase, pîndind după ușile bine ferecate, cu libidinoasa curiozitate a femeilor bătrîne dorind să știe ce fac fetele tinere cu prietenii lor. Și săptămîina începea totdeauna greoi, cu niște zile de luni morocănoase, mai ales toamna și iarna, cu un gust amar de neîmplinire, cu numărutul și scăzutul zilelor care îi despărteau pe soldați de următoarea învoire, și în tot firul de lungi ani militari, schimbînd de cîteva ori regimentele și școlile, un liceu făcut după ce învățase cu o înverșunare neînchipuită, ca nu cumva să cadă la examen, tot ceea ce trebuia să știe un puști care trecea

dintr-o școală de trupeți într-un liceu și, mai apoi, într-o școală de ofițeri, văzuse cîțiva dintre acești soldați care executau totul cu precizie, toate comenzile, toate ordinele, ca niște mecanisme, pîrînd a fi împăcați cu propria lor soartă, fără a trăda nici cea mai mică nemulțumire și, deodată, rupîndu-se în ei ceva, dezechilibrîndu-se, comandantii găsindu-i spînzurați prin closete sau cu o întunecată, înfiorătoare pată neagră în jurul gurii în care-și trăseseră un glonț de pușcă. Ce-i făcea atît de supuși pe ireproșabilii executanți ai grelelor exerciții militare și ce-i scotea, dintr-odată, din obediența lor mecanică, din acceptarea docilă a tot ceea ce li se cerea ? Păreau curați, senini, niște țărani tineri, veniți de la țară, sănătoși, puternici, nici n-ai fi bănuir că asemenea indivizi se pot sinucide, și urmau rapoartele încheiate grăbit de comandanți și justificări medicale, doctorii aruncînd pe cîte un sifilis nedescoperit necugetatele gesturi sau pe cine știe ce altă pornire paranoică. Și atunci instrucția se înăsprea, plutonierii și locotenenții păstrînd o tăcere posacă, încărcată de amenințări, pentru că cei morți rămîneau în dosarele lor, ca niște imputări de arme pe care le-ar fi pierdut sau le-ar fi înstreinat, soldații fiind capitalul, zestrea, dotarea lor, alături de uniforme, cămășile, cizmele căpătate în fiecare an, o adevărată povară de care nu se puteau debarasa, pentru care răspundeau, și cine să știe ce zăcea în sufletul acelor soldați supuși, devotați, alergînd cu panourile în spinare și dobîndind furajera de trăgători de elită sau gradul de caporal pentru măestria, precizia și iuțeala cu care se mișcau în front, pentru inteligența de care dădeau dovadă la manevre sau în alte împrejurări ? Mai tîrziu avea să afle, atunci cînd devenise el însuși comandant, după ce trecuse prin aspra școală a tuturor umilințelor : cauzele gesturilor necugetate erau mărunte : le fugise fata cu altul, nu mai avusese răbdare să-i aștepte sau le murise boul din curte, singurul animal pe care-l mai aveau și părinții bătrîni și săraci puneau pe cineva să le scrie la regimente cîte una din misivele chinuite, acoperite de litere strîmbe și inegale, cu cerneală violetă, în cine știe ce primărie, și ei citeau încruntați, abia silabisind caligrafia necunoscută, conținînd știrile acelea

atît de proaste, și nu spuneau nimic, fumau cel mult o țigară cu tutun amar, pînă ce aceasta le ardea unghiile, trăgînd adînc, cu dușmănie din ea, și aruncînd un fum verde, puturos în lături, ca și cînd ar fi scuipat pe viață, și dacă erau întrebați de ce sunt atît de oțăriți, nu răs-pundeau nimic. Nu-i simțeau mîhnă decît după împietrirea feței sau după gestul cu care își curățau noroiul de pe bocanci, cu o grabă furioasă, folosind baioneta, pe care unii dintre ei terminau prin a și-o înfige în burtă, sătui de atîta singurătate și de atîta nenoroc, de vestea că nici măcar fata de 14 ani cu care umblaseră la cîmp, prin lunci, prin pădure, mîna-n mîna, nu-i mai iubea. Cazărmi, încăperi înalte, reci, în care focul se făcea rar și cu parcimonie, cimentul de pe jos, mereu spălat cu sacul ud, paturile înalte ca niște sarcofage, acoperite cu saltele de paie, dure, aspre, peste care un cearșaf bine întins, gros, cîrpit ca un cauciuc de mașină, ici și colo, cu niște petice grosolane, și o pătură cazonă cu același miros cunoscut, amestec de sudoare soldățească, de sodă în care fierbeau rufele în imensele etuve militare, de fenol și de ceva nevăzut, dar mereu prezent, de sudoarea veche a respirațiilor care intră în pereții tuturor cazărmiilor, a miilor de răsufări obosite de soldați, strecurate în varul poros și rămase acolo ca să îngroașe zugrăvelile, formînd o peliculă pe care nimic n-o mai poate scoate, decît o demolare, și pe urmă aburul sălilor de mese, mirosind a cartofi fierți, a morcovi curățați, a ceapă și a ulei rînced, izul marmitelor unsuroase, spălate o dată pe săptămîină, frecate cu cenușă și cositorite o dată pe an de către niște țigani regimentari, toți semănînd între ei, ca și cînd ar fi fost moșteniți și împrumutați de o generație altele; aceeași ceată slinoasă de femei în rochii de stambă, colorate violent, cu copii în legături ținute pe umeri sau în poală, năvălind în curtea cazărmiilor și făcînd un uriaș foc, cerînd mai întîi rachiul artelnicilor pentru că altfel nu se apucau de treabă și dînd în bobi sau în cărți soioase soldaților aflați de serviciu la bucătărie, vestindu-le înălțări în grad și fericiri pe care nu le dobîndeau nici-odată, luîndu-le după aceea și puținii lei pe care îi aveau în buzunarele mantalelor, ascunși prin căptușeli sau tivuri de vestoane, puțina, mica, unica lor avere, ținută

pentru cine știe ce împrejurare și, pe urmă, apucându-se cu sîrg să frece uriașele cazane, făcîndu-le să lucească în soarele unor zile din preajma Paștilor, de obicei, pline de vînt și mai pe urmă întunecate, și plecînd abia seara cu sacii lor răpciugoși, cărînd bucăți de pîine rămase de la mesele soldățești și vreo ciosvîrtă de carne de vacă cu un os mare cu care puteai să spargi capul cuiva, și resturi din crătiți, aduse cu ei și cărate în cine știe ce colț de pădure, unde așteptau alte ciurde de copii, tot flămînzi, tot nefăcînd nimic, alergînd după ciordeală, pîndind cu un ochi sagace vreo fereastră deschisă ca să șterpească niscai rufărie sau haine și să le vîndă pe nimic, în margini de tîrg, unor țărani sau sărăntoci, dacă nu-i prindea mai înainte poliția. Dar sosirea țiganilor era mica lor sărbătoare, ieșirea din banalitate, asta însemna o scurtă vacanță de cîteva zile, în care tot cazarmamentul era cărat buluc pe scări, în cearșafuri înnodate, arătînd ca niște baloane aruncate pe trepte sau de-a dreptul pe fereastră, pe niște pături așezate deasupra pietrișului curții ; se demontau paturile, se ungeau cu gaz, podelele erau date cu o vopsea roșie în care se vîra terebentină ca să se usuce repede și țigăncile erau urcate pe ferestre să spele geamurile, mai întîi cu șomoioage de hîrtie, înmuiate într-un săpun lichid, cazon, și pe urmă frecate, lustruite, să lucească, să-ți ia ochii, cum pretindeau șefii de dormitoare. Și în acest tîmbălău, în confuzia iscată de atîtea lucruri ce trebuiau făcute, un țaran dintre aceștia înghesuia în vreun colț de magazie cîte o țigancă pe cearșafurile strînse grămadă, aruncate la împlinire pentru a fi fierse și pe urmă întinse la uscat, și femeia aceea, mai bătrînă sau mai tînără, care se lăsa siluită din nu se știe ce milă sau interes, chiuia sub flămîndul trup al soldatului, lui nemaipăsîndu-i că poate să-i prindă cineva și să-l pedepsească, pentru că astfel de fapte erau nepermise, furișîndu-se pe urmă ca un cîine sătul, în săp!ămîna brînzei, ferindu-se de ochii celorlalți, prefăcîndu-se că e foarte ocupat, că are foarte multe lucruri de terminat în aceeași zi. Se mai întîmplau și alte năzbîtii. Cîte un țigan fioros năvălea în magazia plină de efecte scoase la reformă, de bocanci nereparați, rupți, cu pîngelele roase, de cizme mucegăite, înotînd prin movilele de

rufe murdare, amestec de cămăși, izmene și moletiere, de cearșafuri arse cu fierul prin unele locuri, căutîndu-și, spumegînd de furie, copila sau nevasta aflată sub nenorocitul de soldat și abia scăpînd amîndoi în urletele demențiale ale nomadului care scotea de cine știe unde un cuțit cu care i-ar fi ucis. Despre asta se vorbea după aceea un an de zile, toți jurîndu-se că văzuseră ce se întîmplase și cum o călcase în picioare bulibașa acela tînăr sau tatăl transformat în judecător, tîrînd-o de păr prin curtea regimentului, în hohotele de rîs ale companiilor, înjurînd și lovind-o cu picioarele în locul cu care păcătuisese, pentru că mai întîi o despuiasse, o udase cu zoaie, o batjocorise și voise să-i taie țîțele, dar o salvaseră ceilalți. Și atunci mica lor petrecere se strica, soldatul era judecat în fața plutonului și trimis la închisoare, locul lui rămînînd gol în dormitoarele comune, și ceilalți privindu-l cu un regret încărcat de invidie, chiar dacă știau că cel pedepsit va suferi. Camaradul lor făcuse totuși o faptă neobișnuită, un lucru îndrăzneț care nu era la îndemîna oricui, și asta îi umplea pe toți de un fel de mîndrie colectivă, iar ceilalți soldați, din alte plutoane, îi salutau din mers cu un *Să vă trăiască !*, sau *Să vă fie de bine !* sau cu un *Halal* rostit și el cu o veselie invidioasă...

Cele mai triste amintiri erau cele ale copilăriei pline de lipsuri, amintirea despărțirii de frații lui mai mari și mai mici, de acele fete pe care avea să le aibă în grijă toată viața, una murind la 11 ani de tuberculoză, din nemîncare, și alta într-un accident de mașină, o călcase un autobuz, unul dintre primele autobuze care trecuse prin orașelul lor. Nu dorul de casă îl măcina căci pentru el casa plină de copii era numai un loc în care dormi laolaltă cu alții, mîncînd ceva, la iuțeală, pe apucate, trăgînd cu ochiul la bucata de pîine cea mai mare, dar ferindu-te de privirea severă a mamei care ținea loc de șef al familiei după moartea tatălui, ci despărțirea de niște ființe care-i semănau, care îl ocrotiseră sau pe care le ocrotise o vreme, așa cum se întîmplă unde sunt mulți copii, în care frații cei mari îi tiranizează pe cei mici sau îi protejează față de streini, impunîndu-le gusturile, dorințele lor, implantîndu-le, încă de mici, un fel de a se comporta pe care mai tîrziu îl recunoșteau la frații

mai mari, un fel de mimetism din care nu mai ieși nici la bătrînețe. Mergea înspre un loc necunoscut, își găsisse o altă familie, o familie în care nu avea să se integreze niciodată pentru că împrietenirea cu oamenii aceia streini, mai în vîrstă sau cu cei de seama lui, a copiilor de trupă, era greu de realizat, iar un regiment nu era un loc unde ai timp să te apropii de alții. Odată intrat acolo, devenai o mică mașinărie de executat ordinele, trebuia să răspunzi rapid la ceea ce ți se cerea, mereu *fuga*, *marș*, mereu *ai înțeles*?, mereu *executarea*, mereu erai trimis undeva și, cînd te obișnuiai, nu te mai gîndeai la nimic decît să aduci la îndeplinire cît mai repede ceea ce ți se cerea. Se producea o dedublare ciudată, ca și cînd cineva, o altă ființă, ar fi executat automat ceea ce ți se porunca, și o parte rămînea singură, autonomă, ascunsă undeva, probabil într-un colț de creier ; puteai să alergi, să te tîrăști pe burtă, să demontezi o armă cu precizie, fără nici o greșeală, și în același timp să dispari din mijlocul celor din jur care făceau același lucru, să fugi undeva pe un cîmp, să-ți închipui că înoți într-un rîu cu apă încălzită de soare, sau că stai într-o odaie în care mai erau niște frați de-ai tăi, tot singur, gîndindu-te la ale tale, cu mîinile sub cap, urmărind secreta geografie a tavanului dat cu var. Mirosuri familiare pe care ți le evocai, amintirea unui lucru plăcut, de pildă o plimbare cînd erai foarte mic cu tatăl tău, pe o stradă a orașului, sub niște castani care păreau împodobiți cu niște luminărele albe sau îmbrăcarea primului costum de haine : pantaloni scurți și o hăinuță de marinar și botfori negri, ciorapi albi, tunsoarea cu breton și ochii mari, privind la un fel de burduf terminat cu un cioc de rață care era aparatul de fotografiat, și pe urmă contemplîndu-te cum arătai pe o bucată de carton, sepia, cu o privire uluită care fixa un punct nevăzut, cu părul retezat cu foarfeca, ca și cînd cineva ți-ar fi ținut înainte un ceaun deasupra creștetului, și mînuțele acelea dolofane, abandonate în poală, o poză de la 4 ani sau de la 5, pe care probabil că tatăl lui o purtase pe undeva, pe front, în cine știe ce buzunar ascuns, singura amintire a unei copilării care nu era încă bîntuită de grija de a aduce lapte pentru surorile mai mici, de a alerga după pîine la brutăria

din colț. „Acum tu ești capul familiei !“ spunea maică-sa, căutînd să-i insufle o mîndrie pe care încă nu o resimțea. Și asta cîțiva ani, pînă cînd un vecin, milos-tivindu-se de ea, și văzînd-o că nu o mai scoate la capăt, o sfătuisese să-l trimită la un regiment, ca băiat de trupă, atunci ea ar fi terminat cu grija hainelor, a încălțămintei, a cărților de școală și chiar a hranei. „Acolo are de toate, nu-i trebuie nimic, ei îl îmbracă, ei îl încălță, ei îl hrănesc și, dacă ești cuminte, i se adresase și lui, intri la liceu și ajungi ofițer, și maică-ta o să se mîndrească cu tine.“ Și intrase. Prindea repede orice, îi plăcea să învețe, numai firea lui mîndră nu suporta observațiile nedrepte sau tonul răstit. Dar în el mocnea supușenia celor lipsiți de mijloace, care înțeleg repede că orice opoziție nu face decît să te îndepărteze de la scopul propus. Să strîngi din măsele, să rabzi, să execuți orice poruncă, oricît ar fi de absurdă, să știi că dincolo de aceste zile există una, numai a ta, cînd și tu, la rîndul tău, vei porunci altora și ei vor trebui să execute acele porunci, cînd vei fi liber să faci ceea ce dorești și lumea se va uita la tine cum se uita acum la comandanții lor, mîndri de uniforme, de gradele pe care le aveau...

Contactul cu ceilalți băieți de vîrsta lui, din liceul militar, fusese destul de dur. El venea din mediul soldățesc, avea o precizie a mișcărilor comandate, reflexul deja făcut al executantului, ceilalți intrau mai greu în joc, erau admonestați, și el dat de exemplu, și asta îi creaa din partea celorlalți o animozitate pe care nu putea să n-o observe. Notele mai mari, aprecierile pentru ușurința de a îndeplini unele exerciții, mereu citarea în fața celorlalți, asta îl izola pentru că ei se solidarizau, îl bîrfeau pe la spate, numindu-l *tocilar* și *copil de trupă*. Sigur că îi convenea. În timp ce ei învățaseră, ca toată lumea, numai aritmetică și științe naturale, și altele, el stătuse într-o cazarmă și făcuse exerciții în fiecare zi, mișcînd ca o marionetă, îi dădea mîna să rîdă de stîngăcia lor, dar or să învețe și ei vreodată, or să se obișnuiască cu acest regim sever, și atunci să-l vedem pe sărăntocul ăsta ! Cu această ură și cu pecetea de copil de trupă trecuse prin toți anii de liceu, purtînd ca un semn infamant propriul lui trecut. Era greu să-i faci să înțeleagă pe cei-

lalți că nu vreo ambiție îl adusese în curtea regimentului unde bărbierise cartofii ani de zile, și măturase cu tîrnul curtea, și unsese arialele soldaților mai vîrstnici, care îl învățaseră să tragă din țigară în schimbul acestor mici servicii. nu de plăcere coborîse cazarmamentul pe scările alunecoase, purtînd uriașele poveri în spinare, aproape prăbușindu-se în curte cu ele, și iar urcîndu-le, agățat de rampa metalică a scărilor întortocheate. Nu pentru că ar fi vrut să le arate că e mai priceput ca ei în ale milităriei executase atîtea plantoane noaptea și rămăsese duminica în cazărmi, sărăcia îl adusese aici, dar se vede treaba că sărăcia nu e iertată nimănui. Ei primeau pachete, rudele bine îmbrăcate umpleau curțile duminica, niște cucoane spilcuite, cu pălării de paie, vara, cu poșete cumpărate de la București sau din alte părți, pline de bomboane, soseau, gungurind, sărutîndu-și copiii din fugă și vorbind cu comandantii de serviciu, interesîndu-se cum învață, dacă sunt disciplinați, și pe urmă dispărînd în oraș nu înainte de a-și încuia în dulapurile lor cadourile primite, la care sărăntocii, foștii copii de trupă, priveau cu invidie pentru că la ei nu venea nimeni duminica, sau venea de două ori pe an cîte o mamă sărmană sau un bătrîn uscat, îmbrăcat prost, aducînd și el cine știe ce pachet cu prăjituri cumpărate din centrul orașului sau vreo carte sau cîte ceva de-ale îmbrăcămînții, cu care ședeau cîteva ceasuri, mai mult nevorbînd în curtea cazărmi, scoțînd rar cîte un cuvînt, ca și cînd nici unul dintre ei nu era interesat ce face celălalt. Important pentru ei, cei aflați în categoria asta, era ca timpul să treacă mai repede, ca anii să se sfîrșească cît mai curînd și să-i vadă, în sfîrșit, îmbrăcînd hainele ofițerești, să se mîndrească că după atîtea privațiuni copiii lor dăduseră lovitura, erau în rîndul lumii, oameni respectați, avînd în față o carieră. Ei, toți aceștia, pentru ziua acordării gradului de sublocotenent trăiau. În rest, nimic nu avea greutate. Dacă s-ar fi putut să se culce în dormitoarele comune și să se scoale peste cîteva ani, să nu străbată fiecare cantitate de vreme a unei săptămîni și luni și să se trezească în acea unică zi a primirii gradului, asta ar fi fost cel mai bun lucru pentru ei. Dar vremea se scurgea egal, fără nici un fel de scurtări ;

aceleași dimineți sumbre de iarnă, spălătorul înghețat, un uluc de apă, câteva șanțuri care lăsau să curgă apa venită de la o chiuvetă, pielea înfiorată de frig, trupul dezbrăcat pînă la brîu, bucata de săpun care nu făcea clăbuc, peria de dinți și pasta ieftină, cumpărată din mica lor soldă, și mirosul de dimineată al trupurilor tinere, zdupăitul și pleznetul apei pe omoplați, pe gît și pe umeri, strigătele de plăcere ale trezirii dintr-o lene a cărnii și frecatul cu prosopul aspru, și, mai apoi, bărbieritul în cioburile de oglinzi, rezemate de țeava din care venea apa, cu o grabă mecanică, frecarea cu pămătuful a bucății de săpun, întinderea spumei albicioase pe fața încă nedefinită de după somn, cu trăsături amorfe, ascuțirea rapidă a lamei tocite pe marginile unei cești umezite, înșurubarea în micul aparat de tablă și rîciitul metalic al pielii care era încă înfrigurată, barba rezistînd cu firele îndîrjite, tari, care nu se frîngeau, și simțămîntul că te jupoi singur și mai dai o dată cu pămătuful, și întorci lama, realizînd că timpul trece și că trebuie să fii îmbrăcat în următoarele minute și că bărbieritul îți ia prea multă vreme. Pe urmă, îmbrăcatul febril, cămășile țepene, aruncate deasupra capului, nasturii pe care nu i-ai cusut la vreme și se desprind, și-l rogi pe un camarad să-și caute acul lui cu ață și să ți-l prindă din câteva împunsături la loc, și el spune că nu are timp, și tu îl ameninți că o să-i vină și lui rîndul în vreo învoire, cînd va descoperi că nu are ținuta reglementară și va fi întors din drum și va rămîne în cazarmă, și el se înduioșează, înjurîndu-te, și pe coridoare se auzeau comenzile, fluierăturile acelea amenințătoare, bulucul celorlalte dormitoare care se aliniau, făceau la stînga, se așezau în șir indian și începeau să coboare, și pe trepte se auzea deja *rap-rap-ul* țintelor, și tu mai trebuia încă să-ți închizi centironul, și să nu-ți uiți deschisă copca de la gît, pentru că asta putea să însemne un planton sau două, dacă nu chiar consemn. Apoi o ultimă privire în oglinda spălătorului către care se buluceau toți, să vezi dacă nu ți-ai lăsat vreun smoc de păr nebărbierit sau dacă nu cumva un moț de capelă e tuflit, și vei fi făcut de rîs în fața plutonului și întors din drum, pentru că orice poți să-ți permiți într-un asemenea loc, numai o neglijență nu : un

bocanc nefăcut, o rarnă de bocanc plină de noroi, o moletieră neperiată, sau, și mai rău, un veston care nu ar arăta ca scos din cutie, pentru că în dimineața aceleiași zile ai făcut 40 de culcări într-o baltă de noroi, la comanda culcat ! și în timpul repausului de după masă ți-ai uscat bainele umezite pe lingă sobe, și ele abia emanînd o căldură sărmană, sau pe la bucătărie, rugîndu-te de elevii rămași de serviciu să-ți îngăduie să-ți pui la punct uniforma. Toate, laolaltă, formîndu-ți automatismul de care nu mai scăpai o viață, nesuportînd de atunci încolo nici o scamă pe haină, nici un fir de păr crescut aiurea pe față, nici o pată pe costum, dîndu-ți deodată seama că timpul a trecut, că ai 13 ani, și că în afară de viața militară mai există și altceva : baluri, cîte-o doamnă mai în vîrstă care se uită la tine pentru că uniformă îți cade bine pe trupul subțire, musculos, încercat de atîtea exerciții, și-atunci săptămîinile ți se par deodată lungi, și a apărut prima fată cu care te plimbi duminica după masa, dimineața pierzîndu-ți-o încărcat de nerăbdare, ocolind aceeași piață rotundă, pietruită, cu birje care așteaptă călători și nu mai ești în același oraș, în același parc public, dar tot sub niște copaci bătrîni și umbli pe alei întortocheate, cu bănci și busturi, cu chioșc pentru muzică, cu un restaurant care dă spre lac, același lac cu maluri sinuoase, pline de stuf, cu cîteva bărci în care se plimbă orășeni plictisiți, vislînd indiferenți, cu o mică fîntînă arteziană în mijloc, al cărei jet de stropi argintii aduce cu o coadă de păun, și timpul trece greu, posac ; mănînci la un restaurant în fugă, singur la o masă, pentru că în provincie, duminica la prînz, restaurantele sunt aproape goale, și la mese iau loc numai oameni ca tine, aflați în înviori, sau streini în trecere prin oraș, și nu mai e nici măcar orașul bucovinean cu *Hotelul Imperial*, cu birjarii lui în halate albastre și cai bine hrăniți și bine periați, și curțile boierești, pline de umbră, cu case cu coloane grecești, sprijinind portaluri văruite. Acum te afli într-un fel de tîrg în care ziduri de trei metri ocrotesc curțile și spre stradă se văd numai niște ferestre oblonite cu drugi de fier, la lăsarea serii, deschise de dimineață, lăsînd să se vadă niște geamuri negre, acoperite de perdele din ață pescărească, dincolo de care nu

se ivește nici un chip, nici o mișcare. Uliți pietruite, urcînd pante domoale, căruțe pline cu bălegar, trase de riște plăvani bine țesălați ale unui burg transilvănean care duc undeva încărcătura mirosind a cîmp și a animale, trecători rari, pustiu duminicilor provinciale ale garnizoanelor în care plouă mult și trebuie să te adăpostești undeva, sub niște umbrare de șită, și e umezeală și în iarba grasă se bălăcesc cîrduri de gîște, pustiuul tîrgurilor închise pentru alții, din care se aud seara, din cînd în cînd, patefoane cu cîntece nemțești, valsuri sau tangouri leșinate, marșuri militare, alămuri sparte, care lasă spre stradă numai ecoul lor, ceva șters, amuțit, sunînd a pustiu. Și fete severe, cu fețe albe care n-au văzut lumina soarelui, parcă ascunse mereu după geamurile întunecate, fețe abia zărite într-un con galben de lumină de la lămpile atîrnate de plafoane negre, lucioase, sub care, la gherghef, aceste ființe îmbătrînind prematur, cos în timpul săptămînii, iar duminica citesc din *Biblia* lui Luther. Și parcă nu există nimic omnesc în această viață monotonă, sumbră. Arar, cîte un apel, de undeva, de dincolo de gardurile de piatră, înalte, ca de cetate, un nume de femeie sau de fată, și mugetul vreunui bivoli negru care se desprinde la amurg, din lungul cîrd care vine de la păscut și își deschide singur poarta greoaie de lemn cu coarnele, și cineva pîndește în spatele ei și o închide repede, ca nici măcar o privire, o undă de aer să nu scape prin acea întredeschisă capcană, o clipă, atît cît greoiul trup, lucind, să se strecoare undeva, într-un loc acoperit de iarbă pe care nu-l zărești decît într-o lumină de fulger. Și în acele restaurante pustii, și ele cu chelneri somnoroși, îmbrăcați în negru, în livrele ponosite, cu șervete albe peste brațul îndoit, așteptîndu-te, dar fără grabă, luînd cunoștință că ai intrat cu numai o clipire a ochilor, și conducîndu-te după ce ți-ai ales locul lîngă o fereastră ca să mai privești ulițele pustii la ceasurile amiezii, pînă îți aduc de mîncare. Și în peisaj nimic altceva decît o pompă metalică cu braț la care femeii cu chipul acoperit de broboade își umplu căldările cu apă și apoi, grăbite, dispar dincolo de porțile care iute se închid cu un clănțănit metalic pe care nu-l auzi. Apoi, din nou, strada cu piatră cenușie, pe care urcă rar cîte un

preot în sutană neagră, cu guler alb, prins cu o copcă, militărește, la gît, și el cu o față lăptoasă, cu ochi apoși ca și cînd n-ar vedea nimic, cu o tiară de pînză neagră deasupra frunții, făcînd un semn vag al crucii către cineva care-l salută, și dispărînd în negurile fumegoase de toamnă ale duminicilor pustii, cînd mănînci singur, fără poftă, ca și cum ai rumega, nepăsător, preocupat mai mult să treacă timpul decît să te hrănești, sorbind supa fierbinte cu tăieței sau mîncarea cu sos dulce și bînd o sticlă de bere sau o jumătate de kg de vin, avînd senzația unei sărbători pe care o trăiești singur, pentru că mai e destul pînă la ora întîlnirii cu fata pe care ai cunoscut-o într-o sîmbătă seara, la unul din acele baluri nesărate unde vin 30 sau 40 de oameni tineri care se așază cuminți pe băncile din jurul ringului de dans și stau cu capetele lipite de peretii vopsiți în culoarea albastră, și se privesc lung, căutînd pe cineva care să răspundă privirii lor, găsind tîrziu pe una dintre acele fete, nu rușinoase, dar indiferente, venite aici ca la biserică, parcă dintr-o obligație, așteptînd ca bărbații să se ridice de la locul lor, să facă cei cîțiva pași care le despart de ele, să se incline și să-și ceară voie să danseze un fel de cadril executat de 8 gagiști, îmbrăcați în costume tiroleze, ceva săltăreț, cîntat la clarinete și la niște viori în străduința de a încropi o melodie în stare să te scoată din inerție, bună mai ales pentru patinaj, un fel de foxtrot amestecat cu măsuri de vals, prelungite, lunguroase și cîteodată stridente. Fetele sunt energice, îți apucă brațele cu furie, te răstignesc, încep să alerge în salturi scurte, și trebuie să te ții de ele pentru că altfel rîd de tine și te abandonează și îți fac semn să nu le mai inviți... Prima fată, a doua fată, plimbări pînă acasă la ea după petrecerea de sîmbătă seara, care se termină la ora zece și ele te lasă în poartă, și-ți dau întîlnire a doua zi, după masă la cinci, lîngă chioșcul cu muzică militară, unde se cîntă tot valsuri vienezee și cadriluri, de data asta de către niște sergenți și soldați veseli, cu fețe rizătoare, dar pînă la ora cinci trebuie să-ți pierzi încă vremea în acele restaurante întunecoase în care rămii singur în cele din urmă, citind un ziar pe care un tren local îl aduce abia pe la ora două, și din care afli ce a mai făcut Ma-

jestatea Sa Regele, cu ocazia inaugurării Pavilionului de Ape minerale din localitatea Călimănești, și pe urmă deschizi la rubrica *Fapte diverse* și citești cîteva rînduri seci despre sinuciderea unui bancher care a dat faliment, despre devalizarea unui magazin din Rîmnicu-Vîlcea sau de la Moreni. Timpul trece greu, te ridici în sfîrșit după ce ai plătit, salutat de chelnerul care tot mai moțăie în colțul lui, tot stînd în picioare, tot cu șervetul atîrnînd pe un braț îndoit, mai estompat în penumbra în care l-ai găsit și în care îl lași ca pe un sfînt într-un zid de biserică. Afară bate vîntul și încă ăsta e un noroc pentru că dacă ar ploua, fata poate nu ar veni căci n-ar lăsa-o părinții, sau o mătușă, sau un unchi. Aici băieții de familie se invită în casele fetelor sau la prieteni, joacă poker de sîmbăta noaptea pînă duminica seara, au amante care locuiesc singure și la care dorm pînă a doua zi, seara, ca să nu fie văzuți de vecinii acelor ființe care în timpul săptămînii lucrează undeva, în vreun birou sau sunt vînzătoare în magazinele din centru, ori studente venite la rude. Fetele pe care le cunoștea el nu îndrăzneau sau n-aveau voie să-l cheme decît tîrziu la ele acasă, unde îl întîmpinau cîteva femei bănuitoare, apărînd, una după alta, ca din întîmplare, în salonul plin de scoarțe, de pilote și perne așezate pe un fel de tron de lemn care voia să-ți amintească de lada de zestre și de onorabilitatea fetei, elevă într-a șaptea sau într-a opta de liceu, undeva, la Sibiu sau la Brașov, în orașe mai răsărite, și urmau cîteva vizite scurte, de o oră și jumătate, în care erai tratat cu o dulceață de agrișe și cu un pahar de apă rece, niciodată cu un pahar de vin, și spionat pe după perdele de către rudele gazdei care apăreau și ele la sfîrșitul ceasului rînduit, cîte un profesor îmbrăcat în haine de duminică, cu un ceas cu lanț de aur la vestă, în redingota ușor lustruită de vreme, cu cravată lată, strînsă sub gulerul unei cămăși țepene, în ghetre, cu părul cărunt, rigid și solemn aducînd cu fotografiile de pe pereții casei, acele grupuri încremenite (amestec de femei și bărbați, cîte patru sau cîte șase, privind fix spre lentila fotografului), și alături o doamnă, și ea, țepănă și rece, distantă, căreia îi sărutai

mîna, în rochie totdeauna cenușie sau neagră, vorbind puțin și spunînd lucruri banale, avînd grijă să adauge la despărțire : „Vă așteptăm și duminica viitoare“, dar asta după ce alte 15 te întilneai la chioșcul de muzică cu fata sfioasă, și ea începînd să semene cu încremenitele mame și mătuși, de care casele pe care aveai să le vizitezi mai apoi erau pline. După ce ocoleai de opt ori parcul în care toate băncile erau ocupate de perechi de bătrîni, totdeauna duminica, pentru că asta era ziua lor cînd ieșeau din casă ca să asculte fanfara, de undeva, de departe de chioșc, în umbra unor boschete de măceș palid care mirosea dulceag, bărbații rezemați în umbrele sau bastoane, cu bărbia pe mîinile împreunate, femeile, și ele, tot rezemate de spetezele verzi ale băncilor, încremenite într-o extaziată răstignire, arătînd adică celor care ar fi trecut pe lîngă ei cît gustă reverberatele, îndepărtatele, spărtigoasele sunete de fanfară, în care notele false nu se mai observau. Două ceasuri de muzică, aceleași cîntece într-o suită niciodată modificată, marșul cavaleriei la început, o uvertură pițigăiată, ritmată, un galop vienez și pe urmă un vals de demult, vechi de 20 de ani, auzit cine știe unde și cine știe cînd. Mai tîrziu, în timp, odată cu începerea acelor duminici cu dulceață și mătuși, și albume de familie, și aluzii asupra zestrei fetei sau relatări despre niște rude îndepărtate care aveau la rîndul lor niște prieteni pe la București, în armată, cu grad mare, care ar fi putut să ajute carierei unui tînăr ofițer, se ivea o intimitate ce devenea sufocantă, vizitele duminicale lungindu-se. Apăreau atunci sticle cu vin pe mese, un familiarism care-l jignea și deodată descoperea că nu calitățile lui interesau pe acești oameni, ci cariera pe care avea s-o facă, carieră care s-ar fi răsfrînt și asupra destinului fiicelor lor. Două experiențe îi ajunseseră, dealtfel ofițerii mai vechi și camarazii cu familiile în oraș îl sfătuiau să fie prudent pentru că mulți oameni în situația lui, adică singuri, în astfel de tîrguri, puteau să cadă pradă unor partide ce nu conveneau. Nici nu-și luase gradul și pentru provincialii solemni, găunoși, care-l poșteau la mese, din ce în ce mai des și îi uitau pe tineri singuri, doar-doar s-o întîmpla ceva între ei, el reprezenta ceea ce se numea o *partidă*, dar

ofițerii se căsătoreau tîrziu, cînd ajungeau la gradul de căpitan sau de maior pentru că pînă atunci aveau fetele, femeile lor, cu care se culcau și cu care trăiau cîțiva ani fără nici o obligație. Și el ar fi trebuit să încerce, să nu se lase îmbrobodit de prima venită. De ce neapărat un romantism deșelat ; te plimbi cu o fată de cîteva ori în grădina publică, te invită la ea acasă, și ce-i cu asta, neapărat trebuie s-o iei de nevastă, să te trezești la 30 de ani cu cinci copii, mutîndu-te din garnizoană în garnizoană ? El încă nu știa ce înseamnă adevărata viață de militar. Altceva era să închiriezi o cameră cum ieși sublocotenent, să stai la o văduvă sau la niște oameni onorabili și cînd te mută să-ți pui coada pe spinare, adică să-ți faci geamantanele în cîteva ore, să-ți strîngi puținele lucruri și să te sui în primul tren, să te prezinți la noul post. Dacă avea nevoie de niște fete vesele, ele se găseau chiar într-un tîrg ca ăsta, sumbru, care nu arăta nimic, parcă lipsit de femei, dar care avea bordelul lui, numai că trebuia să te introducă cineva acolo. Îl ținea o șvăboaică, Madam Clara, ce mare lucru, de ce era atît de sălbatic ? Cu niște bani, că de acum i se plăteau soldele de sublocotenent, putea să petreacă într-un separeu aflat într-o clădire din spatele primăriei, o casă cu un etaj, cu o intrare discretă, doar pentru domnii ofițeri, în care se intra numai cu parolă, pentru că altfel nu pătrundeai nici cu poliția.

Încercase, fusese de cîteva ori, femeile acelea erau destul de drăguțe, agreabile, vesele, îmbrăcate frumos. Trebuia să cheltuiești bani, e adevărat, nu era zgîrcit, și nici nu avea nevoie de așa mulți, dar nu asta îl deranja, ci anturajul altor ofițeri care-l prezentau ca pe benjaminul lor, ca pe cel care trebuia inițiat, un fel de puști ce nu trebuia speriat. Vorbea nemțește, limba o învățase în orașul acela bucovinean, asta îl ajuta să nu se simtă prost, dar fetele deveneau grosolane imediat ce beau mai mult, ca orice ființe care făceau ce făceau ele, și asta îl deprima. Cite un camarad îl lua de-o parte și-l certa : „Dragul meu, nu te-am adus la minăstire, sfintele sunt pictate pe pereți, deși și ele au păcătuit pînă au ajuns acolo. Ce vrei ? Sunt slobode la gură, glumesc, sunt deprinse cu altfel de oa-

meni. Ar trebui să te obișnuiești. Cînd o să te îndrăgostești și c fată o să-ți sucească mințile de tot, atunci ai să le regreti. Ai să-ți dai seama ce bune erau. Pînă atunci însă, caută să nu ții seama de firea lor flușturistică. Au prieteni, își fac meseria, dar iubesc și ele pe cîte un bărbat, să știi. Cu noi se distrează numai, și cîștigă niște bani." Era prea greu pentru el să înțeleagă așa ceva. Se însingurase, mergea rar cu ei la astfel de petreceri, rămînînd multă vreme cu un gust amar. Altceva vedea el în femeie, dar se afla între două rele : era dezgustat și de ipocrizia fetelor de negustori sau de profesori care îl vînau și nici ușuraticile, veselele fete ale doamnei Clara, care dansau pe masă, bătînd cu tocurele pantofilor pe scîndura pe care erau așezate 30 de pahare de șampanie, fără să le spargă, nu i se păreau imaginea femeii visate. Îl oboseau și grosolăniile bărbaților, bețiile lor zgomotoase, certurile care se iscau, dacă prin faptele acestea se pregăteau pentru o carieră, era cam puțin lucru.

În sfîrșit, în toamna anului 1937, fusese mutat într-un oraș mic, păduchios, cu ulițe noroioase, cu un centru pîrlit, cu magazine întunecoase și cîteva cîrciumi, și ele făcute parcă numai pentru căruțașii care cărau grîne sau transportau lemne de la pădure, de undeva, din munte. Un oraș plin de praf vară, în care nu ploua decît începînd din octombrie pînă în decembrie, cu viscoze stîrnite pe neașteptate, de undeva dinspre Bugeac, cu niște ierni uscate, totuși, cînd nu-ți mai venea să ieși din casă. Și regimentul lor era instalat departe, în cîmp, în niște barăci friguroase, în acel anotimp insuportabil, iar vară, cînd stăteau mai mult pe cîmp, făcînd instrucție cîteva ore pe zi, își lăsa trupa, ca toți ofițerii, să se scalde în Siret. Două veri și trei ierni petrecuse aici sau mai multe, nu mai ținea minte, regreta orașul sumbru, ploios, dar parcă curat, cu casele lui atît de respingătoare, în care nu intrai decît după lungi stăruințe. Aci lumea era deschisă, cam petrecăreață, poate de vină erau și podgoriile din apropiere. Comandanții își tocău trei zile din săptămîină, prin acele ogeacuri ascunse, sub niște plantații de hamei sau în bordeie în care puteai să intri călare, pline de budane cu vin, în care se spunea că se înecaseră cîțiva ofițeri la niște chefuri monstruoase, dar de petreceri de genul ăsta era sătul. Îi însoțea cîte-

odată, pleca primul, vinurile erau bune, dar nu-l tentau; prefera să meargă la gazdele lui (schimbase cîteva case) pentru că nu-i conveneau încăperile în care niciodată nu se încălzea, cîte lemne ar fi băgat în sobă, și vara era o căldură strivitoare, deși stătea cu ușile și ferestrele deschise, citind pînă tîrziu cărți de balistică și matematică superioară. Rămăsese un tînar studios, ros de ambiție, cum sunt toți oamenii din pornire săraci, handicapați de ceilalți care au totul : nume, avere, prieteni, prestigiu familial, pe care trebuie să-i întreci, luptînd cu dinții strînși la fiecare sfîrșit de an pentru o fracțiune mai mult la medie. Și el nu reușise niciodată să treacă de cei cîțiva care se bucurau de aceste avantaje și trebuise să se mulțumească cu un loc al doilea sau alt treilea, fără să protesteze, și profesorii, în discuții confidentiale, îi explicau că era vorba de fiii unor generali care aveau nume mari, din primul război mondial, și ar fi fost rușinos ca urmașii lor să nu iasă în capul promoției. Asta ar fi adus mari prejudicii nu numai familiilor respective, dar și armatei pentru că, el n-avea de unde să știe, în toate domeniile existau adevărate dinastii, și numele mari trebuiau consolidate, și cum să le consolidezi decît împingînd înainte vlăstarele mai slabe, care își dădeau, ce-i drept, toată silința să nu-și facă de rîs părinții, dar nu reușeau totdeauna. Putea el să înțeleagă așa ceva ? Înțelegea, desigur, dar asta îl îndîrjea și mai tare și simțea că devine răzbunător, că ceva i se fura, un lucru meritat pe deplin. Și nu mai înțelegea de ce atîtea vorbe mari la fiecare sfîrșit de an, de ce se mai rosteau discursurile înflăcărâte de către comandanții de școală care păreau pătrunși de ideea de justiție, de patriotism, de soliditate a unui regim în care oricine avea șanse egale de a ajunge în vîrfurile ierarhiei, și nu lipsea și un oarecare cinism pentru că era dat de exemplu fostul băiat de trupă, care de la 10 ani trăise în cazărmi, făcînd cele mai umilitoare munci, adică desfundase latrina, cărase marmitele cu mîncare, fusese tîrît prin șanțuri, tăvălit, luase consemne, și iată-l acum pe locul al doilea sau al treilea în promoție, un adevărat fiu de țaran, de erou care murise pe front în primul război

mondial. Ah, această gargară, cum spuneau prietenii lui, care nu se mai isprăvea, gustul cuvintelor mari, goale, lipsite de orice conținut, ei erau uitați în garnizoane pîrlite, pline de praf, în orașele păduchioase în care nu existau decît două anotimpuri, cu o vară de șase luni, lungă, secetoasă, cu un cer de metal deasupra, cu soarele care parcă-ți fierbea creierii, de dimineată de la cinci pînă la scăpătat, și cu o iarnă iscată la fel de rapid, cu teribile vînturi ce aduceau zăpada de undeva, din Rusia și, pe urmă, un vînt cald care topea totul, urmat de un frig uscat, și praful pe care parcă nu-l putea urni nimeni de deasupra tîrgului lor puturos, unde oamenii se îmbătau în noiembrie și se trezeau abia în martie, umblind în cîrduri pe ulițe, cîntînd în cor, căzînd în șanțuri și ridicîndu-se, și pornind iar spre casele lor de paie din mahalalele de dincolo de bariera orașului, de peste linia ferată, pe care treceau două trenuri : unul de dimineată, la nouă, și altul spre seară, cu vagoane goale, tîrînd în niște garnituri de vite soldați concentrați care făceau manevre, undeva, dincolo de o cîmpie, și ei auzeau tunurile și seriile de mitralieră bătînd cîteva ceasuri pe zi și pe urmă tăcerea se înstăpînea, și nu se mai auzeau decît glasurile bețivilor urlînd în niște cîrciumi, acoperite de primul viscol, din care nu se mai ieșea trei zile decît după ce bătea vîntul acela cald, care transforma toată ninsoarea într-o băltoacă ; „Vine războiul, spuneau bețivanii, măcar să nu ne găsească treji. Auziți cum bat tunurile !“ .Camarazii săi rîdeau de toate fleacurile astea deși noaptea auzeau cu toții împușcături rare undeva, în depărtare. O atmosferă turbure începuse să-și facă loc în rîndul ofițerilor. „Armata nu face politică“, spuneau comandantii, dar se vorbea despre agitatori bolșevici, mai ales în rîndul soldaților, infiltrați în mijlocul trupei și împărțind manifeste. Li se ordonase să facă percheziții neașteptate în dormitoare, dar nu găsiseră nimic. Cîțiva soldați care răspunseseră mai insolent unor subofițeri fuseseră snopiți în bătaie și băgați la carceră. El ieșise la raportul comandantului și spusese că nu este de acord cu asemenea măsuri. Comandantul regimentului îl privise ca pe un nebun : „Dumneata nu știi unde te afli aici ? Suntem într-o zonă fierbinte. Chiar dacă au dreptate

soldații ăștia, pentru că unii subofițeri sunt abuzivi, trebuie să ne solidarizăm cu ultimii, ca să întărim disciplina, altfel riscăm să ne trezim cu celule, cu manifestări anarhiste.“

La început nu înțelesese ce se petrecea. O altă categorie de ofițeri vorbeau despre niște studenți care voiau să scape țara de evrei, și el apucase să vadă câteva manifestații dintre acestea, organizate de câte un grup îmbrăcat în cămăși verzi, care spărseseră geamurile câtorva magazine și bătuseră pe doi telali, purtându-i prin centru, cu niște geamantane cu zdrențe de gît. Nu-i plăcea arbitrarul, nu știa pentru ce erau pedepsiți acei negustori, se spunea că sunt speculanți, că iau pielea de pe popor, dar pentru asta existau legi, nu se cuvenea să fie hăituiți, să fie luați de-acasă, din așternuturi, umiliți și purtați pe stradă. Poliția ar fi trebuit să-i apere, și o și făcea, dar cam în dorul lelii, oricum, situația politică se înăsprea, ei trăiau izolați de aceste dispute. Comandanții le atrăseseră atenția că nu aveau voie să se amestece în nici un fel în certuri, să nu adere la nici un partid, recunoscut sau secret, pentru că riscau să-și încheie cariera. Misiunea armatei era să execute ordinele. Fuseseră trimiși de câteva ori în manevre, câte trei săptămîni, dormind în bordeie ascunse în niște lanuri de porumb, patrulînd, mai ales noaptea, controlînd ostașii.

Tocmai în această vreme începuse să frecventeze casa unui profesor de matematici, Marcel Bart, care îl pregătea în vederea examenului la Politehnică, împreună cu alți doi camarazi. Veneau seara, după orele de instrucție, dacă nu cumva erau trimiși în zonă, câte două ore, între nouă și unsprezece noaptea, obosiți, abia ținîndu-se pe picioare, dar încăpățînați, dornici să nu piardă examenele viitoare, să nu cedeze nimic din drepturile pe care le aveau, el și ceilalți, tot copii de oameni sărmani, nu foști copii de trupă ca el, ajunși în școala militară după niște licee particulare, absolvite cu chiu cu vai, pentru că nu aveau bani de taxe, și se întrețineau singuri, și armata le oferea îmbrăcăminte gratuită și posibilitatea de a urma în paralel o facultate. Aveau aceeași încăpăținare fanatică pe care o dovedea și el, dormeau câte trei-patru ore, pentru că după acele ceasuri de meditație, din casa profesorului

Bart, înainte de a pleca spre regiment, mai trebuiau să învețe cîte o oră, o oră jumătate lecțiile pentru a doua zi, iar răgazurile de pe cîmpurile de instrucție, folosite și ele, nu erau suficiente. Comandanții lor rîdeau de ei, li se spunea *tocilarii*, ba chiar invidia celorlalți colegi mai leneși îi făcuse să se aleagă cu niște rapoarte confidențiale și cu anchete. „De așa ceva le ardea lor în vremuri de-astea ? Să tocească, cînd trupa trebuia să fie instruită la cataramă, învățată să tragă la precizie ?“ Dar toate inspecțiile neașteptate, jignitoare la urma urmelor, se terminau cu bune rezultate pentru că trupa era bine pregătită, răspundea la comenzi și rapoartele erau favorabile. Totul ar fi decurs bine, nimic nu le-ar fi turburat existența dacă nu s-ar fi ivit în acea casă nevasta profesorului, o femeie de 25 de ani, frumoasă, care le aducea cîte o cafea ca să-i țină treji după orele de instrucție, privindu-i cu un fel de milă, pentru că veneau direct din cazărmi, plini de praf, abia ținîndu-se pe picioare, mai ațipind cîteodată brusc, fără să vrea, trădați de oboseala acumulată, tresărind și scuzîndu-se cînd li se întîmpla așa ceva. Nu știuse ce se întîmplă cu el, îi plăcuseră unele fete, dar niciodată nu avusese senzația că se pierde, ca atunci cînd o văzuse pe soția profesorului Bart, o ființă fragilă, mișcîndu-se ca o umbră în jurul lor, apărînd numai cîteva clipe, în vîrfurile picioarelor, și lăsînd pe o masă ceștile încă fume-gînde și niște pahare cu apă, fără să scoată un cuvînt, aplecîndu-se ușor ca să nu facă zgomot, voind parcă să nu fie simțită pentru a nu întrerupe expunerea soțului ei care desena ceva cu o cretă pe o tablă neagră, exercițiile lor de algebră și de trigonometrie, matematici superioare, binoame interminabile la care în primele clase de liceu privise și el aiurit ca la niște formule magice, acum familiare, și, după cîteva astfel de apariții cînd femeia aceea cu o față copilăroasă, cu niște ochi alungiți, verzi, ca smaraldul, cu gene lungi, cu mîini ușoare și un mers elastic de pisică ce se strecoară pe lîngă ziduri, simțise cum atenția lui scade, cum exercițiile îl depășesc ; copia mecanic cifrele și pe urmă trebuia să le refacă acasă, nu mai dormea atît de bine și își dăduse seama, cu instinctul pe care îl are orice îndrăgostit, că o privea altfel decît ceilalți, cu o curiozitate intensă, devoratoare, deși asta dura numai

acel minut, nesfîrșit pentru el, în care apărea aproape neauzit, în vârful picioarelor, într-o rochie de școlăriță, cu părul strîns într-un coc în care era înfipt un pieptene alb ce-i dădea o înfățișare de japoneză. Și ea nu-l privea, dar știa că este privită, simțind cum sîngele îi năvălește în obraji, dar nu făcea nimic care s-o trădeze. Nu-i privea pe nici unul, ca și cînd n-ar fi existat, nici ei, nici bărbatu-său, întors cu spatele la ea și scriind imperturbabil pe tabla neagră, cu creta. Atît, lăsa tava cu o mișcare ușoară, silindu-se să nu facă nici un zgomot, și dispărea tot în vârful picioarelor, cu trupul său mic, parcă prelingîndu-se prin ușa pe care nici n-o deschidea de tot, și el așa o ținea minte, apărînd fără zgomot și dispărînd cum ar dispărea fumul bătut de vînt după un perete, prelingîndu-se și i se părea că face ceva necuviincios, că de fapt ar trebui să renunțe la a mai veni în casa lui Bart, dar ceva irezistibil îl atrăgea acolo. Mai greu fusese cînd absentase cîteva săptămîni, cît îi ținuseră în zonă, pe graniță, și-și dăduse seama că-i lipsesc orele de seară, meditațiile în care aproape că nu mai prindea nimic din ceea ce i se spunea, pentru că ceva se întîmplase cu el, era zăpăcit, cînd profesorul îi puneă vreo întrebare pe neașteptate răspundea anapoda, și el îl ajuta cu bunăvoință spunîndu-i că-l înțelege pentru că știa de unde vine, de la orele lui de instrucție și era obosit și sigur că atenția îi era diminuată, dar pentru asta nu trebuia să fie umilit. O, dacă ar fi bănuît el de ce era încurcat, de ce scăpa șirul de cifre, dar nu putea să facă nimic ca să împiedice sentimentele care se agravau și asta îl scotea din sărîte pentru că i se părea că e necinstit, și cu sine, și cu profesorul, și cu femeia care nu avea cum să-l respingă, pentru că ar fi fost bine să nu mai intre în casa lor, să renunțe la lecțiile care, de fapt, deveniseră pentru el numai un pretext de a o vedea. Acel minut lung și mereu așteptat, cînd ea, cu o mișcare grațioasă, așeza o tavă cu cafele pe masă fără să ridice privirile, cu mica ei spaimă de a se ști privită, pentru că instinctiv își dădea seama ce se întîmplă cu el și probabil voia să-și crute soțul, dar tocmai ceea ce știau numai ei doi îi încurca, îi făcea stîngaci, creîndu-le o suferință pe care abia mai tîrziu avea s-o înțeleagă. Nu-și vorbiseră niciodată, se întîlniseră de vreo două ori, întîmplă-

tor, și el îi salutase pe profesorul Bart și pe ea, așa cum se cuvenea să saluți niște cunoscuți ; pe urmă perioada meditațiilor se terminase, își dăduse examenele la facultate, le luase și participa din când în când la unele cursuri, când putea obține o învoire de la comandament, câte o săptămână sau două, mai ales în preajma sfârșitului de an. Profesorul Bart îl socotea un fel de coleg și relațiile dintre ei se schimbaseră oarecum. Devenise un familiar, îl invitau cam de două ori pe săptămână la niște reuniuni cu mai multă lume, între care câțiva evrei ce făcuseră un fel de cerc în care se discutau, nu atât probleme politice, cât despre noile idei din știință și literatură, discuții ce-l atrăgeau foarte mult, nemaipunând la socoteală că putea s-o întâlnească mai des pe Eva Bart cu care începuse să schimbe chiar unele păreri care îl surprinseseră prin îndrăzneala lor. Comandantul regimentului, care probabil că fusese informat despre relațiile lui, îi atrăsese de câteva ori atenția : „Domnule sublocotenent, am auzit că frecvențezi un cerc de marxiști. Nu știu dacă în calitatea dumitale de ofițer al armatei române ar trebui să faci lucrul acesta.“ „Nu văd ce este rău în a vizita familia Bart.“ Comandantul Apostol Mangîru, dintr-o veche familie de militari, făcînd caz de acest lucru, insista totuși să-i atragă atenția că în cercul acela existau prea mulți evrei. „Și, în definitiv, ce te interesează pe dumneata cazul Dreyfus și ideologia domnului Jean Jaurès, conferințele despre Barbusse și viața lui Maxim Gorki ? Dumneata nu înțelegi că ești folosit ? Oamenii ăștia vor să lase impresia că au legături și cu armata română, o fac pentru a câștiga partizani în mica intelectualitate din oraș. Am auzit că vine și farmacistul, vreo doi doctori, un avocat. Dacă te interesează, poliția stă cu ochii pe dumneavoastră.“

La început nu înțelegea ce interes avea poliția să se intereseze de ei. Discuțiile cu ceilalți oameni din cercul care frecventa casa profesorului Bart nu aveau nimic instigator în ele. Unii țineau conferințe la *Societatea culturală Principele Mircea*, veche de 20 de ani, și spuneau cam aceleași lucruri în fața elevilor și a corpului profesoral, fără ca nimeni să vadă în asta un lucru interzis. Oricum, cineva din grupul lor însemna că-i informează pe

cei de la poliție, din moment ce și comandantul lui știa ce se întâmplă acolo. Iată de ce se simțise dator să-l avertizeze pe profesorul Bart. Într-o zi, după plecarea celor mai mulți dintre invitații la o astfel de reuniune, îl rugase să-i acorde câteva minute. „Domnule, sunt dator față de dumneata cu o informație. Comandantul meu mi-a atras atenția că în casa dumatăle cei care se strâng sunt marxiști. Sigur că am auzit de Marx și de filosofii de stînga. În ce mă privește, n-am făcut politică și nici n-am de gînd să fac. Dar e bine să știi că suntem supravegheați și că în mijlocul nostru există un om care informează poliția.“ Profesorul Bart îl privise cu suspiciune. „Dacă te temi, poți să nu mai vii. Participarea dumatăle nu este obligatorie.“ „Aș dori să nu mă înțelegeți greșit. Nu-mi este teamă să asist la asemenea reuniuni care mi se par foarte interesante și nu am de gînd să absentez, pentru că mi s-ar părea că sunt laș, ceea ce nu e cazul. Atîta doream numai, să vă atrag atenția că cineva nu este loial cu dumneavoastră.“ „Bine, îți mulțumesc“, făcuse profesorul Bart și de atunci lui i se păruse că și el și soția lui se purtau mai rece. Asta îl hotărîse să lipsească cîtva timp și faptul nu scăpă celor care participau de obicei la reuniunile lor. Unul dintre cei doi avocați, pe nume Lăzăreanu, îl întîlnise pe stradă și-l întrebasese de-a dreptul : „Ce s-a întîmplat cu dumneata ? Lipsești de cîteva săptămîni. Toată lumea crede că te-ai îmbolnăvit, dar văd că arăți foarte bine.“ „Nu, nu sunt bolnav, am avut niște aplicații, n-am putut să lipsesc. Dumneavoastră știți cum sunt militarii, totdeauna trebuie să răspundă la comenzi.“ Celălalt făcuse o mină ironică, subliniind totuși că „Într-adevăr, meseria de ofițer este foarte complicată și de multe ori mai poți să și lipsești din unele locuri“ („Și ăsta crede că mă feresc de ei, că mi-e frică“). În marțea următoare, pentru că marțea se adunau, îi adusesese Evei Bart un frumos buchet de flori, cerîndu-i scuze pentru absență, spunîndu-i în felul lui tranșant, fără nici un ocol : „Aș vrea să fii avocatul meu față de ceilalți. Probabil că soțul dumatăle ți-a spus că l-am prevenit de unele indiscreții pe care cineva din cercul nostru le face, și anume la poliție.“ „Da, mi-a spus, dar țin să te asigur că noi nu organizăm nimic subversiv.“ „Iar eu vreau să vă spun, doamnă, că chiar

dacă cineva ar socoti aceste reuniuni subversive, nu voi nega că am participat la ele." O privise aproape nînios și femeia simțise că dincolo de adorația pe care și-o ascunsese de atîta timp față de ea, el putea să fie de orice învinuit, în afară de faptul că îi este frică să stea cu ei laolaltă. Poate tocmai această împrejurare îi împrietenise mai bine și de-atunci profesorul Bart îl reținea cîteodată la cină, pretextînd că mai are de discutat cu el niște probleme în materie de geometrie analitică, pentru că toată lumea știa că sunt specialiști în acest domeniu.

În noiembrie '38, după ce șeful *Gărzii de Fier* fusese ucis, activitatea legionarilor în orașelul lor se întetise. Cîteva magazine evreești din centru fuseseră incendiate, altele devalizate, încă înainte de uciderea lui Corneliu Codreanu, dar acum teroarea exercitată de oamenii Căpitănelui luase alte forme. Multe dintre căpeteniile fasciste române erau închise, altele muriseră împreună cu șeful lor, dar existau și unele, în libertate, care trimiteau scrisori de amenințare sau, prin simpla lor prezență, anunțau viitoarele zile sumbre. Apostol Mangîru îl mai chemase odată la raport, atrăgîndu-i atenția că lucrurile căpătau o turnură cu totul neplăcută. „Domnule sublocotenent, peste puțin timp o să fii avansat. N-aș dori ca în dosarul dumitale să apară ceva în legătură cu frecventarea prietenilor de care ți-am vorbit. În ceea ce mă privește, poți să contezi pe discreția mea, dar există și un Birou 2 al Armatei care va face caz de relațiile dumitale și asta poate să te coste. Nu crezi că ar fi vremea să renunți la amicii dumitale?” „Nu înțeleg exact ce vreți să spuneți. Mie mi se pare că ei nu fac nimic care să stînjenească pe cineva din punct de vedere politic. E vorba numai de niște acțiuni culturale.” „Da, este adevărat. Acțiuni culturale, acțiuni culturale, dar de ce tendință?” „Bănuiam că atîta libertate poate să aibă și un ofițer român, aceea de a hotărî singur ce să-i placă și ce să nu-i placă în materie culturală.” „E ultimul dumitale cuvînt?” „Da.”

Profesorul Bart, bănuind ce i se întîmplă, îl întrebasese într-o seară: „Ai necazuri, nu-i așa?” „Nu, nu înțeleg ce spuneți.” „Știu foarte bine că ai necazuri. Nu încerca să te ascunzi.” „Și dacă aș avea, ar fi bine să mă dezic de

amiciția dumneavoastră ?“ „Nu. Atitudinea dumitale îți face onoare, dar ar trebui să te gîndești în ce te angajezi.“ „Știu foarte bine în ce mă angajez. Nu mi-a plăcut politica, nu cred că acum îmi place, dar ceva aprcape inexplicabil îmi spune că oamenii cu care stau alături au dreptate. Nu uitați, domnule profesor, că am dus o viață foarte grea, am suferit mari umîlințe și nu aș vrea ca alții, pe cît posibil, să îndure ce-am îndurat eu. În sensul ăsta sunt solidar cu săracii, cu oamenii care se bat pentru o lume mai bună.“ Profesorul Bart rîsese ușor, cu o blîndețe care avea să-i rămînă multă vreme în minte. „Să știi că toți spun același lucru : și legionarii, și celelalte partide, că se bat pentru o lume mai bună. Problema e s-o și facă mai bună.“ „Vrei să mă convingi că cei care gîndesc ca dumneata sunt și ei niște demagogi ?“ „Nu. Nu sunt niște demagogi, nici nu pot să fie, pentru că cei mai mulți sunt muncitori, oameni săraci, care doresc să trăiască mai bine, numai că doresc să trăiască mai bine toți, nu numai ei, din asta scoțîndu-i pe cei bogați.“ „Așadar, totuși facem politică“, conchisese el, privindu-l deschis și întinzîndu-i mîna. „După cum ți-ai dat și dumneata seama, da. Fără să vrem, am ajuns aici. Totdeauna un grup de oameni care e persecutat ajunge în situația de a se apăra. Și atunci, fără să dorească acest lucru, se numește că face politică.“

Apărent, nimic nu se schimbase în relațiile lor, dar ultima discuție dintre el și profesorul Bart modificase și atitudinea soției sale. Ea îl privea altfel, nu, nu era vorba de nici un fel de dragoste sau intenție de a fi mai apropiată de el, era ca și cum ar fi descoperit că un om care ținea la ea se dovedește a fi în cele din urmă exact ceea ce și-ar dori să fie. Trecuse destul de mult timp de cînd el îi păstra un sentiment statornic, o devoțiune în care nu exista nici un fel de intenție de a trece peste prietenia la care considera că are dreptul, dar numai atît. Putea ea să înțeleagă că un bărbat tînăr, care mai cunoscuse și alte femei, poate să se resemneze cu această amiciție pe care ți-o arată cea pe care o iubești ? Era un fel romanțios de a trata relațiile dintre ei, dar existau și astfel de indivizi care puteau să nu dorească nimic decît să iubească pe cineva fără a cere în schimb să fie iubiți. Afecțiunea

se transmitea asupra soțului ei care se pare că începuse să înțeleagă unele lucruri. Nu era nici prea greu. Dar o explicație între ei nu avusese loc niciodată. Sigur că o jenă abia evitată își făcea loc. În ce-l privea pe bărbatul Evei, nu era vorba de o gelozie, pentru că își dăduse seama de natura sentimentelor lui, dar, oricum, era destul de dificil să stai laolaltă cu mai mulți oameni și să surprinzi din cînd în cînd privirea îndurerată a unui om care, din cavalerism, era silit să nu facă ceea ce fac cei mai mulți bărbați în situațiile acestea. „A trăi curat, fără să ai a-ți reproșa ceva“, iată un lucru pe care foarte puțini dintre ofițerii din jurul lui și-l propuneau. Îi auzea fără să vrea la reuniunile camaraderești laudîndu-se cu cuceririle lor, cu amantele lor, unele dintre ele căsătorite, batjocorindu-i pe soții încornorați, dar asta i se părea dezonorant pentru un ofițer. În definitiv, existau atîtea femei libere cu care te puteai încurca și cu care puteai trăi, de ce era nevoie să te culci cu femeia altuia, să i-o furi? Poate pentru ceilalți modul său de a gîndi părea ridicol și i-ar fi făcut să rîdă. Dar tocmai forța lui de a nu trece dincolo de niște limite în ce o privea pe Eva Bart îi dădea un suport moral de care era mîndru. Bănuia că nici femeia aceea nu era fericită pentru că iubirea lui o împovăra, oricum. Poate că era un lucru plăcut să se știe înconjurată de atenția lui netrădată vreodată, de delicatețea cu care știa să-l menajeze pe soțul ei, de prietenia arătată, o prietenie de un fel special, care probabil că-l supăra undeva pe soț, dar se aflau într-o situație aproape fără ieșire. De cîteva ori se gîndise că ar fi fost bine să ceară să fie mutat în altă garnizoană și cu asta totul s-ar fi rezolvat, dar ceva îl reținea, nu-și dădea seama ce anume. Poate avea nevoie de devotamentul pe care-l arăta celor doi, poate că i-ar fi fost foarte greu să n-o mai vadă pe femeia aceea care nu era vinovată cu nimic de situația în care se găseau toți trei. Timpul trecea, lucrurile se precipitau într-un fel care le spunea tuturor că se găsesc în fața unor evenimente decisive. Și atunci nu se mai putea da înapoi. Se întîmplaseră cîteva fapte ce avertizau asupra viitorului oamenilor cu care era prieten. Lupta politică luase aspecte deschise. Conferințele culturale de la *Societatea Principele Mircea* fuseseră interzise, din

cînd în cînd, sub diferite pretexte, de către autorități și, dacă aveau loc, un public nou, mai precis niște tineri gălăgioși și violenți, ocupau primele rînduri de scaune ale sălii, făcînd zgomot, fluierînd sau întrerupînd pe vorbitori. La protestele celeilalte jumătăți a sălii, acești liceeni sau studenți, bine struniți de un fel de comandant, evacua pe adversari, trecînd și la acte reprobabile. Cîțiva dintre prietenii lor, între care avocatul Lăzăreanu, fuseseră bătuti, autoritățile locale neîndrăznind să se amestece în aceste incidente. Cele două ziare care apăreau în urbea lor începuseră să publice cu titluri mari de o șchioapă articole insultătoare asupra activității cercului profesorului Bart. Era limpede pentru toată lumea că politica progermană lua forme tot mai accentuate. Reapăruseră cămășile verzi și la una dintre conferințe profesorul Bart și soția lui fuseseră insultați. Numai intervenția lui, a unui ofițer în uniformă, îi împiedicase pe huliganii care aruncaseră cu avioane de hîrtie pe scena *Societății Principele Mircea*, huiduindu-l și amenințîndu-l cu moartea, strigîndu-i : „Jos jidanii !“, îi salvase pe cei doi de la lucruri și mai grave. Îi condusesese pînă acasă, cuprins de o deprimare fără margini. Dacă asta era politica, ei bine, trebuia să opteze definitiv pentru cealaltă politică.

Comandantul Apostol Mangîru îl chemase pentru a treia oară la el (avea acuma gradul de locotenent, deși avansarea lui întîrziase cu cîteva luni) și îi spusese, de data aceasta cu un glas drastic : „Domnule locotenent, am auzit ce s-a întîmplat cu dumneata la conferința aceea. În ce mă privește, îți dau un singur sfat : hotărăște-te, ori rămîi în armată, ori ieși în civilie și faci ce vrei. Ești pe lista neagră. O să mori bun în grad dacă mai rămîi în rîndul ofițerilor, așa încît socotește ceea ce ți-am spus drept un sfat prietenesc, ești liber să decizi ce vrei.“

Să părăsească armata, iată un lucru care nu-i trecuse niciodată prin minte. Sigur că studiile pe care le începuse, frecventarea facultății, puteau să-i asigure vreodată un post de inginer sau de cercetător, dar era atît de dificil să părăsești o carieră cum era aceea de militar după ce de atîția ani trăiseși în mediul soldătesc ! Pe urmă, sentimentul că nu a greșit cu nimic, cel puțin față de superiorii

lui, îl făcea să nu mai priceapă de unde venea neînțelegerea comandantului față de el. Bine-bine, armata nu face politică, dar de ce tolerează în același timp ca oamenii să fie bătuți, stâlciți în picioare, insultați ? Era numai un instrument orb al guvernanților ? Numai aparatul de represiune cu care în momentele cele mai dramatice se făcea ordine ? Momentul 1933, pe care-l trăise departe de evenimentele din București, Iași și alte localități din țară, i se păruse la vremea lui ceva local. Pe atunci nu înțelegea mare lucru în ce privea responsabilitatea armatei pusă să intervină împotriva unor greviști, să zicem. Dealtfel, nici nu i se vorbise de așa ceva în școala militară. Pentru el, ca elev, reprimarea grevei ceferiștilor părea un lucru care privea guvernul și guvernul era o abstracție. El decidea dacă niște uzine ale Statului trebuiau să funcționeze sau nu, chiar împotriva celor care lucrau acolo. Mai târziu, din discuțiile avute cu profesorul Bart, înțelesese că oamenii pe care îi frecventa vedeau în aceste acțiuni violente o persecuție a celor ce-și cereau drepturile. Ziarele și politicienii scriau sau vorbeau de câte ori aveau ocazie despre libertăți de toate felurile, despre Constituție, despre legalitate, dar din punctul de vedere al acestor oameni nu exista nici un fel de libertate și nici posibilitatea de a opta. Se vorbea despre dictatură, despre regimul de mină forte, dar pentru ei, cei care se pregăteau pentru cariera militară, aceste lucruri nu aveau însemnătatea pe care o aveau acum, când, iată, era tras la răspundere pentru prietenii săi și pentru ceea ce făceau ei. Nu lipsiseră și câțiva camarazi de-ai lui care îi spusese rădăchis : „Nu vezi, domnule, că ești folosit ? Că oamenii ăștia te prelucurează fără să-ți dai seama ? Faci, ca domnul Jourdain, comunism fără să știi. Ar trebui să-ți deschidă cineva ochii. E păcat, ești un om capabil, studiezi în paralel, lucru pe care noi nu-l facem pentru că nouă ne place mai mult pokerul decât învățătura, și riști să pierzi o carieră care se anunță destul de frumoasă !” Astfel de sfaturi însă nu-l descurajau. Dimpotrivă, o încăpăținare ciudată îl făcea și mai înverșunat. Un vechi sentiment de solidaritate cu cei nedreptățiți îl ținea lângă familia profesorului Bart, lângă prietenii lui. Era vechea fraternitate a fostului copil de trupă care fura de la bucătărie, din porțiile ofițerilor,

ca să le dea soldaților pedepsiți și închiși în carceră. Erau acele gesturi aproape iraționale pe care le făcuse de câteva ori, cînd, în împrejurări în care se cerea un responsabil pentru o faptă colectivă și camarazii lui tăceau, și pentru că vinovatul nu se găsea, ar fi trebuit să fie pedepsit tot plutonul, el își asuma răspunderea acestor lucruri interzise. Nu se descurajase nici măcar atunci cînd adevărații vinovați îl mustrau într-un mod cu totul neașteptat : „Vrei să faci pe eroul ? Ce, crezi că noi n-avem curajul să mărturisim ? E o chestiune de solidarizare, asta urmărim.“ Nu era nici o acțiune de solidarizare, era numai o lașitate, dar ei, adevărații vinovați, nu înțelegeau că existau printre elevii diviziunii oameni care nu aveau deloc chef să suporte consecințele unor fapte pe care nu le săvîrșiseră. Poate că și violențele care începuseră să se înmulțească în oraș, geamurile sparte ale caselor particulare ocupate de evrei, din nou devastarea unor magazine și molestarea unor concetățeni pe care îi cunoștea bine îl împingeau din ce în ce mai mult către apropiatii profesorului Bart. Acesta avusese o explicație cu el, puțin timp înainte de a i se întîmpla un lucru îngrozitor pe care nu-l bănuia nimeni. Îl chemase la el acasă, într-o duminică la prînz. Eva, soția lui, era plecată, nu știa unde, și stătuseră mai mult de vorbă. „Vreau să-ți dau un sfat prietenesc. Te cunosc de cîțiva ani, știu foarte bine ce gîndești. Ne simțim vinovați de ceea ce se va întîmpla cu dumneata. Ia-o cum vrei, nu sunt un om fricos, nici dumneata nu ești, dar totul îmi spune că ne așteaptă zile foarte grele. E dificil să-ți cer să te desolidarizezi de noi, după ce am fost atîta vreme prieteni. Dar situația politică se agravează. În câteva luni vom avea de suferit lucruri pe care nici nu ni le imaginăm. Totul o spune. Dacă citești ziarele, ai să înțelegi ce se întîmplă în alte țări. În Cehoslovacia, în Polonia. În curînd, nemții vor fi și aici, și nu atît ei, cît oamenii lor, care vor proceda așa cum procedează acolo.“ „Domnule Bart, dumneata ești născut aici și te consideri român. Îi cunoști pe români, ei nu vor face niciodată ceea ce fac alții, te rog să mă crezi.“ „Dar nu e vorba de poporul român, nu poporul român va face acele lucruri regretabile pe care le întrevăd, ci niște oameni plătiți, cărora ziaristii le-au găsit un nume : coloana a

cincea, cei înaintemergători, cei care cred că fac o revoluție dacă omoară pe evrei, și din păcate se vor găsi și destui oameni care vor crede pînă la un moment dat că așa este. Se vor trezi, sunt sigur, și încă foarte repede, își vor da seama despre ce revoluție și despre ce revoluționari e vorba, dar pînă atunci, mulți dintre noi vor avea de suferit. În ce te privește pe dumneata, te așteaptă un lucru și mai rău, ești militar. O să trebuiască să te lupți tocmai cu cei pe care-i aperi în adeziunea, pe care o manifesti față de cercul nostru. Îți spun asta tocmai pentru a te preveni." Era greu să decidă ce avea de făcut, trebuia să mai aștepte, și așteptase într-adevăr. Din păcate, lucrurile luaseră o turnură tragică. În cele cîteva luni cît stătuseră la putere legionarii, ei arătaseră cam ce înseamnă „revoluția". În urbea lor omorîseră cîțiva evrei, pe profesorul Bart îl ascunseseră prietenii și după înăbușirea rebeliunii acesta se reîntorsese. Era un alt om, albise, părea înstreinat, nu mai vorbea cu nimeni, nu mai primea pe nimeni, stătea închis în casă, el îi trimisese vorbă de cîteva ori că vrea să-l vadă, dar nu reușise. În 1941, izbucnise războiul. Se afla în zonă, primise o scrisoare de la soția lui, de la Eva, pentru că cu ea mai întreținea corespondență deși nu se mai vedeau. Cei cîțiva prieteni ai lor se aflau în lagăr, alții în închisoare. Un sentiment îngrozitor de vinovăție îl stăpînea. Profesorul Bart nu-i răspunsese niciodată, probabil știa că-i scria soției lui, așa încît știrea că se sinucisese îl prinsese cu totul nepregătît. Citise de cîteva ori rîndurile acelea grăbite, scrise aproape neglijent și se învoise, pretextînd un deces în familie, pentru trei zile. Orașelul lor era neschimbat, peste el trecuseră cîteva valuri de nebunie. Oamenii pașnici de altădată se certaseră între ei și se urau fără nici un motiv. Acum se părea că războiul îi unise prin priemejdia generală. Nu mai cunoștea pe nimeni deși trecuseră abia cîteva luni de la plecarea sa de aici, cît fusese trimis în zona luptelor. Deocamdată regimentul lui se afla în rezervă. Comandantul îi spusese la plecare că ar fi bine să nu întîrzie deloc pentru că s-ar putea să le sosească ordinul de ocupare a pozițiilor. Era vară, sfîrșitul lui iunie. Primele lupte începuseră.

O găsisse pe Eva în vechea lor casă de pe o stradă de lângă grădina publică, o stradă cu castani, cu niște coroane uriașe în care bătea un vînt neașteptat, cum băteau toate vînturile aici. Urcase scările unei vechi clădiri, acum parcă și mai părăginite, intrînd într-un fel de vestibul construit din sticlă colorată pe un schelet de fier, în care iarna țineau niște leandri, acum golit de orice podoabă, numai cu niște scaune pliante care stăteau rezemate de pereți. Eva îl așteptase în vechiul salon, cu aerul lui prăfuit dintotdeauna, cu o lumină obosită din cauza ferestrelor înguste, unde era frumos numai seara și noaptea, cînd se aprindeau toate lămpile și atunci căldura dădea intimitate recii încăperi. Cele două sofale pe care invitații se așezau de obicei și unde și el cu colegii săi luaseră lecții de la profesorul Bart, cîteva fotolii, o masă, ușile care dădeau în alte încăperi, totul părea neschimbat, dar strein. Își amintea de primele lecții, de apariția Evei, care aducea cafelele încă fumegînde, răspîndind un miros plăcut, de tabla neagră care nu mai exista și mai apoi de reuniunile lor interesante pentru ei, de discuțiile purtate pînă după miezul nopții cînd, afară, pe ulițele orașului, alergau viscoalele scurte și năprasnice și credeau că n-au să mai iasă din aceste încăperi. „Nu-i nimic, vă culcăm pe toți pe podele, așezăm niște preșuri, cearșafuri avem, punem păturile și cînd se termină viscolul vă poftim afară.“ Profesorul avea atunci un zîmbet plăcut, iradia un fel de absență binevoitoare, nu arăta superioritatea omului care știa mai multe și care vrea să-i umilească pe ceilalți. Plăcerea de a scrie pe tablă repede cifrele care se înșirau ca ieșind dintr-o mașină, gestul cu care-și scotea batista după ce aruncase creta, ca să se șteargă pe degete, privirea dintr-o parte, de control, ultima verificare a ceea ce scrisese, unde erau toate acestea ?

„Cum a fost ?“ o întrebuse. Eva era neschimbată, poate puțin mai slăbită, cu o paloare a feții care nu putea să-i scape, dar numai privirea părea alta, puțin îndepărtată, avea ceva stins, rece în ea, cîși îi strinsese mîna cu afecțiune și-l rugase să se așeze alături, pe un fotoliu. „Stai, am să-ți spun tot.“ Îl măsurase, ca și cînd ar fi vrut să știe ce mai gîndește. „Cînd s-a întîmplat ?“ mai între-

base el. „După incidentele de la Iași. Acolo a fost o provocare, ceva, nu știu exact, poate... Se înecase de plîns. Nu știu exact ce s-a întîmplat. Niște nebuni, pentru că altfel nu pot să fie numiți, au aruncat cu apă fiartă în soldați, i-au insultat și aceștia au ripostat, omorîndu-i, pe alții i-au dus în lagăr. Aici totul era liniștit. Se părea că urile se stinseseră. Dar imediat după incidentele acestea am început să primim niște scrisori de amenințare. Și el n-a mai rezistat. L-am găsit într-o dimineață spînzurat. N-am bănuț nimic, nu mi-a spus nimic.“

Ce putea să-i spună acelei femei ? Tăcuse cîtva timp, nu rostea nici ea nimic. Un sentiment amestecat, de revoltă, cu un altul de neputință îl încerca. „Ar trebui să fac ceva, un lucru cumplit care să-i arate că nu am nimic de-a face cu soldații nebuni care au tras în niște civili, poate nevinovați pentru că provocatorii sau vinovații fugiseră probabil.“ Și în clipa aceea se hotărîse. Se ridicase în picioare și se apropiase de fereastra care dădea spre curtea plină de iarbă prin care se plimbaseră de atîtea ori cu profesorul Bart. „Nu știu ce-ai să crezi despre mine, dar, te rog, dacă știi niște indivizi care luptă împotriva acestui război, trimite-mă la ei. Dă-mi o adresă. Spune-le, sau scrie-le că sunt un om sigur“. Eva Bart îl privise atît de surprinsă încît îi tremura bărbia. Își frîngea mîinile. „Nu poți să faci lucrul acesta, ești ofițer, te vor împușca. Asta înseamnă dezertare. Nu-i vina ta că s-a întîmplat ce s-a întîmplat. Asemenea lucruri se petrec pretutindeni în lume la ora asta, n-ai nimic să-ți reproșezi. Nu face încă o prostie.“ „Cum adică, fac o prostie dacă vreau să nu mă solidarizez cu niște lucruri pe care nu le-am conceput niciodată ? Am vrut să fiu pînă la capăt militar, am trăit în armată de cînd eram copil, dar asta nu înseamnă că mă voi transforma în instrumentul unor iresponsabili. Într-o zi mă vor sili să execut ordine pe care n-am să le pot îndeplini niciodată.“ „Te sfătuiesc încă o dată să te gîndești foarte bine la ceea ce faci.“ „M-am gîndit de foarte multă vreme la acest lucru. Ceea ce i s-a întîmplat soțului tău nu a făcut decît să mă hotărască mai devreme.“

Era greu să-i răspundă. Îl rugase s-o lase cîteva zile. „N-am decît o învoire de trei zile, mîine seară ar trebui să plec înapoi, pe front, dar acolo, oricum, nu voi mai ajunge.“

Aşa începuse un alt fel de viaţă pe care n-o cunoscuse niciodată şi nu bănuia că o va trăi. Pierderea identităţii, plecarea din oraş, împreună cu Eva Bart, pe care tovarăşii ei din partid o sfătuiseră să dispară pentru că cineva probabil o văzuse cu el sau intrînd în acea casă pe care o locuise pînă atunci. Totul avea aspectul unei aventuri. Dar îşi dăduse seama numaidecît că oamenii aceia erau bine organizaţi şi că îl cunoşteau încă de mult, i-o şi spusese. Trebuia să execute totul, fără nici un fel de întrebări suplimentare, să n-aibă nici o curiozitate, deocamdată, să stea ascuns în nişte oraşe şi locuri pe care le indicau ei, schimbîndu-le din cîteva luni în cîteva luni. Pe Eva n-o mai văzuse deloc de atunci. Nu era bine să stea împreună şi dispăruse şi ea, cine ştie în ce locuri trimisă şi executînd, ca şi el, nişte misiuni primite de la un oarecare, pe care-l vedeau o singură dată, şi el avînd un nume de împrumut, în case în care nu se mai întîlneau a doua oară, umblînd sub alte identităţi, numai atît cît era nevoie, şi cît mai departe de locurile în care ar fi putut să fie văzuţi de oameni care-i cunoşteau, evitînd oraşele prin care trecuseră vreodată, o lungă şi nu lipsită de primejdii viaţă, în care numai inteligenţa, şansa şi prudenţa îi puteau salva de la un sfîrşit tragic. Prin 1943, pe la începutul anului, aflase că pe Eva Bart o prinseseră şi că fusese implicată într-un proces şi condamnată la 20 de ani închisoare (mai tîrziu, după 23 August '44, căutînd să dea de ea, cineva, un cadrist morocănos, un bărbat aproape nesuferit, îi spusese cu o voce fără culoare că cea pe care o caută, tovarăşa Eva Bart, murise de tuberculoză, la Mislea, la sfîrşitul primăverii lui '44. „Avea pre-dispoziţie pentru această boală, noi am ajutat-o cît am putut, i-am trims medicamente, dar probabil că nu i le-au dat. A contribuit la asta şi faptul că le scoteau la cîmp, iarna, îmbrăcate cum erau îmbrăcate deţinutele pe atunci, şi lucrul i-a fost fatal.“ Plecase fără să mai întrebe

altceva, nici măcar locul unde era înmormîntată.). Un capitol se încheiase, despre lucrurile astea n-avea chef să povestească nimănui, nici măcar lui Armand, așa încît întrebarea lui, nedumerirea că ei nu ştiu nimic unul despre celălalt, mai mult îl iritase. Ce rost avea să ştie ceea ce făcuseră fiecare, cît suferiseră, ce stătea la baza hotărîrii lor de a renunţa la tot, de a risca, de a te bate fără emfază pentru o cauză ? În nişte hîrtii îngălbenite, probabil că mai tîrziu, se vor găsi toate datele de care aveau nevoie istoricii sau scriitorii, dacă cineva avea de gînd să scrie biografiile acestor luptători anonimi, cu toate întîmplările lor atît de ciudate uneori. O iubise pe Eva Bart, era ea numai partea frumoasă a unei epoci din viaţa lui atît de complicată, mai putea să iubească altă femeie vreodată ? Viitorul avea să înregistreze faptul că omul acesta, al cărui nume este foarte cunoscut, dar pe care cel care relatează faptele de mai sus nu-l poate dezvălui, ajuns în posturi de mari răspunderi pe linie de stat şi de partid, după eliberare, nu se căsătorise niciodată.

Trimisul Colonelului la ferma regală Scroviştea primea totdeauna un telefon de la un anumit furnizor de îngurăşăminte care îi comunica că va trece în ziua de cutare, la ora cutare, aducîndu-i facturile pentru cele livrate şi lichidînd socotelile mai vechi. În realitate el se numea Costică Berbec, ajutorul lui Ilie Ciorogîrla, cel ce se stabilise acolo sub numele de Vasile Mătuşa, de meserie electrician, cu acte în regulă şi care, de fapt, se ocupa de instruirea unor formaţii de muncitori care veneau cu autobuzele de două ori pe săptămînă. Un poligon de tragere fusese instalat în nişte foste ciupercării, scoase din uz, care se aflau undeva, la marginea pădurii Scroviştea, unde se organizau în timpuri mai liniştite vînători regale. Țăranii erau obișnuți cu oamenii care mînuiau armele şi nu păreau prea intrigati de prezența acestor necunoscuți care soseau de două ori pe săptămînă în curtea fermei, fără a avea un aer prea războinic. Cei care îi aduceau cu mașinile, șoferii Duca Popescu și Iancu Valeriu, erau buni de gură, băieți de București, împărțind țigări în dreapta și-n stînga și făcînd glume cu oamenii

de la grajduri, cu lucrătorii de la vie și mai ales cu paznicii cramei regale unde se mai înfundau și ei după exerciții. Dacă se nimereau pe acolo și Ciorogîrla și Costică Berbec, era o halima întreagă. Civililor părea că numai de instrucție nu le arde, umblau cu niște puști de premilitari, cum ai umbla cu ciomagul, ceea ce îl făcea pe instructorul lor să strige după ei în gura mare :

— Mă, neică, ține, mă, *Manlicherul* ăla ca lumea, că o să înceapă să te muște și nu-i ciine. Ori la voi, acolo, la uzină, n-o să aveți nevoie de soldați ?

— Măi, al lui Pufulete, parcă așa-ți zice, strînge, mă, mai bine arma aia la piept, ca pe nevastă-ta, că pușca nu face copii !

— Bre, Andronache, așa se ține arma în cumpănire ? Mă, parcă n-ați făcut armata, parcă erați în concediu pe vremea aia !

Și aleargă-i, și fă culcări cu ei, și tăvălește-i, și obligă-i să meargă în coate și pe genunchi, ca șarpele, să se răsucescă, să țintească în *avionul inamic*. Grăjdarii și lucrătorii de la via regală făceau haz pe margine :

— Mai iartă-i, bre, nu vezi că-s oameni cu nepoți acasă, vrei să scoți sufletu' din ei ?

Instructorul nimic : *stîng, drept ; stîng, drept ; avion inamic ; țintă, dreapta, sus ; țintă în față, 300 de metri ! țintă, jumătate, stînga ; adăpostit ! drepți ! înainte marș ! pas de manevră ; rupeți rîndurile, fuga marș !*

Cîte unul, exasperat de atîta alergătură, dar, mai ales, de *galeria* de pe margine, se întorcea spre oamenii de la fermă și le făcea un gest obscen, dorindu-le să le arate ceva și strigîndu-le în gura mare :

— Lasă că vă vine și vouă rîndul, ce-o să vă mai tăvălească, ce-o să vă mai culeagă de pe jos ! Credeți că o să stați totdeauna aicea, cu curul pe cămașă, că are nevoie Majestatea Sa de voi ?

Dar hărțuielile astea erau numai de ochii lumii pentru că Ciorogîrla și cu Costică Berbec îi scoteau din curtea fermei, în marș forțat sau în pas alergător, tocmai ca să scape de privirile curioase ale acelor martori inoportuni. La poligon se puneau plantoane și asta, jur-împrejur, pentru ca să nu fie surprinși de careva și, din niște lăzi

pitite într-o ghețarie alăturată, sub care se amenajase un ascunziș, se iveau armele automate, grenadele, faust-patroanele, aruncătoarele de mine și se trecea la o instrucție fără cruțare, nimeni nu mai glumea. După două ore, obosiți, grăbiți să ajungă mai repede la mașină, soldații din cele două grupe de câte 30 de inși ziceau bogdaproste când se vedeau așezați pe băncile autobuzelor care îi duceau înapoi spre București.

— V-a instruită ră bine, mă ? întrebau iar gurile de Tîrgoviște, care atîta știau : să batjocorească.

— V-a învățat și lupta la baionetă ?

— Uite la ei, soldații lu' Pește !

Trebuiau să îndure toate glumele, ba se mai și văitau, ca să fie auziți de ceilalți.

— Bine, mă, fraților, voi nu mai aveți altceva de făcut decît să stați cu gura căscată la noi ? Parcă noi venim de plăcere aici ? Ne trimite Statul, suntem mobilizați pe loc. Ce, ăsta e un păcat ?

Țăranii aceia șugubeți, puși pe glume, se mai astîmpărau, le mai aduceau câte o bardacă de vin, beau împreună, îi mai iscodeau.

— Da' tu unde lucrezi ?

— La *Malaxa*, unde să lucrez ?

— Da' tu ?

— La *Laromet*.

— Asta pe unde vine, că eu cunosc Bucureștiul, dar merg rar pe-acolo.

— Când vii, să-ntrebi de mine pe portar. Avasilichii îmi zice. Poate te cunun, ori ești însurat ?

Și, puțin câte puțin, se împrieteniseră, mai venea și câte unul curios să întrebe :

— Ei, ați învățat ? Că noi auzim de-aici cum trageți, parcă n-ar fi pușcoacele alea ?

— Da' cu ce dracu tragem, cu praștia ?

— Ei, mai aveți pe-acolo și automate. Că atîta lucru știm și noi.

— Păi, avem și automate, cum să n-avem, dăm și cu grenade, ca la război !

— Și coloneii ăia, și generalii de la armată știu și ei despre treburile astea ?

— Da', cum ? făcea Costică Berbec, care începuse să intre la idei, că doar toate uzinele sunt militarizate. Nu mai avem directori, avem generali și care nu face lucrul cum trebuie îl bagă la carceră. Ehei, s-a scumpit vînzarea ! Ca mîine vă duce și pe voi cu arcanul la cules viile !

— Pe noi ? Nu s-a născut ăla. Noi suntem oamenii lui Majestatea Sa Regele, nu se leagă nimeni de noi. Că de aici îi vine păpica, brînzica și vinișorul. Nu ne lasă Majestatea Sa pe mîna oricui.

— Asta s-o credeți voi, n-a aflat el, Mareșalul, ce trai duceți aici, că de mult vă băga în linia întii.

— Pușchea pe limbă, că n-oți avea inima aia pestriță să ne pîrîți pe-acolo, pe la București.

Costică Berbec îi liniștea cu un gest.

— Lasă, nenică, că n-avem noi sufletul ăla ! Mai bine, mai scoateți vreo bardacă de-aia, de vin, să le mai dau la oamenii ăștia, că cu atîta s-aleg, le-am scos sufletul din ei, și cînd îi duc seara la neveste nu mai sunt buni de nimic !

Oricum, nici lui Ciorogîrla nu-i plăcea că cei de la fermă, proști-proști, dar băgaseră de seamă că făceau instrucție nu numai cu armele cu care veneau de la București. Odată cu apariția lui Tronaru, pentru că Colonelul îl trimisese și pe el, mîna a treia, cum zicea el, dar în realitate omul care avea să conducă aceste grupe cînd va fi nevoie, lucrurile, cel puțin față de cei de la fermă, căpătaseră o formă legală. Acesta venise, pur și simplu, într-o uniformă de locotenent, și le spunea celor curioși că se numește Alexandru Gurguță, că e ofițer de infanterie, instructor trimis de Marele Stat Major, ca să aibă grijă de pregătirea formațiilor de autoapărare. Omul Colonelului îi dăduse o cameră în care instalase un birou și un pat și organizase chiar un *Serviciu de evidență*, bineînțeles cu nume false, și asta mai ales pentru ochii celor care s-ar fi interesat. Părea un tip foarte ordonat, ținea socoteala cartușelor trase, a armamentului păstrat în fermă și încuiat cu grijă într-o magazie a cărei cheie de la lacăt o ținea numai el, comandîndu-l chiar pe șeful fermei, care părea speriat că-i venise de la București un militar în stare, azi-mîine, să facă și cu el instrucție. Comedia pe care o jucau față de argații regali prinsese un timp, dar cîteva detalii

nu scăpaseră unora mai îndiscreți. Unși cu toate alifiile, muncitorii cu ziua, care trăiau mai mult din furțișaguri, cam leneși, cam buni de gură, vorbeau fără să se sfiască, în gura mare, despre ceea ce se întâmpla la Scroviștea.

— Dom'le, oameni cinstiți, așa sunt, că nu i-am prins cu șolticăarii, ca alții. Locotenentul ăsta nu cere pui fripți, nu cere basamac, nu cere vin, bea și el, omenește, că băutura de la Dumnezeu e lăsată. Dar nu seamănă a soldat, a oștean.

— Adică în capul tău cum ar fi să arate a oștean ?

— Păi, orice ofițer, că noi am mai văzut mulți de-ăștia pe-aici, și-ar fi adus întâi o puică la așternut, că e și el tânăr, băiat frumos, de...

— Ei, și dumneata, parcă la armată vii cu nevasta ?

— Nu, domne, cu nevasta, dar stăm și vorbim mai abitir, adică să n-aibă și el trebuință ? Slavă Domnului ! La seră avem 20 de fete, una și una. Mulgătoare, sunt și ele vreo 16 ; la grădinărit, barem, vreo două bulgăroaice, mamă-mamă ce mai dă cu ea în sus ! Și el, nimic !

— Ei, o fi pretențios. Nu i-o place de-astea, de la coada vacii !

— Eu îl întreb. Să fiu al dracului, dacă nu-l întreb. Să n-avem de-a face cu vreun adventist, de-ăla !

— Pe dracu, adventist !

Al lui Nanu, că așa se numea cel mai curios dintre ei, nu se lăsase și îi ținuse calea lui Tronaru. Făcuse ce făcuse, se învățase pe lîngă cancelaria în care dormea și intrase în vorbă :

— Domn' locotenent, tălică prea stai singur. Că ne uităm la matale, vorba aia, aicea mîncare — este ; băutura — este ; dumneata nu simți nevoia să mai ai ceva sub plapumă, o ființă, acolo, că ești bărbat în toată firea ?

— Adică, cum ? întrebasese și Tronaru care n-avea chef să intre în vorbă cu el.

— Așa, să nu-ți fie frică noaptea, să-ți mai aducă un pahar cu apă.

— Păi, de-aia m-a trimis pe mine Statul aici, să mă țin de muieri ?

Cel mai simplu lucru era să o ia în glumă, să se facă că nu înțelege bine unde bate țăranul.

— Ei, dom'locotenent, zicem și noi, așa, că te vedem tînăr ! Avem o vorbă : azi ai, mîine nu ai ! Să ne ierți matale că suntem spurcați la gură, dar pe aicea așa se vorbește. Și dacă e nevoie de vreun ajutor, că eu mă uit că ai răspundere, mergi cu ăia la instrucție, iei armele în primire, le scrii cîte gloanțe s-au tras, cîte au rămas, ți s-ar potrivi o fată de la *Contabilitate*, dar aia e încurcată cu șeful ei.

Tronaru părea turburat de amănunte :

„Asta mi-ar mai trebui, să-mi aducă și o femeie, nu-i vorbă că ar fi bună și o muiere din cînd în cînd, că zilele trec greu, dar astea își bagă nasul în toate cele și ne tremzim cu cine știe ce belea pe cap. Oricum, nici să fac pe tîmpitul nu e bine.“

Mersese odată la București, se întîlnise cu Colonelul și îi spusese tărășenia.

— Nu știu ce să zic, locul pare sigur, probabil că v-ați gîndit că o fermă regală se controlează mai greu. Aveți și pe șeful ei care e omul nostru, dar e cam multă lume...

— Asta e adevărat, altfel însă nu ne putem ascunde. Instrucția nu se face de unul singur. Formă legală există. Spune-mi, șeful de post nu trece pe-acolo, pe la voi ? Nu e mirat de ceea ce vede ?

— A mai întrebat el, dar omul dumneavoastră, care e mare hoț, i-a șoptit ceva la ureche.

— Ce, adică ?

— Păi, după cîte am înțeles, cam așa i-a spus : Domnule plutonier, ar fi bine să-ți vezi de-ale dumitale. Țștia sunt oamenii regelui. Nu te băga, nu te amesteca — treburi încurcate.

— Adică să-i fi dat să înțeleagă că Regele are și el, de partea lui, niscăi ofițeri, niscăi soldați ?

— Cam așa ceva !

— Înseamnă că a fost băiat deștept. Oricum, ceea ce vreau eu să-ți spun e că lucrurile se precipită. Oamenii s-au deprins cu mînuirea armelor ? Răspund bine la comenzi ?

— Ce mai știu de la armată. Unora le mai și place. Numai cînd o să începem să ne batem cu adevărat o să vedem ce le poate pielea la fiecare. Deocamdată, aș zice că se descurcă binișor.

— Asta e foarte bine. Dacă ai neplăceri, cunoști telefoanele mele. Armele nu trebuie găsite cu nici un chip ! Sper că de asta îți dai seama. Ai o ascunzătoare bună ?

— Da. Sigur că ne-ar încurca o descindere neașteptată, dar asta probabil că nu va avea loc pentru că, după câte-mi dau eu seama, aveți informatori în poliție.

— Avem peste tot prieteni, dar nu se știe niciodată de unde sare iepurele.

Iepurele sărise de la Vasile Aliman, șeful haltei Colentina, care nu reușea să dea un răspuns precis : de ce apăreau în actele transporturilor unui tren regimentar două vagoane cu același număr. Fusese găsit unul dintre ele, dar al doilea nu ajunsese la destinație. Era vorba de un transport de materiale sanitare pentru spitalele de front de la Iași. Din cauza unor manevre prin gări periferice, vagonul rătăcise vreo 25 de zile, cei de la Iași reclamaseră neprimirea materialelor, începuse o anchetă pe linie militară care, deocamdată, nu dăduse rezultate, iar pe linie civilă, în biroul lui, din halta aceea prăpădită, apăruse inspectorul Mizdrache, căruia numai de treaba asta nu-i ardea pe căldurile acelei veri.

Faptul se întâmpla la începutul lunii iulie, într-o dimineață foarte călduroasă, cu un soare care lua pielea de pe om, șeful stației era plictisit de moarte de solicitările șefilor de tren care reclamau cale liberă ca să iasă din linia de centură și să transporte materialele și alimentele pentru front, pentru care serviciile militare se băteau în draci. Telefoanele zbîrnieau tot timpul și el abia își mai trăgea sufletul :

— Alo, Vasluiule, Vasluiule, ai înnebunit ? Lasă, domne, liber, am un tren la Mărășești, nu poate să iasă de-acolo. Ține-i dracu' pe linia moartă pînă vin ăștia dinspre București. Cum nu înțelegi ? Înțelege ! Ne omoară Aprovizionarea Armatei, ne bagă în pușcărie !

— Alo, Romanul, Romane, ai surzit ? Veni-ți-ar boala copiilor, iar ți s-a stricat firul. Lasă, domnișoară, firul liber, e armata, domnișoară, nu e Tanti Carolina ! Cum să vorbesc frumos ? De azi-dimineață te rog ! Alo, Romanul, ascultă, domnule, am un transport, 40 de vagoane. Dera-

ia-i-ar să deraieze, că mi-au scos sufletul ! Cu ce ? Cu crăpelniță ! Lasă-mă, domnișoară, te-am rugat. Fi-ți-ar Episcopia a dracului, ce vrea Episcopia ? Și dacă e Patriarhul, personal, îl bag în mă-sa. Armata are prioritate. Ce, i s-a făcut să meargă pe front cu cristelnița ? De asta le arde soldaților, să-i împărțasească ?

— Alo, Birladule, Birladule, n-auzi ? Ai vată în urechi, Birladule, fir-ar mama ta a dracului să fie ! Domne, am o garnitură cu 40 de vagoane. Fă-i loc ! Cum pe unde să treacă ? Pe deasupra, peste gară, pe unde oi ști ! Domne, mă împușcă Mareșalul ! Fii atent că te iei în colți cu el ! Frontul, domnule, înainte e frontul și pe urmă restul. Ce e aia că ai un transport de documente de la Arhivele Statului din Iași ! Or fi ele istorice, mă șterg cu ele undeva. Ei, asta-i bună ! De pe vremea lui Cuza Vodă ! De Cuza Vodă ne arde nouă acum ! Lasă, domne, să treacă, fă cum îți spun, ne bagi în pușcărie pe amîndoi !

Își tampona fruntea, își sufleca mînele, trîntea cu pumnul în biroul scrijelat, îi venea să bea cerneala din călimară, să spargă geamurile, să se strîngă de gît. Arăta mereu ajutorului lui, un impiegat cu cap ca un castrovete care moțăia, vîrîndu-și din cînd în cînd vîrful tocului în ureche și scobindu-se plictisit.

— Uite, domnule, uite, Pascale, cum îmi mănîncă ficații. Auzi, n-au cale liberă ! S-au înfundat. Fi-le-ar Căile ferate ale mamei lor ale dracului. Că și mecanicii ăștia, parcă nu-î știu eu, umblă ca dricul Primăriei și pe noi ne aia la cap toată ziua. Ba Statul Major, ba Aprovizionarea. Și tu, ce dracu te scarpini în urechi cînd vorbesc eu ? Puțin îți pasă ! Stai și tragi tutun pe nas, bagi cafele în tine, piară lumea, habar n-ai !

În clipa aceea intrase inspectorul Mizdrache cu o *panama* pe ceafă, într-un costum alb, fără cravată, într-o cămașă răsfrîntă la gît, urmat de Ciripoi, care *fotografia*, cum îi plăcea lui să zică, tot ce era în jur.

— Bună ! aruncase din vîrful buzelor inspectorul șef.

— Bună, făcuse și Aliman. Domnii ?

— Permiteți ?

Mizdrache își scosese haina, își luase singur un scaun, o întinsese pe spătarul lui, avea o cămașă udă toată, apucase un dosar de pe masă și-și făcea vînt cu el.

— Șefule, adică noi arătăm așa, ca niște covrigari ? Suntem din Piața Mare, de la Hala Traian ?

Șeful haltei Colentina se uitase la ei intrigat că cineva își permite să-i vorbească în felul ăsta.

— Și dacă n-oți fi de la Hala Traian, din Piața Mare, oți fi nepoții lui Smeu ?

— Vorbește frumos, măi acela, se lipise cu un șold de biroul lui Aliman, Ciripoi, făcînd pe Viviane Romance în filmul *Casa din Malta*.

Inspectorul șef îi trîntise legitimația peste hîrțile în care se uita și-l măsura cu o privire care nu promitea nimic bun :

— Numele meu e Mizdrache, din Siguranța Statului. Asta îți spune ceva ?

— Da. Și ce doriți ?

— Dorim să vă uitați nițel la noi, să ne spuneți bună ziua...

Vasile Aliman își aruncase privirea pe legitimație, o întorsese pe amîndouă părțile și mîriise :

— E-n regulă ! Ce doriți de la mine ?

Ciripoi se așezase pe un colț al biroului și-i făcuse semn lui Pascale.

— Domnu', fii bun să ne cauți pe-afară !

Acela și dispăruse, fără să mai întrebe ceva. Mizdrache, sculat cu telefonul din patul Marigetei și de la *Refugiatu*, avea un chef de anchetă de nu mai putea. Simțea că durea de cap îi crapă țeasta.

— N-ai dumneata un antinevralgic, ceva, pe-aici ? îl întrebase pe Aliman.

Șeful stației căutase prin sertarele sale și găsisese, în sfîrșit, două aspirine.

— Le luați cu apă sau făr' de ?

— Făr'de ! îl îngînase Mizdrache și le înghițise cît ai clipi din ochi. Am răcit, am stat în curent.

— Vă cred.

— Domnu' Aliman, s-a ivit o încurcătură, o chestie cu un vagon cu niște medicamente care n-au ajuns la Iași. A mai venit o sesizare pe linie de armată că ar fi dispărut niscăi arme.

— Arme ? făcuse celălalt. Și ce legătură am eu cu chestia asta' ?

— Păi, aveți, că trenul a trecut pe aicea și vagonul n-a mai ajuns la destinație. Poate ne dați niște relații.

Șeful stației încă se ținea bine. Avea aerul că se vorbește de un lucru care nu-l privea deloc.

— Domnule inspector, pe aicea umblă atâtea trenuri, e babilonie curată. Am 300 și ceva de garnituri pe zi. Fă și dumneata socoteala, una vine, alta pleacă ! Dumneata crezi că pot să gălesc eu acul în carul cu fîn ?

Mizdrache îl măsură cu o atenție care nu prevestea nimic bun. „Uită-te la el, se crede mai deștept decît e. Bine, mă, nenică ! Dacă vrei tu să te iau pe franțuzește, te iau !”

— Domnu' Aliman, scurt pe doi : dumneata știi limpede despre ce e vorba, te rog să ne ajuți, pentru că altfel dai de bucluc !

— Cum, adică ?

— Uite, cum îți spun eu : vagonul a mers pînă la Mărășești, pe urmă l-au băgat ăia pe Buzău, de la Buzău, ce aia mă-sii o fi căutat, s-a întors iar la Ploiești ; de la Ploiești a fost semnalat la Brașov și așa mai departe. Noi nu lucrăm la C.F.R. ca să știm ce itinerarii aveți dumneavoastră, dar v-aș ruga, așa, în mod elegant, să vă interesați de treaba asta și după două zile să vă prezentați la noi la birou, uite cartea mea de vizită. Ai telefon, îți spun eu la ce oră și cînd să vii și să-mi dai detaliul de care am nevoie.

Șeful stației nu se lăsa cu una cu două. Nu voia să-l facă pe celălalt să creadă că este implicat în chestia asta, deși abia aștepta să-l vadă plecat, ca să-i dea telefon inginerului Dumitrescu.

— Domnule inspector, am auzit ceva de treaba asta. Știu că e vorba de două vagoane cu același număr care apar în acte. Unul s-a găsit și îl căutați pe al doilea. Așa e ?

— Așa e !

— Buun ! Acum vă întreb și eu ca proasta : ce legătură are faptul că au dispărut niște arme cu un transport de medicamente pentru Iași ?

— Păi, asta vreau să aflu și eu.

— Și de ce tocmai de la mine ?

— Pentru că dumneata ești șeful stației și va trebui să faci lumină, doar aici s-a format trenul. Și cu asta am terminat. Am onoarea și vă mulțumesc pentru aspirine. Uite că mi-a trecut durerea de cap. Aștept telefonul dumneavoastră.

Aliman scosese un pachet de țigări, trăsese trei fumuri, se ridicase, privise prin geam mașina inspectorului și a ajutorului său pornind într-un nor de praf și-l chemase pe Pascale :

— Fii atent ! nu intră nimeni. Am o treabă foarte urgentă. Dacă e cineva de la minister, dacă sună de la armată, mă chemi. Sunt sus, că am de făcut niște acte.

Urcase scara care-l ducea într-un mic birou și începuse să-l caute pe inginerul Dumitrescu. Abia după vreun ceas și jumătate îl găsisese la o a treia adresă.

— Alo, Aliman vă deranjează. Să trăiți, domnule inginer ! Cum să facem să ne întâlnim două clipe ? Am o încurcătură.

— În 20 de minute sunt la dumneata cu mașina. Așteaptă-mă în șosea.

— Bine, vă aștept.

Sosise. Părea calm, dar după felul cum pornise mașina, după ce luase loc lângă el, se vedea că e nervos.

— Ia spune.

— E lată ! Au descoperit că s-au furat niște arme și-mi cer să le scot, din pământ, din iarbă verde, al doilea vagon cu același număr. Peste două zile trebuie să mă duc să le dau un răspuns.

Inginerul privise mecanic în oglinda retrovizoare a mașinii. Nu-i urmărea nimeni. Șoseaua era pustie.

— Ar fi trebuit să-mi spui să nu vin aici, dar, în sfârșit, acum nu mai avem ce face, să sperăm că nu se ține nimeni după noi. Oricum, ai făcut bine că mi-ai spus despre ce este vorba.

— Ce-i zic eu peste două zile inspectorului șef ?

— Să ne gândim.

Mașina alerga acum cu 120 la oră. Colonelul apucase pe șoseaua Constanței și căuta un drum lateral ca să-și dea seama dacă nu cumva e totuși urmărit. În spate nu văzu decât niște autocamioane pe care le depășiseră. Înce-

tinise și când găsi ceea ce căuta făcu la stînga, pe un drum pietruit. Merse cîteva sute de metri și pe urmă coti din nou la stînga, pe o mică potecă de care plină cu urme de roți. Îl invită pe celălalt să coboare :

— Să ne plimbăm puțin !

În jur, niște miriști pe care cîțiva țărani le întorceau cu plugul. Erau departe de ei, nu-i băgau în seamă.

— Să zicem că de vagon o să facem rost, că nu-i mare lucru. Am oameni la C.F.R., îi trîntim numărul care trebuie, numai că ar fi necesar să lăsăm impresia că cineva a vrut totuși să-l fure pentru că era încărcat cu medicamente. Dumneata sigur că nu poți face nimic în treaba asta. O să ne ocupăm noi. Unde crezi că ar fi cel mai ușor ? Pe aici, pe undeva, prin jur, pentru că gările sunt supravegheate.

Aliman se gîndise puțin.

— Cel mai potrivit loc, după mine, ar fi în halta Cățelu. Cam acolo stau garate pe linie moartă vagoanele care nu sunt urgente.

— Buun ! Atuncea, dumneata vorbește cu șeful de la halta Cățelu. Abia peste două zile, înainte de a-i da telefon inspectorului, după ce am să te înștiințez eu că *obiectul* va fi la locul său, acolo. Îl rogi să tragă un control, îi dai numărul vagonului și zici că s-a rătăcit și că te strînge cineva cu ușa, și să fie bun să-ți telefoneze și să-ți spună dacă nu l-a găsit cumva, pe vreo linie moartă, pe-acolo !

— Am înțeles. Mi-ați luat o piatră de pe inimă.

— Nu fi așa de sigur, că ăștia nu renunță ușor. Or să te urmărească. E bine să nu te agiți, comportă-te ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, pe mine nu mai mă căuta, că eu îmi schimb telefoanele și n-ai cum să mă mai găsești. Dacă te vor supune la o anchetă mai dură, ține-o cu *nu știu, habar n-am*, că n-au ce-ți face. Dacă întreabă cumva — și asta e posibil — cine te-a vizitat zilele astea, dă pe o rudă de-a dumitale. Scrie-i o carte poștală sau o scrisoare în sensul ăsta, adică, dacă va fi întrebat să răspundă că ți-a adus vreun pachet, ceva. Dar să sperăm că n-ajung pînă acolo. Și acum, hai să ne întoarcem.

În aceeași seară Colonelul dăduse un semn celor de la Scroviștea pentru a-i pune în alarmă. Tronaru îi chemase la el pe Costică Berbec și pe Ciorogîrla și le spusese scurt :

— Atenție mărită ! Nu se mai fac nici un fel de trageri. Opriți oamenii să mai vină acolo ! Împachetați și camuflați lăzile, probabil că va trebui să le evacuăm.

Într-adevăr, Colonelul luase măsuri pentru evacuarea armelor de la ferma regală. Armand venise în București în urmă cu trei zile. Trebuia să-l cheme urgent de la Domnești sub un pretext oarecare. Trimisese o telegramă semnată *Irène*, prin care-l înștiința că se afla într-o situație dificilă și-i cerea ajutorul. Misiva ajunsese și, bineînțeles, curiozitatea lui Tismana nu-l ferise de întrebări pe Dănac.

— Ei, Armand, fetele, fetele ! Te cheamă ?

— Da' de unde ! Nefericita aia de Irène-Mavrocordat. Tot timpul are belele. Pot să lipsesc o zi jumătate ?

— Cum să nu ? Profit de chestia asta ca să-ți dau niște dosare pe care le lași celor de la Minister, tot în drumul ăsta. De acord ?

— De acord, domnule ministru, vă mulțumesc foarte mult. („Numai de n-ar întâlni-o prin București vreodată, să-i facă vreo aluzie.“)

Se suise în *Citröen* și în trei ore era la București. Făcuse un număr de telefon, Colonelul apăruse după o jumătate de oră în punctul fixat al întâlnirii, undeva, în Piața Kogălniceanu. Intraseră într-o mică cârciumioară de la un subsol, fără clienți la ora aia, dacă nu socoteai vreo doi bețivi care stăteau lângă bar. Colonelul comandase o gustare și niște vin și pe urmă îl întrebase :

— Omul tău nu bănuiește nimic ?

— Mă crede acum în brațele unei femei.

— Asta e foarte bine. Iată de ce te-am chemat. Ne aflăm într-o situație destul de dificilă. Îl cunoști pe Mocsony-Stîrcea ?

— Da.

— Atunci e foarte bine. Crezi că poate să-ți facă un serviciu ?

— Ei, îl hotărâsc eu. Dar despre ce e vorba ?

Colonelul privise spre cei doi bărbați de la bar.

— Am niște jucărele la ferma regală, la Scroviștea. Trebuie scoase urgent de-acolo și bineînțeles că nu-i o

chestie atît de simplă. Iată ce am gîndit : tu cîte zile poţi să stai în Bucureşti ?

— Păi, mîine seară trebuie să fiu înapoi.

— Nu e bine. Dai o telegramă sau un telefon şi îl rogi pe ministru să te ierte, dar s-au ivit chestiuni grave şi trebuie să rămîi pînă duminică seară aici. Pretextezi ceva, o înmormîntare, o nuntă.

— E cam mult. Azi e miercuri. Treabă n-are el cu mine, dar se plictiseşte singur. L-a lăsat şi nevasta. Frate-său e la Bucureşti. Mi-e teamă să nu vină încoace.

— Găseşti tu ce să-i spui pînă la urmă. Să aibă răbdare că o să-i dai raportul la sosire. Şi-acum, iată despre ce e vorba. Mergi la Stîrcea şi roagă-l să-ţi organizeze o vînătoare.

— Acum ? Cine dracu vînează pe vremea asta ? E război.

— Armand, n-o s-o aducem pe Majestatea Sa la vînătoare, dar îi spui că e o chestie foarte importantă, să nu întrebe mai mult, să-şi adune hăitaşii, şi el, personal, cu tine să trageţi la fazani, la prepeliţe, la ce-o fi sezonul acum. Maschează-i şi pe Ciorogîrla, şi pe Berbec. Pe Trovanu l-am chemat eu încoace — că el e cunoscut ca un cal breaz — şi-mi scoateţi jucărelele afară din fermă şi le duceţi într-o comună apropiată, la Adunaţi, unde o să-l găseşti pe un om de-al nostru. Ăla ştie că veniţi. El e paznicul forturilor. I le daţi în primire şi o să aibă grijă să le pună bine. E înştiinţat de treaba asta. Voi atîta aveţi de făcut : să împuşcaţi ceva pe-acolo, să le puneţi în căruţă şi sub ele băgaţi lăzile. S-a înţeles ?

Armand se suise în maşină şi se oprise pe undeva, pe Şoseaua Kiseleff, după ce dăduse un semn lui Mocsony-Stîrcea, rugîndu-l să-i facă un serviciu.

— Dar ce-i aşa urgent ? Arde Dobra ? rîsese tînărul, aproape amuzat de graba lui Armand.

— Nu pot să-ţi spun la telefon. Trebuie să-ţi fac o vizită.

— Bine. Cu plăcere. Pofteşte încoace. Te aştept cu o cafea sau bei un coniac la ora asta ?

— Parcă e mai bună cafeaua.

Ajunsese în zece minute. Sunase la uşă. Stîrcea, îmbrăcat ca şi cînd ar fi avut de primit un oaspete însemnat,

îi deschisese, surîzător ca totdeauna, îl îmbrăţişase şi îl poftise înăuntru. Obloanele erau trase din cauza căldurii de-afară. Aprinsese o veioză şi-l invitasese să se așeze într-un fotoliu. Interiorul sobru se deslușea în semiîntuneric.

— Ia loc. Cafeaua sosește în curînd, am comandat-o fetei. Spune, ce s-a întîmplat ?

— E un adevărat noroc că te găsesc. Cum de stai la vremea asta în București ?

— Cu afacerile. Nici anul trecut n-am avut o zi de liniște. Regele se agită. Nu știu exact ce face, dar primește o mulțime de lume, umblă de colo-colo. Dar ia spune-mi mai bine cu ce-ți pot fi agreabil ?

Armand îl privea cu o admirație nedisimulată.

— Mă uit la tine și nu-mi vin în fire. Înfloritor ca totdeauna. Să știi că cineva dulce, care te iubește și suspină după tine, m-a rugat să fac la un fel.

— Armand, ești nebun. Să nu-mi vorbești despre femei decît ca despre obiecte de artă. Sunt sătul de ele ! Dar mai bine dă-i drumul, pentru că șmecher cum ești, îmi faci complimente ca să-mi cîștigi bunăvoința și vreau să te asigur, de pe acum, că mi-ai cîștigat-o. Zi-i.

— E vorba de o chestie foarte importantă. Dacă ții la niște oameni care, la rîndul lor, nu vor uita ceea ce nu trebuie să uite din clipa aceasta ce ai făcut pentru ei, ascultă-mă puțin.

— Da, dragă, te ascult cu cea mai mare plăcere...

Tot în aceste zile, inspectorul șef Mizdrache primise o sesizare de la șeful de post al comunei Scroviștea. Îl ruga să-l primească pe un anume Iovică al lui Nanu, lucrător la ferma regală, care avea să-i spună lucruri interesante. Mizdrache tocmai se pregătea să se întoarcă în comuna Andronache, în pădure, unde *Refugiatu* îl aștepta cu niște pește proaspăt și ceva argăseală. Cîrpoi îi făcuse poftă de dimineață.

— Dom' șef, am vorbit. Vă așteaptă cu niște păstrugă, ceva nemaipomenit, la proțap. Am făcut rost și de lămii, că numai eu știu cît mă zbat pentru dumneavoastră ca să vă simțiți bine, pentru că vremurile sunt grele ; azi suntem, mîine — cine știe...

— Bine, Ciripoi. Să țină ăla mașina sub presiune că o-ntindem. Lasă-l pe Teică sau pe Crăciunescu de caraulă și gata : pornim !

Acum picase telefonul și Mizdrache înjura de mama focului :

— Ei, ce spui, mă, maestre, auzi, cică vine unul de la Scroviștea ca să ne spună ceva interesant. Ce-i pe-acolo, pe la ferma regală. Ei, ce zici tu de treaba asta ? Taman acum !

— Dom' șef, știu eu ce să zic ? O fi ceva cu Majestatea Sa, nu ne putem juca. Că ăștia nu prea au nevoie de noi, dar, deh, Regele e Rege ! Eu zic să mai rămînem nițel, să-Î așteptăm, să dea pe gură, că nu te joci în cazuri de-astea.

— Oi avea și tu dreptate, Ciripoi. Hai să se ia odată un om deștept și după unul prost. Să vedem ce-o să iasă.

Al lui Nanu fusese adus chiar de șeful de post cu un camion de transport, că nu nimerea. Și așa bîjbîiseră pe scări un sfert de ceas pînă să nimerească biroul lui Mizdrache. Inspectorul șef se uita la ei ca la niște arătări. Șeful de post, cu un obraz scorjit, cu uniforma prăfuită, crăcănat, cu arma ținută în dorul lelii, numai a militar nu arăta. Cît despre țaran, un ăla înalt, slab ca o scovergă, cu niște ochi șireți care nu te priveau, frămîntînd în mînă o pălărie de paie, ciuruită de ploaie, abia îndrăznise să intre.

— Să trăiți, să trăiți ! făcea nemaiterminînd cu plecăciunile. Am venitără cu dom' șef, că eu nu vă găseam singur !

— Luați loc. Cu ce ocazie pe la noi ?

Șeful de post încercase el să explice înainte de a apuca celălalt să vorbească.

— Domnule inspector, mă cunoașteți, că ați trecut pe la noi, pe la fermă, în cîteva ocazii.

— Da, te cunosc.

— Nu v-aș fi deranjat, dar e o afacere încurcată. Ar fi trebuit să anchetez eu, dar mă depășește.

— Zi-i, nu mai mă fierbe, că am o mulțime de treburi.

— Păi, mai bine să vă spună omul ăsta, că el m-a sesizat.

— Ia spune, măi romîne, ce e ?

— Dom'le inspector (nici nu se așezase pe scaun, tot frământînd pălăria aia în mîină și cu ochii în pămînt), oi greși eu, dar la noi, la fermă, se întîmplă lucruri ciudate.

— De pildă ?

— Păi, de-o pildă, de vreo două luni vin de la București niște de-ăștia, grupe de apărare, așa le zice. Cu pușcoace, cu de-ale lor. Îi aleargă vreo doi instructori, îi tăvălește, scoate sufletul din ei.

— Da, și, ce-i cu asta ?

— Ei, este că eu sunt mai curios, ca toți din familia mea — mie îmi zice Al lui Nanu — și am tras cu ochiul, cu urechea. Eu militărie am făcut. Vin de două ori pe săptămîină, fac instrucție cu niște puști *Manlicher* și la trageri cu altă poveste.

— Cum adică, cu altă poveste ?

— Păi, ați mai auzit dumneavoastră ca o pușcă *Manlicher* să tragă serii ?

— Ei, or avea și o pușcă-mitralieră cu ei.

— Nu prea au, că m-am uitat. Și dacă ar fi una ar fi bine, dar sunt mai multe. Că e o turuială la poligonul ăla, de zici că au dat rușii peste noi.

— Ce spui, chiar așa ? Au și un poligon ?

— Da, au făcut unul în spatele curții, spre pădure, trag două ceasuri, se urcă la autobuz și p-aci ți-e drumul ! Și mai au și un locotenent, că le-a venit și un locotenent, dar ăsta e mai mult cu administrația, așa, numără cîte gloanțe se trag, cîte cartușe rămîn, socoteli de-ale lor.

— Păi, dacă au și un locotenent cu ei înseamnă că sunt în regulă. Ce ți se pare curios ?

Intervenise și șeful de post.

— Este, domnule inspector, pentru că atrăgîndu-mi-se atenția, am dat și eu ocol. Parcă ar trage și cu grenade, parcă au branduri.

— Foarte bine. Înseamnă că sunt bine utilizați. Dumneata nu i-ai întreat de ce regiment aparțin, ai cui sunt ? Că Vodă are vînători de munte, are de toate, roșiori, ca mă-sa mare, regina Maria !

— Păi, asta e, că sunt civili. Numai locotenentul ăla e militar. Am vorbit și cu șeful fermei. El i-a controlat, mi-a

zis să nu mă bag, că sunt formații speciale de luptă. Dar mie îmi pute.

Mizdrache se uitase la Ciripoi, Ciripoi la Mizdrache. Se gîndeau amîndoi că pierduseră vremea de pomană cu tîm-piții aștia doi. Adică, de ce naiba veniseră ei pînă aici pentru o atît de mică tărășenie ? Și pe urmă ce să se bage el, Mizdrache, în treburile ăloră de la ferma regală ? Cine știe ce mișculații se ascundeau aici, mai intra dracului în vreun bucluc !

— Domnule șef de post, mie spune-mi un lucru concret, care să dea de bănuît.

Celălalt se uitase la țăranul cu care venise și-i spusese :

— Ia spune, măi, al lui Nanu.

— Păi, pe concret, dom'le inspector, e că de ce ascund ei armele acolo ? Că vin cu unele și fac trageri cu altele. Una la mîină. Doi la mîină : e că de ce le țin ei ascunse ? Că am tras cu ochiul, mi-am zis că le-or pune în vreo magazie, ceva, să vedem despre ce e vorba, dar parcă le ascund în ghețăria aia, că e o ghețarie. I-am spus și lui dom' șef de post. De apropiat, seara, nu pot să mă apropii că bate la ochi. I-am mai iscodit pe oameni, dar nu scoți nimic de la ei. Tot în bobote vorbesc, de parcă m-ar lua peste picior. Pe urmă, ar mai fi o chestie. Tot învîrtindu-mă pe lîngă ei, nu știu cum s-a scăpat de i-a zis unul altuia *tovarășe*. Or, cuvîntul ăsta mie nu-mi cîntă prea bine. Cum adică *tovarășe* !

Mizdrache iar privise la Ciripoi. Se duceau dracului toate planurile lor din ziua aceea și poate și cele din următoarele. Se ducea dracului peștele la proțap că uite așa păștește omul, una plănuiește și alta i se întîmplă. Mizdrache cugetase ce cugetase și hotărîse, adresîndu-se șefului de post :

— Bine, o să trecem noi odată pe-acolo, zilele astea să cădem așa, ca iarna pe casă, peste ei, să vedem ce se întîmplă. Mai avem o treabă aici în București, mîine, așa, că-ți dau dumitale un telefon să fii pregătit și ne facem că ne-ar interesa niște dezertori, ceva, să miros și eu, să vedem ce se ascunde acolo, la fermă.

Cei doi plecaseră. Mizdrache își adusese aminte.

— Mă Ciripoi, cînd era vorba că dă ăla telefon, cel de la gara Colentina ?

— Păi mîine ar fi.

— Mîine ? Ia să stăm noi frumos aici, să vedem. Și eu zic așa, că pe duminică dimineată, cînd nu lucrează nimeni la ferma aia, de stă toată lumea pe la casa lui, să băgăm o pleopă și la Scroviștea. Să vedem ce tiribombe țin, domne, ăia de-acolo ?

Ciripoi avea o codeală în el.

— Dom' șef, eu zic că să ne uităm noi acolo, să băgăm vreun ochi, să avem de-o idee, dar mai cu ușurelul, dom' șef. Află niscaiva, nu-i vezi cum se pîrăsc unii pe alții, ciripește, aude Majestatea Sa, cine știe ce dandana o fi cu trupele astea de intervenție, ne mai trezim unde era să ne trezim cînd te-ai supărat dumneata pe noi, pe mine și pe Teică, de ne făcusei aviatori. Mă și vedeam cu crucea la cap și cu iarba în gură.

— Mă, Ciripoi, tu ai dreptate, dar să nu zicem că ne-a sesizat careva și nu ne-am dus, că de știut e bine să știi, așa că dăm o raită duminică dimineată, pe la prînzișor, mai bine, ne bunghim ce e acolo și om vedea noi.

A doua zi, Aliman dăduse telefon și se înființase în biroul lui Mizdrache.

— Domnule inspector, s-a făcut, am găsit vagonul.

Inspectorul șef se uitase la Ciripoi, Ciripoi la Mizdrache. „Aștia joacă tare“, își zisese.

— Ei, cum ?

— Foarte bine. Am luat gările la rînd, i-am rugat pe toți șefii de stație să facă un control. Unde credeți că ajunsese vagonul ?

— Că numai cu Calea ferată nu lucrasem.

— În haltă, la Cățelu !

Ceva nu era în regulă, dar în viață trebuie să înghiți de toate, gîndise Mizdrache.

— Și ați cercetat ce era înăuntru ? S-au găsit armele ?

— Nici un fel de armă. Era vorba de niște medicamente. Au mai prăduit din ele, că se cunoaște că vagonul e umblat, dar n-au apucat să-l golească. Probabil că e o bandă de borfași care vînd la bursa neagră medicamente nemțești.

— Am putea să le vedem și noi ?

— Da. Cum să nu ? Pofțiți. Chiar am venit cu o mașină să facem un proces-verbal de scăzământ, să fim curați, luminați toată lumea, să nu ne mai auzim vorbe. Cît privește furtul, bănuiesc că nu vă ocupați de lucruri de-astea, anunțați dumneavoastră unde trebuie, să pună o brigadă, să pîndească.

Se urcaseră toți trei într-o mașină și după vreo 45 de minute ajunseseră în haltă, la Cățelu. Îi întâmpinase un ceferist cu șapcă roșie, care cam țîra un picior, înjurînd de mama focului.

— Domn' inspector, fir-ar ei ai dracului, cu mamele lor care i-au făcut, fură, domnule, fură de sting. Acum noi avem Jandarmeria C.F.R., dar și ăștia, săracii, ce să facă mai degrabă ? Stau cu ochii în toate părțile, dar sunt puțini, îi cheamă colo, colo, eu zic că au și niște complici aici, în haltă. Ar trebui să băgați un om-doi printre ei, că altfel nu-i dibăcim.

Traversaseră niște linii, trecuseră de macaze, ajunseseră în fața cîtorva vagoane trase pe o linie moartă.

— Uitați-vă și dumneavoastră : ăsta e vagonul 33 475. Se cunoaște, e *umblat*, a plouat pe el, a bătut soarele.

— De cînd e plecat, domnule Aliman ? întrebuse Mizdrache.

— Păi, știu eu ? Să fie o lună, o lună și ceva. Dumneavoastră spuneți că l-au semnalat pe la Buzău, pe la Brașov. Cine știe ce cască-gură l-o fi atașat la alt tren, ăștia, ginitorii, au băgat de seamă ce-i acolo, și uite-l aici !

Șeful haltei Cățelu o luase înainte și le arăta cum forțaseră ușa cu ranga.

— Pofțiți pe-aici. Am pus un om înăuntru. Acolo doarme, acolo mănîncă. Pofțiți să vedeți și dumneavoastră ce a mai rămas din vagonul cu medicamente.

Mizdrache cu Ciripoi urcaseră în vagon, îi întâmpinase un fel de matahală negricioasă, și el cu șapcă de ceferist și cu o pușcă de vînătoare alături.

— Dumnealui e paznicul. L-am înarmat și noi cu ce-am putut.

— Bună, făcuse Mizdrache și privise în jur : târgi, mese de operație, pachete de bandaje, vată, lăzi cu seruri,

fierbătoare pentru dezinfectare, lămpi cu spirt, răscolite, hoții luaseră la întâmplare ce apucaseră mai repede.

— Ce zici, Ciripoi ?

— Ce să zic, dom' șef ! Zulă în toată regula. Bine că s-a găsit. Facem raport la ăia, la militari, și-i privește cu armele lor. Vagonul l-am găsit, să se spele pe cap cum or ști.

Mizdrache mai dăduse o dată roată vagonului, privise oblonul care într-adevăr fusese izbit cu vreo rangă și-l întrebasese pe Aliman :

— Vagoanele astea nu erau sigilate ?

— Da. Cum, nu ?

— Și nu-ți mai aduci aminte cum era sigiliul ăsta ?

— Păi, o bară de fier care avea un lacăt care se încuia.

— Și lacătul l-ați găsit ?

Șeful haltei Cățelu răspunsese în locul lui Aliman :

— Găsit. Pofțiți.

Mizdrache îl privise. Era lucrat de niște profesioniști. Lacătul fusese tăiat cu bomfaierul ca să nu facă zgomot.

— Faceți un proces-verbal cu ce s-a mai găsit aicea. Adică un tabel alăturat, înaintați Direcției Sanitare de front de la Iași care este situația și ei să trimită o copie după factura de livrare, dacă le-a sosit, ca să poată să se constate ce s-a furat. E clar, nu ?

— E clar, domnule inspector. În câteva zile, dacă s-or mișca ăia, aveți tot ce vă trebuie, spusese Aliman, fericit că o scosese deocamdată la capăt.

— Păi, noi ne-am dus. La revedere. Poate ne conduceți cu mașina pînă la birou, că mai avem treabă.

— Da, cu plăcere.

Despre afacerea cu furtul medicamentelor n-aveau să mai discute niciodată, pentru că șeful stației Colentina le trimisese două tabele din care rezulta că se furaseră medicamente în valoare de aproape 1 140 000 de lei, care nu puteau fi însă nominalizate, întrucît copia de livrare nu conținea specificările respective. Pagubele fuseseră stabilite în funcție de calcularea a ceea ce mai rămăsese raportat la valoarea medicamentelor primite. Totuși inspectorului șef îi încolțea o bănuială în minte. La un calcul sumar, îi spusese el lui Ciripoi, în două zile nu prea ai

cum să găsești un ac în carul cu fîn, cum zicea chiar Aliman. Atîtea stații, atîtea mii de vagoane, care mai și umblă de colo-colo. Pe urmă, vreme de război, cine dracu mai are timp să meargă să cerceteze pe toate liniile moarte și să-și noteze ce vagoane sunt scoase din circulație și cite nu. Pentru el era limpede : șeful stației Colentina mergea pe blat cu cei care jefuiau vagoanele și era unul dintre cei care dăduseră această lovitură. Capul bandei trebuia să fie unul mare, un general. Un milion și ceva de lei ! Cine se bagă într-o asemenea afacere ? Existau complicități multe. Dacă ai fi prins un fir, ajungeai pînă unde ajungeai și dădeai de un mahăr !

— Dacă l-am lua noi la întrebări, mă, Ciripoi, să-l punem pe niște coji de nucă, să vezi cum ar mărturisi și ce lapte a supt de la mă-sa. Dar nu intră în competența noastră, dragă. Noi ne ocupăm cu *politicii*, nu cu borfașii, iar ăstora de la *Economic* nu le vînd pontul, de-al dracului. Adică de ce să se afirme ei, și noi nu ! Și acum, că o făcurăm și pe-asta, ia să-mi spui tu care mai ține, mă, deschis în Bucureștiul ăsta, ori au fugit toți la țară ? Că mi s-a făcut o sete, Ciripoi ! De două zile stăm aicea și le numărăm. Marigeta s-a uscat și ea în așternut, *Refugiatu* cred că a mîncat cu ai lui peștele la proțap, a mai căzut și beleaua aia cu ferma. Ia anunță-l tu pe șeful de post că sosim duminică, să fie și el pregătît.

— S-a înțeles, dom' șef. Vorbeați de *biserici*. Care *biseriță* mai e deschisă ? Păi, eu zic să-l călcăm pe Papastase, că ăsta ține deschis pînă pe la opt seara, așa că ar fi vreme să ne dregem binișor pînă atunci. Are și adăpost antiaerian aproape. Să sperăm că nu mai dau ăia cu bombele peste noi, că văd că ne-au iertat de la o vreme.

— Bine, Ciripoi, mergem la Papastase, pe barba ta. Să nu-l aud pe ăla că ne prezintă scuze, că-l bag în mă-sa, că nu de scuzele lui am nevoie, măcar un vin la gheață să aibă.

Ce-i venise lui Mizdrache, nu, că are el o idee.

— Mă, Ciripoi, la cît i-ai spus ăluia că venim noi ?

— Cui, dom' șef ?

— Cui ? Lui mă-ta aia moartă de la *Sfînta Vineri*, că te ramoleşti ! Şefului de post !

— A, da ! Păi, pe la prînzişor, așa. I-am zis să coto-nogască şi el o raţă, o gîscă, ceva, s-o aştearnă pe varză, acolo, că timp pentru inspecţie avem noi, să nu pornim în cercetare pe inima goală.

— Ei, tocmai de-ăia, ia-l pe Crăciunescu cu şoferul şi plecăm acum.

— Acum ?

— Acum.

— E abia şapte jumătate dimineaţa !

— Păi, tocmai de-aia. Dacă ne ducem să ne culcăm înseamnă că nu mai ajungem decît poimîine. Santiago s-a îmbătat şi el. Uite-l, borăşte la masă, acolo. Cîrciumarul cred că ne blestemă că de ieri de la prînz am ținut-o lată, fi-ți-ar Papastase al dracului. Auzi, îmi dă mie conserve ! Ce-a ajuns Papastase ! Îmi dă mie conserve, că e vreme de război, că pe mă-sa. Noroc cu ăştia că n-au pană de curent. Dacă l-am găsit pînă şi pe Santiago la post înseamnă că fac avere ! Ai văzut ce de lume ? Să arunci un ac şi cade în cap de muieră. La ăştia nu mai le e frică, domne, de moarte, beau şi petrec, sfîrşitul lumii, ascultă la mine !

Se aflau în grădină *La Virgiliu*, era o zi de iulie stră-lucitoare, soarele sus de pe la cinci, ei sub umbrar, le cîntase Santiago la banjou, numai cîntece spaniole. Să nu mai pleci ! Ciripoi se îmbătase şi se dezbătase de două ori. Acum îl terminaseră şi pe cîntăreţ, care băuse toată noaptea numai rom *Jamaica*.

— Şi ziceţi că să-l chem pe Crăciunescu, cu şoferul ? Întrebare Ciripoi, cam turbure.

— Mă, maestre, ştii că mie nu-mi place să vorbesc de două ori, că nu toacă popa pentru o babă surdă. Mişcă ! Vezi că ai ochii cam cîrpiţi, dă cu apă rece pe ei, dacă nu te mai țin mațele, bagă-ți degetul pe gît, ca strămoşii noştri, romanii, dă afară, să fii fres, scos din cutie, de dormit dormim în maşină pînă la Scroviştea. Ai înţeles ? Mişcă !

Pe la 11 se aflau în liziera pădurii. Şoferul lăsase maşina pe şosea şi-i aştepta. Inspectorul şef, cu Crăciunescu şi cu Ciripoi o luaseră prin iarbă, uşurel.

— Am ținut să vin mai devreme să văd ce-i pe-aici. Să miros. Să-mi fac o idee, Ciripoi. Ai grijă să-ți faci și tu o idee, că te-ascult ca la școală.

— Se poate, dom' șef ? Ochiul cît sarmaua !

În momentul acela se auziseră niște împușcături.

— Da asta ce dracu mai e ? întrebasese inspectorul.

— Focuri de pușcă, ce să fie ?

— Adică să fi venit ăia și duminică la tragere ?

Crăciunescu le atrăsese atenția.

— Domn' inspector, e vorba de o vînătoare. Auziți cornul și hăitașii. Vin încoace. Eu zic să ne dăm mai într-o parte că ne mai trag vreun glonț în cap.

— Ce vînătoare, Crăciunescule ? Cine dracu vinează pe timp de război ? Că n-or fi nebuni. Țara arde și baba se piaptână !

Se auzeau împușcături repetate și păsări izbucnind din frunzișul pădurii. Glasurile hăitașilor se apropiiau.

— Dacă-s hăitași înseamnă că trag la iepuri, spusese Crăciunescu.

— Pe dracu ! Nu se trage în iulie la iepuri, dragă.

— Atunci la mistreți ! se băgase Ciripoi în vorbă.

— Aia ne-ar mai trebui, să ne treacă cîte-un mistreț printre picioare. Eu zic să ne așezăm în șanțul ăsta, coala, și să așteptăm să vedem ce ni se arată, propusese inspectorul șef. Cum ești tu păgubos, Ciripoi, îți mai lasă unul o alică în popou și nu te mai așezi pe scaun un an de zile.

Din tufișuri izbucneau vulpi roșcate, repede-repede, tîrîndu-se cu burta de pămînt, în zigzag.

— Asta era. Probabil că au intrat prin vii și fac pagube și s-au pus cu pușca pe ele !

Se auzise iar cornul de vînătoare.

— Sună sfîrșitul bătaii ! spusese Mizdrache, care mai participase la cîteva vînători. Uite colo un drum, probabil că pe-aici sosesc. Ia să ne facem și noi că am ieșit la aer curat.

Străbătură cei 20 de pași care-i despărteau de drumul forestier și se așezară în iarbă, așteptînd sosirea convoiului. Cam după vreo zece minute se ivi călare cornistul, urmat de o ceată de vînători care se așezaseră în cele patru căruțe în care se aflau fazanii și vulpile vîinate. Fumau și

vorbeau de-ale lor. Nu-i băgaseră de seamă. Mizdrache îl întrebase pe Ciripoi :

— Ascultă, dragă, am eu vedenii ? Ala nu e Mocsony-Stîrcea, secretarul Regelui ?

— Nu-l cunosc. N-am avut onoarea, zisese Ciripoi. Crăciunescu, care era mai umblat în lumea bună, răspunsese :

— El e.

— Și lingă domnia sa, nu e domnul Armand Sache-larie ?

Ciripoi îl recunoscuse și el pe Armand.

— El e, dom' șef.

— Mai lipsește Majestatea Sa și am rupt-o în fericire ! Ia te uită ce distracție și-au găsit dumnealor ! Și cum s-au deghizat, ca-n *Freischütz*. Tu ai văzut, mă, Ciripoi, opera *Freischütz* ? Să-ți fluier corul vînătorilor ?

Inspectorul șef se ridicase în picioare și-l saluta pe secretarul Regelui :

— Să trăiți, să trăiți !

— Cu ce ocazie pe la noi ? întrebase Mocsony-Stîrcea. Ce faceți, dragă, sunteți în manevre ? Mult succes, mult succes !

Și îi fluturase mîna a salut.

Armand, în costum de vînătoare, și el cu o pușcă cu două țevi și cu patru fazani la centură, bălăbănindu-și picioarele încălțate în cizme, îl saluta cu pălăria.

— Vă salut, domn' Mizdrache ! Cum stăm ? Care e situația ? V-ați refugiat aici, la ferma regală ?

— Da' de unde, domnu' Armand, am ieșit și noi la aer, că e duminică. Ne-am săturat de birouri. Unde mai pui că mai sună magaoaia. Murim dracului de inimă. Cum a fost ?

— Bine, bine ! Să vă dau cîte un fazan ?

— Nu. Se poate ? Trofeul vînătorului ? E și domn' ministru cu dumneavoastră ?

— Nu. E la Domnești. Pe mine m-a luat domnul Stîrcea. Eram în trecere prin București și a zis să-mi facă o plăcere.

— Foarte bine, foarte bine. Omagii domnului ministru. Cînd îl vedeți, să-i transmiteți că afacerea aia, cu vagoanele, s-a rezolvat. Îi trimit eu un raport în scris.

— Salutare, salutare !

Convoiul trecuse. Urmău hăitașii, niște țărani cu cio-mege în mână, glumind și fumînd din țigări, pe urmă vreo două care, pline și ele cu fazani atârnați pe niște culmi.

— Păcat că n-ați primit păsările alea de la domnul Armand ! făcuse Ciripoi cu o părere de rău în care se ghicea o mare tristețe.

— Oi fi borțoasă, Ciripoi, și nu știu eu ! Poftești. Adică noi suntem cerșetori, așa ? Stăm la Podul Beilicului cu mîna întinsă ? Mă, maestre, mă ! Dacă vrei fazani, cere-i lui *Refugiatu*, că-ți aduce el fazan.

Convoiul aproape dispăruse într-un nor de praf. Inspectorul șef tot se mai uita după el. Ciripoi îi dădea tîr-coale simțînd că ceva îl nemulțumește.

— Ce e, domn' șef ? Ce s-a întîmplat ? Parcă vi s-au înecat corăbiile !

Mizdrache făcuse stînga-mprejur, urmat de cei doi, umblînd cu mîinile la spate. După cîteva momente de tăcere, spusese cu obidă :

— Mă, Ciripoi, fazanii suntem noi ! Să știi de la mine că ne-au tras în piept, cu acte-n regulă ! Aici nu-i lucru curat. Vinătoare în iulie ! De...

Baronul Manfred von Killinger îi convocase în seara zilei de 21 iulie pe toți membrii coloniei germane la vila lui de la Snagov. Telefonoanele zbirniiseră toată dimineața, mașinile îi aduceau din toate locurile. Era puțin înnorat, peste vreun ceas avea să plouă, pe fața lacului un vînt rece zbicea valurile. Invitații se adunau grupuri-grupuri, pîrînd foarte neliniștiți, dar se prefăceau că nu știu de ce au fost convocați aici, pe neașteptate.

Baronul apăruse cu o față pămîntie, încruntat, urmat de secretara sa și de doi ofițeri sosiți la amiază de la Berlin. Îi invitase pe toți cu un semn să ia loc în fotoliile de răchită, așezate pe promontoriul care dădea spre lac, se sfătuisse cu glas șoptit, cîteva minute, cu cei doi ofițeri și, după o altă tăcere lungă, li se adresase cu glas stins, privind într-un dosar în care avea depeșele primite din noaptea trecută și în dimineața acelei zile.

— Doamnelor și domnilor, ieri, o mînă de inamici ai Germaniei au vrut să-l ucidă pe Föhrer printr-un atentat care a avut loc la cartierul general al armatei. Din fericire pentru Germania, pentru întreaga omenire, viața lui a fost cruțată. El a fost ușor rănit și s-a adresat prin posturile de radio națiunii. Cercetările sunt în curs ; s-au făcut cîteva arestări. Este bănuir un colonel care a participat la consfătuirea de la Statul Major, precum și alți complici. Se presupune de asemenea că e vorba de un complot mai vast. Domnii ofițeri, care se vor prezenta imediat, au sosit de la Berlin pentru a vă da detalii și a întreprinde cercetări dacă nu cumva există ramificații. V-am adunat aci pentru a face un apel la patriotismul dumneavoastră și pentru a vă atrage atenția că din considerente pe care nu le înțeleg, între serviciile noastre speciale, de mai multă vreme, există o concurență neloială. După cum știți, acum cîteva săptămîni, șoferul Kurt a fost găsit ucis prin strangulare în pădurea Andronache. Cercetările noastre n-au dat nici un rezultat. În raportul trimis la Berlin s-a scris că a suferit un accident. V-aș ruga să acceptați această versiune. Noi o să investigăm în continuare și, pînă la urmă, să sperăm că îl vom descoperi pe vinovat, care va fi drastic pedepsit. Iată de ce fac apel la conștiința dumneavoastră, dîndu-vă ordin să încetați orice fel de rivalități și gelozii rău înțelese. Avem o singură patrie, Germania, pe ea trebuie s-o slujim, mai ales în ceasurile acestea atît de dramatice, cînd, iată, nu numai rușii, englezii, americanii și francezii luptă împotriva noastră, dar și o mînă de aventurieri care au încercat să scurteze viața ilustrului nostru Föhrer. Heil Hitler !

— Heil Hitler ! strigaseră cu toții în cor, ridicîndu-se în picioare și săltînd brațul drept.

— Să considerăm asta ca un jurămint de credință din partea dumneavoastră și să ne așezăm pentru a asculta cuvîntul oaspeților noștri.

Expunerea ofițerilor veniți de la Berlin se încheiase într-o tăcere deprimantă. Oamenii se îndreptau către mașinile cu care sosiseră. De cîteva zile, toate serviciile germane se mutaseră în vechile lor sedii, însuși baronul

lucrînd cîteva ore pe zi la Bucureşti. Se declarase o stare de maximă urgenţă, controalele se înăspriseră, rapoartele către Comandamentul Armatei germane se înmulţiseră, atmosfera, oricum, se înrăutăţise. Cea mai îngrijorată dintre participanţii la această întîlnire era doamna Gerda Hoffmann. Killinger nu-i acordase nici o atenţie în timpul expunerii celor doi, dar în momentul în care voise să se urce în maşină, vocea aghiotantului, un căpitan, o oprişe.

— Doamnă Hoffmann, sunteţi bună ?

— Da. Ce s-a întîmplat ?

— Domnul Killinger doreşte să vă spună cîteva cuvinte.

— Vă urmez.

Îi era foarte neplăcut să dea ochii cu baronul, dar trebuia să se stăpînească. El o primi în salonul vilei pentru că afară începuse să plouă cu picături mici şi se făcuse şi frig, pe neaşteptate. Cineva aprindea luminile aflate în nişte scafe metalice şi doamna Hoffmann privi mobilierul elegant din jur, covoarele şi cele cîteva tablouri din încăperea : un portret uriaş al lui Hitler se afla deasupra biroului de mahon la care lucra Killinger şi pe care-l zărise printr-o uşă întredeschisă. De obicei, baronul primea în acest salon, dacă vremea era urîtă, sau pe terasă. O aştepta în picioare, lîngă peretele de sticlă care lăsa să se vadă peisajul cu sălcii bătute de vînt şi apa neagră, încreţită în acel sfîrşit de zi.

— Mă iertaţi, doamnă Hoffmann, că v-am întors din drum, însă voiam să vă spun cîteva lucruri şi anume numai dumneavoastră, fără martori. Cred că bănuiaţi despre ce e vorba.

Gerda Hoffmann îl privise drept în ochi cu acea îndrăzneală pe care o au numai femeile.

— Nu. Nu bănuiesc nimic.

— E vorba de moartea şoferului lui Braun.

— Şi ce legătură am eu cu moartea lui ?

— Fumaţi ? o întrebase baronul, întinzîndu-i un pachet de ţigări.

— Nu. Mulţumesc.

— Toate bănuielile sunt îndreptate asupra dumneavoastră.

— Din ce motive ?

— Din cauza accidentului de mașină pe care l-ați avut și care a fost, se pare, provocat.

Doamna Gerda Hoffmann îl privea prin ochelarii săi care îi dădeau totdeauna o expresie severă. Părea furioasă.

— Sper că nu credeți că eu l-am omorât.

Ministrul surîsesese reținut.

— Nu. Ar fi fost imposibil. Omul a fost sugrumat.

Bărbatul lăsase un moment de tăcere, pregătindu-și ceea ce avea de spus.

— Din cercetările noastre — eu nu sunt amestecat în ele —, mi s-a raportat că înainte de a i se întâmpla această nenorocire s-a plimbat cu dumneavoastră prin pădure. Este adevărat ?

— Este adevărat. Dealtfel, mai era cineva cu noi, de la care s-a aflat probabil acest amănunt. Acel cineva vă poate spune că aveam relații foarte bune cu Kurt și că tocmai de aceea l-am invitat să vorbim între patru ochi pentru a-l asigura că nu am să-i imput nimic și că ar fi vremea să ne considerăm camarazi buni, cum am fost totdeauna.

Baronul își frământa palmele cu nervozitate.

— Totul a fost foarte bine gândit, doamnă Hoffmann. Nu putem să vă reproșăm nimic. Numai că se bănuiește că ați avut un complice. Nu știu cine a fost acela, bănuim pe cineva, care l-a așteptat undeva, într-un loc în pădure, unde dumneavoastră ați uitat un batic cu care, dealtfel, a fost sugrumat. Corpul delict n-a fost găsit.

Ministrul tăcuse. Nici doamna Hoffmann nu spunea nimic.

— Atunci, dacă nu mai aveți de pus nici o întrebare...

Femeia se retrăsese după un salut scurt, baronul o urmărise pînă ajunsese la ușă și intrase în micul său birou de lucru.

Peste o zi, la București, în grădina Legației, maiorul von Braun o întâmpinase zîmbitor, cu unul din acele surîsuri care îți făceau mai mult frică decît îți lăsau impresia de bunăvoință.

— Dragă Gerda, îmi pare bine că te întîlnesc, n-am avut timp să discutăm la reuniunea de la Snagov, era și

lume multă. Am văzut că baronul te-a reținut cîteva clipe, cred că ți-a spus lucruri nostime. În ce mă privește, aș vrea să uităm tot ce-a fost între noi, să spunem că scorul este egal, dar să ne oprim aici, pentru că ultimele întîmplări ne obligă înainte de toate la asta. Din parte-mi, să știi că nu vei avea nici un fel de neplăceri. Vreau să ne amintim de vremurile bune de altădată și să-l lăsăm pe baron să înțeleagă că ostilitățile dintre noi au încetat. Dealtfel, am fost și eu ieri la el și i-am spus că ar fi bine să înceteze cercetările, pentru că orice limpezire a cazului ar duce la lucruri neplăcute, care ar păta reputația serviciilor noastre. El m-a rugat să-ți dau mîna și, dacă vrei, hai să intrăm două clipe la braț, ca doi vechi camarazi, asta o să-i facă plăcere. Accepti ?

Gerda Hoffmann acceptase. Mai tîrziu, pe la începutul lunii septembrie a aceluiași an, aveau să se întîlnească din întîmplare în coloana generalului Friessner, încercînd să-și găsească un drum liber spre trupele germane care se repliau. Schimbaseră cîteva cuvinte pentru că erau în două mașini diferite, nu-și mai purtau pică, situația-limită în care se aflau îi făcuse să uite toate detaliile vechiului lor conflict. „Poate ne vedem în Germania, dacă se termină războiul ăsta blestemat. Ai vechea adresă a părinților mei ; cum ești o ființă ordonată, sper că n-ai pierdut-o.“ „Nu pierd niciodată nimic.“ Își făcuseră un semn cu mîna. Von Braun demarase cu mașina lui, ocolind grelele autocamioane în care se aflau chesoane de tun, muniții, răniți, bagaje, stații de radio, adică tot ce mai forma în acele zile zestrea armatei germane care-și croia drum spre Budapesta. Lîngă un sat, bombardamentul avioanelor de asalt sovietice îl prinsese pe maiorul von Braun pe șosea. Murise lovit de o schijă, lîngă șoferul care încerca cu disperare să iasă la o lizieră și care scăpase cu viață. Despre moartea lui, doamna Gerda Hoffmann aflase abia prin 1947. Scrisese, așa cum promisese, pe adresa părinților lui von Braun, și cineva îi răspunsese că iubitul lor maior nu se mai întorsese de pe front. Prin 1968, doamna Gerda Hoffmann făcuse o excursie în România cu auto-

carul unei societăți de voiaj, vizitînd orașele București și Sibiu. Cel ce relatează aceste lucruri nu știe dacă mai trăiește sau nu.

La sfîrșitul lunii iulie, Ionescu-Tismana revenise în București, împreună cu tot personalul serviciului său. Convocările se făceau din două în două zile, într-o vilă de la Snagov, situată în apropierea vilei Mareșalului, despre care se spunea că se află în vizită pe front. Eugen Cristescu împreună cu Piky Vasiliu, la recomandarea lui Mizdrache, hotărîseră întărirea pazei lagărelor în care erau deținuți adversarii regimului, dînd dispoziții speciale.

Într-una din acele seri ale înăbușitoarei veri a anului 1944, inspectorul șef Mizdrache ceruse să-l vadă la domiciliul său din Aleea Alexandru.

— Da. Poftim. Te aștept, îi răspunsese ministrul. Poți veni într-o jumătate de oră ?

— Desigur.

Tismana îl chemase pe Armand și se așezaseră amîndoi în fotoliile de paie din grădină, la umbră. Raul nu era acasă. Subsecretarul de stat de mult avea în gușă o nedumerire pe care și-o reprima, dar acum se ivise o împrejurare foarte bună pentru a deschide o discuție pe care o tot amîna.

— Dragă Armand, m-am luat cu treburile și am uitat să-ți pun o întrebare care mă frămîntă de cîtva timp. Ce-a fost, dragă, cu vînătoarea aia de la Scroviștea ? Mi-a povestit Mizdrache, care sosește acuși și aș vrea să ne punem de acord. Cică erați într-o formă, dumneata și cu Mocsony-Stîrcea... Fazani, vulpi, masă vînătorească, cutare, cutare. Nu te știam că ai pasiuni cinegetice, că m-aș fi oferit și eu, să știi că trag foarte bine. E drept că ultima vînătoare la care am participat a avut loc prin '39, dar, oricum, cunoști că în materie de pușcă e ca la bicicletă. Dacă ai tras o dată, nu uiți să ochești ! Te-ai suit în șa o dată, nu mai cazi ! Și mie îmi spui că te duci să te întîlnești cu nebuna aia de Irène, îmi dai telegramă că se întîmplă lucruri importante și mai întîrzii. Eu intru la idei, zic : „Ia te uită, domnule, omul are greutate și nu știu nimic ! Cum dracu să-l ajut ?” N-am de lucru — la Domnești știi cum este : nu tu socie-

tate, nu tu cărți —, am pus mîna pe telefon. Am întrebat pe unul, pe altul, ce-mi spun oamenii ăștia ? „Să fii sănătos, dragă Puiu, de cînd s-a terminat aventura lui Armand cu Irène. Poate acuma a trecut la altă categorie, dar prințesa a avut o chestie urîță cu un rus, cu Ignatiev ăla, de-l știu și eu — să mă contrazici dacă nu e așa — și a căzut la darul beției și umblă cu boemii lui Raul, cu alde Mitu Palade, cu Dionisie Mocanu și e încurcată acum cu un sculptor, cum naiba îi zice, Bășică...

— Băcică.

— Da, Băcică. Așa e. Unul despre care se zice că bea trei kilograme de țuică, ca pe apă. Sunt văzuți prin toate cîrciumile din București, că, iată, au deschis ăștia cîrciumile, de frica morții, probabil. Și atunci eu ce să înțeleg, dragă Armand, din chestiile astea ? Te ascunzi de mine ? Știi că sunt un om deschis, un om care le înțelege pe toate. Ce naiba ?

Luat cam pe neașteptate, secretarul ministrului trebuise să facă una dintre acele acrobații mentale la care erau obligați totdeauna cei aflați în situația lui.

— Domnule ministru, dacă vă dați cuvîntul de onoare, vă spun. N-aș vrea să se facă vreo indiscreție, pentru că m-ați pune într-o situație imposibilă. Pe secretarul Regelui îl cunoașteți...

— Ba bine că nu, dragă Armand ! Un crai ce n-a mai văzut Parisul !

— Ei, tocmai asta-i. Are atîtea răspunderi ! Mi-a dat un telefon și m-a rugat : „Armand, scumpul meu, salvează-mă.“ „Dar ce s-a întîmplat, domnule Mocsony ?“ „S-a-n-tîmplat o mare nenorocire !“ Eu, pe jar, ce-o fi pățit prietenul nostru ? M-a chemat urgent la București și m-a pus în fața faptului împlinit : „Dragul meu, sunt îndrăgostit lulea !“

— Ha, ha, ha, izbucnise în rîs Ionescu-Tismana, ei nu, că asta-i bună.

— Cum vă spun. Mai că nu plîngea. Dragă Armand, ce dracu mă fac ? Fata e minoră, o s-o vezi, așa m-aș înțelege eu cu ea, dar nu pot să mă port ca un funcționar care fuge de la birou și-i dă întîlnire într-o mansardă... Încalecă și... descalecă și du-te. Un om în situația mea trebuie să se poarte *royalement*, adică să-i ofere o societate, să-i

dea importanță, să pară un om liber, cu toate obligațiile pe care le are, nu să se ascundă ca un adolescent...

— Și atunci, atunci ? făcuse Tismana ațîțat de curiozitate.

— Și atunci, domnule ministru, a imaginat vînătoarea despre care v-a vorbit domnul Mizdrache. A mai chemat niște prieteni de-ai lui, că pe cei mai mulți nici nu-i cunoșteam, ne-a îmbrăcat în costume de vînătoare, eu, la drept vorbind, sunt un trăgător foarte prost, abia am ochit doi fazani, restul mi i-au dat ceilalți vînători, să nu ridă lumea de mine...

— Și, și ? țistuia ministrul din ce în ce mai curios.

— Păi, pe mine mă luase pe post de logodnic, adică eu mă ocupam de fată, o țineam de gît, o mai pupam ca să creadă ăia din jur că venise cu mine și după masa vînătorească, după ce ne-am mai cinstit, bănuîți dumneavoastră ce s-a întîmplat...

— Bravo, Armand ! Extraordinar, e extraordinar ! Uite, la una ca asta nu mă puteam gîndi nici eu măcar. Să te ții de fetițe ! Și pe deasupra să mai pui și atîta lume în mișcare, c-o să-l audă regele că a făcut vînătoare fără el și să vezi ce mi-l freacă !

— Ei, s-a gîndit la toate domnul Mocsony-Stîrcea ! Întîi l-a pus pe unul să-i spună Majestății Sale că s-a deschis sezonul la prepelițe în Deltă și pe urmă l-a invitat la o vînătoare de vulpi la Scroviștea. Bineînțeles că Regele a preferat să meargă în Deltă, la prepelițe, așa că omul este aranjat.

— Ti, ti ! făcea Tismana, ia te uită ce-i dă prin cap ! Domnule, ăsta e genial ! Păi, eu sunt un copil pe lîngă el, dragă Armand ! Și fata e frumoasă, așa, are tot ce-i trebuie, e de familie bună ? Poți să-mi oferi vreun detaliiu, ceva, cumva ?

— Domnule ministru, mi-am dat cuvîntul că sunt mormînt, dar aflați dumneavoastră, nu se poate, aveți mijloace, aveți oameni, nu vă vaiet eu.

Și rîsese ca să-l măgulească pe subsecretarul de Stat, care făcuse o mină prin care lăsa să se înțeleagă că apreciază discreția lui și că nu-i cere mai mult.

— Acum, în altă ordine de idei, trecuse repede Armand peste acest incident, aș vrea să vă dau un sfat,

dacă-mi permiteți. Am discutat și cu inspectorul Mizdrache, care vine în problema de care vă voi aminti eu acum cîte ceva și v-aș ruga să fiți de acord cu ceea ce vă spun. În consecința celor discutate cu dumneavoastră de mult, în relațiile mele cu doamna Gerda Hoffmann am urmat instrucțiunile dumneavoastră și anume acelea de a-i intoxica pe nemți. Le-am vîndut numai baliverne, pentru că ei — dealtfel o știți și fără să vă mai spun eu — bănuiesc că România se pregătește să iasă din război, mai ales după bombardamentele din primăvară. Nu știu ce mai gîndiți dumneavoastră în chestiunea asta, sunteți un om loial Mareșalului, cum suntem cu toții, însă se apropie un moment cînd trebuie să deveniți înțelept. Războiul nu mai poate fi cîștigat de germani. Aliații sunt pe continent, Italia a căzut, rușii, la Iași. O analiză lucidă ar trebui să vă ducă la niște concluzii pe care n-am să le trag eu.

Tismana devenea din ce în ce mai atent. Recunoștea limbajul lui Raul.

— Dar, Armand dragă, să nu-mi vorbești ca frate-meu, că nu te mai ascult. Să nu-mi ceri să dezertez sau, și mai grav, să nu-mi ceri să trădez.

— Domnule ministru, nu mi-a trecut așa ceva prin cap. Nu e vorba de soarta dumneavoastră, de a mea sau de a altora. E vorba de soarta României înainte de orice. O luptă se dă atît timp cît mai ai o șansă de a o cîștiga, dar cînd ea, această șansă, a dispărut, faci ceva ca să mai salvezi ceea ce se mai poate salva.

— Ia te uită ce limbaj ! Armand, păreai mult mai naiv cînd te-am cunoscut.

— A trecut destulă vreme de atunci, domnule ministru.

— Mai departe. Te ascult. Deci fără dezertare, fără trădare. Atunci, ce ?

— Domnule ministru, în informațiile pe care le-am dat doamnei Hoffmann a fost și una adevărată, și anume cea mai importantă. Lista deținuților din lagărul de la Tîrgu Jiu, unde se bănuiește că ar fi cei mai importanți oameni ai comuniștilor. Evident că nimeni nu știe cine sunt aceștia, dar faptul că nemții vor să aibă o evidență este deja un lucru care mă pune pe gînduri. În ce mă

privește, eu cred că nici Mareșalul nu ar îngădui una ca asta, așa că din punct de vedere al lealității dumneavoastră față de el sunteți acoperit. Dar asta nu e suficient. Mareșalul este ocupat cu războiul. Stă tot timpul pe front. Este și foarte nesigur, mai ales în situația de-acum. Are și o fire colerică. Vă reamintesc că după 4 aprilie, la bombardamentele americane, a vrut să-i împuște pe aviatorii americani căzuți cu parașutele. Ar fi fost o mare nesăbuință. V-am sugerat atunci, cît am putut de discret, să vorbiți cu domnul Mihai Antonescu, amicul dumneavoastră, singurul care putea să-l oprească și, după cum s-a văzut, ați reușit. Este un mare merit al dumneavoastră, dar nu trebuie să vă opriți aici...

Tismana îl asculta din ce în ce mai intrigat. Era măgulit de ceea ce auzise și recunoștea că sfatul de atunci al lui Armand fusese foarte bun, dar el nu se gîndea la implicațiile la care se gîndea Vasile Dănacul. Avînd o fire echilibrată, era împotriva măsurilor radicale. Ca și Mihai Antonescu, care, de fapt, spera că tocmai prin manevrele duplicitare pe care le făcea își va salva viața dacă într-adevăr aliații, așa cum promisese, aveau să judece guvernele fasciste ca pe niște criminali de război, Tismana nu se gîndea probabil la salvarea vieților acestor americani și, mai ales, a vieților comuniștilor, ele, aceste vieți ale aviatorilor americani și, eventual, ale unor comuniști din lagărul de la Tîrgu Jiu, constituiau un material negociabil, un alibi politic. Acest lucru era necesar să fie înțeles de către Mihai Antonescu, care trebuia încurajat pe linia conservării vieții unor prizonieri, fiind singurul individ din preajma Mareșalului care putea să-l facă să-și schimbe o hotărîre. Pentru că, odată ofensiva de la Iași pornită din nou și războiul intrînd în faza finală, te puteai aștepta la orice. Ca nemții să incendieze puțurile petroliere românești, cum și exista un plan pe care Colonelul îl cunoștea foarte bine și despre care îi vorbise lui Armand, după care să aplice tactica pămîntului pîrjolit, adică bătălia la metru pătrat. Odată ce această fază a războiului ar fi intrat deja în rutină, totul devenea posibil : războiul s-ar fi prelungit, nimeni n-ar mai fi putut să miște sub ocupația reală a trupelor nemțești, pentru că era de neimaginat că militarii germani

își vor lăsa spatele descoperit. Și dacă mișcarea insurecțională n-ar fi reușit, echipa de legionari de la Berlin ar fi fost adusă la București în 24 de ore, și mareșalul, oricît ar fi fost de loial față de Führer, ar fi fost retras, dacă nu cumva n-ar fi pățit ceva mai rău...

Toate acestea i le explică Armand cu răbdare, argumentat, apăsînd mai ales asupra faptului că, în ce-l privea pe el, pe Tismana, acesta ar fi acționat în spiritul politicii Mareșalului, apărîndu-l de represaliile pe care Conducătorul Statului le-ar fi avut de suferit din partea nemților și a legionarilor.

Subsecretarul de stat își aprinsese o țigară. Îl încerca un sentiment ciudat de neîncredere și de surpriză în același timp. De unde dracu le scotea băiatul ăsta frumos, care se culcase cu jumătate din București de cînd venise din pampa aia a lui și se instalase în Capitală (asta bănuia el) ?

— Ascultă, Armand, ceea ce îmi spui e foarte-foarte interesant. Dacă vrei să știi, sunt uluit de maturitatea politică de care dai dovadă, ba chiar îmi devii suspect.

— De ce aș fi suspect ? Să știți că ceea ce gîndesc eu gîndește toată țara. Mă învîrt în toate mediile, după cum știți. Pentru asta mă și țineți. Ca să vă furnizez informații de toate felurile și dumneavoastră, la rîndul dumneavoastră, să arătați prietenilor ce gîndește națiunea.

— Fii mai clar, spune-mi deschis despre ce e vorba.

— Sunteți un tehnocrat, o spuneți singur de cîte ori aveți prilejul, adică surd la politică. Numai un executant. Dar și executanții trebuie să gîndească din cînd în cînd, pentru că altfel ajungem la chestiuni absolut neplăcute. O să fiți făcut răspunzător de lucruri pe care nu le-ați gîndit, ci doar le-ați executat. Asta nu se va considera un argument. Iată de ce mi-am permis ca, în numele dumneavoastră, să-mi iau anumite libertăți. Și chiar să vă dau sfaturi, cum vreau să fac acum. („Bine am mai ajuns. Să ascult povețele acestui băiat, dar, oricum, trebuie să vedem ce vrea pînă la capăt“, gîndise ministrul.)

— Bine, Armand, dă-mi și sfaturi. Vorbește-mi despre libertățile pe care ți le-ai luat. Sper că ele nu-mi vor produce încurcături.

— Despre asta să nu vă faceți nici o grijă. Nu vă expun la nimic. Numai că trebuie să vă solidarizați, cel puțin un timp, cu ceea ce s-a făcut, uneori și în numele dumneavoastră.

— De pildă ?

— De pildă, prietenul dumneavoastră Mihai Antonescu tratează cu toată lumea : cu domnul Maniu, cu domnul Brătianu, din câte știu eu chiar cu Titel Petrescu, șeful socialiștilor. Cu un singur partid nu tratează, și anume cu partidul comunist.

— Ai haz, Armand. Mai degrabă partidul comunist nu tratează cu domnul Mihai Antonescu, pe cât îi cunosc eu. Iar în ce-l privește pe Ică, el ar trata la ora asta și cu dracu, dar probabil că știi că la Cairo am zbîrcit-o, pentru că englezii și americanii nici nu vor să audă decît de capitulare necondiționată. Mai multe speranțe ne punem în echipa de la Stockholm, care tratează cu doamna Kollontai. Rușii se arată mai pliaabili decît bestiile occidentale, negustorii ăștia ai lumii, care or să dea rușilor Europa, bucată cu bucată, ca la măcelărie. Parcă nu-i cunosc...

— Bun. Să zicem că domnul Mihai Antonescu e de acord să discute și cu un reprezentant al partidului comunist. Asta ar fi foarte bine. Numai că eu mi-am permis să folosesc numele dumneavoastră pentru a o ruga pe doamna Hoffmann să intervină pentru un anume Vasile Ionescu, arestat de nemți în Franța, care era foarte bolnav și pe care comuniștii l-au sustras de la aeroport, adăpostindu-l undeva, într-un loc necunoscut. Deocamdată nimeni nu știe despre chestiunea asta decît eu, dumneavoastră și doamna Hoffmann. Este posibil ca lucrul să se descopere în cele din urmă. E bine să fiți prevenit. Am spus că toată chestiunea a fost mijlocită din motive umanitare. Dacă vă întreabă cineva, dați vina pe mine. Spuneți că sunt o rudă îndepărtată cu Vasile Ionescu, și dacă e vorba de plătit, plătesc eu.

— Pot să știu și eu de ce te-ai angajat ?

— Dacă aș vrea să mint v-aș spune că într-adevăr am făcut-o din motive umanitare și că omul era rudă cu mine, dar un om inteligent ca dumneavoastră nu m-ar crede

nici măcar o secundă. Și atunci o să vă spun care e motivarea gestului meu : vreodată veți putea invoca în apărarea dumneavoastră că în afara ordinelor pe care le executați pentru că erați constrâns ați salvat viața lui Vasile Ionescu deși știați ce a făcut, nefiind totuși de acord cu părerile lui.

O undă de nemulțumire se așternuse pe chipul ministrului. Armand nu pricepea de ce.

— Dacă înțeleg, sunt și condamnat deja pentru cele ce am făcut. Există deci oameni care gîndesc în felul tău : că sunt vinovat pentru că am apărât o formă statală în dezagregare de dușmanii ei interni. Sunt vinovat pentru că mi-am ținut cuvîntul și pentru că am fost leal față de cei care mi-au încredințat un post de mare răspundere. „Iarăși placa asta, demagogia omului care crede că tot ce i se cuvine lui prin naștere, în situația socială moștenită, e și legal, e și echitabil...” își spusese Dănacul.

— Domnule Tismana, gîndiți ce vreți, spuneți-mi ce vreți, concediați-mă, dați-mă pe mîna autorităților. Nu m-am gîndit decît să vă apăr. Viitorul este foarte incert. Așa încît un gest de bunăvoință nu comportă nici un fel de renunțare la ideile dumneavoastră politice, dacă le aveți, pentru că susțineți că nu faceți politică totuși. Ați rămas un sentimental, un om care vibrează chiar și la suferințele adversarilor...

Știuse unde bate. Tismana era un orgolios, nu un sentimental. A-i atribui un gest cavaleresc, asta da, îi semăna, își închipuia el.

— Armand, să n-o luăm nici așa ! Sigur că ai judecat bine. Nu-ți contest dragostea pe care mi-o porți și grija de care dai dovadă, dar ar fi trebuit să-mi spui înainte, să-mi ceri îngăduința, nu crezi ?

— Vă cunosc bine, n-ați fi acceptat. Se poate discuta cu dumneavoastră după ce cineva vă pune în fața faptului împlinit. Nu vreau să zic că v-am forțat mîna, dar dacă veți povesti domnului Mihai Antonescu ce am întreprins pentru dumneavoastră, el o să fie de acord cu mine. Și nu trebuie să vă opriți aici. După cum v-am spus, doamna Hoffmann a mijlocit eliberarea acelui Vasile Ionescu, în schimbul înmînării numelor căpeteniilor comuniștilor.

Bineînțeles că le-am dat o listă generală pe care și așa pot să și-o procure, că nu sunt atât de tâmpiți să nu aibă spioni peste tot. Nu vor fi mulțumiți, dar într-un fel m-am descărcat. Asta mi s-a dat, asta vă dau. Alegeți, informați-vă, aveți mijloace ! Dar odată cu această listă pe care ei o vor verifica eu le-am cîștigat încrederea. Vă atrag atenția că și dumneavoastră și domnul Mihai Antonescu trebuie să le inspirați încredere nemților pînă la capăt. Cu Mareșalul e altceva, el e un fanatic, deși bănuiesc că unele lucruri le cunoaște, dar vrea să răspundă singur de faptele sale. Îl privește. Dacă iubiți poporul român, cum bănuiesc, trebuie să-l apărați. Și anume de o uriașă prostie care ar putea să împiedice, să spunem, o pace separată...

— Măi, măi, mormăia Ionescu-Tismana. Armand, ești o mare surpriză. Tu aveai dreptate. Ai fi făcut o mare carieră în diplomatie. Din păcate, eu te-am ținut pe lîngă mine pentru că sunt un tip comod, pentru că-mi ești oarecum rudă. Ia te uită ! Pace separată ! Ce de lucruri pe care nu le-am gîndit niciodată !

— Cum, adică, nu le-ați gîndit niciodată ? Nu sunteți un om care să nu știe ce sunt acelea tratative, ce înseamnă diplomația despre care vorbeați, și așa mai departe. O faceți pe naivul, cînd eu vă cunosc foarte bine. Înțeleg că sunteți un om de stat, că aveți secrete pe care nu vreți să mi le comunicați — eu nici nu doresc să mi le comunicați —, dar din moment ce sunteți la curent cu tratativele care se duc la Cairo, la Stockholm, înseamnă că ați optat. Nu sunteți de partea fanaticilor care vor să treacă țara asta prin foc și sabie. Greșesc ?

— Nu, nu greșești, Armand, concedase în sfîrșit ministrul. E rolul meu, trebuie să mi-l joc pînă la capăt. Te-am văzut în vara asta cum te-ai purtat față de mine după plecarea Evelynei. M-ai cruțat, n-ai adus vorba niciodată despre faptul că m-a părăsit. Nici eu n-am vrut să discut, deși suntem legați amîndoi de ea. Mi-a trimis o singură scrisoare, în afară de cea pe care a lăsat-o la plecare, în care scrie că se simte bine și că-i pare rău că mi-a făcut ce mi-a făcut, sfătuindu-mă încă o dată să las totul aici și s-o urmez. Puah ! Mă vezi pe mine mergînd în Suedia după o femeie, chiar dacă e o femeie la care am ținut foarte mult ? N-o să-ți ascund că am suferit destul. Sunt

orgolios, un tip care a reușit mereu în viață și, iată-mă acum, la sfârșitul carierei, părăsit și de nevastă. Ce subiect de bîrfă ! Ce mai anecdote în jurul meu și mai ales al ei ! Crezi că-mi face plăcere ? Da' de unde ! Din fericire pentru mine, am învățat încă de tînră că în viață mai și pierzi. Pentru asta trebuie să fii pregătit ca în orice clipă să suporti cele mai mari neplăceri : insultele, batjocura, sărăcia, umilința și restul... („A ieșit iar tenorul metafizic la rampă, își spusese Armand, acum urmează aria melodramatică a celui neînțeles, a celui lovit care înfruntă cu seninătate toate nenorocirile vieții...”)

Subsecretarul de stat se uitase la ceas. Mai erau zece minute și trebuia să sosească Mizdrache.

— Fii tu drăguț, fă un semn cuiva, Marceli sau vale-tului, să-mi aducă niște citronadă. Mi-e sete, ori vrei să bei altceva ?

— Nu. Citronada e foarte potrivită pentru ora asta. Mă tem însă că domnul Mizdrache obișnuiește să bea whisky.

— Atunci să aducă whisky pentru toți trei, ca să nu mai mi-aud vorbe în oraș. Sunt în stare să scornească că am trecut pe lapte și că în curînd mă călugăresc. Sper că nu ți-am arătat niciodată o față de om care nu doarme noaptea, suferind pe ruinele propriei existențe. Și cu asta consider discuția noastră despre Evelyne încheiată. Pot să fiu de acord cu ce-a făcut, nu sunt supărat pe ea, n-are nici o vină, fiecare individ este liber să-și aleagă la un moment dat modul de a exista. Poate că n-a făcut-o prea elegant, deși, trebuie să recunosc, m-a prevenit de multe ori, dar am și eu multe să-mi reproșez. Așa că suntem chit. Acum să ne întoarcem la lucruri serioase pentru că trebuie să pice Mizdrache și pe el chestiunile noastre nu-l privesc.

— Ba îl privesc și pe el, cum vă privesc și pe dumneavoastră.

— Cum așa ?

— Foarte bine. V-am spus că în continuare trebuie să mai întreprindeți niște acțiuni care vă vor ajuta vreodată, totuși.

— Și anume ce mai trebuie să fac ?

— E vorba de deținuții de la Tîrgu Jiu. Vă sugerez, ori să-i amestecați cu deținuții de drept comun și să lansați zvonul că Mareșalul i-a mutat în alte locuri, mai sigure, pentru a descuraja o încercare a nemților de a-i lua și a-i trimite în Germania, ori, dacă auziți că ei întreprind ceva ca să se elibereze, acest lucru să vă lase oarecum indiferent.

— Oarecum indiferent ? Ce limbaj ! La urma urmelor, nu sunt paznicul lagărelor. Fiecare loc de detenție are un comandant, are paznici, are oameni care se ocupă de deținuți. Nu văd în ce sens mă privesc pe mine chestiunile astea.

— Răspunsul e și mai bun ! Dumneavoastră n-aveți nici o legătură cu lagărele. Asta am și vrut să vă spun de fapt.

Ministrul îl privise din nou, bănuitor.

— Armand, sper că nu mă crezi un ramolit. Dacă fac socoteala, sunt cîteva detalii care ar trebui să mă pună pe gînduri. Odată am văzut cum îți faci singur patul. Asta mi-a atras atenția. Din cele povestite despre viața ta n-am înțeles să fi făcut vreodată armata. Nici închis prin Argentina aia a ta nu cred că te-au ținut. Poate peonii, grăjdarii te-au învățat să-ți împăturești toate lucrurile.

— Nu. E un obicei al oamenilor care trăiesc foarte mult singuri, domnule ministru, v-am mai spus-o.

— Să zicem că așa este, dar ceea ce m-a îngrijorat cel mai mult e tăcerea ta. Pe urmă, femeile, unele dispariții, jocul la curse, petrecerile cu scriitorășii ăia. Ca vechi polițist, toate îmi spun că vrei să-ți alcătuești față de ceilalți o biografie specială. Mizdrache bănuiește lucruri și mai rele despre tine. Vine, așa, un tip frumos, plin de farmec, se pupă cu nevastă-mea, evocă niște amintiri comune foarte vagi, fiul vitreg al unui aventurier, Arghirescu, dovedit că s-a ocupat cu spionajul, mă înțelegi, nu ? La mine în casă se mai discută niște lucruri și fără să vrei le afli. Știu eu ce relații ai tu în afară de cele pe care mi le mărturisești ?...

— Bănuiesc că nici în acest domeniu nu ați lăsat lucrurile în voia soartei, domnule ministru.

— Da, e adevărat, nu le-am lăsat în voia soartei. Dar cu poliția asta a noastră caraghioasă, cu bețivanii care

stau mai mult prin cîrciumi, corupți, cu gîndul mai mult la viitor decît la ceea ce li se întîmplă, poți dormi liniștit ?

— Să înțeleg că nu vă mai inspir încredere ? Că ceea ce am spus a confirmat bănuielile mai vechi asupra persoanei mele ?

— A, nu, Armand, n-o lua așa ! N-am să-ți reproșez nimic. Te-ai comportat cît se poate de bine. Dar ca oricine, în materie de oameni vreau să merg pe teren sigur.

— Vă mulțumesc, domnule ministru, și v-aș ruga să vă gîndiți la cele ce v-am spus ; dealtfel și inspectorul Mizdrache, care are o vastă experiență, cred că e de aceeași părere cu mine. Dar, iată-l, a și sosit, e mai bine să vă las singuri. Mă duc să comand whisky-urile, mai puțin unul, pentru că eu nu beau la ora asta !

Mansarda din strada Mămulari, în care locuia de multă vreme Silvia Vrăbiescu, arăta ca un loc de trecere. Aceleași măsuri dintotdeauna : două ieșiri, una pe o scară de servitori, care de jos nu arăta a ajunge în fața vreunei uși, și o alta, peste un fel de rampă îngustă de metal, care traversa un acoperiș, mascată de un calcan uriaș, fără nici o fereastră, pe care de mult de tot cineva implantase o reclamă de tablă, aproape ștersă de ploi, care recomanda bolnavilor întrebuințarea *Granulelor de Vittel, pentru artritici, reumatici și suferinzi de gută*. Zi și noapte (cînd nopțile erau luminoase), Silvia putea să vadă această firmă încă nesmulsă de vînturi, datînd probabil de prin anii 1920, cînd fusese ridicată casa veche care o ocrotea. Nici imobilul sub acoperișul căruia fusese construită mansarda pe care i-o rezervaseră oamenii Colonelului nu era prea nou. Ridicat pe la sfîrșitul secolului trecut și renovat după primul război mondial și încă o dată, prin 1935, arăta, privit de afară, ca un amestec de vilă cu ferestre-ghilotină din Parisul anilor 1888 și ceva aiuristic cocoțat peste cele trei etaje sprijinite pe un parter aproape clasic ce aducea mai curînd cu moda cubistă. Nu ieșea din micuța încăpere decît o dată la trei zile și anume noaptea, între 2 și 4, cu mari precauții, riscînd să fie legitimată de vreo patrulă, lucru ce nu se întîmplase încă, dar nemaiputînd să suporte imensa singurătate a aceluia cartier pustiu, după bombar-

damentele din aprilie și mai, pentru că în timpul raidurilor aviației americane și engleze ea rămăsese în cuibul său de șoareci, fără vreo posibilitate de a avea contact cu cineva decît după cîteva zile cînd o femeie apărea cu obișnuitul tain de alimente și cu o canistră cu apă, rația ei pe o săptămînă, plus niște ziare. Nu mai era radioul lui Dima din podul Morgăi, nu mai erau pozele din *Signal* cu Kristina Söderbaum, nu mai zîmbea nici Willy Fritsch din filmul „Valetul contelui“, pereții mansardei fuseseră nevăruiți de cîțiva ani și aveau mohoreala celor pe care-i găsești în casele părăsite. De vreo două ori apăruse și Colonelul, întrebînd-o dacă mai poate răbda *carcera*, cum îi spunea el acestei cămăruțe pe care, după știrea sa, avea s-o părăsească foarte curînd. Îi spusese despre Dima că fusese prins și că după mai multe luni de lagăr reușise să evadeze și că se afla, ca și ea, undeva în siguranță, așteptînd clipa cînd va putea să acționeze la lumina zilei. Strania lor conviețuire i se părea fetei acum învăluită de un romantism nebănuit. Era lucrul la care se gîndea cel mai des și asta încă o ajuta să treacă lungile ore de singurătate cînd, după ce citea comunicatele de război din jurnalele aduse de mesagerii Colonelului, nu avea decît să răsfoiască pachetul voluminos cu scrisori pe care îl găsiseră ei amîndoi în podul Morgăi și care i se părea foarte interesant, un roman mai palpitant chiar decît unul autentic. Fusese un adevărat noroc că în fuga lor precipitată din locul la care se gîndea acum cu înduioșare nu uitase neprețuitul pachet, legat cu o fundă verde, decolorată și ea, ca și firma de vizavi, care recomanda infinitului acelui oraș, parcă părăsit de oameni în trista primăvară și vară a anului 1944, *Granulele de Vittel...*

Faraoanele, 17 mai 1916

Chère Georgette,

Aici este un timp admirabil. Mama spune că vom avea o recoltă foarte bună și că dacă nu ar fi războiul care ne apasă pe toți am fi putut să petrecem primăvara pe Coasta de Azur. Se vorbește că vom intra în război, alături de

aliați. Țăranii se bucură cel mai mult deși nu-i înțeleg, ei vor duce doar pe umeri toate greutatea și își vor da viața, dar cum sunt inconștienți, nu știu ce să spun. Le-a băgat cineva în cap că după sfârșitul luptelor toate se vor schimba și că vor primi, în sfârșit, mult-visatul pământ. Nu-și dau seama că dacă s-ar întâmpla așa, nu vor avea cu ce să-l muncească, fiind foarte săraci. Agricultură, cum spune Sașa Bilciurescu, un vecin de moșie cu noi, cere investiții, ba chiar mașini americane care au apărut de mult în Europa, nu calul și plugul de lemn. Tot cei cu avere sunt destinați să scoată sărăcia și mizeria din țară. Capitalul este temelia societății. Pe el îl cred, dar asta nu mă împiedică să mă uit și în jur, la țăranii noștri care mănâncă mămăligă rîncedă și stau cîte doisprezece laolaltă, cu copii cu tot, în jurul unei mese sărace pe care, cel mai ades, nu se găsește decît o mămăligă și, rar, cîte o strachină cu lapte. Poate nu mi-aș fi dat seama de asta dacă din împlinire nu aș fi cunoscut un bărbat tînr, foarte interesant, despre care se spune că e învățător, care și el vede în viitorul război singura șansă a țărănimii. Este pentru prima oară cînd mi se vorbește astfel. Pare un om deschis, e un dascăl de țară. Cam aprins, minat de ideile lui Iorga și ale socialiștilor. El mi-a vorbit despre greva unor mineri care a avut loc pe Valea Jiului chiar în această lună. În marea mea naivitate, l-am întrebat ce este o grevă și am aflat cu stupoare că nu e o sărbătoare tradițională, cum bănuisem, ci un fel de a protesta atunci cînd sunt nemulțumiți. A rîs de mine și mi-a explicat totul cu răbdare. Entuziasmată, l-am invitat să stea pe terasa conacului, știi unde, în colțul acela unde țin eu hamacul și lucrurile de împletit, unde ne dădeam vara trecută huța-huța, ca niște copii: Asseyez-vous, je ne demande pas mieux que de causer. S-a uitat la mine jenat și mi-a spus că la Școala Normală nu prea deprinsese bine limba franceză și că nu-mi poate răspunde în aceeași limbă, dar de înțeles înțelesese ce i-am spus. Am izbucnit în rîs și el s-a făcut roșu ca sfecla, știi tu ce rău le stă bărbaților cînd se roșesc. Era să plece, dar l-am reținut: „Stai, te rog“, i-am spus. „Nu te supăra, nu am făcut-o ca să te jignesc.“ Și el s-a așezat, dar era, vai, atît de încurcat! Cred că are 25 sau 27 de ani, dar să roșești

atît de tare în fața unei fete de 17 ani, asta e cam prea de tot. Oricum, abia l-am aprivoazat, cum zice bunica, ca pe vulpițele ei pe care le crește cu vehilii pe aici. Nu e un om prea blînd, are o privire fanatică ce mă îngheață și mai ales cînd vorbește despre drepturile poporului, sau nu mai știu cum spune, atunci e într-adevăr frumos, mă turbură. Tu știi idilele mele : căpitanii de la Regimentul de Roșiori, procurorul acela care ar putea să-mi fie bunic sau tată, Matei Vulturescu, ca să nu mai vorbim despre tatăl lui Anne Marie Arion, care și el, crai bătrîn, uită că mi-e un fel de unchi. Cum crezi tu că-l cheamă pe acest revoluționar, pentru că am aflat că așa-i zic țărani și asta mi-l face și mai romantic : Visarion. Are o paloare ca a lui Robespierre, cel puțin așa mi-l închipui eu pe Robespierre, palid și cu părul creț, slab, cu priviri în stare să găurească un zid, și se aprinde ca un chibrit, pare intolerant și mă urăște puțin. Nu atît pe mine, cît starea mea socială. Nu știu ce dorește de la mine pentru că nu-mi face niciodată curte. S-a ivit la noi, în vie, la Faraoanele, astă toamnă, după plecarea ta. Grădișteanu, intendentul, cum îi spune tata, bătuse o femeie care furase un coș cu struguri ceasla, dar o bătuse rău, o smintise, cum spunea chiar el, ca să se sature să mai șterpelească și, la țipetele ei, a apărut, nu se știe de unde, acest tînăr. Era ca un zeu dezlănțuit, slăbănog cum arăta, am crezut că va fi doborît de primul pumn al vehilului, dar nu știu cum s-a întîmplat că Ganțolea, auzi tu nume, așa-l cheamă, Visarion Ganțolea, l-a lovit atît de cumplit pe domnul Grădișteanu încît acesta nu s-a mai sculat. Tata, care a auzit larma din curtea conacului, a ieșit afară și a întrebat ce se întîmplă. Îl știi cum e, ticăit, cu ceasul lui cu lanț de aur, cumpărat de la Londra, cu burtica aceea de podgorean cumsecade, cu glasul sfios, glas de mînăstire, cum zic eu, ipocrit și dulce l-a interogată : „Dar ce-ai avut matală cu domnu' Grădișteanu ?” și el a răspuns că nu suportă ca o femeie să fie lovită atît de sălbatic și că-l va reclama pe intendent autorităților. Apăruse ca din pămînt și bunica, abia coborînd din trăsură, o știi cum arată ea cînd se întoarce de la biserică : pălărie de amazoană, cum se poartă la moșie, cu egrată

„colonel“, albă și cu buchețele de roze, căzind peste păr, totul amintind de M-me Drupzer în Le Lys Rouge, dacă ai văzut piesa, o adevărată apariție în această atmosferă clocotitoare, cu femei bătute și pline de sînge, cu domnul Grădișteanu udat cu apă de slugi, care voiau să-l sfișie pe Dantonul nostru, îmbrăcat într-o cămașă cazonă, că venea de la instrucție (acum se face instrucție la noi, ne pregătim de război), călare pe un cal alb, slăbănog și el ca stăpînu-său, fără șa, dar, în sfîrșit, un fel de răzbu-nător al celor obidiți, la care țaranii din jur priveau cu un fel de adorație care l-a îngrijorat pe tata.

În sfîrșit, una peste alta, lucrurile s-au potolit, tata i-a împăcat pe toți trei. Femeii i-a dăruit un bou și i-a spus să ia cîte coșuri cu struguri dorește din via lui pentru că nu e nimic, lucru pe care această țarancă nu-l va mai face în vecii vecilor, pentru că oricît i-ai disprețui tu pe acești țărani, ei au un bun-simț nemaipomenit și, dacă știi cum să-i iei, îi cîștigi într-un minut, așa cum numai tata știe să facă. Bref, femeia aceea, Floarea, este pe deplin cîștigată de partea noastră. Dar ce mă fac cu tînărul care a profitat de incident pentru a mă căra după el să-mi arate cum trăiesc țaranii noștri, vai, quelle misère, ma chère, stau ca vitele în niște bordeie, care numai a locuințe nu seamănă, nu au apă, nu au locul acela unde se duce fiecare, nu au decît niște rogojini cu care se învelesc. M-am speriat, ți-o spun drept, și mi s-a făcut rușine. M-am dus repede acasă și le-am cărat rochiile mai vechi de ale mele și am dat ordine să li se trimită mălai și grîu și m-am agitat cîteva zile, cuprinsă de niște remușcări, cum nu avusesem niciodată. Bunica rîde de mine : „Tu ai înnebunit, Charlotte dragă, ai devenit socialistă, ascultă la mine. Și pe lunganul ăla nemîncat să nu-l mai văd prin curtea noastră. După ce ne ațîță oamenii, mai te scoate și pe tine din minți. Unde are de gînd să se oprească ?“ A vorbit și cu tata. El, îl știi cum este, a glumit, a zîmbit și i-a spus : „Nu te mai omorî atîta, și eu am început-o tot cu idei din astea, cînd eram tînăr. Toți vrem să răsturnăm ceea ce au clădit alții“. Eram revoltată, dar am tăcut. Poate nu văzuse locuințele acelor oameni, mi-am spus și l-am invitat să meargă cu mine. „Știu despre ce-mi vorbești, mi-a spus el cu

aerul de superioritate cu care ne domină pe toți. Am trecut de multe ori pe acolo, nu pot să fac bine tuturor. De asta ar fi trebuit să se ocupe Dumnezeu“. „Dar măcar să încerci“, i-am sugerat. „Am încercat, uiți că sunt senator, nu reușesc nimic, toți cei care ar trebui să hotărască ceva pe linia asta au moșii și moșiile dacă nu sunt lucrate de oameni săraci și plătiți prost nu mai sunt rentabile.“ I-am servit-o învățătorului meu și el mi-a făcut o adevărată teorie: a forțelor de producție care trebuie răsturnate pentru ca poporul, adică acei țărani care nici nu știu să se iscălească, să ia puterea și abia atunci o să vedem noi că pământul ne poate hrăni pe toți, nu numai pe unii. Dar de ce te plictisesc eu pe tine cu aceste fleacuri? Îți trimit scrisoarea la domiciliul tău din Rue de Brosse, sper să te găsească și să-mi răspunzi cu misivele delicioase pe care abia le aștept aici pentru că tata spune că e mai bine să rămânem la Faraoanele, că dacă începe războiul, Bucureștiul va fi bombardat cu dirijabilele de către nemți, de unde mi se pare limpede că lungă noastră așteptare a luat sfârșit și că vom merge cu francezii și englezii. Te rog să nu uiți să-mi scrii ce se mai mănincă pe acolo, cite ceva despre delicioasele Gâteaux Bretons și Petits Chevers luate de la Maison Le Chever, din Rue Kéréon, despre care atît mi-ai vorbit vara trecută, făcîndu-mă invidioasă. Să nu uit, la întoarcere, nici nu-mi imaginez să nu-mi aduci măcar un chiup de miere de Narbonne (une bouteille) sau măcar o cutie de prăjituri Suprêmes, chit că se vor face zob pînă aici, în țară.

Te sărut,
Charlotte

Faraoanele, fără dată

Iubită prietenă,

Lucrurile au luat turnura pe care o așteptam cu toții. Probabil că ai aflat din ziare că România a intrat în război în 14 august de partea Antantei, declarînd război Austro-Ungariei. Satele s-au pustiit deși la început anunțarea intrării ostașilor noștri în Brașov ne-a umplut pe toți de mîndrie. Trecerea Carpaților a fost ceva care i-a

uluit chiar pe nemți, în sfîrșit, nu mă pricep la strategii și la alte chestiuni. Trebuie să-ți spun că învățătorul meu deși putea să fie scutit de front, dată fiind starea sănătății sale, a plecat printre primii voluntari, împreună cu toți bărbații valizi din regiune. Au cîntat, au jucat, parcă erau nebuni. La români, cum știi bine, și moartea e o sărbătoare. Pînă acum au venit primele vești de la cei răniți, ba chiar vreo cîțiva au murit în primele lupte, dar asta nu demoralizează pe nimeni. Cum îți scriam în urmă cu cîteva luni, țăraniî vād în război un prilej de a se dezrobi, deși robi nu mai sunt de mult, dar e vorba de a doua dezrobire, cum spun ei, probabil scăparea de mizerie. Idila mea, pentru că trebuie să-ți spun că totul s-a transformat pînă la urmă într-o idilă, spre dezolarea bunicii (mă întreb ce ar fi zis mama dacă ar mai fi trăit), o știi ce nas de ceară are, dar totul e dublat de o discreție desăvîrșită. S-au făcut, și ea și tata (care a reușit să se sustragă obligațiilor lui politice, fiind dealtfel și socotit unul dintre cei care voiau să mergem cu nemții, și să rămînă la moșie), că nu știu nimic despre ciudata mea preferință pentru exaltatul care a reușit ceea ce atîția curtezani pe care i-am avut nu au reușit : adică să mă sărute. Nu pot să-ți descriu ce am simțit. Este un fel de nebunie, o știu, dar probabil că ceea ce ți-e scris nu poate fi evitat. Toți visau să mă căsătoresc cu unul dintre fiii vecinilor noștri, cele mai multe șanse avînd Bubi Crăiniceanu, abia întors de la Paris, de la studii, și el aflat pe front acum, dar îl știi cum este, limfatic, încrezut, băutor, jucător de cărți și mare coureur, or mie astfel de tipi nu-mă fac nici o plăcere. Nici Lulu Cernătescu, care așteaptă de mult, nu avea mai puține șanse, dar pe vremurile astea cui îi arde de căsătorie ? Bineînțeles că nici în cazul revoluționarului meu nu e vorba de o căsătorie, orice pot să-mi permit, dar să mă trezesc văduvă la 18 ani și poate și cu un copil, asta nu o puteam risca, cît sunt eu de aiurită, nu merg atît de departe. De fapt, a fost vorba de o idilă, după cum vezi, scriu la trecut de-acum, de o scurtă și violentă încercare sentimentală. Nu pot da detalii. Astfel de lucruri se fac, nu se povestesc și pe urmă unde-i buna noastră creștere ? Je te raconterai toute l'histoire, sans oublier aucun détail. Nu știu cum să încep dealtfel,

a fost cum a fost tot ce mi s-a întâmplat cu el, ceva neașteptat. Mersesem la cimitir, el are gusturi macabre ; probabil că boala de care nu ține seama, ceva la plămîni, nu știu de ce, ai să rîzi, aș vrea să mă îmbolnăvesc și eu și să mor, crede-mă, nu mă prefac, mi s-ar părea că totul s-ar sfîrși frumos ca în povestea aceea a lui Romeo cu Julieta lui. Tot timpul nu mă gîndesc decît să nu îmbătrînesc sau să nu mă urîtesc. L'enfer des femmes est la vieillesse, o spun zi și noapte, iată de ce nu mi-e frică de moarte. Așadar eram în cimitirul acela de țară, știi cum arată, un fel de dună dulce pe care mormintele stau înșirate cuvios ca la o intrare în biserică, dealtfel biserica satului se află chiar în vîrfurile acelei dune, dacă o mai știi, și el îmi spunea că abia așteaptă să meargă pe front și, dacă pot să-l cred, să nici nu se mai întoarcă, deși tare ar dori, pe de altă parte, să supraviețuiască acelei boli care-l macină, ca să asiste la căderea lumii pe care o detestă atît. Mi-a vorbit despre revoluționarii ruși care au fost împușcați sau spînzurați pentru credința lor și care în curînd vor pune mîna pe putere la ei, acolo, scoțînd din temniță pe toți cei exilați și uitați între ghețuri, nu știu dacă înțelege ce gust îți lasă poveștile cu spînzurați, cu oameni care pică în fața plutoanelor de execuție. Cel puțin mie viața pe care o duc începe să mi se pară dezgustătoare, lipsită de ideal. A, să umbli în lume, să te lupți pentru ceva, să nu stai ca un parazit în spatele unui nume, al unei familii, să te descurci singur și mai ales să-i ajuți pe alții, să le deschizi capul, cum spune el, acest Ganțolea, o, imposibil nume ! Și nu știu cum să-ți spun ce s-a întâmplat, a fost ca într-o vrajă. Are un fel de a te transporta, de a te înfierbînta pe care nu l-am întîlnit la nici un bărbat și știi doar că de la 15 ani ei mi-au dat tîrcoale și dacă nu eram fermă, mai știi tu cum, de mult s-ar fi întâmplat ce i s-a întâmplat lui Riri și lui Suzi Condurache. Cum să-ți descriu gustul primului sărut ? Tu, cinică cum ești, vorbeai de un amestec de salivă, atît, dar în cazul nostru era cu totul altceva. E mai mult o comuniune, chiar așa a spus. Comuniune, un fel de logodnă celestă. De atunci mi-a scris în fiecare zi și, nebun cum este, mi-a lăsat în fiecare dimineață, timp de o săptămînă, în fața ușii, ur-

cînd ca un brigand cu o frînghie cerdacul nostru atît de înalt, cîte un snop de grîu pe care l-a secerat dimineată, pe rouă. Chiar așa era. Mai găseam încă stropii albaștri de rouă pe spice și asta mi-a dat un fel de amețeală. Știi doar ce flori frumoase primeam la București, le aducea muscalul cu trăsura, crini și trandafiri și gardenii sau iriși, cînd veneam la țară, dar să trimiți un snop de grîu în fiecare dimineată, asta nu știu cum să-ți spun, mi se pare ceva nebunesc. Mă mir cum de l-au lăsat cîinii, doar știi ce fel de cîini avem, rup, nu altceva ! L-am întrebat cum face și mi-a povestit că le fluieră într-un fel special și ei nu-l mai latră. A avut un fel de rudă îndepărtată care era haiduc în tinerețe, de la el a învățat. Poate crezi că astea toate sunt prostii, dar m-am săturat de poveștile lui Sașa și ale lui Miki Skina, mereu aceleași ponturi grase, aceleași vorbe scabroase care, cred puștii ăștia, fac bine în urechile unei tinere atît de binecrescute care trebuie contrariată. Mai las-o, o să spui tu, care ai fost disvirginată la 14 ani de fratele mamei tale și mi-ai povestit că regreți că nu ți se mai poate întîmpla asta a doua oară, pentru că tare ți-a mai plăcut. Dar sunt sătulă de lăudăroșii găunoși care s-au scutit toți de front sub pretextul că sunt bolnavi, săracii. Doctorii i-au umplut de certificate și cum au numai generali în familii i-au ținut pe la partea sanitară, care în concedii, care scutiți de instrucție, ca Bubi Crăiniceanu, care s-a dat drept nebun și s-a internat în sanatoriul doctorului Săvoiu, unde se află de 6 luni și citește romane franțuzești. Uite, pe mine aceste lucruri încep să mă dezguste, crede ce vrei.

Te îmbrățișez,

Charlotte care mulțumește pentru
prăjiturile trimise

Faraoanele, oct. 1916

Scumpă Georgette,

Totul începe să semene a coșmar. Războiul pare pierdut. Tata jubilează. Le-a spus el să mergem cu nemții, cine să-l asculte ? Niște aventurieri, Brătienii care nu-și

mai încap în piele de atîta idioţenie ? După Turtucaia în-succesele s-au ținut lanţ. Bazargicul a căzut, am evacuat Silistra. Am bătut şi noi pe la Răşinari şi Orlat. Bucureştii au fost bombardaţi. Ne retragem de peste tot. Sunt deprimată. Visarion îmi trimite în fiecare zi cîte o scrisoare, dacă nu două. Îmi descrie eroismul fără seamăn al ţăranilor lui care mor fericiţi că Ţara le-a cerut-o. Tu poţi pricepe ceva ? Îmi scrii că în Franţa lucrurile nu merg mai bine. Dar crezi că nemţii or să reziste pe atîtea fronturi ? Iubitul meu, iată îndrăznesc să scriu şi acest cuvînt, crede nedesminţit în victoria noastră, deşi lucrurile merg atît de prost. Foarte mulţi dintre prietenii noştri ne sfătuiesc să plecăm la Bucureşti pentru că ştiu ce fel de politică face tata şi ar fi mai bine ca nemţii să ne găsească acolo, pentru a putea intra în guvernul pro-german care se va face, cu siguranţă, dar el refuză, spunîndu-le : „Pot să cred în victoria Germaniei, să-i simpatizez pe nemţi, dar nu să-i ajut să ne învingă“. Poate că, de fapt, se teme de bombardamente, dar e în stare de multe fapte vitejeşti, cît pare el de flasc. Mă întreb ce face bunica ? Cum o ştii, schimbă rochiile, se plimbă cu trăsură, se zborşeşte (e vorba ei) la femeile care au rămas pe moşie, şi dacă o întreb : Comment allez-vous ? îţi răspunde scurt, ritos : De pis en pis. Şi cînd mă gîndesc că nu de mult mergeam la teatru unde am văzut Patima roşie cu Romald Bulfinski, Brezeanu şi Iancovescu, ca să nu mai spun că Elvira Popescu a făcut o Tofana de care şi-acum mă înfior cînd îmi aduc aminte. Ce lume, ce linişte încă ! Bunica era îmbrăcată într-o rochie princesse, de stofă hortensia, foarte bine croită. Avea o etolă de aceeaşi culoare, drapată, de catifea, brodată cu mîci violete cu frunze şi cu buchete de Parma, era o folie, încă mai are succese, ascultă ce-ţi spun, dealtfel nici nu-i atît de bătrînă, dacă faci socoteala că mama s-a măritat de foarte tînără, e firesc să ai o bunică care e în stare să treacă drept maică-ta. Dar să lăsăm amintirile, îmi spui că idila mea cu acel profet socialist te interesează. Ce să-ţi mai aduc la cunoştinţă ? A fost într-o scurtă permisie pe la noi, a venit cu un marfar care trebuia să-l ia înapoi peste 48 de ore, comandă un fel de tren regimentar, are grad de sublocotenent şi pare şi mai deşirat. Războiul a făcut din

el un lup. Pe chip are o ferocitate care m-a înfiorat. Mi-a vorbit ca un nebun. Despre mizeria tranșeelor, despre crima politicienilor noștri care au lăsat țara neînarmată, pradă nemților care ne bat de ne sting. Ne găsisse jucînd ping-pong cu Riri care a adus din Anglia o masă și niște mingi albe de celuloid cu care ne pierdem timpul toată ziua. E de fapt vorba despre un fel de lawn-tenis, dar redus. Era să ne spargă cu toporul masa și să ne bată pe amîndouă. M-am speriat la început, dar pe urmă tocmai violența lui mi-a plăcut, am trimis-o la plimbare pe Riri și am rămas singuri. Mi-a vorbit de căsătorie, declarînd că soarta lui e nesigură și că ar trebui măcar să ne logodim. I-am spus că nici nu poate fi vorba de așa ceva pentru că la noi în familie fetele se căsătoresc abia la 20 de ani și mai era pînă atunci, pe urmă nici un tată nu ar accepta să-și dea fata după un tînăr aflat pe front de unde nu se știe dacă se mai întoarce. A plecat furios. Stătuse numai un ceas, putea să doarmă la noi, deși bunica mea nu ar fi primit așa ceva nici în ruptul capului, dar l-aș fi ascuns undeva. Jur că mi-ar fi plăcut să-l știu lîngă mine, sălbatic cum arată acum. Ce spui de asta ?

În altă ordine de idei, Anne Marie Arion a fugit cu un ofițer la Iași și bătrînul crai a rămas la via lui, făcînd chefuli monstre cu țigănci și cu femei de condiție joasă. Îl știi ce gregar era, ce mutră, oricum așa ceva nu se face, lumea a început să-l ocolească. Poți înțelege că Anne Marie l-a rănit, dar să te dai în stambă, cum spune bunica, asta nu se face ! Bubi Crăiniceanu aflînd de plecarea neașteptată a „logodnicului“ meu pe care tata nu-l mai poate suferi de cînd a auzit ce fac socialiștii în Rusia, săpînd la temelia Imperiului, s-a înființat la noi, la vie, mai ales că e vremea culesului și, război-război, dar cîte o petrecere tot mai facem ! M-a înghesuit într-o seară într-un colț și m-a sărutat și el, glumind pe urmă : „E mai bine decît cu tuberculosul tău ?“ Asta m-a jignit îngrozitor. Era să-l biciuiesc, noroc că nu am găsit joarda la îndemînă, oricum e plăcut să fii agresată astfel, dar asta nu se spune niciodată bărbaților, nu-i așa ?

A ta,

Charlotte

Te invidiez că mergi în fiecare seară la Procope și la Coupole. La voi războiul e o joacă. Am văzut un tren cu răniți. Doamne, ce priveliște !

Faraoanele, nov. 1916

Dragă Georgette,

Mă întrebi ce fac ? Zac, ăsta e cuvîntul. Citesc ziare vechi, uitate de bunica prin podul conacului : La Lanterne, Le Petit Parisien, revista L'Illustration, de acum 10 ani. Dacă te interesează, pe vremea aceea Regele Spaniei luase pe Victoria de Battenberg, era în mai 1906, ce vremuri tihnite, ce fericire, nu tu bombardamente, nu tu bătălia de la Oituz. Mai vrei știri fericite ? „După ce a voiajat în jurul lumii, d-ra Roosevelt a luat în căsătorie pe deputatul american Longworth primind la nuntă cadouri în valoare de cinci milioane dolari.“ Asta zic și eu nuntă ! Logodnicul meu cred că nu ar fi avut nici cu ce să plătească trăsura pînă la biserică. Asta mi-o spune mereu Bubi Crăiniceanu care a devenit insolent și așteaptă să-i cedeze. Îmi arată pozele iubitelor lui de la Paris, probabil niște ilustrații cumpărate de la chioșcuri, cu care se laudă. Dacă ai ști ce gură spurcată are și ce măscări îmi spune, dar noi, fetele lui Logothety, nu suntem rușinoase. Sora mea cînd l-a auzit, o știi pe Dudy, a vrut, pur și simplu, să-l ceară de bărbat deși e măritată cu știi tu cine, care acum se află pe front. Scriu așa ca să nu o fac altfel, ea e o desmățată, nu are răbdarea mea în stare să suporte insolența unui Ganțolea care nu mai scrie de la scena aceea îngrozitoare cînd a plecat direct la gară, neras cum era, cu privirea lui fanatică ce promitea răzbunare. Cred că-și caută moartea pe undeva prin tranșeele frontului, distrus de refuzul meu, dar și înțelepciunea merge pînă unde se poate. Tata ar fi în stare să mă dezmoște-nească și mai multe nu ! Nu crezi ? Lui Ganțolea al meu i se potriveau rîndurile pe care le-am citit undeva mai de mult : Il est vrai de dire que son corps seul demeurait

parmi nous, son âme était dans l'antiquité. Bag seama că vorbesc iar la trecut despre el. Oare care să fie cauza? Depărtarea să fie de vină? Faptul că el nu miroase a tutun de pipă ca acest Bubi Crăiniceanu? Sau că nu călărește ca el, deși, cum ți-am mai scris, era splendid pe calul acela fără șa, cînd l-am văzut pentru prima oară. Și, pe urmă, cum să uiți că ai iubit un tuberculos, asta este foarte chic aici, la noi, ca și în Franța dealtfel. Am citit cîteva romane care povesteau astfel de amoruri. Încă mai port în mine dorul de moarte pe care el mi l-a inspirat, dar ceva se pierde. Bunica te roagă să-i trimiți Dentrifice Bourguignon. E tot mai cochetă. Duminica trecută s-a dat un bal pentru răniți la Focșani. Ne-am dus cu toții, în păr, cu trăsurile. A fost o poveste întreagă. Ofițeri veniți în permisiu de pe front, au apărut și francezi, nu știu dacă ziarele de acolo, din Franța, au menționat că în octombrie a sosit Misiunea Franceză, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot. Sunt drăguți, au charme și vorbesc o franceză pe care noi parcă nu am mai auzit-o, profesorii noștri fiind depășiți pentru că ne-au învățat franceza de la 1789. Îți mărturisesc că eram destul de jenată că nu înțelegeam unele lucruri, ei vorbesc repede, din vîrfurile limbii, scurtează expresiile și se uită la noi ca la niște mici provinciale ce suntem. Cînd le-am spus că cunosc Parisul de la 15 ani s-au mirat, mi-au luat un adevărat interogatoriu, aici am fost eu mai tare, încrezutul care mă ironizase la început era un fel de medic din Bordeaux, care știa Parisul numai din cărți. Să o faci pe nebunul că ești francez și să nu fi văzut Parisul, asta era prea de tot! Se ținea după mine ca un cățeluș. Venisem într-un mantou strîns peste pulpe, larg sus, cum se poartă la noi, cu guler șal, de blană, stil vulpe, cu manșete la fel și cu o rochie albă pe dedesubt, cu decolteu adînc, cu bretele fine, cordon de lac și cu un evantai de pene de struț. Cum sunt tunsă scurt, păream aproape o fetiță care le lua ochii la toți ofițerii. A fost o nebunie. Uitasem de toate, de război, de profetul meu la care tot mai mă gîndesc, mai ales cînd vremea se urîțește, cum e acum, plouă de o săptămînă și noi tot aici stăm pentru că tata nu vrea cu nici un chip să mergem la București unde este imbiat de anumiți politicieni care se pregătesc să-i întîmpine pe

nemți. Pe de altă parte, cei ce văd în 'Antantă pe viitorii victorioși îl felicită pentru tăria lui de caracter și asta mă face mîndră. La drept vorbind, mie nu-mi plac nemții. Sunt prea băfoși, încrezuți, milităroși, au ceva care te duce cu gîndul la regiment, la cai în ploaie, nu-i de mine. Franțuzii de la Focșani măcar mai aveau haz, mai spuneau niște glume, am început să-i înțeleg mai repede decît credeam. Am fost cerută de doi în căsătorie, dar tata a rîs de mine cînd i-am povestit, spunîndu-mi că în război nunțile și copiii se fac foarte repede și că ar trebui să mă gîndesc mai bine la treaba asta. El e foarte deschis și discută cu mine ca și cînd aș fi majoră. Dealtfel m-a crescut singur aproape, pe mama știi că am pierdut-o cînd eram destul de mică. Ne-am împrietenit și suntem ca doi bărbați în casă, chiar așa se laudă, suntem doi bărbați în casă ! Tu ce mai faci ? Am primit vestea că te vei logodi curînd cu acel domn cu nume atît de multe. Asta mi-a adus aminte de un lucru pe care l-am citit mai de mult despre un mare senior din Japonia al cărui nume începea să fie spus marți și se spunea pînă duminică și lumina și luna, făcînd zgomot ca pietrele. Nu-i nostim ? Să i-o spui și lui, merită.

Cu drag,
Charlotte

Iași, februarie 1917

Iubita mea,

Am primit rîndurile tale și te felicit din toată inima. Mă bucur că soțul tău a gustat gluma cu japonezul. Vă doresc din suflet multă fericire și în ce mă privește nu am a-ți da vești prea bune. Eternul meu logodnic, cum îi spui, a fost rănit pe front, în decembrie anul trecut, la Rîmnicu Sărat. Nemții au ocupat Bucureștii, după cum probabil știi. Din noiembrie, imediat ce ți-am scris ultima scrisoare, guvernul nostru s-a mutat la Iași unde s-a instalat și tata care a trecut decis de partea Antantei, spre dezolarea celor ce-l vedeau ministru la București. Nu-l

înțelege nimeni în afară de mine. Nu-i plac cuceritorii. Asta cred că e explicația. Din decembrie, Focșanii au fost ocupați de nemți. Ne-am refugiat la Iași la un văr al mamei. Suntem strîmtorați, dar plini de optimism. Cel mai bine se ține bunica. Arată parcă a întinerit. Ea este animatoarea grupului de neveste de ofițeri care se ocupă de răniți la Crucea Roșie, ca și mine. I-am văzut aici pe domnii Vasile Lucaciu și pe Octavian Goga care au întemeiat un Comitet național al emigrației din Austro-Ungaria. Un puternic suflu patriotic domnește în rîndurile tuturor. Guvernul este condus de domnul Brătianu și tata a căpătat un post însemnat, mi se pare că se ocupă de finanțe sau așa ceva, mă știu ce zăpăcită sunt.

Te miri poate că nu-ți povestesc mai mult despre Visarion al meu. Mi-a trimis o scrisoare din spitalul în care a zăcut cîteva săptămîni. Fusesse sfîrtecat de un obuz și erau puține speranțe că va scăpa cu viață, dar a scăpat. Sunt mai mult de zece pagini, o adevărată profesiune de credință politică. Speră că războiul acesta în care au căzut atîția va duce la o societate dreaptă, socialistă, care să țină seama de interesele tuturor. Visează că țăranilor li se va da pămînt și că bogații vor fi mai puțin rapaci, deși se îndoiește. Marea lui speranță este ca măcar rușii să reușească și atunci toate țările vor avea revoluția lor socialistă, dar cine mai știe ce va fi? Taică-meu și-acum îl blestemă pentru că l-a crezut numai un idealist oarecare, un învățător de țară, aproape inofensiv, dar el era un bolșevic. Nu știu exact ce-i asta, un bolșevic, oricum, termenul în gura lui sună foarte amenințător. Am plîns, cît ai rîde de mine, dar povestea pe care o știu m-a schimbat puțin. Fără să-mi dau seama, am o altă viziune a lumii. Bubi rîde de mine. Ne vedem mai des. Are haz, îmi spune glume vînatorești și se pricepe chiar la îmbrăcăminte femeilor. „Pe cîte le-am dezbrăcat eu, se laudă, așa că permite-mi să-mi dau avizul în ce te privește. Probabil că statul mult pe la moșii te-a provincializat puțin, ar trebui să se termine porcăria asta de război, să ne vedem de ale noastre, că parcă ne-am înmormîntat de vii.“ Lui ce-i pasă, n-a stat în tranșeie ca alții, fumează tutun bun, englezesc, e prieten cu cîțiva ofițeri britanici care au apărut și ei nu se știe de unde, probabil că au venit cu avi-

oanele sau cu vaporul cît s-a mai putut, cît nu trecuseră nemții și bulgarii Dunărea. Beau whisky, ceva cu gust rău, de culoarea porumbului, din sticlute mici, bombate, în care țiganca Marghioala, pe care am moștenit-o de la bunicul, rîvnește să țină aghiazma. Nu știu dacă ți-am povestit despre ea cîte ceva ; e o comoară. Cum mă scol, o întreb : „Azi ce sfînt e, Marghioalo ?“ Își pune mîna la frunte și după o matură cugetare spune : „Păi, cocoană, trebuie să fie ziua sfintei mucenițe Achilina și a cuviosului Trifilie“. Auzi, tu, cuviosul Trifilie... Și după cîteva zile, iar o întreb : „Da', azi, Marghioală, pe cine mai sărbătorim ?“ Stă și se gîndește și scoate planeta ca papagalul din bilciul de Sfîntul Ilie : „Azi, cocoană, trebuie să fie Sfinții Fevronia, Procopie și Dionisie“. Nici nu a învățat să se iscălească, dar știe sfinții pe dinafară. Bunica o ocărăște și o ia la goană în pod (ea doarme în pod, că aici nu prea avem spațiu, dar cînd ne-om întoarce la Faraoanele sau la Toaca, ori la Sâmburești, o să mă lăfăi ca să-mi scot pîrleala). Ce mai fac ? mă întreb. Învăț de una singură pentru că școlile s-au închis de cînd cu războiul. Or să facă la un fel cei în cauză cu noi și-o să ne dea zapisca, cum zice tata, că nu noi suntem de vină pentru că nu am putut să terminăm liceul. Pe urmă, probabil că o să merg la Paris și o să ne găsim acolo și tu o să-mi arăți ce am pierdut atîta vreme, sper să nu se fi schimbat multe. Toți de aici spun că războiul nu mai poate ține mult și că nemții îl vor pierde. În special englezii sunt cei mai optimiști, au calculat ei că, auzi tu, economic, nemții nu mai rezistă. I-am întrebat ce înțeleg prin asta și ei mi-au explicat că un război nu înseamnă numai tunuri, și cai, și puști și gloanțe, că mai înainte de toate înseamnă o bună aprovizionare, o stare bună a soldatului și după aceea vin celelalte : vitejia, eroismul, dăruirea de sine. I-am scris la spital lui Visarion și el nu mi-a răspuns pînă acum, cred că o să-mi comunice că m-am maturizat, dar toate ideile din misiva aceea erau ale englezilor care, în fond, aveau dreptate. Încă aș avea să-ți mai spun multe, dar mă grăbesc, plec la Crucea Roșie cu pachetele pentru răniții de pe front. Rușii trec prin oraș cu drapele și cu lozinci scrise în kirilică pe niște cartoane. E vorba de soldați, evident, ofițerii i-ar împușca, dar le e frică de ei. Și ai

noștri mîrîie. La o reuniune de la Primărie mi-am permis să spun cîteva lucruri însușite din cele discutate cu Vi-sarion. Ei m-au privit cu foarte multă suspiciune. „Unde ai auzit dumneata lucrurile astea ? Vorbești ca bezmeticii ăștia de socialiști care au început să umple Iașii de afișe.“ A intervenit Bubi Crăiniceanu, care le-a explicat povestea cu „logodnicul“ meu și ei atunci au rîs de s-au pră-pădit. „A, asta era ! Domnișoara are un «logodnic» care e pe front și face propagandă narodnică în rîndurile solda-ților, poate aflăm pe unde se află și-l trimitem la Curtea Marțială să-l pună la zid.“ Rîdeau, dar în cuvintele lor ghi-ceam o mare răutate și și-acum îi cred în stare de orice lucru, dacă ar da de el.

Mii de salutări,
A ta,
Charlotte

Iași, martie 1917

Iubită Georgette,

Îmi pare rău că aflu de la tine veștile proaste pe care le știam oarecum din cercurile noastre. În caz de victorie a nemților, spui că Austro-Ungaria vrea să înghită Româ-nia, dar asta nu se va putea în vecii vecilor, cei de aici vor lupta pînă la moarte. Am trecut de primul șoc, spune tata, acum avem o armată capabilă de victorii. Românii ardeleni și cei din Basarabia vor lupta alături de armata noastră pînă la ultimul soldat. Regele Ferdinand a pro-mis oficial că împarte pămîntul moșierilor la țărani (în proporții oneste, bineînțeles) și că ei vor avea o „mai largă participare la treburile țării“. Nu știu ce înțelege prin acest lucru, dar aud că prietenii tatii cam mîrîie. Ganțolea al meu mi-a scris din spitalul în care se mai află, probabil că rănile s-au redeschis, și mă anunță bucuros că în rîndul oamenilor lui domnește un entuziasm indescritibil. Se teme numai să nu fie mințiți, dar atît cît știe, Regii au cuvînt, pentru că altfel nu ar fi regi. Cei din jurul meu, alde Bubi și Matei Vulturescu, îmi fac aluzii la viile de la

Faraoanele și la pădurile de la Toaca, la eleșteiele de la Sâmburești și nu știu pe unde mai avem noi niște dranite. „Ei, mademoiselle, ce-o să vă faceți cu decretul ăsta ? Vă ia totul...” „Nu chiar totul, spun eu, cîte ceva...” „Și nu regreți, cîte ceva-ul acela e destul, o să fim sărăciți”. Sașa mi-a spus odată că și-a uns carabina Flaubert pe care o are cumpărată din Anglia și că-i așteaptă pe expropriatori cu gloanțe. „Nu intră nimeni pe moșiile mele, chiar dacă ar fi Majestatea Sa.” „Chiar crezi ce spui ?” l-am întrebat și el m-a înjurat, dar știi cum ? Birjerește, nici nu pot să reproduc. Era furios, nu m-a scos din spioană a maximaliștilor sau nu știu cum le mai spune, că le încurc.

Dar să vorbim de lucruri mai vesele. Ți-am vorbit de englezii aceia, ei bine unul dintre ei e foarte interesant, vorbește o franceză dumnezeiască. Mi-a trimis o poezie de Shelley, pe care o copiez, fragmentar pentru tine (The Cloud) :

I am the daughter of earth and water,
 And the nursling of the sky
 I pass through the pores of the ocean and shores
 I change, but I cannot die
 For after the rain when, with never a stain
 The pavilion of heaven is bare,
 And the winds and sunbeams with their convex gleams
 Build up the blue dome of air...

N-am înțeles mare lucru, dar îmi place. Christofer Temple, așa se numește, este arheolog. Are 23 de ani și abia așteaptă să se termine războiul ca să plece în Grecia și să caute niște cetăți îngropate încă. A lucrat cîtva timp cu un mare profesor care a murit. E timid ca un copil și-mi povestește vînătorile lui, undeva prin ținutul Hampshire. Are niște cîini minunați despre care îmi vorbește ca despre niște duci. Știu eu ce înseamnă cînd Ripssy al lui dă din cap ? Îi anunță că a descoperit prepelițe în cuiburi, asta se numește cîine în arrêt. Pe urmă știe o mie de povești cu rațe care sunt foarte șirete, despre fripturile făcute au feu de

bois, despre armăsarii lui teribili pe care i-a moștenit de la un unchi care avea grajduri în Essex. Se entuziasmează repede, are ceva din nebunia (fără iluminarea aceleia) lui Visarion Ganțolea. Nu posedă hazul lui Bubi și nici ironia mușcătoare a lui Miki, nu încearcă să-mi sugereze măcar că mă curtează, se comportă cu mine cum te-ai purta cu un serviciu de Murano, adică cu atenție, să nu spargă ceva (nu râde, știu la ce te gîndești), dar eu abia aștept de fapt să văd cum se sărută în Anglia și asta nu-mi dă senzația că-l înșel pe „logodnicul” meu care zace prin spitale, luptînd cu vrăjmașii neîndurați ai Patriei. Dealtfel nu știu dacă ți-am scris, i-am jurat că n-o să mă sărute nimeni cît va lipsi, dar tu știi cum îmi țin eu jurămintele, deși, la drept vorbind, cîteodată mi se face un dor cumplit de înflăcăratele lui cuvinte. La noi în familie, spune tata, a existat un fel de pașoptist, tot un exaltat dintre aceștia care duc masele după ei, le înflăcărează, le fac nebune, gata să calce totul în picioare, îi privesc și pe Sașa și pe Matei și pe ceilalți. Sunt goi, tu știi ce-i asta, să-ți dai seama că un om este gol ca o sticlă din care s-a deșertat totul ? Mă și înspăimînt ce pot să gîndesc la vîrsta mea, ei bine, am mai crescut cu un an. Îmbătrînesc și încă nu sunt mulțumită de ceea ce fac. Poate că plecarea mea de aici va rezolva totul.

Te sărut,
A ta,
Charlotte

Iași, august 1917

Georgette, iubito,

Cred că știi : Mărăștii și Mărășeștii. Ai noștri l-au făcut ciulama pe Mackensen ! Războiul e ca și cîștigat. Aici e delir, toată lumea se îmbrățișează pe stradă, nu știm ce să mai facem de bucurie. Am uitat pînă și de morții numeroși care au rămas pe cîmpurile de luptă. Chris a plecat cu misiunea lui în Rusia. Acolo se petrec lucruri îngrijorătoare, toți vorbesc despre revoluție care s-ar putea întinde și la

noi și atunci : adio moșii și Paris, adio bani și situație ! Dar pe mine scrisorile lui Visarion mă țin, au în ele fraze uluitoare ! Pe învățători îi credeam niște cretini, cel puțin asta era părerea în familia noastră despre ei. Niște semi-docți, cum spune tata, și să te ferească Dumnezeu de semi-docți pentru că la ei se iau toate ideile proaste, nu le rumegă, le înghit numai, așa întregi cum sunt și le impun și altora, pe jumătate masticate ! Dar în mine cuvintele lui scrise parcă cu sînge lucrează ca un ceai de Ceylon, nu știu dacă ai băut vreodată ceai de Ceylon, e ca un drog, îți dă idei, ai un fel de pornire pe care nu o mai poate stăvili nimic și nimeni. Nu pot să ți le reproduc, dar ar merita. Vorbește despre victoria rușilor ca despre o Mîntuire a săracilor, visează la o egalitate deplină între oameni și cînd îi spun tatei aceste lucruri el îmi dă cărți despre Revoluția franceză : „Citește și învață din istorie !“ „Ce să înveți ?“ îl provoc. „Învață că după ce au tăiat pe aristocrați și pe regi au ajuns la împărați ! Asta nu-ți spune nimic ?“ „Dar pe mine nu mă interesează ce fac alții, eu aș vrea să-i văd pe țărani de la Faraoanele și de la Sâmburești și Toaca, încălțați și trimiși la școală. Odată, nu știu dacă ți-am povestit, într-o plimbare, Visarion mi-a vorbit despre preoții care au prostit poporul cu misticismul lor și mi-am adus aminte de Marghioala și de sfinții ei, de martirii Artemon, Chintilian, de apostolul Iacov Zevedeul și despre cuvioșii Atanasie și Lampadie, și rîdeam în hohote și el nu înțelegea nimic și-i venea să mă bată. „Opium pentru popor“, așa a spus, ce literatură fac și politicienii ăștia ! Dar eu mă gîndeam la cretina de țigancă care ține minte exact ce nu are nevoie, în loc să învețe să se iscălească. „Și cum va fi ?“ îl zgîndăream și el îmi povestea cum vor fi desființați banii și cum vom merge toți la băcănii și vom lua din rafturi cîtă pîine ne va trebui și cîtă mîncare, pentru că cîntea cea mai desăvîrșită va domni. Miki Skina a rîs de s-a prăpădit de mine cînd m-a auzit. „Trebuie să fii nebună, mi-a zis, poate pe lumea cealaltă va fi așa...“ Ce să mai cred ? Pe cine ? Dar nici risipa din jurul meu nu mai pot s-o suport. Îi văd la banchete, dau mereu banchete pe aici, ori pentru francezi,

ori pentru ruși, ori pentru englezi. Rușii sunt cei mai îngrijorați. Ofițerii vorbesc franceza, mă înțeleg cu ei de minune, povestesc grozăvii: cum petreceau cîte o săptămînă pe la moșii cu lăutarii și cum ardeau rublele la flacăra lumînărilor ca să-și aprindă țigările de foi. Cînd auzi pe ce poturi jucau la Petersburg te ia groaza. Cîte o moșie un pot, nu mai vorbesc de robi, care erau ca semințele, nu e vorba de generația lor, dar au apucat pe părinții lor și pe bunicii lor, și fac din asta un motiv de a se grozăvi și mi se pare rușinos ca noi să ne desmățăm în felul ăsta. Tu îmi spui că nu s-a schimbat nimic chiar în Franța revoluției. Poate în limbaj, nu mai poate fi nimeni bruscăt, îmi scrii, cetățeanul e cetățean, dar în fond averile s-au refăcut, sunt aceleași latifundii, dar cu alți stăpîni. Numele care altădată te putea duce la moarte e din nou moneda curentă. Nu te înșeli? Mi-ar părea rău. Oare popoarele nu învață nimic din tragediile pe care le trăiesc? „Nu există tragedii colective, îmi spune tata, cu care discut, există numai tragedii individuale.“ Dar nu ți-am mai scris nimic despre bunica. A fost bolnavă puțin, a zăcut, suferea ca un cîine pentru că e un om de acțiune. A devenit și ea o înverșunată adversară a revoluției despre care se vorbește. „O să te văd eu cînd te vor pune mitocanii la muncă“, îmi spune. „Cel puțin noi știam ce dorim de la ei, lor le va trebui un secol pînă să deprindă buna-creștere și ce te vei face într-o lume primitivă care nu te va respecta? Sunt fericită că mor la timp...“ Dar nu o crede (e vorba de moartea ei). Promite că va da foc la toate conacele pe care le are și nu va lăsa nimic în mîinile expropriatorilor. Iată de ce orice cuvînt primit de la Visarion al meu o turbură, o înfurie și eu caut să ascund scrisorile, dar ea știe de unde vine fiecare rînd. Are un nas de copoi. „Tu vei fi rușinea familiei noastre“, exclamă cu o disperare caraghioasă, dar asta nu mă împiedică să-l aștept încă pe profetul meu, deși Miki și Bubi declară amîndoi că mi-au pus gînd rău și cred că nu glumesc cînd spun asta. Probabil că am să mă logodesc cu unul dintre ei. Îmi place mai mult Bubi, la drept vorbind, pentru că e mai cinic, dar Miki e mai sigur, îmi vorbește despre o carieră diplomatică, el are

relații, ne-am putea instala undeva, într-o capitală europeană, imediat ce lucrurile s-ar liniști, și am duce un trai tihnit, dar ceva în mine arde, o simt, am un dor de aventură, vreau să trăiesc neobișnuit, cred că asta e.

Nu uita să-mi trimiți o pălărie Lanvin, chiar dacă s-a demodat, aici ar face senzație așa ceva, mai ales că atmosfera e mai bună după atâtea dezastre.

Te sărut,
A ta,
Charlotte

Iași, mai 1918

Draga mea,

Nu ți-am mai scris de mult, dar lucrurile au luat o întorsătură tristă, după victoriile acelea, știi ce a urmat. Pacea de la București și retragerea celor care nu vor să stea la masă cu nemții, în Moldova unde e o sărăcie cumplită. În Rusia ai auzit ce s-a întâmplat, totul a fost dat peste cap. Încă mai sunt optimiști care văd lucrurile altfel, dar cine mai crede în ceva? Suntem buimăciți, înfometăți, dacă m-ai vedea cum am ajuns să-mi port vechile rochii, te-ai mira cum am putut să decad astfel. Bunica suferă enorm pentru că nu mai are trăsură. Ne-au rechiziționat-o, cu cai cu tot, pentru armată. Regretă pînă și bihunca cu care umbla la Sâmburești printre grîne cînd se ducea să inspecteze dacă s-a copt grîul. A căzut la un fel de paseism care mă scoate din sărite. Visează numai lanuri și ne po-vestește cum în tinerețe dădea la lopată ca să se fortifice, lucru pe care regretă că nu l-a făcut cu mine ca să mă întărească. Mi-ar fi prins bine, spune, pe vremuri ca astea. Suntem mulți în casa în care stăm, au mai venit și alții, e o adevărată promiscuitate, dar suntem fericiți și cu ce avem. Dormim claie peste grămadă, cîte trei într-o cameră. Astă-iarnă a fost cumplit pentru că nu mai erau.

deloc lemne. Noroc cu servitorii noștri devotați care știu să fure. Plecau noaptea și veneau cu stîngii din gardurile care mai rămăseseră întregi. Ne amintim cu toții înduioșați de covrigii proaspeți pe care-i făcea Sila, o vătășiță de la Faraoanele, ce buni erau, calzi și cu mac, și cu nu știu ce semințe le mai pune ea pe deasupra și cum ne muta nasul mirosul acela teribil de cocă coaptă. Acum mîncăm pîine cu cartofi și zicem bogdaproste și de-atît. Tot e bine, zice bunica, poate să fie și mai rău. Am mîncat și pîine cu mălai, nu știu dacă ai gustat, e ca și cînd ai amesteca ciment cu nisip. Pîinea se întărește de zici că-i cărămidă. În sfîrșit, despre Visarion ți-am mai scris? Mi se pare că nu. L-am văzut într-o permisie. Nu mai semăna cu el însuși. S-a maturizat, pare îmbătrînit, are o teribilă rană în obraz, dar asta îmi place la nebunie la el, acum chipul lui de revoluționar s-a desăvîrșit. Privirea e și mai adîncă, are în ea o flacără neagră, mistuitoare, dar pe mine mă privește ca pe un obiect. Vorbește tot timpul despre revoluția lui care va veni și despre politicienii inconștienți care ne-au dus țara de rîpă, despre nedreptatea războaielor care sunt provocate numai de cei bogați cărora nu le mai ajunge nimic și fac să moară milioane de oameni numai pentru a deveni și mai bogați. Dacă m-ar fi sărutat i-aș fi cedat în acele două zile pe care le-a petrecut într-un hotel din marginea Iașului, unde m-am dus să-l văd ca ultima femeie de stradă, noroc că nimeni nu m-a recunoscut (ce-i drept, mergeam numai seara cînd luminile camuflate ale felinarelor îmi permiteau să mă strecor undeva într-o cafenea sordidă a unui ovrei de peste drum de Hotelul Segal, nu știu dacă tu ai fost vreodată la Iași și-l știi, o magheriniță imputită), dar el nu voia să mai treacă pe la ai mei, probabil că a simțit din cele ce i-am scris și i-am povestit că nu e persona grata și nu știu cum o voi scoate la cap cu cele două tendințe. Simt că-l iubesc cînd îmi scrie sau, ca în acea împrejurare, cînd îl văd. Atunci mă aprind, aș fi vrut să fiu a lui, dar parcă nici nu mai are simțăminte ome-nești. Eram pentru el o streină. Ceva surd, dureros, răzbătea din cele ce spunea, dar nu arăta nimic. Probabil că l-am jignit atunci cînd l-am refuzat și oameni ca el uită,

dar nu iartă, sau invers, nu mai știu cum se spune. Îmi pare bine că ai o fetiță. V-ați grăbit. Poate faceți ce trebuie, dar să știi că un copil îți dă măsura bătrâneții. Când vei avea 40 de ani o să fii bunică și asta o să te scoată din sărite. Oricum, cugetă la cele ce-ți scriu,

A ta,
Charlotte

București, decembrie 1918

Draga mea,

A fost un sfârșit de an plin de bucurii mari. După cum ai aflat, războiul a luat sfârșit pentru noi. Am cîștigat. România Mare este o realitate. Nu știu cît vă bucurați voi cei de pe alte meleaguri, dar la noi a fost o nebunie. Ne-am întors la București și am găsit casa devastată. Parchetele arse, oglinzile venețiene la care mama ținea atît de mult erau sparte și mobila făcută țandări. Nemții pe care îi bănuiam civilizați au lăsat toată harababura asta... Vecinii spun că nu ei sunt de vină pentru că la plecare casa nu arăta așa, probabil că au năvălit alții, niște necunoscuți care au chefuit în apartamentele noastre și au furat ce se putea fura, dar să distrugi, vandalismul ăsta este de neimaginat. Toți dau vina pe sărăcanii mahalalelor care s-au revoltat. Dar asta a trecut, casa e refăcută, a fost adusă altă mobilă și totul arată nou și plăcut. Focurile mari, întreținute cu lemne aduse de la Toaca, ard plăcut, prin perdele văd zloata de afară și îmi aduc aminte de alte ierni. Parcă cineva mi-a trăit viața și mi-o povestește. E de necrezut cîte s-au întîmplat de la ultima mea scrisoare. Am crezut că războiul nu se va mai termina și iată-ne liberi și cu o țară măreață. Atmosfera victorioasă a fost întunecată de moartea lui Visarion Gânțolea, despre care ți-am scris de atîtea ori. Încă din toamnă ne întorsesem la Faraoanele și el a sosit îmbrăcat în uniformă ofițerească, dar fără petlițele de locotenent, pentru că fusese avansat, și fără trese. O făcea pe

soldatul care vrea să reformeze totul. Ne-a asmuțit țărani îndemnându-i să ne ocupe moșia, dar aceia erau prea pașnici și nu l-au ascultat. Vreo doi au încercat să dea foc conacului, dar acum nu mai era anul 1907 pe care de atâtea ori îl evocase. Nu l-am înțeles. Să fi vrut să se răzbune pentru că nu-i răspunsesem la cererea lui în căsătorie? Dar dacă m-a iubit vreo clipă putea face orice în afară de a încerca să mă silească să fug într-o căruță, într-o noapte cumplită, plină de ploaie și zloată, de credeam că nu mai scăpăm. Il întâlneam înainte de asta și-mi vorbea cu o înverșunare ce nu se mai putea suporta. Povestea despre ceea ce făcuseră rușii la ei acasă. Nu știu de ce și-a ales tocmai conacul nostru pentru a pune în practică ideile lui revoluționare. Spunea că nu se mai poate merge înainte numai cu minciunile politicianiste de care se săturase. Numai că l-au luat jandarmii și l-au bătut cumplit. Am auzit de la niște țărani că era desfigurat și plin de sînge, l-au trimis la București și pe drum a evadat, nu știu cum a făcut. A fost ghinionul lui, pentru că la 13 decembrie se afla în fața Teatrului Național, la o manifestație a muncitorilor. Nu știu ce s-a întîmplat, eram plecați cu toții ca să pregătim Crăciunul, ca totdeauna, la Faraoanele. Mi s-a spus că a venit armata și a tras în mulțime. L-au împușcat acolo, așa cum își dorește. L-au adus părinții lui acasă, ca să-l înmormînteze în cimitirul acela spre care de atâtea ori mă căra după el, atras parcă de moartea pe care și-o presimțea. Cam asta-i tot. L-am văzut în coșciugul de lemn de brad negeluit. Avea aceeași expresie de neînduplecare care atît îmi plăcuse. Țărani mă priveau cu o ură pe care nu o simțisem niciodată la ei, de parcă eu l-aș fi omorît. Era frumos, Georgette, nu știu dacă poți să înțelegi că chipul lui mă va urmări toată viața. Cred că nu-l mai iubeam, cred că de atunci, din noaptea cînd vrusese să dea foc casei, totul se ștersese, dar ceva ne leagă încă. Simt cîteodată că sunt totuși, undeva, vinovată de moartea lui. Dacă nu i-aș fi spus cuvintele nesăbuite de refuz poate că l-aș fi îmblînzit, deși e greu de crezut că un om ca el poate fi mîntuit de alții. Am plîns mult. Cînd totul s-a

terminat, după cîteva zile, m-am dus și am pus o luminare aprinsă la capul lui.

Nu mai pot să-ți scriu nimic, iartă-mă, plîng.

A ta,
Charlotte.

București, aprilie 1921

Dragă Georgette,

Nu ți-am mai scris de mult. Poate și pentru că ne-am văzut mai des în țară în ultima vreme. De cînd ai plecat nu știu dacă s-au întîmplat lucruri prea importante. A fost scurta căsătorie cu Miki Skina, ce s-a terminat cum știi că s-a terminat. A murit bunica, de o tromboză sau așa ceva. Medicul familiei nu a știut să ne spună ceva precis. Oricum, la vîrsta ei moartea părea aproape firească, dar, spun gurile rele, putea să mai trăiască. Așa se întîmplă însă cu medicii de familie. Ei te asigură că știu totul despre pacienții lor, de unde o neglijare vădită a datoriilor. Se obișnuiesc să te creadă sănătos, ceea ce e cu totul altceva decît să fii sănătos. Tata s-a avîntat în viața politică. Mai toată ziua lipsește de acasă. Are treburi serioase, se pare. Nu o să-ți vorbesc de soția lui de-a doua care ar vrea să suplinească absența mamei. Nu vreau să fiu răutăcioasă. E o doamnă de 37 de ani, din familia Pherekide, foarte frumoasă și distinsă, cu maniere, dar, vai, atît de neajutorată în rolul pe care și l-a propus! Dorește cu orice chip să mă cîștige și de aici ceva lingușitor care-mi displace profund. E greu ca eu să o mai fac pe fetița și ea pe mămica. În loc să abordeze relațiile dintre noi firesc, adică să-mi ofere prietenia, ea dorește să mă iubească și să fie iubită. De unde, niște relații convenționale, reflectate mai ales în modul de a ne comporta al amîndurora. Ne menajăm, ne facem complimente și totul stîrnește rîsul celorlalți. Nu știu ce gîndesc, dar le văd chipul. Femeia este încă tînără, frumoasă, cu o distincție care mă face invidioasă, dar are un caracter pusilanim, o mămiceală, cum spune Suzanne,

prietena mea de aici. Dorește să fie adorată, cred că ar face totul pentru a-mi oferi o soră, dar nu reușește. Asta mi-ar mai trebui : o soră sau un frate, adică un copil de care, firesc, ar trebui să mă ocup ca și când ar fi al meu. Pe ea ideea o înnebunește. Merge la medici și aceia o mint și tot nu reușește. De doi ani de când locuim în același imobil (e drept, eu la etaj și ei la parter), ne stingherim unii pe ceilalți cu aerul că ne facem servicii, de unde un fel de rîcă inerentă care va sfîrși într-un conflict pentru că mie mi se pare că e prefăcută, iar ei că nu o iubesc și că o socotesc o intrusă în casa părintească. Unde mai pui că scurta mea căsătorie ratată mă pune într-o situație specială, aproape insuportabilă. Curtezanii mei sunt stingheriți de prezența unei alte femei destul de tinere în aceeași casă și care îi privește cu o autoritate pe care nimic nu o îndreptățește s-o afișeze. Cu alte cuvinte, ea dorește să sugereze că nu sunt o persoană de capul meu, ci o fată care e controlată de o alta, autoritară. I-am dat de înțeles de cîteva ori să se ocupe de alte lucruri pentru că mă descurc singură, dar nu a priceput. Asta mă enervează surd și dacă nu ar fi la mijloc taică-meu, pe care-l înțeleg, cine știe ce s-ar întîmpla. Din toate acestea s-au născut și alte lucruri peste care nu pot trece. Și natura relațiilor dintre el și mine s-a schimbat. El se simte vinovat de ceva, dar eu nu puteam să-i cer să trăiască singur toată viața. Nu e un tip descurcăreț și cred că nici nu-i plac aventurile în materie de femei. Sigur că Héléne, așa o cheamă pe soția lui a doua, nu este ceea ce era mama mea, dar nu pot să spun că a ales rău, oricum, facem ce putem fiecare pentru a pluti împreună.

În altă ordine de idei. Probabil că vrei să știi de ce căsnicia mea s-a încheiat atît de repede. Miki, așa cum bănuiam, era un tip destul de agreabil. Credeam că, într-adevăr, voi face o partidă bună cu el, dar m-am înșelat. Dincolo de aparențe mi s-a părut meschin. Cred că m-a luat de soție în eventualitatea redresării situației financiare a familiei lor. Sunt o veche spiță a unor boer-nași care au înțeles să toace ceea ce au lăsat cei dinaintea lor. Ca și taică-său, este un mare jucător de cărți. Dorește să călătorească peste tot și la început faptul că-l

însoțeam l-a încîntat, dar odată cu trecerea timpului (dacă mă gîndesc bine, nici n-a trecut prea mult) începusem să-l stingheresc. La ruletă, undeva, la Cannes sau nu știu unde mai eram, mai probabil la Biarritz, mi-a spus să urc în camera mea că-i port ghinion. A fost prima noastră ciocnire, pentru că altfel era de o politețe perfectă. Poate răceala lui mă îngrijora, dar nu-l bănuiam în stare de asemenea agresiuni, de genul aceleia de a mă concedia cînd a crezut că eu sunt cauza pierderilor repetate de la masa de joc. În sfîrșit, mi-am spus că e o toană și am trecut peste asta. O să mă întrebi cum de nu l-am judecat mai bine înainte de căsătorie? Asta e greu de spus. Era încîntător, avea humor. Eu ieșisem din melancolia provocată de moartea acelui Visarion Ganțolea, dacă mai ții minte, deși, cum ți-am scris, atunci gestul lui de a încerca să înceapă revoluția pe moșia noastră mi l-a dezvăluit ca pe un primitiv. Ce fel de revoluție fac oamenii aștia dacă dau foc? De aici pînă la omor nu e decît un pas, dar romantismul lui, fanatismul, felul de a vorbi mi se întipăriseră puternic în minte și după moartea sa sentimentele față de el nu s-au schimbat. Credeam și mai cred și-acum că e vorba de o exasperare cu străfunduri pe care oameni ca noi nu le pot bănuși sau înțelege. El venea după alte generații de nedreptățiți, cei puțin așa spunea cîteodată, voia să-i răzbune și nu niște cuvinte puteau face acest lucru, ci un lucru violent cum ar fi arderea unui conac sau chiar spînzurarea unui moșier. Văzuse, copil fiind, cum un unchi al lui fusese bătut la tălpi pînă la nebunie și avusese cîtiva veri sau frați, nu mai țin minte, care terminaseră prin a fi împușcați sau uitați prin închisori și asta nu se iartă. Tu ai să spui că probabil am înnebunit, dar nu vreau să-l scuz. Vreau numai să-l înțeleg. Deci după acest incident, care m-a marcat evident, ce era să fac? Am încercat să reintru în mediul meu. Idilele din liceu, cei cîtiva băietani pe care-i cunoscusem foarte superficial nu au însemnat nimic pentru mine. Nu știu dacă tu ai avut senzația pe care am avut-o eu, totdeauna, văzîndu-i. Erau cei din clasa mea, cum spunea acest Visarion sau Vistriian, cum îi mai plăcea să-și zică. Dar ce tipîi ieftini! Corect îmbrăcați, aduși cu vizitiul

la școală, hrăniți ca în incubatoare, incapabili de o inițiativă, gata să nu facă nimic, dar crezînd că totul li se cuvine, cu suficiența celor ce bănuiesc că merită totul fără să fi făcut ceva pentru asta. Aveau un nume care-i scutea de orice efort. Poate faptul de a fi trăit aproape singură din pricina morții mamei atît de premature m-a făcut mai răzbătătoare și am înțeles lucruri pe care în alte împrejurări nu le-aș fi putut pricepe. Am fost bărbatul casei, cum spune și astăzi tatăl meu cîteodată, dar el o afirmă pentru că e mîndru de mine. Așadar, apariția veselului Miki Skina a fost pentru mine aproape o salvare. Altfel trebuia să iau calea mînăstirii, romanțioasă cum eram. Numai că tînărul băutor și juisor, amabil cu femeile, gata să piardă tot ce are în buzunare la un joc, mi-a redeschis poarta de viață, de felul de viață în care trăisem. El mi-a redat plăcerea de a exista în genul nostru, adică să mergem la călărie, să ne vadă lumea la Șosea. Ah, pe deasupra era și un mare iubitor de cai de rasă și noi abia recumpărasem niște armăsari de prăsilă pentru că războiul ni-i prăpădise pe cei de la Sâmburești unde tata ținuse o adevărată herghelie. Era aproape o sfidare să te apuci iar de crescut cai de rasă cînd războiul abia se terminase, dar el înțelegea că odată ce se terminase totul și răspunsese la chemarea patriei avea dreptul de a-și relua viața de dinainte. Nu înțelegea nimic din tumultul social pe care orice astfel de eveniment îl scoate la suprafață ca pe o drojdie. De fapt, era format în alt veac, al robilor de moșie pe care nu-i mai apucase, dar despre care i se povestea de către părinți și un fel de plăcere feudală îl făcea să regrete că nu s-a născut mai devreme. Îl cunoști, pare un fel de incoruptibil, și poate și este, dar de un fel de incoruptibilitate cu totul specială, pentru că înțelege să fie omenos cînd nu crede că e frustrat. Luarea unor pămînturi pe care a trebuit să le cedeze nu i-a creat ura în forme monstruoase pe care au avut-o alții. De pildă, Lulu Gogo Cernătescu, care a bătut la sînge niște țărani și s-a judecat cu ei pînă acum o lună, trebuind să le plătească sume imense ca daune și încă a scăpat ieftin, pentru că putea să facă și pușcărie. De Matei Vulturescu ce să-ți mai spun? El și-a incendiat o pădure care căzuse în ex-

propriere. Intr-un fel te invidiez că stai la Paris și că nu știi ce se întîmplă aici, ai tăi oare mai au ceva moși, le-au dat, le-au ciuntit? Nu știu nimic, dar să mă întorc la tata. Pentru el expropriările făcute păreau legitime, deși auzise că mulți se învîrtiseră și scăpaseră mai ieftin, adică mutaseră locurile, plătind țăranilor valoarea lor la un preț de nimic și întocmind acte din care rezulta că totul fusese corect, numai că moșiile rămăseseră întregi. Era vorba de mai slabii de înger care se mulțumeau cu o sumă ce li se părea imensă la sărăcia lor, pe care o investeau într-o casă mai ca lumea sau în băutură, pentru că foarte mulți dintre acești săraci și-au vîndut loturile căpătate la împrumut pentru a duce o viață mai ușoară, deși mi se pare, așa cel puțin spune Pascale, avocatul nostru, există o clauză care nu permite decît după nu știu cîți ani înstrăinarea pămîntului dobîndit, dar totdeauna există chichițe care fac legea praf! Sigur că nici tata nu a consimțit generos la ceea ce se numea o nouă întemeiere a țării, dar, mă rog, a primit și a dat ceea ce i s-a cerut. Nu era nici prea visător cum credeam eu, pentru că, de pildă, a lăsat să fie expropriat de niște pîrloage, de pămîntul de categoria a doua, cum spunea el prietenilor. Pămîntul bun nu se lasă oricui pentru că e păcat de el. Țăranii sunt leneși, nepricepuți, fac agricultură primitivă, cu pluguri, el a și adus mașini americane sau are de gînd să aducă, nu știu bine pentru că pe mine Georgicele lui nu mă interesează. În sfîrșit, să nu sar de la una la alta, să ne întoarcem la Miki Skina. Deci ceva nu mergea. Se dusese vremea idilei, toate aceste lucruri au trecut, ne-am hotărît să ne despărțim fără dramă, fără să dăm explicații cuiva. Tata a fost dezolat. Lui nu-i plac rupturile, încercările nereușite de a întemeia o familie. Altceva visa pentru mine. Nu mi-a spus nimic, nici cînd l-am anunțat că mă căsătoresc cu Miki, nici cînd i-am spus că ne despărțim, dar ideea de a avea la ușa lui un fel de văduvă nu-i place deloc. Cît am fost căsătorită cu Miki nu-l stingheream, acum cu două femei în casă îi vine mai greu. Îi este frică să nu ne certăm și în ce mă privește fac totul pentru a evita acest lucru. Cam

atît despre mine, mai scrie-mi, îmi face plăcere. S-ar putea ca în mai să vin la Paris și să mai vorbim. Am atîtea să-ți spun.

A ta,
Charlotte

Faraoanele, fără dată

Draga mea,

Îmi reproșezi că-ți scriu tot mai rar, este adevărat, dar sunt pînă peste cap de ocupată. Am încercat să fac ceva pentru a nu mă lăsa pradă unui sentiment bizar de ratare pe care-l încerc tot mai des. Stau mai mult aici, la Faraoanele. Țăranii s-au mai îndulcit, vreo doi ani după moartea lui Visarion nici nu am îndrăznit să trec pe la conac. Acum lucrurile s-au mai așezat. Au mai murit cei bătrîni, iar cei tineri își văd de-ale lor. Tata îi cunună pe cîte unii, vrea să-i aibă la mîină, cum spune el, nu se știe ce va mai fi și e nevoie să ne purtăm bine cu ei. Rudeniile astea impuse care mie îmi displac profund, deși îl înțeleg pe tata, mă intrigă. Miki îmi scrie din ce în ce mai des. Vrea să ne recăsătorim. Nu știu ce să mai cred. Mă căinează că stau atît de mult la țară printre oameni de nimic și că mă voi sălbătici. A intrat în diplomație și crede că am face o pereche bine. El e acum la Berna. Visează să ajungă consilier la Madrid. Îi adoră pe spanioli, dar trebuie să facă multe détour-uri pentru a-și ajunge scopul. Îmi povestește lucruri scandaloase despre persoana despre care ți-am vorbit la venirea mea în Franța de acum un an sau doi, nici nu mai știu, așa de repede trece vremea și nu ne dăm seama. Chestiunea cu Z. a trecut, cu tot scandalul nefericit care a urmat.

Și-acum despre viața mea împreună cu mama vitregă. Tata s-a mai plictisit de treburile lui. Voiajează mai mult. Am un administrator, Ologeanu îl cheamă, politicos, rece, pe care-l bănuiesc că mă trage pe sfoară, dar mă prefac că înțeleg tot ce-mi arată, e vorba de foi contabile, de socoteli care de care mai încurcate, o adevărată babilonie. Cred că voi alege altceva. O să-i spun tatălui meu

că dacă mai se complace în viața pe care o duce o să sărăcească de tot. Și așa cred că am început să vindem cam prea mult. Rațiunile pe care domnul Ologeanu ni le înfățișează ascund nu știu ce socoteli perfide, dar toți oamenii care mai au pământ au intrat într-un fel de isterie. Vor să scape de el, se vorbește de reforme, prezența în vecinătate a unui guvern care duce o politică radicală de depozitare a moșierilor a dat multora curaj. În sfârșit, nu o să te plictisesc. Mă întrebi cum mă împac cu singurătatea mea. Ei, mai mă descurs, dar asta nu e o viață. Nu vreau să le dau prilej celor de aici să mă vorbească ; și așa, faptul că m-am despărțit de Miki le-a iscat destule gânduri și vorbe. Când nu mai pot suporta, fug la București. Orașul e mare, te pierzi în el, probabil că unii, fatal, află ce fac, dar nu-mi pasă. A fost cineva în viața mea, tot un fel de Miki. Nu am noroc la bărbați. Mă ceruse de soție, dar am refuzat. Nu mai mă căsătoresc atît de repede, numai pentru că sunt singură. Cred că Hélène i-a pus tatălui meu chestiunea de încredere : ori ea, ori eu, iată ce explică subita lui poftă de călătorii ! De fapt, nici nu am avut vreo explicație directă. Nici ea, nici eu n-am admite așa ceva. Cel mai bine ar fi fost ca eu să mă fi mutat, dar în București nu avem decît casa bătrînească, fără de care eu m-aș simți depozată. Acolo m-am născut și, pe urmă, nici tatăl meu nu ar consimți să mă alunge. I-am sugerat să-mi cumpere un apartament, acum se construiesc foarte multe, undeva pe Calea Victoriei, dîndu-i să înțeleagă că vreau să-l las singur, dar el a refuzat categoric. Probabil că s-au certat, eu nu i-am auzit, pentru că sunt amîndoi de o discreție remarcabilă. Nu ridică tonul, nu fac mutre, dar nici eu nu pot să mă prefac la infinit că nu pricep că-i stingheresc. Au vrut să-mi cumpere un fel de imobil pe undeva pe Uranus, o casă clădită pe la 1900, cu grădină și dependențe, ba chiar cu o remiză pentru trăsură, lucru care m-ar fi încîntat, din nefericire, cu niște odăi uriașe, greu de încălzit așa încît am renunțat. Nu știu cum se vor termina toate acestea, dar mai bine să lăsăm viața să se desfășoare cum e lăsată ea de la Dumnezeu pentru că are mai multă imaginație ca mine.

Ți-aș scrie mai mult, dar trebuie să plec la cîmp. Dacă m-ai vedea cum arăt, sunt ca o cioară, cu o basma pe cap, cu cizme în picioare, călărind pe un cal, de colo-colo. Simt că mă sălbătesc, dar mi se pare că așa a trăit în tinerețe bunica mea. Pe ea o moștenesc, de la ea am dîrzenia asta care mă face să uit că de fapt sunt nefericită.

*Te sărut,
A ta,
Charlotte*

Berna, septembrie 1926

Ma chère Georgette,

Ne-am văzut mai des în ultima vreme. Acum un an eram încă la Paris, cu tine, mi se pare că e chiar mai puțin. De atunci s-au petrecut multe lucruri, aproape inexplicabile pentru mine. Despre recăsătorirea mea cu Miki ai aflat, ți-am trimis o telegramă parcă. Nu sunt nici mai fericită, nici mai nefericită decît altădată. Ce pot să-ți spun e că mi-am schimbat numai viața. Dar ce viață ! Am intrat într-un viespar de intrigi. Credeam că diplomația este ceva mai agreabil, un fel de sărbătoare continuă, dar bietul Miki muncește de dimineață pînă seara, face rapoarte peste rapoarte, trebuie să se țină bine pentru că cei din jur îl vînează. Cea mai mică greșală ne va proiecta înapoi în țară și el nu vrea acest lucru în ruptul capului. S-a obișnuit cu cocktailurile, cu lumea asta amestecată și plină de idei, care mai de care mai năstrușnice. Dacă l-ai vedea, cred că ți-ar plăcea. S-a mai îngrășat un pic, dar îi stă bine, a pierdut aerul famelic de jokeu, după care mă omoram cînd l-am cunoscut. A făcut puțină burtică, dar costumul cade turnat pe el, are prestanță, eu par o biată elevă de la Regina Maria, alături. Poate ai să crezi că sunt fericită, că duc o viață lipsită de obligații, dar recepțiile nenumărate m-au exasperat. Aceeași lume, cu mici surprize, aceiași diplomați cu care ne vedem atît de des, schimbînd fraze convenționale și bătînd cîmpii. Femeile nu fac altceva decît își schimbă toaletele și bijuteriile, bărbații mănîncă și beau

tot timpul, plictisiți de ceea ce au de făcut. Nu am văzut o lume mai larvară, ăsta-i cuvîntul, mai inutilă și mai lipsită de orice farmec. Dacă asta a visat Miki toată viața lui să facă, îl deplîng. Poate mie mi-a rămas ceva incarnat de la prezența în viața mea a acelui Visarion, iată, au trecut zece ani de cînd l-am cunoscut și încă nu l-am uitat. El trăia viața cu adevărat, noi cei de aici ne prefacem că o trăim. Tu ești poate fericită. Ai acum trei copii. Eu nu o să am acest noroc. Doctorii (am fost la cîțiva) mi-au spus că sunt condamnată la sterilitate. Miki e fericit și mă consolează că de fapt copiii înseamnă griji, așa că să nu mai fiu disperată. S-a mai schimbat și el puțin. Mai face cîte un raid cu mașina pe la Lausanne, prin împrejurimi, sub pretext că are treburi diplomatice, de fapt niște aventuri cu femei, secretarele celor de la alte legații sau, pur și simplu, soțiile unor miniștri mai bătrîni la care are succese bune. Am ajuns să nu mă mai irit, deși nu cred că-l iert. S-ar putea să-l imit, nu garantez, deși nu sunt făcută pentru așa ceva, dar comportarea lui mă va sili să procedez astfel. În sfîrșit, viața unei femei singure în lumea noastră e destul de scîrboasă. Crezi că nu mi s-au făcut avansuri și crezi că Miki nu a băgat de seamă, dar se pare că schimbarea partenerilor intră în jocurile lor diplomatice. Nu cred că mă voi preta la flecărelile lor, la ușurătăți. Poate dacă voi întîlni alt bărbat demn să fie iubit, ceea ce îmi este greu să depistez în lumea amestecată de aici.

Mi-ai scris, dar rîndurile tale mi-au parvenit tîrziu. Am făcut cu Miki o tură la Veneția și pe la Milano. Italienii au înnebunit. Numai marșuri, discursuri și o atmosferă gălăgioasă, de bilci. Macaronarii iubesc parăzile și Mussolini le dă ce vor. Urale, stadioane pline, urlete, lozinci, nu știu ce să mai cred. Lumea s-a detracat. Mă întrebi de modă, dar știu că Parisul e buricul pămîntului. Pe aici, cucoanele poartă fuste plisate pe șolduri în vara asta, cu jachete largi, cu nasturi pe buzunare și pe mineci, iar la bluze pun funde. Cam astea ar fi noutățile. În ce privește bîrfa, pot să-ți servesc destule lucruri. Cred că ai auzit că prințul a renunțat la dreptul de succesiune din cauza acelei doamne. O întreagă aiureală. O să-l vezi la Paris, dacă nu e acolo de mult, cum știu eu, Regina

Maria ai aflat ce-a făcut în America în compania dansatoarei aceleia, Boyle Fuller. Ciudat lucru, să fii regină și să te porți în felul acesta. A fost o călătorie plină de aventuri străni, dar despre comportarea ei cunoști mai multe. Doamne, cum pot decădea unele femei atât de jos ! Acum umblă după bancherul Schröder, omul lui Știrbey care conduce totul dealtfel în țară. Se mai vorbește și despre sir Eric Drumond, care ar fi concurentul lui Știrbey, nu mai înțeleg nimic, e vorba despre un împrumut, chestiuni încurcate. Miki, care le află pe toate de la oamenii sosiți din țară, îmi relatează o vorbă a lui Ferdinand. Era în chestiunea prințului moștenitor. „E clar că e român, a spus Rex. Înjură și face datorii !“ Găsesc că e bună.

Te las, deocamdată atât. Mii de sărutări,

A ta,
Charlotte

Viena, fără dată

Draga mea,

Sunt într-o scurtă escapadă. Am un amant. 22 de ani, ziarist la un cotidian englezesc. Nu spun care. Fiul unui lord. E nebun după mine, mi-a spus să-l las pe Miki, dar n-o s-o fac. Cum să-l las pe Miki pen-tru un copil ca el, nici nu i-a căzut cașul de la gură. Umblă cu mașina după mine prin toată Europa. Cred că și bărbatu-meu a intrat la idei. Eram o ființă echilibrată și nu mă mai recunosc. Am ajuns să locuiesc cu puști din ăștia prin hoteluri marginase, pe lângă gările Vienei, să mă declar doamna Hastings, așa-l cheamă pe prietenul meu, să mă las privită de ochii experți ai portarilor, ca o prostituată, deși ei știu ce fel de femeie sunt, asta se vede după îmbrăcăminte, mașină și restul, mai ales după bacșișurile pe care Hugh le dă chelnerilor. Din fericire, nu sunt indiscreți, au aerul că ne cred pe amîndoi și-și văd de treabă. Am fost cu el la ski, undeva lângă Garmisch. O folie, în viața mea nu am văzut ceva mai frumos, niște munți de cristal și un soare ireal, lume amestecată, bineînțeles că am evitat

marile hoteluri în care poți întâlni pe oricine, Europa a devenit prea mică pentru cîtă lume călătorește. Tragem la pensiuni foarte cochete, undeva prin jurul acestor localități, dar nici aici nu ai siguranța că ești la adăpost. Alaltăieri era să dau nas în nas cu Anne Marie Arion care venise cu cel de-al patrulea ei soț, exact la pensiunea la care trăsesem. Noroc că toate locurile erau ocupate și au plecat pînă nu au apucat să mă vadă. Mă aflu cu H.H. într-un băruleț care mă lăsa să zăresc Recepția. Nu știu cînd am dispărut în alt colț de masă și am tremurat un sfert de ceas la ideea că vor dori să bea ceva și să intre peste noi, dar nu s-a întîmplat nimic din fericire. Cu toate astea, Miki a aflat de legătura mea. Nu pare deloc furios sau numai se preface, oricum îmi spune din vîrfurile limbii că dacă e nevoie ne închiriază el un mic apartament discret, dar să nu mă mai afișez cu puștiul ăla în public, că vorbește toată Geneva despre asta. Nu știu ce crezi despre mine, dar nu e un viciu ceea ce fac. Poate sunt obosită de viața asta fără perspectivă. Mereu aceiași oameni, larve, larve, asta sunt, lipsiți de ideal. Se plictisesc și-mi transmit și mie această plictiseală care mă macină. Crezi că-l iubesc pe copilul fin și dușuit de lingă mine (face cîte patru dușuri într-o dimineață), tuns scurt ca un sportiv, cu un cap prelung de intelectual de la Cambridge, care-mi reproduce texte de drept internațional cu aerul că îmi recită versuri? Eu casc discret și-l privesc. Același sentiment de mamă mă încearcă, e vechiul instinct deșteptat de prezența lui Visarion, nevoia de a ocroti pe cineva. Mi-a scris și tata. Nu știu cine i-a șoptit ceva despre prietenul meu. Nu mi-o scrie direct, dar îmi face aluzii destul de vădite privitoare la comportarea mea. Nu-mi reproșează nimic, mi-amintește numai de o vorbă a bunicii mele de pe cînd trăia și care spunea că unui bărbat îi este permis orice. Se îmbată, îi cade pălăria, și-o pune pe cap și merge mai departe, dar o femeie nu poate să facă același lucru. Îl înțeleg și cred că voi renunța la Hugh, deși îmi va lipsi. Noi, femeile, avem nevoie mereu de cineva care să se ocupe de noi, de tandrețe, pe care soții o uită. Ei sunt preocupați de cariera lor, de banii pe care vor să-i facă, de situațiile pe care vor să le obțină. Nu e numai părerea mea. Am aici

o prietenă, o olandeză. Are cam vîrsta mea, vai, mă apropii de 30 de ani, cînd au trecut atîția? Ea mă consolează. „Nu-ți face griji! Tuturor femeilor li se întîmplă așa ceva. Vine o vîrstă cînd soții nu mai pot să te intereseze. Nici fără ei nu se poate. O femeie necăsătorită e foarte vulnerabilă, toți bărbații cred că o pot agresa. Pe urmă, nici nu stă bine unei ființe ca tine să fie știută singură. Asta presupune ori o boală, ori un mare defect de caracter. Oricum, trebuie să-ți duci viața pe care ți-ai ales-o. Amantul e bine să-l schimbi. Nu deranjează decît legăturile trainice și lungi, pentru că nimeni nu tolerează să ai doi bărbați deodată. A, cîte o escapadă, asta, da. Bărbaților să le plătești pentru infidelitățile lor chiar cu anticipație. Dacă merge, dacă nu... Ți-o spune o femeie care nu a avut nici un amant în viața ei și o regretă...”² Ce spui de toate astea? Dar să-ți transmit indiscreții pe care voi, cei din Paris, le gustați mai bine pentru că duceți o viață de salon, după bunul obicei al francezilor. Te-aș ruga numai să nu trădezi sursa, pentru că asta ar putea să-i aducă neplăceri lui Miki. Cum ai aflat poate, Averescu s-a curățat și Știrbey conduce echipajul legal. Regele Daciei, cum îl vede pe Carol al II-lea Petre Grădișteanu, e la Paris cu M-me Lupescu a lui. Pe bătrînul Mareșal l-a pierdut o simplă întrebare pe care i-a pus-o Brătianu: „Dacă ar muri Ferdinand, l-ai chema pe Carol la înmormîntarea lui?” „Da”, a răspuns candidul militar. Asta a fost totul. Mi-ai scris că M., escrocul acela de politician, i-a adus lui Carol două urne cu pămînt la Paris din România. Prințul înduioșat a pus lăutarii de la Taxim să-i cînte de dorul țării! Iată cum se fac marile cariere politice! Ițele trase în jurul Lupeascăi sunt știute și aici, dar, atît cît mă pricep eu în materie de femei, va fi foarte greu ca cineva să o dărîme. Mai scrie-mi și tu. Servicii contra servicii, mă plictisesc de moarte. Pe femeile din jurul meu le știu pe dinafară. Nu mai au nimic nou să-mi spună. Să-ți dau știri despre modă. Astă-iarnă s-au purtat paltoane cu blană mare la gît, cu talia nemarcată. Pălării cu calota mică, lipite de frunte, cam bizare, dar asta se cere. Bijuterii: cercei egipteni. Pentru sezonul care vine se anunță rochiile cu mîneci cu două volănașe și motive florale, plus o floare mare pe rever, de catifea sau

de material dur, colorat, pălării mici, cu bor mai larg pe ceafă sau cu borul din față lăsat pe ochiul drept, în două culori, poșetă pătrată, nu prea mare, la nevoie fihu foulard în jurul gâtului sau peste șini, din batist, de mătase sau dantelă. Dar nu e mai firesc ca tu să-mi trimiți sfaturile cele mai bune de la Paris în acest domeniu ?

Te sărut, vezi că trece Bubi Crăiniceanu prin Paris luna viitoare. I-am dat adresa ta. E încântător, cred că dacă mai îmi face multe propuneri o să uit de toate fidelitățile mele infidele și-o să-i cedez. Are un succes nebun pe aici. L-am întâlnit la Lisabona anul trecut într-un scurt voiaj cu o mexicană turbată. Nu am văzut încă o femeie atît de frumoasă. Mi-a spus că era dansatoare într-un bar, dar arăta ca o regină. Doamne, cum pot să arate unele persoane ! Și noi ne babeșim. Tu cîți copii mai ai de gînd să faci ?

A ta,
Charlotte

București, fără dată

Iubita mea,

Suntem la București. Miki a fost rechemat. Nu știu ce a făcut, dar cei de aici sunt supărați pe el. Noroc că nu ducem lipsă de nimic. Cu averile noastre putem să ne descurcăm și fără slujba lui. Tata a murit într-un accident stupid. Nici nu știu cum să-ți povestesc ! ceva cu o mașină de treierat. Nu a fost atent și l-a mutilat groaznic. A zăcut două săptămîni și iat-o pe buna Hélène văduvă. Acum suntem în proces. Dulcea, delicata mea mamă vitregă a devenit o fiară. Nu vrea să cedeze nimic. Noroc că tatăl meu a fost prudent. Un Logothety nu-și lasă copiii pe drumuri. Miki, care e abraș la chestiuni de bani, a angajat avocații cei mai buni. Nu se lasă cu una cu două. Oricum, e neplăcut. Am început să ne înțelegem foarte bine. Tot ce mi se părea la el superficial și ușurel, chiar așa-i spuneam : cavaleria ușoară, asta à propos de damele lui, a devenit o calitate. Se descurcă, știe să

mituie, să se strecoare printre paragrafe de legi. Îmi vine să rîd de vechiul meu idealism, de plimbările acelea cu Visarion la Faraoanele. Am trecut acum o săptămînă pe acolo. Nu mai cunoşteam pe nimeni. Ce crudă e viaţa ! Unde ne ducem ? Nu mai simt nimic decît o mare nevoie de confort. M-am dedulcit la viaţa asta fără nici un scop. Trăiesc cu zvonuri, sunt nefericită dacă nu mai aflu cîte o birfă. Vrei cîteva ? Iorga, care era carlist, acum tună şi fulgeră împotriva lui Carol şi a Lupeascăi. O să-l îmblînzească careva, nu am nici o grijă. Pe prietenul nostru M. cineva l-a lucrat la Carol, spunînd despre el că a afirmat într-un cerc de prieteni că M-me Lupescu nu merită nici o atenţie în jocul regal. Asta costă, draga mea. Nu te amesteci tu, un biet ministru în spe, în astfel de intrigi ! Să se înveţe minte ! Cu Miki nu ştiu ce o să se întîmple, dar mi-ar părea bine să scape de lucrăturile pe care şi la ei în minister le suportă. Sper să ajungem la Madrid, visul lui de demult. A apărut un anume Barbu Ionescu, care învîrte banii cu lopata. Carol crede că ar fi un bun ministru de finanţe, îmi scrii tu, dă-mi mai multe relaţii despre el, ca să ştie şi Miki ce să spună celor interesaţi de aici. La noi, Maniu îşi plasează oamenii : l-a recomandat pe un anume Sărăţeanu ca regent, despre care aflu că e cumnatul lui Mihai Popovici, om din partidul lui. Candidatul e cules din barul lui Tripcovici şi adus în faţa lui Iorga care-l acceptă. Să mai înţelegi ceva !

Te pup,
A ta,
Charlotte

Madrid, fără dată.

Dragă Georgette,

După cum vezi, am reuşit. Miki are şi el spatele lui. Ne-a costat ceva. Un mic petec de moşie pe care el nu-l mai agreea. Cînd cumperi un ministru trebuie să-l plăteşti la un preţ mare. E drept că după mine locul nu me-

rita mare lucru, dar el e specialist în potemkiniade. A făcut ce-a făcut, s-a lăudat cu nu știu cît greu scos la hectar, a falsificat niște date, omul lui a crezut că a pus mîna pe o parcelă din Eldorado. Altul mai deștept ar fi cerut mina de la Chișorani, ce-i drept, o mină cam scursă, dar probabil că ăștia au rămas cu gustul rural al cîmpului. Miki ar fi dat-o. Va scoate însă înzecit din această numire. E priceput la toate. Aici se găsește aur pe toate drumurile. A vrut să-mi cumpere nu mai știu ce, dar i-am retezat-o scurt : „Dragă, numai mitocanii și americanii cumpără aur, chiar sub formă de brățări. Nu e de bun-gust. Dacă vrei, depune niște lingouri undeva, în bănci, dar nu face ca țăranii de la Faraoanele care-și scot dinții sănătoși și-și pun dinți de aur. Ce dracu !” A înțeles. Mi-a oferit niște inelușe cu diamant. Da, asta nu bate la ochi ! Ceea ce e frumos se ascunde sub aspecte discrete. Încă trebue să-l mai învăț cîte ceva.

În altă ordine de idei. Le-am povestit celor de la Madrid despre dorințele trăsните ale lui Carol care vrea să-și ia vechile numiri domnești : ca să nu mai vorbesc despre titluri ca Logofăt, Hatman, Spătar etc. Au rîs de s-au prăpădit. Asta merge în romanele lui Sadoveanu, că e unul Sadoveanu acum, care scrie romane istorice, dar viața are idei mai bune. Nu spui că nevasta lui M. e căzută în cap, că altfel nu-mi explic (asta o știu de la altcineva), recomanda și ea să ne întorcem la dolmane, brandenburguri și la săbiile de pe vremea fanarioților ! Nu-ți mai spun că acum o lună, la numirea regenților, am asistat la o scenă de coșmar : generalul Condiescu a căzut de pe cal, de rîdea lumea în hohote, iar prințului Nicolae i s-au rupt hamurile de la trăsura, de unde toată săptămîna următoare lăutarii din București cîntau de zor : „Mi s-a rupt căruța-n drum !”

Ce să-ți mai povestesc ? Aici e o nebunie. Cald, locuință convenabilă încă n-am găsit, dar o să caut eu, pentru că Miki e foarte ocupat. Am început să învăț spaniola ca să mă descurc. Tocesc ca pe timpuri, dimineața, ca o elevă silitoare ce am fost, deși toată lumea vorbește franceza și engleza. Ai auzit de Bubi Crăiniceanu ? Cică ar fi luat o americană de 54 de ani cu care a plecat într-o

croazieră în jurul lumii. A ajuns pește, ce rușine ! Deși, la drept vorbind, pentru el ce era mai bun de făcut ? Nici o meserie, ca toți ai noștri, nici un ideal. Mă urmărește cuvîntul ăsta : ideal. Dar ce-i acela ideal ? mă întreabă Miki. Idealul este un portofel plin. Cam simplifică. El are o viziune pragmatică asupra vieții, dar ar trebui să-l înțeleg mai bine. E sătul de cîte a văzut. Mă întrebi ce mai face ? Taie frunză la cîini... Cît despre H.H., el a dispărut de mult din viața mea. Îmi mai scrie cîteodată. S-a căsătorit. E prin India. Un unchi de-al lui, fost vicerege, l-a plasat undeva pe la Bombay. Se ocupă de comerț acum, nu mai face gazetărie. Mă întreabă dacă îmi mai amintesc despre micile hoteluri de pe lîngă gările Vienei, în care ne încuiam cîte trei zile și făceam amor ca studenții. Ce frumos a fost totuși ! Se auzeau fluieri și sirene de locomotive, tot cerul era plin de aburi și mi se părea că mansasardele, închiriate pe cîțiva schilingi, se află în cer. S-au dus toate...

Te sărut,
Charlotte

Sevilla, fără dată

Georgette, draga mea,

Sunt foarte nenorocită. Călătoresc singură. Miki are o nouă aventură. De data aceasta mi se pare ceva serios. De la o vreme îmi devenise suspect. Era irascibil, brutal, nu mai venea decît foarte tîrziu acasă, mereu băut, mereu cu o tristețe pe care nu i-o știam. Am presimțit că ceva nu e în regulă. L-am luat cu binișorul și mi-a mărturisit. E îndrăgostit de o dansatoare, una bine cabrată, pe care am văzut-o și eu, e vedeta nr. 1 a Madridului. Cîntă în marile cabarete. Cred că cheltuie enorm cu ea, nu știe cum s-o scoată la capăt ca să nu aflu. Vinde în țară și i se trimit aici bani prin bănci. I-am atras atenția că nu am chef să țin la bătrînețe pe lîngă mine un om ruinat, pentru că de averea mea nu se va atinge. Asta o știu de la tata. Separarea de bunuri e cea mai bună, fiecare să-și vadă de oala

lui. Dar spune-i ce dorești, nu mai vrea să știe de nimic. Umblă ca un dement prin toată Spania după ea, își neglijează serviciul. I-au atras atenția, i-au făcut rapoarte la București, noroc că spatele ăla al lui se ține tare, cît se va mai ține. Deocamdată îl tolerează. Dar nici mie nu-mi vine bine. În Corpul diplomatic totul se află. Ziarele scriu și ele cîte ceva, numai insinuează, dar cine știe să citească ghicește despre ce e vorba. Am căutat să-l fac să deschidă ochii. Mi-a spus că se sinucide dacă cumva femeia îl trădează. Bineînțeles că relațiile cu mine s-au înrăutățit. Toate merg pînă la o limită. Îmi reproșează idila cu H.H., dar eu i-am spus că tot el m-a împins în brațele acelui tînăr și că am fost cu mult mai discretă decît el. „Pe dracu, mi-a spus cu brutalitate, parcă nu te-a văzut Anne Marie Arion la o pensiune, pe undeva, pe lîngă Salzburg cu muciosul tău, dar am tăcut, am înghițit.“ Mai reproșează-i ceva dacă poți. Cîteodată mi-e rușine de mine. Tu ești fericită, ai crescut copii, îți vezi de casa ta, nu ai astfel de probleme. Dacă nu ar fi fost atît de înverșunat, cu Visarion Ganțolea trebuia să mă mărit. Aș fi ajuns învățătoare la țară ca și el, aș fi dus o viață onestă, dedicată altora. Parcă te aud rîzînd de mine: „Haida-de, să i-o spui lui Mutu!“ Dar vorbesc foarte serios, cîteodată parcă tînjesc după o astfel de existență din care să lipsească plictiseala, pentru că adevărul este că noi ne plictisim tare mult...

Te sărut,

Charlotte

P.S. Te întrebă probabil ce cauți la Sevilla? Ei bine, am luat un fel de toreador cu mine, ostentativ, și el mă plimbă cu trăsura prin tot orașul și-mi umple odaia cu trandafiri, iar noaptea, o, aici nopțile sunt o nebunie, îmi trimite niște chitarozzi care îmi cîntă sub ferestrele hotelului. Nimeni nu se supără, ei găsesc că asta e foarte frumos. Ce spui de mine? Sunt nebună cu adevărat. Din păcate, cretinul, pentru că e cretin, nu știe decît spaniola, pe care eu o rup binișor, și ce putem vorbi noi doi? El nu are cunoștințe decît despre tauri și cum să le ia o ureche la corridă. L-am văzut în arenă. Era magnific. E

numai mușchi și are un cap sălbatic, cu părul creț și o privire care te strivește. Nu te speria, nu-l iubesc. E un timpit, dar ce să fac dacă sunt atît de singură ?

Fără dată, fără localitate

Dragă Georgette,

Îți închipui în ce stare de spirit mă aflu. După feeria Spaniei, iată-ne aici. E frumos, oamenii sunt cumsecade, facem excursii cu automobilul în afara Capitalei, dar unde mai sunt Malaga, Salamanca și mai ales Sevilla mea dragă, cu ghetoul acela, cu străzile lui mici, cu buticile unde se bea tinto nero și luai cu un cuțit șunca atîrnată deasupra capului ? Totul e numai amintire. Miki suferă ca un cîine. Dansatoarea lui l-a lăsat după cîteva luni și a fugit cu un pianist de-al lor. A făcut urît bărbatul meu. I-a urmărit, scandal, cum bănuiești, s-a aflat, au scris ziarele, nu mai era chip să rămînă acolo. L-au rechemat și iată-ne aici, aproape de casă, cum ne consolează amicii lui Miki, care a ajuns doar consilier doi. Cred că ai aflat despre lucrurile din țară. Carol s-a întors în scaun. Guvernul bun la Paris n-a mai fost bun la București. M., care spera un portofoliu, înghite în sec. El, cu urnele lui de pămînt al patriei ! Primul ministru e căsătorit cu fata lui Bragadiru, cel cu fabricile, care e plin de bani. La deschiderea parlamentului, Regina, lipsă. Divorțase, te cred și eu, după panorama din Capitala Franței. Tot atunci, fostul rege, mai bine zis Regișorul, se uita după tatăl lui despre care i se spusese că murise și, cînd colo, iată-l un ditamai general ! E o vînzoleală la București ! O nouă echipă s-a instalat la cîrmă ; oamenii lui Carol, alde Puiu Dumitrescu, alde Nae Ionescu. Se aude de un împrumut regal de 40 milioane de la Detterding. În presă, Șeicaru e sprijinitorul cel mai tare al noului domnitor. El a lansat faimoasa lozincă : „Regele este ultima rezervă a ordinii burgheze. După monarhie, vine anarhie !” Vintilă Brătianu, nu știu dacă ai aflat, a murit pe moșia lui Blanck, la Mihăilești, și să mai crezi în politică ! În spatele fiecărui lider se află un bancher.

Dar să ne întoarcem la ale noastre. Miki suferă încă, îl simt. Rid de el și-mi răspunde ritos : Parcă tu, cu vâcarul tău, ce-ai făcut ? Toată lumea spunea acolo că o să-mi trimită coarnele unui taur pe care l-a ucis ca să le pun pe frunte pentru că erau mai arătoase, dar am tăcut și i-am înghițit toate. M-am amuzat și am făcut pace, suntem amîndoi cu musca pe căciulă. Despre Bubi Crăiniceanu află niște grozăvii. S-a sinucis ! Îți trimit știrea de cîteva rînduri dintr-un ziar italian, de la Faptele diverse. Un zdrahon ca el, un tip atît de frumos și înzestrat ! Și-a ruinat baba cu care plecase, a mai găsit o alta și cu asta s-a terminat cariera lui de pește. L-au băgat la pușcărie pentru că a falsificat cecuri și la americani asemenea lucruri nu se înghit. A doua victimă era și ea o escroacă, încasa sume mari de la bănci deși nu avea acoperire. Nemai-putînd s-o scoată la capăt, a fugit și a venit la Roma unde nu s-a mai descurcat. Nici acum nu sunt dumirită ce naiba a fost în capul lui. Oricum era un tip ! Îmi pare rău că nu l-am luat de bărbat, l-aș fi ținut la Faraoanele, să tot joace cărți și să bea, că asta-i plăcea cel mai mult.

Cît despre procesele pe care le am cu Hélène, ele nu s-au stins încă. Avocații mă costă o avere. Ea a contestat testamentul, umblu peste tot după experți. Nu mai știu pe unde să scot cămașa. Probabil că și Hélène și-a luat avocați buni sau i-a mituit pe judecători. De două ori credeam că am terminat și iată că nu. Îmi vine să mă spînzur.

Te sărut,
A ta,
Charlotte

București, fără dată

Draga mea,

Suntem într-o vacanță la București. Am fost pe la țară. Faraoanele se păraginesc. Oamenii care ar fi trebuit să aibă grijă de toate nu fac nimic. Cînd stăpînul nu-i acasă... Am fost la mare o lună și m-am întîlnit cu multă lume.

Pot să-ți dau de știre că Matei Vulturescu a nimerit în plin. Are o bancă la Caracas, cum o fi ajuns pe acolo nu știu. A lichidat totul, nu mai vrea să audă de țară. Crede că vor veni bolșevicii peste noi. Europa e un continent mort, America de Sud promite, e un tărîm nedefrișat, mi-a spus-o mie la o recepție la Berna, cînd trecea cu nevastă-sa spre Buenos Aires, de unde a plecat mai departe. Sașa Bilciurescu a scăpătat. A avut un grajd de cai, l-a vîndut, îl costa mult întreținerea și grăjdarii îi vindeau fînul, avea niște gloabe, nu cai de rasă. E cam lichidat. Încearcă ceva cu un magazin de bijuterii pe Lipscani. Vin prietenii la el, se uită, se tocmesc, vor totul mai ieftin, ca între amici. El nu cedează și toți îl înjură și nu-i mai calcă prin prăvălie, ba îi mai fac și tort în oraș că vinde briliante falsificate, iar perlele sunt cumpărate de la Brăila, cred că dacă-l mai țin așa, în focuri, cum spune Miki, o să dea faliment și nu-l văd ce-o să mai facă. Funcționar la Banca lui unchi-său în cel mai rău caz, dar nu e el construit pentru o asemenea carieră.

Să-ți mai spun bîrfe de la București : pe T., Carol nu-l vede bine pentru că are o personalitate prea mare și asta nu-i convine lui Rex, el vrea ca totul să pălească în jur. Iată de ce-l ține pe Coasta de Azur, cît l-o mai ține. Dealtfel, Miki, care l-a cunoscut, nu poate să-l suferă : cabotinul ăsta, spune el, care recomanda țăranilor să facă economii mîncînd ceapă cu piine, nu e masă la care să nu ia icre negre. Iorga, ca să le luăm pe rînd, a fost invitat la un banchet de Carol, dar i s-a dat ultimul loc, ca reprezentat al celui mai mic partid din țară. Evident că nu a mai venit. Alta și mai bună : tu-l știi pe Totoi Lahovary, autorul celebrului „Bonjour, popor !” Ei, bine, Argetoianu l-a vîrît în Parlament ! Și cunoști doar pe cine are în spate Argetoianu. Tot Jockey-Clubul. Miki spune că nu mai merge așa, trebuie să se ralieze și el, a înnebunit aflînd că Puiu Dumitrescu era cît p-aci să ia 20 de milioane de la Blanck dacă reușea să-l hotărască pe Rex să aprobe ca iluminatul public în București să fie încredințat unei societăți americane ! Nu știu ce să mai fac cu el. Bea prea mult. Ce-i drept, se ține bine, dar mi-e frică că cine știe unde ajunge. I-a mai trecut amorul

spaniol. Îl aud noaptea oftînd în somn, cînd nu are insomnii. A slăbit, e macerat, mi-e frică să nu facă vreun cancer. Doamne ferește ! A trecut Suzi Condurache pe la mine pe la țară. Suntem vecini de moșie acum. A făcut o partidă cu un Sturdza, parcă, ceva mai de la fund, de mîna a doua, dar cu moșie, mă rog. Nu știu dacă ți-o mai amîntești. Una grasă, care mîncă multe dulciuri și se dădea în bărci, cum spunea ea, la 15 ani, cu băieții de la Regele Ferdinand, liceenii ăia plini de bube pe față, numai coșuri, care mergeau la dame pe Bulevand. Chestiuni uitate. Acum e demnă și a slăbit ca o scovergă, dar tot picioare urîte are. Ce să mai vorbim despre dantură. De îmbrăcat se îmbracă bine deși am observat la ea adevărate orori de croială, ceea ce înseamnă că are o croitoreasă proastă. La o recepție unde am revăzut-o în București peste o săptămînă purta o rochie cu decolteu în V, pe spate și în față, dar cu volane biaux, de parcă era o copilă, rîdeau cucoanele de ea, dar mai ales de croitoreasă. Toată seara au pisat-o să le dea și lor adresa. „Dar de ce?“ a întrebat în cele din urmă, uluită de atîta interes. „Ca s-o evităm“, i-am spus eu acru, că de mult îmi stătea în gît, cu aerele ei de grande dame. Et la jeune femme s'effaçait rougissante...

Cam astea ar fi ultimele noutăți. Mai scrie-mi. Îmi pare rău că soțul tău e atît de bolnav, ai grijă de el.

Te sărut,
Charlotte

Fără dată, fără adresă

Iubita mea,

Îți vînd una dintre cele mai grase știri. Banca Blanck, înființată în 1840, e condusă, după cum ai aflat probabil, de un anume Szoepkes și de Nicolae Tabacovici, îl cunoști, profesorul de matematici. În consiliul Băncii: Alexandru Constantinescu-Porcul, Vaida Voevod, Iunian, Grigore Filipescu, toată crema. Nae Ionescu, finanțat de același Blanck, dar omul regelui, conduce Editura Cultura Națională. Ai zice că totul e în regulă. Miki îmi spune că

lucrurile au și altă fațetă. Banca dădea oamenilor politici de suprafață împrumuturi care nu se mai restituiau, de pildă lui T., care a luat 14 milioane. Madgearu, la fel. M., care-i pîndește, îi spune toate astea soțului meu, nu știu în ce scop, eu ți le comunic ție, știind ce relații ai, poate îți servesc la ceva. În sfîrșit. Dar banca este condusă camuflat și de Argetoianu, care e în același timp ministru de finanțe. Atunci Banca Blanck vinde Băncii Naționale cecuri în lire sterline, fără nici o acoperire, lucru pentru care conducerea trebuia băgată la pușcărie. Deci Blanck e acoperit de Banca Națională care-i plătește cecurile, dar află Banca Engliterei care ne discreditează și adio credite în streinătate. Mi-am amintit fără să vreau de Visarion Ganțolea al meu, Dumnezeu să-l ierte, care știa pînă și lucruri asemănătoare cum ar fi fost afacerea Stroussberg cu Căile ferate, dar pe atunci credeam că sunt numai niște invenții propagandistice, politice. Asta voia să-mi vîre în cap tatăl meu. Și eu îl ascultam, dar iată că istoria se repetă. Tot de la Miki știu că Blanck își servea musafirii cu tacîmuri de aur. La Paris, la căsătoria lui, cine crezi că au fost nași ? T., care pare atît de integru, și ambasadorul Americii la Paris, Myron Hevrick ! Regele Carol îl decorează (probabil în schimbul unui uriaș credit) pe Blanck cu Marele Cordon al Coroanei României ! Iată pentru ce au murit atîția țărani, cum ar fi spus Ganțolea, în primul război mondial ! Tu pricepi ceva ? Mă apucă cîteodată o imensă deznădejde. Nu știu pe mîinile cui a încăput țara asta. Cel puțin Miki al meu nu are ocazia să facă afaceri ca ăștia, nu știu dacă ar rezista unor asemenea tentații. El bea și umblă după fuste, dar astea sunt păcate aproape de înțeles pe lîngă panamalele pe care ți le semnalez. Iar am imaginea unei lumi de larve care nu mă mai părăsește.

Altfel spus, m-am certat cu Suzi Condurache, care, la instigarea unor servitori, și-a lăsat animalele pe pășunea noastră. I-am atras atenția de cîteva ori prin scrisori (lipseam, eram plecată) și ea nu mi-a răspuns. Pe urmă, auzind că s-au produs și alte stricăciuni, de pildă niște garduri dărîmate și chiar o recoltă pusă la pămînt de taurii ei (crește tauri, dacă-ți imaginezi !), i-am scris

din nou și mi-a răspuns insolent. Acum am pus avocații să-i facă procese. Să mai crezi în amici ! O cunosc de ani de zile, a fost la mine în casă, părinții se vizitau, și noi la Tribunal ! Mi-e silă. O lume de larve, asta suntem, ține minte ce-ți spun. Îmi pare bine că-mi dați vești bune. Soțul tău e sănătos, transmite-i salutările mele și ale lui Miki. O să mai trecem prin Paris, nu v-am uitat.

Te sărut,
Charlotte

Paris, iulie 19, fără an

Draga mea,

Ce înseamnă viața, iată, tu în țară, cu cei doi copii care ți-au rămas, salvați din accidentul acela îngrozitor de cale ferată de la Taormina, și eu aici, cu Miki, la Legația română unde el este prim consilier. Nu-mi imaginam că te vei întoarce în situația în care te afli. Te-am rugat să te instalezi unde vrei, la Faraoanele sau chiar în casele de la București, cel puțin cât lipsim noi, dar m-ai refuzat. Îmi pare rău, invitația rămîne deschisă. Îmi scrii că o duci destul de greu. În ce privește un ajutor în bani îmi e dificil să mă pronunț, știi bine că afacerile mele financiare sunt conduse de Miki, care mi-a spus o singură dată când am vrut să-mi ajut o verișoară mai îndepărtată: „Draga mea, când auzi că unuia îi merge rău, ia-o pe trotuarul celălalt dacă îl vezi“. Nu e o aluzie la situația ta pentru că eu tot voi face ceva pentru tine, fără să știe el, o să-i sustrag niște bani sau am să vînd ceva, vedem noi, nu te las, dar vreau să înțelegi și dificultățile mele. Îmi pare rău că soarta a fost atît de crudă cu tine. Erai atît de fericită. Aveai patru copii. Acum mai ai doi. Nu știu ce să spun despre acel accident stupid. Sigur că în lume se petrec zilnic astfel de nenorociri, dar de ce să ni se întâmple tocmai nouă astfel de catastrofe ? E nedrept, e neașteptat, e de neînțeles. Erai atît de sigură de viața ta, de soțul tău și, deodată, a trebuit să lichidezi totul și să te întorci în țară unde nu mai ai decît pe mătușa aceea a ta

care 'e o femeie foarte cumsecade, dar neajutorată. Contează pe mine, te rog, nu te uit, fac totul ca să te ajut.

Și-acum de ce crezi că ne aflăm aici? Afacerea Blanck a luat o turnură foarte neplăcută și asta se pare că l-a ajutat mult pe soțul meu care era de fapt în partida cecalaltă. Deficitul băncii ajunsese la un miliard 790 de milioane. Ce crezi că a făcut Argetoianu, prietenul lui: a luat credite streine pentru agricultură și le-a transferat în contul lui Blanck, pentru a-l salva. Carol știe despre toate astea, dar tace mîlc. Nu-ți mai spun că corupția merge atît de departe încît la nunta prințesei Ileana cu arhiducele de Habsburg de la Sinaia i se oferă miresei un milion, în acțiuni, sub forma unei chitanțe depuse într-o casetă de aur. Dar lucrurile astea, după cum vezi, se aud. Blanck nu demisionează, avîndu-l în spate pe rege, vine inflația și banca se prăbușește. Artista Florica Alexandrescu merge la Banca Bercovici și-și scoate milioanele cu un revolver în mînă. Ce fel de încredere mai poți avea în astfel de oameni? M., amicul lui Miki, îi spune bărbatului meu că Șeicaru, gazetarul ăla al dracului, e de partea lui Blanck și-a regelui. Iorga, auzind de defecțiune, scrie la ziar: „Să ne facem datoria; aceea de a ruina și Statul pentru că particularii au binevoit să se ruineze singuri.“ Avea haz. Cine pe cine fură? îl întreb pe Miki. El nu vede mai departe de ziua de mîine sau poate nici nu-l interesează. Știe de la M. că Regele își cere drepturile din urmă pentru Lista civilă, de parcă cineva l-ar fi gonit, nu el ar fi fugit cu amanta la Paris! Miliarde de lei costă tot acest capriciu regal. Și Ganțolea al meu care se bătea pentru cîteva hectare de pămînt! Ia să fure un țaran porumb de o mie de lei, că înfundă pușcăria! Să mă ia naiba dacă nu mi-e rușine că mă scol în fiecare dimineată. Tatăl Madamei vinde ofițerilor din țară, tu poate nu ai de unde s-o afli, batiste cu chipul lui Carol, obligatoriu! Salariile ofițerilor nu s-au plătit cu lunile. În timp ce Banca lui Blanck restituie milioane celor care au depus și asta pentru că Argetoianu și Rex îl creditează, însuși bancherul transferă în streinătate pe numele lui 40 de milioane, la Lugano, pe numele unei societăți fictive. Suntem niște copii de trupă, spune Miki îngrozit, de-aia am

plecat din București, după mari insistențe. Nu vreau să ne găsească revoluția în țară, pentru că vine și revoluția. Am dat unde trebuie Sâmbureștii și iată-ne aici. Am învățat din povestea lui Blanck cel puțin câte ceva folositor. Cunoști care-i misterul salvării lui Blanck ? Acesta dăduse regelui Fondul Discom, dreptul de difuzare a alcoolului și țigărilor. Știi cât a costat acest monopol ? O sută douăzeci de milioane ! Și tu care-mi ceri mie să te împrumut cu două sute de mii de lei pentru a-ți face o casă, undeva la Snagov, ca să ai unde să-ți ții copiii. Dar noi nu luăm bacșișuri, draga mea, treburile merg prost pe la moșii, ne fură toți. Procesele cu Hélène nu s-au terminat nici pînă azi și nu știu dacă se vor termina vreodată. E ca un coșmar. Avocații ne-au costat o avere. Nu ți-am scris toate astea pentru a înțelege că te refuz, dar fii îngăduitoare cu mine.

Te sărut,
Charlotte

Cannes, martie 1934

Draga mea,

Îmi pare bine că micul meu ajutor ți-a fost de folos. Îmi spui că nu știi cum o să-mi restitui banii. Nu face nimic. O să mai am răbdare. Nu te grăbi. Ai grijă de copiii tăi. Îmi pare bine că am putut să-ți fac un serviciu. De data asta tu ești cea care îmi transmiți știri de la București. Ultima ta scrisoare a fost delicioasă. Vorba lui Argetoianu pe care a spus-o în Parlament sau nu știu unde și circula în cercurile diplomatice sub formă de butadă, mi-a plăcut enorm. Pe unde se duce, Miki le spune la toți. «Ați auzit, o știți pe aia a lui Argetoianu ? „Din soldați am făcut hoți, din ofițeri pești, dar cu caii ce-o să facem ?”» E tare, crede-mă ! Nu am înțeles bine chestiunea, cu uniforme obligatorii. 4—5 uniforme obligatorii ? Nu e prea mult ? Pînă aici întind ei coarda ? Asta pentru un ofițer înseamnă solda pe câteva luni. Ce dracu,

Regele are delirul uniformelor, ca Mussolini? Totdeauna ce-i rău se ia. Spui că din august anul trecut Lupeasca s-a instalat într-o aripă a Palatului regal? Dar asta e sfârșitul lumii! Și chestiunea cu cele 26 de milioane date reginei Elena pe vila de la Mamaia mi se pare cam umflată, ar fi bine să verifici. Am de-a face cu tipi care sunt foarte interesați de astfel de detalii, dar vor ca informațiile să fie exacte. Așa că verifică încă o dată. Mi se pare prea de tot.

Te pup, nu mă uita,
Charlotte

Cannes, septembrie 1936

Dragă Georgette,

Îmi scrii că te întrezezi văzînd cu ochii și că ești gata să-l iei de bărbat pe Matei, care s-a întors în țară. Dar cu cei doi copii ai tăi crezi că o să vă descurcați? Am înțeles din rîndurile tale că nu s-a întors prea bogat din Venezuela sau nu știu pe unde a stat. Are ceva depus la bancă, dar pînă nu vezi, să nu crezi nimic, fii prudentă. Tu ai o mare obligație față de copii mai întîi, verifică-l și pe urmă scrie-mi și mie. Miki e sănătos, a mai slăbit, nu mai bea atît, a auzit și el una bună, tot a lui Argetoianu, te rog s-o verifici. Cică într-un grup de parlamentari care i se văitau că vor fi debarcați de către Rex, ar fi exclamat: „Ce vă temeți atît? Credeți că Regele va găsi niște lichele mai mari ca noi?” Detaliile afacerii Skoda au ajuns pînă aici, presa e plină de știri. Se pare că și Maniu e amestecat, că ar fi luat și el o mină pe chestia asta. Cel puțin M. spune lui Miki de cîte ori are ocazia: „Există numai două principii economice: Les affaires sont l'argent d'autres și La richesse c'est le travail d'autres.” Dacă sunt ale lui, ceea ce nu cred, că prea-i tîmpit, sunt foarte bune.

Te-am rugat să-mi scrii ce mai știi despre Suzi Condurache. După ce a pierdut toate procesele cu mine, ca

și Hélène, a dispărut, vânzînd tot. Cine știe pe unde umblă prin lume ? La drept vorbind, aș vrea să mă împac cu toți.

Te sărut,
Charlotte

Cannes, septembrie 1936

Dragă Georgette,

Nu ți-am scris de mult. Sunt sătulă de tot, acesta e adevărul. Am să mă sinucid. Cînd ți-am trimis ultimele rînduri, tot de aici din Cannes, îți scriam că vreau să mă împac cu toată lumea. Aveam un motiv foarte puternic pentru asta. Miki m-a părăsit. O să spui că nu m-a iubit. Nu e adevărat. Mă iubește, o știu, m-a iubit totdeauna. Noi ne-am potrivit foarte bine. Ne-am tolerat. La început, în prima noastră căsătorie, credeam că am făcut cea mai mare greșală a vieții mele luîndu-l de bărbat. Eram încă marcată de prezența celui nefericit de Ganțolea care a murit spălînd cu sîngele lui pavajul Pieței Teatrului Național. Mulți ani credeam că voi face ceva ce nu s-a făcut în familia mea, că voi fugi după el și voi alege o existență modestă. Nu am avut destul curaj, pe urmă am descoperit că nu-mi place viața pe care o duc alături de oamenii din clasa mea. Tatăl meu era un om echilibrat, dar era legat de interese pe care nu le putea ignora, ca și mine. Cînd Visarion m-a dus să văd bordeiele țăranilor, gropile pline de paie, mai bine zis, și mizeria neagră în care trăiau, am crezut că voi alege calea revoluționară pe care fanaticul mi-o inculcase. Pe urmă mi-am dat seama că nu sunt făcută pentru așa ceva. Trăisem prea frumos, prea bine pentru a fi generoasă. Cînd mi-ai cerut împrumutul care te-a scos din încurcătură, cum mi-ai scris, am ezitat foarte mult, dîndu-mi seama că devenisem odios de egoistă. Trăiam numai pentru mine. Ce-mi păsa de alții ? Am regretat după ce ți-am trimis suma aceea care pentru mine nu însemna prea mult, dar nu mai eram obișnuită

să exist pentru alții ! El, fanaticul cu ochii arzători, nu știa decât să trăiască pentru alții. Făcuse războiul în ideea că lupta îi va mîntui pe țărani. Cînd am înțeles pentru ce trăisem, cînd mi-am dat seama că așa-zii oameni mari ai acestei națiuni nu mai trăiau decât pentru ei și familiile lor (poate or fi și mari patrioți, dar eu încă nu i-am aflat), mi-am spus că e vremea să mă ocup numai de ființa mea.

Acum, în ceasul greu pe care-l trăiesc, îmi dau seama de zădărnicia existenței mele. Cu ce mă pot lăuda ? Cu faptul că am trăit bine, că am stat în orașe frumoase și că nu am dus o singură clipă grija zilei de mîine ? Ajunge atît într-o existență de om ? Mi se pare cam puțin. Înțelege ce vrei din aceste rînduri. O să plec dezgustată din viața porcească pe care am dus-o. Să sperăm că alți țărani săraci, alți învățători sau lucrători vor schimba fața țării. Cei pe care i-am cunoscut nu fac două parale. I-am văzut de aproape. Toată diplomația noastră era susținută de rudele mai marilor de la București. Nu știu cîți indivizi se pregătesc încă de pe acum să fugă, să lase țara pe care, chipurile, o servesc. Și-au depus toți banii agonisiți în bănci. Ei nu cred în viitorul României, nu cred în nimic. Numai săracii, neajutorații, bieții mei țărani de la Faraoanele și de la Toaca mai speră că vom supraviețui. Dacă va fi un nou război, ei vor pune iar mîna pe arme și se vor bate. Pentru ce ? Nu știu ce li se mai poate promite. Pămîntul visat, pe care l-au dobîndit, cei mai mulți dintre ei l-au pierdut prin jocul sorții, l-au scos la mezat arendașii și negustorii. Sunt la fel de săraci ca înaintea războiului. Și nu mint cînd cred că va veni o zi cînd oameni ca mine și ca tine vor plăti pentru tot ce nu au făcut pentru țara asta. Nu e nici un fel de oportunism. Nu am făcut politică, nu eram în stare de așa ceva, dar în fața inexistenței care ține o veșnicie îți scriu aceste rînduri, cerînd pedeapsa Celui de sus. Asupra unora ca noi să se abată, pentru că o merităm.

Te binecuvîntez,

A ta,

Charlotte

P.S. Voi fi probabil înmormîntată aici, la Cannes. Pe Miki nu-l plîng, a și găsit o soție tînă (25 de ani) care să-l consoleze. Nu face din dispariția mea o dramă. A murit cineva care nu a făcut nimic pentru alții. Atît.

Silvia citise de cîteva ori scrisorile îngălbenite de vreme și își dăduse seama că de fiecare dată sentimentele ei față de necunoscuta femeie care semnase fiecare misiivă cu numele de Charlotte se schimbau. Fusesse sinceră cu adevărat în povestea ei cu bărbatul, și el necunoscut, viu numai în foile de hîrtie îngălbenite, trimise prietenei sale ? Era greu s-o judeci și era și mai greu ca ea să înțeleagă ceva din povestea lor, dar, undeva, parcă dragostea nefericită, terminată tragic, a unei femei ce nu reușise să iasă din condiția ei semăna cu o alta, poate cu cea neîncheiată, poate abia începută între ea și Dima...

Ultima întrevvedere dintre doamna Hoffmann și maiorul von Braun avusese loc într-o dimineață călduroasă de august. Femeia era plină de nervi, din pricini pe care acesta din urmă nu le bănuise. De dimineață de tot își adusese aminte că Killinger îi chemase la o reuniune cu Corpul diplomatic la Snagov, pentru că, mai nou, voia să lase impresia că după atentatul din 20 iulie totul mergea cît se poate de bine în Marele Reich. Desigur că asemenea cocktailuri nu puteau să înșele pe nimeni, deoarece diplomații își cunoșteau cu toții bine meseria. Scopul lor secret era să creeze, mai ales celor aliați cu Germania, un sentiment de siguranță de nezdruccinat. Acolo, în fața meselor încărcate și a paharelor pline cu băuturi, se puteau plasa știri, false sau nu, despre noile arme ale savanților germani, să lase să se înțeleagă că se pregătesc și alte mijloace de distrugere în masă pe care în curînd mașina de război a Reichului le va pune în mișcare. Avioane fără pilot, cu mari încărcături explozive, ba chiar o bombă nouă, construită pe bază de apă grea, teribilă, în stare ea singură să schimbe soarta războiului, se pregătea în uzinele secrete, îngropate în pămînt, undeva în Europa,

și atunci Moscova, Londra și chiar New-Yorkul aveau să fie rase de pe fața pământului într-o clipă. Se anticipa că vor fi milioane de morți și că pacea germană va fi necruțătoare cu dușmanii Reichului. Pentru experții militari mai bine informați, mai ales prin serviciile secrete, aceste zvonuri aveau și nu aveau temeii. Sigur că ceva se pornise, și de la nemți te puteai aștepta la orice, dar analizînd la rece lucrurile, moralul armatei hitleriste nu mai era cel din '39. Înfrîngeri după înfrîngeri, Italia aproape cucerită, frontul rusesc la Iași, înaintarea în Franța care anunța o iminentă cădere a Parisului, mișcările de rezistență din Iugoslavia pînă în Norvegia, care dădeau lovitură după lovitură ocupanților, iată realități ce nu puteau fi ignorate. Unde mai pui defetismul celor ce luptaseră aproape patru ani și care, după victorii ce anunțau un sfîrșit glorios, fuseseră siliți la o retragere rușinoasă. Stalingradul, odată cu pierderea Africii, cele două armate aliate aflate pe continent, iată numai cîteva aspecte ce nu mai mințeau pe nimeni. Pe urmă, trebuia luată în considerație și starea economică precară a Germaniei, bombardamentele necruțătoare ale aviației americane și engleze asupra orașelor Reichului. Trufașa națiune care ruinasă Europa într-o necruțătoare înaintare simțea pe propria ei piele represaliile. Optimismul de paradă al lui Killinger nu mai putea deci înșela pe nimeni, dar spectacolul reuniunilor diplomatice nu înceta și lua forme din ce în ce mai sărbătorești, în pofida tristei realități, sau tocmai de aceea.

Așadar, trezindu-se de dimineață, doamna Gerda Hoffmann făcuse un duș, deschisese ușile uriașului dulap cu rochii și începuse să aleagă ceva potrivit pentru o reuniune de la ora 5 după-amiază. Avea ce tria dar tot cîntărind ce i-ar veni mai bine, realizează că lipseau cîteva *compleuri* pe care nu i le dăruise încă Claudiei. Aceasta se miorlăia din două în două săptămîni, că nu mai are ce îmbrăca și că nici bani nu mai cîștigă de cînd o slugărea pe ea, pe Gerda. Aveau cam aceeași talie, cu ușoare modificări făcute de o croitoreasă dibace, secretara ei, cum o recomanda, ce-i drept, mai rar în ultima vreme, în cercul prietenelor lor, se descurca și părea o persoană

foarte bine îmbrăcată pentru vremurile de război pe care le trăiau. Ca orice femeie de lume, Gerda Hoffmann avea oroare să poarte rochiile de prea multe ori, ca să nu fie văzută de amicele sale și birfită, cum se obișnuia în toate cercurile. Asta ar fi presupus că nu are destule mijloace de întreținere, ceea ce nimeni nu putea crede, ori că era zgîrcită, lucru ce ar fi dezavantajat-o și mai mult, așa încît trecerea vechiturilor Claudiei era numai în aparență o generozitate. Să vinzi în oraș, altor cucoane, rochiile purtate era un lucru lipsit de orice ținută, așa încît, cu aerul că-i face mereu favoruri, Gerda Hoffmann se lăsa înduioșată de solicitările Claudiei.

— Haide, haide, îi spunea, ia-ți ce vrei, dar și ea, și prietena sa știau exact ceea ce trebuia să aleagă, adică ceea ce putea fi oferit și ceea ce nu. În privința asta, Claudia nu greșise decît de cîteva ori și atunci Gerda o corectase ritos, atrăgîndu-i indirect atenția, să aibă discernămint și să se gîndească la ceea ce i se cuvenea și ce nu. Urmau scenele de lingușală obișnuite, *pupicul* vulgar din vîrfurile buzelor, care nu era lipsit de insinuări, promițător de petreceri nocturne pe care numai ele două le știau ; numai că ceea ce constatase doamna Hoffmann în acea dimineată călduroasă de august o umpluse de un dezgust profund. Secretara ei trecuse la însușiri directe. Îi lipseau un taior alb de gabardină fină, trimis de o prietenă din Parisul ocupat, două rochii de mătase de Lyon, cu imprimeuri, și o fustă din stofă sintetică cu pliseuri, la care ținea foarte mult pentru că avea o cupă foarte reușită. Și pantofii se împuținaseră vizibil : nu-și mai găsise niște *escarpini* cu baretă, negri și vreo două perechi *trotteur*, încă în bună stare, abia puși de cîteva ori, plus o pereche de pantofi italienesti cu talpa de plută și tocul de sticlă, ultimul strigăt în materie de modă. Numărase și poșetele. Nu ținuse niciodată o contabilitate strictă, dar care femeie uită ceea ce are în dulapul de haine ? De blănuri, Claudia nu îndrăznise să se apropie. Erau toate acolo, le numărase, pipăindu-le cu degete experte, stăteau în sacii lor, îndopați cu naftalină, pe care, într-o furie rece, doamna Hoffmann îi cercetase, deschizîndu-i pe rînd, vrînd să se convingă că se aflau înăuntru

și că nu se produsese nici o mistificare. „Deci domnișoara a început să fure“, gîndise cu o răceală ce ar fi trebuit să-i facă frică Claudiei dacă ar fi bănuît-o. Asta-i tot un semn că lucrurile merg prost. Cum ceva nu mai e sigur, apar șoarecii pe corabia ce se scufundă, dar o să vadă ea pe dracu ! O s-o dea pe mîna poliției, să se vindece de furțișaguri... Pe urmă venea alt gînd insidios, era ușor să procedeze în felul acesta, dar Claudia știa o mulțime de lucruri despre ea, despre prietenii săi, unde mai pui că o și folosisese la trimiterea unor obiecte de preț și a unor tablouri. Asta ar fi creat încurcături insurmontabile și, mai ales, o anchetă de nedorit. Ar fi aflat autoritățile românești, despre care nu credea că sunt atît de naive și că nu știau nimic, dar deocamdată tăceau, se prefăceau că nu sunt interesate de treburile lor, numai că la o reclamație a unei persoane de genul Claudiei ar fi trebuit să se sesizeze și să procedeze ca atare. Totul începea să capete un aspect neplăcut. Un gust amar o încerca. „Nici o intimitate cu nimeni !“ Uitase ea aceste vorbe ale mamei sale ? „Nici un secret încredințat unuia din afara celor apropiați ca sînge, între care încă s-ar mai fi putut găsi cineva care ar putea să facă indiscreții.“ Acum era prea tîrziu să se mai căineze. Și un gînd reprimat inconștient o sili să cerceteze și în ascunzătoarea unde ținea bijuteriile, un mic *seif* metalic, ascuns în peretele dormitorului pe care-l găsisese la ocuparea apartamentului din strada Londra și pe care-l descoperise întîmplător, după un mic *coffret*. Cheia o ținea totdeauna la ea în poșetă, se ridicase rapid și o căutase, era acolo, se liniștise. Dar încă nu reușea să-și stăpînească nervii. Căută reșoul și își făcu mai întîi o cafea. Claudia lipsea de acasă, plecase de dimineată undeva, nu-i spusese unde. I se păruse că e cam grăbită, dar abia acum dispariția ei în fugă începea să capete un sens. „Stăpînește-te !“ își poruncise și așteptase cu calm ca apa să fiarbă și pe urmă, într-o absență pînditoare, așteptase ca băutura prea fierbinte să se răcorească. Ar fi vrut să-i audă pașii celeilalte prin curte, furia ei ar fi izbucnit fără nici o opreliște și cîteva palme bine trase ar fi vindecat-o pe veci de furțișaguri,

dar o bănuială teribilă îi încolțea în minte : Dar, dacă... Dacă, ce? Dacă umblase și acolo, era imposibil să n-o fi pândit și să afle unde-și ținea bijuteriile, doar Claudia locuia de câțiva ani cu ea în această casă... Nu, mai bine să se liniștească întâi și pe urmă va ști ce are de făcut. Nu o urmărisese la plecare, nu avea aerul că n-o s-o mai vadă. Se ridică intrînd, într-o pornire febrilă, în dormitorul Claudiei care se afla sus, lîngă al ei. Totul, aparent, era în ordine : patul făcut, ca de obicei, obiectele de toaletă păreau mai puține, Gerda Hoffmann se repezise la dulapul cu rochii al secretarei. Era gol...

Și ceea ce începuse să pară chibzuit la început se transformă într-o dezlănțuire furioasă. Nici un pantof, nici o rochie, pe cristalul din fața toaletei, un pieptene, cîteva sticle de parfum, pe jumătate golite, un șirag de perle și cam atît, dacă nu socoteai pila de unghii, foarfecele de piele și de unghii, oja de mai multe culori și alte mici fleacuri, cum ar fi o pudrieră de argint înnegrit, ceea ce însemna că Claudia voise să cîștige timp, adică măcar la prima privire să nu atragă atenția că fugise. Era limpede. Doamna Hoffmann se îndreptă spre dormitorul ei, după ce coborîse să-și caute poșeta în care ținea cheia micului seif, o găsi, urcă puținele trepte acoperite cu un covor de culoarea lămîii, în goană, căută *coffretul* și vroi să vîre cheia cu gesturi grăbite în încuietorea știută. Dar ușa de metal dur era întredeschisă și nu-și putu reține un strigăt de spaimă. O deschise : seiful era gol ! „Fără leșin, fără scene tari, că nu e cazul !” își porunci. Simțea că picioarele i se tăiaseră, o senzație de leșin, iute reprimată, îi dădea un sentiment de sufocare. Trebuia să bea ceva, măcar un pahar cu apă rece. Căută în micul răcitor din hol, găsi o sticlă, își turnă, bău pînă la fund și pe urmă se așeză pe canapeaua de lîngă telefon, căutînd în carnetul cu numere pe cel al inspectorului șef Mizdrache. Nu-l găsi decît după cîteva încercări. Îi trecuse prin minte că din cauza dispersărilor el cine știe pe unde se afla, deși în ultimele două luni aproape toată lumea revenise la București din motive pe care nu acum trebuia să le afle.

— Alo, răspunsese vocea inspectorului în cele din urmă, după ce doamna Hoffmann își spusese numele unei

secretare, cam absente, cam adormite, probabil ațipite de căldura toridă a zilei. Se făcuse aproape 10 de dimineață. Afară, un soare imens, galben și toropitor ardea deasupra acoperișurilor. Uitase și de recepția de după-masă, uitase că mai avea treburi cu von Braun în dimineața aceea, nimic nu o mai interesa. Mica ei avere strînsă cu atîta trudă în anii războiului dispăruse. Se afla în acel seif un colier foarte prețios, luat de la o poloneză care o implorase să o lase să scape din Varșovia și, la vederea acelor diamante, a monturii din al XVI-lea secol, probabil o bijuterie de familie, a unei aristocrate, aproape își pierduse mințile. Nu îl pusese niciodată din pricina fricii de invidia celorlalte femei din colonia lor, nici la Varșovia, nici la București. Era micul ei tezaur, în afara unor inele pe care le număra din cînd în cînd, de teamă să nu-i fi dispărut vreunul, ca și cîteva brățări de aur și argint, și ele într-o lucrătură de mare finețe, luate tot pentru niște înlesniri făcute unor femei care scăpaseră în felul acesta de lagăr și deportare. Și cu cît își amintea și de celelalte lucruri prețioase care se aflaseră probabil pînă ieri în acel seif, simțea că nu mai rezistă presiunii. O durere violentă de cap o făcea aproape să urle, așa încît neașteptatul glas de la celălalt capăt al firului aproape că o înfricoșă...

— Doamnă Hoffmann, ce s-a întîmplat? Doamnă Hoffmann...

Mizdrache era impacientat, nu mai înțelegea nimic, secretara lui îi spusese cine îl caută și acum nemțoaica nu răspundea. În sfîrșit, o auzi. Avea un glas pierit ca al copiilor care au dat foc la ceva.

— Domnule Mizdrache, poți veni la mine acasă, mi s-a întîmplat un lucru îngrozitor...

— Da, cum să nu, se bilbîise Mizdrache, înțelegînd că într-adevăr doamnei Hoffmann i se întîmplase un lucru îngrozitor. Tot în strada Londra locuiți?

— Da, fiți bun...

— Sosesc, în zece minute sunt la dumneavoastră...

Și, într-adevăr, peste zece minute se afla în fața ei, într-un costum *beige*, cu o pălărie *panama* în mînă, pe care o lăsase neglijent în cuierul din vestibul, bărbierit, cu o prestanță bărbătească pe care o observase și în alte

ocazii. Obraz măsliniu, aproape negru, ars de soarele verii toride, cămașă bine croită, cravată de mătase, pantofi la culoare, ușori, de vară, dintr-un material special, probabil comandați la un cizmar de lux. Puteai să-l iei drept un actor mai degrabă decît să crezi despre el că se ocupă cu lucruri atît de neobișnuite.

— Sărut mîna, spusese și așteptase să fie invitat pe un fotoliu. Ce s-a întîmplat ? Suntem foarte îngrijorați...

Pluralul acesta voia să dea o greutate și mai mare atenției cu care răspunsese apelului ei.

— Beți ceva ? Ce să vă ofer ?

— Nu, mulțumesc, nimic. E prea devreme. Mai bine povestiți-mi cu ce putem să vă ajutăm...

Cuvintele îi veneau greu pe buze. Bărbatul o privea. Era albă la față ca un zid proaspăt văruiat. Ochelarii abia ascundeau în sclipătul lentilelor o spaimă și o furie greu de controlat. Își freca palmele una de alta ca și cînd i-ar fi lipsit ceva, ca unul obișnuit să-și treacă printre degete niște mătănii călugărești.

— Domnule Mizdrache, ne cunoaștem de multă vreme. Am o mare încredere în dumneata. Te rog să fii discret. Dă-mi cuvîntul dumitale că numai noi doi vom ști despre afacerea asta. E cu totul confidențială...

— Vă ascult...

— O știți pe Claudia, secretara mea ?

Mizdrache își stăpîni un zîmbet ușor care dădea să se ivească pe chipul lui măsliniu. „Deci asta era, micuța îi făcuse figura, sper că nu e ceva cu lesbienele astea, că numai de ele nu-mi pasă la ora asta !“

— Da, cum nu ?

— Ei, bine...

Gerda Hoffmann abia reuși să-și stăpînească lacrimile de furie care dădeau să izbucnească.

— Ei bine ? o ajută inspectorul șef.

— M-a jefuit, mi-a luat totul din casă. De la bijuterii, la obiectele de îmbrăcăminte. Ce spuneți de asta ?

— Știu eu ce să vă spun, doamnă ? De găsit, o găsim noi pînă la urmă, că nu e fluture să zboare, dar numai să nu fi săvîrșit vreo prostie.

— La ce vă gîndiți ?

— Știu eu, fete ca ea fac timpenii. Cred că e vorba de un complice, să nu-i fi încredințat acestuia lucrurile înșușite. Atunci va fi mai complicat, pentru că dacă e vorba de un escroc, cum bănuiesc, aceștia știu cum să subtilizeze prada. Puteți să-mi faceți o listă cu ceea ce v-a dispărut, cu detalii pentru a cerceta temeinic ? Vom sfătui pe toți bijutierii să ne semnaleze dacă li se propune ceva spre cumpărare, oricum, nu fiți îngrijorată, ceva-ceva tot o să mai găsim noi și, dacă punem mîna pe ea, va spune totul ; singura problemă este să nu fi intervenit un al treilea, pentru că atunci totul se complică...

— Pot conta pe dumneavoastră ?...

— Cum să nu ! Vă telefonez imediat ce aflu ceva, nu vă neliniștiți.

Îi sărutase mina și plecase cu același mers de om care nu se grăbește, sigur pe el și ea rămăsese într-o stare de prostrație lângă telefon, uitînd să-l și conducă pînă la ușă.

Peste un ceas sună telefonul. Ar fi fost prea frumos să fie Mizdrache. Nu era el, era von Braun.

— Alo, Gerda, ce faci ? Trebuia să fii aici de azi-dimineață, s-a întîmplat ceva cu tine ?

— Nu, nimic, nu mă simt prea bine, am uitat să-ți dau telefon.

— Mai rămii acasă ?

— Da, de ce întreb ?

— Aș trece pe la tine, am să-ți spun cîte ceva care ne interesează pe amîndoi.

Nu avea chef să-l primească, numai de oaspeți nu-i ardea.

— Nu poți spune la telefon ?

— Nu, în nici un caz.

Era și mai prost, te puteai aștepta la lucruri foarte neplăcute, așa încît îl invită :

— Te aștept, în cît timp vîi ?

— 20 de minute, cel mult...

— Bine...

Reuși să dreagă cu puțină pudră și ruj ceea ce făcuse în obrazul ei descoperirea din dimineața aceea. Se simțea îmbătrînită, singură și neajutorată, ca orice om obișnuit numai cu lucruri plăcute, care descoperă dintr-odată că

viața te poate izbi necruțător. Își schimbă rochia, puse ceva mai vesel pe ea, dar nici Braun nu avea un aer fericit, o știu de când îi deschise ușa masivă de stejar, după ce el sunase și își concediasse cu un gest șoferul, spunându-i să vină peste o jumătate de oră, să-l ducă la Comandament.

Nici nu se priviseră. Maiorul se instalase în fotoliul în care stătuse mai devreme Mizdrache, își scosese țigările, după ce ceruse permisiunea să fumeze și, picior peste picior, cu aerul unuia ce căuta să-și aducă aminte de ceva foarte important, o așteptă să se așeze și ea. Gerda Hoffmann pusese între ei o sticlă de rom cubanez, dar nu aveau nici unul, nici altul chef să bea. Turnase băutură în două pahare și pe urmă îl privise întrebător :

— Ei, bine...

— Nu știu cu ce să încep mai curînd. A venit un prieten de-al meu de la Berlin.

— Și ?

— Cred că acolo se întîmplă lucruri foarte grave.

— Adică ?

— Canaris e arestat de mai multă vreme și pus sub anchetă, pînă acum n-a răsuflat nimic. S-ar părea că eu ar trebui să mă bucur deoarece, după atentatul asupra Führerului nostru, comanda armatei din interior a luat-o Himmler, numai că lucrînd atîta timp în poliția secretă știu ce se întîmplă și mai ales ce va urma. Suspiciunile vor merge pînă în pînzele albe. Un act atît de grav, cum a fost cel de la 20 iulie, va duce la consecințe îngrozitoare. Omul meu mi-a vorbit despre execuții sumare, despre anchete teribile, răzbunarea se va îndrepta și asupra familiilor celor condamnați. S-au descoperit complici, complotul are o întindere foarte mare, toți au crezut că e vorba numai de un grup foarte restrîns, dar sunt implicați foarte mulți oameni pe care-i cunosc foarte bine și pe care nu-i bănuiam în stare de astfel de lucruri...

Ceva îi scăpa Gerdei Hoffmann. Firesc ar fi fost ca el să se bucure de aceste vești. Abwehrul pierduse partida, deci ea ar fi trebuit să se teamă de consecințele anchetelor. Armata se dovedise a nu fi fost fidelă Führerului și generalii, pentru că generalii organizaseră complotul, încă-puseră pe mîna lui Himmler.

— Știu la ce te gîndești, dar am vrut să-ți dovedesc fidelitatea mea, alianța despre care-ți vorbeam acum cîtva timp trebuie să devină o realitate. Vreau să te ajut, nu știu dacă vei avea neplăceri sau nu, dar contează pe mine...

Femeia știa că dincolo de aceste cuvinte se ascundea altceva decît mîna lui întinsă, cel care cerea ajutor era, probabil, chiar el, von Braun. Nu spuse nimic, voia să afle de la el de ce se teme.

— Tot nu înțeleg. În ce mă privește, nu cred că am vreun motiv să-mi fie frică... Tu ?

Maiorul o privea gînditor, cu ochii plini de o absență în care se ascunde groaza de ceva știut numai de el.

— Ei, asta e ! Aparțin Gestapoului și ar trebui să mă bucur de victoria lui Himmler asupra canaliei de Canaris, care s-a dovedit a fi un trădător, numai că sunt și un von...

— Și ce-i cu asta ?

— Foarte mulți dintre cei care sunt angajați în complot aparțin aristocrației germane care s-a săturat de Hitler... Între cei arestați sunt doi veri de-ai mei și un unchi. Oricum, chiar dacă nu se va dovedi că sunt implicat în această afacere, pentru că nici nu aveam cum să fiu implicat, voi avea de suferit.

Tăcuse, ea nu spunea nimic. Îi privea numai gînditoare chipul blond, ochii în care acum se ivise teroarea.

— Crezi că vor merge atît de departe ? Pînă la rude ?

— Da. Va trebui ca nenorociții ăia să fie pedepsiți exemplar. În astfel de momente, cum știi foarte bine, numai niște lucruri îngrozitoare vor împiedica și pe alții să facă ceea ce au îndrăznit contele Stauffenberg și ceilalți...

— Se știe de-acum cine a încercat să-l omoare pe Führer ?

— Se știe și se va ști totul. Eu cunosc metodele lor, cum le cunoști și tu foarte bine. Va muri foarte multă lume și începe să-mi fie teamă și pentru mine, deși nu am ce să-mi reproșez...

Gerda Hoffmann încă nu-și dădea seama de gravitatea celor ce auzea. Mai tîrziu, peste cîteva zile, cînd gîndurile începuseră să intre în ordine, avusese imaginea adevărată a Marii Germanii care se află în plină disoluție. Atîta

vreme cît războiul mersese cum mersese, chiar în fazele nefavorabile, ea nu simțise insecuritatea ce o lua pe neștiute în stăpînire. Dacă generalii cei mai apropiați de Hitler trădaseră, dacă armata pierdea bătălie după bătălie, dacă bombardamentele, despre care auzise de la cei ce-i scriau din țară că erau îngrozitoare, se înmulțeau, însemna că sfîrșitul era aproape și că inamicul lor va fi necruțător cu ei. Lumea se strîngea ca un sac pe care-l legi la gură și-l sugrumi cu o sfoară. Pămîntul întreg devenea prea îngust. Și nu știa nici ea de ce, în acele cîteva minute cît tăcuse împreună cu Braun, i se iviseră în minte imagini din zilele de groază petrecute la începutul războiului, în Polonia, cînd fusese silită să vadă lucruri care femeilor li se ascund de obicei : gropile comune dintr-o pădure peste care ningeă feeric și ei doi, ea și von Braun, în primul an al idilei lor, într-o sanie, le descoperiseră fără să vrea, într-o plimbare de lingă Gdansk. Pămîntul răscolit de un bombardament teribil aruncase afară morții cu fețe rînjinde, încă neputreziți din pricina frigului și a stratului subțire de pămînt sub care fuseseră ascunși la repezeală și totul se transformase într-o adevărată resurecție parcă, cadavrele fiind scoase din șanțurile încă proaspete și proiectate în copaci. Trupuri atîrnînd cu capul în jos, fără membre, rămase într-un echilibru precar în coroanele retezate pe alocuri, ca niște fantome ale acelei păduri care pînă în acel loc fusese frumoasă, cu trunchiurile ei negre, tivite spre nord cu un strat de cristal alb de gheață, cu frunze uscate, scoțînd de sub șinele saniei în care stăteau amîndoi acoperiți cu blănuri un ecou metalic și la cîte o cotitură, cînd caii strănutau, și de sus începeau să pice pachete de zăpadă afînată și ei credeau că războiul era departe, că se încheiase, și erau tineri și fericiți, doi oameni care se înțelegeau de minune ; apoi, deodată, realitatea hîdă a gropilor ivite din neantul omătului, rănile de pămînt cafeniu care scoteau ca dintr-un scoc al morții hoiturile ciuruite de gloanțe, bărbați mai ales, cu gesturi neterminate, ceva între a te apăra ca și cînd ai vrea să-ți negi propriu-ți sfîrșit și ceva ce semăna cu o implorare, și ochii vineți, holbați de surpriză sau de durere, repetarea acelor fețe încărcate de groază ca de o dinamită ce atunci exploda în fața lor, ca să-i umple de oroare, pentru că

pe ea asta o încerca, o oroare de a exista, de a fi martoră la asemenea sfârșituri abominabile. Una era să stai într-un birou și să citești comunicatele că încă vreo cîțiva atentatori sau dușmani ai Germaniei fuseseră puși la zid, și altceva să vezi rînjetul sălbatic și încărcat de o ură neștearsă, al altor morți după ce ai străbătut o pădure care cînta la vîntul subțire de iarnă... totul amintindu-i de Germania, cînd nu bănuia că va trăi asemenea grozăvii, Germania pașnică a vînătorilor de vulpi în pădurile, și ele cîntătoare, din Turingia sau din alte locuri, Germania suavă a rîurilor înspumate primăvara, cînd pe sub poduri Rinul bubuia ca o liturghie catolică din orgile lui de apă, Germania plimbărilor cu bicicletele ale fetelor de 14 ani care se lăsau întrecute de tinerii elevi cu șepci negre și însemne ciudate pe braț, cu amulete la gît, vara, cînd se scăldau împreună, goi, în apele unor pîraie, făcînd naturism și se contemplau cu priviri furișe, lipsite de dorințe, numai dintr-o curiozitate adolescentină, petrecerile lor asexuate de fapt, camaraderești, fără nimic lubric în ele, sportive, încărcate de un *fair play* pe care nimeni nu-l cerea pentru că nimeni nu te întreba dacă la 15 sau 16 ani te-ai culcat cu un prieten, asta fiind ceva foarte firesc, și tocmai de aceea ei, acești tineri ai unei generații, acum înjumătățită, dacă nu tocată pe toate fronturile europene sau africane, nu știuseră ce-i cu adevărat iubirea, ci numai un fel de apropiere lipsită de senzualitate, lipsită de sentimente mari, o camaraderie aproape inutilă, fără conținut, pentru că ei erau pregătiți, bărbați și femei, numai pentru perpetuarea unei rase superioare ce va avea să stăpînească lumea. Prețul acestei stăpîniri : cadavrele hidoase, ucise a doua oară de bombele venite din cer și revelînd fața dintii a primei morți ca pe o ironie teribilă sau ca pe un îndemn la remușcare, pentru că ce altceva decît remușcare putea să-ți creeze spectacolul înfiorător al gropilor comune pe care nici măcar acel pămînt strein al Poloniei nu reușise să-l ascundă și atunci fețele bărbaților și femeilor, cîți mai păreau că se împăcaseră cu soarta lor, din cîrciumile varșoviene în care intraseră, ea și cu von Braun, de cîteva ori, după aceea nemaiîndrăznind s-o facă, acele fețe spectrale, slăbite, nu atît de foame, cît de o poftă teribilă de a uita, de a îngropa în alcoolul alb căruia

îi dădeau foc, paharele nenumărate de pe mese devenind niște luminări arzînd pîlpîitoare, în cinstea nemărturisită a morților anonimi, a femeilor și, mai ales, a bărbaților nerași, abia scoși din temnițe sau din magazii și puși în fața puștilor și uciși cum ai ucide niște vite, oamenii fiind parcă împăcați, uluiți ei înșiși că nu fac ceva, că nu sar de gîtul călăilor, cu o ultimă și inutilă încercare de a lua cu ei odată și pe ucigași, căzînd cu fața în țărîna sau în gropile săpate cu mîinile lor, lucrul cel mai detestabil în acel sfîrșit de viață pentru că, probabil, săpînd țărîna înghețată de iarnă, grea și istovitoare, dură, care avea să devină propriile lor morminte, totul le evoca sfîrșitul apropiat și ce era mai cinic decît să ceri celui pe care-l omori să-și facă singur loc în acea încremenită, implacabilă magmă a propriului mormînt ?

— La ce te gîndești ? întrebasese în cele din urmă von Braun.

— Nu știu exact. Mi-am adus aminte de ceva de mai de demult. Poate că noi am și început să plătim...

— Ce să plătim ? făcuse bărbatul cu o revoltă nestăpînită. Ideea de a face ordine în lume ? Asta o au toate popoarele, nu numai germanii. Încearcă fiecare cînd poate și crede că va reuși. Și încă nu e sfîrșitul...

— Ba e sfîrșitul...

Gerda voise mai devreme să-i spună pe numele cel mic, dar nu și-l mai amintea acum. Îl știuse cînd se culca cu el și-i mîngîia obrazul palid, parcă neschimbat și trupul tînr și musculos de sportiv, ca al unui aruncător de suliță. Atunci totul i se părea mitic, faptul că ei existau în felul în care existau: ca soldați înregimentați, femei și bărbați, unei mari idei, ca odinioară soldații tebani sau silindu-se să creadă că nu Fîhrerul îi conduce din victorie în victorie, ci un nou Alexandru cel Mare. Și nu era așa ? Nu se vorbise de drumul spre India prin Africa, după sau înainte de Tobruk, nu mai știa, și ce erau acele țări cucerite în cîteva zile sau săptămîni, căzînd ca spicele în fața trufiei germane, a armatelor ei ce nu puteau fi oprite de nimic și de nimeni decît trofeeale sale ? ! Și gemetele milioanele de morți și răniți cine le mai auzea în apoteoza pe care o gustau cu toții la cinematograf vîzînd jurnalele

de actualități, pline de convoaie de prizonieri, oameni rupți, obosiți sau scuipatul ca niște semințe al bombelor din *Stukas*-urile necruțătoare. Milioane de bombe căzînd peste acoperișurile unor orașe despre care auzise și în care voise să ajungă în adolescență, acum numai niște ruine fumegînde pe care lacomul ochi al aparatelor de filmat le dezvăluia în tragica lor pieire. Și tunetele aplauzelor mulțimii care-l aclamau peste tot pe Führer, brațul lui ridicat, lumea *noii ordini germane*, și zurelul tancurilor zdrobind caldarîmul, flăcări mari lingînd cerul plin de fum, Varșovia, Belgradul distruse de bombardamente, intrarea în Praga și Viena, care cedaseră fără rezistență, și-apoi Parisul, orașul superb pe care nu-l văzuse și probabil nu avea să-l mai vadă vreodată, mereu mulțimi aclamînd, supuse, mereu rîndurile implacabile de soldați cu căști de oțel și arme aliniat și pasul dur al cizmelor marcînd cadența. Forța, cu chipul ei sfidător, călcînd fără milă peste reputația unor națiuni, distrugîndu-le istoria, tradiția, cultura și onoarea, totul făcut cu o pompă militară mereu repetată, din care nu lipsea zîmbetul învingătorului, abia reținut, ascunzînd orgoliul în fața istoriei care avea să proiecteze peste ani imaginile învinșilor și învingătorilor între care mai exista un respect reciproc și asta nu din magnanimitate, ci pentru a face înfrîngerea adversarilor Germaniei și mai umilitoare. Adică v-am tratat omenos, v-am considerat niște adversari demni, pentru că ce-i mai ușor decît să faci din dușmanul tău o caricatură, dar atunci și prețul victoriei tale scade, pare un lucru de nimic. A învinge un adversar slab nu însemna mare lucru ; el, adversarul, trebuia împodobit și ridicat la valoarea ta, a învingătorului. Trebuia să-i descoperi virtuți chiar dacă nu le avea, pentru a putea să spui cu mîndrie legitimă : Da, a fost greu, dar am învins pentru că am fost superiori și am știut mai bine lecția istoriei...

Unde erau toate astea acum ? Prestigiul cîștigat cu atîtea suferințe, cu așteptarea și foamea pregătirii războiului, cînd în fiecare suflet de soldat sau de civil încolțea speranța că va veni ziua revanșei și ea venise poate prematur, poate prea se bucuraseră devreme, poate trebuia mai multă răbdare și înțelepciune, după o logică elementară ce fusese însă ignorată... Da, acum Gerda Hoffmann

înțelegea că războiul fusese pierdut. Când o națiune atît de docilă și gata să asculte orice ordine, indiferent de unde ar fi venit ele, găsește în sine niște trădători ca acești generali care, ce-i drept, își riscaseră viața și acum plăteau cu chinuri și interogatorii pe care le cunoștea ea bine, însemna că erau aproape de sfîrșit și că nici nu mai exista vreo ieșire, pentru că ea, această revoltă a generalilor și a aristocrației germane, revela evidența unui sentiment de exasperare : cineva gîndea că totul fusese pierdut și lupta trebuia încheiată și cel ce dusesse Germania la atîta glorie să se retragă, să-i lase pe politicieni să facă pacea, indiferent ce fel de pace ar fi fost aceea. Puteai însă să mărturisești aceste gînduri chiar unui om cu care trăiseși și pe urmă te înfruntaseși și care acum venea la ea pentru a găsi un răspuns la ceea ce ar trebui să facă de aici înainte... ?

— Vrei să dezertezi ? îl întrebuse.

— Nu. Sunt ofițer. Mi-este frică de ceea ce poate să mi se întîmple, dar nu am de gînd să dezertez.

— Asta voiai să-mi spui ?

Von Braun o privise tăcut cîteva clipe.

— Nu știu exact. Ar trebui să te gîndești și tu la viitorul nostru, al tuturor...

— Nu există nici o ieșire, spusese simplu doamna Hofmann. Cel puțin eu nu văd nici o ieșire. Ne întîlnim după masă la recepție ?

— S-a anulat. Baronul a primit vești foarte proaste. Nu are chef de așa ceva.

— Și invitații ?

— Au fost anunțați.

Era grăbită să dea din nou un telefon inspectorului șef și pentru că acesta nu lansa nici un semn, prezența lui Braun o stingherea. Dar nici maiorul nu mai avea chef să rămînă.

— Sper că tot ce ți-am spus rămîne între noi, îi mai spusese femeii înainte de a o părăsi.

— Să nu-ți faci nici o grijă în privința asta...

Mult timp după plecarea lui von Braun, Gerda Hoffmann nu făcu nici o mișcare, stînd țintuită în fața telefonului care rămînea mut. Peste trei zile, Mizdrache îi comunicase că, cu toate cercetările minuțioase întreprinse de poliția română, nu dăduseră de nici o urmă a Claudiei.

Autorul acestor rînduri nu știe nici el nimic în plus. Probabil că fosta prietenă a doamnei Gerda Hoffmann dispăruse în timpul acelor zile turburi, trecînd, aproape cu certitudine, granița spre Iugoslavia, pentru că toate investigațiile duceau spre Timișoara unde „artista“ avea o rudă. Oricum, cazul ei nu a fost elucidat niciodată.

Așadar, ziua fixată era 26 august. Mai erau cinci zile pînă atunci. Colonelul privea încăperea în care se afla. Totul fusese pregătit cu minuție. Proviziile pentru cei care ar fi trebuit să folosească cele două odăi de la etaj, hainele din dulap, un aparat de radio, unul militar, de transmisie, cîteva geamantane în care se aflau cîteva pistoale-automate, într-un rastel bine camuflat, puștile-mitraliere și muniția într-o ladă, într-una din casele conspirative ale Partidului Comunist Român, din București, pe o stradă liniștită din marginea de vest a orașului, pavată pe vremuri cu calupuri de lemn, printre care izbucnea acum o iarbă pălită, pentru că circulația era rară : abia cîteva autocamioane militare rătăcite cine știe cum pe aici, ca să scurteze vreun traseu, taxiuri în căutarea unor adrese și vreo mașină particulară, tot în trecere spre alte puncte ale orașului. Perdelele lungi, dese lăsau să se vadă cîteva curți în care nu se deslușea nici o mișcare. Copacii păliți de primul semn al toamnei ascundeau cîteva case cu acoperișuri joase și ferestre în care abia seara se aprindeau lumini palide. Undeva, în spatele lor, dincolo de profuziunea abia mișcătoare a coroanelor unor gutui încărcăți, se auzeau din cînd în cînd sirenele unor locomotive aflate în manevră. Dacă deschidea puțin geamul, un miros de cărbune ars intra insidios prin perdele. Ceva amorțit domnea în aerul uscat. Treceau rar, dimineața de tot, niște copii zdrențăroși, jucîndu-se cu niște cutii de conserve

în care loveau cu sandalele ca în niște mingi de fotbal. Pe urmă, un bărbat slab și șchiop aducea ziarele, aruncându-le în câteva curți cu porțile încuiate, dacă nu ploua (și în vara aceea nu prea plouase), dincolo de gardurile în spatele cărora hămăiau fără convingere niște ciini jigăriți. Pe la prînz se iveau cîteva femei bătrîne, întinzînd rufele pe sfori și dispărînd repede în interioarele umbroase. Lume amărîtă care se culca devreme și se scula la cinci dimineața. Taxatori de tramvaie, scutiți de front pentru că ori fuseseră betegiți pe la Odessa, ori sufereau de boli grave sau, pur și simplu, scăpaseră de război cu ajutorul unor certificate, declarați inapți sau susținători de familie, dacă în clanul lor cu copii mulți mai murise careva în lupte și ceilalți nu aveau cui să lase îngrijirea atîtor suflete. Colonelul îi vedea din cînd în cînd plecînd devreme, în grupuri mohorîte, streini, fără să-și adreseze vreun cuvînt în afara tradiționalelor „Bună dimineața” sau „Bună seara”, dacă se întorceau de la treburile lor modeste, pe la tramvaie sau pe la Depozitul de lemne din apropiere, de unde, cînd soarele încingea mai bine, lemnele de metru, netăiate, emiteau un miros puternic de talaș proaspăt, de brad și de esență necunoscută. În restul zilei domnea o liniște greoaie, sufocantă, în care numai strigătele cocoșilor în zori și pe la amiază mai marcau trecerea timpului. Pe la 11 dimineața soseau ziarele, bărbatul acela cu un picior mai scurt le lepăda cu o lehamite mecanică peste rețeaua de sîrmă ce ocrotea curtea casei cu un etaj, unde locuia, și el ieșea repede ca să le culeagă, reintrînd grăbit în umbra unui vestibul strein și rece, mobilat cu un simplu cuier și o oglindă ieftină în care își privea chipul obosit de atîta hăituială, de mers cu ochii în patru pe străzi necunoscute, cu privirea în oglinda retrovizoare a automobilului, strecurîndu-se pe străzile lăturalnice, făcînd ocoluri mari și parcînd *Adlerul* său în locuri pe unde nu trecea lume multă sau în fața unor vile din cartierele rezidențiale. Evita cît putea mersul pe jos, nu pentru că nu i-ar fi plăcut să facă vreo cîțiva pași singur sub umbra unor copaci, dar pentru că era mai prudent să lase impresia că este unul dintre acele personaje importante pe care ni-

meni nu îndrăznea să le întrebe ce fac, unde se duc și cu ce se ocupă, de unde și ținuta mereu sobră, impecabilă, același obraz dur, bine ras, cămașă albă și hainele bine călcate. Folosea o pereche de ochelari de soare ziua pentru a nu fi recunoscut de cineva din întâmplare, deși el trăise mai mult în orașe de provincie și era greu de presupus că va avea ghinionul ca într-un anume minut și zi din anul acela, după ce scăpase din multe împrejurări neplăcute, s-ar fi putut întâlni cu cineva care ar fi putut să-l cheme pe numele adevărat și să-și amintească sau nu ce face, ori măcar să-l întrebe cu ce se ocupă, ceea ce ar fi fost cu mult mai ușor.

În dimineața aceea avea cea mai importantă întâlnire din ultimele luni. Ofițerul superior cu care se vedea, stătea undeva pe lângă Dorobanți, într-o vilă cu garaj și curte, izolată de vecini printr-o imensă grădină. Nu era prima lor discuție și nu avea să fie ultima, dar lucrurile se precipitau și oricând se puteau întâmpla fapte decisive pentru ei toți. Alții se văzuseră cu Regele la palat, câteva consfățuri importante avuseseră loc într-un imobil de pe Calea Moșilor, operația de declanșare a insurecției era destul de dificilă și, mai ales, cerea multă prudență. Îi ajuta poate și indolența creată de sentimentul de vacanță pe care îl dă orice vară, apoi dispersările, frontul de la Iași, în plină mișcare, încetarea bombardamentelor creînd iluzia că războiul se afla într-o fază de tatonare, de pregătire a unor alte acțiuni ce trebuiau să aibă loc abia spre toamnă. Vara aceasta amortită prilejuise câteva acțiuni foarte importante ale celor care plănuiau răsturnarea lui Antonescu. Astfel, în iunie, generalul Sănătescu, sub pretextul că vizitează vilele regale din Moldova, de pe Valea Bistriței, mersese pe la Bicaz, pe la Broșteni, întâlnind pe generalii Mihail Racoviță, care conducea Corpul 4 al armatei, pe generalul Constantin Nicolescu, comandantul Corpului 5 al armatei, pe generalul Avramescu, conducătorul Corpului 6 al armatei și pe generalul Ilie Crețulescu, cel ce dirija o Divizie de Vânători de munte.

Ziua trecea greu, cum trec greu toate zilele dinaintea unor astfel de acțiuni decisive în care ideea riscului, a intervenției vreunui lucru neprevăzut și chiar a eșecului, a tră-

dării nu lipsea, pentru că totdeauna cînd se lucrează cu atîta lume nu poți să-ți închipui că nu se vor ivi și defecțiuni. Nu era un lucru hazardat ceea ce se pusese la cale, ci încununarea unor pregătiri minuțioase, bine gîndite, întreprinse de partid prin oamenii lui care lucrau în toate sectoarele vieții publice : de la generali și ziariști care scoteau de multă vreme o foaie ilegală sub nasul autorităților, totul ținut pe fondul nemulțumirii generale ce nu mai putea fi stăpînită, asta neînsemnînd că nu există riscul de a se afla ceva, de a urma represiuni sîngeroase, execuții și chiar cea mai mare nenorocire ce s-ar fi putut petrece : aflarea de către nemți a plănuitei insurecții, care ar fi fost în stare să treacă România prin foc și sabie, așa cum se întîmplase și în alte părți. Citise comunicatele stereotipe, băuse o cafea, statul degeaba îl enerva, nu mai avea chef să citească nimic, o încordare lentă, lungă îl măcina. Se uita des la ceasul de la mînă. Pînă seara mai erau destule ore. La radio se difuza muzică de fanfară, ca de obicei la ora aceea. Trebuia să-și pregătească ceva de mîncare, dar nu-i era deloc foame, își cumpăra mezeluri și brînză, ori un kilogram de roșii pe care le ținea la rece în pivnița aceluia imobil și mîncă aproape mecanic, fără nici o poftă, cu gîndul la apropiatele evenimente. Îl văzuse în urmă cu o zi pe Vasile Dănac și-l întrebase care era atmosfera în casa lui Tismana și dacă nu cumva exista vreo bănuială în ce-i privea. Curios lucru, nici măcar evadarea grupului din lagărul de la Tîrgu Jiu nu-i neliniștise. Probabil că frica autorităților de acești deținuți era atît de mare și gîndul la eventualitatea că nemții ar fi putut pune mîna pe ei îi scotea din minți, astfel încît grupul de comuniști evadați le dădea cel puțin liniștea că scăpaseră de o mare grijă. Colonelul îl întrebase pe omul său dacă doamna Hoffmann aceea îl mai cercetase în legătură cu grupul de conducere care interesa foarte mult pe nemți. „Au dificultăți. Zilele trecute au anulat un cocktail la Snagov, îi spusese Dănac. Eram și eu invitat și mi-au transmis că Killing nu se simte bine și că ar regreta dacă nu aș veni la data ce va fi fixată ulterior la reuniunea amînată, pentru că are să-mi comunice lucruri importante. Cred că în Germania se întîmplă lucruri foarte ciudate.“ „Te gîndești la urmările complotului de luna trecută?“ „Cred că despre

asta e vorba.“ „Și ministrul tău ?“ „De cînd i-a fugit nevasta cu suedezul ăla a căzut într-un fel de prostrație. Abia dacă-l mai interesează afacerile curente pe care i le raportează în fiecare zi. Are senzația limpede că războiul e pierdut și se pregătește probabil să fugă undeva.“ „Sper că ai să-l împiedici s-o facă. E un tip care știe multe.“ Dănacul zîmbise în felul lui franc de a se manifesta. „Bineînțeles, deocamdată nu mi-a spus nimic, dar ceva ticluiește el. Într-o seară a trecut pe acasă pe la noi un căpitan de aviație, unul Grecu sau așa ceva, cred că nu era numele lui adevărat. S-au închis repede în biroul lui Tismana și nu am manifestat nici un fel de curiozitate pentru că a devenit mai bănuitor de la o vreme.“ „Foarte bine faci, îl sfătui. Rolul tău poate să fie ceva mai lung sau, poate, cine știe, pentru că bănuiesc că te-ai satsisit de atîta prefăcătorie.“ Dănacul nu-i răspunsese, îl privise cîtva timp, întrebînd, în cele din urmă și el : „Dumneavoastră ce credeți ?“

Poate că în acea zi fierbinte de august, Colonelul se uitase de patruzeci de ori la ceasornicul de la mînă. Soarele bătea nemilos în ferestre. Acoperișul se încălzise, prin plafonul de beton se simțea o căldură zăpușitoare. Rarii trecători, în cămăși, cu mersul ostentat, păreau că nu se grăbesc, deși era vorba mai curînd de o istoveală ce se citea pe fețele lor nerase. Mîncă ceva în fugă, alimentele nu erau nici ele atît de reci cît ar fi trebuit, dar asta parcă mai avea vreo importanță ? Era aproape 3 după amiază. Radiojurnalul anunța o catastrofă nautică, undeva, în Atlantic și rezultatele tragerii loteriei de stat. Îi venise să rîdă. De ce le ardea oamenilor pe astfel de vremuri ! Apoi urmase un program de muzică lentă, un fel de valsuri, și ele leșinate, potrivite acestei coclite amiezi bucureștene, parcă nesfîrșite. Dormise un ceas bun, închizînd al doilea rînd de ferestre care erau camuflate cu hîrtie neagră și în întunericul dens privise cîtva timp o diră argintie în care înotau fire de praf. Locuința mirosea a nemăturat, a vechi, a părăsit, mirosul tuturor caselor conspirative în care se locuia puțin și cu teamă și nu mătura nimeni pentru că nu avea cine și atunci puținele rufe ascunse prin dulapuri și hainele se sfoiegeau sau căpătau mirosul ușor de recunoscut al lucrurilor neîntrebuințate sau întrebuințate rar

și pînă și preșurile sau covoarele emiteau, și ele, un iz de ceva încălzit și trecut printr-un anotimp rece, și ceva mort, fără luciu se înstăpînea în lîna lor și parcă și apa de la robinet avea ceva stătut, era lipsită de strălucirea și argintul proaspăt al unui flux continuu, de prospețimea care-ți face sete și te satură. În astfel de încăperi te miști lent, fără grabă, cu o lene ce te face să te crezi undeva într-un spațiu imponderabil, chiar dimensiunile pereților deveneau altele, mai lungi și mai înalte, se crea un infinit pe care nu-l bănuiai și căruia îi puteai împrumuta cît spațiu vrei, cum probabil că se întîmplă cu toți cei care sunt claustrați în astfel de spații cărora le imaginează perspective nebănuite dintr-o necesitate ușor de înțeles. Pînă și aerul casei avea ceva silnic, murdar, în contrast cu strălucirea solară de afară, violentă, plină de argintării, ca un țipăt, în timp ce aici totul părea morn, amortit, un fel de vâl fad înconjura mobilele, ca o husă transparentă ce înmuia desenul dulapurilor, al scaunelor și patului și profilul lor părea moale, ușor de străpuns, liniile stingîndu-se parcă, totul devenind amorf și fără contur, scaune, mese și dulapuri devenind somnolente ca niște ființe, radiind din ele o lene ucigașă. Statul într-un astfel de spațiu te putea duce la nebunie. Cînd era silit să rămînă într-o astfel de casă conspirativă mai mult timp, Colonelul simțea că nervii îi cedează. Cel puțin în alte locuri te puteai bucura de spectacolul străzii pentru că locuise vreo șase luni într-o mansardă, deasupra unui bulevard foarte circulat, privind viermuiala de termite a trecătorilor care umpleau trotuarele cu o magmă forfotitoare, agitată, curgînd în fluxuri lente, în direcții opuse, parcă frecîndu-se imperceptibil între ele, căutînd locuri nebănuite în scoarța celui-lalt fir de oameni, cu ocoluri și strecurări dibace ce permiteau tuturor să nu-și întrerupă mersul hipnotic înainte, fără grabă și asta din pricina distanței de unde privea, totul alcătuiind un amestec de șine de tramvai și de fire electrice și de vagoane care se tîrau și ele lent, ancorate de un trolu nevăzut de aer, undeva dincolo de ceața ce închidea orizontul, mai ales, dimineța și seara, amestec de fum industrial sau, pur și simplu, de aburi iscați din contrastul dintre dogoarea amiezilor și o răceală neaș-

teptată ce venea cu ploile ei, topind asfaltul sub digitația unor potopuri violente iscate pe neașteptate, acoperind gurile de canal și făcându-le neîncăpătoare, lăsând în rigole spume cenușii, murdare, de apă bolborosind în căutarea altor scurgeri. Timp, așteptare, gânduri ce nu se legau unul de altul, limbile ceasornicului mișcându-se prea încet, cu o lentoare ce te făcea să urli și iar conferințe la radio despre lupta creștinătății împotriva forțelor răului și muzică de cameră, nemelodică, și câteva știri sărmane, neutre, și ora de seară sosind voluptuos, negrăbit, printre umbrele unei alei străjuite de tufișuri și de flori ce nu mai înfloriseră pentru că nu le mai udase nimeni, și deschiderea discretă a unei ferestre ca să intre o undă de aer proaspăt în care simțai izul de talaș de la Depozitul de lemne și auzeai din când în când guițatul roții dințate ce parcă nu tăia, ci mușca lemnul de metru, uscat sau nu, cules de mult sau doar de câteva zile, nodurile opunînd oțelului rotitor, centrifugal o îndirjită rezistență, scrișnind asemenea unor gemete omenеști cînd colții puternici ai roții mursecau materia copacilor cărați de cine știe unde, sortați, decojiți și aduși cu vagoanele de marfă pînă la rampa al cărei zgomot de basculă lovită parcă cu un ciocan uriaș marca și ea trecerea vremii.

7 și jumătate, în august, umbrele serii tîrîndu-se peste acoperișuri, cerul deodată otrăvit de o undă secretă, de un violet plin de spaimă și de dîre albicioase de nori, purtați și ei toată ziua de curenți împotriva soarelui și nereușind să-l împiedice să ardă nemilos orașul ; undeva, o pompă de apă care curge la nesfîrșit și strigătele copiilor veniți de la gîrla din apropiere, pentru că el simțea mai ales în acest ceas descompunerea unui nămol ce se uscaseră ziua întreagă și mirosul de plante sălbatice și de mușetel ce se tîra insidios pe sub ziduri, urcînd pînă la ferestrele de sus ale casei ; păsări care se strigau în cerul gol, de vară, încărcat de regrete, amintind celui care știa să-l privească că pămîntul se rotea spre viscoalele viitoare, spre iernile anunțate mai întîi de nesfîrșite ploi cenușii, pline de melancolie, a cîta toamnă și al cîtelea an de cînd nu avea un domiciliu stabil și era hăituit, și trebuia să se gîndească în fiecare clipă că cineva poate să-l înhațe și să-l ducă în fața unui tribunal și de acolo urma un zid,

o salvă și infinitul — timpul fără identitate pe care nimeni nu avea să-l mai măsoare.

Mai erau două ore. Nu aprinsese becul, privea numai strada ce se scufunda în propria ei aură, în reflexul ce o învăluia înaintea nopții ce sosise deja în altă parte și înainta lent cu pelerina ei întunecată, deasupra acoperișurilor și pomilor, scurgîndu-se parcă în pămîntul plin de praf, cărînd ultima lumină în acei nori aurii ce mai alergau și ei undeva, înaintea întunericului, dar parcă fără grabă, mai trimițînd înaintea și în urma lor o ultimă și nestemată licărire. Apoi, dimprejur, sunete familiare de pus farfurii pe mese în grădini, în aerul încă uscat, sunînd ca hîrtia și umbre nedeslușite în lumina camuflată a unei lămpi cu cozoroc albastru, lăsînd în sus, văzute de aici, un fel de disc vioriu și jumătate de fețe bărboase, abia sosite de la muncă, luminate de acea albăstruie, spectrală și săracă lumină scăpată pe obrazurile palide, și scîlpătul unei linguri de cositor duse la o gură flămîndă de bărbat de 45 de ani sau de femeie, și ea muncitoare, abia mestecînd, gînditoare în lumina de culoarea sodei caustice, ca la o cină a morților, mecanica sfărîmării pîinii și împărțirii ei în porții egale, așezate cu o tandrețe leneșă pe suprafața acoperită cu cîrpa înflorată a mesei, și orățăniile ce se mișcau în jur, pisici și cîini, găini și gîște, căuțiînd firimituri și resturi prin țărîna curților, deasupra căroră o pace nefirească aduna harul serii de august, totul neavînd nimic din violența altor locuri îndepărtate în care băteau tunuri și fuzee luminoase rupeau întunericul calin, umed și tandru, ascunzînd uniforme soldățești și morți și înmuind strigătele răniților care cereau primele ajutoare. Și dincolo de universul apropiat al acelor curți ce aveau alte dimensiuni decît ziua, oamenii, părăind mai curînd niște ființe ireale, pluteau dominant siluetele îndepărtate ale caselor orașului, înalte, semețe, oarbe, cu geamuri peste care un pumn uriaș din interior lipise cîte o perdea neagră ce oprea orice rază de lumină, adevărate morminte de beton, piramide dreptunghiulare neiradiînd nimic, cel mult un bănuît tumult casnic, mica intimitate a fiecărei familii, adunată sub veioze de mătase roz sau verde ce îndulceau lumina, adevărate nacele existînd sub teroarea unor eventuale bombardamente ce puteau fi declanșate

din clipă în clipă, și atunci toată pacea, liniștea, habitudinea, ceremonialul mesei de seară s-ar fi sfărîmat într-o singură secundă, și urletele de sirene ar fi anunțat că moartea hălăduie deasupra orașului și că e bine ca oamenii să se strecoare în pivnițe adînci, terorizați de tam-tamul necruțătoarelor ghiulele ce străpungeau acoperișurile, incendiau casele și căutau cu o lăcomie vorace victimele aflate între pereții șubrezi, friabili, transformați, într-o secundă, într-o uriașă cupolă de cărămizi, ciment și podele, tablouri și lucruri zvîrlite de suflu în afara fragilului adăpost. Dar cînd te obișnuiai cu spaima, cu primejdia ce putea să vină deodată și mereu, spectacolul serii de august devenea aproape familiar, te integrai în el, cum ai intra într-un spațiu din care nimeni nu mai reușea să te alunge, avînd o eternitate a lui, intangibilă, victorioasă, protectoare, și din toată contemplarea pașnică izbucnea un singur gînd : iată, oamenii pot trăi sub o primejdie majoră, fără să se gîndească la ea, familiarizați cu ideea morții, fără să aibă nici măcar vreo îndoială că vor supraviețui unii dintre ei și că asta nu o va hotărî nimeni, numai împlinirea, căreia trebuie să i te supui, și de aici pacea, neclintirea, repetarea a ceea ce faci la aceeași oră, în fiecare zi, așezîndu-te la aceeași masă ; și în jurul tău existînd aceleași ființe, dacă nu cumva se înmulțiseră și cineva puneă tacîmurile pe o masă luminată acum, poate și ieri, și alaltăieri, și ceva cald, fierbinte fierbea undeva și ți se umplea o farfurie, și mîncai fără să te gîndești că avioane aflate de mult în zbor încoace, ridicate de pe piste necunoscute de beton și avînd în pîntece bombe, pot distruge această pace, omorînd ființele așezate în liniște la mesele unde se servesc cine sărace, veșnicele ciorbe de știr sau de urzici sau o mîncare în care plutește puțină grăsime și sosul mai ales, un sos gras și hrănitor pe care-l așteaptă și cîinii, luat de pe marginile unsuroase ale farfuriilor, cu coji de pîine, hrănind și ființele ce populează tăcut curțile aflate în întunericul cald și ocrotitor de vară, înăbușit de tusete și de apeluri cu glas mic, ca și cînd toată lumea ar sta într-o uriașă tindă în care totul se aude din cauza purității aerului și atunci trebuie să vorbești încet, cu grijă, pentru a nu-i turbura pe ceilalți, ei șoptindu-și lucruri secrete și bînd laolaltă cîte o înghițitură de rachiu

sau de vin și simțind cum se încălzesc și se înveselesc prostește, venindu-le să rîdă și să vorbească, de data asta cu voce tare, fără sfială, lucrurile cunoscute numai de ei, nemaiavind valoarea secretă de dinaintea îngurgitării băuturii care le umbla prin sînge și-i făcea mai buni sau mai îndîrjiți, mai îndrăzneți și mai deschiși sau îi împingea într-o morocăneală fără cuvinte, într-o ură ce trebuia expurgată în cuvinte vulgare, toate adresate unor ființe care nu erau de față și care îi asupriseră vreodată sau îi insultaseră sau le luaseră ceva, deposedîndu-i de o iluzie, de o bucurie ce li se cuvenea și asta nu se putea ierta pentru că nimeni nu iartă celuilalt ceva ce i se înstreinează și atunci, din străfunduri, ura exploda ca un șuvoi de gaze gata să fie aprinse și să ia foc, și tot ce era pînă atunci o aplecare tandră spre înțelegere, spre fraternitate și dragoste devenea o insultă și oarbă pornire lichidatorie și vorbele scăpau din gurile bilbliute ca un torent de pietre, de bolovani necruțători și larma de glasuri omenеști cucunoștea un crescendo pe care femeile mai ales încercau să-l stingă, dar el, acest crescendo cunoștea o intensitate și mai mare și atunci începeau rugămințile și copiii erau trimiși în exilul culcatului devreme, tocmai cînd spectacolul părinților înfuriați devenea mai interesant, și pe urmă se isca cîte un cîntec întîi răgușit, nearmonic în întunericul fierbinte, și tot ce era pînă atunci agresiv redevenea prietenos, și înjurăturile nu mai aveau vulgaritatea, pornirea și pofta de distrugere de dinainte, ajungînd un fel de scheunat din care nu lipsea chiar o undă de prietenie și tot ce era furie și pornire și intoleranță pierea într-o necunoscută oboseală, într-o poftă de somn creată de ușoara înaintare a nopții, tîrînd cu ea conștiințele răscolite și potolite de moliciunea pe care o lăsa secret alcoolul după valul lui impetuos ce răscolea mai întîi o violență latentă, și cîte unul, cîte unul, bărbații conduși de ostenitele femei se îndreptau spre întunecatele praguri de case, cu ferestre și ele acoperite de perdele negre, dincolo de care găseau cîte un fir de lumină și patul alb, desfăcut în care se așezau ca într-un tron moale, și afară rîmînea noaptea fierbinte, plină încă de zvonuri din ce în ce mai stinse, amestec de glasuri de copii care nu vor să meargă la culcare, de hămăit

nemulțumit de ciini, bătîndu-se cu alți ciini în fața resturilor aruncate în troacele lor murdare, pline de zoaie, și se isca un vînt uscat erodînd tecile clematitelor fierbinți pînă în urmă cu un ceas, rozînd un zid sau mai multe, cu o energie nesfîrșită și neindulgentă cu care orice lucru viu răzbește alt lucru viu, și jos, pe un mic petec de ciment, se auzeau curgînd boabe de var, infinite boabe de var, picînd pe un pămînt tare sau pe o bucată de cărămidă, macerarea infinită a unui perete prin frecarea unei teci de plantă mișcată de vînt, absentă la această operă de distrugere, lucrînd asupra lucrurilor, neimplicat.

Era vremea să plece. Militarul acela îl aștepta, punctualitatea era regula lor de fier, punctualitatea și o prudență care-i ferise pînă atunci de orice risc. Îmbracă o haină ușoară, de vară, peste cămașă, își înnodă cravata și pe urmă coborî negrăbit pînă în curte, descuie ușa garajului, totul făcut pe întuneric, după o lungă obișnuință, în tăcerea nopții în care nu se distingea decît frecarea ușoară a clematitelor de peretele casei și cîte un hămăit rar, ostenit, mulțumit, de cîine sătul care voia să mai dea de știre stăpînilor că e gata de pază pentru noaptea ce urma, semn al recunoștinței că fusese hrănit ca totdeauna, că cineva avusese grijă de el. Colonelul aprinsese farurile camuflate care aruncară o dungă gălbuie pe zidul din față, un zid de cărămidă netencuită, umezit pentru că de undeva curgea fără oprire o țeavă probabil, dar asta nu mai avea nici o importanță. *Adlerul* se mișcase ușor în marșarier și Colonelul întoarse volanul, opri în fața porții, motorul păcănind ușor, ca și cînd ar fi vrut să nu alarmeze pe nimeni din jur, un bîzîit ca de zmeu ce se înalță în văzduh, și după ce deschise porțile mașina ieși din curte cu o mișcare felină, tăcută ; încuie la loc, adunînd cele două aripi ale porților și se reinstală la volan. Strada părea acum albă toată, firele de iarbă izbucnite printre cuburile de lemn erodat fiind de mult strivite și părăind în lumina farurilor un putregai verde, pălit, ca o mătase a broaștei. Drumul cobora într-o pantă ușoară, debreie și pe urmă își făcu scurt socoteala cum putea ajunge mai repede spre Doro-banți și cum să evite Piața Confederației Balcanice, unde

exista riscul unui control nocturn al actelor mașinii și chiar al identificării șoferului.

Orașul părea amorțit de boarea fierbinte a acelei nopți de august. Mașina aluneca pe sub puținele becuri camuflate care lăsau pe caldarîmul casat o lumină spectrală. Rarii trecători păreau grăbiți să ajungă undeva, acasă, mergeau întins, fără să privească în jur, parcă mînați de spaima care exista în aerul limpede, plin de stele. Vîntul ușor mișca frunzele unor copaci opăriți care lăsau în jur un miros vag, vegetal, încărcat de praf. Colonelul opri mașina la o sută de metri de casa în care-l aștepta militarul acela cu care se văzuse în iulie într-o casă, undeva pe Șoseaua Kiseleff. Fostul atașat militar la Roma, cu studii la Torino și șeful școlii particulare a regelui Mihai de la Cotroceni îl privise în cele cîteva întrevederi pe care le avuseseră cu destulă suspiciune. Erau soldați, asta o simțeau amîndoi, dar de altă școală. Unul dintre ei, ieșit din rîndurile armatei încă la începutul ostilităților din Răsărit, celălalt, în opoziția Mareșalului, decis să-l răstoarne pe Conducător și gata-gata s-o facă chiar în acel an, și în acea lună iulie, cînd Antonescu era cît pe-aci să fie arestat la Sinaia în timpul unei audiențe.

Sunase de două ori, scurt, după înțelegerea prealabilă și, din întunericul casei (obloane lăsate, perdele negre la ferestre, lumini de veioze numai unde era nevoie), se auziseră pașii gazdei : un mers de bărbat încă puternic, călcînd greoi, negrăbit să deschidă, după ce privise prin vizor chipul Colonelului care își apropiase obrazul ca să fie recunoscut de către cel dinlăuntru în lumina puțină a străzii.

— Bună seara...

— Bună seara...

Ușa se închisese în urma vizitatorului și acesta desluși mobila rece, nelustruită din micul vestibul. Îl urmă pe omul din fața lui și ajunseră într-un fel de salonaș ce dădea spre o curte interioară. Nici o fereastră deschisă, aerul încălzit, miros de covoare măturate în aceeași zi, cîteva fotolii de piele maro, acoperite cu un fel de prapuri aurii în locul unde se așeza cineva cu capul, măsuțe joase cu cristaluri deasupra, dintr-un colțar o veioză cu picior, ce arunca o lumină palidă în jur.

- Luați loc ! Beți ceva ? (întrebarea sacramentală).
- Nu, mulțumesc. Pot fuma ?
- Da, vă rog.

Apăruse o scrumieră de argint pe fundul căreia fusese sudat un franc francez jubiliar, cu imaginea unei femei în mers. Lîngă scrumieră aștepta un dosar.

— Aveți aici exact ce vă trebuie, spusese gazda. Colonelul îl privi : părul tuns scurt, ceva robust, decis, priviri deschise. Costumul civil bine croit acoperea un trup hrănit din belșug, dar în tot ce spunea, ori de cîte ori îl văzuse și chiar în politețea de acum, exista o depărtare pe care ceilalți o simțeau repede și pe care bărbatul de 52 de ani o sublinia neostentativ, dar o sublinia prin tot ce spunea și în felul în care, de pildă, îi întindea mîna.

— Nu se obișnuiește să se umble cu hîrtii în astfel de cazuri, dar nu avem ce face. Aveți harta dispozitivelor nemțești, notate convențional. Oricum, nu ar fi recomandabil să fiți găsit cu așa ceva la dumneavoastră. Să sperăm că aveți noroc...

Sunase pe cineva, apăsînd pe un buton mascat în brațul fotoliului în care se așezase la rîndul lui.

— O cafea ?

— Da, merge. Nu e o oră prea potrivită pentru mine, dar...

Celălalt nu-l mai asculta. Oricum, Colonelul prefera să aibă de a face cu militari decît cu curvele de politicieni care mereu găseau pretexte să amîne unele lucruri și care mureau *să trateze*, cum subliniau de fiecare dată. Dar aici era vorba de acțiune, era sătul de declarații de principii. Îl văzuse o dată într-o casă de pe Naum Râmnicianu pe Maniu. În toată acea întrevedere, el nu avea decît rolul de a înregistra ceea ce se discuta. Nu știa nimeni cine este, numai colonelul în casa căruia se afla acum ghicise că e militar, pentru că ofițerii se miros între ei, indiferent în ce haine sunt îmbrăcați, după niște detalii ce scapă altora, dar nu spusese nimic. Erau destul de mulți pentru o astfel de întrevedere periculoasă, dar reuniunea lor era mascată de un fel de masă prietenească ce ar fi vrut să însemne o aniversare, dacă ar fi fost crezuți de cei care i-ar fi descoperit stînd la un loc sau, și mai primejdios, dacă i-ar fi spionat și ar fi auzit ceea ce puneau la cale. Prezența lide-

mului partidului țărănist îi stingherea pe toți, îl știau din ziare sau chiar de la reuniunile electorale, dar faptul că se aflau în apropierea lui năștea o și mai mare rezervă celorlalți în angajarea unei discuții deschise, și asta pentru că abilul om politic avea un stil de a discuta mai curînd juridic decît cel ce se impunea în asemenea împrejurări. Mereu erau amintite forțele, reale sau nu, aflate în spatele său, mai curînd în spatele numelui său, cum sublinia de cîte ori avea ocazia, dar un sentiment de stinghereală se crea la toți, ei, ceilalți, venind din partea altor grupări politice, trebuiau să țină seama mai întîi de părerea acestui om care, prin limbaj, prin gestică studiată parcă la oglindă și, mai ales, prin superioritatea omului care se crede de multă vreme cel mai important individ din mijlocul unei adunări și vrea să se știe tot timpul acest lucru, le-o impunea. În ce-l privea, Colonelul nu putea suporta astfel de lucruri, dar nu putuse s-o spună, pe urmă vorbise cu Lucrețiu Pătrășcanu despre întrevederea avută : „Ei, bine, ce părere ți-ai făcut despre domnul Maniu ?” Colonelul refuzase să-i răspundă. Ceea ce gîndise el despre omul de la Bădăcin nu încredințase nimănui și pentru că în astfel de împrejurări nu avea cui, și pentru că, într-adevăr, deși nu se vedea cu multă lume, numai de vorbit nu-i ardea, dar un sentiment de dezamăgire îl încercase. Se așteptase ca omul aureolat de o istorie făcută de ziare și de partizani fanatici să lase, cît de cît, impresia unui tip decis, a unui lider, adică să-ți inspire senzația că poți să-l urmezi fără să riști ceva, și oricît ai fi vrut să înțelegi ce este în realitate un om politic burghez, era greu să-ți imaginezi că așa ar trebui să arate un astfel de individ. Prea multe cuvinte, prea dibaci în gîndire, prea multe chichițe avocățești, mereu întrebări cu cheie, mereu obstrucții asupra unor acțiuni care nici nu avuseseră loc și care mai întîi trebuiau să reușească și pe urmă să se vadă ce era de făcut de aici încolo. Un tîrg, într-un cuvînt, în care omul care temporiza cel mai mult acțiunea, motivînd fiecare tergiversare cu o prudență ce trebuia să existe în astfel de împrejurări, dar care devansa o frînă în calea acțiunii. Dacă ar fi fost după el, de mult s-ar fi rezolvat totul, dar nu putea să se amestece în complicatele tratative ce începuseră de mult. Sigur că era vorba de soarta țării

și că orice aventurism era nepermis, se vorbea de masele aflate în spatele acestui individ, dar el deja făcea parte din trecutul politic al țării, și ce părea mai ciudat era faptul că Maniu nu înțelegea că tocmai ei, comuniștii, erau urmați de exact ceea ce îi trebuia acestui om ca să fie liniștit, de mase. Dar cum nu aveau timp de lămuriri și nimeni nu se gîndea să arate celuilalt că e mai puternic sau că are în spate forțe mai puternice, discuția decursese oarecum steril și cu destule poticniri. Se evocau relațiile externe ale celor aflați în jurul mesei, se anvizajau jocuri viitoare în culisele diplomatice, erau invocate problemele grave pe care viitorii guvernanți le aveau în față și cine să le descurce decît omul cu obrazul palid, cu priviri reci, cu glas ascuțit, chinuit parcă de colici, cu o crispare a expresiei feței în fiecare secundă, scoțînd parcă cu greutate din străfundurile ființei mereu o soluție neașteptată, pregătit pentru toate variantele. Plecase de acolo cu o vădită dezamăgire pe care celălalt, Lucrețiu Pătrășcanu, o simțise și-i spusese : „Nu pari prea fericit.“ „Da ? Se simte ?“ „Cam...“ făcuse avocatul cu zîmbetul lui fermecător. „Cu marfa asta lucrăm noi ?“ „Deocamdată, nu avem ce face altceva. Nu crezi ?“ Convorbirea se opri aici. Gazda așteptase să fie aduse cafelele pentru amîndoi de către o fată subțire, care nu avea aerul unei subrete, ci mai curînd al unei rude și pe urmă, după ce-l lăsase să guste lichidul încă fierbinte, doar o gură rapidă, scurtă, deschisese mapa cu hărți, explicîndu-i răbdător despre ce era vorba.

— Ca militar ce sunteți, nu este nevoie să vă mai spun că reușita acțiunii noastre depinde de rapiditatea și de hotărîrea cu care vom tăia aripile adversarilor. În țară, la ora asta, există 670 000 de nemți în care intră și grupul etnic german. Evident, nu toți sunt soldați. Trupele germane numără 64 000 de soldați, plus 40 000 de trupe SS, cele mai periculoase. Unitățile germane sunt în număr de 63, cu trupe de aviație, antiaeriană, marină, posturi de ascultare, unități de camuflaj al trupelor cu ajutorul ceții artificiale, transmisioniști, baterii de coastă, depozite de căi ferate, ateliere de reparat, spitale de campanie, sanitari, cruce roșie, plus poliție militară, SS, ca să nu mai vorbim de agenți acoperiți care nu sunt mulți, dar peri-

culoși și, mai ales, necunoscuți. Mari unități germane se află, după cum probabil știți, în București, Brașov și Ploiești. Acestea trebuie întâi anihilate. În ce privește armata, noi am făcut totul ca în fiecare loc, la momentul potrivit, trupele noastre să intre în dispozitiv și să împiedice orice încercare de a reacționa a nemților. Puncte periferice, dar importante, se mai află la Hodiaș, pe muntele Omul, în clădirea *Touring Clubului Român*, la Ocna Sibiului, la stația meteorologică și la cota 574, la vest de Ocna Sibiului. La Orșova trebuie scoasă din luptă o companie din Batalionul 370 care se ocupă cu siguranța transportului pe Dunăre, la Periam, în Timiș Torontal, există lazaretul 663, instalat în Școala germană de acolo ; la podul Rizi sau Beștiloaia, iată-l aici pe hartă, indicat cu o cruciuliță, se găsește o companie de instrucție, specială, cu numărul 13. Pe șoseaua București-Oltenița vă mai semnez două depozite de muniții germane, unul în pădurea aflată la un kilometru și jumătate de comuna Mitreni, în dreptul kilometrului 54, altul în pădurea aflată la nord de comuna Șoldanu, în dreptul kilometrului 46... În rest, o să citiți harta și o să aveți situația exactă a trupelor inamice. Ce înțelegeți să faceți ?

— Vom mobiliza forțele noastre în sprijinul armatei.

— Nu e vag ? întrebare celălalt. Ce înțelegeți prin forțele dumneavoastră ?

Colonelul îl privise deschis, neascunzându-și uimirea.

— De câte ori trebuie să vă spun că avem oameni în toate părțile, dacă vă interesează...

— Nu vreți să fiți mai concret ?

— Cum să nu ? E vorba de unități de partizani care luptă de câteva luni în Munții Banatului și mai ales de grupele de sabotaj din transporturi, unități de asalt, gata să intervină imediat ce acțiunea armatei ar avea loc. Vreau să vă amintesc că și în rîndul oștirii există susținători pe care bineînțeles că nu pot să vi-i numesc, din motive pe care le ghiciți.

— Înțeleg, înțeleg, făcuse gînditor celălalt. Și armele pentru civilii dumneavoastră de unde o să le luați ?

— Sunt luate de mult...

— Vreți să spuneți că ele se găsesc pe toate drumurile și că nu aveți decît să le strîngeți...

— Nu, domnule, sunt depozitate în locuri sigure și fiecare grupă de civili, cum le spuneți, știe ce are de făcut...

— Nu rămîne decît să vă cred pe cuvînt...

Mereu aceeași neîncredere, mereu bănuiala că ceea ce ani de zile se organizase cu migală și răbdare nu exista cu adevărat, adică o rezistență organizată, gata să lupte.

— Atunci să trecem și la situația armatei, pentru a vă face o idee generală. Dar de ce nu luați cafeaua aia, că se răcește ?

Băuseră fără să se privească. Casa părea pustie. Nici un fel de zgomot, nici o mișcare. Ca și cînd ar fi știut ce simte, gazda spusese :

— Fiica mea ne păzește. La cea mai mică bănuială că putem fi surprinși vă voi conduce spre o ieșire pregătită din vreme...

— A, nu la asta mă gîndeam, mă gîndeam că noi doi avem toate motivele să ne suspectăm unul pe celălalt, deși ne-am angajat la o treabă destul de primejdioasă din care nu mai există ieșire.

— Asta cam așa e. Dar mai bine să mă ascultați. Pe front există 465 000 de oameni, în Zona exterioară și în Zona interioară. 39 000 de soldați putem să-i socotim ca aparținînd zonei București. 250 000 sunt subordonați Marelui Stat Major. Putem conta pe Armata I, pe Corpurile 6 și 7 teritoriale, pe Vînătorii de Munte și pe cei 37 000 de oameni care lucrează în aviație, plus 36 000 de oameni din antiaeriană. Mai putem adăuga 9 400 de marinari și ofițeri. Restul îl veți face dumneavoastră...

— Cred că puteți conta pe toată armata română, care e sătulă de nemți...

— Să sperăm. Parola e cea pe care o cunoașteți : *Stegar, extremă urgență*. Odată dat acest ordin, trupele noastre vor ocupa punctele dinainte stabilite. Dealtfel, în ce privește Bucureștii, pentru ca să nu bată la ochi, am obținut cifra de 39 000 de soldați, invocînd posibilele revolte muncitorești. Aici aveți hărțile pentru Marele Stat Major, și una în culori a trupelor campate pe județe, precum și amplasamentele pe teritoriu ale depozitelor de muniții și carburanți, materiale, auto și geniu, explozivi, depozitele de subzistență a armatei, echipament și harnașamente.

Vă mai reamintesc că numai în Capitală există 68 de obiective militare germane, aici trebuie să avem un sprijin consistent din partea dv. Un prim obiectiv de mare importanță mi se pare Centrala telefonică de la Ciolpani, care este folosită de Mareșal cînd stă la Predeal și de unde se ține legătura cu frontul. Între altele vizăm și postul german de radio *Ilse II*, aflat în pădurea Tunari, care trebuie scos din circulație din primele minute, precum și tăierea circuitelor telefonice germane care va fi făcută sub pretextul unui exercițiu de rutină al celor de la *Serviciul de Telefoane*. Mai sunt angajate în această operație și unități de pompieri. Locuri care ar trebui neutralizate : *Hotelul Splendid* și *Hotelul Princiar*, unde sunt cazați nemții din Comandamentul din București. Intenționăm de asemenea să blocăm barierele de Giurgiu, Bragadiru, Ciorogîrla, Chitila și mai ales pe cea de la Băneasa, din cauza aeroportului și a accesului spre Valea Prahovei. Cam asta ar fi tot : data acțiunii : 26 august...

— Dac-o vrea Dumnezeu, cum spunea un prieten al meu, zisese Colonelul, ridicîndu-se, strîngînd mapa și pe urmă mîna gazdei sale care-l condusesese în tăcere pînă la ieșire...

Așadar mai erau cîteva zile și viața lui avea să se schimbe. Ce ciudat lucru, să fii singurul din această casă care să știi ce Dumnezeu se va întîmpla cu toți oamenii (sau nu se va întîmpla, pentru că totdeauna exista un lucru necunoscut ce putea să dea totul peste cap, să amîne sau să schimbe datele întregii probleme). Poate o presimțire ce devenea tot mai insistentă și ducea la gesturi neașteptate exista, nu s-ar putea spune că Tismana arăta tot atît de sigur pe el, că în stăpînirea lui de sine nu intrase încă și puțină pace ; că lui Raul nu-i mai ieșeau pe gură frazele acelea mușcătoare și stării lui de amețală permanentă îi luase locul o inerție din care nu mai reușea să iasă, glasul părea lipsit de ironie, era obosit, nedormit, vorbea mai puțin, citea ziarele de dimineață de tot, înaintea lui Tismana, de parcă ar fi vrut să deslușească din știrile lor anodine un adevăr pe care-l bănuia de mult,

dar care devenea presant, oricum nu atât de imediat cît ştia Armand că va fi. Ceremonialul nescris al casei era acelaşi, deşi, de la plecarea atât de neaşteptată a Evelynei, parcă raporturile dintre ei se schimbaseră puţin. Valetul Anton tot îl mai întreba din cînd în cînd pe Raul, fratele ministrului, cu aceeaşi voce egală, fără nuanţe : „Ce mai serveşte domnul ?“, dar el nu mai răspundea ca altă dată : „Rahat“, făcea numai un semn obosit că doreşte coniac, arătînd sticla din faţa lui, aşezată pe o masă de nuiele în mijlocul peluzei de iarbă, şi bătrînul domn, moştenit de la Slătineanca cea bătrînă, se apleca asupra paharului şi mai turna o picătură aurie ; atât, o picătură, cu aerul că umple din nou paharul ce nu fusese golit. Nu se mira, nu întreba nimic, aceleaşi gesturi, stînga înmănuşată la spate, ochiul atent la sonda de metal prin care se scurgea preţioasa băutură, servind cu dreapta, cu ochiul aţintit în aşa fel încît să nu se treacă peste un anumit nivel : paharul nici prea plin, nici golit la jumătate, pentru asta era plătit, să nu greşească, să dea iluzia că serveşte ireproşabil, în orice împrejurare ; pe urmă, cozile de rîndunică ale livrelor dispăreau arătînd silueta văzută din spate a bătrînului, cu mersul lui egal, aceiaşi paşi, nu grăbiţi, nu leneşi, îndreptîndu-se spre nicăieri, undeva, în spatele unor copaci bătrîni şi aşteptînd în picioare, nemişcat, fără privire, gestul prin care domnul Raul îl aducea din nou din palida, inconsistentă umbră a grădinii, lîngă masa lui, pentru a-i mai turna din nou o altă picătură, stropul acela care lipsea din paharul beţivului pretenţios, zăcînd între ziarele moto-lite, nemaireuşind să se îmbete, cuprins de o plictiseală uriaşă, în torpoarea zilei de vară ce părea imemorială, nesfîrşită, cu surparea norilor ce treceau măreţ deasupra oraşului ; parcă nişte uşi împărăteşti de biserică, stropite cu aur, cărate de vînt cine ştie unde şi atunci se ivea de undeva, din adîncă, misterioasa penumbră a casei, Marcela cu un coş de struguri brumaţi, abia culeşi dintr-o necunoscută vie, nişte struguri imperiali, aurii şi ei, ca norii lunii august la Bucureşti, în care zvîcnea încă o sevă cristalină, îngheţată în boabele ce străluceau şi păreau pline de o viaţă celulară nebănuită : „Nu serviţi, domnu' Armand ? Mi i-a adus cineva de la ţară, i-am spălat, gustaţi...“ Şi în priviri aceeasi invitaţie şireată pe care o

avea de cîțiva ani, încărcată de mirare : „Cum poate un bărbat tînăr și atît de singur — mă rog, ăsta era un lucru discutabil — să nu o observe, să n-o placă ?” Și el, impenetrabil, prefăcîndu-se mereu preocupat de dosarele lui pe care trebuia să le pună în ordine și consultîndu-și ceasul de la mînă, ceea ce voia să-i sugereze femeii că nici să respire nu are timp, atît e de prins, și ea se îndepărta, abia stăpînindu-și mînia că nu e băgată în seamă măcar acum, cînd tirania stăpînei casei dispăruse și nimeni nu întrebuse unde plecase soția lui Tismana și pentru cît timp, pentru că într-o casă mare servitorii nu pun întrebări, ei sunt numai întrebați și, deodată, echilibrul relațiilor dintre cei aflați de atîta timp împreună sub acoperișul acelei case se schimbase. Ceva, o lipsă imperceptibilă de respect se instaurase, sigur, nimeni nu arăta asta pentru că ar fi fost pierdut, dar o undă compătimitoare în priviri sau în glas exista, ministrul era tratat ca un bolnav, urechea servitorilor avea o atenție specială, o aplecare curioasă, plină de deferență și mai ales de bunăvoință, cum te-ai lăsa în voia unui convalescent care nu trebuie să facă efortul de a spune de două ori ceea ce putea fi spus numai o dată și el înțelegea asta și se enerva, dar enervarea lui nu era trădată decît de cîte un gîst necontrolat, iute reprimat, de o ridicare de ton necunoscută altădată, de o iritare a glasului ce se silea să fie același, lipsit de inflexiuni, cerînd aceleași lucruri ca altădată, nu fără graba de acum cîteva luni, nu cu indiferența celor ce știu că numai un cuvînt rostit pe jumătate ajunge, cum era de ajuns un gest vag care însemna ceva priceput de multă vreme și care nu se mai cerea explicat pentru a fi urmat de un serviciu. Nimeni nu discutase plecarea neașteptată a Evelynnei, nici ea nu dăduse nimănui vreo explicație, își făcuse bagajele în grabă, strîngînd febril ce credea că-i va fi necesar în expediția terminată, vai, după un timp foarte scurt : banii și bijuteriile, mai întîi și cîteva rochii la care ținea foarte mult, niște taioare, pardesiile ce anunțau ploile scandinave la care atît visase, pantofi, multe perechi de pantofi, boala tuturor femeilor, și blănurile, în total cîteva geamantane în care nu încăpuse tot ce ar fi vrut să ia de aici, dar nu se cuvenea să aibă aerul că devalizase casa soțului ei, ci că plecase numai într-un voiaj.

fără termen. O scrisoare lăsată pe un scrin în dormitorul comun la care Marcela privise cu o ardentă curiozitate pe care ar fi dat oricît ca s-o deschidă și chiar ar fi făcut-o, dacă ceilalți, la fel de curioși, nu ar fi vegheat să nu fie violată pentru că într-un fel se solidarizau cu ceea ce bănuiau că va fi o mare suferință a celui părăsit, dar lucrurile se desfășuraseră fără nici un fel de exteriorizare. Tismana se întorsese de la Domnești și șoferul Costache îl înștiințase ce se întîmplase cu soția lui, povestind cum o condusesse la aeroport unde o aștepta diplomatul acela al cărui nume nu-l reținuse, tenismanul blond, înalt, cu aerul său de campion, cu care se urcase în avion, nu înainte ca doamna să-i lase un bacșiș în palmă spunîndu-i : „La revedere, Costache, dacă te întreabă domnul unde am plecat, să-i spui că am să-i scriu de la Stockholm, să nu fie îngrijorat“. Și Tismana întrebasese, ascultînd apoi ce-i spusese credinciosul său șofer, dîndu-i și el un alt bacșiș, zîmbind fără să clipească : „Bine, mulțumesc, Costache, vezi tu ce-i cu bujiile alea, că mereu cei de la Minister îmi vorbesc despre ele, ei se pricep mai bine decît mine...“ Nu era vorba de nici o bujie, dar șoferul dăduse din cap aprobator ; avea el grijă să le schimbe pentru că se vor fi învechit... Pe urmă, celor din casă, Marceli și valetului Anton, le zisese să strîngă ce mai rămăsese din toaletele doamnei și să le ducă la Domnești pentru că nu mai era nevoie de ele. Și încheiase ca și cum ar fi strîns o față de masă pe care mai existau firimituri, nedorind să le mai vezi : „Doamna o să lipsească cîtva timp“ și cu asta totul era lămurit, clasat și toți cei din jur, de la bucătăreasă la grădinar, nu trebuiau să se mai mire sau să ceară vreo explicație suplimentară. Cu el, cu Armand, discuția fusese la fel de lapidară : „Ce spui de asta ?“ „Nu înțeleg nimic.“ „Nici eu.“ Pauză mare, Tismana fumase o țigară întreagă în fața ferestrei deschise, era într-o zi plină de soare, altădată se gîndeau să plece la mare sau în alte locuri, acum ceva stricase echilibrul existenței lor și nimic nu părea mai lipsit de sens decît dispariția Evelyni. A, una erau aventurile ei pe care le știa toată lumea, boxerul acela, mai vechiul tenisman (există o consecvență deci pe linie sportivă, se amuza în sine, cu amărăciune, ministrul), alți bărbați, mai tineri sau mai bătrîni ; în societatea

lor totul era îngăduit în afara lucrurilor scandaloase, cum ar fi o palmă dată cuiva sau o ceartă în public, sau, și mai rău, ceea ce se întâmplase atunci, părăsirea căminului conjugal și încă în ce formă, fuga cu un strein, asta putea să aibă implicații și asupra carierei lui politice, putea fi întrebă, se puteau insinua de către adversarii săi cine știe ce lucruri, poate o învinuire de spionaj, adică trecerea unor secrete de stat tenismanului suedez care cine știe pe ce carte jucase, dar dincolo de schimbul rapid de cuvinte dintre ei și o condamnare formală din partea soțului ultragiat : „Parcă n-o știi, totdeauna a fost așa, nu s-a luat în serios, din nefericire de la o vîrstă nu mai poți ierta ușurătățile femeii lîngă care stai. Asta merge la tinerețe, nu la o vîrstă cînd putea să aibă nepoți“, nu se mai rostise nici un cuvînt. De atunci, nimic, nici măcar o aluzie, odată ce toate lucrurile ei dispăruseră din jur, Marcela avînd grijă să strîngă orice ar fi putut s-o evoce în această casă, de la pieptenii folosiți, pînă la săpunuri și parfumuri, de la extensoarele din sala de gimnastică, pînă la pantalonii de călărie, totul fusese adunat meticolos și făcut pachet, expedit cu mașina la Domnești, un control sever urmînd unei inspecții a valetului care nu uitase nimic : o cravașă mai zăcea pe undeva, prin fundul unui dulap și chiar o șapcă de jocheu, de piele, ce se strecurase într-un raft, totul vînat cu o atenție polițistă, era ca și cînd ai scormoni cu un bisturiu adînc într-o rană, cum ai cauteriza cu fierul roșu un loc infectat, dar dincolo de astea mai existau telefoanele răutăcioase care deveneau sîcîitoare, voci de femei care nu-și mai spuneau numele ca altă dată și pe care, pe unele, și Marcela și Anton le recunoșteau, voci drăgălașe, prefăcute, întrebînd cu aerul celei mai bune credințe : „Cu doamna Tismana, dacă se poate“ sau : „Drăguță, Evelyne e pe acolo, fii dulce și dă-mi-o...“ și cîte și mai cîte, aceeași triumfătoare, gîlguitoare satisfacție, știindu-se că dincolo, la capătul firului, valetul sau subreta trebuiau să răspundă fără enervare că doamna lipsește și pe urmă venea fraza următoare : „Dar unde e plecată și cînd revine ?“ și așteptarea pînditoare a unei urechi voind să distingă în vocea celor doi vreo încurcătură : „Nu știm, doamnă, reveniți“. Și cîte o voce revenea cu aceeași ironică curiozitate anonimă care sfîrșea prin a-i enerva

chiar și pe acești doi oameni de casă, obișnuiți cu toate. Dar între ei, măcar formal, lucrurile nu suferiseră nici un fel de modificare, aceleași ore ale cafelei, ale mesei grăbite de la prînz, numai invitații de seară nu mai apăreau, dar asta nu se mai întîmplase de mult, de pe vremea cînd începuseră bombardamentele, așa încît nimeni nu se mira sau nu lăsa loc pentru așa ceva, urmase reîntoarcerea la Domnești și firul existenței lor fusese reînnodat, fără mari surprize, dar absența femeii care dăduse pînă nu de mult toate ordinele și care conducea de fapt barca, cum spunea ea însăși, cîteodată era resimțită, oricum, și imperceptibila schimbare de atitudine a celor din jur, unii față de alții, nu scăpa nici unuia dintre ei, chit că fiecare își vedea de ale lui, cu exactitatea de ceasornic a habitudinii ; plecări la ore fixe, același claxon la întoarcerea acasă a ministrului, grelele grilaje scrișnind apoi pe pietrișul în care erau înfipte șinele pe care alunecau niște roțile, norul de praf albicios ridicat deasupra curții, căzînd ușor peste iarba și tufele de trandafiri și imediat țîșnirea robinetului de apă, întors și jetul argintiu ce umezea colbul, șuvoaietele lichide învîluind ca o pulbere ce răcorea aerul încins de vară și mirosul de praf umezit și de iarbă arsă ivit din contactul dintre prăjeala soarelui de vară și rîurile de apă rece izbucnind din subteranele pămîntului sau numai dintr-un sistem circulator de țevi ce o căra de undeva, ecourile înfundate ale pașilor lui Tismana, urcînd scările acoperite cu covoare roșii și întrebarea mereu aceeași : „Ești pe aici, Armand ?” și el răspunzînd că sosise abia cu cîteva minute înainte (ministrului îi plăcea să fie așteptat, să fie cineva care să-i dea o știre despre lucrurile curente și asta imediat, cînd, bineînțeles, nu soseau împreună de cine știe unde, Armand însoțindu-l deseori și rezolvînd din mersul mașinii unele treburi curente). Dar dispăruse animația, ceva vital din această casă, nu mai erau apelurile Evelynnei care cerea cine știe ce, nu se mai auzeau pașii Marceliei alergînd de la subsol pînă sus, nu se mai auzeau plăcile de patefon, măsurile triste ale *Pavanei pentru o infantă moartă*, tîrșitul poantelor pe parchetul din sala de gimnastică, încrucișarea de spade și glasul biruitor al femeii cînd reușise un punct, atingînd pieptul adversarului care

abia aştepta să fie lovit cu spada în pieptarul matlasat ca să o audă, încîntată cum era, că s-a mişcat cu dibăcie în acea dimineaţă ; nu mai erau apelurile de jos, din maşină, cînd se uitau pintenii dacă se mergea la călărie, sau cravaşa, ori celelalte accesorii atît de numeroase provocînd reîntoarceri şoferului care mai căra vreo pătură sau mai aducea o altă pereche de cizme pentru că cele luate la plecare nu păreau potrivite, nu se ştie de ce, şi nu se mai auzeau plescăiturile palmelor pe spatele gol al Evelynnei, ale fostului boxer, Bob Harvey, care încă povestea cum a cîştigat titlul mondial la Havana cu un *upercut* de toată frumuseţea aplicat în plină figură adversarului, nu-l mai zăreau pe doctorul Lăcănescu cu mersul lui tîrşit, şiret, cu privirile libidinoase, aruncate pe furiş în jur, cu gîjiitul de om bătrîn, urcînd scările, totul anunţînd un sfîrşit previzibil ; şoarecii părăseau corabia, de la o vreme chiar telefoanele se împuţinaseră, sigur că mulţi erau încă în dispersare, locuind cine ştie pe unde, pe la rudele de la ţară sau în orăşele de provincie, dar pe unii dintre amici Tismana îi întîlnea, se întorseseră în Bucureşti, îi văzuse, se salutau, dar atît, se evitau şi el nu spunea nimic, nu se mira de nimic, îşi căuta de lucru pentru a uita ce i se întîmplă sau pentru a nu mai fi silit să priceapă că ceva nu este în ordine în jurul lor.

Şi în această viaţă trucată, pentru că ei, cu toţii, ştiau totul despre ceilalţi, Armand avea sentimentul unui actor care se pregăteşte să iasă din scenă, să-şi şteargă machiajul de pe faţă pentru a-şi arăta adevăratul chip. Nu înţelegea nici el bine ce i se întîmplase. Mereu amintirea perioadei confuze de după plecarea din Spania, aşteptarea apăsătoare din micul hotel *Raza de aur*, suspiciunea pe care o ghicea în jur, şi el şi Neluţu Marcovici fiind socotiţi un fel de trădători ai cauzei internaţionaliste, dar alţii o păţiseră şi mai rău, cum îi spusese după ciudatul proces Nicolae Cristea, puteau să aibă ghinionul să fie puşi la zid pentru că în război se întîmplau şi lucruri din acestea. Oricum, sentimentul inutilităţii, al refuzului de a li se da vreo explicaţie, asta dura cel mai tare. Micuţa femeie care se învîrtea în jurul lor fără un cuvînt, Eugenia Luncaş, ocupată cu alţi voluntari ce soseau sporadic şi trebuiau dirijaţi spre locurile de instrucţie şi cazaţi şi avu-

grijă ca ei să nu fie prinși de autoritățile franceze, nu-i întrebasese niciodată : „Dar voi ce mai faceți aici ?“ Și ce să explice ? Că erau un fel de dezertori a căror soartă încă nu o hotărîse nimeni, lucru ce-l făcea pe Neluțu Marcovici să urle de plictiseală : „Eu mă car, treaba lor, să mă dea dezertor, să mă caute, să mă împuște, provizoratul ăsta nu-l mai suport.“ Se apucase de băutură, el care nu bea mai mult de un pahar, două de vin sau de rachiu, orice ar fi fost mai bun decît expectativa asta. Trecuseră cîteva luni îngrozitoare, actele lor false nu le permiteau o mișcare prea riscantă în Parisul pe care-l vedeau de la mansarda acelui hotel ieftin : fumuri albe, drepte, deasupra unor acoperișuri reci, plumburii, multă ploaie, nesfîrșitele ploi pariziene și, ironie, întrebarea : „Ce dracu' găseau aproape toți în acest oraș, zis al distracțiilor, în afară de muzeele bune și de marile lui bulevarde pline de studenți veseli, noaptea, cînd ei trebuiau să zacă ore întregi în încăperea mucegăită, foșgăind de gîndaci, să citească ziare sau romane polițiste, luate pe nimic de la anticăriile de pe malul Senei, un Paris sumbru, din toamna unui an sîngeros, și în jur, o nepăsare uriașă, discursuri în Parlament, fotografii cu oameni uciși în bombardamente în Spania lor, abia părăsită și, la radio, cîntecele lui Maurice Chevalier și iar cifre ale răniților și dispăruților și ale caselor distruse de bombardamentele aviației voluntarilor naționaliști, totul în cacofonia radiofonică a unor programe nerușinat de lejere în mijlocul loviturilor de tun ce se mai auzeau încă, dacă veniseși de acolo, găsind că viața e neverosimilă pentru că, la numai cîteva sute de kilometri de acest Paris plin de petreceri, de femei și diplomați, de aventurieri și spioni, de bancheri și de poeți, mureau oamenii cu miile și nepăsarea generală te putea scoate din sărute.

Apăruse în cele din urmă Lazăr Ionescu, un om negricios, cu o mustață subțire cît un șiret, cu ceva, nu vesel, cît binevoitor pe chip. Le spusese să-l aștepte toată dimineața, nu putea să le dea o oră precisă, dar îi rugase să rămînă în hotelul *Raza de aur* pentru comunicări importante. Și ei îl așteptaseră. De Neluțu Marcovici nu avea nevoie, deocamdată, cu el, cu Dănacul trebuia să vorbească. Se închiseseră în mica încăpere de la etajul IV

al hotelului și *tehnicul* scosese un dosar cu mai multe fotografii, întinzându-i-le ca să le privească. Prima senzație fusese aceea că avea un frate geamăn despre care nu știuse nimic pînă atunci. Un tînăr cam de aceeași vîrstă cu el, asupra staturii sale nu putea face nici un fel de apreciere, cu ceva comun. „Cine e ?“ întrebasese. „Omul pe care va trebui să-l substitui.“ „Nu înțeleg.“ „O să-ți explic imediat“, spusese celălalt și-i mai arătase fotografia unei mașini sfărîmate și chipul unei femei frumoase : „Asta ar fi mama dumitale care a murit într-un accident de mașină“. Nu înțelegea mare lucru, pe urmă privise și alte cîteva imagini : o casă foarte frumoasă, dintr-un oraș necunoscut, înconjurată de grădini cu vegetație luxuriantă : „Fosta dumitale locuință de la Buenos Aires“, pe urmă fotografia unui *ranch* plin de animale și de călăreți, altă casă, la fel de arătoasă, tot înconjurată de grădini, de data aceasta în București : „Iată viitorul dumitale domiciliu. Cînd ajungi în țară, cineva o să te ia în primire și o să-ți dea toate explicațiile de care ai nevoie“. „Nu înțeleg nimic.“ „Puțină răbdare, nu e simplu.“ Pe urmă, lăsase dosarul și-l privise drept în ochi : „Ei, ce zici ?“ Tot nu înțelegea mare lucru. „Nu mi-ați spus despre ce e vorba ?“ „O să vină și asta. Am vorbit cu cei din Spania, cazul dumitale e limpede, nu mai e nevoie să te gîndești la chestiunea aceea.“ „Să înțeleg că trebuie să mă reabilitez, că misiunea la care vă gîndiți este un preț pentru ceea ce eu nu am făcut și nu am să recunosc niciodată ?“ „Nu e vorba de așa ceva. Nu-ți cere nimeni să te reabilitezi. Avem mare nevoie de un om ca dumneata. Ești exact ce ne trebuie.“ Și-i explicase, cît putea el să explice pe scurt, despre ce era vorba. „Dar nu am dexteritatea unui spion, pentru că ce-mi cereți este un lucru destul de complicat.“ „Asta știm și noi, poate n-ai să reușești, dar de încercat trebuie să încerci. Nu avem altă cale. Ne interesează unele lucruri pe care nimeni nu le va ști în afara dumitale, dacă vei reuși să intri în pielea acestui tînăr cu care semeni foarte bine Spaniola o vorbești binișor, după cît mi se spune, este exact ceea ce trebuie. Franceză știi, după informațiile noastre cunoști și germana, e cu atît mai bine. Exact la ce ne-am gîndit, la un tînăr instruit, crescut la Buenos

Aires care habar nu are de viața din România și care, murindu-i mama și nemaiavînd pe nimeni, se întoarce în țară la sora defunctei. Sună ca într-un roman prost, dar ăsta-i repertoriul. Știm totul despre cei din Argentina, despre cei de la București a fost mai ușor să aflăm ce fel de indivizi sunt. Vei fi instruit în acest sens, vom avea grijă noi de tot. Primești ?” „Cred că glumiți. Cum o să vă răspund atît de repede ? Lăsați-mi un timp de gîndire.” „El va fi foarte scurt, oricum nu trebuie să vorbești despre asta cu nimeni, nici chiar cu Neluțu Marcovici, prietenul dumitale. E o afacere secretă...”

După două săptămîni se despărțise de acesta. Nu erau nici veseli, nici triști. „Ce-ai să faci, Neluțule ?” „Nu știu încă.” „Nu ți-au spus nimic ?” „Nimic, doar că nu trebuie să mă simt vinovat. Cazul nostru a fost închis. Mă vor sprijini să găsesc ceva de lucru pe aici.” „Nu vrei să te întorci în țară ?” „M-au întrebat, dar nu mai am nici un chef de așa ceva.” „De ce ?” „Nu știu prea bine nici eu de ce. Poate că refuzul de a se mai conta pe mine îmi va schimba felul de a trăi. Vom vedea. Nu te întreb ce vei face, am înțeles că au nevoie undeva, în țară, de tine. Îți doresc succes.” Îi întinsese mîna, era supărat pentru un lucru pe care el nu-l ghicea. „Cum o să facem ca să mai știm unul de altul ?” „Habar n-am, nu scriu la nimeni, nu am o caligrafie prea citeață. Să lăsăm ca întîmplarea să hotărască...” Voise să-l sărute, dar Neluțu se îndepărtase grăbit, ca și cînd ar fi avut foarte multă treabă. Îi ascultase pașii pe scările scîrțietoare ale hotelului *Raza de aur* și de atunci nu-l mai văzuse niciodată, auzise doar prin '52, de la niște prieteni comuni, că trăiește la Paris, dar cu ce se ocupa nu aflase nimeni.

Sus, în cabinetul lui, Tismana își făcea cafeaua. Nu mai avea răbdarea de altădată, se căina de cîțva timp că la rețeaua electrică a scăzut tensiunea, dărea în cele trei unde i se părea că durează o veșnicie, se învîrtea în jurul reșoului, privind absent, din cînd în cînd, pe fereastră la peluzele albastre, la ora aceea de dimineață, cu o iarbă brumată ca oțelul și de cîteva ori vasul dăduse în clocot

și abia salvase caimacul la care ținea atît ; alteori citea nervos telegramele din ziare, răsfoia distrat paginile încă umede de cerneală de tipar și-l striga de alături pe Armand : „Ce faci, dragă, de ce nu vii încoace ?“ „Nu vreau să vă deranjez.“ „Dar nu mă deranjezi deloc, de unde-ai mai scos-o și pe-asta ? Ce mai spun ziarele, citesc și nu înțeleg nimic.“ Fața macerată de nesomn, ceva care scădea imperceptibil în ființa lui, slăbise parcă, dar asta îi dădea un aer și mai absent, era chiar un bărbat fermecător, deși vîrsta începea să-și spună cuvîntul, avea rasă, Armand o recunoștea, surisul altădată franc, deschis, dispăruse, o osteneală foarte greu ascunsă îi lua locul. Era îmbrăcat în vechiul lui halat vișiniu, totdeauna îngrijit călcat, cu o batistă albă de olandă în buzunarul de la piept, cu un fular, și el alb, de mătase, care-i acoperea gîtul fragil deși afară era cald, ne aflam în august, dar Tismana avea oroare de curent, de inflamații ale gîtului, suferise de amigdalită în tinerețe și asta îl făcuse prudent. Tușea rar, expectorînd discret într-o altă batistă, și ea călcată, albă, pe care o desfăcea cu grija unui medic care aplică un pansament pe o rană. Se ținea drept, puținul păr care-i mai înconjură tîmplele albise de tot, se privea discret, totdeauna cînd rămînea singur, în oglinzile atît de numeroase ale casei și căuta să înțeleagă de ce se găsea încă tînăr. „Interior sunt același, își spunea, psihologia mea nu s-a modificat, am un suflet de adolescent, ce curios lucru, numai carnea îmbătrînește deși exercițiile pe care le fac mă țin drept și am un mers juvenil. Fleacuri !“ Mereu același monolog pe care nu-l auzea decît el, ca pe o rugăciune sau o invocație misterioasă către niște forțe ce nu se mai arătau. În dimineața zilei aceleia, de 21 sau 22 august, Armand nu se uitase în foaia de calendar de pe birou, ceva veșted, amărui plutea în aerul răcoros de dimineață, ultimii trandafiri de pe Jianu, trandafirii Maréchal sau Isabel se scuturaseră de mult pe bulevardul încins pe care stropitorile rare, cîte mai rămăseseră în București, îl udao încă din zori. Un cer pălit, de un albastru mort, făcea acoperișurile și mai incerte, fără forme, o ceață ușoară ca răsufierea copiilor se tîra neștiut spre pădurile dinspre Herăstrău și Băneasa. Melancolice trăsuri treceau rar spre Bordei ; erau răpă-

noase, nu mai aveau strălucirea de altădată, biete echipaje scăpate din rechiziții, revopsite și ținînd locul taxiurilor, trase de cai slăbănogi și ei, cu birjari absenți pe capră, moțîind și mergînd spre lacuri, cu clienți scăpați de pe front, în permisii sau vechi scutiți sau invalizi, lumea mai bună locuind pe aici prin apropiere, dar totul arătînd jalnic, oameni și trăsuri lipsite de stilul vechilor vremuri, cînd spițele roților erau vopsite cu lac negru și caii erau bușumați și bine întreținuți și harnașamentele lor din piele de Dresda, bătute în ținte, luceau în soarele dimineții, nu ca acum, cînd un trecător curios ar fi văzut sîrmele cu care fuseseră innădite discret. Grădinarul lor undeă impasibil iarba cu o mașină englezească, era un bărbat gras, înalt, cu statura unui artilerist, un neamț moștenit de la Slătineanca cea bătrînă, care avea mai mult de 30 de ani, dar ținîndu-se bine, fără să-i arate, tot timpul în hainele lui neschimbate, o uniformă verzuie de pădurar, cu șorț de piele peste pantaloni, obrazul bărbierit la sînge, roșu, ca al oricărui băutor de bere, cu o șapcă pe frunte, salutînd pe fiecare, ori de cîte ori îi vedea (vechea politețe a slugilor de case mari), fumînd trabuc și participînd la toate vînătorile ca maestru de ceremonii pentru că știa cum se prepară vînatul, făcînd focurile și prăjind cîte o pulpă de mistreț la nevoie, indispensabil, binecrescut, absentîndu-se și nevorbind decît dacă era întrebat, omul pe care Armand îl văzuse cel mai des în curtea casei din Aleea Alexandru, dar cu care nu vorbise niciodată. De ce observa toate acestea tocmai acum și altă dată totul i se păruse firesc ? De ce abia în dimineața acestei zile de sfîrșit de august realizase că ceasornicele, nenumăratele ceasornice ale Evelyni, nu mai băteau sferturile, jumătățile și orele lor, fiecare pe rînd, ca într-un ceremonial ? Pur și simplu, pentru că de la plecarea ei nimeni nu le mai întorsese arcurile și sunetele lor se stinseseră pe rînd, fără ca cineva să-și mai dea seama de asta. Casa părea mută, scufundată într-o tăcere letargică, ușile ce se închideau cu fîșiituri sau pocnete înfundate nemaireușind să evoce tainica muzică a ornicelor. Asta lipsea, și florile comandate în fiecare dimineață la florăriile din centru și pe care șoferul Costache le căra cu discreție prin spatele casei și le încredința Marceliei.

Aceasta desfăcea foițele verzui, fine și le sorta, tăindu-le cozile după mărimea vazelor, așezându-le după o rînduială pe care numai ea o învățase de la stăpîna casei, pretutindeni flori, în colțurile imensului hol de marmură albă de Carrara, în care soarele își făcea jocurile, reflectîndu-se strălucitor, dimineața după ce străbătea geamurile albăstrui de cristal din care iradia o a doua lumină, puțin mai întunecată, ca șira spinării păstrăvilor, pentru că sticla prețioasă avea în ea un siliu nevăzut și încenușa vibrația solară, dar atît cît să sesizeze numai un ochi foarte sensibil ; pe la prînz greaua torpoare de la amiază căzînd ca niște falduri grele pe lespezi și atunci purpuri grele alunecau pe ceara cu care femeile de serviciu frecau piatra poroasă, învăluind-o într-o peliculă de culoarea rășinii, alunecoasă și frumos mirositoare ; iar la amurg, amurgurile din imobilul imens al lui Tismana, sosea scăpat de undeva din perdeaua de un verde negru a coroanelor copacilor din Jianu, ca o rază rubinie, ce incendia perdelele de catifea trase, lăsînd numai o spadă sîngerie pe pavimentul acum incert ca și cînd cineva ar fi spart niște vitralii undeva, deasupra. Atunci holul pustiu ca un peron imens de gară, aproape nemobilat, numai cu pereții încărcăți de ceasornice, dar nu toate, pentru că cele mai multe erau agățate în pereții salonașelor colaterale și de acolo anunțau orele de seară cu o melancolică bătaie divină, nu, de aici nu se auzeau decît foarte stins mașinăriile subtile de pe pereții budoarului Evelyni ; pendula hexagonală *Renaissance*, în formă de rîșniță, nu putea fi auzită decît din dormitorul ei sau din baie ; cum nu se auzea pendula cumpărată de Tismana din Malastrana ; cum nu putea fi auzit nici *Carterul* rococo din lemn aurit ; nu, aici băteau triumfător alte pendule englezești, cumpărate la alte vîrste ale casei, mereu cărate cu grijă în geamantanele din piele, de pe la Londra, Berna sau Köln de către ministru sau de către soția lui : orologii cu repetiție, pendule murale cu cadrul pictat, toate acordate în așa fel încît să nu alarmeze, să scoată sunete dulci, prelungi, etufate, ca și cînd ar fi fost așezate pe un perete de pîslă. Dar acum toate tăceau, liniștea devenea asurzitoare, crea o spaimă pe care o

resimțeau cu toții și discreția cu care se trecuse peste dispariția Evelynnei se risipea. Ar fi trebuit făcut ceva, dar nimeni nu știa ce, pentru că prezența florilor într-o casă în care nu mai apărea ca de obicei stăpîna de dimineață, corectînd ici și colo aranjamentul Marceliei, schimbînd locul vazelor, punîndu-le pe unele mai în lumină și pe altele scoțîndu-le din conul de umbră al perdelelor, ori așezîndu-le lingă un mic bazin de piatră deasupra căruia un berbec arunca două fire de apă argintie prin cele două nări, ar fi intrigat. Totul era oprit, și fîntîna aceea care puncta liniștea casei cu un susur continuu, și ceasornicele, acum mute, moarte, fără viață, fără marcarea timpului infinit. Numai zgomotul tîrșit, ușor al pașilor lui Tismana, în halatul lui vișiniu, ocolind reșoul pe care cafeaua încă nu clocotea în a treia undă, și el era nervos, simțînd că ceva nefiresc se construia în jur, o absență pe care altădată nu o băgase în seamă. Era și liniștea zilei ce anunța venirea toamnei cu fișîitul imperceptibil al frunzelor ce se uscau la prima adiere, aducînd de undeva, din coroanele copacilor puternici, primul semnal al sezonului autumnal, dar ei nu-și dădeau seama de schimbarea organică în alte bătaii ale pulsului inimii.

— Armand, unde naiba ești ?

— Aici, domnule ministru.

— Și de ce nu cobori ?

— Nu știam că aveți nevoie de mine...

Mereu politețea lui, delicatețea celui ce se estompează chiar în preajma ta pentru a nu deranja.

— Ce mai e nou ?

— Nu ați citit ziarele ?

— Ba da, dar ele mai mult ascund decît să spună ceva... L-am căutat cu telefonul pe Eugen Cristescu, iar au dat foc la *Țesătoriile Unite*, e al patrulea sabotaj, parcă sunt nebuni și cei infiltrați acolo nu știu nimic.

— Și l-ați găsit ?

— Da de unde ? Îi pregătește Mareșalului plecarea pe front...

Ceva zbîmîi în capul lui Armand, o alarmă violentă, aproape se înfricoșă.

— Dar abia s-a întors de-acolo, spuse mecanic, ca și cînd asta i s-ar fi părut curios.

Tismana îl privea cu o intensă stupeoare.

— Cum, adică ?

— Păi, ieri a revenit la București (nu se bilbâia, dar făcuse oricum o greșeală pentru că avea un glas alarmat).

— Și ce dacă ? Frontul fierbe, e împărțit în multe sec-toare, trebuie să aibă grijă de toate...

Era necesar să pluseze. Armand îl privi drept în ochi pe Tismana, ca și când ar fi vrut să-l avertizeze :

— Dar nu știe ce se întâmplă aici ?

— Ce se întâmplă ?

— Habar n-am, dar ceva se întâmplă...

Cafeaua începuse în sfârșit să clocotească. Tismana luă caimacul cu lingurița și-l turnă în ceașca lui și pe urmă își aduse aminte și de celălalt :

— Bei o cafea ?

— Cum să nu ?

— Despre ce vorbeai adineauri ?

Armand se prefăcu că nu-l aude. De fapt, plecarea Mareșalului pe front răsturna toate planurile celor care anunșaseră deja operația *Pajura* sau *Stejar*.

— În ce mă privește, se confie ministrul, eu zic bogda-proste când aud că pleacă în inspecție pe front. Scap de o grijă. Nu-i mai dă prin gând să facă vreo conferință, nu se mai ocupă de noi, acolo se simte el bine, între militarii săi. Du-l, Doamne, la Ploiești, cum zic țiganii ăia la bombardamente...

Nu era vreme de pierdut, Colonelul trebuia înștiințat imediat pentru că totul cădea baltă dacă tocmai perso-najul principal ar fi lipsit din ziua plănuită, dar cum să scapi de Tismana care avea chef de vorbă în dimineața aceea ?

— Spune-mi, tu nu ai început să te plictisești, Armand ? Prea nu se întâmplă nimic, altădată erau cel puțin recepțiile, mai ne vedeam și noi, cu vreo cucoană, mai aflu o știre picantă, acum parcă au murit toți. Apropo, mai știi ceva despre fetele noastre, cu cine se mai țin ? Parcă mi s-a făcut dor să mai scap caii...

Lui Armand numai de asta nu-i ardea. Știa unde bate ministrul. O gelozie postumă îl rodea de multă vreme ;, își părăsea femeile, dar suferea imediat ce afla că ele se

încurcau cu alții. Cele mai noi nu-l atrăgeau destul, nu iubise decît vreo cîteva, destul de puține, dacă țineai seama de numărul lor mare.

— Nu știu ce să vă spun, în București s-a întors lumea, chiar mai devreme decît de obicei, cum aflu ceva, vă pun la curent, dar deocamdată am fost prins...

— Mai vorbim noi de astea, dar ce ai, pari cam supărat, ți s-a întîmplat ceva neplăcut ?

— Da de unde, nu prea am dormit bine, au fost țînțari, nu știu dacă la dumneavoastră vin, dar pe mine mă mănîncă pentru că dorm cu ferestrele deschise...

— Vechi obicei de văcar, cum ar fi zis...

Se opri și smulse fierul electric al reșoului din priză. Undeva, jos, se auzea țîrîitul telefonului, răspunsese cineva și Armand ridicase receptorul de sus :

— Vă caută domnul Piky Vasiliu...

— Ce ți-am spus eu, e lată, iar măsuri excepționale, iar lumea pe drumuri, uf...

Armand ținea astupat receptorul cu palma. Dispăru într-o clipă ca să-l lase singur pe Tismana, totdeauna făcea așa pentru ca să nu aibă aerul că-l spionează. După cinci minute, Tismana îl chemă din ușa cabinetului său :

— Armand, sună-l pe Anton să-mi aducă hainele, iar o ședință importantă. Plec singur, tu caută-mă peste două ceasuri la Minister, pînă atunci pune în ordine dosarul comuniștilor de la Tîrgu Jiu, cei care au evadat.

Începuse să se îmbrace. Nu se jena de el, își căuta lenjeria în dulapul imens din dormitor și prin ușa deschisă Armand îi vedea corpul dezgolit pe jumătate. Păr pe piept, puțină burtică (cînd se simțea privit, Tismana își ținea respirația dintr-o veche cochetărie, mai ales în fața femeilor, sugîndu-și stomacul), brațe scurte, negricioase, o musculatură bine întreținută, nici prea înalt, nici scurt, în tinerețe probabil că arăta destul de bine, ca și acum, dacă făcea bine socoteala.

Ministrul își privea cămașa, în fața unei oglinzi, cercetînd dacă e bine călcat gulerul, cu o atenție care era jucată, evident.

— Armand, te aștept pe la 11, la Minister, cu dosarul. Cred că e numai o formalitate, dar îl știi pe Piky Vasiliu

ce pedant este, nu aş vrea să-l las să-mi facă vreo observaţie.

— Se poate, domnule ministru ?

Peste o oră, Armand se afla cu maşina în faţa unui scuar de pe undeva, pe bulevardul Mărăşeşti. Colonelul, îmbrăcat într-un costum obişnuit, citea ziarul *Universul* din dimineaţa aceea, privind din când în când la trecătorii grăbiţi care alergau după tramvaie şi autobuze sau se îndreptau spre uşa unui magazin de mezeluri în faţa căruia se făcuse o coadă destul de mare. Secretarul ministrului lăsase *Citroënul* la câteva sute de paşi de locul acesta şi venise pe jos, cu aerul că ar căuta o adresă, pe urmă, când îl zărise pe omul care-l aştepta, îşi privise ceasornicul, observînd prin geamul unei vitrine dacă nu cumva era filat, se îndreptase spre banca pe care stătea Colonelul. Acesta citea neclintit gazeta, ca şi când nici n-ar fi simţit că cineva se aşezase lângă el. Părea un pensionar ieşit la soare în frumoasa dimineaţă, studiind foaia cu un interes pe care nimeni şi nimic nu i-l putea tulbura.

— Ce dracu s-a întîmplat de m-ai convocat atît de neaşteptat ?

— Mareşalul pleacă mîine pe front. Cred că asta dă peste cap totul.

— Ai verificat ?

— Nu dau niciodată vreo ştire falsă.

— Am plecat, caută-mă tot la telefonul de azi, nu mă mişc de lângă el. Dacă cumva se anulează plecarea, spune-mi că unchiul tău s-a răzgîndit, atît, voi înţelege, deşi cred că-l vom convinge pe omul nostru să-l cheme la el şi să grăbim lucrurile. Totul e pregătit. Ordinele urmează...

Se ridicase sprinten, nu mai părea liniştitul bărbat de 40 de ani care era absent de la mişcarea străzii. Armand privi dacă nu s-a luat careva după el, dar nu zări pe nimeni. După un sfert de ceas se îndreptă spre maşină şi porni în goană spre locul de întîlnire cu ministrul. Avea dosarul cerut pe bancheta din spate. Portarul îl recunoscuse după aerul său de om preocupat să nu întîrzie. Lui nu-i cerea niciodată legitimaţia, cum le-o cerea la alţii, tînaşul politicos avea grijă să-i lase mereu în palmă cîte un pachet de ţigări turceşti, luate de la diferiţi funcţionari din minister.

— Bună ziua, făcuse bărbatul gras, afabil, cu siguranță aflat în serviciul lui Mizdrache, dar aici făcînd-o pe un umil deschizător de uși. Ministrul dumneavoastră a venit acum două ceasuri, e în ședință. Cred că n-au terminat, pentru că dacă isprăveau îi vedeam pe cei care părăsesc ministerul.

Îi întinse *darul*, lejer, cu aerul nonșalant al omului obișnuit să facă plăcere altora, fără să sublinieze cumva acest gest.

— Mulțumesc, urc repede, mai bine să aștept eu decît să aștepte domnul Tismana...

— Ca totdeauna conștiincios, domnu' Armand, ce n-arda alți miniștri să aibă un om ca dumneavoastră...

— Așa zic și eu, și-i făcu cu ochiul, cu o complicitate mai veche.

— Să știți că domnișoara Aurora, cea de la *Clubul diplomaților*, mereu mă întreabă de dumneavoastră. Ce să-i spun, că nu mai are răbdare...

— Complimente...

— Complimente, complimente, dar...

Armand urcase scările în goană, nu avea niciodată răbdare să aștepte liftul, cu aerul triumfător și tinerească al unui om gata să-și servească superiorul. Ținea în mînă o servietă cu acte și părea un săritor de garduri, trecînd peste cîte două trepte deodată, urmărit de cei ce coborau, unii cunoscîndu-l și salutîndu-l cu glume de-ale lor :

— Aleargă, Sachelarie, că poimiine se împart grațificațiile, vezi să nu scapi ocazia...

Dar el nu auzea, de fapt era foarte neliniștit, dar asta nu trebuia să se citească niciodată pe fața lui...

În absența șefului său, Ciripoi avea toate ticurile lui Mizdrache. De pildă, în ziua aceasta atît de călduroasă se sculase foarte de dimineață, mai bine zis nu dormise deloc pentru că, în urma repetatelor reclamații ale doamnei Gerda Hoffmann, cercetările în vederea prinderii Claudiei trebuiau continuate, lucru pe care ei îl făceau acum formal, știind că șansele erau minime odată scăpată peste-

graniță, dar nici să refuze continuarea anchetei nu se putea, pentru că autoritățile germane s-ar fi ofuscat, așa încît o echipă formată din el și Teică cerceta mai ales în mediul fetelor care jucau în trupele de revistă ale cinematografeilor, lume în care Claudia avea multe prietene, prilej pentru amîndoi să-și mai aducă aminte de bunele vremuri cînd nu afacerile politice primau. Era o plăcere să te dai mare în fața vreunei Mimi sau Agnes, ce se numeau în realitate Stanca sau Domnica și veneau din cine știe ce cătune din județul Dimbovița, făcînd tro-tuarul o vreme și fiind descoperite în cele din urmă de niște impresari care le inventau virtuți artistice pentru că de la venirea Mareșalului prostituția trebuia să găsească firme mai onorabile, așa încît, după o anchetă *dură*, cum se lăuda Ciripoi că întreprinde cînd Mizdrache nu era de față, era cam tîrnosit de noaptea albă petrecută pe undeva prin Văcărești și terminată într-o cameră de raport de pe lîngă Cișmigiu, a unei fete de 23 de ani, ardeleancă de la Teiuș, venită în refugiu la București, care numai condicuță nu avea, dar se declara *artistă* în trupa de revistă care distra *onoratul public, în pauze, la cinema „Tomis“*, interogată și ea dacă nu cumva o cunoaște pe numita Claudia, fostă divă de revistă. Bineînțeles că numita Erna, o roșcată, cu gura groasă, cu dinți sănătoși, cu o privire neagră, plină de promisiuni, negase, dar încă-păținatul chestor voia să afle și alte lucruri, așa că o sfătuisă să stea de vorbă cu el mai intim, undeva, la o cîrciumă de la capătul Căii Rahovei, într-o grădină, pînă spre miezul nopții, după care *spovedania* continuase în patul ei din micuța încăpere de la etajul 1 al unui imobil de lîngă intrarea în Cișmigiu, lîngă *Universul*. Acum, aerul cocoșesc al bărbatului care a mai cucerit o femeie grație farmecului său personal luase forme nebănuite, pentru că orice puteai să spui despre Ciripoi, dar că nu știe cum să se poarte cu femeile, asta, nu. Cum zicea Flaubert — citase odată șeful lui, Mizdrache, la *Cîna* sau la *Colonade* —, „Fă o femeie să rîdă și te și afli în patul ei !“, vorbă mare, pe care subalternul o reținuse fără greutate, așa încît, nici căldura sufocantă nu-l mai indispucea, nici orele de serviciu care-l așteptau nu-i mai produceau sila de altădată. „Altfel te simți, domnule, după o escapadă, gîn-

dea chestorul urcînd scările bine frecate cu gaz ale *Siguranței*, parcă întinerești.“ Tot la nevastă cu serviciul, nu mai ai nici un gust de viață, pe cînd asta, Erna, era altceva, lenjerie fină, de mătase milaneză, dată cu parfum, nu mirosind a ciorbă și a pipi de copil, totul apretat pe ea, cu maniere, adică știind să mănînce, să soarbă un pahar de *Martini*, comandat cu mare fală restauratorului, după cum învățase de la mai marele lor, Mizdrache, vorbind din vîrfurile limbii și mereu așezîndu-și zuluful și privindu-se în oglinda poșetei pe care o desfăcea des ca să mai scoată de acolo o țigară *Camel*, egipteană, că numai de-astea fumau femeile bine în București la ora aceea, dînd ochii roată în jur, nefiind singuri în grădina cu separeuri mascate de butoaie cu leandri să nu se vadă om cu om, unde veneau în craiile toți bărbații însurați din București, într-o dulce și secretă complicitate. Aici serveau doi chelneri bătrîni, discreți, pe care patronul, un anume Calapodescu, cîrciumar din Craiova, stabilit în București în preajma războiului, îi angajase tocmai pentru că știau să tacă, să nu comenteze ceea ce vedeau. Bineînțeles că nemțoaica, pentru că maică-sa fusese nemțoaică, după propria-i mărturisire, asta se și purta acum, nu făcuse fasoane și înțelesese că *ancheta* despre care vorbise la început Ciripoi pe un ton amenințător era numai un pretext pentru a se împrieteni, așa că nu recurse la prea multe fițe, fapt ce explica buna lui dispoziție din acea dimineață cînd, intrînd în biroul șefului său, nu-l găsisese decît pe Teică, de serviciu la telefon. Șeful, că de la el învățau ei toate relele, era probabil și el în *trageri* cum se exprimau ei în limbaj milităresc.

— Trăiți ! făcuse amărîtul de agent, ridicîndu-se în picioare. Trăiți, la mai mare !

Fuseseră împreună la cinematograful *Tomis* în prima pauză și după ce fata își făcuse numărul și stabiliseră că *ancheta* va continua într-un loc mai agreabil și Ciripoi îi dăduse ordin șoferului s-o aducă la grădina domnului Calapodescu, spunîndu-i lui Teică : „Roiu', pe mîine dimineață !“, acesta se topise fără altă întrebare, rozîndu-și numai mustața și spunîndu-și în barbă : „Cine poate oase roade“, dar fără invidia mizerabilă a altora, poate și pentru că era cam prostovan și avea alte vicii, ca băutura și tutu-

nul, iar în ce privește femeile, cînd era luat peste picior, spunea cu glas mîeros că, în ce-l privește, *a pus de mult carabina în cui*, vorbe din care fiecare putea înțelege ce voia.

— Șeful n-a venit ? întrebasese Ciripoi ca și cînd n-ar fi auzit urarea celuiilalt.

— N-a trecut.

— Sigur ?

— Sigur, sunt aici de la 7 ; or, la ora asta nu se scoală decît dacă vine de la vreo nuntă sau parastas, fapt ce nu s-a mai întîmplat de multă vreme pe ulița noastră...

— Să fi dat iar peste una care are chestia aia cu repetiție ? întrebasese chestorul, așteptînd ca subalternul să-l roadă puțin de poale pe Mizdrache, care avea o reputație bine stabilită în materia asta.

— Eu de unde să știu, dom' chestor, că...

— Bine, bine, făcuse măreț cu gestul inspectorului șef în al cărui scaun de multă vreme ținea el să se așeze, odată și-odată. E ceva nou pe-aici, ați umflat pe careva ?

— Da, sunt suspiecții de la *Țesătoriile Unite*, ăi de au dat foc iar azi-noapte...,

— Ce, azi-noapte ?

— Cum auziți...

— Unde sunt ?

— Dincolo, la mine în birou, îi păzește Dincă. I-am bătut de i-am smintit de cînd am venit, de trei ori i-am luat la rindea, dar nu scot un cuvîntel...

— Să fii tu sănătos, cei de-au dat foc s-au cărat, că nu erau proști, ăștia doar să ciripească ceva pe gurița lor, să ne pună pe urma suspiecților, îi bateți degeaba...

— Dacă o fac pe morții...

— Lasă-i, că-i iau eu cu binișorul, o să vedeți voi cum se face...

— Doar n-oți vrea să lucreți aici ?

Ciripoi își dădu seama că se așezase din vorbă în vorbă pe fotoliul lui Mizdrache, să-l fi găsit șeful acolo foc s-ar fi făcut ; se ridică repede și trecu în biroul lui care se afla în fața celui al inspectorului șef, sunînd lung pe fe-

meia de serviciu și cerîndu-i un pahar cu sifon rece pentru că avea arsuri de la vermutul băut cu o seară înainte, asta numai ca să nu pară mitocan, pentru că lui nu băuturile astea de domnișoară îi plăceau, ci vinul sau trăscaul, dar nu puteai să-ți strici firma în fața unei artiste. După ce femeia îi lăsă paharul pe masă, așezat pe o farfurioară, mai ceru și niște gheață de la răcitorul comun care se afla pe coridorul instituției. Pe urmă îl sună pe Teică, care aduse trei inși, îmbiindu-i din spate cu vocea lui dogită :

— Intrați, că nu vă mănîncă, dumnealui e mai milos, nu-și murdărește mîna cu voi...

Ciripoi, cu ochii într-un dosar în care nu se afla decît o foaie albă pe care în timpul anchetelor desena figuri de oameni, destul de nereușite, iar își imita șeful.

— Aștia-s sabotorii ? întrebase cavernos pe Teică.

— Aștia, domn' chestor...

— Lasă-i cu mine puțin, mai zisese, și celălalt închisese ușa în urma lui.

Bîzîia insistent o muscă, exasperată că nu găsește o fereastră deschisă, aerul era închis, dar Ciripoi tot nu ridicase privirile asupra celor aflați în fața lui. Părea că citește un raport, cu atenție, descoperind în el lucruri nemaipomenite.

— Așa, făcu în cele din urmă, ca și cînd ar fi tras niște concluzii destul de grave după cele aflate. Voi sunteți ?

Îi măsurase pe rînd. Erau doi oameni vîrstnici și unul mai tinerel.

— Tot la voi s-a întîmplat ? Parcă ne-am mai văzut noi...

Nu se mai văzuseră ; cei trei, încă cu obrajii arși de palmele lui Teică și ale agentului Dincă, nu scoteau un cuvînt.

— De ce nu vreți să vorbiți, oameni buni ?

Cei trei tăceau, privindu-se unul pe altul.

— Haide, hai, să nu pierdem vremea. Eu sunt convins că nu voi ați dat foc fabricii, că vă vîd în putere și tipi

ca voi nu dau foc acolo unde mănîncă, dar măcar spune-ți-mi ceva, dați-mi o urmă ca să-i prindem pe nenorociții aia care vă aduc în starea în care v-au adus...

— Domnule șef, spusese unul dintre ei, un bătrînel, cu barba albită, neras de două zile, cu o privire plecată, îmbrăcat într-o salopetă peticită. Dacă am fi știut ceva, spuneam de mult, nu ne lăsam să ne facă chiseliță oamenii dumneavoastră...

Părea logic ceea ce auzea, dar pe Ciripoi nu logica îl interesa.

— Mă, oameni buni, uitați-vă la mine, am eu aerul unui bătauș ? Eu doresc să ne înțelegem, pentru Dumnezeu ! Știu ce-i aia solidaritate muncitorească. Nu voi ați pus foc, dar de ce-i lăsați pe alții să vă ardă locul de muncă ? Nu-i păcat și de țara asta, nu-i păcat și de voi ?

— Mare păcat, domn' șef, dar nu știu nimic. Dacă e nevoie, jurăm pe copiii noștri...

Nu mergea cu binele. Totdeauna se întîmpla așa, îl luau pe *nu* în brațe și o țineau pînă la capăt.

Tăcuse încruntat cîteva minute grele, care trebuiau să sublinieze supărarea lui.

— Biiine, dacă nu vreți cu vorbă bună, eu vă las, am alte treburi, dar drumul vostru duce într-o singură direcție, să știți de la mine. Nu mai există scăpare... (și pe măsură ce vorbea vocea lui se îngroșa și pe frunte îi apăreau niște cute amenințătoare). Biiiiiine, nu vreți să deschideți muzicuța, n-ați auzit de metodele mele, nu știți cum arată *patentul Ciripoi*. Eu nu lovesc, eu nu bat decît în caz de strictă necesitate, așa să știți voi de la mine, nu vreau să mă murdăresc pe carabele astea, că mai bine mă făceam doctor, uitați-vă ce îngrijite sunt, spălate din oră în oră, cum o să mă murdăresc ? Eu nu bat, domnilor, poate aveți copii mari, cum să vă umilesc, eu am alte metode...

Îl sunase pe Teică, avea nevoie de martori totdeauna în astfel de clipe, ca și Mizdrache el căuta un auditoriu cu care să converseze. Acesta apăruse, tot umil, cu mersul lui de șobolan, parcă strecurîndu-se pe lîngă pereți.

— Teică dragă, nu am reușit să obțin nimic, făcuse cu o umilintă bisericoasă. Povestește-le tu ce poate să li se întâmple, că pe mine probabil nu mă cred...

Teică, intrat și el în rol, se îndreptase de șale și începuse să amenințe :

— Dar de ce pierdeți vremea cu ei, dom' Ciripoi ? De ce nu ni-i dați nouă, băieților, că tot ne mănîncă palmele...

— Nu pot, Teică, nu pot (și pe urmă iar li se adresase celor trei care tăceau cu privirile în pămînt, nu umili, cit oboșiți de atîta tevatură făcută în jurul lor). Eu nu bat, domnilor, eu vă ostenesc, vă țin trei zile și trei nopți în picioare, nu vă ating, dar după ce vă dau numai apă trei zilișoare și trei nopțișoare și nu vă las nici măcar să vă rezemați de un perete, o să mă rugați voi să vă ascult și o să asurzesc, că așa asurzesc eu după ce mă rog de cineva și el nu ascultă de mine... O să-mi spuneți și basmele lui Creangă, nu numai cine a dat foc fabricii. Ia-i, Teică, mi s-a urît cu ei, ține-i în picioare și dă-le numai apă, din șase în șase ore. Pe urmă mai vorbim.

Biroul se golise. Musca tot mai bîzîia isteric, lovindu-se de geamurile închise. Ciripoi scosese o țigară și fuma visător, privind în gol. O amețeală plăcută îl cuprinsese. Se gîndea la Erna, ce șolduri albe, ce picioare, ce carne, ce înseamnă, domnule, o femeie de 23 de ani, și cum mai mirosea, și ce cuvinte știa asta și cum își mai așeza zulufii, mamă-mamă, despre alte chestii ce să mai vorbim, și doar nu a zis *nu* cînd a fost vorba să continue *ancheta*, cum glumise el, că tare dulce mai era în poliție cîteodată...

Sonerie brutală îl trezi la realitate.

„Haita, a venit balaurul ! Acum să te ții, Ciripoi, că și Dumnezeu trebuie să aibă vreun alt Dumnezeu deasupra, nu e chip să zici că ți-e bine pînă nu-ți cade o cărămidă în cap...”

Se ridică grăbit și năvăli, după ce bătuse în ușă, în biroul lui Mizdrache.

— Trăiți, domn' șef... Trăiți...

Mizdrache vorbea la telefon cu cineva. Spunea întruna : „Da, am înțeles, imediat iau măsuri și vă telefonez dacă mi se pare ceva suspect, -cum să nu ? Contați pe mine, se poate, chiar acum, am plecat, dealtfel, de multă vreme am instalat la *Athénée Palace* un post fix. Sigur, cum să nu ? Nici o grijă, imediat ce se ivește un indiciu, ceva, gata, cu mare plăcere, să trăiți, să trăiți...”

„Asta e ori Piky Vasiliu, ori Cristescu“, își spuse în gând Ciripoi, „am dat-o dracului ! S-alege praful de randevuul de diseară, că dacă intrăm în trăgători nu mai ieșim pînă la Sfîntu' Așteaptă...”

— Ordin... făcu cu voce tare, privindu-l drept în ochi.

— Am nevoie de un binoclu, spusese celălalt, pe neașteptate. („Ce dracu mai era ? Curse de cai nu se țineau în București de la bombardamente, să se fi scrîntit la cap Mizdrache ?“ De întrebare nu întreba, că celălalt l-ar fi pus la punct imediat.)

— Înțeles, trăiți ! Binoclu militar ?

— Că n-oi vrea unul de teatru, doar nu te duc cu mine la domnu' Sică Alexandrescu să vezi *Steaua fără nume* sau la *Alhambra*, urde tare ai mai merge tu ca să te bunghești la codoașele alea care au împlinit o jumătate de secol de cînd o fac pe vampele, deși sunt fleșcăite... Cît îți trebue pentru asta ?

— Un sfert de ceas...

— Ai plecat ? Te aștept sus, la etajul patru, la *Athénée*, știi pe unde urcă poliția, să nu se prindă gagiii, chelnerii ăia, că tare îmi put mie niște mutre de pe acolo, numai față de chelneri n-au, parcă sunt colonei.

— Am sosit...

Dispăruse, coborîse la subsol, căutase pe magaziner ; ăsta, și el cu sorcova, pînă dăduse de el trecuseră 20 de minute. „Să vezi ce mă freacă Mizdrache, spusese, dar și eu îl pîrăsc p-ăsta că trăgea la bere, la *Carcalete*, în colț, pe Doamnei, să-l afle șeful, să nu mai zică una și alta, că numai noi, cutare, cutare...”

Cu o mașină ajunsese abia peste o jumătate de oră sus, într-o odaie mică, înghesuită, fără altă mobilă decît

un fotoliu-pat care era strîns și două scaune pliante de vînătoare. Mizdrache nici nu întorsese capul, întinsese numai mîna după binoclul luat de la magazie, potrivindu-i grăbit lentilele și cercetînd curtea din spate a Palatului regal. Pe o măsută avea un telefon care sună după cîteva minute. Inspectorul șef ridică receptorul și întreabă :

— Cine e ? *Hotelul Splendid* ? Tu ești, Crăciunescule ? Care e situația ?

Ascultase puțin și pe urmă îi poruncise celuiilalt :

— Nu te miști de acolo, nici mort, îmi dai telefon din sfert în sfert de ceas și dacă ți se pare ceva suspect, țîrr — aici, s-a înțeles, spune-i celui de la *Recepție* să-ți lase un fir liber. Cum ? Bine, că doar e vorba de Siguranța Statului, ce mă-sa se mai tocmește, ori i s-a urît cu binele... Noroc...

Trîntise telefonul și-i spusese peste umăr, cercetînd încă atent cu binoclul curtea Palatului :

— Ia un scaun sub fund și taci un pic...

— Tac, făcuse Ciripoi, dar puteți să-mi ziceți și mie ce se întîmplă ?

— Taci dracului, Ciripoi, că cine știe multe moare...

Se dezbrăcase, era numai într-o cămașă de mătase, fără cravată ; cineva bătuse la ușă și adusese două citronade, dispărînd în tăcere, ca și cînd nu l-ar fi văzut pe celălalt. Mizdrache băuse pe nerăsuflăte și-i spusese :

— Ia și tu dacă ți-e sete...

— Se poate ? se mirase el, ca și cînd invitația ar fi putut să fie o cursă pentru un subaltern.

— Dacă nu vrei, n-ai decît, dar să nu-mi spui că ți-e sete mai încolo, că aici o să înnoptăm...

— Cum adică ?

— O să înțelegi mai tîrziu...

Ciripoi tăcuse. Mizdrache, tot cu ochii în lentilele binoclului.

— L-ai lăsat pe Teică la birou ?

— Bineînțeles. Stă pe telefon, mi-am zis că e ceva important și i-am ordonat să aștepte ordine de la dum-

neavoastră. Bag seama că l-ați concentrat și pe Crăciunescu...

— Parcă numai pe el ? Toată lumea bună, Direcția noastră e în stare de alarmă...

— Dar ce naiba se petrece de nu știu și eu... Să fiu al dracului, la ce vă uitați de atîta vreme ? S-o fi dezbrăcat Regina-Mamă ?

— Nu fi scîrbos la gură că te află și te leagă, ți-ai luat nasul la purtare, cum adică, se dezbracă Regina-Mamă ?

— Vorbesc și eu să mai îmi treacă de urît...

— Cît e ceasul ? întrebuse Mizdrache.

— Păi, să tot fie 9 și 20...

— E bine...

Dacă zicea el că e bine, era bine...

— Ce-a mai fost ieri-noapte ?

— Au arestat trei inși, i-a încălzit Teică puțin, cu Dincă, eu i-am luat cu binișorul după metoda dumnea-voastră, dar n-au vărsat nimic.

— Nici n-or să verse, ascultă la mine...

— Păi, așa zic și eu...

Inspectorul șef obosise.

— Mai uită-te și tu, îi spusese. Povestește-mi dacă apare cineva în curte, raportează orice mișcare, ai înțeles ?

— Înțeles.

Ciripoi privise curtea pavată cu dale cenușii, pustie în soarele de august. „Că nu s-or fi apucat să-l spioneze pe Rege, că e și el tînăr și mai aduce vreuna în apartamentele sale și le vîră prin dos, și ce-i cu asta, că doar Mihăiță nu e Carol al II-lea, care umbla pe bulevard după curve, dar mai știi, ia să lăsăm noi balonul jos, Ciripoi dragă, că ne mai ia careva la întrebări și pe unde mai scoatem cămașa, că e ruptă în coate...”

Mizdrache desfăcuse fotoliul-pat și căsca plictisit

— Se vede, mă, ceva pe burlan ?

— Nimic, dom' șef, pustiul Sahara...

— Bine...

Sunase *Hotelul Splendid*. Inspectorul șef ascultase raportul lui Crăciunescu, mormăind numai un „da” scurt

și morocănos, pe urmă iar se întinsese pe fotoliul-pat și căscase. Lucrul se petrecu de câteva ori, chelnerii tăcuți ai *Athénée*-ului începuseră să aducă gustări. Lui Ciripoi i se făcuse sete, nu mai refuză citronada de data asta. Îl dureau și brațele tot ținând binoclul acela la ochi, ba i se mai făcu și somn după noaptea pierdută, căska discret, dar Mizdrache îl observase.

— Mi se pare mie, ori ai fost la dame azi-noapte ?

— Se poate, dom' șef ? Ca ingerul, că știți ce nevastă am...

— Să i-o spui lui mut, cotoi bătrîn ce ești... Ia, mai bine mărturisește ca la popă, să ne mai treacă timpul...

— Să fiu al dracului dacă am preacurvit...

— Hai, mă, că nu e păcat, ia spune, blondă, brună ?

Ce, era nebun să-i spună ? Se arsesse de câteva ori și tot lăudînd pe una și pe alta se trezise că șeful îi ceruse să i le prezinte și lui, că om era. Nu-i plăcuseră toate, dar vreo două, da și se ștersese pe bot de ele, așa că acum sufla și în iaurt.

— Pe mama mea aia moartă de la *Sfînta Vineri*, dacă nu m-am culcat pe la 11, că eram dosădit de atîta alergătură...

— Dar ce alergătură ai avut tu, mă, Ciripoi, zilele astea ?

— Păi, ați uitat afacerea cu bijuteriile nemțoaicei, cazul Claudia ?

— Ei, ei, începi să vii de-acasă. Ai aflat ceva, cumva ?

— Canci, toată lumea dă din umeri.

— Și fetele alea de la cinematografe, care ies în rochițe pîn' la genunchi și își arată popoul ?

— Dom' șef, nește amăreștence, să fiu al dracului...

— Amăreștence, ai ? Și Erna aia de la *Cinema Tomis* tot așa e ?

„Iar nenorocitul de Teică cu turnătoria. Nu, că ăsta a mîncat picioare de găină, nu poate să țină în el, vrea să mă surpe la șef, crede că dacă-i spune tot o să avanseze, nenorocitul...”

— Dom' șef, pe toate le știți, cum dracu de aflați și ce are cloșca sub ea, că mă speriați...

Voia să-l ia cu bidineaua, să scape de întrebările lui Mizdrache, dar la unul ca el tactica asta nu ținea.

— Ciripoi, mărturii complete, că dacă o faci pe discretul cu mine, ai dat-o în bară. Știe ceva despre Claudia ?

— Nimic.

— Atunci de ce stai cu ea în timpul serviciului la domnul Calapodescu, în grădină, în loc să răspunzi la telefon când te caut eu, că am treburi urgente ? Ia spune...

— Domn' șef, pe...

— Lasă jurămintele, ți-a plăcut, nu ? Dar cine o să te amendeze să te usture în pungă, dacă nu spui cum a fost... Și spuse.

Pe la patru sunaseră telefoanele în draci. Mizdrache uitase de Erna și de Ciripoi, se instalase la fereastră și nu mai lăsa binoclul de la ochi. De la *Hotelul Splendid*, Crăciunescu raporta pe nerăsuflăte niște lucruri pe care el nu le auzea, dar pe chipul inspectorului șef o încordare din ce în ce mai mare îi pigmenta obrazul cu o roșată neobișnuită. Nu băuseră nimic în afară de limonadele alea, mîncarea fusese ușoară, niște fripturi cu salată, aduse pe la două de chelneri, pe care le înghițiseră cu ochii tot în curtea din spatele Palatului pe care inspectorul șef n-o slăbea din priviri. „Se-ntîmplă lucruri mari, își spusese Ciripoi, ăștia fac și dreg ceva p-acilea, prin preajma Regelui. Ne-am dat dracului, cine știe în ce belea mai intrăm...”

Amiaza trecea greu, în încăperea de serviciu se încălzea din ce în ce mai tare. Prin geamul mic, întredeschis, abia intra o boare fierbinte care le lipea cămășile ude de piele.

— Nu e un ventilator, nimic, ofta din cînd în cînd Mizdrache, și greu mai trece vremea.

Sunase iar Crăciunescu, pe la 5,20.

— Cum ? strigase în pîlnia telefonului inspectorul șef, mașinile au fost retrase din fața Palatului ?

Și, cu telefonul într-o mîină, iar în cealaltă avînd binoclul, îi spusese și celui alt :

— Stai pe loc, mi se pare că le trag aici, în curtea din spate. Înseamnă că e dandana mare, se lungește ședința. Și zici că au venit toți draibării, pe rînd ? Biine, mai dă telefon dacă vezi ceva suspect.

Lăsase receptorul în furcă și privea atent mașinile ce se înșirau, una în spatele alteia, în curtea din aripa nouă a Palatului. Șoferii, după ce le parcau, ieșeau afară să mai fumeze cîte o țigară și Mizdrache nu-i slăbea din ochi. În față, limuzina blindată a Mareșalului oferită de Hitler în dar, plus cele două ale gărzii personale, care o flancau. Era și mașina lui Mișu Antonescu, numai pe șoferul lui Eugen Cristescu nu-l vedea. Venise și Piky Vasiliu, toți miniștrii, însemna că e lată... După spusele lui Crăciunescu, în fața Palatului continuau să mai sosească și alții, aduși de-acasă cu telefonul, „Horă mare, horă mare“, cînta el de unul singur, uitînd de Ciripoi care ațipise pe fotoliul-pat, ciupind cîte un somn scurt de un sfert de oră, ca să se mai refacă puțin după încercările nopții. Inspectorul șef, înțelegător, se făcea că nu bagă de seamă, de fapt ceea ce se petrecea în spatele Palatului regal devenea din ce în ce mai interesant. Mai întîi, cam la o jumătate de oră după ce mașinile fuseseră aduse la aripa nouă, apăruse un aghiotant regal care îi invitase pe șoferii ministeriali undeva, în palat, probabil să le dea ceva de mîncare pentru că se nimerise să fie și o oră cam nepotrivită. Dar timpul se scurgea și din Palat nu mai ieșise nimeni. După ceasul lui trecuse mai mult de o oră și nici un șofer nu-și ocupase locul în mașină, la volan, cum ar fi fost firesc.

Atunci, uitînd de sforăitul din ce în ce mai tare al lui Ciripoi, care căzuse pe o rînă în fotoliul-pat din spațele său, făcu numărul lui Eugen Cristescu și, după o lungă așteptare, auzi o voce de femeie întrebînd cine îl caută. Își spusese numele, și-i dăduse un picior în coaste lui Ciripoi care se trezise buimac :

— Ce s-a întîmplat, dom' șef ?

— Pe mă-sa s-a întîmplat, sforăi de parcă n-ai dormit o lună !

La telefon se auzi glasul lui Eugen Cristescu.

— Ei ?

— Domnule ministru, mașinile au fost trase la aripa nouă, șoferii au dispărut de o oră, chemați în Palat, nu știu de ce. Cred că ceva nu e în regulă...

De la capătul celălalt al firului nu se mai auzea nimic. În cele din urmă, celălalt răspunse :

— Nu te mișca de la postul dumatăle, dă-mi telefon imediat ce mai ai noutăți. M-au chemat și pe mine, cred că nu o să mă duc, nu-mi place ce se întâmplă...

— Alo, alo, mai vru să întrebe ceva Mizdrache, dar telefonul fusese trântit în furcă și, alb la față, inspectorul șef îl chemă pe Ciripoi, întinzându-i binoclul :

— Privește ! Ce vezi ?

Chestorul abia se dezmeticea din somnolența lui.

— Ce să văd ? Curtea Palatului...

— Și mai ce ?

— Și niște mașini babane.

— Știi ale cui sunt ?

— Oricum, nu sunt mașini de piață, taxiuri. Înțeleg că e vorba de o întâlnire între lume subțire...

— Te apropii...

— Văd și mașina Mareșalului, și a gărzii, a domnului Piky Vasiliu, că le știu ca pe mățăniile lu' mama aia a mea... E și mașina lu' domnu' Ică Antonescu, numai lume bună, o fi vreun Consiliu de coroană... Acuși ies șoferii afară din Palat...

— Ce spui ?

Mizdrache îi smulsese binoclul și privea uluit la cei care se urcau la volanul mașinilor. Pe șoferii miniștrilor îi cunoștea bine, se văzuseră de atâtea ori la recepții, unde făcea paza cu oamenii săi. Nu mai semănau. Cei care ieșiră din palat erau alții.

— Ciripoi, nu-mi place...

— Ce nu vă place, dom'șef ?

— Ce se întâmplă colo, jos, în curtea Palatului...

— Nu vreți să spuneți că cineva umblă cu mega, cu patrafirul, cu Maica Domnului...

— Ba chiar asta vreau să spun, Ciripoi, că am pizdit-o !

Și, în aceeași clipă, aruncă binoclul pe fotoliul-pat de lângă el și făcu febril numărul de telefon al lui Eugen Cristescu...

În aripa centrală a aceleiași hotel *Athénée Palace*, într-o cameră de la etajul trei, la aceleași ore, se afla chelnerul Mladin, membru al partidului comunist, colaborator al Colonelului, însărcinat cu supravegherea operației de arestare a Mareșalului Antonescu, privind și el cu binoclul spre Piața Palatului, pustie acum. Totul părea că merge conform planului anunțat, deși pregătirile pentru această zi avuseseră loc sub o mare presiune. Dacă informația prețioasă că Antonescu intenționa să plece pe front a doua zi nu ar fi sosit la timp pe două canale: una prin sursa Niculescu-Buzești, Lucrețiu Pătrășcanu, Mocsony-Stîrcea, alta prin Dănacul, probabil că data de 26 august, fixată inițial, și acum devansată, ar fi fost amînată pentru cine știe cînd.

Audiența din acea miercuri, 23 august 1944, fusese fixată pentru ora 16. Regele, îmbrăcat, probabil intenționat, în pantaloni de doc, de vară, mototoliți și într-un bluzon, pentru a crea un șoc lui Antonescu prin lipsa de respect de a i se înfățișa ca după o partidă de automobilism cu binecunoscutul său *Lincoln*, cu care făcuse un adevărat raliu între Sinaia și București, nu arăta prea liniștit, mas-cîndu-și nervozitatea cu rădăcini mai vechi, sub chipul bosumflat, apatic. Ferestrele cabinetului dădeau spre curtea pietruită, înconjurată de o peluză de iarbă pălită, fierbînd în soarele zilei. Ca de obicei, Mareșalul avea să întîrzie, o știa bine, dar își propusese să nu se mai enerveze și, mai ales, să nu transmită celor din jurul său, nu atît teama de ceea ce avea să se întîmple, cît o stare de nesigurantă iscată de o mai veche timiditate pe care și-o re-prima cu greutate de fiecare dată cînd îl primea pe militarul bășos, cu ochii lui reci, agitînd o cravașă de piele cu care-și

lovea cizmele bine lustruite. Generalul Aldea se învîrtea și el în jurul draperiilor groase ce opreau lumina violentă a Pieței Palatului, filtrînd-o și lăsînd pe parchet o ușoară umbră galbenă. Grigore Niculescu-Buzești încerca să glumească cu Mocsony-Stîrcea și cu Ioanițiu, fără să reușească să-i binedispună. Erau toți trei înarmați. Dincolo de ușa cabinetului așteptau maiorul Anton Dumitrescu și plutonierul Dumitru Bîlă din Batalionul de gardă regală. Erau aceiași care, în 4 ianuarie a aceluiași an și la începutul lui iulie, ar fi trebuit să-l aresteze pe Mareșal la Sinaia, dar lucrul nu reușise și era cu adevărat un noroc că Antonescu nu aflase de numeroasele lor întîlniri, dintre care șase la Palat, altele în casele lui Mocsony-Stîrcea, ale locotenent-colonelului Nicolae Cristea, sau în apartamentul lui Dămăceanu. Ar fi fost foarte greu să înțelegi ce simțea tînărul Rege care nu împlinise 23 de ani, mereu încercat de o soartă foarte ciudată ce-l obligase să domnească sub regență de copil, cînd Carol II fugise la Paris. Între această vîrstă și cei 19 ani pe care-i avea în momentul în care semnase primul său act ca rege, acela de predare a tuturor prerogativelor politice Mareșalului Antonescu, timpul se scursese într-o monotonie exasperantă (Școala de la Cotroceni, făcută cu elevi din toate mediile, de origini diferite, între care greci, saxoni și chiar unguri, un stagiu la Școala militară Mînăstirea Dealului, cursuri de mecanică și inginerie, un episod pe bordul distrugătorului *Regina Maria*, în ianuarie '38, cînd plecase la Atena, la nunta unchiului său, prințul moștenitor Paul, cu prințesa Frederika de Hanover și vasul era să se scufunde). dacă nu socotim plăcerea pe care o resimțise de fiecare dată cînd primise, la 6 ani un *Rolls*, la 11 — un *Ford*, apoi un *Jaguar*, după care urmasa al doilea *Rolls Bentleys*, de 5 cilindri, un *B.M.W.* și un *Super Mercedes*. Mai lucrase la Atelierele *Ford-Româna* ca mecanic, își petrecuse vacanțele cu Regina-Mamă Elena la Florența și Brioni, făcuse o vizită la Londra, iernile se instala la Foișor sau la Predeal, iar al doilea episod aventuros al vieții sale putea fi socotit cel din ianuarie '41 cînd, la rebeliunea legionară, fusese împie-

dicat să ajungă la București de către garda personală a Mareșalului, care voise să-i arate că puterea României, la acea oră, o deține el și nu Regele. Era și data cînd punțile dintre cele două personaje fuseseră rupte și între Mihai și Antonescu disensiunile se agravasera pe măsură ce timpul trecea. Nu lipsit de humor, tînărul Rege se amuza de cîte ori își aducea aminte că la plecarea tatălui său în exil, alături de doamna Lupescu, acesta îi recomandase, împachetîndu-și lucrurile, că un sprijin politic putea să aibă în străjeri ! La toate astea se mai adăuga parodia depunerii jurămîntului său ca Rege în fața Patriarhului Nicodim și a Mareșalului, cînd jurase pe *Biblie* să respecte legile țării, să fie drept și cinstit, să apere granițele țării pînă la sacrificiul suprem și să slujească cu credință cauza României. Paternalismul Mareșalului se manifestase încă din primele zile. Antonescu i se adresa totdeauna cu un glas înghețat, fără nuanțe, sever, voind să sublinieze distanța care-i despărțea : „Măria Ta, nu aveți nici un fel de grijă, generalul Antonescu veghează asupra voastră“, lucru care-l jignise de la început, pentru că nu se mai credea un copil. Pe urmă incidentele se înmulțiseră : la trecerea Nistrului, cei din jurul Conducătorului țării îi sugeraseră să-i acorde un Mihai Viteazul clasa I, dar protagonistul primelor luni de război nu obținuse decît un Mihai Viteazul clasa III-a. Manevra de a-l înălța și pe el la gradul de mareșal îl lăsase rece pe Rege care se prefăcuse mereu că uită bastonul cu măciulie de aur, spre disperarea celor din jur, mai ales cînd era vorba de marile ceremonii militare. Ceea ce părea flegmatic la acest tînăr și, uneori, chiar un semn de limitare psihologică era de fapt un foarte subtil fel de a-l minimiza pe Antonescu. Apariția unui regiment de gardă cu însemne asemănătoare celor ale Regimentului de gardă regală îl indispusese și mai mult pe Mihai. Pe urmă se mai întîmplaseră și alte lucruri neplăcute, cum fusese acela că Maria Mareșal Antonescu ceruse dreptul de a avea dame de onoare, ceea ce nu intra în vederile maestrului de ceremonii al palatului, colonelul Octav Ulea. De aici pînă la

conflictul de la Operă, cînd aceeași persoană voise să stea alături de Regina-Mamă în lojă și fusese refuzată, nu ră-măsese decît un pas. În sfîrșit, Mareșalul avusese grijă să îl amenințe surd pe Rege că era posibil, dacă n-ar fi fost ascultător, să fie înlăturat și pe tron să se urce Ștefan, fiul Ilenei, căsătorită cu arhiducele austriac Anton de Habsburg, un cunoscut germanofil. Dar tînărul monarh nu era chiar atît de nevinovat, așa încît pe acest teren minat speculase chiar o rivalitate între Mihai Antonescu și Conducătorul statului, primul fiind mai flexibil, tinzînd secret să ajungă în locul celui ce-l promovase, numai că Regele nu întinsese coarda pînă acolo. Mai urmaseră cîteva surde înfruntări, cum ar fi fost aceea că Mihai refuzase să o decoreze pe soția lui Killinger, iar Mareșalul acordase un ordin, cu de la sine putere, contelui Ciano și lui Göring. În ceea ce privește pedepsele cu moartea, pe care tribunalele militare le stabileau conform prerogativelor de care dispuneau, Regele reușise să comute cîteva sentințe capitale. Criza se accentuase și Mihai amenința cu abdicarea, ceea ce nu convenea Mareșalului, pentru că faptul ar fi coalizat toate partidele politice constituite în opoziție. În sfîrșit, ceea ce pusese capăt răbdării tînărului monarh fusese faptul că în ziua de 5 august, venind la Snagov ca să discute cu Antonescu, care se pregătea să meargă la cartierul general al lui Hitler, acesta îl trimisese, pur și simplu, acasă.

Operația de desprindere a unor generali de Antonescu avusese loc încet și cu multă precauție, după cercetări foarte atente, prin oamenii din jurul său. În general, se putea conta pe o antipatie față de nemți, prin tradiție mai întii și, mai ales, din pricina colaborării defectuoase pe front cu armatele hitleriste, orgolioase, brutale, lipsite de respect față de militarii români, dar puteau să apară surprize și de asta Regele trebuia să țină seama. Există riscul ca unii dintre conducătorii corpurilor de armată să se solidarizeze cu cel care, ca militar și conducător al armatei, se arătase destul de destoinic, reușind să cîștige un

prestigiu considerabil chiar față de Hitler pe care-l trata de la egal la egal. Chestiunea cea mai delicată și care avea să atîrne cel mai mult în balanța reușitei insurecționale consta în situația militară catastrofală la acea oră, cînd cei mai mulți dintre generali își dăduseră seama de inutilitatea unui război pe cît de sîngeros, pe atît de aventurist. Promisiunea de a căpăta Transilvania pe cîmpurile de luptă din Cuban, Caucaz și din fața Stalingradului devenise o enormitate în care nu mai credea nimeni. Din punctul său de vedere, Regele avea o singură și mare dificultate : aceea de a-l înfrunta direct pe Mareșal. Din nefericire pentru el, o persoană care să i se substituie nu exista și în această zi fierbinte de august, cu orice risc, trebuia să-și joace rolul pînă la capăt. Șansele fuseseră bine cîntărite, forțe care să răspundă eventualei represiuni germane existau ; din punct de vedere politic, răsturnarea situației actuale nu era imposibilă. La toate acestea se adăuga și amănuntul știut numai de el și de oamenii săi că în chiar luna august faimoasa *Grossdeutschland Panzer Division* fusese retrasă în mod discret din România pentru a întări alte zone ale fronturilor. Ceea ce-l îngrijora într-un fel pe Mihai, deși lucrurile nu mai puteau fi tărăgănite, era faptul că misiunea lui Știrbey de la Cairo eșuase, iar discuțiile cu doamna Kollontai de la Stockholm tergiversau.

Un calcul prealabil arăta că forțele germane aflate în București puteau fi anihilate cu condiția ca guvernul antonescian să fie arestat. Trupele credincioase Regelui erau mai numeroase, punctele strategice permiteau să fie ocupate foarte repede, legăturile telefonice ale germanilor, la semnalul declanșării insurecției, ar fi fost tăiate fără nici un efort. *Data loviturii* de stat indica ziua de 26 august, numai că programul Mareșalului îi obligase pe toți s-o devanseze, alegîndu-se această miercuri, cînd Antonescu și vicepremierul fuseseră convocați la Palat. Pierdeau ajutorul aviației americane, care ar fi trebuit să întreprindă un bombardament special asupra cantonamentului german din pădurea Băneasa (care, dealtfel, avea

să și aibă loc în dimineața zilei de 24 august), întrucît generalul Maitland Wilson, șeful suprem al trupelor aliate din Italia, fusese anunțat. Iată de ce în seara zilei de 22 august, Regele se întorsese de la Sinaia însoțit de secretarul său Ioanițiu, de colonelul Emilian Ionescu și de Ionel Mocsony-Stircea.

La ora 16.02, în curtea Palatului își făcuse apariția limuzina din care coborîse Mihai Antonescu, mic, negricios, îmbrăcat în jachetă, pantaloni de culoare gri, pantofi de lac, cu un aer ușor obosit, absent, fără să privească pe nimeni, condus de maiorul Anton Dumitrescu, deși vice-premierul cunoștea drumul. Palatul nu avea instalație de aer condiționat, atmosfera părea înăbușitoare la această oră, grelele perdele abia reușeau să tamiseze ușor lumina, un curent fierbinte îi năclăia fața și îi umezea cămașa, dar intrat în rolul său de fiecare zi, mai ales la astfel de reuniuni atît de importante, Mihai Antonescu, cu actoria sa înnăscută, avea să-și rostească ultimele replici în această după-amiază pe scena politică. Aspectul neglijent al hainelor regelui, părăind mai curînd un tenisman sosit direct de la *court*, care abia își lăsase racheta undeva, afară, îl contrarie, însă nu lăsă să se vadă nimic pe chipul impenetrabil; zîmbise, strînsese mîna Regelui, nu părea mirat că sosise primul, rolul lui era să-l aștepte totdeauna pe Mareșal la întrevederi, așa încît încercă o scurtă conversație cu monarhul, dar acesta, ca de obicei, răspundea monosilabic, vag, la toate întrebările lui. La Sinaia era plăcut, îi spusese vicepremierului, răcoarea obișnuită în asemenea sezon, *Lincolnul* său mersese perfect pentru că șoseaua era liberă; îi plăcea la nebunie să umble noaptea, deși risca să se ciocnească cu vreo căruță sau să omoare vreun biciclist și cu asta conversația se sleise, Regele manifestînd aceeași impaciență că Mareșalul nu se arătase încă. Abil, Mihai Antonescu se angajă într-o convorbire cu secretarul regelui, care, nici el, nu părea prea bine dispus, făcînd o mutră nu acră, nu plictisită, dar degajînd o impa-

ciență ce trebuia subliniată. Vicepremierul bănuia că Mareșalul, obosit după întoarcerea de pe front și după niște discuții cu câțiva oameni pe care nu-i numi, probabil că se odihnisese puțin și asta explica întârzierea sa.

Ce-i drept, de data aceasta nu așteptară o jumătate de oră, cum se întâmpla de obicei, Mareșalul apărînd cam la zece minute după venirea lui Mihai Antonescu. Mașina sa intră pe porțile Palatului regal, flancată de cele două automobile ale gărzii personale. Din curte se auziră pocnetele ușilor ; acum Mareșalul înainta spre poarta de intrare cu graba-i cunoscută, agitînd cravașa în mîna dreaptă, lovindu-și din mers cizma. Fața-i roșcovană era acoperită pe jumătate de umbra cozorocului șepcii ; nu aruncase nici un fel de privire, nici în dreapta, nici în stînga, răspunsese la salutul gărzii palatului cu un gest neglijent și se lăsase condus de aghiotantul regal. Coridorul lung, încins de aerul fierbinte care pătrundea pînă aici, fusese străbătut într-un mers rapid și cînd intrase nu-și ascunsese o ușoară schimă de dezaprobare, privind costumul neglijent al regelui. Vrusese să spună ceva, văzîndu-i pantofii de baschet, legați cu șireturi albe, și pantalonii de doc fără dungă, mototoliți, ca să nu mai vorbim de mîna stîngă uitată în mod neglijent într-un buzunar și țigara stinsă într-o scrumieră de cristal, de alături.

— Am onoarea, spusese cu o voce albă Antonescu.

Regele îi întinsese o mînă flască, umezită, pe care celălalt i-o strînsese scurt. Mihai era cu un cap mai înalt decît el și acest lucru îl enerva de fiecare dată pe Mareșal. Uitătura copilăroasă și aerul absent îi aduceau aminte de tatăl său, Carol al II-lea, cu care nu semăna prea mult, pentru că cel din urmă avea o altă privire, tăioasă, plină de amenințări, știa să te pună la punct, avea prestanță, emițînd o cruzime irezistibilă pe care fiul lui nu o avea, deși, de data aceasta, Antonescu simți la celălalt o detașare pe care nu i-o cunoștea.

Mareșalul strînsese apoi mîna lui Mihai Antonescu și se arătase surprins că-l vede și pe generalul Sănătescu,

dar pe chipul lui nu se citi nimic. Ca de obicei, luă inițiativa convorbirii încercînd să încălzească spiritele :

— După cum știți, m-am întors ieri de pe front, unde lucrurile nu merg tocmai bine...

— Tocmai de aceea v-am convocat, domnule mareșal, mi se pare că ar trebui să fim îngrijorați.

— Măria Ta, și eu sunt preocupat de soarta acestei țări, așa încît am întreprins chiar unele lucruri pe care vreau să vi le aduc la cunoștință.

Își lăsase cravașa pe o măsuță de lîngă geamul ce da spre Piața Palatului, încă de la intrare, din respect pentru Rege. Acum acest lucru îl încurca, silindu-l să se miște puțin înaintea celorlalți care făcuseră un jumătate front cu fața spre cei doi. Poate părea nepoliticos, dar la imperinența Regelui de a apărea în costumul în care apăruse, lucrul nu era inechitabil.

— Măria Ta, am avut aseară și astăzi întrevederi cu domnul Ion Mihalache și cu domnul George Brătianu. După cum bine știți, domniile lor vor să încheiem un armistițiu cu Națiunile Unite. De acest lucru l-am înștiințat și pe domnul doctor Clodius.

— Vreți să spuneți că ați cerut voie germanilor ca să încheiem un armistițiu ?

Mareșalul se opri se scurt, întorcîndu-se spre monarh cu privirile acelea glaciale care îl intimidau atît de mult pe tînărul Mihai.

— Mă cunoașteți bine, nici nu putea fi vorba de așa ceva. Dealtfel, trebuie să vă spun că la ultima mea întrevedere cu cancelarul Hitler l-am prevenit asupra acestei eventualități.

— În ce condiții ?

— I-am cerut trimiterea unor tancuri și arme grele, precum și posibilitatea ca noi să ne stabilizăm pe o linie nouă de apărare, Focșani, Nămolosa-Brăila. Rezultatul e că armele promise n-au sosit decît parțial, presiunea rusească este foarte accentuată, așa că în condițiile date l-am înștiințat pe domnul Clodius că ne vom instala pe această

linie de rezistență numai dacă ne garantează restituirea Transilvaniei.

— Și el v-a garantat ?

Întrebarea Regelui îl descumpănise puțin pe Mareșal, nu era obișnuit cu astfel de răsturnări de situație.

— Cancelarul Hitler mi-a afirmat că pentru el recunoașterea Dictatului de la Viena nu mai există, așa încît garanția că vom redobîndi Transilvania s-ar putea să o avem.

— Și credeți că în situația militară actuală este posibil ?

(„Ia te uită, bîlbîitul, a prins glas !”, gîndise Mareșalul.)

— Cine spune că este posibil, dar războaiele, așa cum știți, iau cîteodată și alte turnuri.

Conversația ajunsese la un punct mort. Acum urma momentul cel mai periculos și cei din jurul Regelui știau asta. Mihai privise spre Mocsony-Stîrcea și spre Niculescu-Buzești. Aceștia, într-o atitudine de falsă deferență, cu mîinile adunate în față, cu un aer absent, dar atenți totuși la meandrele dialogului dintre cei doi, lăsau să se înțeleagă că erau decisi să meargă pînă la capăt. Regele făcu un semn aghiotantului să i se aducă un pahar cu apă, acesta fiind semnalul pentru cei de dincolo, aflați în cabinetul alăturat, adică Anton Dumitrescu și cei trei subofițeri înarmați, să fie pregătiți. Îi despărțea de Rege numai perdeaua de catifea în spatele căreia aceștia așteptau, într-o tăcere înspăimîntată, un semnal.

— Domnule Mareșal, înțeleg că vreți să distrugeți țara.

— Cum puteți să spuneți lucrul acesta ? Îmi garantați, Majestate, că Națiunile Unite ne vor restitui Transilvania și Basarabia ?

— Asta vom vedea la masa tratativelor, domnule Mareșal, deocamdată important este să încetăm războiul.

— Și credeți că nemții ne vor lăsa cu una-cu două ? Au trupe în țară. Pot să ne distrugă în cîteva zile.

— Domnule Mareșal, vă cer să încheiați armistițiul ! Și asta chiar astăzi !

— Cum așa ?

— Faceți ceea ce vă spun, altfel voi fi silit să vă demit.

Mareșalul crezu că nu aude bine. Aruncă o privire uluită spre cei care asistau la această scenă și avu într-o secundă senzația că nimeni nu se mai afla de partea lui. Niculescu-Buzești, și Ioanițiu priveau undeva, peste umărul Regelui, prin ferestrele acoperite de perdele, iluminate de soarele puternic de august. Primul vorbise Sănătescu.

— Domnule Mareșal, fiți înțelegător, este o situație căreia nu-i mai putem face față...

— Dar pe dumneata cine te-a întrebat ? îi replicase Mareșalul, privindu-l cu o furie abia stăpînită.

— Nu vorbesc numai în numele meu...

— Vreți să spuneți că dumneavoastră toți, cei de față, îmi cereți să plec ?

Nu răspunsese nimeni. Enervat că nu aude nici un glas, îl privise pe Rege și i se adresase după aceea lui Mihai Antonescu :

— Și dumneata crezi la fel ?

Acesta ezitase o secundă lungă, plecînd capul.

— A ! Deci e vorba de o înțelegere. Vreau să vă spun că Mareșalul Antonescu pleacă cînd vrea el, nu cînd i se spune !

Și atunci, Conducătorului Statului îi fu dat să audă o frază pe care nu bănuise niciodată că ar putea fi rostită de gura Regelui.

— În cazul acesta, domnule Mareșal, sunteți demis !

În secunda următoare, de dincolo de perdelele care-l despărțeau de cabinetul Regelui, apărură maiorul Anton Dumitrescu și cei trei subofițeri înarmați.

— Domnule Mareșal, sunteți arestat !

Plutonierul Dumitru Bîlă se apropiase de Antonescu și îl apucase de braț.

Cu un reflex, Antonescu se scuturase, strigînd la subofițer :

— Cum îndrăznești să pui mîna pe mine ? Mîine veți fi spînzurați cu toții.

Generalul Sănătescu avusese un reflex de militar și strigase plutonierului Bilă :

— Ia mîna de pe domnul Mareșal Antonescu !

Urmase un moment de stupeoare și, fără intervenția energicului aghiotant regal care făcuse un semn subofițerilor, poate că acțiunea ar fi fost zădărnicită. Cu o mare stăpînire de sine, plutonierul Bilă îl percheziționase pe Conducător și-i arătase drumul spre fostul seif cu timbre al lui Carol al II-lea : „Pe-aici, domnule Mareșal“... În spatele său, încadrat de ceilalți, de Ioanițiu, Niculescu-Buzești și Mocsony-Stîrcea, Mihai Antonescu îi urmase.

Regele, palid, cu gura uscată de emoție, dar păstrînd pe chip încă o expresie încruntată, fumînd nervos, privea pustia Piață a Palatului, mașinile negre cu portierele deschise și șoferii care se strînseseră ciucure în jurul unuia dintre ei. Primul se întorsese generalul Sănătescu :

— Majestate, cred că am reușit.

— S-a mai împotrivit ?

— Nu. Pare resemnat, dar de-abia acum începe greul. Aștept ordinele dumneavoastră.

Regele se învîrtise în jurul micului birou. Părea a nu fi auzit ceea ce-l întrebasese generalul Sănătescu. Nu era un sentiment de ușurare ceea ce simțea acum, era mai mult enervarea pe care o realizezi după o mare încordare, cînd nevoia de a sfărîma ceva sau de a muta un obiect dintr-un loc într-altul apare fără nici o justificare. I se părea că șoferii care așteptau în curte privesc spre ferestrele palatului ca și cei din garda personală a Mareșalului, dar nu se întîmplă nimic. Regele se întoarse spre generalul Sănătescu, spunîndu-i :

— Ia privește, domnule general, ăștia habar n-au ce se petrece aici.

— Totdeauna se întîmplă așa. Istoria nu așteaptă martori.

— Cheamă-i și pe ceilalți. Crezi că ar fi bine să-i îndepărtăm pe șoferi ?

— Nu, Majestate, asta le va da încredere celor care vor sosi după aceea.

— Ai dreptate. Ai asigurat paza ?

— Se poate ? Plutonierul Bîlă are cheia seifului și a învățat cele opt numere ale cifrului.

Se părea că putea să plece. Regele își privise hainele cu care era îmbrăcat. Își adusese aminte de încruntarea pe care o avusese Mareșalul, privindu-i bascheții. Un astfel de afront nu suferise niciodată probabil. În momentul acesta nu-și dădea seama dacă o făcuse intenționat sau lucrase subconștientul. Dincolo, în micul birou, Ioanițiu dădea telefoane. Se auzea clacul discului telefonului pe care se formau numerele, revenirea metalică și apelul respectuos al aghiotantului.

— Da, domnule general. Eu sunt, Ioanițiu. Să trăiți ! Așa cum ați spus dumneavoastră. Majestatea Sa vă poartă la un Consiliu de coroană... Vești importante... Sigur că da... Veniți cît puteți de repede... Ei, 10—20 de minute, acolo, merge... Mai sunt și alții... Cine ?... Păi... domnul general Pantazi, domnul general... Da, să trăiți ! Vă așteptăm, cu plăcere, cu plăcere...

De la un al doilea telefon, comandorul Gherghel făcea și el numerele celorlalți colaboratori ai lui Antonescu. Glasul său pițigăiat, plin de bunăvoință, rostea cam aceleași cuvinte :

— Da, să trăiți ! Eu, Gherghel... Vă caută Majestatea Sa... Imediat... cît puteți să veniți de repede... un Consiliu de coroană... Nu știu... Cred că e vorba despre situația frontului... Dacă e și domnul Mareșal ? Da, de pe la ora patru ; domnul Mișu Antonescu ? Sigur că da... Vă așteptăm... Să trăiți !

Regele strivise o piramidă de țigări în imensa scrumieră de cristal. Îi era cald, ar fi făcut un duș, ar fi băut ceva, dar curiozitatea îl reținea, voia să fie sigur că ceilalți vor sosi în curtea palatului și că va avea siguranța că lovitura a reușit în plin. Încordarea aproape trecuse, simțea o ușoară amețală, începuse să se plimbe prin fața ferestrelor, privind asfaltul negru străbătut de rare mașini.

Umbra statuii regelui Carol I se micșora, soarele ajunsese la zenit acoperind cu o ultimă lumină gălbuie turlele bisericii Crețulescu...

Primul sosise Piky Vasiliu, în limuzina lui gri, afabil, vesel, surîzînd șoferilor care-l salutau respectuos, într-o vagă poziție de drepti, cu mîinile lipite de hainele mototolite de căldură.

Aproape alerga spre intrare, salutat de garda Palatului, abia mișcîndu-și șoldurile de văcar ascunse de pantalonii bufanți, kaki, scoțîndu-și din mers șapca și ștergîndu-se cu o batistă uriașă pe fruntea plină de nădușală. La zece minute după el apăruse generalul Pantazi, subțire, titirit, într-un costum impecabil, de vară, nu alergînd, aferînd o demnitate la care ținea totdeauna în fața subalternilor, răspunzînd neglijent șoferilor.

Regele îi privise pe rînd, urcînd treptele de la intrare. Trăgea cu urechea la apelurile repetate ale secretarului Ioanițiu și ale lui Gherghel.

— Ce se întîmplă acolo ? îl întrebă pe Ioanițiu.

Colonelul Elefterescu se lăsa greu, dorea ordinul personal al lui Antonescu.

— Îl bag în pizda mă-sii, făcuse Majestatea Sa, reîncepîndu-și marșul în fața ferestrelor. Dacă nu vrea să vină, trimiteți la generalul Dombrowski să-l aresteze el. Da' Dămăceanu unde e ?

Aghiotantul regal părea încurcat.

— Hai, spune, nu te mai bilbîi atît.

— Majestate, l-am sunat de trei ori, doarnne !

— Și nu poate fi sculat cînd îl cheamă Regele ? Trimite o mașină după el, să-l aducă în pijama, în cămașă de noapte, în ce o fi. Are tabieturi, doarnne la ora asta ? Halal militari !

În momentul acela Mihai își dăduse seama că în seiful de timbre al lui Carol al II-lea trebuie să fie foarte cald la ora aceea.

— Ioanițiule, lasă telefonul puțin și spune-i lui Bîlă să comande niște răcoritoare pentru cei dinăuntru, să-i scoată din 20 în 20 de minute afară, pentru că altfel se asfixiază.

— Da, să trăiți, am înțeles.

Lăsase telefonul și alergase să-i spună subofiterului ce are de făcut. De la celălalt post, comandorul Gherghel făcea semne că nici Eugen Cristescu nu vrea să vină la întâlnire. „Asta a mirosit ceva, e greu să-l urnesc de-acasă“, gândise Regele și pe urmă îl întrebasese ce se mai aude cu colonelul Elefterescu.

— O ține p-a lui că vrea ordin chiar de la Mareșal, personal.

Generalul Sănătescu, care inspectase împreună cu Emilian Ionescu dacă în exterior se petrecea ceva în stare să-i alarmeze, se întorsese și, auzind cele ce spunea comandorul Gherghel, găsisese soluția.

— Am o idee, Majestate. Puneți-l pe Piky Vasiliu să-i telefoneze, pentru că sunt prieteni și va veni. Dacă-mi permiteți, o să fac eu acest lucru, generalul e dincolo.

— Bine, încuviință Regele și continuă să privească curtea palatului.

Pe poarta curții apăruse Atta Constantinescu, omul său, din anturajul lui Antonescu. Sentinelele îl cunoșteau, venise pe jos, făcea tocmai o plimbare, mergea spre *Athénée Palace* și mașinile din curtea palatului îl intrigaseră :

— Ce se întâmplă, mă, copii, aici ?

— Consiliu de coroană..., spusese careva, unul dintre soferi, arătînd spre etajul I. Freacă Majestatea Sa la ei, de la ora 4.

— Ce nas am, ce nas am, dom'le, cum am picat eu...

O luase trăsor, pe scări, fluturînd palma către soldații de la intrare. În urma lui, mașinile celorlalți miniștri frînau, una după alta. Regele își dădu seama că partida era cîștigată.

— Pe Maniu l-ați găsit ?

— Nu, răspunsese Sănătescu.

— Da' pe Brătianu ?

— Nici...

— Ca de obicei, se ascund. Cum or fi condus ăștia fără atîta vreme nu mai înțeleg ! ?

Sănătescu dădea în alt birou telefoane ca să fie căutați în ascunzătorile lor Lucrețiu Pătrășcanu și Titel Petrescu. Generalul Aldea luase legăturile cu cei care trebuiau să taie liniile telefonice ale germanilor. Comandanții de Corpuri de armată din provincie începuseră să primească consemnul militar.

— Cîți soldați crezi că avem în palat ? întrebasese regele pe aghiotantul său.

— 70, Majestate.

— Nu-s puțini ?

— Am mai chemat trupele din jurul Capitalei care pot să închidă barierele.

— Bine, dacă dumneata crezi că ajung... Ați trimis după Dimitrie Negel ?

— Trimis...

— Cu ce faceți comunicările ?

— Cu baterii de telefoane.

— Și discul pe care l-am imprimat a fost trimis la Radio ?

— Încă nu, într-o jumătate de oră va fi acolo.

În minutul acela aghiotantul regal își adusese aminte de ceva.

— Dacă credeți că este bine, am putea convoca și pe soldații aflați la Pelișor, în cîteva ceasuri ar sosi aici.

— Nu, nu e bine. S-ar alarma prea devreme multă lume. Cel mai important lucru este tăierea legăturilor telefonice.

Apăruse și Dămăceanu, mai mult alergînd decît umblînd, fără să vadă pe nimeni în jur, roșu la față, cu șapca sub braț, ștergîndu-și și el fruntea, cum făcuse mai devreme Piky Vasiliu. Dombrowski îl urmase la cinci minute. El era dintre cei care, alături de Aldea, Racoviță și alții, făceau parte din partida Regelui.

— Domnule general, i se adresase lui Sănătescu, pe Dombrowski ascunde-l pînă punem mîna pe Elefterescu. Pe el să-l trimiți la Prefectură.

— Am înțeles.

Se făcuse liniște, timpul trecea greu, orașul zăcea în torpoarea nesfîrșitei zile de august ; umbra statuii lui

Carol pierise de tot, rarii trecători priveau fără mirare la mașinile din curtea reședinței regale. Chelnerul Mladin, aflat la etajul al III-lea al hotelului *Athénée Palace*, își nota pe o foaie de hîrtie numerele automobilelor celor care soseau pe rînd la palat. Din zece în zece minute îi transmitea prin telefon Colonelului, care se afla într-o casă de pe Calea Moșilor :

— La tragerea de azi, închipuiți-vă, domnule Dumitrescu, au ieșit numerele 1, 9, 5, 5, 2 ; 5, 6, 1, 3, 0, 2 ; 4, 4, 1, 5, 1, 2, ei, ce spuneți de chestiunea asta ?

De la capătul celălalt al firului, vocea Colonelului răspundea de fiecare dată :

— Da, fiecare cu norocul lui ! Dacă mai afli vreun nurnăr ciștigător, comunică-mi-l.

Și imediat ce recitea cifrele, punea numele beneficiarului mașinii în dreptul lui. Îi lipseau încă trei, dar mai era vreme : Eugen Cristescu, Elefterescu, Tobescu. Pentru șeful jandarmeriei avea varianta pregătită. Sunase la Comandamentul jandarmeriei și ceruse pe generalul Anton. Fuseseră necesare cîteva apeluri, în sfîrșit, dăduseră de el.

— Alo, aici inginerul Dumitrescu. Să trăiți, domnule general ! Știți, în chestiunea aceea, cu pescuitul, ar trebui să faceți dumneavoastră ceva, n-avem undițe.

După o ușoară ezitare, generalul Anton îi răspunsese :

— Bine, domnule inginer, am să caut eu, este urgent, nu-i așa ?

— Bineînțeles ! Aș pleca într-o oră și mi-ar trebui.

— Se face, n-aveți nici o grijă.

Telefoanele și aparatele de telegrafiat din București emiteau ordinele către toate unitățile din țară, inclusiv cele de pe front. Legătura cu Mareșalul fusese tăiată și Eugen Cristescu, care dăduse primul telefon ca să întrebe unde e Antonescu, înțelesese că ceva nu era în regulă.

Ultimul își făcu apariția în curtea palatului colonelul Elefterescu. Era însoțit de doi dogi danezi, legați în lesă, hămăind, stîrniți de șoferii care se învîrteau în cercul de mașini și de doi inși, opriți la intrare de către aghiotantul Ioanițiu. Acesta îl condusesese într-o anticameră alăturată,

unde fuseseră arestați pe loc. Ciinii, lăsați în paza soldaților de la intrarea din spate, încă hămăiau în curtea streină, neînțelegînd ce se întîmplă cu ei.

Pe Rege toți cei care veniseră să se întîlnească la Consiliul de coroană n-aveau să-l mai vadă; Sănătescu, Mocsony-Stircea, Niculescu-Buzești, Aldea și Ioanițiu îi închiseseră în alte încăperi după ce îi dezarmaseră. Curios lucru, singurul care nu avea pistolul la el era Mareșalul Antonescu.

Duba *Diamant* rula încet spre ieșirea din spatele aripilor noi a Palatului. Ilie Ciorogîrla și cu Tronaru priveau la arestați care stăteau tăcuți pe banca din spatele cabinei șoferului. Îi despărțea un geam și o rețea de fire din oțel, prin care zăreau spatele Colonelului. În urma mașinii, alte două automobile îi flancau, în dreapta și în stînga, la o distanță nu prea mare, ca și cînd s-ar fi aflat din întîmplare pe aceeași rută cu necunoscutul echipaj. Rarii trecători din acea noapte din București nu arătau nici o curiozitate pentru duba de tip vechi, mergînd negrăbit spre o destinație neștiută. Se făcuse întîi un ocol mare spre a se evita străzile centrale și a se stabili dacă cumva nu-i urmărește cineva. Luminile albastre, rare, ale străzilor aruncînd numai cîte un con violaceu pe rigolele trotuarelor, abia indicau drumul. Prin ochii de pisică ai farurilor, învelite în pînză sau în piele neagră, o lamă gălbuie de lumină arăta denivelările. Mica dubiță hurducăia și arestații continuau să tacă, ținîndu-se de o mică bară metalică ca să nu se prăvălească pe podelele de scîndură ale mașinii. După o jumătate de oră de mers, se angajară pe o stradă periferică, urcînd o pantă ușoară și oprindu-se în fața unei porți, după care Colonelul coborî, o deschise, lăsă să treacă *Diamantul* și închise la loc. În fața intrării așteptau alți doi oameni înarmați, ascunși sub pergola de beton a micii vile.

Toți pășiră unul după altul într-un vestibul, întîi Mareșalul, cu o privire scormonitoare, vrînd să vadă cine

îl însoțise și cine îl așteptase. Unul dintre cei care păziseră casa deschisese o altă ușă și le arătase o scară de lemn care ducea spre două încăperi de sus.

— Pe aici, domnule Mareșal, poftiți.

Mihai Antonescu îl urma la doi pași, fără un cuvânt, iar Colonelul, cu Ciorogîrla și cu Tronaru rămăseseră jos, privindu-i din spate. De undeva, de la etaj, se auzea vocea celui care ținea locul gazdei.

— În dreapta aveți o baie și în stînga dormitoarele, eu am să vă servesc masa de trei ori pe zi. Există și un răcitor, dacă vreți, puteți să beți ceva, totul e în ordine. Bună seara, domnule Mareșal, bună seara, domnule ministru...

După care coborîse. Era un bărbat roșcovan, athletic, neînarmat ; înarmați erau cei care-i aduseseră pînă aici : Colonelul, Tronaru și Ciorogîrla.

— Asta a fost tot ? întrebasese cel care-i condusesese pe arestați în încăperile de sus.

— Asta a fost tot. Simplu, eficace, fără nici o împotrivire. Cîți oameni ai ?

— Opt : patru și patru, două echipe de 12 ore fiecare. Eu rămîn în permanență aici, o să mă schimbe din cînd în cînd tovarășul Mladin. Jos e bucătăria, avem o tovarășă care ne va găti.

Colonelul mai inspectă încă o dată încăperile de jos, deși cunoștea bine casa. El o locuise în ultima perioadă de timp, așa încît nici un colțișor nu-i era strein.

— Cred că le-ai spus oamenilor că n-au voie să comunice cu nimeni din afară.

— N-au cum să comunice pentru că nu părăsește nimeni curtea.

— Atunci e în regulă, noi am plecat, avem treburi mai importante, noapte bună !

Își strînseseră mîinile pe rînd și cei trei se urcaseră din nou în duba *Diamant* iar peste un ceas, după ce șoferul îl lăsase pe Colonel în fața intrării din aripa cea nouă a Palatului, Tronaru și Ciorogîrla se aflau în fața Comandamentului german din fosta Prefectură de Ilfov, de pe malul Dîmboviței, într-o clădire ocupată de către gărzile munci-

toarești și armată, bineînțeles, fără tam-tam, în grupe restrinse de cître trei, folosind intrările din spate ale clădirii care nu puteau fi observate de către sentinelele nemților de pe chei.

— Crezi că se lasă cu nasulie ? întrebuse Ciorogîrla.

Tronaru, așezat în fața unei ferestre deschise, pe un scaun, cu un pistol-mitralieră așezat pe un mic birou pe care răsturnase și un sac de încărcătoare, își aprinsese o țigară, și-l poftise pe Ciorogîrla lîngă el.

— Așează-te pe scaunul ăsta, că parcă-mi stai pe cap... m-ai întrebat ceva. Cît îi cunosc pe „copii“, or să ne dea de furcă. Să sperăm că le vine mintea de pe urmă, ceea ce n-aș crede. Tu ce zici ?

— Sunt de aceeași părere, se vor bate, ăștia nu se lasă cu una cu două...

— Principalul este că, în sfîrșit, am terminat cu domiciliile secrete și că putem să ne spunem pe nume, că avem o identitate. Nu fumezi ?

— Nu prea... mai curînd aș bea ceva.

În biroul în care ședeau nu se aprinsese nici o lumină. De afară venea o vagă dîră de la un bec camuflat, aflat undeva, în apropiere. Priviră amîndoi în jur.

— Numai birouri, dulapuri cu dosare, ce dracu o fi aici ?

— Ceva cu *Import-Export*, am citit eu jos, cînd am intrat.

— Și i-au scos, le-au dat papucii ?

— Naiba știe, cred că locuința era închiriată de ai noștri de multă vreme ca să-i supravegheze pe nemți. Dar voiai să bei ceva... Cotrobăiește prin dulapurile alea, poate ai noroc.

Ciorogîrla ridicase cîteva rulouri metalice, dar nu găsise ceea ce căuta. Din *fichet*-urile metalice cădeau hîrtii pe care le așezase la loc.

— Nimic.

— Să spun drept, și eu aș bea ceva...

— Ți-a fost frică ?

— Ba bine că nu !

— Ție ?

— Mamă-mamă...

Tronaru își întinsese picioarele, ca americanii, peste încărcătoarele aflate pe biroul din fața lui, trăgînd din țigară.

— De ce paștele mă-sii puterea asta pe care o au unii oameni îți face frică ? Mă uitam la ei, adineauri, și nu-mi venea să-mi cred ochilor. Țsta era Mareșalul ? Cel cu războiul sfînt, cu crucea, cu Dumnezeu, cu poporul meu, cu „Români, vă ordon treceți Prutul“ ? Omul din cauza căruia era să fiu omorît ?

Ciorogîrla tăcea. Era obosit. Nu dormise de noaptea trecută. Ar fi tras un pui de somn. Colonelul îi scosese din ascunzișurile lor, pe rînd, pe unul din Cartierul Plumbuita și pe altul dintr-o mansardă de pe Șelari. Erau amîndoi slăbiți de lipsa de mișcare ; în ultimul timp nu ieșiseră aproape deloc la aer, numai noaptea, cîte o jumătate de oră, unul dînd ocol unei grădini de duzi din marginea Bucureștilor și altul mișcîndu-se pe o terasă de la ultimul etaj al unui magazin de îmbrăcăminte, ferindu-se să nu fie zărit cumva de cei care făceau observația aeriană pe aco-perișurile din jur.

Pe ușă apăruse cineva, dînd să aprindă lumina :

— Stop ! zisese Tronaru. Lasă becul în pace !

— Dar voi cine sunteți ? întrebasese necunoscutul.

— Dumnealui e Gogea Mitu, eu sunt Berilă, ai auzit de ăștia ?

Noul venit părea descumpănit de limbajul neașteptărilor oaspeți.

— Domnule, vorbiți serios, că noi aici nu ne jucăm.

— Mă, tăticule, zisese Ciorogîrla cu binișorul. Tu vezi ce avem noi doi în mîină ? și umblă la închizătorul armei făcînd-o să răsune sec, metalic.

— Spune, dom'le, așa și n-o mai frecangioliți atîta, că pe noi ne-au adus aici să-i luăm pe nemți la refec. Mie-mi zice Chelu, dacă vă interesează, și sunt de la *Saturn*.

— Asta ce mai e ?

— Ce să fie ? Textile ! Mai sunt vreo 20 de ceferiști, unii de la *Laromet*, alții de la *Malaxa*, în total 43 de bucăți. Dumneavoastră ?

— Nci, tăticule, zisese Ciorogîrla, care era mai vorbăreț, o să ne repezim pînă vizavi la ăia, cînd ni s-o da comanda, și o să vă rugăm frumos să faceți la fel.

Urmă un moment de tăcere. Tronaru tot mai fuma, lăsînd cu țigara o dîră rubinie în întunericul biroului.

— Și credeți dumneavoastră că nemții or să stea cu mîinile în sîn ?

— Da' cine a zis că or să stea cu mîinile în sîn ? Uite, v-am adus aici niște bombonele, vezi să nu calci pe ele, că sărim dracului cu toții în aer...

Chelu nici nu se mișcase de lîngă ușă. Începuse să le distingă trăsăturile feței și acum privea în jur.

— Vreți să spuneți că sunt grenade, niscai tiri-bombe ?

— Chiar așa, tăticu' ! Ai învățat matale să umbli cu marfa asta ?

— Păi, da, că am făcută ră militărie, ceva front...

— Ei, atunci tot e bine... arme aveți ?

— Se găsesc : niscaiva puști, niscaiva pistoale, avem și o grupă antitanc, nemții au blocat strada spre *Casa de Depuneri*, ori n-ați venit pe-acolo ?...

-- Nu, pe noi ne-a lăsat barza pe coș, glumise iar Ciorogîrla, căscînd și simțînd că-l cuprinde un somn de moarte. Știi ceva ? Ai un rașpil ? Ori nu cunoști cuvîntul ăsta ?

— Ba, bine că nu ! Să căutăm jos, la băieți. Deși suntem în timpul serviciului, ca să zic așa.

— Las' că nu mă-mbăt eu în seara asta, că n-am timp. Dacă ai găsi o țîră de rom aș mai fi zdravăn cîteva ore, n-am dormit de alaltăieri.

— Da' ce naiba făcurăți, frate ?

Tronaru, care tăcuse pînă atunci, îi luă vorba din gură lui Ciorogîrla :

— Ce să facem ? Am fost și noi la o logodnă...

— Glumiți ! De unde v-a adus pe voi, căpoșilor, aici ?

— Las' că-ți povestim noi mai la ziuă. Dă fuga, poate găsești romul ăla. Ia niște bani, poate trimiți pe cineva să cumpere dacă găsește, pentru că noi nu ne putem mișca de aici.

— Și cu sacul de grenade ce faceți ?

— Uite, clocim pe ele aici !

Chelu, nu se mișcase din loc.

— N-ai plecat ? Te-a lipit cu clei de porumbei cineva ? îl întrebase Ciorogîrla.

— Dom'le, stau și mă gîndesc așa, cum dracu' ați ajuns pînă aici și noi nu v-am simțit ? Ce fel de pază avem ? Fir-ar mama lor a dracu', să vezi ce le fac acum, mă dau jos la ei... Adică, trece careva pe stradă, nici tu bună seara, nici pe cine căutați ? Ne trezim cu dumnea-voastră drept înăuntru.

Ciorogîrla mai căscă o dată de-i trosniră fălcile.

— Tăticu', dacă te mai miri mult îți intră o muscă în gură. Du-te, domnule, după romul ăla !

Tronaru se amestecă și el în vorbă.

— Nu, nu, are dreptate. Dar ce, aici se intră așa, cum vrei ? Las' că vorbim noi despre chestia asta mîine dimineață.

Chelu, îmbrăcat într-un tricou marinăresc, în pantaloni de doc, cu sandale în picioare, cu un pistol pe șold, își dădu o palmă peste ceafă.

— Dom'le, lăsați-mă să-njur, domnule. Eu cînd înjur, o iau așa : de la biserica mă-sii, pînă la leagănul care i-a legănat și pînă la cristelnița în care i-a botezat popa. Păi, ce patrafiru' măicuțelor lor, i-am adus aici să se joace de-a războiul ? Că de cînd au venit bat cărticica și șepticul ăla al lor și o să ne trezim că ne iau unii ca din oală. Domnule, am plecat după rom și să știți că dacă auziți niscăi șuturi în fund date cuiva, eu le dau. Îi arunc în Dîmbovița, fir-ar mama lor a dracului, și-i pun să-și înghită cărțile, să se învețe minte și să nu-mi mai zici mie Chelu !

Plecăse. Îl auzeau coborînd cîte două trepte, înjurînd de anafură, de Sfînta Filofteia și de intrarea celor 400 de Sfinți Părinți în Ierusalim.

— Țsta a fost popă, ascultă la mine... are cunoștințe multe...

Ciorogîrla luase un scaun, rezemîndu-se de spătarul lui, filosofînd de unul singur.

— Acum spune și dumneata, crezi că cineva o să vorbească despre noi vreodată ?

— Adică cum să vorbească ?

— De ce să nu vorbească ? Cunoașteți ce-am făcut noi în seara asta ?

— Ce-am făcut, Iliuță, tată ?

— Cred că glumești. Păi, cine l-a dat jos pe Antonescu ?

Tronaru ridică ultimul sfert de țigară pe care-l mai avea în mîna ca să-i lumineze fața.

— Iliuță, ți s-a urcat la cap, Iliuță. Tu ai temperatură... Ia, mai bine, întinde-te pe dușumea, pune capul pe sacul ăla de grenade și trage un somn să-ți mai vii în fire. Bine, mă, Iliuță, tu l-ai răsturnat pe Antonescu ?

— E, așa vine vorba... adică noi l-am arestat, comuniștii...

— Și de-asta nu dormi tu acum ?

— Dima, știi ce, am un sentiment, așa, cum să-ți povestesc...

Tronaru își adună picioarele de pe birou, lăsă arma și începu să se învîrtească în jurul celuiilalt.

— Ia spune, că începi să devii interesant !

— Cum să spun eu, adică, noi doi pîrliți de muncitori, eu și cu matale, i-am cărat pe Mareșal și pe domnul Ică Antonescu ca pe niște baloturi ? Ei nici n-au mișcat, n-au zis nici „du-te mai încolo“. Păi, îți dai seama ce înseamnă asta ?

Tronaru făcea haz de necaz.

— Adică tu, în situația lor, ce-ai fi făcut ? Ai fi cîntat, ai fi jucat ? Știi cum e cu puterea asta ? Cît o ai, ți se pare că ți se cuvine. Tu nu vezi ? Regele spune că e unsu' lui Dumnezeu, Mareșalul zicea că e omul destinului românesc și așa mai departe. Și uite că vine o zi cînd cazi din pod și te trezești și-ți dai seama că tot două picioare ai, două miini, ca orice om... Spune, tu te-ai uitat la ei cînd i-am luat noi în primire ?

— M-am uitat, cum dracu să nu mă uit ? O să spun și la nepoții nepoților mei, dacă mai trăiesc... Dima, știi cum ședeau în colivia aia ? Unu pe o treaptă, altu', 'pe alta... fără aer, nădușiți, cu batistele frecîndu-și fruntea, niște oameni oarecare. Odată am văzut la un bilci doi papagali, la fel ședeau : pe două trapeze. Uitase un scamator o basma deasupra unei colivii și cînd a ridicat-o erau ca bezmeticii, dăduseră ochii peste cap că n-aveau aer. Așa și cu ăștia doi... Tu ai aflat cum i-a prins ?

— Simplu ! I-a chemat Regele la Palat, și ei, ca curca cînd se uită șarpele la ea de jos : au intrat, au dat bună ziua și, harșt ! Alde un subofițer i-a înșfăcat și le-a spus la amîndoi : „P-aici, să nu vă fie cu supărare“, și i-a băgat în dulapul ăla, ce-o fi fost, că eu n-am mai văzut așa ceva...

— Da... era lume multă ; mi-au zis subofițerii cît am așteptat să-i luăm în primire, mai sunt o grămadă, da' p-ăia fi duce în altă parte, să nu se-amestece borcanele...

— Tot nu mi-ai spus ce simți, așa, că începuseși vorba și ți-am luat-o din gură...

— Dima, nu mai știu ce să zic, m-a luat o amețeală, am draci pe mine, mă mănîncă palma. Nu știu, tu ai păti-mit mai rău ca mine, ai fost pe front, te-au băgat în lagăr, da' tare am chef să trag cu pușcociul ăsta o serie, așa...

— Ce-ți veni ?

— Poate-mi mai sperii somnul, că uite, pe Chelu ăla l-a uitat moartea pe-acasă, sau unde s-o fi dus el...

Nu-l uitase moartea pe acasă, sosise după vreo zece minute cu o sticlă de rom, destupată gata, cu trei pahare, și cu o lanternă pe care o așezase pe podele, aprinzînd un becuț.

— Eu zic să ciocnim, să ne vedem la mutră, că nici așa, ca orbeții, să stăm de vorbă pe întuneric...

Turnase în cele trei păhărele și îi privise pe rînd la lumina lanternei.

— De-ai noștri..., pe urmă le arătase și fața lui, un chip slab, tuciuriu, cu barba nerasă de două zile. Și-acum, că tot făcurăm cunoștință, noroc și baftă..

— P-ai de jos i-ai înmormîntat, tot, le-ai făcut molifta ?

— Dom'le, eu nu glumesc, mie mi-a dat partidu' aici 43 de bucăți în primire și scot untu' din ei, fir-ar mama lor a dracu', că ei cred că sunt pe Cuțarida — că eu lucrez la fabrica *Saturn* — unde se joacă copiii cu prăștiile de-a războiu' de ne-au spart toate geamurile de la Filatură... I-am aliniat, i-am numărat, am făcut niște culcări, din nou apelu', m-am uitat la ei : niște neisprăviți, dacă mă credeți... Ce fel de clasă muncitoare sunteți voi, mă ? i-am întrebat. Uitați-vă la voi, că de proști ce sunteți se vede și pe întuneric. Țineți puștile alea ca pe ciumege, lăsați să intre pe cine vrea și cine nu vrea în instituție... Mă, voi credeți că v-a adus cineva la bal, la *Roxy*, pe Lipscani ? Credeți că aici e *damen-vals* ? Tangău, chestii d-astea... ? Și iar am mai făcut niște culcări și acum, că m-am mai ușurat, am venit să v-aduc romul...

„Minte de-ngheață apele“, gîndea Tronaru, dar îl lăsă să vorbească.

— Ia mai spune, nene, și-ai măturat curtea cu ei, de cîte ori ?

— De două ori, da' imediat ce trag două gîturi din rașpilul ăsta, cum i-ați zis dumneavoastră, mă mai dau o dată jos la ei !

— Bine faci, îngădui Tronaru și mai turnă din sticlă cîte un rînd la fiecare. Ia spune, de cînd sunteți aici ?

— Păi casa e ocupată de azi-noapte, n-am avut voie să ne arătăm toată ziulica ; mîncare ne-a adus unu' cu o dubă, prin spate. Da' dumneavoastră de unde naiba mai veniți, că nu mi-ați spus nici pînă acum ?

— Din lumea mare, făcu vag Ciorogîrla.

— Secretoși mai sunteți, dom'le !

— Tăticu', învață și dumneata că la armată se face gura mică să n-afle vrăjmașul...

— Care vrăjmaș, domnule, că suntem între ai noștri, ce dracu' ? Trăsei cu ochiul la dumneavoastră, aveți banderolă ca și noi, ce-o facem pe conspiratorii ăia din *Mizerebiii*, sau cum îi mai zice... ?

Pe nesimțite, Ciorogîrla, rezemat de un perete, ațipise. Mai auzea vag cuvintele schimbate între cei doi și capul îi căzuse ușor pe un umăr, avea o respirație ușoară, ca de copil, o mină îi căzuse pe podele și o altă și-o virise la spate, ca și când ar fi vrut să nu simtă răceala peretelui.

— Se vede treaba că ați avut de lucru, eu vă țin de vorbă ; frățioare, uite, dumnealui a adormit. Cum îl cheamă ?

— Ciorogîrla.

— Păi, ăsta-i nume de comună, nu-i o comună Ciorogîrla ?

— Este. Și dacă ? Ce, nu e voie ?

— Ba, cum nu ? Vorbesc și eu ca proasta în tîrg... și pe mătăluță ?

— Tronaru îmi zice

— Frumos nume.

În momentul acela se auzi țîriitul unui telefon pe care nu-l băgaseră de seamă nici unul dintre ei pînă atunci. Tronaru ridică receptorul.

— Alo ! Tu ești, Tronarule ?

— Eu, cine întreabă ?

De la capătul celălalt al firului se auzi glasul Colonelului.

— A, dumneavoastră erați !

— Cum merge ?

— Suntem aici, s-a prezentat la noi un tovarăș, Chelu îi zice. Are 43 de oameni jos, în clădire.

— E lângă dumneata ? Dă-mi-l !

Tronaru îi întinse celuiilalt receptorul.

— Inginerul Dumitrescu, zisese Colonelul de la telefonul celălalt. Ce-ți fac oamenii ?

— Bine, i-am muștruluit puțin pentru că m-am trezit cu dîșii aici și nici n-am știut pe unde au intrat.

— Asta-i foarte prost !

— Și eu zic la fel.

— Întărește paza și așteptați ordinele mele. Nu iese nimeni din curte, nu s-arată nimeni la ferestre, nu se aprinde nici o lumină ! S-a înțeles ? Cred că mîine în zori

o să avem de furcă... Mai dă-mi-l puțin pe tovarășul Tronaru.

Celălalt îi dădu, la rîndul său, receptorul lui Dima.

— Alo ! E cineva lîngă mine care vrea să-ți vorbească, spusesese Colonelul.

— Cine poate să fie, și cine m-a găsit așa de repede?

— O să auzi numaidecît, nu știu dacă-l cunoști pe unul căruia-i ziceam noi Regizoru', un fel de scamator care ți-a adus pe o cunoștință a dumitale într-o împrejurare de la C.E.C., undeva... (în continuare, Tronaru auzi o voce de femeie care luase receptorul din mîna Colonelului) : Alo ! Dima ! Ce faci ?

— Să nu-mi spui că tu ești, Silvia !?

— Ba, chiar eu ! Logodnica de la Morgă, cea pe care o plimbai tu cu liftul rectorului, dacă-ți mai amintești de „basmelor românilor“ pe care mi le spuneai într-o frumoasă iarnă de lîngă Dîmbovița, care uitase să treacă pe lîngă locul unde ne aflam. Mincinosule, am să-ți tai limba cînd o să te mai văd ! Credeai că am să te cer de bărbat ?... (izbucnise în rîs, și pe urmă în plîns, hohotea, voia să acopere receptorul).

Tronaru se uita uluit la telefonul pe care-l ținea în mînă, îl pusese din nou la ureche, îi venea și lui să plîngă, dar se stăpînise ; de la capătul celălalt al firului, femeia nu spunea decît atît : „Dima, vreau să te văd, nu e timpul cel mai potrivit, dar vreau să te văd...”

Telefonul sunase și Crăciunescu îi raportase șefului său :

— Domn' inspector, în curtea palatului a intrat Kilinger...

— E singur ?

— Însoțit de un ins. Parcă au înghițit amîndoi cîte un băț. Probabil că au cerut audiență la Rege.

— Bine, închid, dacă mai e ceva dă un țîr !

Mizdrache se întorsese către Ciripoi, care făcuse ochii mari.

— Mă, maestre, auzi că a venit și neamțu'.

— Care neamț, domn' inspector ?

— Care neamț, cînd te-aud așa... Mă, tu n-ai tată, mă ! Tu n-ai tată, tu n-ai mamă, tu ești născut orfan ! Te-a făcut mă-ta aia moartă de la *Sfinta Vineri* într-o eprubetă ! Dă fuga pînă jos și adu ceva de băut că nu se mai poate. Mă, o să intrăm într-un căcat așa de mare, de habar n-o să ai tu ! Mă, suntem ca și morți, auzi ! ?

Ciripoi, cu ochii lui mari, holbați, îl privea pe Mizdrache care, din trei în trei minute, puneă binoclul la ochi și privea la curtea din spatele Palatului.

— N-ai coborît ! Ce dracu mai aștepți ? Îmi arde gîtlejul. Vrei să crăp aici ? Îmi bate tîmpla stîngă, și mie cînd îmi bate tîmpla stîngă, dau palme, auzi ?

Ciripoi dispăruse. Se însera. O umbră cenușie se lăsa peste copacii de pe peluzele curții. Mașinile miniștrilor dispăruseră de mult. În curte nu se vedea nici o mișcare. Inspectorul șef ar fi dat totul să poată să vadă prin pereții Palatului. Îl căutase, după ora 16, pe Eugen Cristescu, șeful S.S.I.-ului îi răspunsese de cîteva ori, dar, de pe la ora 18, telefonul era mut.

„Ăsta a roit-o. Băiat deștept, a mirosit că e groasă, iar eu stau ca tîmpitu' aici, ca să pună mîna cine știe cine pe mine. Va să zică, pe unde-o luăm, Grigore ? Pe unde o întorcem ? Ia să văd eu ce face ministrul Tismana, că și ăsta doarme pe el, habar nu are ce se întîmplă.“ Făcuse numărul de telefon, îi răspunsese valetul Anton.

— Alo ! Aici casa Tismana, pe cine căutați ?

— Inspectorul Mizdrache la telefon, cu domnul ministru, dacă se poate...

— Nu-i acasă, vă rog.

— Cu domnu' Armand se poate ?

— Nici dînsu' nu-i acasă.

„Unde paștele mamei lor umblă și ăștia“, înjurase în gînd Mizdrache.

— Bine, dacă vine vreunul dintre ei, spune-le că i-a căutat inspectorul Mizdrache și că voi reveni cu telefonul. Mulțumesc, la revedere.

Apăruse o autocamionetă *Diamant*, de culoare neagră, care intrase în curtea Palatului. De la fereasta lui, din cauza camuflajului și pentru că mașina parcase într-un unghi mort, Mizdrache nu mai putea să vadă nimic. Peste un sfert de oră, dubița plecase însoțită de alte două mașini de piață, cu luminile stinse. Făcuse grăbit, din nou, numărul lui Eugen Cristescu, dar acesta nu răspunsese. Era limpede, zarurile fuseseră aruncate. Trebuia s-o șteargă cît mai repede din acest loc, să ajungă la casa lui Ionescu-Tismana. Făcu din nou numărul de telefon al subsecretarului de stat, auzi vocea valetului Anton.

— Alo ! Aici, casa Tismana. Cu cine doriți ?

— Tot eu sînt, inspectorul Mizdrache. S-a întors domnul ministru ?

— Da, să vi-l dau ?

— Nu, spuneți-i să m-aștepte, am să-i comunic lucruri importante.

Se ridicase grăbit, lăsînd pe masă paharul cu whisky pe jumătate golit. Ușoara amețală de pînă atunci îi trecuse brusc.

— Ordin, domn' inspector, făcuse Ciripoi pe lîngă el.

— Mergi la Siguranță și-i aduni pe toți băieții. Așteptați ordinele mele. Înainte de a pleca acolo, dă un telefon lui Crăciunescu și spune-i să nu părăsească postul și să-mi dea telefon, din sfert în sfert de oră, acasă, la domnul Tismana. Ai înțeles ? Repetă.

— Repet, domnule inspector : dau întîi un telefon lui Crăciunescu ; îi spun să nu părăsească postul ; merg la sediu, îi adun pe băieți și așteptăm ordinele dumneavoastră. Cine vă caută vă găsește la domnul ministru Tismana.

— Bravo, Ciripoi, ai început să ai ținare de minte. Vezi să nu te deochi, eu am șters-o. Bagă de seamă că în seara asta o să fie nuntă...

— Nuntă, ați zis ?

— Nuntă cu lăutari, Ciripoi... dar nu noi o să jucăm, alții or să joace...

Chestorul nu înțelegea mare lucru, se uita la chipul aproape împietrit al inspectorului șef.

— Domn' șef, spuneți-mi, se întâmplă ceva, așa... și noi ca proasta-n târg ?

Mizdrache îl ciupise ușor cu trei degete de obraz și, plecînd, îi mai aruncase :

— Ciripoi, mi se pare că în seara asta dăm în primire...

Pînă spre 8 și jumătate seara, Raul își petrecuse vremea pe malul lacului Țerăstrău, cu sculptorul Băcică, întors proaspăt din Germania, unde primise o comandă neașteptată, și pe care-l întâlnise din întâmplare pe Jianu, într-o trăsură. La început nu-l recunoscuse — asta se întâmpla pe la 6 după-amiază cînd ieșise puțin să se plimbe —, surprins că un bărbat cu barbă, îmbrăcat într-un costum de gabardină albă, îi făcea semne desperate, vrînd să oprească birjarul tocmai de pe partea cealaltă a Șoselei. Se afla în dreptul statuii Aviatorilor și trăsura făcu un ocol ca să schimbe direcția. „Vă salut, domnule Raul ! Nu mă mai recunoașteți ? Mi-am lăsat barbă, sunt sculptorul Băcică.“ „A, dumneata erai ! ? Te-ai mai îngrășat ! Arăți ca Jaurès, îți mai trebuie un melon sau un joben...“ „Nu urcați ? Vă invit la Brotăcei. Vin din Germania. Sunt plin de bani. N-am avut atîția bani în viața mea, mi-a pus Dumnezeu mîna în cap.“ „Ei, banii n-ajung niciodată, domnule Băcică, oricît ar fi de mulți. Totul este să știi numai cum să-i cheltuiești.“ „Păi, nu se vede ? M-am înțolit. De trei zile, mă îmbăt și mă dezbat, dorm pe unde-apuc. Cred că în vreo săptămînă o să reușesc să-i înjumătățesc... Da' nu urcați ?“

Raul urcase. Ce-avea el de făcut la ora asta decît să bea un păhărel ? Casa era pustie de dimineață, mîncase ceva pe la prînz, recitise cîteva pagini din Proust care-i plăcea foarte mult, murea după baronul Charlus, moțăise ce moțăise ; vara îl încînta la București, era un tip de cîmpie căruia îi pria aerul uscat, stagnant și mirosul de

bălți care venea din jur, dinspre Herăstrău. La Domnești nu mergea decît rar, și asta spre toamnă, tîrziu, cînd avea vreo obligație de familie. Prefera grădina din Aleea Alexandru, cu șezlongurile ei uitate sub copacii bătrîni, cu servitorii tăcuți care-i aduceau sticla de coniac, cu pătărelul de argint pe-o tavă, fără să-l întrebe nimic, fără să fie silit să vorbească cu ei. Era un tip volubil numai în prezența unora despre care credea că îl înțeleg și care-i apreciau glumele. Din principiu, cu servitorii nu discuta, socotind asta un lucru nepermis unuia ca el ; să primești invitația lui Băcică, asta se mai putea, artiștii aveau oricum un rang în conștiința lui, nu le cerea decît să se bărbie-rească în fiecare zi, să poarte o cămașă curată, pe zdrențăroși nu-i suporta alături de el, deși cîte unul-doi mai scăpau la înghesuială, dar îi ignora superior, aruncîndu-le de sus, cînd se întindeau la cașcaval : „Du-te, domnule, mai încolo că miroși ! Am să-ți trimit o duzină de săpunuri, numai să nu le mănînci. Marfa asta se întrebuițează la altceva...”

Acum, lîngă bărbatul gras, de 35 de ani, plin de sine, cu hainele de gata, cumpărate de la cine știe ce „Universel” berlinez, mai mult ca sigur celofibră, după obiceiul nemțesc, dar arătînd a gabardină, oricum, duhnind a coniac și nu din cel mai prost, pentru că la băutura asta avea miros, era ca un cîine de vînătoare, distingea de departe aroma unui *Courvoisier* bine distilat, de unul scurs dintr-o sticlă în care era amestecată o drojdie bătută cu lanțul și mascată cu coloranți. „Și ce-ai vîndut, domnule, nemților ? Bănuiesc că vreo statuie a lui Hitler sau una a lui Hindenburg, deși ăla nu mai e la modă.” „Da’ de unde ? Mi-au comandat acum vreo doi ani o *Victorie*, pe vremea cînd le mergea frișilor. Am iscălit un contract, mi-au dat un avans. Le-am făcut-o. Nu chiar ceea ce voiau — au un gust tîmpit din care nu mai ies. Le-am arătat întîi o machetă, au strîmbat din nas, i-am invitat la o expoziție și și-au dat seama că am talent, ce și-au zis ? Băcică are școală franceză, Rodin, chestii, poate ne mai scoate din rahat...”

„Și i-ai scos, domnule, din rahat ? !“ „Domnule Raul, cum să vă spun, dacă ar fi fost după mine — nu știu dacă mă cunoașteți, sunt născut în comuna Toaca —, n-aș fi așezat-o nici în tîrgul de vite, într-un ududo de corcoduși... Da' lor le-a plăcut, domnule. Am făcut una țîtoasă, tăpălăgoasă, o Marioară de-a noastră, sănătoasă, cu un picior înainte, care cam aducea cu Marianne, dar n-au băgat de seamă, sunt ciobani. Bine, am avut și minte — iartă-mă că mă laud —, i-am atîrnat în spate două aripi d-alea creștinești, nu știu dac-ai văzut dumneata la Voroneț, cum au arhanghelii, ei, cu asta i-am dat gata ! Cînd au văzut-o, mi-au comandat perechea. Vor să le-o așez undeva, în *Alexander Platz*, dar cu evenimentele astea nu știu dacă or să mai apuce. Deocamdată au băgat-o în Muzeul Albert. Vin nemții, fac coadă, se uită la ea, le cam place.“ „Ce spui, domn' Băică ? Ești mare, domnule ! Bronz, marmură ?“ „Bronz, domnu' Tismana ! Nemții au firi militare, le place metalul, să sune, să fie greu, așa, ceva babăn !“ „Da, da... înțeleg ! Și, pentru mine, nu-i elegant să te întreb, dar sunt curios, cam la cît au estimat ei opera dumatăle ?“ Sculptorul Băică ezitase o clipă și pe urmă aruncase din vîrfurile limbii : „Un milion de mărci, domnule Tismana.“ „Ce spui ?“ „Domnu' Raul, omul o dată dă lovitura, așa că eu de ce nu mi-aș permite ?“ „Și ți i-au livrat pe toți ?“ „Numai jumătate. Cînd or s-o așeze în piață îmi dau și restul.“ „Păi, atunci ești bun de aldămaș.“ „Zic altceva ? ! Îmi face o mare plăcere să vă întîlnesc. Mergem la Bro-tăcei, comandăm două navete de șampanie și pe urmă om mai vedea...“

După vreo două ore, sculptorul Băică căzuse sub masă. Cele trei zile de chef îl toropiseră, Raul trebuise să cheme birjarul care îi aștepta în afara grădinii, plătit dinainte de sculptor, să facă nota, căutîndu-l prin buzunare — pentru că el umbla totdeauna fără bani — și să-l încredințeze bătrînului care știa unde să-l lase. Pe jos, mai respirînd ușoara răcoare care venea dinspre lacuri, Raul o luase spre casă, ajungînd în jurul acelei ore de seară cînd grave evenimente se desfășurau într-un loc pe care-l

ignora. Șampania băută îl binedispusese. Trebuia să treacă pe coniacul lui, pentru că altfel n-avea nici o plăcere. Nu-l întâmpinase nimeni. Casa părea pustie, câteva lumini aprinse, undeva, sus, se auzeau râsetele Marceliei și ale altei femei : „Că nu s-o fi întors Evelyne, din Suedia ?“ gîndise o clipă, pe urmă recunoscuse vocea subreței care, probabil, pregătea paturile pentru noapte. Intrase în salonul de la parter, își căutase sticla și păhărelul lui rusesc și trăsese de lentă care trebuia să-l aducă în salon pe valetul Anton. Acesta apăruse, cu mersul lui neauzit, calm, negrăbit, așteptînd să fie întrebat.

— Nu-i nimeni acasă ?

— Încă nu, domnule Raul.

— Nici un telefon ?

— Pe domnul ministru sau pe domnul Armand îl caută domnul Mizdrache.

— A, nu mă interesează... Pune-mi, te rog, o masă pe peluză și adu-mi o veioză și vîr-o în priză, că vreau să mai citesc, adu și sticla asta ca să-mi țină de urît.

— Am înțeles, domnule.

Urcase în camera lui, lepădîndu-și costumul, aruncînd cît colo cravata și cămașa și îmbrăcînd un tricou de tenis și o pereche de pantaloni de doc. Ar fi trebuit să facă un duș înainte de asta, dar îi era lene, așa încît coborî în grădină unde valetul Anton așezase cele trebuitoare. Luase sub braț unul dintre volumele romanului lui Proust, pe care-l recitea de vreo 20 de ani, mereu aceleași pasaje pe care le știa de fapt pe dinafară, mirîndu-se de fiecare dată că găsește ceva nou în textul subtil, scris cu o mare finețe stilistică. Se așezase în fotoliul de nuiele, privind la aura care scăpa de sub veioza acoperită cu un fel de basma neagră. Își turnă puțin coniac, îl gustă plescînd de plăcere, recunoscînd că nimic nu va putea înlocui niciodată acest *Courvoisier* căruia îi era credincios de atîția ani. Avusese o zi destul de plicticoasă. Nu știa ce se întîmplă cu amicii lui în aceste zile ale verii lui '44. Unii plecaseră din București, se întorseseră, dar nu mai

aveau cheful de altădată, trăiau sub o teroare pe care el o prezisese de multă vreme. Ciudat, cîtă vreme fusese numai o Pythie pesimistă a celorlalți, lucrul îl amuzase, dar acum, cînd pronosticurile sale începeau să se adeverească, o îngrijorare surdă îl cuprindea și pe el. Ceva avea să se întîmple. Asta era evident. Nu trebuia să fii prea perspicace ca să-ți dai seama că nemții pierduseră războiul și că începea o eră nouă. Ce fel de eră, nu-și dădea seama încă. Continua să-l tachineze pe frate-său, dar în glasul lui nu mai exista bucuria răutăcioasă de altădată. Siguranța celuiilalt, care de fapt nu era siguranță, era mai mult o încredere în propriul său destin, îi împrumuta și lui un fel de optimism pe care nu conta prea mult, dar poate dracu' n-avea să fie atît de negru și se va găsi o soluție ca ei să scape și din această împrejurare. Dar, mai bine, văzînd și făcînd, se consola de unul singur, de ce să ne facem noi griji cînd încă nu ne-a ajuns cuțitul la os și în pivniță mai există cîteva sticle de coniac *Courvoisier* ?

Spre ora 21, pe pietrișul aleii se auzise zgomotul pneurilor mașinii fratelui său. Șoferul Costache oprise lin, sărise din mașină ca să deschidă portiera și subsecretarul de stat se îndreptase grăbit spre el. Zărise mica lumină a veiozei și silueta lui ghemuită în fotoliul de nuiele.

— Bună, Raul ! Ești singur ?

— Cum se vede ! Dar ce-i cu tine ? Ce ești așa precipitat ?

— Vin de la minister. Lucrurile nu merg cum trebuie. Celălalt îl întrebase :

— Nu vrei să te-așezi ? (trăsese un al doilea fotoliu). Tismana se lăsase moale lîngă el.

— Avem vești proaste. Se pare că Mareșalul a fost arestat.

— De unde știi ?

— Mi-a telefonat maiorul von Braun.

— Vorbești serios ?

Raul simțea că se dezbată repede. Tot aburul șampaniei și al celor două păhărele de coniac pe care le băuse pînă atunci se risipise.

— Asta e grav.

— Da. Mareșalul și cu Ică sunt arestați la Palat. Mi-e teamă numai de nemți.

— Ce-ai de gînd ?

Celălalt nu răspunsese imediat.

— Nu vrei să bei ceva ? Să-l chem pe Anton ? îl întrebase Raul.

— Nu, mulțumesc. Trebuie să împachetăm.

— Ce să facem ?

— Trebuie să fugim de-aici. Uiți că sunt vizat. L-am căutat, de un ceas și mai bine, de cînd am aflat vestea, pe Eugen Cristescu. Nu mai răspunde la nici un telefon. Nici Piky Vasiliu. Cei de la minister spun că aproape toți miniștrii au fost convocați la Palat începînd cu ora 16, și de atunci nu i-a mai văzut nimeni.

— După cum spui, situația e cam albastră... Dar parcă nu te temeai așa ? ! Vorbeai de faptul că tu ești un tehnician, că nu ești implicat în toate afacerile lor murdare...

— Dragul meu Raul, în asemenea împrejurări, nimeni nu mai alege. Pe urmă, n-ai citit ziarele ? Știi ce a pățit Mussolini. Iar în Franța, tribunalele militare fac judecăți sumare și așa-numiții colaboraționiști sunt puși la zid. Eu te sfătuiesc să mă urmezi, o să vedem cum o să ne descurcăm... Ia ce crezi că-ți folosește și hai să plecăm la Domnești. Am acolo un om, un pilot, care ne așteaptă cu un avion.

— N-o să-mi spui că lăsăm totul aici și că plecăm ? ! Unde să plecăm ?

— Deocamdată, la Stambul. Și de acolo vom vedea... :

— Nu, că ești nebun ! Ce să fac eu la Stambul, dragă ? Sunt om bătrîn. N-am lucrat în viața mea nimic. Tu o să te mai descurci, că ești răzbătător, ai mai pus ceva deoparte, dar eu ?

— Te-ajut, n-avea nici o grijă. Am bani depuși în băncile elvețiene.

— Mă ajuți pe dracu ! Dacă nu te-aș cunoaște... Ești un egoist, Puiule ! Mă iei cu tine pentru că ești singur.

Dacă ar fi fost Evelyne aici, mă lăsaî, nu mi-ai fi spus nimic. Îți puneai coada pe spinare și dus erai. În ce mă privește, eu n-am nici un chef să mă mișc din casa asta. Cel puțin dacă mă vor aresta, să mă aresteze beat, să nu-mi dau seama ce se întîmplă cu mine. Dar știi care-i părerea mea ? Faci o prostie.

— Cum adică ?

— Ascultă ce-ți spun eu : faci o mare prostie ! Dacă mă gîndesc bine, tu nici nu ești implicat direct în chestiile lor. Ai fost un simplu executant. Ți s-a poruncit. Ai făcut ce ți s-a cerut. Mareșalul a lucrat cu decrete, cel mult pe Piky Vasiliu o să-l strîngă de momițe careva. Dar pe tine ?

— Nu-i cunoști ! Tu uiți ce s-a întîmplat în Rusia !

— Ei, au mai trecut de atunci niște ani. Orice revoluție se clasicizează cu vremea. Pofta de revanșă se erodează. Timpul netezește totul. (De fapt îi repeta spusele lui din urmă cu cîteva luni, asta era ciudat.)

— Ești nebun ! Mai bine spune-mi, Armand e pe-aici ?

— Nu l-am văzut. A plecat de dimineață de tot. N-a dat nici un telefon.

— Cum așa ? De obicei, întreba unde sunt, acasă sau la minister. Dar nici acolo n-a telefonat.

— Cine știe ce dame au pus gheara pe el, că-i băiat frumos. O fi scăpat și el caii, că s-o fi săturat de cînd îți ține țucălașul...

Apăruse, cu mersul lui neauzit, valetul Anton.

— Domnule ministru, vă caută domnul inspector Mizdrache, a dat vreo cîteva telefoane, vine încoace.

— Îl aștept.

— Vă servesc ceva ? Vă e foame ? Vreți cumva un pahar cu vin ?

— Nu, nu, mulțumesc, Anton. Du-te și stai lîngă telefon, e foarte important.

Valetul se îndepărtase.

— Dacă m-a căutat de cîteva ori înseamnă că știe ceva. Nu l-am găsit toată după-masa. Asta are nas... *Le danger vient plus vite quand on le méprise.* Înseamnă că a aflat și el. Asta vrea să-mi spună. Pînă sosește, dacă-l vezi, re-

ține-l, mă duc totuși să-mi strîng niște lucruri. Nu-l lăsa să înțeleagă că vreau să dispar.

— Mă crezi mai imbecil decît sunt. N-o să-i fac eu tocmai lui confidențe.

Tismana dăduse să plece, dar se mai întorsese o dată.

— Raul, gîndește-te bine, pînă nu e prea tîrziu. Nu vii cu mine ?

— Îți repet, n-are nici un rost. Sunt un fatalist. Dacă e să mi se întîmple ceva, mi se va întîmpla oricum. La drept vorbind, chestia asta cu avionul nu-mi place deloc. Nu sunt un aventurier. Cum dracu o să zburai voi cînd există antiaeriană, avioane nemțești, iar granițele vor fi închise...

— E vorba de un biplan. M-am gîndit de mult, de vreo doi ani, la chestiunea asta...

— Cum dracu ai să faci, că la Domnești nu-i aeroport ?

— E simplu... N-am să zbor de la Domnești. Te-am mințit. Aviatorul m-așteaptă la Păușești-Măglaș. Pînă acolo mă duc cu automobilul.

— Dar nu conduci. Și șoferul ?

— Șoferul, o să văd eu ce fac cu el...

(De fapt, și de data aceasta îl mințea pe Raul. Avionul se afla în comuna Stilpu, lingă Balotești, ascuns sub o căpiță de fin, dar trebuia să-i lase lui Raul impresia că e sincer cu el. Cu gura lui, cine știe ce prostii mai spunea, îmbătîndu-se, și data zborului era destul de dificil de fixat, asta depindea de împrejurările viitoare, de ceea ce avea să se întîmple în următoarele ore.) — Te las. Reține-l pe Mizdrache pînă mă întorc.

La drept vorbind, avea foarte puțin de împachetat. Încă în urmă cu o săptămînă își adunase titlurile bancare, cifrele codurilor secrete de la băncile din Elveția și adresele unor cunoscuți, domiciliați în streinătate, cu numerele lor de telefon. Cît despre hainele pe care avea să le ia cu el, două-trei costume și cîteva cămăși, îi ajungeau. Mai im-

portant era să îngroape mai întii, la Domnești, lingourile de aur pe care le avea într-o ladă de campanie, napoleonii și cocoșeii despre care nu știuse nici Evelyne măcar. Cu asemenea lucruri nu putea să zboare, pentru că avea în vedere și riscul de a fi descoperit, așa încît valorile trebuiau vîrite bine în pămînt și scoase vreodată, cînd ar fi putut să se întoarcă în țară. Îi chemase la el pe șoferul Costache, care îl aștepta în fața intrării, pe valetul Anton și pe grădinar.

— Costache, îi spusese șoferului, roagă-i să vină să-mi ajute : am arhiva ministerului într-o ladă de campanie, care e cam grea. Băgați-o voi în portbagaj, restul geamantanelor le punem în spate. Ai benzină pînă la Domnești ?

— Bineînțeles, domnule ministru. Totdeauna țin niște canistre de rezervă. O să fac plinul. Peste cît timp plecăm ?

— În maximum o oră.

— Mai merge cineva cu dumneavoastră ?

— Nu.

Șoferul dăduse să întrebe ceva despre Raul, dar se stăpînise. Tismana înțelesese.

— Te gîndești la domnul Raul, nu-i așa ? El rămîne aici. Dealtfel o să ne întoarcem și noi după ce punem la adăpost arhiva și om vedea ce mai urmează.

— S-a întîmplat ceva, domnule ministru ? Șoferii cam sușotesc...

— Ce să se întîmple, dragă Costache ? Nu s-a întîmplat nimic. Lumea zvonește ce-i trece prin cap.

— Atunci e bine, eu vin cu băieții să ducem lada jos.

Ce sentiment ciudat îl încerca pe Tismana, însă dimineața nici nu se gîndise că în noaptea aceasta va părăsi casa din Aleea Alexandru. Și asta poate definitiv, dar nimeni nu își alege clipa cînd trebuie să dispară într-o astfel de împrejurare. Altceva era să anticipezi și altceva să-ți părăsești cu adevărat cele mai apropiate lucruri, să lași o casă în care locuiseși atîta vreme, servitorii, pînă și hainele. O astfel de plecare era ca moartea care nu te avertizează. Ai o singură secundă, lungă cît o veșnicie, în

care recapitulezi tot ce-ai trăit. Și cîte lucruri nu se în-tîmplaseră aici ? Cîtă lume nu trecuse prin salonul lor ? Cîți miniștri ? Ce sărbătoriri, ce cadouri făcute altora ! Totul era numai un trecut de care va avea timp să-și amintească cine știe cîți ani, dacă nu cumva îl vor înhăța încă înainte de a ajunge la Stîlpu. Deschisese febril toate sertarele verificînd să nu-și uite cumva ceva de preț, dar le mai inspectase de cîteva ori, dăduse de perete ușile dulapurilor, își privise dinainte cele cîteva sute de cravate, cămășile, toate apretate, călcate cu pedanterie, cele peste 50 de costume atîrnînd pe umerășele lor, fracurile, smoking-urile pentru recepții... Închisese la loc ușile și surisese, gîndindu-se cu ironie că dacă nu-l vor lua pe Raul în locul lui, acesta va avea ce îmbrăca pînă la adînci bătrîneți, deși hainele nu i se potriveau pentru că el era mai scund. Ah, acei centimetri lipsă pentru care suferise toată viața ! Raul avea statura unui călăreț, suplu, făcut mai bine, dar măcar le va vinde. Argintăria nu putea s-o ia, ar fi bătut la ochi. I se părea și o chestiune prea meschină, nici colecția de porțelanuri și cristaluri nu o lua cu el. Nu pleci într-o aventură cu vasele după tine, zdrăngăne ! Se aud ! „Mai am încă humor dacă gîndesc în felul acesta !“ Dosarele cu niște acte care îl interesau le pusese bine, de mult, în geamantanele de piele care așteptau lîngă ușa. Raul le văzuse în urmă cu două zile. Nu-și dăduse seama despre ce este vorba, dar, cu instinctul lui, îl luase peste picior : „Te pregătești, te pregătești ! Îi ai pe cîțiva la mînă ! Te pomenești că vrei să fugi. Îți dau un sfat : Dacă scapi, apucă-te să-ți scrii memoriile. Aș fi făcut-o eu, m-am gîndit, dar sunt prea le-neș. N-ai stofă de scriitor, dar cine știe de unde sare iepurele ! În familia noastră totdeauna am avut surprize. Slătineanca, a bătrînă, ar fi fost un Saint-Simon nemai-pomenit, avea un veac întreg în cap. Istoria tuturor fraudelor de la Curtea regală, de la venirea lui Carol I, ba, dacă mă gîndesc bine, chiar de la venirea lui Cuza !“ Într-adevăr, ce mai cap de contabil avea Varvara Slătineanu ! Știa pe dinafară cîte mii de hectare poseda fie-

care familie, de la Șuțești pînă la Cantacuzinești, de la ai lui Știrbey pînă la Mavrocordați ! În capul ei erau catalogați cu toții : cîte conace, ce înstrăinaseră, ce dăduseră de zestre la măritișul fetelor, ce moștenise fiecare prin șantaje sau de bună-voie, cît furaseră vechilii din corpurile moșiilor, arendașii aceia care luaseră și de la țărani și de la foștii moșieri, unii terminînd cu cîte un glonț în tîmplă pe la Monte Carlo sau pe la Biarritz, alții ajungînd cerșetori prin cine știe ce locuri, dacă nu avuseseră norocul să obțină vreun scaun sub ei, ca șefi de birouri, visînd la vremurile cînd aveau echipaje, mașini și-și băteau servitorii fără ca nimeni să-i tragă la răspundere. Vremuri trecute ! În față se afla numai necunoscutul...

De jos, se auzea uruitul mașinii lui Mizdrache. Stopase la peron. Glasul lui Raul îl invita pe inspectorul șef să ia loc lîngă el pînă coboară frate-său. Tismana apăruse peste cîteva minute cu aerul unui om care nu-i neliniștit pentru că știe totul.

— Bună seara, domnule ministru ! spusese Mizdrache, ridicîndu-se din fotoliul de nuiele în care se așezase.

— Ia loc, te rog.

Își trăsese și el un alt scaun ușor pe peluza de iarbă.

— Știu ce ai să-mi spui : Mareșalul a fost arestat.

— Cunoașteți, deci...

— Da. M-au înștiințat nemții. Dumneata de unde ai aflat ?

— De azi de dimineată am stat implantat într-o cameră la hotelul *Athénée Palace*. Am văzut toată mișcarea.

— Și de ce nu mi-ai dat nici un semn ?

— Pentru că n-ați fost nici la minister, nici acasă...

Era adevărat. Tismana fusese toată ziua cu o femeie. Tușise puțin încurcat și pe urmă, ca și cînd ei trebuiau să înțeleagă că cineva important îl reținuse în timpul acelei zile, îl întrebasese din nou pe Mizdrache :

— Poți să-mi spui ce se va întîmpla acum ?

— Domnule ministru, cred că reacția nemților va fi violentă. Ne putem aștepta la un război între trupele lor care se află în România și armată.

Mizdrache se gîndise cîteva secunde în tăcere. Îl supărau greierii care zimțuiau liniștea celui cartier rezidențial, cu un zgomot metalic, de fierăstrău.

— Ar fi foarte grav. Crezi că am rezista ?

— Nu știu ce să vă spun. E o chestie de efective. Nu pot să fac o estimare a numărului de soldați care ar putea să fie angajați, dar în cazuri ca acestea bănuiesc că Regele contează pe armată.

— Este și părerea mea, domnule Mizdrache.

Inspectorul șef deslușise cu urechea lui fină icnetele celor trei oameni care cărau greaua ladă din casă spre garajul în care se afla trasă mașina ministrului. „Asta o întinde. Pariez că ne lasă cu buza umflată“, își spusese în gînd, dar se prefăcuse că nu aude nimic.

— Ce ordine aveți, domnule ministru, pentru mîine ?

— Dragul meu, mîine, cine știe ce ministru de interne vom avea. Bănuiesc că Regele ne va trimite pe altcineva. Noi, ca subalterni cumînți ce suntem, îl vom asculta și îi vom executa ordinele. Altceva nu avem de făcut...

— Și dacă... Doamne ferește ?

— Vrei să spui că dacă complotul nu va reuși ? Dragul meu, complotul a reușit !

— Asta cred și eu, domnule ministru ! Am văzut cu ochii mei cum trei mașini au cărat nu știu pe cine, undeva, în afara Curții regale, probabil pe arestați. În locul Regelui, eu aș fugi în noaptea asta. Ne putem aștepta la cele mai rele lucruri. V-aș recomanda și dumneavoastră o plecare, undeva, în provincie...

„Nu-i prost, canalia dracului, m-a mirosit că fug“, gîndise Tismana, dar făcuse un gest de lehamite.

— Da' de unde ? Orice fugă în asemenea împrejurări ar semăna cu o dezertare. Am depus un jurămint, nu pot să mi-l calc...

— Ei, jurămintele !... Nu știți dumneavoastră cum e cu jurămintele ? Parcă numai lui Antonescu i-ați depus jurămintul ? ! Dumneavoastră ați trecut prin atîtea cabinete...

Raul, care tăcuse pînă atunci, izbucnise în rîs.

— *Mais c'est la vérité, mon cher* Puiu, domnul Mizdrache are dreptate. Dacă fac socoteala, ești unul dintre cei mai vechi subsecretari de stat pe care i-am avut. Din cîte știu eu, la mai mare ! Să fiu al naibii dacă nu m-aș îmbăta, să te văd și la *ăștia* în guvern ! Logic vorbind, în prima clipă, Regele trebuie să facă un guvern de coaliție. Cu Maniu parcă ai mai fost în guvern, dacă țin eu bine minte, Brătienii nu prea te suferă, dar trec ei și peste chestia asta. O să fie mai greu cu comuniștii, *ăștia* sunt oameni noi, nimeni nu-i cunoaște. Domnule Mizdrache, dumneata ai vreun nume, așa, poți să ne furnizezi vreo informație ?

— Pe dracu ! Scuzați-mă că vorbesc așa, am o listă întreagă, dar dracu' știe cine sunt șefii lor ! Au evadat vreo cîțiva în urmă cu zece zile, dar parcă poți să știi care-i mai mare în grad ? Ne lămurim noi, dacă e la o adică...

Tismana n-avea chef de glumă. De fapt, voia să îl asigure pe subalternul lui că nu va părăsi Bucureștiul.

— Domnule Mizdrache, știi ce ? Acum, că ne-am văzut și știm unde se află fiecare, eu zic să mergi la postul dumitale și om vedea mîine dimineață... *La nuit porte conseil...*

Se trezise devreme de tot, nici nu știa dacă dormise sau numai ațipise din cînd în cînd cu febra organismului pe care o resimte orice om înaintea unor fapte capitale, cînd toată ființa lui se angajează în pregătirea unor lucruri pe care nici nu le știe bine, ale căror detalii le cunosc alții și te simți împins numai înainte de o necesitate pe care altul o gîndește, dar trebuie să execuți fără șovăială exact ceea ce ți se cere. „Nu iei nimic, îi spusese Colonelul în urmă cu cîteva ore, trebuie să lași impresia că te afli undeva în oraș, s-ar mai putea să avem nevoie de tine, asta e foarte important.“ Se gîdea, desigur, și la eventualitatea unei nereușite. Putea fi două sau trei noaptea. Recunoștea mirosul casei în care locuise cîțiva ani, ceva amestecat,

între o emanație de lînă învechită care se usucă la soare și ceva spirtos de la boaseria sufrageriei, mereu lustruită cu o pedanterie ciudată la cererea nevastei lui Tismana, nu pentru că ar fi iubit lustrul ; nu-i plăceau lucrurile care luceau, ci pentru că nu suferea lucrul îngălat, toate robinetele fiind frecate în fiecare dimineață cu un praf care le făcea să pară de argint, iar căzile de culoare vernil căpătînd o strălucire de fund de bazin în care ar fi stat apă de mare. Dacă s-ar fi găsit măcar o urmă de săpun învechit în gura de scurgere, furia ei n-ar fi avut margini. Bureții uriași trebuiau uscați și prosoapele mereu schimbate, ca să aibă puritatea rufei proaspăt călcate, după ce fuseseră ținute între levănțică și frunze de pelin, pentru că baia era locul preferat al Evelyni ; aici își lua dușurile după exercițiile de echitație de la Manejul regal, intrînd pe urmă în micul budoar alăturat, unde nu primea pe nimeni, rămînînd numai ea cu Marcela cîteodată. Aceasta o ajuta să-și aranjeze părul sau îi aducea fardurile, pudrele și rujul. Dacă suna telefonul, răspundea continuînd masajul așezată pe pat dacă Bob Harvey îi toca șoldurile cu palmele.

Era liniște, în casa asta nu trăise niciodată vreun cîine sau vreo pisică, asta i se păruse ciudat lui Armand, dar nu întrebuse de ce oamenii aceștia bogați nu țineau animale pe lîngă ei : le urau sau, pur și simplu, nu simțeau nevoia să vadă în jurul lor ceva grațios și inutil... În fiecare noapte, o tăcere grea de casă veche, cu ziduri grele, puse pe labe de beton, îngropate într-un pămînt, și el vechi, al bătrînei Slătinece ; o casă ridicată pe vremea cînd în jur nu erau decît niște eleștee puturoase și țințari pentru că aici se termina orașul, dar pe urmă urbea se extinsese, înaintînd ca un miriapod, cu răbdătoarea cucerire a fiecărui hectar de maidan sau de loc plin de mușetel sau de bălării și asediînd curțile și casele care erau înconjurate cu garduri înalte de zid și aveau pe la margini filegorii și minarete, păzite iarna de arnăuți. Aerul casei Tismana nu aducea deloc cu cel al caselor înghețate iarna, cu pereții văruiți o dată pe an, de Paști, și vara miro-

sind a balegă culeasă de pe ulițele Mehalei, amestecată cu bucăți de cărămizi ciobite. Aici lemnul vechi al mobilei răspîndea o aură olfactivă, mereu alta, schimbîndu-se la fiecare modificare de temperatură, dar niciodată, pentru că asta ar fi scos-o din sărite pe Evelyn, nici o undă de praf, totul trebuia să aibă ceva aseptice, de sală de operație, pentru că nările ei sufereau de o sensibilitate de neimaginat. Ferească Dumnezeu să se fi strecurat de la bucătărie sau din sufragerie ceva în stare să amintească mirosul de mîncare, cîteva femei de serviciu fuseseră concediate din cauza asta, mereu se deschideau ferestrele și de afară veneau recile șuvoaie ale frigului de iarnă sau aburul lunii martie cînd ceva abia încălzit topea zăpezile adunate în clăi, pe terase, o, zgomotul ușor de pe la 9 de dimineață cînd streșinile, și ele aruncînd o vîină de apă provenită de pe omătul acoperișului, combinîndu-se cu secreta scădere a acelor grămezi ce-și pierdeau strălucirea primei ninsori, puritatea piramidelor de argint ale lunii ianuarie cînd soarele se multiplica de o sută de ori din muchiile lor în faianța vaselor din sufrageria luminată de geamurile uriașe ce lăsau tot : lumină, zăpadă, soare, să încălzească altfel pereții, nu cu căldura moleșitoare și uscată a caloriferelor ce sforăiau ușor în *cache-radiatoarele* metalice, negre, cu desene ciudate în feronerie lor ; mirosul de omăt din februarie avînd alte nuanțe ; ceva ce aducea cu un fum strîns din văzduhul lipit parcă de suprafețele mai murdare ale resturilor iernii, fără puritatea zăpezilor din ianuarie, cu o oboseală a anotimpului ce nu scăpa unui om ce putea să mai distingă aceste lucruri ; pe urmă casa era invadată de iradierea pămîntului răscolit de grădinarul neamț, de brazdele răsturnate cu răbdare și de răsaduri la iarbă, mereu reimplatate acolo unde *cricketul* stăpînilor strica delicata prospețime din aprilie a peluzelor, cu ceva gras, lin, albastru, dimineața, și de un verde crud, lăptos, la amiază, cînd roua dispărea și nările ți se umpleau de un miros crud, proaspăt, de iz vegetal în toată elansarea naturii : mugurii ce puteau fi auziți cum trosnesc și se desfac sau creșterea florilor sălbatice de pe ziduri, mi-

rosind a nimic sau a ceva ce nu fusese clasificat, rezumînd exact anotimpul biruitor ce se înstăpînea în jur. Atunci erau uitate celelalte mirosuri de nămol, cărate de vînt dinspre Herăstrăul ce arunca în toamnă, cînd ecluzele erau curățate, ceva pestilențial, de ghiol, ca și primăvara anunțată de dezvelirea gunoaielor azvîrlite de niște nevoiași în timpul iernii tocmai acolo și răscolind rămășițele al căror miros îi aminteau de copilăria lui, pe mai-danele Mehalei ; amestecul de carton udat și uscat în cîteva anotimpuri, putrezind la infinit, un fel de fum de gunoaie arse, în care cîrpa lăsa un fum gros ce se tîra la suprafața pămîntului și îți îneca nările, dar cu ceva vital, hrănitor în el, apoi un iz de catran iscat probabil de călăfătuirea bărcilor din toamnele trecute. Și asta pînă în vară, cînd dinspre Jianu se ițea un fel de fir auriu, dacă mirosul ar fi avut volum sau culoare, de parfum de trandafiri *Maréchal* sau *Isabel* ce te trimitea cu gîndul la înfățișarea lor, nu sălbatică, pentru că erau mereu tunși, protejați, udați, scurtați, cu petalele încinse de soarele de la ora două, la amiază, totul însoțit de descompunerea ierbii ce devenea fîn, de cositul grădinarilor. Întîi soseau dulci miresme, încă sub ferestrele donjonului său, iarba nu fusese retezată, era dîrză, vitală, neagră noaptea sau argintie sub lună și, deodată, valuri rotitoare cădeau sub coasă și sus se simțea de îndată că un anotimp murise și trimitea mesaje melancolice. Cerul la amiază avea în el un albastru de Suceava ; spre seară abia soseau niște nori aurii-roșcați de toamnă, dar și mai frumoase erau zorile, devreme, cînd în copacii din fundul grădinii bătea primul vînt de dimineață, abia mișcînd frunzele bătrînilor stejari, vreo cinci sau șase, desenați în nopțile cu lună pe fundalul cerului, cu o majestate neclintită, de parcă nici un uragan nu ar fi fost în stare să-i urnească, abia mișcînd podoaba lor neagră de seara pînă la patru de dimineață cînd deveneau niște salve verzi, ridicîndu-se spre soare. Totul avea un contur precis, incastrat într-un cristal invincibil, o zare cosmică familiară, apropiată, ferindu-i pe proprietari de orice intrusiune, semn al timpului care lucrase pentru hotarele aeriene, puternice, de nezdruincinat ale averii Slătinenilor.

Acum, în august, ceva pierea mai întâi în albicioasa şiră a cerului cu nişte aburi parcă scăpaţi de sub valurile unei căderi de apă, dar cu ceva trist, de un alb obosit, nu murdar, cât plin de regret, anunţînd o primejdie solară, venind de departe, din vreme, înaintînd insidios, otrăvit, înghiţînd seninul verii, tot ce avea ea pur şi tînăr, şi anunţînd o ruină vegetală pe care tot frunzele uscate, primele, tîrîndu-se pe sub burlanele casei Tismana, cu un zgomot de oase o vesteau, şi mai ales un miros funerar de ceva atins, mergînd spre un final grav, o descompunere abia recognoscibilă a ceea ce fusese bărbătesc, frumos în acei copaci ce aveau să devină numai peste o lună scheletul bătrînilor stejari, adică un aparat circulator lemnos, negru, o schelărie în care mai pulsau esenţele verii, dar ce existase distrugător în văzduh îşi făcuse deja opera şi culegea roadele despuind copacii de tot mirajul verii, luîndu-le ceva ce trebuia să devină îngrăşămînt, un strat de zdrenţe putrede în care mai exista puţină clorofilă, fără putere, o rămăşiţă de viaţă ce se scurgea în pămînt pentru ca să hrănească o altă generaţie de frunze ce avea să sfîrşească, la rîndul ei, tot astfel, în leneşa cădere de la amiază, cînd un roi galben de fluturi uriaşi se roteau într-un ultim salut în jurul trunchiurilor...

Poate că niciodată nu avusese timp în toţi aceşti ani să vadă un răsărit de soare de la fereastra lui sau, mai puţin, un amurg, o ninsoare puternică biciuind văzduhul, deşi toate intraseră în memoria lui, într-un inconştient ce le înregistrase şi acum reproducea filmul zilelor trecute, el existînd numai ca un personaj mereu atent să nu greşească, să nu spună vreun cuvînt nepotrivit, să nu facă un gest ce l-ar fi trădat, ca un actor pîndit din staluri de un public răuvoitor căutîndu-i defectele; şi acum, în acest ceas de noapte, cînd realiza că trăieşte ultimele ore în casa pîndită de dramă, de hotărîri pe care nu ştia cine avea să le ia, Destinul, sub forma unor anchetatori, acuzatori, sau cum avea să le zică, socotea că ştia totul despre ea, că ar fi nimerit şi pe întunerice chiar

după zeci de ani în orice colțișor al imobilului uriaș, plin încă de secrete totuși pentru el, pentru că nu făcuse cu adevărat vreo investigație, dar părea imposibil să nu identifice unde se aflau camerele servitorilor și intrarea la pod și scara care-l ducea pe Raul, pe furiș, noaptea, spre pivnița în care el găsea acea ultimă sticlă de *Courvoisier* de care avea nevoie, intrările și ieșirile, toate dînd spre alte puncte cardinale, dar tocmai precizia cu care recunoștea că e integrat în acest loc, cu ciudata lui topografie, cu habitudinile ce-i unea pe toți ai casei, deși atîtea îi despărteau, în asta intrînd orele de sculare, crele cafelei sau ale mesei, îi lăsa senzația unei legături invizibile cu familia Tismana, într-un fel falsa lor rudenie îi silise la intimități pe care numai ruperea de locul acesta putea să le curme. Un sentiment ciudat de lașitate îl încerca, nu de jenă, pentru că față de cei pe care urma să-i părăsească nu trebuia să aibă nici un fel de jenă. Ei erau inamicii săi, și încă ce inamici, dar absența unei explicații finale îl încurca. Ar fi vrut, și asta ar fi fost firesc, să le spună, și lui Raul, și lui Tismana, ceva pe care probabil că n-ar fi fost în stare să-l rostească, o imprecăție, cîteva fraze disprețuitoare, dar era oare necesar să facă așa ceva ? Colonelul, ghicind ce îndoieli or să-l încerce, îl avertizase : „Pleci, pur și simplu, fără nici o explicație, fără nici un fel de afirmație care i-ar sili pe oamenii lîngă care ai trăit la insulte sau la ceva și mai rău, pentru că nimeni nu îngăduie, chiar dacă o vreme numai a bănuț, să recunoască faptul de a fi fost dus de nas, înșelat.“ Un om în situația lui nu era dator nimănui, el trebuia să facă exact ceea ce făcuse, să intre în pielea altuia și atît, ce rezulta din această înșelătorie intra în pasivul celor ce se lăsaseră înșelați. A cere scuze sau a ironiza pe cei ce îl îngăduiseră, cu voia sau fără voia lor, era cu totul inutil și neavenit.

În ce-l privește pe Armand, el avea cu adevărat în față o zi infernală. În dimineața aceea, devreme de tot, trebuia să ducă un mesaj colonelului Cezar Vlădescu, undeva în

Cotroceni ; pe urmă, trebuia să treacă pe la un alt militar, cu numele de Miriște ; oricum, începînd cu aceste ore totul se precipita. Sigur că în ceea ce făcea exista și o febrilitate pe care și-o stăpînea cît putea. Nu se mai afla la vîrsta aventurilor și în acest caz nici nu se punea în discuție așa ceva, totul fusese pregătit minuțios, sigur că el nu cunoștea nici un fel de detalii, asta era legea conspirației : știe fiecare cît mai puțin pentru a nu primejdui pe alții, dar, puse una lîngă alta, toate micile sau marile acțiuni pregătite vor reuși să se asambleze, vor avea șansa de a nu se întîmpla acel imprevizibil al oricărei operații de genul acesta, cînd o întîrziere, un ordin prost dat sau grăbit pot anula întreg efortul ; existau forțe atît de bine organizate încît totul să meargă fără nici un fel de defecțiune ? Numai orele care veneau o puteau spune ; deocamdată el trebuia să execute tot ce i se ceruse. După vizita la acel Miriște, trebuia să ducă pe un tehnician într-un loc ce avea să-i fie indicat, loc de unde altcineva avea misiunea de a merge la Palat să imprime un disc (ce fel de disc bănuia el, dar Colonelul, la ultima lor convorbire din seara care trecuse, nu-i dăduse nici un amănunt în plus), după imprimare avea să-l aștepte pe omul acela într-o stradă alăturată și să-l care la altă adresă unde, pînă spre seară, totul avea să fie pus la punct și de-acolo transportat la Societatea de Radiodifuziune pentru că mașina lui prezenta mai multă siguranță, dat fiind statutul său de secretar al lui Tismana. Anticipînd lucrurile, se părea că totul ar putea merge șnur, dar mereu trebuia să te gîndești la ceea ce nu e calculat. Deocamdată nu vedea de unde ar putea porni răul sau imprevizibilul. Sînge rece, atît, nimic care să trădeze, vreo grabă, totul se scurgea în ritmul obișnuit, fără nici o neliniște, fără presiuni ; pe urmă, să aștepte la o adresă din Căuzași mesajul în fața unui aparat de radio. dar înainte de asta mai trebuia să treacă pe la tipografia ziarului *Timpul*, prefăcîndu-se că îl caută pe unul dintre cei de la secția „Scrisori“, dar în realitate să-i predea unui tipograf, care avea să-l aștepte în biroul aceluia, textul

Declarației Partidului Comunist Român pe care ziarele de a doua zi aveau să-l reproducă.

Toate aceste lucruri adunate la un loc îl făcuseră în cele din urmă să uite îngrozitoarea senzație a plecării și când demarase pe poarta *fostei sale adrese* din Aleea Alexandru mai aruncase o ultimă privire asupra curții și a donjonului cu ferestrele deschise care mai arătau locul în care trăise, acel mic apartament de la etajul unu. Totul însemna un capitol încheiat, sfârșit. Nu luase cu el nimic — nici nu avea ce — în afara actelor false de care se folosea de cîțiva ani. Lăsase în dulapurile casei cîteva costume de haine, cîteva cămăși, cîteva perechi de pantofi, niște cărți, cîteva dosare ale căror date le știa pe dinafară, și cam atît...

Pe banca din spate a automobilului, Tismana calcula tăcut ceea ce avea de făcut. „Mai simplu ar fi fost să merg direct la Stilpu, unde m-așteaptă aviatorul ăla, dar trebuie să scap de lada asta, s-o-ngrop undeva... Va fi destul de complicat. Să sperăm că n-o s-o găsesc acolo decît pe Chiva, surda aia... ea a mai rămas. Trebuie să aibă peste 90 de ani... moștenire de pe vremea Slătinenței celei bătrîne : credincioasă, tîmpită, mută ca mormîntul. Exact ceea ce-mi trebuie.“ Își privise ceasul. Era destul de devreme. Mașina făcea cam două ceasuri și jumătate ziua ; dacă era noapte, cum începuse acum să se întetească întunericul, probabil că în trei ore vor ajunge acolo. Automobilul rula cu o viteză egală. Era o seară curată de vară. Prin curți mugeau vitele abia sosite de la cîmp, niște fumuri albicioase se ridicau dens spre cer, nu bătea nici vîntul. Încă n-ajunseseră în regiunea dealurilor. „Ce pace !“ gîndea Tismana. „Nimeni nu știe nimic. Este exact momentul cel mai periculos pentru toată lumea. Statul este condus la ora asta de un Rege-găgăuță. În spatele lui se află niște militari, probabil.“ Îi știa vag : Aldea, Sănătescu, și cine știe cîți mai erau... Todeauna există o camarilă. Îi suspectase, rapoartele soseau, dar ce,

parcă Eugen Cristescu era nebun să-și vîre capul sub tocător ? ! Acum fiecare juca ce știa, nu se gîndeau decît la viitor, ca și el, dealtfel... *Fin de partie* !... Zarurile fuseseră aruncate ! Dar nemții ? Cum or să reacționeze nemții ? Aceasta este întrebarea..." Îi cunoștea bine, știa ce le poate pielea. „Ce i-o fi spus Mihăiță lui Killinger ? Și ce-o să facă ăsta ? Îl împușcă Hitler ! Ce-a păzit aici ? Asta i-a pierdut totdeauna pe nemți : fudulia lor... au bătut pasul de gîscă de la Paris pînă la porțile Moscovei și-acum, uite-i ! Nu știu pe unde să scoată cămașa... Dar una lată tot fac ei ! Probabil c-or să bombardeze Bucureștii, dar nu înainte de a ocupa zona petroliferă. Țasta e oful lor... petrolul. Dacă l-au pierdut, războiul se termină în șase luni. Faimoasa lor aviație o să stea la sol și cu trupele astea bătute gata din Rusia, în degringoladă, ce să mai faci ?..."

— Frumoasă seară, domnule ministru ! zisese Costache. Ce spuneți ?

— Ce să spun ? Că o s-avem o toamnă lungă...

— Așa zic și eu. Poate vă mai odihniți și dumneavoastră acum, cu treburile astea...

— Care treburi ?

— Ei, parcă n-am auzit și noi... se schimbă guvernul... vin alții la putere...

— De, mă Costache, știu eu ce să zic ? Să mai vină și alții, că noi ne-am săturat de atîta bine...

— Acușica, la drept vorbind, domn' ministru, și războiul ăsta, iracan de mine, a sluițit multă lume... care în pămînt, care fără o mînă, care fără un picior... Ce-om fi căutat noi pînă-n Caucaz, nu știu ? Nu ne-ajungea nouă să stăm colea pe mal și să cîntăm : *Nistrule, pe malul tău... Crește iarba și-un dudău...*

„Uite-al dracului, că și cîntă ! gîndise Tismana. De cîntat îi arde lui !" Prin curțile țărănești se aprindeau focurile. „Țăranii de două mii de ani fac tot ce știu ei : ce camuflaj ? ! Ce război ? ! Dacă le arde lor să frigă un cotolan de porumb la tăciune, puțin le pasă de aviația americană de la Foggia ! !"

— Ce de țiică s-o fi făcut anu' ăsta, la Domnești, domn' ministru.

„Are chef de vorbă...“, dar nici să nu-l bage în seamă nu se cuvenea, mai ales într-un moment ca ăsta.

— De, Costache, astă-vară prunii erau buni, rupeau crăcile, dar eu știu ce-o mai fi acum ?

— Ei, că n-a trecut nici o lună și jumătate de cînd v-am dus ultima oară la Domnești... O să ne tragem lingă cazan și să te ții ! Că, dacă n-o s-avem treabă, ce-o să facem decît să ne mai îmbătăm și noi...

„Ia te uită la el, m-a și dat afară din slujbă ! Vorbește la plural, suntem egali acum. Se și vede lingă mine bînd trăscău...“

Se întuneca din ce în ce mai mult. Era aproape opt seara. „Pe la zece, zece și jumătate, suntem acolo... Am în șură un felinar de vînt. Dar cum dracu' o să cărăm lada asta ? Om vedea... O să fie greu, dar n-avem ce face, al treilea m-ar încurca...“ Știa de mult ce-avea de făcut, nu de ieri de-alaltăieri. Gîndise această seară cu multă vreme înainte, ca un chirurg care-și așază instrumentele de lucru lîngă masa de operație. Totul trebuia să fie scurt, curat, fără urme... „Numai de n-ar nimeri vreo slugă din alea pe acolo... Ăștia se culcă cu găinile : la opt, opt jumătate, nu mai vezi picior de om...“

— Și-acuși, dom' ministru, întreb și eu ca proasta, n-o să vă fie și dumneavoastră greu ?

— Adică de ce să-mi fie greu, Costache ?

Celălalt tăcuse încurcat, privindu-l pe furiș prin oglinda retrovizoare. Nu se vedea mai nimic. O slabă lumină de-a-fară abia umbrea chipul lui Tismana, aflat în spatele șoferului.

— Păi, mă gîndeam așa că ați cam rămas singur-singurel, că doamna...

Tismana se prefăcu că nu-l aude. „Acum îmi umblă și-n izmene, nenorocitul... Asta e ! Îi dai un deget, îți ia toată mîna... *Salau*...“

Șoferul își dăduse seama că spusese ceva ce nu se cuvenea, așa încît multă vreme nu mai scoase un cuvînt.

În jurul orei zece se aflau deasupra Domneștilor. Era un loc unde totdeauna Tismana oprea mașina să privească peisajul atât de familiar, dar acum totul nu era decît un întuneric albăstrui în care clipeau cîteva luminițe. Ministrul coborîse și ascultase zgomotele nopții. Șoferul se afla undeva, în spate, prefăcîndu-se că inspectează cauciucurile.

— A, ce aer, domn' ministru ! Totdeauna, cînd ne oprim aici, simt că ceva s-a schimbat. Parcă am intrat în altă lume... De ce-oți sta dumneavoastră în boaleșnița aia de București, nu știu... atîtea mașini, atîtea tramvaie... toată lumea umblă năucă pe străzi, nu-și mai găsește ni-meni locul... Pe cînd aici, ce pace, ce aer curat ! Nu știu dacă îl cunoașteți dumneavoastră pe domnu' Caraman, ăla cu fabrica de încălțăminte — mi-au spus și mie șoferii — acum vreo doi ani a dat niște nevricale în el, că tot alergînd după bani l-au apucat dracii... S-a dus la un doctor, ăla l-a ciocănit, l-a întrebat ce face, l-a ținut așa, preț de două ore, l-a mai ciocănit la genunchi, l-a mai ciupit, l-a întrebat și ce lapte a supt de la maică-sa și, pe urmă, i-a spus verde în față : „Domnule Caramane, nu e decît o scăpare dacă vrei să nu intri la balamuc : te duci matale la țară, îți cumperi șase oi, că ai cu ce, iei un ciumag, stai cu bărbia în el, și te uiți la ele pînă ametești, șase luni nu scoți un cuvîntel, te uiți la căcărezele lor și-atît. Și dacă nu te-oi vindeca, să-mi zici mie cuțu...”

— Și s-a vindecat, Costache ?

— Da, cum să nu ? ! Să-l vedeți, sparge piatra, parcă n-a avut nimic !

— Ce vorbești, mă ? !

— Da, domnule ministru, a avut nevroză d-aia, nu știu cum îi zice, asta-i boală de cucoane, dar se ia și la bărbați, d-ăștia mai ocupații, cum ați fi, de-o pildă, dumneavoastră. Așa că aveți grijă ! Eu v-am spus numai cum s-a vindecat domnu' Caraman...

„Are humor, bestia dracului. Mă bate la cur pe nesimțite, așa, adică vezi bine, am luat-o razna, prind muște...”

să mă mai las de treburile mele, să mă uit la căcărezele de oaie ! ?“

— Hai, Costache, că acuși se face miezul nopții, și avem treabă...

— Apăi, cam știu eu despre ce treabă-i vorba... cu lada aia, cu documentele...

— Chiar așa ! Da', vezi, asta rămîne între noi... E un secret de stat.

— Se poate, domn' ministru ? ! De cîți ani sunt eu la dumneavoastră angajat ? Am răsuflat ceva ? ! Păi, cîte am văzut eu cu ochisorii ăștia ai mei... numai pe femeile alea dacă le numărăm... nici nu le mai ajungem la capăt ! Că frumoase mai erau, domn' Tismana ! Ce mi-a plăcut la dumneavoastră e c-ați avut ochiu' cîmpului : una și una ! De flori și de cadouri, ce să mai vorbim ? Numai mașina asta știe cîți trandafiri a cărat... Nici Parcul Carol cu Cișmigiu' cu tot n-ar încăpea să le cuprindă... Frumoase timpuri, domn' ministru ! Dumneavoastră, ca bradu' ! Că ședeam așa și mă-ntrebam : doamne, domn' Tismana o avea și el așa, bate cincizecișicinciu, da' nu se lasă... Acușica cu evenimentele astea ați mai rărit-o, da' vă-nciochinați dumneavoastră, și o luăm de la cap, ca băieții...

Subsecretarul de stat surîsesese fără să vrea în întuneric : „Ia te uită unde am ajuns ? ! Bate un vînt al democrației prin țara românească... dracii ne-au luat ! Cînd boerul n-o să mai fie boer, și biserica n-o să mai fie biserică, instituțiile n-or să mai fie instituții... Eh...”

— Haide, Costache, mîna !

— Mîn, domnule ministru ! C-ajunserăm...

De jos, de undeva din vatra Domneștilor, se auzeau niște chiote și se aprindeau focuri. Se întîmpla ceva ciudat, inexplicabil. Flăcările izbucneau ca niște licurici, pretutindeni. Era ca și cînd s-ar fi răsturnat cerul, care se afla acum jos, în valea aceea adîncă. Se auzeau și focuri de puști, ca la nunți.

— Ce să fie, domn' ministru ? ! Dumneavoastră vedeți ce văd eu ?

— Văd.

— Și ?

— Probabil că s-a anunțat că a *căzut* Mareșalul...
Șoferul frînase brusc.

— Ce tot vorbiți dumneavoastră acolo ?

— Ce-auzi ! Azi după masă l-au arestat pe Antonescu.

— Și de-aia e ramătul ăsta ? Și trag ăștia cu puștile ?

— De-aia...

— Păi înseamnă că s-a terminat războiul ! ?

— Chiar așa, Costache...

Conacul era ascuns într-un întuneric dens. Nici o lumină. „Asta e foarte bine“, gîndise Tismana. Se strecurase pe un drum vicinal, printre hîrtoape, prin spatele dependențelor. „Nu trebuie să ne vadă nimeni, spusesese șoferului. În seara asta o să plecăm mai departe... Ai înțeles ? !“ „Am înțeles !“ spusesese Costache. „Ar fi bine să scăpăm de lada asta de pe acum... mîna spre cavoul bătrînei...“ Mașina se strecurase pe o alee de plop.

— Știi unde-s grajdurile, Costache ? îl întrebuse Tismana pe șofer.

— Cum să nu ? !

— Du-te acolo și ia un felinar de vînt, caută niște chibrituri sau, poate, ai la tine, că fumezi, adu două lopeți și un tîrnăcop, dacă găsești și vino cu ele înapoi...

— Am înțeles...

Tismana coborîse din automobil și privea silueta bisericii, conturul ei cenușiu, pirogravat pe un cer violet de august. Undeva țistuiău greierii într-o infinită rumoare ce părea că ajunge pînă departe, dincolo de ținutul Domneștilor. „Ce liniște ! Aproape te-asurzește...“ Își amintise iar de toate verile petrecute aici, de micile lor petreceri copilărești, de adolescenți frumoși, gravi, cu mustața abia mijită, sosiți din toate părțile țării, ca un trib ce se adună lângă vatra familială, și de fetele aeriene, blonde, alergînd

ca niște iezi pe aleile din jur sau pe caii Slătinenței... O, acele snopuri de păr fluturînd ca grîul în vîntul de vară, și ochii strălucitori ai adolescentelor de 16 ani, cu aerul sălbatic al celor scăpați în natură, uitînd de toate conveniențele, făcînd una, om și animal, în vînt, în soare ; de cortegiile nesfîrșite de verișoare, de veri, de rude de-a șaptea spiță, ceva care continua pe bătrînii înțepenii în balanșoarele lor de lemn, zăcînd nemișcați în arhondaricul uriașei case, pe care-i vedea numai seara sau numai la prînz, în trapeză, morfolind bucățile de pîine, bătînd impacientați cu lingurile în mesele de stejar, nu atît înfometați, cît răutăcioși, încă dînd ordine slugilor, batjocorindu-le, fugărindu-le, înapoindu-le castroanele cu ciorbă pentru că nu mai erau fierbinți, cerînd mereu altceva ; și țigăncile de 14 ani, făcute cu rîndași sau cu bucătari, mereu alergînd desculțe pe coridoarele nesfîrșite și coborînd scările în goană pînă la bucătării, și reîncălzind mîncările, și blestemîndu-și zilele. Și-acum, totul se sfîrșea... De mîine se vor obrăznici și nu va mai fi nimeni care să-i pună la punct.

Își aprinsese o țigară și fuma. Era liniștit. Niciodată nu avusese starea asta. De undeva, din vatra satului, împușcăturile se întetiseră. Trăgeau vînătorii cu alice în sus, să sperie norocul. În mijlocul satului făcuseră un foc uriaș ; el ocolise acel loc, dar îl văzuse, era ca un rug ce lumina cerul și mica piață din fața primăriei. Careva pusese pe o fereastră un radio și pînă aici răzbătea o voce bărbătească anunțînd : *Atențiune ! Atențiune ! Lăsați aparatele deschise ! Vom transmite un comunicat important pentru țară... Atențiune ! Atențiune ! Lăsați aparatele deschise ! Vom transmite un comunicat important pentru țară...*

Acum probabil că aveau să anunțe căderea Mareșalului. Totul era încheiat... Trebuia să lucreze repede, cu sînge rece, fără nici un sentimentalism.

Din întuneric se auzeau pașii șoferului.

— Ei, ai găsit ?

— Am găsit, domnule ministru.

— Ai trezit-o pe baba Chiva ?

— Da, de unde ? ! M-apuca ziua pîn-o trezeam, că-i surdă ca o piatră ! Am bîjbîit eu pe-acolo ce-am bîjbîit, da' n-am găsit decît lopețile astea două, tîrnăcop nu mai e, l-o fi furat careva...

— Bune și astea. Hai să scoatem lada din port-bagaj. Dă mașina în marșarier, ca să nu cărăm prea mult, e grea...

— Unde vreți s-o îngropați ?

— Lîngă cavoul Varvarei.

— Bun loc ! Numai să fie pămînt mai afînat, că altfel ne-apucă ziua !

Costache desfăcuse port-bagajul și Tismana apucase de mînerul de la capăt al lăzii de campanie, care era destul de grea.

— Hai, odată, sus, hopa !

Așezaseră lada pe pămînt și Costache se mirase :

— Da' știți că aveți putere ?

— Dar cum credeai, Costache ?

— Unde-o ducem ?

— Aprinde întîi felinarul, alegem locul și pe urmă o s-o tîrîm pînă acolo...

Șoferul scosese o cutie cu chibrituri și aprinsese felinarul. Nu era prea departe : douăzeci de metri.

— Unde zici tu că e mai bine ? îl întrebuse Tismana, căutînd să-i cîștige bunăvoința.

Costache dăduse roată cavoului privind cu atenție iarba din jurul său și florile sălbătice.

— Eu zic că aici... pămîntul pare mai moale, n-o s-avem mult de lucru.

— Mă duc să aduc eu lopețile, zisese subsecretarul de stat.

Alerga sprinten, cum nu-l văzuse niciodată șoferul. Se reîntorsese cu ele pe braț și le înfipse în pămînt cu un gest de săpător.

— Începem ?

— Începem.

După vreo două ceasuri groapa era gata. Din sat încă se mai auzeau chiote de oameni beți și împușcături din ce în ce mai rare. Trecuse de miezul nopții. Bătea un vînt rece, neobișnuit pentru luna asta.

— Hai să fumăm cîte-o țigară, zisese Tismana. Îi întisese pachetul : ia una...

— Ei, de ce stricați orzu' pă gîște ?... nouă ni s-apleacă dacă bem tiutun d-ăsta ! Cum le zice, că știam ?

— *Chesterfield*, Costache ! Își scosese bricheta și i-o aprinsese. Șoferul pufăia cu mare plăcere.

— Eee, altă viață ! Ce-mi place mie la dumneavoastră e că știți să trăiți... Vedeți, domnule ministru, e și asta o școală, cum te-nveți de mic ; eu m-am uitat la dumneavoastră... noi tragem cîte-o ciorbă d-aia lungă, numai zeamă, cîte două rînduri ! Dumneavoastră, o ceșcuță de supă, *consomé* parcă-i zice, că m-am dat dracului și eu de cînd stau pe lîngă dumneavoastră... Totdeauna m-am întrebam cum de vă săturați cu două lingurițe acolo, trei... că eu dacă nu-mi simt burta plină cu zeamă e ca și cum n-aș fi mîncat... ce să mai vorbim de celelalte feluri ? Că parcă luați cu gura altuia ! Numai morcovi fierți, numai salăți, pește... și cum umblați în el cu cuțitele alea... parc-ați fi un arhitect așa...

— De, Costache... fiecare cu ale lui...

— N-aducem lada aia ? Să terminăm odată !

— Păi, hai s-o aducem... Sunt nădușit tot și mi-e că răcesc.

— A fost ceva treabă... nu-i de colea. O băgăm adînc și după aia punem niște brazde deasupra, de n-o să știe nici pasărea, dacă mai dă și-o ploicică, acolo... nu se mai vede nimic... lăsați-mă pe mine, că știu ce trebuie...

Lăsaseră lopețile înfipite în pămîntul abia răscolit. Lada era grea, dar strîngînd din dinți nu vrusese să-i arate celuilalt că nu-i în stare de atîta efort.

— Parc-ar fi aur în ea, domnule ministru ! scrișnise Costache, gîfiind și el.

— Pe dracu, niște hîrtoage... mai mult atîrnă cartoanele în care sunt legate... mulți or s-alerge după actele

astea, dar n-o să le găsească nimeni... Aici e îngropată o parte din istoria României... Îți dai tu seama la ce te fac eu părtaş pe tine ? !

— De, domnule ministru, sunteți dumneavoastră un om cumsecade, așa... parcă ce contează că eu, un nenorocit de șofer, v-am ajutat să îngropați niște acte ?

— Cîteodată contează... Ascultă la mine : cînd o să terminăm o să-ți dau niște bani. Tu mai ai rude pe undeva ? Ai tăi pe unde mai sunt aciuiți ?

— Mai trăiește un fel de văr de al doilea, prin Ialomița... nu ne scriem, nu ne-am văzut de 20 de ani... ne-am sălbăticit. Fiecare cu ale lui...

— Tocmai de-aia, să-ți faci o casă, să te-așezi și tu la locul tău, unde-oi vrea : dacă dorești la Domnești, la Domnești, dacă nu, acolo, în Ialomița... mi-ai fost credincios, meriți o răsplată...

— Boerul tot boer... așa zicea bătrîna Stătineancă, da ce mă mai suduia ! Vai, domnule Tismana, ce guriță avea ea, odihni-o-ar Dumnezeu acolo unde se află, ce mă mai blagoslovea... da' era femeie bună, săraca ! Gura de ea, da'ncolo... parc-o aud : „Costache, tu ai palton ?“

Gîfiiu amîndoi. Tismana era lac de apă. Probabil că hainele i se slătiseră pe el, dar acum nu mai avea nici o importanță. Ajunseseră în fața gropii proaspăt săpate.

— Acum cum facem, domnule ministru ?

— Cum să facem ? Eu stau deasupra, tu te vîri înăuntru și lăsăm lada încet, așa, s-o potrivești pe fund...

Șoferul sărise în groapă și trăgea de unul dintre mînele lăzii. Se opintea, icnea, Tismana împingea și el cu răbdare, meticolos, încet.

— Mai încapi acolo ?

— Cum nu, domnule ministru, încap, cum să nu încap, c-am calculat, ce dracu ? !

— Așa ! Acum potrivește-o bine, ca să putem s-o astupăm să nu mai dea nici naiba de ea.

— V-o potrivesc eu, de-o să ziceți bogdaproste...

„Acum“, își spusese Tismana. Apucase rapid una dintre lopeți și-l izbise scurt în ceafă pe Costache. Lama ascuțită a sapei îl doborîse într-o secundă pe șofer. „Asta lovitură ! Ca la tauri !“ Costache nu scosese nici măcar vreun strigăt. Tismana luase felinarul și privise la cadavrul care căzuse cu fața în jos peste ladă. „Măcar va fi și un strigoi care s-o păzească.“ Nici măcar o picătură de sînge, nici măcar un țipăt. Și, meticulos, începu să arunce pămîntul, lopată cu lopată. „Într-o jumătate de ceas termin. Ar fi trebuit să-l pun înainte de asta să taie și brazdele alea, dar ar fi bănuît...“ Își privi ceasul de la mînă. Zorile n-or să-l mai găsească aici. Avea timp destul. I se făcuse o foame cumplită, dar n-avea timp de pierdut. Dacă o scula pe Chiva însemna să aibă un martor în plus. Probabil că țărani dormeau duși după beția aflării acelei vești că războiul se sfîrșise. Nu simțea nici un fel de remușcare. Își scosese haina și și-o așezase pe iarba de alături. Brațele i se mișcau automat, simțea chiar o plăcere fizică făcînd acest efort. Cînd groapa fu astupată, mai jucă puțin cu picioarele pe pămîntul afinat bătătorindu-l și începu să caute locul de unde să ia brazdele cu care trebuia să acopere proaspătul mormînt...

Peste alte trei ceasuri se afla la Stîlpu, lîngă Balotești, unde avea o mică culă. Condusese singur mașina, deși de mult nu mai făcuse lucrul acesta, dar șoseaua era pustie, așa încît drumul decurse fără nici un fel de incident. Veneau zorile, cerul avea o culoare roz pal, aerul era rece. Cîmpurile întoarse pentru grîurile de toamnă și lanurile de porumb încă neculese foseau ușor, într-o dulce adiere. Claxonă de cîteva ori, dar bătrînul Erete — așa-l chema — abia se trezise buimac, căscînd încă, mirîndu-se de o vizită atît de matinală. Își luase pe el un fel de cojoc. Era desculț, numai în izmene, avea o față găunoasă și niște ochi de viezure, șireți, iscoditori, mereu uluindu-se de ce i se întîmpla.

— Săru' mîna, săru' mîna, domn' Tismana ! Aşa de-vreme ? !

— Devreme, ori n-ai auzit ce s-a întîmplat ?

— Auzii, cum să n-auzim ! Ei, lumea s-a bucurat tare mult, nu ştiu dumneavoastră cum vă cade treaba asta ! ?

— Ai ceva să-mi dai de mîncare, că toată noaptea am lucrat la minister şi n-am avut timp nici să-mbuc ceva.

— Cum să nu ? Rupem un pui, ceva, facem o mămăliguţă... o să fie pe cinste ! De cînd n-aţi mai trecut pe la noi... ? !

Tismana iscodea în jur, căutînd căpiţa cu paie care ascundea micul biplan pe care-l adusese încă din primăvară aici.

— Nu m-a căutat careva ? N-a venit aviatorul ăla, Grecu, îl ştii tu... ?

— Nu, domnule ministru, n-a venit, că l-aş fi văzut. Aeroplanul e la locul lui ; l-am învelit cu prelată, cum mi-aţi zis dumneavoastră, am aşezat paie peste el, cum ne-a fost vorba... Benzina e-n canistre, tot, numa' să vină omu'...

— Vine, vine... hai să mîncăm ceva, că mi-e o foame de-mi sticlesc ochii în cap...

Ionescu-Tismana aşteptase în cula de la Stilpu trei zile. Aviatorul nu sosise. Veniseră doi inşi cu o maşină, pe care nu-i cunoştea, foarte politicoşi, care-i arătaseră o legitimaţie pe care nici n-o citise, şi-l invitaseră într-un *Willy's*, spunîndu-i că este arestat. Despre dispariţia şoferului Costache nu se sesizase nimeni. În anchetele suportate Tismana nu pomenise nimic despre acest episod.

Patru pereţi albi, fără nici un tablou pe ele, un fel de încăpere monahală. Podelele vopsite în cărămiziu, un pat de campanie acoperit cu o pătură, o masă simplă, două scaune, un telefon, un aparat de radio cam demodat, o fereastră prin care puteai să fugi, uşa încuiată. În jur :

o grădină plină de copaci. Trecuseră cîteva ore. Perdelele camuflate nu lăsau să se vadă slaba lumină a unui bec. De pe la ora 20.30, o voce de bărbat anunța din sfert în sfert de oră : *Atențiune ! Atențiune ! Lăsați aparatele deschise ! Vom transmite un comunicat important pentru țară ! Atențiune ! Atențiune ! Lăsați aparatele deschise ! Vom transmite un comunicat important pentru țară !* Și asta ținuse o oră și jumătate, între marșuri și muzică populară. „Ah, mi-ar trebui o sticlă cu alcool acum !” Vasile Dănac nu băuse niciodată de unul singur, dar așteptarea îl scotea din țîțini. Pînă la opt seara trecuse, cum fusese vorba, pe la colonelul Cezar Vlădescu, în Cotroceni ; îl găsise și pe aghiotantul regal Miriște și îl dusesse și pe tehnicianul acela la Radio. Totul decursese în liniște, orașul părea amorțit, paralizat, o tăcere suspectă coborîse peste metropolă. Acum aștepta la adresa din Căuzași în camera ca o celulă. Era ca un parior care-și urmărește calul pe care a jucat. Privea din trei în trei minute pe cadranul ceasului și anunțul speakerului „*Atențiune ! Atențiune ! Țineți aparatele deschise ! Vom transmite un comunicat important pentru țară !*” îl scotea din sărite. „Ce-or fi moșind atîta ? Ce mai așteaptă ? Și marșurile, alămurile astea nesfîrșite !” Deja, în jur, orașul vibra într-o rumoare din ce în ce mai stăruitoare, ce luase locul langoarei de dinainte. Stinsese becul, ridicase perdeaua de camuflaj și deschisese ferestrele. Cel puțin acum aerul nopții, fierbinte încă, plin de praf și de miros de frunză uscată, fiartă în dogorile verii, lua locul celui văzduh impersonal în care așteptase atîtea ore. Ce părea și mai ciudat era faptul că peste tot se auzeau glasuri și că toate ferestrele fuseseră deschise, nimeni nemaiținînd seama de vreo primejdie. Aparatele de radio fuseseră date la maximum, iscînd o veritabilă cacofonie în care aceeași voce sosind din eter cu o miime de secundă mai tîrziu îngîna parcă aceeași voce a aceluiași speaker, creînd o confuzie auditivă nesfîrșită. Dreptunghiuri de lumină repetate la fiecare etaj, clădiri care se desprindeau acum din întu-

neric, iluminându-se reciproc și horele săltărețe și jocurile iuți, mereu întrerupte de sacadatul, imperiosul *Atențiune ! Atențiune ! Lăsați aparatele deschise. Vom transmite un comunicat important pentru țară !...*

În clipa aceea sună telefonul. Un telefon care probabil că fusese amuțit de luni de zile. Un țîrîit obișnuit, dar care lui Dănacul i se păru ca un strigăt de trîmbiță a Ierihonului, asurzitor, prelung, tăios, violent. Smulse receptorul și auzi în pîlnia lui vocea Colonelului :

— Alo ! Ești acolo ? Totul a reușit.

— Da, sunt aici, aștept ordine.

— Imediat ce se citește comunicatul, vii în Piața Palatului, lîngă statuia lui Carol, și aștepti ! Repetă !

— Imediat ce aud comunicatul, vin lîngă statuia lui Carol în Piața Palatului și aștept !

— Noroc !

— Noroc !

Clanc ! Telefonul se închisese. Pusese radioul la maximum. Acum putea să urle, să spargă pereții. Ceasul arăta ora 22.03. Și atunci se auzi din nou vocea aceluiși speaker : *Atențiune ! Atențiune ! Transmitem un comunicat important pentru țară ! Vorbește Majestatea Sa, Regele Mihai I...*

Simțea că se îneacă. Niciodată n-avusese, nici măcar pe frontul din Spania, această senzație de înăbușire. Urmasese o pauză destul de lungă pentru un om aflat în starea lui. Pe urmă deslușise fișiiul discului pe care era înregistrată vocea regelui :

— *Români, În ceasul cel mai greu al istoriei noastre, am socotit, în deplină înțelegere cu poporul meu, că nu este decît o singură cale pentru salvarea țării de la o catastrofă totală : ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite...*

Vocea, destul de rău imprimată, avea o oboseală ușoară, dar cuvintele se auzeau bine. Probabil că citise de cîteva ori același text...

— *...Un nou guvern de uniune națională a fost însărcinat să ducă la îndeplinire voința hotărîită a țării de a în-*

cheia pace cu Națiunile Unite. România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite... Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, mobilizând toate forțele națiunii vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pământul Transilvaniei noastre de sub ocupația străină.

Români, De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mână independența împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a ne hotări singuri soarta depinde viitorul țării noastre...

Nu mai avea de ce să stea aici. Descuie ușa, uitînd s-o mai încuie la loc. Străbătu grădina întunecată și se urcă la volanul *Citroënului*. Larma orașului se auzea stins. Ceva îndepărtat, un halou sonor, amestec de lumini, chiote, născînd în locuitorii acestui oraș un fel de febră, de nebunie colectivă, o vibrație care urca spre cer, în unde masive ca și cum cineva ar fi spart cu un pickamer toate straturile de aer ce produceau la rîndul lor un zgomot, o explozie sonoră repercutată, mereu întoarsă din nevăzutele trepte ale acestei nopți de august. Ajunsese aproape de centru. Străzile erau pline de oameni. Umblau în grupuri, băteau în capotele mașinilor și strigau ceva de neînțeles. „Dacă mai țin așa, o să fiu silit să umblu pe jos, ori pe deasupra lor !” Nu voia să-i irite, nu voia să pară grăbit. Făcea semne cu o mîină prin geamul deschis. Apăruseră, nu se știe de unde, flori. Imensa Piață a Palatului se umpluse, trebuia să oprească undeva. Coborî în curtea fostului *Club al miliardarilor*, în strada Wilson, unde venea adesea cu Tismana. Bătrîna clădire avea ferestre întunecate, înăuntru nu era nimeni, numai porțile de fier date de perete... Abandonă mașina și, cu mîinile în buzunare, ca un terchea-berchea, scăpat de orice griji, își făcu loc prin mulțime. Pe uriașul soclu de granit al statuii lui Carol I urcaseră grupuri-grupuri. niște tineri care desfășurau drapelele în aerul fierbinte al nopții. Apăruseră fațle făcute din ziare

aprinse cu chibritul, toți strigau ceva privind spre balconul palatului în care trebuia să apară noul guvern abia anunțat prin postul de radio. „Asta a fost tot...”, își spusese Dănacul.

Trecuse de miezul nopții. Tumultul mulțimii care manifestase pînă în urmă cu o jumătate de oră se sfîrșise. Piața era deșartă. Hîrtii arse pe margine, ziare tîrîte pe asfalt cu un zgomot sec.

Colonelul oprise *Adlerul* și-i făcuse semn să urce.

— Dacă știam, te lăsam să tragi un somn ca lumea; dar am atîtea belele pe cap... Vrei să-l vezi pe Tronaru ?

— Unde e ?

— La doi pași, pe malul Dîmboviței, îi așteaptă la cotitură pe nemți.

Vasile Dănacul îl privea. Era mort de oboseală, abia își ținea pleoapele. Era limpede că nu dormise cîteva zile și cîteva nopți. Celălalt înțeleșese.

— Îmi plîngi de milă, nu-i așa ? Știi la ce visez ? La o pernă mare, dolofană, și la un pat zdravăn, și la un somn de-o săptămînă ! dar mi se pare că tocmai săptămîna asta n-am să dorm deloc... Armand, sau cum dracu' să-ți mai zic, că nu mai știu, la ce te gîndești ?

— Habar n-am... cred că rolul nostru s-a terminat.

Colonelul își așezase fruntea pe volan și ațipise brusc, exact un minut, cum fac soldații pe front, în marș, simțind că are nevoie absolută de cele 60 de secunde de pierdere a cunoștinței, după care se scutură și surîse cu o oboseală nesfîrșită pe chip.

— Te-nșeli... O luăm de la început...

— Adică, cum ? !

— Armand, sau cum dracu' să-ți mai zic — auzi, ce nume, Armand ? ! —, tu ai citit romanele alea tîmpite, pe madame de Clèves ? Numai acolo găsești nume de astea ca al tău... De mîine, ce zic eu de mîine ? (își privise ceasornicul de la mîină), din minutul ăsta avem foarte multe de făcut...

Aprinsese motorul, dar mașina nu pornise. *Adlerul* lui scîrțîia al dracului și încă nu se urnise, bîzîia numai.

— Știi ce-avem noi în față, Armand, sau cum dracu', îți mai zice ?

— Habar n-am...

— O lume de cîștigat... Asta-ți spune ceva ?

SFÎRȘITUL ROMANULUI

DIN ACELAȘI CICLU :

O cronică românească a secolului XX

VOR URMA :

O lume de cîștigat

Janus

Frica

Bibliografie

- ARGETOIANU, C. — *[Memorii]* (Magazin istoric)
- ARON, RAYMOND — *L'homme contre les tyrans*
- ATANASIU, I.C. — *Pagini din istoria contemporană a României 1881—1916*, vol. I. *Mișcare socialistă (1881—1900)*, Editura Adevărul, București, 1932
- BAINVILLE, JACQUES — *L'Allemagne* (vol. I—II)
- BAINVILLE, JACQUES — *L'Allemagne romantique et réaliste*
- BAINVILLE, JACQUES — *La troisième République*
- BANTEA, EUGEN, general-maior — *Insurecția română în jurnalul de război al Grupului de armate german „Ucraina de Sud“*, Editura Militară, București, 1974
- BARBUL, GHEORGHE. — *Mémorial Antonesco, Le troisième homme de l'Axe*, vol. I, Editions de la Courronne, Paris, 1950
- BAUMONT, MAURICE — *Les origines de la Deuxième Guerre mondiale*, Payot, 1969
- BAUMONT, MAURICE — *Marea conjurație împotriva lui Hitler*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977
- BENJAMIN, RENÉ — *Mussolini et son peuple*
- BENOIST, CHARLES — *Les maladies de la démocratie*
- BÉRAUD, HENRI — *Ce que j'ai vu à Berlin*
- BERNADAC, CHRISTIAN — *Medicii imposibilului*
- BERNADOTTE, F., Comte — *La fin (Mes négociations humanitaires en Allemagne au printemps 1945 et leurs conséquences politiques)*, Jean Marguerat, Lausanne, 1945
- BETZ, MAURICE — *Portrait de l'Allemagne*
- BEZIMENSKI, L.A. — *Generalii germani, cu și fără Hitler*, Editura Științifică, București, 1962
- BIANU, GEORGE — *Din dosarele marilor procese politice*, Editura Politică, București, vol. I—III

- BIBESCU, MARTHA — *Jurnal politic : ianuarie 1939 — ianuarie 1941*, Editura Politică, București, 1979
- BOLD, EMILIAN — *De la Versailles la Lausanne (1919—1932). Activitatea diplomației românești în problema relațiilor de război (Contribuții)*, Editura Junimea, Iași, 1976
- BOROVİČKA, V.P. — *Ateniate care urmau să schimbe lumea*, Editura Politică, București, 1978
- BOURGIN, G. CARRERE, J. et GUÉRIN, A. — *Manuel des parties politiques en France*
- BOZ, LUCIAN — *Franța, 1938—1944*
- BRESTOIU, HORIA — *Acțiuni secrete în România*, București, 1973
- BRYCE, Lord — *Les Démocraties modernes*
- DE BÜLOW, Prince — *La politique Allemande*
- BUZATU, GHEORGHE — *Dosare ale războiului mondial*, Editura Junimea, Iași, 1978
- BUZATU, GHEORGHE — *Război secret*, Editura Junimea, Iași, 1973
- CARP, MATATIAS — *Cartea Neagră, Fapte și documente*, București, 1947, vol. I—III
- CĂLINESCU, ARMAND — *[Însemnări politice]*
- CÉRÉ, ROGER, ROUSSEAU, CHARLES, — *Chronologie du Conflit mondial (1935—1945)*, S.E.F.I., Paris, 1945
- CERNEAK, E., — *Cinci secole de război secret*, Editura Politică
- CHARDONNE, JACQUES — *Chronique privée de l'an 1940*
- CHIRNOAGĂ, PLATON — *Memorii de război*
- CHURCHILL, WINSTON — *Les grands contemporains*
- CHURCHILL, WINSTON — *Viața mea*
- CIANO, GALEAZZO — *Journal politique 1939—1943*, Editions de la Baconnière-Neuchâtel, vol. I—II
- CIORAN, EMIL — *Pe culmile disperării*, București, 1934
- CIORAN, EMIL — *Schimbarea la față a României*, ed. a II-a, 1941
- CIUIKOV, V.I. — *Sfârșitul Reichului hitlerist*, Editura Politică, București, 1975
- COLLOTTI, ENZO — *Germania nazistă*, Editura Științifică, București, 1969
- CRETZIANU, ALEXANDER — *The last opportunity*, Jonathan Cape Thirty, Bedford Square, London, 1957
- DĂMĂCEANU, C. — *Memorii*, vol. I—II [mss.]
- DEBORIN, G.A. — *Al doilea război mondial*, Editura Politică, București, 1960

- DELARUE, JACQUES — *Istoria Gestapoului*, Editura Politică, București, 1964
- DEUTSCHER, ISAAC — *Staline*
- DUHAMEL, GEORGES — *Mémorial de la Guerre blanche*, 1938
- DURTAIN, LUC — *L'autre Europe (Moscou et sa foi)*
- EHRENBURG, ILYA — *Oameni, ani, viață*, vol. I—VI (1—2), E.L.U., București, 1967—1972
- EISENHOWER, DWIGHT — *Cruciadă în Europa*, Editura Politică, București, 1975
- FĂTU MIHAI, SPĂLĂȚELU, ION — *Garda de fier — organizație teroristă de tip fascist*, Editura Politică, București, 1971
- FERRERO, GUGLIEMO — *La fin des aventures (guerre et paix)*
- FEST, IOACHIM C. — *Stăpînii celui de-al III-lea Reich*, Editura Politică, București, 1969
- FLAVIAN, C.L. — 1934
- FRANÇOIS-PONCET, ANDRÉ — *Souvenirs d'une ambassade à Berlin (Septembre 1931 — Octobre 1938)*, Flammarion, Paris, 1946
- FRANCK, I. — *America de la Franklin la Ford*
- FRIESSNER, HANS, general — *Bătălii pierdute — bătălii trădate*
- CAFENCU, GRIGORE — *Jurnal*, vol. I—IV
- GALIO, MAX — *Italia lui Mussolini*, Editura Politică, București, 1969
- GANIER-RAYMOND, PHILIPPE — *Rețeaua sugrumată*, Editura Politică, București, 1969
- DE GAULLE, CHARLES — *Mémoires de guerre*, Plon, Paris, 1970, vol. I—III.
- GHEORGHE, ION — *Rumäniens Weg zum Satellitenstaat*, Kurt Vowinkel Verlag, Heidelberg, 1952
- GILBERT, MARTIN, GOTT, RICHARD — *Conciliatorii*, Editura Politică, București, 1966
- DE GOBINEAU, Comte — *Essai sur l'inégalité des races humaines*
- GORGOGLINI, PIETRO — *Le Fascisme* (Préface de Benito Mussolini)
- GOULD LEE, ARTHUR — *Crown against sickle (Coroana împotriva secerei). (Viața regelui Mihai I)*, London, 1950
- HANSSON, PER — *Riscînd mai mult decît viața*
- HENDERSON, NEVILE, Sir — *Deux ans avec Hitler*
- HERRIOT, EDOUARD — *Aux sources de la liberté*

- HERRIOT, EDOUARD — *Pagini de jurnal*, Editura Politică, București, 1968
- HILLGRUBER, ANDREAS — *Les entretiens secrets de Hitler. Septembre 1939 — decembre 1941*, Fayard, Paris, 1969
- IGNATIEV, A. — *Cinquante ans dans le rang*, vol. I—II
- IONESCU, NAE — *Roza vinturilor. 1926—1933*, Cultura Națională, București, 1937
- IONESCU, NAE — *Curs de metafizică*
- IONESCU, NAE — *Istoria logicii*
- IONIȚĂ, GH. I. — *Pentru front popular antifascist în România*
- IORGA, N. — *Pagini leale despre Carol*
- JULLIAN, MARCEL — *Bătălia Angliei*
- KALUSTIAN, L. — *Conspirații sub cer deschis. Pagini dintr-o luptă antifascistă și democratică*, Editura Eminescu, București, 1976
- KARETKI, A. COVACI, M. — *Zile însingurate la Iași (28—30 iunie 1941)*, Editura Politică, București, 1978
- KOKOSKA, JAROSLAV — *Amiralul Canaris*, Editura Militară, București, 1970
- KOLTOV, MIHAIL — *Jurnal în Spania*, E.S.P.L.A. — Cartea Rusă, București, 1958
- KONEV, I.S. — *Anul '45*, Editura Militară, București, 1973
- KROPOTKIN — *Anarhiștii*
- LALUMIERE, PIERRE et DEMICHEL ANDRÉ — *Les régimes parlementaires européens*
- I.A.SCU, PETRE — *Spania*
- DE LAUNAY, JACQUES — *Istoria secretă*, Editura Științifică, București, 1970
- DE LAUNAY, JACQUES — *Les grandes controverses du temps present. 1914—1945*, Marabout Université, 1964
- LIPPMANN, WALTER — *La politique étrangère des Etats-Unis*
- LIVEANU, VASILE și colab. — *Din cronica unor zile istorice*, Editura Academiei, București, 1971
- LONGO, LUIGI — *Brigăzile internaționale în Spania*, E.S.P.L.P., București, 1957
- LUDENDORFF — *Memorii*, vol. I—II
- LUDWIG, EMIL — *Bismark. Istoria unui luptător*
- LUDWIG, EMIL — *Conducătorii Europei*

- LUDWIG, EMIL — *Convorbiri cu Masaryk*
LUDWIG, EMIL — *De vorbă cu Mussolini*
LUDWIG, EMIL — *Germanii. Dubla istorie a unei națiuni*
LUDWIG, EMIL — *Roosevelt*
LUGAN, A. — *La fin d'une mystification*
MADARIAGA, S. de — *Anarchie ou hiérarchie*
MADAULE, JACQUES — *Istoria Franței*, Editura Politică, București, 1973, vol. I—III
MAISKI, I. M. — *Cine l-a ajutat pe Hitler*, Editura Politică, București, 1963
MALAPARTE, CURZIO — *Technique du coup de l'Etat*
MALINSCHI, V., acad. — *Profesorul Virgil Madgearu (1887—1940)*
MALRAUX, ANDRÉ — *Antimemorii*
MALRAUX, ANDRÉ — *Speranța*, Editura Minerva, București, 1972
MANOILESCU, MIHAIL — *Memorii*, vol. I—III
MANOILESCU, MIHAIL — *Rostul și destinul burgheziei românești*
MASARYK, THOMAS-GARGIQUE — *L'idéal d'humanité*
MAUROIS, ANDRÉ — *Cauzele războiului din 1939*
MAUROIS, ANDRÉ — *Istoria Angliei*, Editura Politică, București, 1970, vol. I—II
MAUROIS, ANDRÉ — *Istoria Statelor Unite*
MELNIKOV, D. — *Complot împotriva lui Hitler*, Editura Politică, București, 1963
MICU, D. — *Gîndirea și gîndirismul*, Editura Minerva, București, 1975
MINEI, NICOLAE — *Dosare confidențiale 1939—1945 (Din culisele celui de-al doilea război mondial)*, Editura Millitară, București, 1975
MINEI, NICOLAE — *Frontul invizibil*, Editura Politică, București, 1971
MIRCU, MARIUS — *Trimis special*
DE MONZIE, ANATOLE — *La saison des juges*
MORUZOV, M. — *Memorii*
MURGESCU, COSTIN — *Casa Regală și Afacerile cu devize 1935—1940*
NEAGOE, STELIAN — *Triumful rațiunii împotriva violenței*, Editura Junimea, 1977
NEAGU, C., MARINESCU, D. GEORGESCU, R. — *Fapte din umbră*, Editura Politică, București, 1975

- NOTH, ERNST ERICH — *L'Homme contre le partisan*
 OLTEANU, CONSTANTIN, general-maior dr., CEAUȘESCU, ILIE, colonel dr., MOCANU, VASILE, colonel dr. — *Activitatea Partidului Comunist Român în armată, 1921—1944*, București, 1974
- OPREA, ION M. — *Nicolae Titulescu*, Editura Științifică, București, 1966
- PAUWELS, LOUIS, BERGIER, JACQUES — *Le Matin des magiciens*
- PANDREA, PETRE — *Germania hitleristă*
- PANDREA, PETRE — *Portrete și controverse*, (vol. I), colecția „Meridiane”, București, 1945
- PAUSTOVSKI, K. — *Vremuri de demult, Tinerețe zbuciumată, Începutul unui veac necunoscut, Vremea marilor așteptări, Escapadă în sud, Cartea peregrinărilor*, Editura Univers, București, 1971—1972
- PĂTRĂȘCANU, LUCREȚIU — *Sub trei dictaturi*, Editura Politică, București, 1970
- PERRAULT, GILLES — *Secretul zilei Z*, Editura Politică, București, 1969
- PERREUX, GABRIEL — *Le roman d'amour du prince Carol*
- POLTORAX, A. I. — *De la München la Nürnberg*, Editura Politică, București, 1963
- PREDA, EUGEN — *Săritura de pisică*, Editura Militară, București, 1976
- PROCACCI, GIULIANO — *Istoria italienilor*, Editura Politică, București, 1975
- RATHENAU, WALTER — *Où va le monde ?*
- RAUSCHNING, HERMAN — *Hitler m'a dit*
- ROMAN, VALTER — *File din trecut*, Editura Militară, București, 1971
- ROMAN, VALTER — *Sub cerul Spaniei. Cavalerii speranței (Amintiri)*, Editura Militară, București, 1972
- ROOSEVELT, FRANKLIN, D. — *Regards en avant*
- ROOSEVELT, FRANKLIN, D. — *Sur la Bonne Voie*
- ROUGEMONT, DENIS, de — *Journal d'Allemagne*
- ROUGEMONT, DENIS, de — *Vingt-huit siècles d'Europe*
- ROYA, LOUIS — *Histoire de Mussolini*
- ROZANOV, G. A. — *Ultimele zile ale lui Hitler*, București, 1968

- RUSSEL, E. — *Flagelul svasticii. Scurt istoric al crimelor de război comise de naziști*
- RYAN, CORNELIUS — *Ziua cea mai lungă*, Editura Politică, București, 1965
- SÉDILLOT, RENÉ — *Istoria petrolului*, Editura Politică, București, 1979
- SERGE, VICTOR — *Destin d'une Révolution. U.R.S.S. 1917—1936*
- SCHEFER, ROBERT — *Orient royal*
- SFORZA, CARLO, Conte — *Les frères ennemis*
- SIEGFRIED, ANDRÉ — *Tableau des partis en France*
- SIMION, A. — *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940 — ianuarie 1941*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976
- SIMION, A. — *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979
- SIMON, JULES — *La politique radicale*
- STETTINIUS jr., E. R. — *Arma victoriei*, Editura Modernă, București
- STOIAN, MIHAI — *Moartea unui savant : N. Iorga* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Editura Eminescu, București, 1978
- STRASSER, OTTO — *Hitler et moi*
- STROWSKI, FORTUNAT — *Nationalisme ou patriotisme*
- SEICARU, PAMFIL — *La Roumanie dans la grande guerre*
- SKLOVSKI, VIKTOR — *A fost odată*
- TABOUIS, GENEVIÈVE — *Douăzeci de ani de tensiune diplomatică*, Editura Politică, București, 1965
- TITULESCU, NICOLAE — *Discursuri*, Editura Științifică, București, 1974
- TUȚUI, GH., LACHE, ȘT. — *România și Conferința de pace de la Paris din 1946*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978
- VERONA, SERGIU — *Arhive secrete*, Editura Tineretului, București, 1968
- VERONA, SERGIU — *De ce Nürnberg*, Editura Albatros, București, 1974
- WEIL, F. — *Edouard Benes*
- WELLS, H. G. — *La Russie telle que je viens de la voir*
- WIESENTHAL, SIMON — *Asasinii printre noi*, Editura Politică, București, 1969
- WINGTON, CHARLES și PEIS, GÜNTER — *Spionii veneau din infern*, Editura Politică, București, 1971

- ZELETIN, ȘT. — *Burghezia română. Origina și rolul ei istoric*,
Cultura Națională, București, 1925
- ZINCĂ, HARALAMB — *Și a fost ora H ...*, Editura Militară,
București, 1971
- * * * *Afacerea Skoda. Discursuri rostite la ședințele Senatului de la
1 și 3 aprilie 1933*
- * * * *Afacerea Tester* (manuscris)
- * * * *Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă (1870—1900)*
- * * * *Asasinatele de la Jilava, Snagov și Strejnicul. 26—27 no-
iembrie 1940, Comandamentul militar al Capitalei, Bucu-
rești, 1941*
- * * * *Correspondența președintelui Consiliului de Miniștri al
U.R.S.S. cu președinții S.U.A. și cu primii miniștri ai Marii
Britanii din timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei,
1941—1945, E.S.P.L.A., București, 1958, vol. I—II*
- * * * *Diplomați iluștri*, Editura Politică, București, vol. I—III
- * * * *Documente privind activitatea P.C.R. în armată (1921—1924)*
- * * * *Documente privind istoria militară a poporului român*,
Editura Militară (col. Petre Ilie, col. dr. Al. Gh. Savu,
col. Domida Loghin, căp. Mihai E. Ionescu), București,
1977—1978, vol. I—IV
- * * * *Documente secrete ale Marelui Stat Major francez*,
Berlin, 1941
- * * * *Eliberarea Parisului*, Editura Politică
- * * * *Insurecția din august 1944. Semnificația ei istorică*, Editura
Militară, București
- * * * *Le procès Laval, compte rendu sténographique*
- * * * *Marea conflagrație a secolului XX. Al doilea război mondial*,
ediția a II-a, Editura Politică, București, 1974
- * * * *Memorial de război*, Editura Politică, București, 1976
- * * * *Memoriile doamnei Elena Lupescu (Aventura de dragoste
a fostului principe moștenitor Carol) Destăinuiri senza-
ționale*, trad. de Vicanu
- * * * *Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani*
- * * * *P.C.R. în viața social-politică a României 1921—1944*, Edi-
tura Militară, București, 1971
- * * * *Procesul mării trădări naționale (stenograma dezbatărilor
de la Tribunalul Poporului asupra Guvernului Antonescu)*,
Editura Eminescu, București, 1946
- * * * *Procesul conducătorilor fostului Partid Național Țărănesc*,
București, 1947.

- * * * *Relații internaționale în acte și documente* (vol. I) (1917—1939), 1974 și vol. II (1939—1945), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976
- * * * *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial, 1938—1945*, Editura Militară, București, vol. I—XII (1973—1976)
- * * * *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944 — 9 Mai 1945*, Editura Politică, București, 1966
- * * * *S.S. în acțiune Documente despre crimele săvârșite de S.S.*, Editura Politică, București, 1962
- * * * *Stenogramele Conferinței de la Teheran*, „Magazin istoric“
- * * * *Voluntari români în Spania 1936—1939*, Editura Politică, București, 1971

Au fost de asemenea consultate colecțiile ziarelor : „Universul“, „Timpul“, „Adevărul“, „Curentul“, precum și colecțiile revistelor „Magazin istoric“, „Anale de istorie“.

Cuprins

XI.	4 aprilie	5
XII.	Frații	138
XIII.	Schimbarea la față	275
	<i>Bibliografie</i>	541

LECTOR : NICOLAE SORIN
TEHNOREDACTOR : GHEORGHE POPOVICI

APĂRUT 1980. BUN DE TIPAR 18.09.1980.
COLI DE TIPAR 34.5.

COMANDA NR. 339
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCÎNTEII”,
PIAȚA ȘCÎNTEII NR. 1, BUCUREȘTI,
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

